

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KERAMET MOTİFİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Nurdan KILINÇ İNEVİ

1140205501

BİRİNCİ CİLT

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZÇELİK

ISPARTA, 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	NURDAN KILINÇ İNEVİ
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Başlığı	Halk Anlatımlarında Keramet
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Keramet Motifi Üzerine Bir Araştırma

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği ve YÖK Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Doktora Tez Savunma Sınavında Jürimiz 15/02/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Doktora tezi için;

☒ OY BİRLİĞİ

☐ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özçelik	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Zekeriya Karadavut	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Halil Altay Göde	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Selami Turan	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üy. Ünsal Yılmaz Yeşildal	☒ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 22-(6) Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri dinleyicilere kapalı olarak, tez hakkında salt çoğunlukla kabul, ret veya düzeltme kararı verir. Tezi kabul edilen öğrenciler başarılı olarak değerlendirir. Bu karar, enstitü anabilim/anasanat dalı başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi başarısız bulunarak reddedilen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunmada da başarısız bulunan öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi **REDDEDİLEN** öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü****YEMİN METNİ**

Doktora tezi olarak sunduğum “**KERAMET MOTİFİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

A handwritten signature in blue ink, reading 'N. KILINÇ İNEVİ'.

Nurdan KILINÇ İNEVİ**15/03/2019**

TEŞEKKÜR

Çalışmanın konu seçiminden başlayarak her aşamasında bu konu üzerinde çalışmama teşvik ederek bana yol gösteren ve bu çalışmayı ortaya koymamda yardımlarını esirgemeyen danışmanım ve değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZÇELİK'e şükranlarımı sunarım. Çalışma esnasında bilgi ve birikimleri yanında kütüphanelerini benimle paylaşan değerli hocalarım Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT'a ve Doç. Dr. Halil Altay GÖDE'ye sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca çalışmam boyunca her türlü desteği bana sunan sevgili anne, babama ve her zaman yanımda bulunan eşim Arda'ya çok teşekkür ederim.

Nurdan KILINÇ İNEVİ

ÖZET

KERAMET MOTİFİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Nurdan KILINÇ İNEVİ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Halk Bilimi, Doktora Tezi, 568 sayfa, Şubat 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZÇELİK

Menkıbeler, Allah dostu olan velilerin hayatlarını, gerçekleştirdiği olağanüstü durumları konu alan ve ahlaki değerleri yücelten eserlerdir. Sözlü olarak başlayan menkıbeler daha sonra yazıya geçirilmiştir. Bu yüzden de zamanla halk tarafından birçok abartılı unsurlar eklenmiştir. İnanç ve öğreti temelli olan menkıbelerde, günlük yaşamda gerçekleştirilmesi imkansız olaylara inandırıcı bir vasıf kazandırılır. İnsanlar bu kerametleri sorgulama gereği bile duymadan koşulsuz inanırlar. Bu kadar sevilmelerindeki önemli etmen de bu kerametlerin dinleyenlere ya da okuyanlara haz vermesidir. Ayrıca velilerin sahip olduğu güçler, bazı durumlarda halka ders niteliğindedir. Yaşamları boyunca halk tarafından büyük saygı ve sevgi ile bağlanan bu veliler, öldükten sonra da aynı derecede saygı ve sevgi görürler. Bunun en büyük sebebi elbette ki sahip oldukları kerametlerdir. Halk arasında, bu kerametlerin öldükten sonrada devam ettiği inancı hakimdir. İşte bu yüzden ölümü üzerinden kaç yıl geçerse geçsin türbelere gösterilen ilgi hiç azalmamış aksine oldukça artmıştır. Çünkü onların yardım isteyeninin yardımını geri çevirmeyeceğine inanılır. Günümüzde dahi özellikle dileklerimizin gerçekleşmesi için bu türbeler, Allah’a ulaşmada aracı vazifesi görürler.

Bu çalışmamız, giriş ve katalog bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde bazı temel kavramlar üzerinde durduk ve katalog bölümünde ise çeşitli kaynaklardaki menkıbeler ve dini efsanelerden topladığımız metinleri tasnif ettik.

Anahtar Kelimeler: keramet, veli, menkıbe, türbe, yadır

ABSTRACT

A RESEARCH ON MIRACLE MOTIF

Nurdan KILINÇ İNEVİ

Süleyman Demirel University, Folklore, PhD dissertation, 568 pages, February 2019

Advisor: Asst. Prof. Mehmet ÖZÇELİK

Legends which are about lives and extraordinary incidents carried out by “Allah’s companion”, i.e. saints, are literary works which extoll moral values. Legends were originally transmitted orally, and therefore many things had already been exaggerated by those who transmitted the stories by the time they were written down. Faith and creed based legends allow the impossible to sound credible, and many people believe in the miracles contained in those legends unconditionally without questioning.

The pleasure given to the listener or the reader by the legends is the main reason that successful ones became influential. Additionally, in some cases the powers held by the saints set examples for people. Those saints who were followed with great respect and admiration throughout their lives receive the same amount of respect and admiration after they pass away. The most important factors for this are the miracles attributed to them. It is a common belief amongst people that those miracles continue even after the saints' deaths, and interest in these tombs has continued to grow for centuries after their deaths because it is believed that they will not refuse any cry for help. Even at the present time these tombs are viewed as mediators between common people and Allah, and thus a way for people to have their wishes granted by divine intervention.

This study consists of an introduction and a catalogue. We focused on some certain basic concepts in the introduction, and we classified texts of legends and religious myths collected from several resources.

Keywords: miracle, saint, legend, tomb, entombed saint

İÇİNDEKİLER

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xiii
ÖN SÖZ	xiv
GİRİŞ	1
1. Tasavvuf Kavramı	1
2. Velî Kavramı	8
3. Velî Kültü	14
4. Keramet Kavramı.....	18
5. Keramet-Mucize-İstidrac İlişkisi	26
6. Menkıbe Kavramı	31
7. Efsane Menkıbe İlişkisi	36
8. Türk Menakıbnâme Edebiyatının Doğuşu.....	43
9. Türbe Ve Ziyaret Yerleri	45
KERAMET MOTİFLERİ KATALOĞU	
1. VELÎNİN KENDİ VÜCUDUNDA CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ.....	54
1.1. Doğum Sırasında Ve Sonrasında Fevkalâde Hallerin Zuhuru.....	54
1.2. Öldürücü Ve Tahrip Edici Şeylerden Etkilenmeme	58
1.2.1. Ateşte Yanmama.....	58
1.2.2. Suda Kaynayıp Ölmeme.....	69
1.2.3. Silah, Zehir vs. Öldürücü Şeylerden Müteessir Olmama	70
1.3. Bedeni Ölmeden Dünyadaki Varlığını Ortadan Çekme	71
1.3.1. Ortadan Kaybolma.....	72
1.3.2. At Üstünde Göğe Yükselme	79
1.4. Göklerde Uçma.....	80
1.5. Bir Anda Çok Uzak Mesafeleri Katedebilme (Tayyi Mekân).....	85
1.6. Aynı Anda Birkaç Yerde Birden Görünme	127

1.7. Çeşitli Hayvanların kalıbına Girme	129
1.7.1. Kuş (Güvercin, Şahin, Doğan, Turna) Olma	131
1.7.2. Geyik veya Geyik Cinsinden Bir Hayvanın Biçimini Alma	140
1.7.3. Başka Bir Hayvan Şekline Bürünme	142
1.8. Öldükten Sonra Yeniden Dirilmiş Görünme	142
1.8.1. Velînin Öldükten Sonra Savaş ve Deprem gibi Felaketlerde Yardım Etmesi	144
1.8.2. Velînin Öldükten Sonra Abdest Alırken Görülmesi.....	150
1.8.3. Diğerleri.....	151
1.9. Ölüm Sırasında Ve Sonrasında Fevkalade Hallerin Zuhuru.....	157
1.9.1. Başını Kaybetmesine Rağmen Ölmemesi (Kesikbaş)	158
1.9.2. Velînin Bedeninin Bozulmaması.....	166
1.9.3. Öldükten Sonra Varlığını Göstermesi	169
1.9.3.1. Kişilerle konuşarak varlığını belli etmesi.....	169
1.9.3.2. Işık belirmesi sonucunda varlığını gösterme.....	171
1.9.3.3. Mezarının yerini kendisi belirleyerek varlığını gösterme	172
1.9.3.4. Mezarının bulunduğu yerde saygısız davrananları cezalandırarak kendini gösterme	172
1.9.3.5. Rüya neticesinde varlığını gösterme	178
1.9.3.6. Türbeden ses duyulması neticesinde varlığını gösterme.....	186
1.10. Öleceği Yeri Ve Zamanı Önceden Bilme.....	186
1.11. Yemeden İçmeden Uyumadan Uzun Zaman Durabilme.....	192
1.12. Cinsi Duygulardan Uzak Olma.....	193
1.13. Yağmurda Islanmama.....	194
2.TABİAT VARLIKLARI VE EŞYA ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ	195
2.1. Maddelerin Mahiyet Ve Niteliklerini Değiştirme.....	195
2.1.1. Suyu ve Diğer İçkileri Yağ Bal veya Başka Bir Maddeye Çevirme ..	195
2.1.2. Taşı Toprağı Kumu Yapağı vb. Şeyleri Altın Yahut Mücevherat Haline Getirme	199
2.1.3. Diğerleri.....	206
2.1.3.1. Şarap- Şerbet	206
2.1.3.2. Kum-Kavut.....	207

2.1.3.3. Koyun eti- Güvercin eti.....	207
2.1.3.4. Elma-Taş	207
2.1.3.5. Taş-Demir.....	208
2.1.3.6. Toprak- Helva	208
2.1.3.7. Para-Kan.....	209
2.1.3.8. Şeker-Tuz	210
2.1.3.9. Kartopu-Helva.....	211
2.1.3.10. Bağ/Toprak-Tuz	211
2.1.3.11. Para-Yılan.....	212
2.1.3.12. Çamur-Köfte.....	213
2.1.3.13. Bıçak –Kaşık	213
2.1.3.14. Kâğıt-Metal	214
2.2. Meyve Ağacı Olmayan Ağaçlarda Meyve Oldurma	214
2.3. Mevsim Dışında Çiçek Veya Meyve Oldurma.....	215
2.4. Cansız Varlıları Hizmetinde Kullanma Onlara Söz Geçirme.....	221
2.5. Tabiat Kuvvetlerini Ve Olaylarını İstedığı Gibi Yönetme	235
2.5.1. Yağmur Kar ve Dolu Yağdırma	237
2.5.2. Yağan Kar Dolu Yağmur ve Seli Durdurma Rüzgar ve Fırtınayı Dindirme Zelzeleyi Durdurma.....	241
2.5.3. Rüzgar ve Fırtına Çıkarma	245
2.5.4. Güneşe Hükmetme	245
2.5.5. Ateşe Hükmetme	246
2.5.6. Gölgesi Yere Düşmemek.....	256
2.6. Cansız Varlıkların Zikir Ve Tesbihlerini Duyma Duyurma	256
2.7. Irmak Göl Veya Deniz Üstünde Yürüme	263
2.8. Irmak Göl Veya Denizi Yarıp Karşıya Geçme.....	274
2.9. Cansız Varlıkları Konuşturma	276
2.10. Yerden Taş Veya Kayadan Su Fışkırtma.....	277
2.10.1. Asayı (mızrak-ok) Yere Vurarak Su Çıkarma.....	281
2.10.2. Asa (Mızrak-Ok) Olmadan Su Çıkarma.....	293
2.11. Cansız Varlıları Kendiliklerinden Hareket Ettirme	298
2.11.1. Dağları Tepeleri Taş Kaya ve Ağaçları Yürütme.....	299

2.11.2. Eşyaları Yürütüp Çok Uzaklara Sevk Etme	302
2.11.3. Akarsuları Durdurma Tersine Akıtma	303
2.12. Bir Maddeyi Yoktan Var Etme	304
2.13. Kurumuş Ağaç Veya Odun Parçasını Ulu Yeşil Ağaç Haline Ve Mevsime Dönüştürme	310
2.13.1. Odun Parçasını Ağaç Yapma	311
2.13.2. Asayı Ağaç Yapma	314
2.13.3. Odun Parçasını Mevsime Dönüştürme	316
2.14. Maddelerin Biçimlerini Değiştirme Büyütüp Küçültme Uzatıp Kısaltma	316
3.HAYVANLAR ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ	318
3.1. Vahşi Ve Yabani Hayvanları İtaate Alma	318
3.1.1. Vahşi Hayvanları Zarar Vermez Hale Getirme	320
3.1.2. Vahşi Ve Yabani Hayvanları Hizmetinde Kullanma	325
3.1.3. Vahşi ve Yabani Hayvanlarla Dostluk Kurma	331
3.1.4. Ehli Hayvanlara Söz Geçirme	341
3.2. Hayvanları Taş Haline Getirme	345
3.3. Hayvanlarla Konuşma	346
4.GİZLİ ŞEYLER ÜZERİNE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ	354
4.1. Akıldan Geçenleri Bilme	354
4.2. Geçmişte Olup Bitenleri Bildirme	373
4.3. Gelecekte Olacakları Haber Verme	376
4.4. Başka Yerde Vuku Bulan Olayları Mevcut Kişileri Görme Başkalarına Gösterme	392
4.5. Gizli / Kayıp Eşya Ve Maddeleri Bulup Çıkarma	400
4.6. Kabir Ahvaline Vakıf Olma	400
5.MUKADDES, İNSANÜSTÜ VE GİZLİ GÜÇLER ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ	405
5.1. Cinlerle Temas Kurma Kötülüklerini Yok Edip Hizmetinde Kullanma	405
5.2. Hızır Ve Diğer Gayb Erenleriyle Görüşme	406
5.3. Peygamberi Görme Onun Tarafından İrşad Edilme	421
5.3.1. Açıktan Açığa Görme	421
5.3.2. Rüyada Görme	423
5.3.3. Sesini Duyma	425

5.4. Melek Ve Nurani Kimseler Görme.....	425
5.5. Allah'ı Görme / Sesini Duyma	426
6.BİYOLOJİK MAHİYETTE KERAMET MOTİFLERİ	429
6.1. Ölüyü Diriltme.....	429
6.1.1. İnsanı Diriltme	429
6.1.2. Hayvanı Diriltme	433
6.2. Kemiklerden Diriltme	437
6.3. Kısır Yahut Yaşlı Kadın Ve Erkeği Çocuk Sahibi Yapma.....	441
6.4. Hastalıkları İyileştirme	444
6.5. Vücut Arızalarını Giderme	456
7.VELÎLİĞİ KABUL EDENLERE YÖNELİK KERAMET MOTİFLERİ	461
7.1. Bereket Getirme.....	461
7.2. Az Yiyecekle Çok Kişiyi Doyurma	472
7.3. Ejderha İle Savaşıp Öldürerek Halkı Kurtarma.....	481
7.4. Tehlike Veya Felakete Maruz Kalanları Fiilen Kurtarma	485
7.4.1. Esir Düşen Askerleri Kurtarma	485
7.4.2. Savaşta Orduya Yardım Etme	488
7.4.3. Denizde Yardıma İhtiyacı Olanları Kurtarma	494
7.4.4. Bir Yeri Felaketten Kurtarma	498
7.4.5. Diğer	502
7.5. Başkalarını İkaz Edip Kötülüğe Tehlikeye Düşmekten Kurtarma	503
7.5.1. Yanlarında İken	504
7.5.2. Yanlarında Olmadığı Halde Gözlerine Görünerek	505
7.5.3. Rüyalarına Girerek	505
7.6. Sofra Açmak(Yiyecek İndirme)	506
8.VELÎLİĞİNİ KABUL ETMEYENLERE YÖNELİK KERAMET MOTİFLERİ.....	509
8.1. Hasımlarını Muhtelif Şekilde Cezalandırma	509
8.1.1. Aniden Öldürerek	510
8.1.2. Başına Bir Felaket Getirerek	512
8.1.3. Bir Organından Yoksun Bırakarak	518
8.1.4. Taş Haline Getirerek.....	520
8.1.5. Yere Gömerek.....	522

8.1.6. Oturdukları Yerleri Yok Ederek	523
8.1.7. Zelzele Yangın Sel Ve Tufan Hâsıl Ederek.....	524
8.2. Başka Bir Velîye Veya Kişiyeye Keramet Kuvvetiyle Üstün Gelme, Onu Kendine Tabi Kılma	525
SONUÇ	533
KAYNAKÇA.....	550
ÖZ GEÇMİŞ	568

KISALTMALAR

Çalışmamızda kullanmış olduğumuz kısaltmalar ve açıklamaları şu şekildedir.

Kısaltma	Açıklama
AE	Anadolu Evliyalari
AB	Ana Britanica
BARE	Batı Anadolu ve Rumeli Evliyalari
BTK	Büyük Türk Klasikleri
DTA	Dinler Tarihi Ansiklopedisi
DİA	Diyanet İşleri Ansiklopedisi
İA	İstanbul Ansiklopedisi
İAA	İslam Âlimleri Ansiklopedisi
İTA	İslam Tarihi Ansiklopedisi
RS	Redhouse Sözlük
ML	Meydan Larousse
OAE	Orta Anadolu Evliyalari
TDKTS	Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük
Bknz	bakınız
vb.	ve benzeri

ÖN SÖZ

İnanç, toplumların var olmasını sağlayan ve onların yaşamlarını belirleyen en önemli sistemdir. Toplumumuzun türbe ve yatırlara gösterdiği inanç, yıllardır süregelmiştir. Bu inanç, aslında Atalar kültürüne dayanmaktadır. Şamanizmde, ata öldükten sonra sahip olduğu güçlerin kalanlara yardım edeceği inancı vardır. Bu inanç, İslamiyet sonrasında Müslümanlarda velî kültü olarak devam eder.

Anadolu evliyalardan yurdu olarak bilinir. Ülkemizde hemen hemen türbe olmayan bir yer yoktur. Bunlardan bazıları dağ zirvelerinde, bazıları ise yol kenarlarındadır. Yaşarken saygı duyulan bu velîlere, öldükten sonra da aynı saygı ve hürmet devam eder. Çünkü halk, o kişinin kerim ehli olduğuna inanır ve bu özelliğinin de öldükten sonra devam edeceği düşünülür. Tabi ki bunda o yörede anlatılan velîye ait menkıbelerin büyük etkisi vardır. Yöre halkının velîye duyduğu saygı o kadar fazladır ki, o şahsın dertlerine derman olacağını ya da istek ve arzularının gerçekleşmesinde vesile olacağını düşünürler. Bu düşünceye sahip çoğu kişi, çaresizce; isteklerinin gerçekleşmesi için onları Allah nezdinde vasıta kırlar. Bunu büyük bir heyecan ve korkuyla yaparlar. Çocuk sahibi olmak isteyenler, sınava girecekler, askere gidecekler, iş isteyenler, hasta olanlar, kötü alışkanlıklardan kurtulmak isteyenler, kısmet arayanlar, vb. bu zatların türbelerini mutlaka ziyaret ederler. Bunun için kimi sadece dua ederken, kimileri ise türbeye çaput bağlarlar, türbede yatarlar, adakta bulunurlar, bezden ya da kağıttan beşik yaparlar, kilit açarlar, şeker-lokum-yemek dağıtırlar, mum dikerler. Türbeler etrafında oluşan ve çoğu İslamiyet öncesine dayanan bu ritüeller İslamın getirdiği inanç ve değerlerle birleşerek hâlen Anadolu'nun her yerinde uygulanmaya devam edilir. Hatta bazı velîlerin ünü, kendi yöresinin dışına bile çıkar. Bu durumda yurdun dört bir yanından ziyaretçiler gelir. Bir velînin ünü ise, göstermiş olduğu kerametten gelir. Aslında bu türbelerde yatan velîlere duyulan saygının arkasında biraz da korku vardır. Bu yüzden velîyi rahatsız etmemek için türbelerin etrafında gürültü ve herhangi bir saygısızlık yapılmaz. Çünkü öldükten sonra da keramet gösterdiğine inanılan bu kişilerin, kendisine saygısızlık yapanları cezalandırabileceği düşünülür. Zaten halk arasında bu cezalarla ilgili anlatılan menkıbeler fazladır.

Sözlü gelenek olarak teşekkül eden menkıbeler, zaman içerisinde yazıya dökülmüştür. Bu süreçte elbette halkın hayal gücünden de etkilenmiştir. 13. yüzyıldan itibaren menakıbnâme adını alan bu eserler, Türk halk anlatımlarımızda önemli bir yere sahiptir. Türbe ve yatırlar üzerine yapılan araştırmalarda, genelde bu yerler etrafında oluşan ritüeller incelenmiştir. Biz “Keramet Motifi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı tezimizde daha çok Anadolu’da ün salmış velîlerin gerçekleştirdiği, çoğu dilden dile dolaşan kerametlerini inceledik. Mucizeler, kerametlerin oluşumunda etkin rol oynadığı için, kerametlerin gerçekliğini, Kur’an-ı Kerim’de geçen mucize örnekleriyle destekledik. İncelediğimiz bu kerametleri Ahmet Yaşar Ocak’ın keramet tasnifine dayanarak ele aldık. Tezin amacı, velîlerin ün salmasına vesile olan gerçekleştirdikleri olağanüstülükleri, keramet motifleri başlığı altında tasnif etmektir. Çalışmamız ön söz, giriş, keramet motifler kataloğu, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

Yıllardır, hem dînî- tasavvufî açıdan hem de sosyolojik açıdan türbeler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Bazen türbelerin toplum üzerinde bıraktığı etkiler ve inançlar, bazen de türbelerdeki velî şahısların gösterdikleri olağanüstü güçler inceleme konusu olmuştur. Bu çalışmamızda, velî şahısların gösterdikleri kerametleri tasnif ederek katalog oluşturduk. Özellikle bu alanda birçok çalışmaları olan Ahmet Yaşar Ocak’ın daha önceden hazırlamış olduğu keramet motifi tablosunu esas alarak, incelediğimiz metinleri keramet motifleri başlıkları altında değerlendirdik. Çalışmamızı daha önceden hazırlanmış olan doktora ve yüksek lisans tezleri, çeşitli makaleler ve öne çıkan yayınlanmış eserler üzerinde yürüttük.

GİRİŞ

1. Tasavvuf Kavramı

Tasavvuf, lügat manası itibariyle sofulaşma, gönüllü Allah sevgisine bağlanmadır. (Devellioğlu, 2002: 1036) Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dini ve felsefi akım. (TDKTS, 2011: 2275) Kul ile Allah arasında ihsan olayının gerçekleşmesi veya kulun ihsan vasfını kazanmasının yollarını gösteren bir ilim. Bâtını fıktır. (Cebecioğlu, 2014: 475) Tasavvuf kelimesi, te, sad, vav ve fe olmak üzere dört harften oluşmakta, bunların her biri ayrı bir anlam içermektedir. 'Te' harfi, günahlardan ve çirkin davranışlardan vazgeçme olarak tevbe, 'sad' harfi, hem kalbin temizliğini sağlayan dünyevi heves ve arzulardan kalbin temizlenmesi, hem de sırrın temizliği anlamıyla Allah'dan gayriden O'nu zikirle arınarak safayı, yani temizliği, 'vav' harfi, Allah'ın ahlakı ile ahlaklaşarak beşeri sıfatlardan uzaklaşma olan velayeti, 'fe' harfi ise, fenafillah olarak beşeri sıfatlardan arınan nefsin O'nunla bütünleşmesi anlamlarını remzetmektedir, ifadelerini kullanır. (Baş, 2017: 177-178) Tasavvuf Allah'a ulaşma yoludur. Bu yol, oldukça zahmetlidir, herkesin kolaylıkla devam edemeyeceği şekildedir. Ancak yolun sonu sonsuz bir iç huzurdur. Bu yoldan çıkmamak için uyulması gereken kuralları vardır. Bu kuralları, Allah'ın buyurduğu emir ve yasaklardır.

Süleyman Uludağ "Tasavvuf Terimleri Sözlüğü" adlı eserinde tasavvufu şu şekilde tanımlamıştır: Tasavvuf baştanbaşa edeptir. Kötü huyları terk edip güzel huyları edinmektir. Kimseden incinmemek, kimseyi incitmemektir. Nefse karşı girişilen ve barışı olmayan bir savaştır. Herkesin yükünü çekmek, kimseye yük olmamaktır. Bütün mensuplarının birbirini dost ve kardeş tanıdığı bir birliktir. Hak ile birlikte ve O'nun huzurunda olma halidir. Hakk'ın seni senden öldürmesi ve kendisiyle yaşatmasıdır. Keşf ve temaşa halidir. Temiz bir kalp, pak bir gönül sahibi olmaktır. Nefsinden fâni, Hak ile baki olmaktır. Kâmil insan olmaktır. Hakk'a ermektir (ermiş olmaktır). (Uludağ, 2016: 345) Tasavvuf insanın bütün nefislerinden kurtularak gönlünü terbiye etmesidir. Gönlünü terbiye eden kişi, Allah'a daha da yakın olur. O'nun emir ve yasaklarına itaat ederek insan-ı kâmil mertebesine ulaşır. Bu mertebeye ulaşan kişilere de sûfî denir ve bu sûfîler Kur'an'ın gösterdiği gerçeklere uygun olarak yaşarlar.

Bildikleri bu gerçekleri de talebelerine aktarırlar. Tasavvufta hakim olan vahdet-i vücud anlayışını savunurlar.

Tasavvuf, bir manada tecrübi bir ilim ve insanın kendi ruhunu incelemesi yöntemidir; bu yönden o, her zaman bulunması gerekli elemanlar olarak, bir öğreti (doctrine), bu doktrinin öğretimi (veya sülük) ve pek tabii olarak manevi bir yöntemi bünyesinde bulundurur. (Altıntaş, 1986: 1) Ebu'l-alâ Afîfî"et-Tasavvuf: Sevretün Rûhiyye fi'l-İslâm" (Tasavvuf: İslâm'da Manevi Hayat) adlı eserinde tasavvufu şu şekilde açıklar; şiddetli arzu olmadan vücut bulmayan bir bilim gibidir. İnsandaki rûhi faaliyeti hakikat sevgisi ve hakikati bilmeye yönelik iki alanda sınırlarsak, tasavvuf, bu iki alanın bütün yönleri ile birleştiği tek bir alandır, denebilir. Çünkü tasavvuf, ruhun Allah'a kavuşma iştiağını temsil eder ve bu kavuşmada sevmek ve bilmek aynı tecrübeye birleşir. (Coşanay, 2017: 201) Tasavvuf, insana huzur veren bir yoldur. Amacı insanı Allah'a ulaştırmak ve nefsi olgunlaştırmaktır. Bunu yaparken, dinin gerektirdiği şekilde emir ve yasakları delmeden, maneviyatımızı güçlendirerek yol almak gerekir.

İnsanoğlu varolduğu andan itibaren olağanüstü olaylara hep ilgi duymuştur. Bazıları bunlara sebep-sonuç ilişkisini sorgulamadan koşulsuz inanmayı tercih ederken; bazıları da bütün bu olağanüstülükleri akıldışı olarak nitenedirmiştir. Hemen hemen her toplumun inanç sistemleri olağanüstülüklerle doludur. Bu da toplumlarda oldukça ilgi çekicidir ve zamanla ait olduğu toplumun anlatımına da yansımıştır. 9. yüzyılda tasavvufun yaygınlaşmaya başlamasıyla tekkeler kurulmuştur. Bu tekkelerde bulunan dervişler ve etrafında onlara gönülden bağlı olan müridleri tasavvufun yaygınlaşmasında oldukça büyük rol oynarlar. Horasan erenleri 9. yüzyılda ortaya çıkmasıyla tekkeler çoğalmaya başladı ve halk tasavvufa yöneldi. Böylelikle dervişlerin ve tasavvufa merak salanların sayısı arttı. Halkın yanısıra âlimler ve padişahlar da dönemin meşhur şeyhlerine saygı duymuşlardır. Hemen hemen her padişahın fikirlerine güvendiği bir şeyh vardır.

Mutasavvıflarca, içinde bulunulan hal ve makam gereği olarak, çeşitli biçimlerde tarif edilen tasavvuf, ilahi kaynaklı bir hikmetin bu düşünce sistemine katılmış olanlar tarafından yeni gelenlere konu aktarma geleneğidir. Böylece tasavvuf, her zaman içinde sürüp gitme, hem de sonsuz kaynağı ile ilişkisi nedeniyle ardı arkası kesilmeden devam

eden bir yenilenmedir. O, aynı zamanda İslamiyetin içe dönük (Batınî) bir yönü olarak dışa dönük (zahirî) İslam'dan ayrı olarak kendini gösterir, aynı şekilde, manevi, Allah'la ilgili gerçeklerin doğrudan gözlemi, insanlığın bazı döneminin şartları ile uyuşan kişisel düzeyde, ilahi gerçekleri yorumlayan kanunların uygulanmasından ayrılır. İnsanların ortak yolu, Allah'ın gönderdiği kitaplarda buyurulan ibadetlerle dolaylı ve sembolik bir şekilde, ilahi gerçeklere beraberce katılma gereği olarak erişilebilen, ölümden sonraki mutlu bir halin ve yaşayışın elde edilmesine yönelik olduğu halde, tasavvufun amacı, bizzat kendisindedir. Şu manada ki, o, sonsuzun vasıtasız bilgisine girişi sağlayabilir. (Altıntaş, 1986: 1)

Tasavvuf, İslam dinin özel bir yorumuna bağlı olarak yaşanan manevi ve deruni bir hayat tarzıdır. Bu hayat tarzı 8. ve 9. yüzyıllardan itibaren fıkıhçıların şekilci ve Mutezilî âlimlerin rasyonalist yorumlarına tepki olarak ortaya çıkmış; zamanla teorik bir yapı kazanmış ve sistemleşip teşkilatlanmıştır. Tasavvufi yaşam, bizzat tecrübe edenler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. (Güngör, 1984: 20-22) Evrenin yaratılışının akıl ve araştırma yoluyla değil de gönül yoluyla, anlayış ve sezikle öğrenilebileceğini kabul eden dini-felsefi bir düşünce sistemidir. Bu sistemin esası evrenin yaratıcısı olan Allah'ın tek varlık (vahdet-i vücud) olup bütün âlemlerin ve evrende bulunan bütün varlıkların “adem”de yani yokluktaki görünüşü olduğu inancı ve düşüncesidir. Bu inanışa Batı dillerinde Panteizm (Pantheisme) denir. Tasavvuf'un Batı dillerindeki karşılığı mistisizm (mysticisme)dir. Müslümanlıktaki tasavvufa “İslam mistisizmi” denmiştir. Mistisizm, Hristiyanlıkta ve başka dinlerde de vardır. (Mazıoğlu, 2017: 77-78) Mistisizm, insanın akıl yoluyla ulaşamadığı bir yüceliğe, sezgi yoluyla doğrudan ulaşması, onunla herhangi bir aracı olmadan temas kurması anlamına gelir. (Güngör 1997: 17-18) Hangi dinde olursa olsun mistiklerin zihinlerinde Allah dışında başka düşünce yoktur. Onlar için gaye aynıdır, ama izlenilen yollar farklıdır. İslam mistikleri olarak tanımlanan sûfîler, tasavvufu Allah'a ulaşmada yol edinmişlerdir.

Tasavvuf, İslam dünyasında, sosyal hayatla geniş ölçüde birleşerek inanmış halk kütelleri arasında büyük alaka ve heyecan uyandıran bir iman, bir fikir ve irfan cereyanı ve bir aşk hadisesidir. Diğer bir söyleyişle tasavvuf, bir İslam mistisizmidir; sırrı bir duyuş, düşünüş ve inanış sistemidir. Bu sistem, yalnız Allah'ın birliği esasına değil, (yalnız Allah'ın varlığı) inancına dayanır; Allah'tan başka herhangi hakiki bir

varlık olmadığına inanır. (Banarlı, 2001: 1, 115) Daha önce de belirttiğimiz gibi tasavvufî düşüncede vahdet-i vücud anlayışı hakimdir ve bu düşünceye göre, evrendeki her şey Allah'ın güzelliklerinin yansımasıdır. Çevresine bu bilinçle bakan sûfiler etrafında tasavvuf yolunda ilerleyenlere de aynı bakış açısını naklederler.

Peygamberimiz döneminde dine daha sıkı bağlı olan halk zaman ilerledikçe kazanma hırısı, maddi ya da manevi tatmini ön plana koymaları sonucunda, dine bağlılıkları azalmaya başlamıştır. İnsanlarda varolan hırs çoğu zaman her şeyin önüne geçebiliyor. Bu günümüzde de aynı şekilde devam ediyor. Gündelik yaşamın getirdiği bazı maddi kazançlar, çoğu zaman hayatımızdaki önem arz eden maneviyatların önüne geçebiliyor. Fakat velîler, gönülü Allah'la dolu, maneviyatı zengin ama maddi açıdan mal mülk düşünmeyen kişilerdir. Tasavvuf yoluna giren bu velîler, ellerinde bulunan malı mülkü de bağışlamış, dünya nimetlerine sırt çevirmişlerdir. Tasavvuf, İslamiyetle ortaya çıkan bir düşünce şeklidir. Bu düşünce şeklinin yayılmasında büyük rol oynayan tarikatlarda, şeyhler bu yola girmiş olan müridlerini bilgilendiriyordu. Bu dini sohbetler Kur'an ve Peygamber kaynaklı olduğu için şeyhin düşünceleri hızla yayılıyordu. Bu bağlamda tasavvufun kaynağında Kur'an ve peygamberimizin ahlâk ve davranışları yer alır diyebiliriz. Tasavvuf yolunda şeyh, mürid için sadece yol göstericidir; tasavvuf düşüncesini birey yalnız kendisi yaşar, Allah'la arasında başka bir kul olmamalıdır.

Mutasavvıfların Tanrı anlayışı daha samimi ve sevgi dolu bir Tanrı'dır. Öfkeli bir Tanrı yerine sevginin ve merhametin kaynağı olan Tanrı anlayışı sûfilerin Allah inancıdır. Sûfilerin Tanrı anlayışlarında daha içten, daha samimi, daha yakın ve insani daha senli benli bir Tanrı anlayışı göze çarpar. İnsanların başlarına gelen olaylarla ilgili tepkilerinde bu Tanrı algıları görülebilir. (Yaşar, 2015: 235)

Hallac'a göre, Allah kâinatı aşkla yaratır. Hallac Allah'ın bu sevgisinin bir nişanesi olarak bir hadisten söz eder: "Allah insanı kendi suretinde yarattı". Bu hadis insanın ve kâinatın yaratılışındaki ilk esasen aşk olduğuna bir delildir. Hallac'ın düşüncelerinde, Allah muhabbettir, muhabbet Allah'ın özünün özüdür. Ezelde Allah kendi sıfatlarında kendini temasa etmiş ve onlar içinde en önemli olanını seçmiştir. Bu, Aşktır ve O, insanı yaratarak bu sıfatını görünür kılmak istemiştir. (Altıntaş, 1986: 80)

9. Yüzyılın ünlü mistiki Bistâmi Bâyezîd gece gündüz: “Tanrım, Cehennemi yok et!” diye dua edermiş. Bir gün rastladığı bir melek ona bir yoldan gitmesini söylemiş. Bâyezîd o yolun sonunda bir Demircinin dükkânına erişmiş. Demirci, yumruğunu çekiç gibi kullanarak kızgın Demiri dövermiş. Demirci: “Ben Tanrıya, Rabbim beni Cehenneme at, ama vücudumu o kadar büyüt ki Cehennemi tek başıma doldurayım, kullarından bir tek kişiye yer kalmasın, diye dua ederim” demiş. (Boratav, 2016: 118)

8. yüzyıldan itibaren sûfî adını alan ancak mistik olmaktan ziyade zahit olan bu ilk temsilciler züht ve takvada çok ileri gitmeleri ve Allah yolunda maddi hayatlarını hiçe saymaları ile dikkat çekmektedir. Onlar, züht hayatını Hz. Muhammed’in hayatı olarak görmüş ve onun davranışlarını örnek almışlar; Kuran’ın deruni hakikatlerini keşfetme gayesinde olmamışlardır. Bu sûfîlerin sohbet etmeleri, zikir yapmaları ve inzivaya çekilmeleri için 8. yüzyıldan itibaren tekke, hangâh, dergâh gibi çeşitli isimlerle anılan mekânlar kurulmuş ve buraların amacına uygun şekilde faaliyet gösterebilmesi için adap ve erkanları belirlenmiştir. Tasavvufun züht devri kabul edilen VII. ve VIII. yüzyıllarda korkuya dayalı bir anlayış hakim olmuş; insanlar Allah’ın rızasını kazanmak, cennete gitmek, cehennem azabından kurtulmak için Allah’a çokça ibadet etmiş ve dünyaya sırt çevirmiştir. Bu hayatın merkezi Basra ve en önemli temsilcisi de Hasan Basrî’dir (ö. 728). Tasavvuf, züht devrinde Sünni inançlarla hiçbir şekilde ters düşmemiş; fıkıh açısından da problem teşkil etmemiştir. (Güngör, 1984: 65-66)

İnanç, topluluklara millet olma vasfı verir ve kültürün parçasıdır. Bizim kültürümüzde de İslamiyet öncesinde farklı inançlar yer almıştır. Bu inançların din olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır. Bizim için gerçek şudur ki; İslamiyet öncesindeki bu inançlar, İslamiyet sonrasında da bazı farklılıklarla birlikte devam etmiştir. Türkler geniş tarihleri boyunca çok din değiştirmişlerdir. Bu dinlerden öğrendikleri öğretileri gelenekleriyle harmanlamışlardır. Bunlar süreç içerisinde bazı değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Özellikle atalar kültüründe ataya duyulan saygı ölümünden sonra da devam eder. Ölen kişilerin ailesiyle bağıni koparmadığı düşünülerek mezarları ziyaret edilir. Bu alışkanlık, İslamiyet sonrasında saygı duyulan velîlerin türbe ziyaretlerinde de görülmektedir. Türklerin 8. yüzyılda Karahanlılarla birlikte İslamiyeti kabulünden sonra, İslamiyet Türklerin yaşam şekline

büyük ölçüde yansımıştır. İnançlarında olduğu kadar dil ve edebiyatlarını da etkilemiştir. Fuat Köprülü, Türk edebiyatının gelişiminde İranlılarla olan etkileşimimize dikkat çekmiştir:

Türkler İslamiyetin birçok unsurunu doğrudan doğruya Araplardan değil, Acemler vasıtasıyla aldılar. İslam medeniyeti Türklere, İran kültürünün merkezi olan Horasan yoluyla Mâverâünnehir'den geçerek geliyordu; Mâverâünnehir'in birçok büyük merkezi bile manen "Türk" olmaktan ziyade "İrani" idi. İşte bundan dolayıdır ki, İslamiyetten evvel de tanıştıkları için Türklere yabancı gelmeyen İranlılar, İslam medeniyeti dairesine girmek için yine onlara yol gösterdiler ve tabii bu hal, Türk edebiyatının gelişmesi üzerinde yüzyıllarca tesirli oldu. (Köprülü, 2016: 69-70)

Türkler için hiç yabancı bir saha olmayan Horasan, Sûfîlik cereyanının da başlıca merkezlerinden biriydi. Türkler arasında sûfîlik cereyanı yayılıyor, Buhara ve Semerkand gibi büyük İslâm merkezlerinden birçok fedakâr dervişlerin göçebe Türkler arasına yayıldıkları ve yeni akideler gösterdikleri görülüyordu. Kendilerine ilâhiler şiirler okuyan, Allah rızası için iyilikte bulunan, cennet ve saadet yollarını gösteren bu hayırkâr dervişleri, Türkler eskiden dinî bir kudsiyet verdikleri ozanlara benzeterek hararetle kabul ediyorlar, dediklerine inanıyorlardı. Bu suretle eski ozanların yerine "Ata" veya "Bab" unvanlı birtakım dervişler kaim olmuştu. (Köprülü, 2005: 146-147)

9. ve 10. yüzyıllarda İslâmiyet, Türklerin arasında yayılmaya başladığı ilk günden itibaren, sosyal ve kültürel ortama göre birbirinden farklı iki ayrı nitelik kazanmaya başlamıştı. Şehirli ahali, medreselerde öğretilen kitabî İslâm'ı, başka bir deyişle Sünnî İslâm'ı; konar-göçer Türkmenler ise kendilerine, önce İranlı sonra da Türk sûfîler tarafından getirilen tasavvuf ağırlıklı birmistik İslâmî anlayışı benimsemişti. Kısa zamanda geleneksel inanç yapılarının renginialan bu Müslümanlık tarzı, Sünnî Müslümanlıktan birçok bakımdan farklılaştı. (Ocak, 2002: 45-46)

İslam âlemindeki tasavvuf cereyanı daima gittikçe artan bir kuvvetle bütün İslam memleketlerini işgal ve istila etmiş, her tarafa hızla yayılmıştı. Gazâlî'den sonra ehl-i sünnet akideleriyle de pek iyi telif edilmiş olan bu cereyan, 12. ve 13. yüzyıllarda İran, Orta Asya, Suriye, Mısır, Anadolu, hulasa bütün İslam sahalarında birçok tekke vücuda

getiriyordu. (Köprülü, 2016: 284) İşte bu tekkelerdeki şeyhler etrafında şekillenen menkıbeler, tasavvufun yaygınlaşmasında büyük rol oynamışlardır.

Ahmet Yesevî, Dînî tasavvufî Türk edebiyatının başlangıcı kabul edilir ve Yesevîlik tarikatının kurucusudur. Bu tekkede Ahmet Yesevî, müridlerine yani talebelerine dinî ve ahlâki dersler verdi. Horosanda kurulan bu tekkenin dervişleri Anadolu'ya gelerek bu coğrafyada tasavvufî düşüncenin yayılmasında etkili olmuşlardır. Anadolu sahasında Tasavvuf edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri de kuşkusuz Yunus Emredir. Ondan sonra bir sürü mutasavvıf edebiyatçı yetişmiştir ve sayısız eserler vererek edebiyatımızın güçlenmesinde fayda sağlamışlardır.

Tasavvufun kaynağıyla ilgi de birçok farklı görüş vardır. Eski düşünce sistemlerinin etkisi tabi ki de vardır ancak; tasavvufun aslı kaynağı İslam'dır. Bu konuda Güzel'in görüşü şu şekildedir; tasavvufun ana kaynakları, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in yaşayış şeklidir. Bu iki kaynaktan tasavvuf; 'Dünya malının insan için hiçbir faydasının bulunmadığını, Allah'ı zikretmenin faziletleri, Allah sevgisini tıpkı bir Hallac-ı Mansur gibi benimsenmesi, kişinin ahlakını zühd ve takva ile zenginleştirilmesi, Hz. Muhammed'i her an kendisine örnek edinmesi, bilgi sahibi olabilmek için de bir mürşide bağlanması, kendini, ailesini, vatanını ve milletini sevmesi.'...vb. gibi hususlar yer almaktadır. (Güzel, 2009: 165)

Tasavvufun gelişimi iki yoldan olmuştur. Birincisi; Tasavvuftan önce bi'l-fiil varolan öğretilerin genişletilmesi, tafsil edilmesi ve sistemleştirilmesidir; İkincisi; Yeni öğreti ve uygulamaların geliştirilmesi; Başlangıçta çok az kişinin benimsediği ve sadece küçük bir gruba bildirdiği dinin bir görünümü olan tasavvuf, yavaş yavaş kuralların olduğu, müridin bu kurallara mutlaka itaat etmesi gereken "pir"den öğrendiği organize bir sistem ve velîler okulu haline geldi. (Nicholson, 1998: 702)

Tasavvufun bir hayat tarzı olarak ortaya çıkışına baktığımızda bazı sosyal ve siyasi şartların bu oluşumda büyük bir etkisinin olduğunu görmekteyiz. Hz. Muhammed'in ölümünden kısa bir zaman sonra Müslümanlar arasında huzursuzluklar başlamış, insanların pek çoğu ahiret hayatını unutup dünya hayatı için mücadeleye meyletmiştir. Özellikle Emeviler ve Abbasiler döneminde dünyaya rağbet artmış; lüks ve israf, zevk ve sefa içinde bir hayat moda olmuştur. Bu huzursuzluk ve karışıklık

ortamında bazı samimi Müslümanlar dünya hayatı için mücadeleden vazgeçip kendini ibadete vererek huzur bulmaya çalışmış ve diğer Müslümanları da bu yola çağırmışlardır. Ayrıca nakli, akli ve zahiri ilimlerle çok fazla meşgul olunması zahit adı verilen dindar bir zümrenin keskin çizgilerle ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur ve bu kişiler tasavvufun çekirdeğini meydana getirmiştir. Dolayısıyla tasavvuf, ahireti unutup dünya malına çok fazla değer veren yaşam tarzına bir tepki olarak züht ve takva hareketi şeklinde ortaya çıkmıştır. (Uludağ, 2001: 294) Tasavvuf, kelime ve sistem olarak Hz. Peygamber (s.a.s) zamanında mevcut değildir. Onun zamanında insanlar özel bir unvan almıyordu. Sadece Hz. Peygambere (s.a.s) arkadaş olmaları, aynı zamanda, onunla yaşamış olmalarından ötürü sahabî diye çağrılıyorlardı. (Okuyan, 1994: 4)

2. Velî Kavramı

Arapça valâ (yakınlık, sahiplik) kökünden gelen velî kelimesi, lügatlarda sahip, dost, eren, ermiş gibi manalara ihtiva etmektedir. Evliya kelimesi, çokluk şekli olmasına rağmen, Türkçe’de özellikle halk arasında velî kelimesinin yerine tekil manada kullanılmaktadır. 9. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan tasavvufi hareketlerle birlikte velî kavramı ortaya çıkmış ve tasavvufun gelişmesine paralel olarak da birtakım gelişmeler göstererek “Benliğini Allah’ta yok etmek suretiyle birtakım üstün vasıflar kazanarak, hârukulâde şeyler izhar edebilen büyük insan” manasını almıştır. Ayrıca Allah’ın 99 isminden biridir. (Özçelik, 2006: 231-232) Ermiş, Anadolu halk inancında velîler veya henüz dünyadayken Allah’ın rızasını kazanmış kişiler için kullanılan bir genel terimdir. (Gündüz, 1998: 119) Türkçe Sözlükte”ermiş” olarak geçer. (TDKTS, 2011: 2478) Velî Allah’a yakın olan sevgili kuludur. Evliya ise, velî sözcüğünün çoğuludur; fakat daha az kullanılır.

Cebecioğlu velî sözcüğünü şöyle ifade eder, Velî kelimesi hem fâil, hem de mef’ûl anlamındadır. Fâil olarak, taat halinde devamlı olan kişiyi; mef’ûl olarak da Allah’ın nimetleri üzerine devamlı olan kulu ifade eder. Kısaca, sürekli olarak taata devam eden, isyandan uzak duran, şehvetlerden kaçınan ariflere velî denir. (Cebecioğlu, 2014: 523) Öccü ise, kelimenin bu manası, Araplar’ın “bir kimse bir kimsey yardım ettiği zaman” söyledikleri. “Vâlâhu” sözlerinden alınmıştır. Tasavvuf ve süluk ehlinin ıstılahına göre ise, velî; mümkün olduğu ölçüde Allah’ı ve sıfatlarını bilen, tâatlere

devam eden, ma'siyetlerden kaçınan, şehvet ve lezzetlere dalmaktan yüz çeviren kimse demektir, şeklinde açıklar. (Öccü, 1997: 24-28)

Eren, velî, evliya ve dost kelimeleri dilimizde Türkçeleşmiş, Türkçe kelimeler olarak kullanılmakta olup eş anlamları ile birlikte “Ermış, iyi yetişmiş, nefsin terbiye etmiş, Allah dostu, gönül eri, darda kalmışın, bunalmışın yardımcısı, hak dostu, olacakları önceden bilen ilim sahibi, hastalara şifa dağıtan, yolda kalmışları koruyan keramet sahibi, Allah’a daha yakın olan kimse, vasıl olan, kâmil insan” olarak tanımlanmıştır. (Sezgin, 1998: 457) Velî, Allah’ın emir ve yasaklarına bağlı kendisini tamamen bu yolda kaybetmiş, dünyadaki bütün zevklere sırt çevirmiş kişilerdir. Velîler, Allah’ın sevgili kullarıdır. Allah katında duaları kabul görür. Bu Kur’an’da şu şekilde yer alır. “Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder. (Maide /27)

12. yüzyıldan itibaren Orta Asya’da Türk mutasavvıfları arasında “şeyh, pir” ve “halife” manasında kullanılan “ata” kelimesi”terbiye eden, edep öğreten, yol gösteren; kendisine bağlananları kayıran ve koruyan şeyh” anlamına da gelmektedir. Türkler eskiden dinî bir kutsiyet de izafe ettikleri menkıbevi şahsiyetlere, dervişlere, şeyhlere, ululara ve toplum içinde saygı kazanmış yaşlı kimselere ata veya bab (baba) unvanını verirlerdi. (Alptekin, 1991: 32)

Sultan sözcüğü de velîler için kullanılan terimlerden biridir. 13. yüzyıldan itibaren siyasal anlamı dışında zaman zaman sûfî, ârif ve mutasavvıflar için de kullanıldığı görülmektedir. Devlet adamları ve onların çocukları dışındaki bütün bu kullanımların odağında velîlik kültürü yatmaktadır. Halk, en büyük saygıyı ifade edebilmek için dünyada yüceltilebilecek en yüksek makamla hitabı uygun bulmuştur. Eyüp Sultan, Hacım Sultan, Abdal Musa Sultan, Balım Sultan, Hacım Sultan, Pir Sultan, Emir Sultan, Aşıklı Sultan, Mühürlü Sultan ve Karaca Ahmet Sultan gibi pek çok manevi şahsiyet için. “sultan” nisbesi kullanılmıştır. (Harmancı, 2014: 17)

Yûnus Emre'nin dilinde bilge kişinin adı 'eren'dir. Eren barış içinde yaşamayı, bütün insanları kardeş görmeyi, kendini sevmeyeni bile sevebilen kişidir. Onun gönlü yalnız sevgiyle, dostluk duygularıyla doludur. Eren, en güzel ahlâkı yaşayan olgun insan (insan-ı kâmil) dir. (Ateş, 2014: 56) İnsan-ı kâmil olabilmek kişinin tasavvuf yolunda gelebileceği en üst makamdır. Varlığının farkında olan, maddi ve manevi bütün

olumsuzluklardan sıyrılmış olan bu mertebelerdeki velîler peygamberlerden sonra gelirler.

Ethem Cebecioğlu Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü adlı eserinde velînin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1.Velîler masum değildir, mahfuzdur. Masum günah işlemez, mahfuz işler; ancak günahı ısrar etmez.

2.Velîlerde son nefeste imanla vefat etme garantisi yoktur.

3.Velîden ihtiyaç duyulduğunda keramet zuhur eder. Durup dururken keramet göstermek velîlikte söz konusu değildir.

4.Bir velî, bin yıl ömrü olsa, bu süre içinde manevi kemalatta yükselse, bir peygamberin topuğuna bile varamaz. (Cebecioğlu, 2014: 524)

Velî, Peygamberlerden sonra Allah’a en yakın insanlardır. Hz. Peygamber: “Allah’ın kulları arasında öyleleri vardır ki, nebî ve şehitler onlara gıpta ederler.” diye buyurmuştur. Velî kavramı, Kur’an’da şu şekillerde geçmektedir:

“Bilesiniz ki Allah dostlarına asla korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler. Onlar ki, iman etmişler ve takvâya ermişlerdir, işte onlara hem bu dünya hayatında hem de âhirette müjdeler olsun! Allah’ın sözlerinde değişme olmaz; (öyleyse) en büyük kazanç budur.” (Yunus 10/62-64)

“Allah müminlerin velîsi dostudur.” (Al-i imrân / 68; Bakara /227)

“Onları başlarına buyruk hale getirerek hak yoldan uzaklaşmalarına dalâleti, bozuk düzeni, helâki tercihlerine imkân sağlayacağım. Mutlaka onları boş kuruntulara sevk edeceğim, kesinlikle onları idare edeceğim, sağlamal hayvanların kulaklarını yaracaklar, putlar için bel yapacaklar. Şüphesiz onlara emredeceğim de, Allah’ın koyduğu dini, düzeni, yaratılışa uygun özellikleri, kanunları, safiyeti, masumiyeti, yapılan taahhüdü, kurulan düzeni bozarak değiştirecekler.’ dedi. Kim Allah’ı bırakarak kulu durumundaki şeytanı, şeytan tıynetli ahlâksız azgınları, şeytanî güçleri dost, velî,

koruyucu edinir, hâkimiyetine girerse, apaçık bir zarara, ziyana uğramış olur.” (Nisa/119)

“Allah’ın velîleri gerçek takvâ sahipleridir.” (Enfâl/34)

Velâyet sahibi kimseye velî denir ki, araya bir günah girmeksizin itaatleri peş peşe işleyen kimse demektir. Hakk’ı dost edinen ve Hakk’ın da kendini dost edindiği kimse olan velî, perdelerin ortadan kalkmasıyla Hakk’ın kelamını duyar; bu, Hakk’ın yardımıyla gerçekleşir. Hakk’ın kendisini ve duyularını sürekli koruduğu velî, itaatsizlik yapmaktan ve sonunda hüsrana uğramaktan Cenâb-ı Hakk’ın koruyup doğru yola çevirdiği kimsedir. (Ögke, 2012, 442) Velîler, toplumda büyük saygı gören kişilerdir. Bu saygınlıkları onlar etrafında anlatılan kerametlerinin gücüyle doğru orantılıdır. İnsanlar, velîlerin ilmi becerileri ile ilgili bilgi sahibi değillerdir; fakat kerametlerini ezbere bilirler. Toplumumuz olağanüstülükler büyük ilgi duyar. Geçmiş zamanda özellikle hemen hemen her kanalda bu olağanüstülükleri anlatan Sır Kapısı, Kalp Gözü Gözü,...gibi programlar büyük rağbet gösterilmiştir. Destanlar da bizim kültürümüzde önemlidir ve kahramanları olağanüstü güçlere sahiptir. Bu sebeple Türkler destan kültürüne alışık oldukları için de olağanüstülüklerle ilgilenirler.

İlk bakışta Türklere has bir velî tipi olduğunu söylemek tuhaf gelebilir. Ama daha yakından bakıldığı ve mukayese edildiği takdirde onların menkabeleri İslam dünyasında yaygın velî tipinden bazı vasıfları ile ayrıldıkları görülür. Bunun sebebi, İslam öncesi inançların İslami dönemde de güçlü bir şekilde devamıdır...Türk velî telakkisinin prototipinin meşhur Dede Korkut’un şahsında bulunuyoruz. Aslında gerçekten yaşayıp yaşamadığı, eğer yaşadı ise zamanı belli olmayan bu şahsiyet Oğuz’un, yani bütün Oğuz boylarının bilicisidir; söylediği her şey gerçekleşir; gaybdan haber verir; geleceği bilir; Allah’ın ilhamlarına mazhar olmuştur; Oğuz kavminin bütün güçlüklerini çözer; kendisine danışılmadan iş yapılmaz. (Ocak, 2016: 41-42)

Ahmet Yaşar Ocak, Anadolu’da Velî tiplerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1.Kültlerin Mahiyetine Göre

a.Mahalli Velîler

b.Genel Velîler

2.Şahsiyetlerinin Niteliğine Göre

a. Gerçek Velîler

ai) Ait Oldukları İçtimâî Çevreye Göre

1) Şehirli Velîler

2) Köy ve Aşiret Velîleri

aii) Misyonlarına göre

1) Gazi-savaşçı Velîler

2) Misyoner Velîler

3) Meslek Piri Velîler

4) Mürşid Velîler

b. Hayali Velîler

c. Velî Olmadığı Halde Sonradan Velî Telakki Edilenler

ci) Tevrat Menşe'li Velîler

cii) Kur'an-ı Kerim Menşe'li Velîler

ciii) Anadolu'da İlk Müslüman Arap Gazileri

civ) Bazı Tarihi Şahsiyetler(Ocak, 2016: 47-64)

Vahdet-i vücud anlayışına göre yeryüzündeki her şey Allah'ın bir yansımasıdır. Bu bağlamda velîler de Allah'ın nurudur. Yani onun birer parçasıdır. Genellikle halkımız bu velîleri sorgulamadan sevmeyi tercih etmiştir. Velîler, toplumun inancının yanısıra ahlâki anlamda da terbiye edici olmuşlardır. Ayrıca, kerametlerde de örneklerine oldukça sık yaklaştığımız savaşlarda yardım etme vasıfları olduğuna inanılır. Velîlerin gerek hayattayken gerekse öldükten sonra savaş ve doğal felaketler gibi toplumsal olaylarda yardım ettiklerine inanılır. Anadolu'nun Türkleşmesinde de büyük rol oynadıklarına inanılır.

Anadolu'nun İslâmî bir hüviyet kazanmasında önemli roller üstlenen, Türk insanına manevi liderlik yapan dervişler, velîler, geniş halk kitlelerinin hayat

felsefelerini de tesis etmişlerdir. Cemiyetin terbiyesi, ahlâkî yapısı, ticarî anlayışı, değerleri, iman anlayışı onların şahsiyetlerinde, hayat tarzlarında ve eserlerinde öne çıkmıştır. (Çetin, 2014: 316) Bazı âlimler hukukî konulara eğilirken bir kısmı iktisadî meseleleri kendilerine dert edinmiş, zâhid ve sûfî adıyla anılanlar da gönül dünyasının esrarını çözmeye çalışmış, kalbî davranışların önünü açarak. “kâmil insan” olmanın yolunu göstermişlerdir. (Bolay, 2015: 4258) Dünyanın her yerinde, Allah’a yakın olan kişilere üstün saygı ve hürmet vardır.

Velîler halkı müdafaa ederlerdi. Halk, kendilerine yakın ve yardımcı oldukları velîleri, maddi iktidar sahiplerinden daha üstün görürlerdi. Velîlerin ölümlerinden sonra da etkinliklerini devam ettirme inancı söz konusudur. Büyük velîlere karşı gösterilen sevgi ve saygı asırlarca devam ettirilmiştir. (Kaplan 1991: 120) Halk arasında, bir velînin büyüklüğünü gösteren en büyük kriter velînin göstermiş olduğu kerametlerdir. Kerametlerin önemini velayetnâmelerde görebiliriz. Fakat velî için önemli olan kerim ehli olmak değil, insan-ı kâmil olabilmektir.

Bu konuyu Türer şöyle ifade eder: “İnsan-ı kâmil” nazariyesi tasavvufî düşüncede çok geniş bir yer işgal der. “insan-ı kâmil” varlık âleminin özü ve ruhu mesabesindedir. Varlığın ayakta durmasına sebep odur. O, varlık âleminin etrafında döndüğü mihver (kutup) dir. Kesrette vahdet vahdette kesret sırrına ermiştir. O, zahirde halkla, bâtında ise hak’la beraberdir. Hakk’ın bildirmesiyle gaybın sırlarına vakıf, yine Hakk’ın müsalesi ölçüsünde varlıkta tasarruf sahibidir. “İnsan-ı kâmil” vasfını, insanlık tarihinde en üst düzeyde temsil eden şahsiyet İse, Hz. Muhammed (s.a.v)’dir. O, Hakk’ın kâmilten tecelli ettiği bir ayna mesabesindedir. O’ndan sonra derece itibariyle diğer peygamberler, sonra da velî zatlar gelir. Bu bakımdan Hz.Peygamber’in gerçek varisleri de velîlerdir. (Türer, 1996: 14)

Evliyalar bir mürşidin denetimi altında, zaviye denilen okullarda, dergâhlarda ve tekkelerde, sûfî eğitiminden geçer. Onlar dinin amel kısmını en ince ayrıntılarına kadar öğrenmelerinin yanında, din felsefesi öğrenmekle yükümlüdür. Ayrıca çeşitli sanat kolları ve özellikle musiki eğitimi verilmesi, şiir ve raks sanatından da yardım alınmasıyla ruhun geliştirilmesi hedeflenir. Amaç sadece kendine hizmet etmekle sorumlu insanlar yetiştirmek değil, topluma iyi insanlar, iyi vatandaşlar yetiştirmektir.

(Araz, 2000: 3-4) Okuma yazmanın neredeyse hiç olmadığı; dini, asıl kitaplarından bütün kuralları ve incelikleri ile öğrenme şansından yoksun; kırsal kesimde, doğanın çetin şartları içinde yaşam mücadelesi veren çoğu göçebe ya da yarı göçebe insanların, dinlerini öğrenmeleri için birtakım şeyhlerin ismi etrafında örgülenen keramet hikâyeleri biçilmiş kaftan idi. Bu keramet hikâyeleri, basit halk kitleleri arasında dilden dile dolaşarak sadece dine ait hususların propagandasını yapmakla kalmıyor, aynı zamanda onların yaşama geçirilmesi yönünde de kalplerde bir heyecan ve aşk meydana getiriyordu. Bu kesimlerde gerek sosyo-kültürel durum, gerekse kahramanlık hikâyeleri ile dolu gelenekler, böylesi olağanüstü anlatımlara kolayca inanıp itibar etmeleri için oldukça müsait bir zemin oluştuyordu. (Yıldırım, 2007: 103, 104)

Halk arasında velî, eren, ermiş, evliya gibi adlar verilen kişilerin, Allah'ın sevgili kulları olduklarına ve buna bağlı olarak kendilerine birtakım olağanüstülükler bahşedildiğine inanılmaktadır. Velînin yaşarken gösterdiği keramet ya da üstün vasıflar, onun ölümü ile birlikte daha da güçlenmiş, adı etrafında oluşturulan çeşitli efsanelerle inandırıcılık özelliğini daha da arttırmış, bunun sonucunda velînifi-mezar ya da türbesi de kutsallaştırılmıştır. Günümüzde yatır veya türbelere karşı korkuyla karışık büyük saygı duyma ve bunları ziyaret etme oldukça yaygındır. Sosyo-kültürel durumu fark edilmeksizin birçok kişi, şifa bulma, çocuk sahibi olma, işe girme, felaketten kurtulma vb. düşüncelerle kutsal kabul ettiği bu yerlere gitmekte, söz konusu ziyaretlerde dualar edip dileklerinin yerine gelmesi için adaklar adamakta ve dileğinin gerçekleşmesi durumunda da bir an evvel adağını yerine getirmektedir. (Çoşkun, 2013: 1206-1207) Genelde insanlar, velîlerin ölümsüz olduğuna inanırlar ve büyük saygı duyulan bu zatların türbelerinin olduğu yerlerde de yaşamaya devam ettikleri kabul görür. Velîler yıllar boyu anlatılagelen çeşitli kerametlerle yaşamaya devam ederler.

3. Velî Kültü

Kült, sözlük anlamıyla “Tanrı’ya bağlılığı tezahür ettiren, batınî (esoterique), metafizik bağımlılık ve eylemdir” (Marshall, 2005: 441). “Mezhep; çığır; inanç, tapınma” dır. (RS, 1994: 229)

Ahmet Yaşar Ocak, bir kültün varlığından söz edebilmek için şu üç şartın varlığının gerekliliğini söyler:

- a. Kulte konu olabilecek bir nesne ve kişinin varlığı,
- b. Bu nesne ya da kişiden insana zarar gelebileceğine ilişkin inancın varlığı,
- c. Bu inancın sonucu olarak faydayı sağlayabilecek, zararı uzaklaştırabilecek ziyaretler, adaklar, kurbanlar vb. uygulamaların varlığı (Ocak, 2017: 113)

Kült ve inanç, insan toplumunun asırlarca geliştirdiği davranışlar –ki buna iyi ve kötü, aydınlık ve karanlık, yararlı ve yararsız, kutsal ve sıradan vs. kalıplaşmış zıtlıklar dahilidir- sistemidir. Kült ve inanç, sözlü metinlerde ve ritüellerde topluma iletilen ve toplumca yaşanan örgülerdir. Kült ve inanç düzeyinin sözlü bir metin biçiminde sağlanması bizimki veya biz şeklinde algılanan inanç öbeğinin gizliliğinin onlar veya yabancı kategorisine girenlerden korunmasıdır ki, toplum tarafından her zaman düşünülmüştür. Bir tarafta kültürü ve inancı yaşatan, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir sözlü kültür aracı olan hafıza ve hafızada kolayca kalan simgeler, diğer tarafta topluma yabancı olan, dışa kapalı ve anlaşılmaz olan gizemli sistem, işte bu iki öge mitolojiyi ve mitolojik çağın insanını en çok düşündüren mesele olmuştur. İster anlatıma dayalı metin olsun ister gösteriye dayalı ritüel olsun kültler, simge ve gizem prensibi üzerinde oluşturulmuştur. (Bayat, 2007: 79)

Velî kültü, fevkalâde kuvvet ve kudretlerle mücehhez olup Tanrı'ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin her hangi bir konuda –sağ veya ölü iken- yardımının dokunacağına inanılması ve bunu temin için belli yollara başvurulmasıdır şeklinde tarif edebiliriz. (Ocak, 2016: 33) Kült, yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınma anlamına gelmektedir. Bu saygı ve tapınış, duayı, kurbanı, dinsel tören olan belli ritleri gerektirmektedir. Tapınaklar, toplantı evleri, kutsal olarak bilinen alanlar, tepeler, mağaralar ve nehirler kült olarak kullanılmıştır. Kültü uygulayan, topluluğu yöneten bir başkan vardır. Kültün uygulandığı bayram ve tören için belli zamanlar seçilmekte, kült araçları bulundurulmaktadır. (Tezcan, 1996:120)

Anadolu'da velî kültünün köklü bir inanç haline gelmesinden sonra, köy, kasaba, şehir gözetmeksizin her yerde türbeler oluşmuştur. Yörede yaşarken keramet gösterdiğine inanılan kişiler için türbeler yapılmış, etrafında menkıbeler oluşturularak

da türbenin ünlenmesi sağlanmıştır. Bu türbelerde yatan evliyaların çoğuna yazılı kaynaklarda rastlamak mümkün değildir. Bunlar sözlü gelenekte varlığını sürdüren evliyalardır. (Çağmlar, 1994: 31)

Türklerde velî kültürünün temellerinin Şamanist dönemde atıldığı söylenebilir. Şamanlarla velîlerin ciddi anlamda benzerlik gösterdiği açıktır. Şamanlar gelecekte haber verme, hava şartlarını değiştirme, hastaları iyileştirme, göğe çıkma, uçuş, ateşle yanmama gibi vasıflarıyla özellikle Bektaşî menâkıbnâmelerindeki velîlerle oldukça benzeşirler. Jean-Paul Roux, Türkçeye “Türklerin ve Moğolların Eski Dini” adıyla çevrilen eserinde İslâmî dönemdeki velîlerin Şamanlarla olan bu benzerliklerini çeşitli velîlerin kerâmet motiflerinden örneklerle açıklamış ve Müslüman Türk velîlerini “Müslüman şekline bürünmüş Şaman” olarak nitelemiştir. (Roux, 2002: 72-73) Kamlık (şamanlık) sanatı öğrenmekle elde edilmez. Şaman olmak için belli bir şamanın neslinden olmak gerekir. Geçmiş şamanların ruhundan biri, şaman olacak torununa musallat olur, onu şaman olmaya zorlar. Genç, Şaman olmayı kabul ederse, ihtiyar ve tecrübeli bir şamanın terbiyesi altına verilir. İhtiyar şaman ona ruhların adlarını, okunacak duaları, silsilesindeki büyük şamanların ve tanrıların şeceresini, ayin ve törenlere ait kaideleri öğretir. (İnan, 2006: 76)

Şamanist dönemde ve özellikle Budizm’e geçildikten sonra Türk velî kültürünün İslâm öncesi temeli daha da takviye görür. Çünkü bu dönemde Örneğin hayvan kalıplarına girmek, eşyaları ve cisimleri kendi kendilerine yürütüp harekete geçirmek, kuru ağaçtan meyve oldurmak, havada uçmak, değişik kalıplara girmek gibi başka özellikler eklenir. Ayrıca Türkler içinde İranlı mutassavvıflar da İslâm’ı yayıyorlardı. Tüm bunlardan hareketle, Müslüman Türkler arasında Evliya menkabelerinin içeriğini oluşturan yapıyı İslâmî, eski Türk inanışlarına dayanan ananevî, Budist ve İranî olmak üzere dört tesirde toplamak mümkündür (Ocak, 2016: 40)

Tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde birtakım doğaüstü haller mistisizmin ayrılmaz bir parçası olagelmıştır. Hristiyanların manastırlarda dünyadan el etek çekerek kendilerini ruhani hayatın derinliklerini keşfe salan keşişlerinden tutun da Asya’nın engin mistik dünyasının çeşitli renklerini meydana getiren Hint fakirleri, yogolar ve Budist rahiplerine kadar bütün mistikler tarih boyunca doğanın kanunlarına

meydan okuyagelmişlerdir. Aslına bakılacak olursa, Türkler de İslam'ı kabul etmezden evvel toplum olarak bu tür hârikulâdeliklerden uzak değillerdi. Toplum içinde oldukça saygın bir yere sahip olup, kimi zaman hastaların hastalıklarını iyileştiren, kimi zaman gelecekte haber veren, kimi zaman da ataların ruhları ile temasa geçen Şamanlar, eski Türk toplumlarında da mistisizmin önemli bir yere sahip olduğunu açıkça gösteriyor. (Yıldırım, 2007: 100)

Türkler İslamiyet öncesi inançlarını gittikleri her bölgeye taşımışlardır. Beraberinde götürmüş oldukları sözlü kültür ürünleri, inançları, uygulamaları değişik coğrafyalarda farklı kelimelerle ifade edilseler de muhteva genel olarak aynıdır. Velî kültü İslâmiyet'in Türk dünyasında yaygınlaşmasıyla birlikte gelişip can bulmuştur. Velî kültürünün temeli eski Türk inançlarındaki atalar kültürüne kadar uzanmaktadır. Eski Türkler ata saygı değer, sözü geçer ulu kimselerdir. Bu kimseler öldükten sonra geride kalanlar atasının ilahi güce sahip olduğu kendisi beden olarak gitse de ruhunun aileden ayrılmadığı düşüncesi hâkimdir. Bu ruhun aileyi koruduğu gibi duruma göre kendilerini cezalandıracaklarına da inanırlardı. Eski Türk inançlarında bundan dolayı insanlar ölen atalarına ziyarette bulunur, kurbanlar sunar onların ruhlarını yüceltirlerdi. Evliya türbeleri, mezar ve makamları etrafında menakıpnameler, efsaneler, menkıbeler, anlatmalar, inanç ve uygulamalar oluşmuştur. Bu menkıbelerde velîler olağanüstü güçlerle donatılmakta, halk tarafından yüceltilmekte hem hayatta hem de ölümünden sonra bu özelliklerinin devam ettirildiği anlatılarda ve menakıpnamelerde görülmektedir. (Kartal, 2014: 407-408) Ataların canlı olduğu inancı tarih boyunca mitlere, efsanelere, menkıbelere konu olmuş; bu konu oluş günümüz modern toplumlarında güçlü bir memorat kültürünün doğmasına da zemin hazırlamıştır. (Peker, 2015: 132)

Anadolu'nun hemen hemen her yerinde türbe ve ziyaret yerleri mevcuttur. Toplumumuz velîlere büyük itibar göstermiştir. Onların kerametlerinin öldükten sonra da devam ettiğine inanıldığı için mezarlarına da saygı gösterilir ve kutsallaştırılır. Bu sadece saygıya bağlı bir değer verme değildir; aynı zamanda velîlerden korkar ve çekinirler. Türbe etrafında asla saygısızlık yapılmaz, oradaki bir ağacın dalı kopartılmaz ve küçük bir taşın bile yeri değiştirilmez. Bunlarla ilgili anlatılan birçok cezalandırıcı nitelikte keramet vardır. Kerametlerin anlatım ve tesir gücü o kadar yüksektir ki,

insanlar sadece duydukları bu kerametlere sorgusuz inandıkları için türbedeki velîden korkarlar.

4. Keramet Kavramı

Sözlükte, velîlerin lüzumu anında gösterdikleri fevkalade hal. (Devellioğlu, 2002: 508) Kerâmet kerem lütuf, ihsan, ikram, hürmet ve Evliyâullahtan sadır olan harikulade hal. (Sami, 1998: 1154) Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum. (TDKTS, 2011: 1392) Velîlerin gerçekleştirdiğine inanılan olağanüstü olay ve davranış, bunu sağlayan güç. (AB: 1988, 202) Allah'ın bir kimseye cömertliğini, lütfünü, himayesini, yardımını göndermesi. (Macdonald: 6, 577) şeklinde tanımlanır. Keramet, Allah'a yakın olan kullarda cereyan eden olağanüstü hadiselerdir ve velînin isteğine bağlı olarak gerçekleşmez, tamamen Allah'ın izni doğrultusunda O'nun lütfuyla gerçekleşir. Allah'ın, kendisine ulaşabilme yolunda başarı göstermiş olan, dünyevi zevkleri geride bırakan kişilere bahsettiği bir güçtür. Velîler, kerameti velîliklerinin ispatı gereken durumlarda gösterirler. Çünkü genelde onlar için kerametın gizliliği esastır. Zorunda olmadıkça keramet göstermek istemezler.

Allah'ın peygamberine samimiyetle tâbi olmuş, kendisine meredilen bütün dini, hükümleri yerine getirmiş, güzel itikat ve amel sahibi bir velî kulun elinde, kendisi peygamberlik davasında bulunmaksızın zuhur eden hârikulâde hadiselerdir. (Selvi, 2012: 187) Erenlerde zuhur eden olağanüstü şeyler, ululuk, büyüklük olarak tanımlanır. (Gölpınarlı, 1969: 115) Şeri şerifle tamamen amil olan kimselerden zuhur eden harikulade olaylara keramet denir. Böyle bir kimsenin keramet göstermesi velîlik mertebesine ulaştığını gösterir. (Yazıcıoğlu, 1969: 5)

İnsanlar için olağanüstülükler her zaman için ilgi çekici olmuştur. Her toplumun inanç sisteminde de olağanüstü hadiseler yer alır ve anlatımlarına yansır. Masal, efsane, destan, mit gibi türler içerisinde hep yer aldı. Bizim toplumumuz da İslamiyet öncesi ve sonrasında olağanüstülüklerle büyük merak göstermişlerdir. İslamiyet öncesinde özellikle şamanlarda görülen olağanüstü hadiseler, İslâmiyet'in kabulünden sonra velî şahıslarda görülmüştür. İslamiyetle birlikte mucize, keramet kavramlarına merak artmış ve insanlar bu kavramları anlamaya çalışmışlardır. Peygamberlerin gerçekleştirdiği

olağanüstü durumlara mucize, aynı durumları velîler gerçekleştirdiğinde ise keramet olarak adlandırılmıştır. Keramet, velî kuluna Allah'ın lütfudur. Kerametın gerçekliğine inananlar için, Allah'ın, nefislerinden tamamen sıyrılıp sadece kendisine kulluk etmeye çalışan kişilere bazı olağanüstülükleri bahşetmiş olabileceği düşüncesi hakimdir. Keramete inananlar olduğu gibi, onu akıl dışı bulanlar da vardır. Kerametın gerçekliğini savunanlar, bu gerçeklikleri Kur'an'a dayandırmaktadırlar ve Kur'an'da keramet kavramının varlığını iddia etmektedirler. Onlara göre keramet kavramı Kur'an'da şu şekilde geçmektedir:

Hz. Meryem'in meleklerle konuşması, bir yere gitmemesine rağmen mevsimi olmayan meyveler bulması. (Ali-imran Suresi)

Kur'an'daki Ashab-ı Kehf hadisesi, yedi uyurlar olarak bilinen kişilerin yemeden içmeden uzun süre uyumaları. (Kehf Suresi)

Hz. Musa ile Hızır'ın arasında geçen hadise (Kehf Suresi)

Süleyman'ın vezirinin bir anda Belkıs'ın tahtını getirmesi (Nelm Suresi)

Menkıbelerde, velîlerde cereyan eden su üzerinde yürümek, ateşte yanmamak, aynı anda iki yerde görünmek, yoktan var etmek, asayla su çıkarmak, tabiat kuvvetlerine ve hayvanlara hükmetmek, gelecekte haber vermek gibi olağanüstü olaylar yani kerametler yer alır. Velîlerin gerçekleştirdiği bu olağanüstü kerametler, zamanla dilden dile anlatılagelmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu olağanüstülüklerin velînin sağlığında gerçekleştiği gibi ölümünden sonra da devam ettiğine inanılır.

Olağanüstü durum ve davranışları ifade eden kerametler tarikatlarda ilahi mazharın görünümlerinden biri olarak kabul edilir. Fizik ötesi duygu ve düşünceleri kamçılayan yönüyle kerametler ayrıca, inandıklarının doğru olduğu duygusunu perçinlediği için insanlar tarafından bir tür ispat olarak çok önemsenmektedir. Kontrollü, sürekli ve düzenli bir durumdan ziyade bazen ve beklenmedik anlarda ortaya çıkan kerametler insanların en fazla etkilendikleri hususlardan biridir. Bu eylemler ya da beklentiler şeyhin karizmatik özelliğini bağlılarının ise ümitvar olmalarını ve biraz da irrasyonel eğilimlerini beslemektedir. (Yaşar, 2015: 236)

Mehmet Demirci "Tarihî-Tasavvufî Menkıbeler ve Yorumları" adlı eserinde kerametın ölçülerini şu şekilde vermiştir:

1. Kerameti gizlemek esas olmalıdır. Çünkü keramet bir hicap (perde) olabilir. Keramete takılıp kalanlar, onu kendilerinden bilip esas görevlerini unutabilirler. Amaç keramet göstermek değildir.

2. Keramet değil istikamet esastır. Su üstünde yürürsen saman çöpü olursun. Havada uçarsan sinek olursun. Bir gönül ele al ki adam olasın.

3. Asıl keramet kötü huyları yok edebilmektir.

4. Kemal sahipleri keramet göstermekten kaçarlar. Bunu yarı yolun bir gereği, hatta manevi ilerleme yolunda bir tuzak olarak kabul ederler. (Demirci, 2011: 14-15)

Keramet velîlerin hayatlarında âdete, genel tabiat kurallarına aykırı olarak harika hallerin meydana gelmesidir. Bardakçı bu konuyu şöyle tanımlar: Mümin ve salih amel sahibi bir şahsın peygamberlik iddiasında bulunmaksızın hârikulade haller göstermesidir. Güzel ahlakın en üstünü Allah'ın zatı için olanıdır. Güzel davranışlarıyla bunları gösteren, sorumluluk bilincindeki müttakî kişi, insanların en faziletlisi, en üstünü ve en takvâlisidir. Allah bu şahıslara bazı ihsan ve bağışlar yapar ki, keramet bunlardan biridir. (Bardakçı, 2000: 155)

Keramet sahibi, kerameti “Ben hak ettim” der ve buna sevinirse hata eder. Zira bu bilgisizliğin eseridir, kerameti sırf Hakk'ın bir lütfu oalarak görmelidir. Keramet Hakk'ın gayrıdır, mâsivâdır. Hak'tan başkasıyla sevinmek, Hak'tan uzak düşme sebebidir. Keramet sahibi, kerameti amel ve ibadetin bir bedeli olarak görürse yine aldanmış olur. Çünkü hiçbir şey ilâhî ikramın, kerametın bedeli olamaz. Keramet sahibi gösterdiği tevazu ve mahviyet sebebiyle keramete nail olmuştur. Kibirlendi mi bundan yoksun olur, keramet mekre dönüşür. (Uludağ, 2017: 114)

Hız. Mevlânâ da kerametın gizlenmesinin gerekliliğini ve kerametın Allah tarafından ortaya çıkarılmasının sebeplerini Mesnevî adlı eserinde dağ başında inzivaya çekilen derviş hikâyesiyle anlatır. Hikâyede derviş dağdaki ağaçlardan sadece yere düşenleri yiyeceğine dair Allah'a ahd etmiş fakat uzun süre aç kalması neticesinde sözünü tutamayıp ahdini bozmuştur. Bu olayın hemen akabinde hükümdarın adamları, takip ettikleri hırsızlardan biri sanarak dervişin de elini kesmişlerdir. Bununla birlikte dervişin eli, iş görürken bir keramet olarak yeniden kendisine verilmektedir. Bir

kişi dervişi ziyaret kastıyla yanına uğramış ve onu iki eliyle iş yaparken görmüştür. Dervif, kendini ziyaret edene gizli gelmesi nedeniyle sitem etmiş ve kerametinin açığa çıkmasından ötürü rahatsız olmuştur. (Çatak, 2015:106) Kerametın harikulade bir hadise olması, ancak gerektiğı zaman meydana gelmesi ve velînin velayetini ispatlayıcı mahiyette bulunması icap eder. Keramet velînin Alla’a karşı korkusunu, alçak gönüllülüğünü arttırıp şükür duygusunu takviyeye yarar. (Ocak, 2016: 22)

Allah’ın velî kullarına bir ikramı olan keramet iki çeşitir:

1.Manevi ve hakiki keramet: İlim, irfan, ahlak ve ibadette, salih amel ve edebde, sosyal ilişkilerde gösterilen üstün meziyetler ve hasletlerdir.

2.Kevnî ve sûrî keramet: Uzun mesafeyi kısa zamanda alma, az gıdayı çoğaltma, su üzerinde yürüme ve ateşte yanmama gibi hallerdir. (Bardakçı, 2000: 157)

Süleyman Uludağ ise, Tasavvuf Kültüründe Keşif ve Keramet kitabında keramet çeşitlerini şöyle sıralamıştır:

- 1.Bilgi türü kerametler
- 2.Güçle ilgili kerametler
- 3.Dua ile ilgili kerametler
- 4.Maddi kerametler

5.Manevi (Hakiki) kerametler (Uludağ, 2017: 79-83)

İlk sûfiler kerameti ilahi bir ikram ve lütuf olarak görmekle beraber öneminin abartılmasına da ısrarla karşı çıkmışlar, keramet gösterilerine ve keramet satanlara (keramet-har, keramet-furûş) ağır eleştiriler yöneltmişlerdir.(Uludağ,2005:7) İslamiyetin kabulünden sonra ortaya çıkan tarikatların gücü, o tarikatın şeyhinin gösterdiğı kerametlerle ölçülürdü. Özellikle tarikata büyük itikatla bağılı müridler, bu kerametleri yaymak için fazlasıyla çaba harcarlardı. Buradaki amaç, tarikatın güçlenmesi ve o velînin müridlerinin yetişmesidir. Halkın Kur’an’a ve peygamber mucizelerine olan inancı sayesinde kerametler halka çok sıcak geldi. Böylece kerametler, dilden dile hızla yayılmaya başladı. Bazen halkın kendi yakıştırmalarıyla gerçeğın dışına çıktığı zamanlar da oldu. Özellikle çok sevilen velî şahışların kerametlerine, halkın kendi yakıştırdığı olağınüstülükler de eklendi. Menkıbelerin, anlatıma dayalı bir edebi tür olması kerametlerin zamanla süslenmesine yol açtı.

Ahmet Yaşar Ocak kerametleri derleyerek tasnif etmiştir. Çalışmamızda esas aldığımız Ocak'ın motif tasnifi şu şekildedir:

A. Velînin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri:

1. Doğum Sırasında fevkalade hallerin zuhuru
2. Ruhun bedenden ayrılıp dolaştıktan sonra geri dönmesi
3. Yanındakilere aynı anda değişik kılıklarda görünme
4. Bir anda çok uzak mesafeleri katedebilme (Tayy-i mekân)
5. Çeşitli hayvanların kalıbına girme (Don değiştirme, Donuna girme)
6. Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme
  - a. Kuş (güvercin, şahin, doğan) olma
  - b. Geyik ve geyik cinsinden bir hayvanın biçimini alma
  - c. Başka bir hayvan şekline bürünme
7. Gölgesi yere düşmeme
8. Göklerde uçma
9. Aynı anda birkaç yerde birden görünme
10. Yemeden, içmeden uyumadan uzun zaman durabilme
11. Öldürücü ve tarhip edici şeylerden etkilenmeme
  - a. Ateşte yanmama
  - b. Suda kaynayıp ölmeme
  - c. Soğuktan etkilenmeme
  - d. Silah, zehir, vs. öldürücü şeylerden müteessir olmama
12. Cinsel duygulardan uzak olma
13. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme
14. Ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme
  - a. Ortadan kaybolma
  - b. At üstünde göğeyükselme
  - c. Melekler tarafından göğe çekilme
15. Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalade hallerin zuhuru.

B. Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri:

1. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme
  - a. Dağları, tepeleri, taş ve kayaları yürütme
  - b. Eşyaları çok uzaklara sevk etme

- c. Akarsuları durdurma, tersine akıtma
- 2. Maddelerin mahiyet ve niteliklerini değiştirme
  - a. Suyu, içkileri yağ, bal veya başka bir maddeye çevirme
  - b. Bitkileri taşa çevirme
  - c. Taşı, toprağı altın yahut mücevherat haline getirme
- 3. Maddelerin biçimlerini değiştirme, büyütüp küçültme, uzatıp kısaltma
- 4. Kurumuş ağaç veya odun parçasını ulu yeşil ağaç haline getirme
  - a. Odun parçasını ağaç yapma
  - b. Asayı, değneği ağaç yapma
  - c. Taşı, toprağı altın yahut mücevherat haline getirme
- 5. Bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme
- 6. Mevsimin dışında çiçek veya meyva oldurma
- 7. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma
- 8. Tabiat kuvvetlerini ve olaylarını istediği gibi yönetme
  - a. Yağmur, kar ve dolu yağdırma
  - b. Rüzgar ve fırtına çıkarma
  - c. şimşek çaktırma ve yıldırımı kullanma
  - d. Yağan kar, dolu ve yağmuru ve seli durdurma, rüzgar ve fırtınayı dindirme
- 9. Yerden, taş veya kayadan su fişkırtma
- 10. Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme
- 11. Irmak, göl veya denizi yarıp karşıya geçme
- 12. Cansız varlıkların zikir ve tesbihlerini duyma, duyurma
- 13. Cansız varlıkları konuşturma
- 1 4. Cansız varlıkları hizmetinde kullanma, onlara söz geçirme
- C. Hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri:
  - 1. Vahşi veya yabani hayvanları itaate alma
    - a. Vahşi hayvanları zarar vermez hale getirme
    - b. Vahşi ve yabani hayvanları hizmetinde kullanma
    - c. Vahşi ve yabani hayvanlarla dostluk kurma
    - d. Ehli hayvanlara söz geçirme
  - 2. Hayvanları taş haline getirme

3. Hayvanları konuşturma

D. Gizli şeyler üzerinde cereyan eden kerametmotifleri:

1. Akıldan geçenleri bilme düşünceyi okuma
2. Başka yerlerde vukubulan olayları, mevcut kişileri görme, başkalarına gösterme
3. Gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma
4. Geçmişte olup bitenleri bildirme
5. Gelecekte olacakları haber verme
6. Kabir ahviline vakıf olma

E. Mukaddes, insantistü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden keramet motifleri

1. Allahı görme (Gayri sünni menakıbnamelerde Allah'ı insan suretinde görme)
2. Peygamberi görme, onun tarafından irşad edilme
  - a. Açıktan açığa görme
  - b. Rüyada görme
3. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme
4. Şeytan'ı görüp teşhis etme, kötülüklerine kapılmama
5. Cinlerle temas kurma; kötülüklerini yok edip hizmetinde kullanma

F. Biyolojik mahiyette keramet motifleri

1. Ölüyü diriltme
  - a. İnsanı diriltme
  - b. Hayvanı diriltme
2. Kemiklerden diriltme
3. Cinsiyet değiştirme
4. Kısır yahut yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapma
5. Hastalıkları iyileştirme
6. Vücut arızalarını giderme

G. Velîliğini kabul edenlere yönelik keramet motifieri:

1. Başkalarını ermişliğe kavuşturma
2. Bereket getirme
3. Az yiyecekten çok kişiyi doyurma
4. Başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma

- a. Yanlarında iken
- b. Yanlarında olmadığı halde göze görünerek
- c. Rüyalarına girerek
- 5. Tehlikeveya felikete-maruz kalanıarıfiilenkurtarma
  - a. Yanlarında iken
  - b. Çok uzaklardan müdahale ile
- 6. Ejderha ile savaşıp öldürerekhalkı kurtarma
- H. Velîğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri:
  1. Başka bir velîye keramet kuvvetiyle üstün gelme, onu kendisine tabi kılma
  2. Beddua ederek hasımlarını cezalandırma
    - a. Başına bir felaket getirerek
    - b. Bir organından yoksun kılarak
    - c. Yere gömerek
    - d. Aniden öldürerek
    - e. Taş haline getirerek
  3. Hasımlarına korku ve dehşet verecek durum ve kılıklarda görinme
  4. Elindeki asa veya değneği ejderha yapıp korku salma
  5. Hasımına felaket musallat etme
    - a. Oturdıkları yerleri yok ederek
    - b. Zelzele ve yangın hasıl ederek
    - c. Yere batırarak
    - d. Gökten ateş yağdırarak. (Ocak, 2016: 127-131)

Velîden kerametın zuhur etmesinin sebebi konusunda da çeşitli görüşler vardır. Bazılarına göre mucize göstermenin amacı neyse kerametın zuhur etmesinin amacı da odur. İmam Ahmed, Sahabe zamanında kerametın az görülmesi onların iman ve itikatlarının kuvvetli oluşundandır, der. Kerametın fazla zuhuru da imanın za'fiyetine bağlanır. Mucize inkârcıların iddiası üzerine gösterilir ve bunun inkârcılara fazla bir faydası da olmaz. Kerametın zuhuru da, kerameti inkâr edenlere bir fayda sağlamaz. Çoğu zaman onları inkârlarından da vaz geçirmez. Mucize, müminlerin imanını ve peygambere olan bağlılıklarını güçlendirir. Keramet de tasavvuf yoluna yeni girenlerin heveslerini kamçılıyarak bu yolda şevkle yürümelerini, yolun gereklerini azimle yerine

getirmelerini ve yola olan bağılıklarını güçlendirmelerini sağlar, moral verir, maneviyatlarını takviye eder. Böylece keramet menkıbeleri Kur'an'da peygamber kıssalarının temin ettiği faydayı temin eder. Nitekim menkıbelerin Allah'tan gelen birer asker olup müritlerin gönüllerini kuvvetlendirdiklerini söyleyen Cüneyd Bağdadi Hud Sûresi'nin 20. ayetini (Onlar yeryüzünde (Allah'ı) âciz bırakabilecek değillerdir. Onların Allah'tan başka sığınabilecekleri bir yardımcıları da yoktur. Azap onlar için kat kat artırılacaktır. Çünkü onlar (gerçekleri) işitmeğe tahammül edemiyorlar, hem de görmüyorlardı.) buna delil olarak göstermiştir. (Uludağ, 2005: 18)

5. Keramet-Mucize-İstidrac İlişkisi

Keramet, mucize ve istidrac arasındaki ilişki çoğu araştırmada karşımıza çıkar. Benzerliklerinin yanısıra ayırt edici ince farklar söz konusudur. Keramet, önceleri peygamber mucizeleri ile daha sonra ise Müslüman olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen olağanüstülüklerle karıştırılmıştır. Çünkü bu olağanüstü olaylar ciddi benzerlikler teşkil etmektedir. Fakat en ayırt edici fark mucizelerin peygamberler tarafından; kerametlerin ise veliler tarafından gerçekleştirilmesidir. Müslüman olmayan kişiler tarafından farklı maksatlarla gerçekleşen ve kerametle benzer nitelikler taşıyan harikuladeliklere istidrac denilmiştir. Özellikle keramet ve istidrac arasındaki benzerlik ve farklarla ilgi birçok yerde bilgi mevcuttur.

Keramet, Allah'ın sevdiği kullarına bir tür ikram ve ihsanı sayılır. Dolayısıyla bu niteliğe sahip herkeste görülebilir. Hatta bu olumlu vasıflara sahip olmayan bazı kimselerde olağanüstü şeyler yapabilirler. Dini terim olarak bu ikincisine. "istidrac" denir. (Demirci, 2011: 13) Peygamberlik iddiasıyla ilgisi olmaksızın bir kişide harikulade bir halin zuhur etmesi. Eğer kendisinden bu hal zuhur eden kimse amel-i salih sahibi değilse o harikulade hal istidrac adını alır. Peygamberlerden zuhur eden harikulade hallere mucize denir. (Uludağ, 2016: 211,)

Müneccimlik, sihirbazlık, hokkabazlık, şa'bede, sa'veze, gözbağcılığı ve falcılık gibi şeylerin keramet olarak gösterilmesi veya bazı cahil ve mukallitlerin aslında keramet olmayan hususları keramet sanıp aldanmaları veya kerametın önem ve değerini haddinden fazla abartmaları, diğer yandan bazı bilgisiz müritlerin şeyhlerine hayran olup onun tabii ve mutad olan beşeri hallerini bile keramet olarak algılamaları, bazı

tesadüfleri hemen ve kesin bir biçimde keramet olarak görmeleri, bütün bunların zâhiri ve şer'i hükümlere uygun olup olmadıklarına da çoğu zaman bakmamaları hakiki sûfîlerin ve büyük âriflerin yakınmalarına sebep olmuş, amacından saptırılan keramet kavramının doğru bir yorumunu yapmaya ve bu hususta çevrelerindeki insanları uyarmaya onları sevk etmiştir. Büyük sûfîlerin keramet diye ortaya atılan birtakım gösterileri / showları, yapay ve içi boş olayları, İslami özü ve manevi yönü bulunmayan durum ve davranışları başkalarından çok ve daha sert ifadelerle kınamalarının sebebi, tutmuş oldukları yola ve bunun gereklerine olan bağlılıklarıdır. (Uludağ, 2017: 107-108)

Kur'an-ı Kerîm'de İstidrâc, ni'met vere vere yakalamak, imlâ, fırsat vermek, keyd, tuzak kurmak gibi tabirler, Allah'a inanmayanların fiillerine uygun cezalar olarak zikredilmiştir. Bu ifadeler, kulların yaptıkları kötü şeylerle, kendileri farkında olmadan, azaba sürüklediklerini gösterir, cezanın yapılan suça şekilce benzer olmasını ifade eder ki, buna edebiyatta müşâkele denilmektedir. Yoksa Cenâb-ı Hakk'ın insanların kullandıkları anlamda tuzak kurmaktan, kullarına ceza vermek için kasten nimet vererek, onları kandırmaktan münezzehtir. Zirâ yukarıda zikrettiğimiz ayetler, insanların kendi yaptıklarının, kendileri farkında olmadan ruhlarını bozup cezaya sürüklediğini izah etmektedir. (Ateş, 1997: 502-503)

Kerametın imkân ve vukuu şöyle bir mantıkla ispatlanır. Keramet aklen tasavvur edilebilir bir olay olup gerçekleşmesi herhangi bir akli esası ortadan kaldırmaz. Hakk Teâlâ bu tür şeyleri icada kadirdir. O'nun kerameti yaratmasına engel olacak her hangi bir şey de yoktur. Keramet aklen mümkündür, imkânsız değildir. Tabiat kanunlarındaki düzenin, sürekliliğin, delinmezliğin, illet-ma'lul, sebep-sonuç (illiyet, nedensellik) ilişkisinin esas olduğunu savunarak mucizelerin imkân ve vukuunu kabul etmeyen bazı filozoflara, materyalist ve naturalist filozoflara karşı bunun imkân ve vukuunu akıl ve mantık yönünden ispatlamak için kelamcıların ortaya koydukları aklî, mantıkî, felsefî ve ilmî deliller aynı zamanda keramet ve diğer harikaların imkân vukuunu da ispata yarar. (Uludağ, 2005: 19)

Halil İbrahim Bulut, keramet ve mucize arasındaki benzerlik ve farklılıkları şu şekilde ifade ediyor:

a) Keramet ile Mucize Arasındaki Benzerlikler

Şekil/dış görünüm bakımından keramet ile mucize arasında benzerlik bulunduğu kabul edilir. Ehl-i sünnet âlimlerine göre, tabiat kanunlarına aykırı olması bakımından mucize ile keramet eşittir. Zira her ikisi de adetin dışındaki hadiselerdir. Tasavvufi kaynaklarca peygamberlerin hissi mucizelerinin bir benzeri velî kullara verileceği ve bunların da peygamberlerin doğruluğunu ispat eden deliller sayılacağı belirtilir.

b) Keramet ile Mucize Arasındaki Farklılıklar

Mucize, peygamberin nübüvvetle görevlendirilmesinden sonra vuku bulur. Keramette ise böyle bir görevlendirme söz konusu olmayıp velayet makamına ulaştığı var sayılan herkesten zuhur edebileceği kabul edilir. Ayrıca vahyin gelmesiyle birlikte peygamber isinet sıfutt kazanır, fakat velî için böyle bir şeyden söz edilmez. (Bulut, 2001: 347) “Mu’cize, içinde meydan okuma gayesi bulunmakla birlikte velev ki meydan okuma olmasa da doğruluğunun ispatı için Allah’ın peygamber vasıtasıyla ortaya koyduğu olağanüstü olaydır. (Aydın, 2015, 108)

Bu konuda, Yaşar’ın yorumu ise şöyledir: “Tasavvufun keramet ve mucize odaklı din anlayışının reellik duygusunu ve aktif birey ülküsünü yıprattığı ifade edilir. Yani insanların bir gerçekliği bilimsel bir temele oturtmak ve nedenleri ile sonuçlarını analiz ederek bir çıkarımda bulunmak yerine “sanılar” üzerinden karar kılmaları, kararlar almaları bir zihniyet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Yaşar, 2015: 235)

İmam-ı Azam kerameti “Meydan okuma gayesi olmayan harikulâde zuhurat” veya peygamberler dışında salih zatlardan meydana gelen harikulâdelik şeklinde tanımlanmaktadır. O halde mucize ile kerâmet zuhurat bakımından aynı olmakla birlikte mucize peygamber tarafından ve içinde meydan okuma varken kerâmet ise peygambere tabi olan bir veliden meydana gelen ve içinde meydan okuma olmayan olağanüstü bir zuhurat olmaktadır. (Aydın, 2015: 114-115)

“Mucizeyi kabul ettikleri halde aralarında bulunan benzer yönlerden dolayı, mucizeye hâlel getirir kaygısıyla kerameti inkâr edenler olmuştur. Bu görüş tamamen yanlış ve yersizdir. Çünkü mucize ile keramet, Nebi ile velînin yerleri apayrı ve

birbirine karışmayacak kadar açıktır.” görüşünde olan Dilaver Selvi, Velâyet ve Kerâmet adlı eserinde mucize ve keramet arasındaki benzerlik ve farkları şu şekilde sıralar:

A) Birleştikleri Noktalar

1. Cenâb-ı Hakk'ın Fiilidir
2. Hârikulade Vasfını Taşır
3. Hak Üzerine Olduklarına Delildirler
4. İlahî İradeyi İspat Ederler

B) Ayrıldıkları Noktalar

1. Şahıs Yönünden
2. Vuku Yönünden
3. Delil Olma Yönünden
4. Bağlayıcılık Yönünden
5. Hüküm Yönünden (Selvi, 2012: 247-255)

Keramet ilahi bir lütuf, istidrâc, mihnet ve mekr ise bir afet ve felakettir. Her ikisi de harikulade niteliktedir. Kendisine keramet zuhur eden velî, bundan memnun olmaz ve hoşlanmaz. Bunun istidrâc ve imtihan olabileceğini düşünüp Allah'tan daha çok korkar, daha fazla endişelenir. İstidrâc ehli ise, harika bir hususun zuhur etmesinden memnun olur, hoşlanır. Bunu hak ettiğine inanarak kibirlenir, başkalarını hakir görür. Bunun sonucu da felaket olur. Velî olduğu sanılan bir kimsede bu durum görülürse bu keramet değil istidrâcdır. Bundan dolayı büyük velîler, “Kişinin Hak'tan kopma ihtimalinin en fazla olduğu makam keramet makamıdır.” demişler, kerameti âfet-i tarik olarak görmüşlerdir. Büyük velîler ilahi felaketlerden korktukları kadar kerametten de korkarlar. (Uludağ, 2017: 113-114)

Ocak, mucize ve keramet arasındaki ilişkiyi şöyle yorumlar: “Keramet nazariyesi, daha ilk devirde, peygamber mucizeleriyle olan kuvvetli benzerlik dolayısıyla ulemanın tepkisini çekmekte gecikmedi. Zira, bütün çabalara rağmen, bu nazariye gözden geçirildiğinde keramet ile mucize arasındaki tek ciddi farkın, birinin peygamberlerden, ötekinin velîlerden zuhura gelmiş bulunması olduğu açıkça görülüyordu. Bu yüzden tıpkı peygamber ile velî arasındaki farklar gibi, mucize ile

keramet arasında birtakım farkların olduğunu, kerametın hiçbir zaman nübüvvet mefhumuna ters düşmediğini göstermek için azami çaba sarfedildi.” (Ocak, 2016: 23)

Menkıbelerde yer alan kerametler mucizelerde gerçekleşen hadiselerle benzerlik gösterir. Bu yüzden kerametlerin gerçekliğine inananlar onları Kur'an'a dayandırır. Denizi ya da ırmağı yarıp karşıya geçme, ölüleri diriltme, hastalara şifa verme, ateşte yanmama, hayvanlara hükmetme, mevsim dışı meyve oldurma, tabiat kuvvetlerini istediği gibi yönetme gibi birtakım keramet motifleri Kur'an kaynaklı olduğu savunulur.

Bu çeşit hârikulade haller peygamberler tarafından peygamberliklerini ispat için gösterilirse mucize, velîler tarafından herhangi bir iddiaya dayanmaksızın zuhur ederse keramet, kâfirler tarafından ortaya konursa istidrâc adını alır. Mucizelerin bu adı almasının sebebi halkın bir benzerini meydana getirmekten aciz olmasıdır. Peygamberlerin mucizeleri ile velîlerin kerametleri arasındaki en önemli fark, peygamberlerin mucize göstererek halkı Hakk'a kulluğa çağırması ve mucizeyi nübüvvet davalarına delil olarak kullanmalarıdır. Zira peygamberler mucizeyi göstermekle görevlidirler. Velîler ise kerameti gizleyerek kulluk şartına bağlı kalmak durumundadırlar. Velîler kerametlerini başkalarına değil sadece kendi nefislerine delil olarak kullanıp itminan ve yâkine ermeye, iç sıkıntısı ve rızık endişesinden kurtulmaya çalışırlar. (Bardakçı, 2000: 155-156)

Keramet, velîlerin gösterdiği durumlardır; ancak her velînin keramet göstermesi gerekmez. Evliyalar kerametleri, değersiz görürler. Onunla övünmez, onu bir imtiyaz değil, imtihan olarak kabul ederler. Evliyalar kerametlerini bilerek göstermezler, o hal onlarda kendiliğinden görünür. Bu akımdan keramet göstermek isteyip, bunun için uğraşan kişileri velî saymak doğru değildir. Bazı kişiler de İslam'ın zahirine uymayıp, hatta Müslüman bile olmayıp birtakım olağanüstü durumlar gösterebilirler. Nitekim Hint fakirlerinin ateş üzerinde yürümesi buna örnektir. Bu duruma istidrac denir. İstidrac, inkarcıların geçici bazı başarılar kazanması anlamına gelir. Bu iki durumu, birbirinden ayırmak gerekir. Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevi'nin dediği gibi: “Kabiliyeti olmayanın, kerameti de olmaz.” (ÖzDemir, 2015: 14-15) İstidrac, Allah Teâlâ'nın bir insana, onun sapkınlığı, azgınlığı, cehaleti ve inadı artsın diye her istediğini vermesi, onun da her gün Allah Teâlâ'dan uzaklaşmayı arttırması demektir. (Selvi, 2012: 260)

6. Menkıbe Kavramı

Velîlerin menkıbelerinin, örnek hal ve hareketlerinin, yaşama şekillerinin anlatıldığı; söz ve tavsiyelerinin nakledildiği eserler; velayetnâme. (Uludağ, 2016: 243) Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye. (TDKTS, 2011: 1653) Bir zatın fazl ve meziyetine delalet eden fıkra ve bundan bahseden makale ve risale. Medhiye. (Sami, 1998: 1420) evliyaların hayatlarının anlatıldığı eserler. (Cebecioğlu, 2014: 329) Çoğu tanınmış veya tarihe geçmiş kimselerin ahvaline ait fıkralar, hikâyeler. (Devellioğlu, 2002: 615) Halk tarafından saygı duyulan dini ve tarihi şahsiyetler etrafında anlatılan efsanelere menkıbe denir. Bu önemli şahsiyetler, halk tarafından sevilip saygı duyulduğu için, onlar etrafında anlatılan bu efsanelere olumlu yönde abartı unsurları da eklenmiştir. Bu şahsiyetler gerçekleştirdikleri olağanüstü hadiseler ve güzel ahlâk anlayışları sayesinde Anadolu'nun her yerinde bilinirler. Özellikle olağanüstülüklerle büyük merak duyan halkımız, bu kişilerin menkıbelerini asla unutmazlar.

Övünülecek güzel işi, hareket, vasıf, erdem ve davranış anlamına gelen Arapça menkabe kelimesi, tanınmış veya tarihe geçmiş kişi ve bilgelerin olağanüstü hallerine ait hayat hikâyeleri anlamına gelip Türkçe'de menkıbe şeklinde kullanılır. Arapça “menâkıb” ve Farsça “nâme” kelimelerinin birleşiminden ibaret menakıpname, velîlerin menkıbe ve hayat hikâyelerini konu alan eserlerin genel adı olmuştur. (Oğuz,Ekici,Aça., 2009: 338) Istılâhı manada ise menakıp; din büyüklerinin hayatları etrafında teşekkül eden olağanüstü haller, yani kerametleri anlatan küçük hikâyelerdir. (Güzel, 2009: 75) Menkabe, tasavvuf tarihinde, 9. yüzyıldan sonra sûfîlerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli davranışlarını anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır ve 11. yüzyıldan itibaren de menkabenin içeriğine “keramet” kavramı da dahil edilmiştir. (Haşim, 2004: 112)

Hamarat ise, menkıbenin huy ve mizaç ile olan bağlantısına da dikkat çekmektedir. Menkıbe kavramının anlamında yer alan övgü: “fazilet, huy, mizaç” ile ilişkili bir övgüdür. Velî de dinî-tasavvufi bakımdan üstünlüğü ile beraber fazilet, huy

ve mizacının üstünlüğü ile de övülmektedir; zaten onu diğer insanlardan üstün yapan özellikleri de bunlardır. (Hamarat, 2015: 87)

Arapça neKabe (isabet etmek, bir şeyden bahiste bulunmak yahut haber vermek) kökünden türeyen menkabe (çoğul menakıb) sözlükte “öğünülecek güzel iş, hareket ve davranış” manalarına gelmektedir. Terim, çoğul şekliyle ve bu manasında ilk defa 9. Yüzyıldan beri kâleme alınmaya ve derlenmeye başlayan hadis külliyatlarında, Hz. Peygamber’in ashabının meziyet ve faziletleri için kullanılmış görünmektedir. (Ocak, 2016: 21)

“Menâkıb” kelimesi daha sonraki dönemlerde sadece tasavvufî nitelik taşıyan menâkıb kitapları için kullanılmış, 6./12. yüzyıldan itibaren tasavvufun tarîkatlar şeklinde örgütlenip İslâm dünyasında yaygınlaşmaya başlamasından sonra hemen her tarîkatın pîri, tarîkatın tanınmış şeyhleri hakkında menâkıb kitapları yazılmıştır. Menâkıb adı dışında ayrıca “tezkire”, “reşehât”, “makâmât”, “nefehât” gibi farklı isimler de verilmekle birlikte menâkıb niteliği taşıyan eserlerin yazılmasına günümüze kadar devam edilmiştir. (Şahin, 2004: 112) Bir edebî tür olarak menkıbe Türk edebiyatında doğup gelişmemiştir. Arap kültüründe ve Fars edebiyatında işlendikten sonra Türk edebiyatında da anlatılmaya ve kâleme alınmaya başlanan menakıbnameler önceleri olağanüstü olayları barındırmamaktaydı. Belli zümrelerin veya önemli şahısların övünülecek güzel işlerini, meziyetlerini konu alan eserler ya da çeşitli eserlerin içinde bu konudaki bölümler için menakıp ifadesi kullanılmakta ve özellikle mezhep kurucuları gibi dinî bakımdan önemli olan şahsiyetlerin hal tercümelerinin anlatıldığı bu eserlerde olağanüstülükler yer verilmemektedir. (Ateş: 1988, 701-702) tarikatların yaygınlaşmasıyla birlikte şeyhler etrafında anlatılan olağanüstü haller de yazıya geçmeye başladı. Önce de belirttiğimiz gibi, tekke ve tarikatlar tasavvufun yaygınlaşmasında büyük rol oynamışlardır.

Menkıbeleri bazı araştırmacılar, ayrı bir tür olarak kabul etmektedir; fakat şekil ve içerik açısından efsanelerden farksız olduğu görülür. Efsane içerisinde. “dini efsaneler” olarak değerlendiren birçok araştırmacı mevcuttur. Daha sonra bağımsız bir tür olarak efsaneden ayrılmıştır. Menkıbe sözcüğü bazı kaynaklarda “menkabe” bazılarının da ise “menkıbe” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Menâkıp ise, çoğul ifadesi

olarak kullanılır. Araştırmamızın merkezinde yer alan Ahmet Yaşar Ocak, menkâbe terimini kullanmayı tercih etmiştir.

Menkıbelerin konusu, halk tarafından sevilen ve saygı duyulan velîlerin başlarından geçen hadiseler, gösterdikleri olağanüstü kerametler, inanç yolunda karşılaştığı zorluklar, nefsiyle olan mücadeleleri, savaşlarda ve felaketlerde gösterdiği yardımseverlikler, karakterinde mevcut olan güzel ahlâkı, vb.dir. Menkıbeler, kişi yaşarken kâleme alınabileceği gibi, öldükten sonra da yazılabilir. Menkıbelere inananlar olduğu gibi onları abartılı ve uydurma olarak nitelendirenler de olmuştur. Elbette inanıp inanmamak kişiye bağlıdır, fakat toplumumuzun çoğu halen bu olağanüstü hadiselerin varlığını kabul etmekte, türbelere olan ilgi azalmamaktadır.

Menâkıbnâmelerin en dikkat çeken özelliklerinden birisi ve belki de en önemlisi, eserlerin yazılırken tarihe kaynaklık edeceğinden habersiz olarak halkın tepkilerini doğrudan yansıtan birinci elden kaynaklar arasında yer almasıdır. Bu anlamda diğer birçok tarihi eser niteliğindeki kroniklere nazaran sahih bilgi içerebilmektedirler. (İnalçık, 1993: 25) Türk edebiyatında menâkıbnâmelerin başladığı sürece kısaca göz attığımızda menâkıbnâme özelliklerini görebildiğimiz ilk eser, Karahanlıların hükümdarı Satuk Buğra Han için yazılmış menkabeleri içinde barındıran Tezkire-i Satuk Buğra Han'dır. (Gülerer, 2013: 238)

Tarihsel süreç içerisinde insan zihni, mevcut bilgi birikimiyle anlamlandıramadığı veya anlamlandırmada zorlandığı olayları olağanüstü sebeplere dayandırma yoluna başvurmuştur. Dinî inanış ve kültür yapısının da etkisiyle masal, efsane, menakıbnâme gibi eserler bu durumun sonucunda ortaya çıkmışlardır. Tarikat çevrelerinde öne çıkan şahsiyetler başta olmak üzere din büyüğü olarak toplumun bir kesimi veya genelince kabul gören kişilerin hayat hikâyeleri üzerine kurgulanan menakıbnâmeler bu anlamda dikkate değer eserlerdendir. (Güzel-Torun, 2012: 376) Toplumumuz, sebebini bilmediği olayları her zaman kılıfına uydurmuştur. Çevresinde insan figürüne benzeyen bir kaya görse, mutlaka onun bir efsanesi vardır. Kültürümüzde birbirinin hemen hemen aynı olan birçok efsane mevcuttur. Zamanla sevdiğimiz velîlerin gücüne biraz da bizler güç katmış. Onların kerametlerini abartılı unsurlarla süslemişiz. Özellikle velînin müritleri tarafından ağızdan ağza dolaşarak menkıbeleşmiştir. Halkın muhayyilesi üzerinde kuvvetli izler bırakan bu velîlerin daha

hayattayken menkıbelerinin olduğu görülür ve zaman geçtikçe nesilden nesile geçerken, abartılarak büyürler. Bu olay sadece bizim toplumumuzda görülmemektedir. Olağanüstülüklere ilgi her kültürde vardır. Milletlerin bu hadiselerle olan ilgileri, bizde olduğu gibi edebiyatlarına da yansımıştır. Hristiyanlarda da azizlerin karşılaştığı birtakım zorluklar edebi bir tür olarak değerlendirilir. Menkıbelerdeki velîler, çoğu yerde Anadolu'yu İslamlaştırmada büyük rolü olan din büyükleri olarak tanımlanırlar. Bu tanım, onlar etrafında anlatılan özellikle savaşlarda gösterdikleri -gerek hayattayken gerek öldükten sonra-kerametleri sayesinde doğmuştur. Özellikle kellesini kaybetmesine rağmen savaşmaya devam eden “Kesikbaş” olarak nitelendirilen kerametler oldukça meşhurdur. Yine velînin savaşta ordu zor durumdayken tayyi mekân- tayyi zaman aşarak yardıma gitmesi de Anadolu'da sık anlatılan kerametlerdendir.

İlk olarak Ahmet Yesevi'nin menkıbeleri, Türkler arasında teşekkül edip bütün Türkistan coğrafyasında anlatılmaya başlandı. Bu menkıbelerin çok büyük bir kısmı İslamî kaynaklı olmakla beraber, çok az miktarda da olsa Budist, Maniheizt ve Şamanist vak'aalarda İslamî bir kılıkla tekrar anlatılmaya başlanmıştır. (Güzel, 2009: 328) Ahmet Yesevi etrafında oluşan menâkıbnâmelerin tespit edilebilen en eski nüshası Hüsameddin Hüseyin b. Ali Sıgnâkî (ö. 1311) tarafından yazıldığı bilinen Menâkıb-ı Ahmed Yesevî adlı eserdir. Bu eserde Hoca Ahmed Yesevî'nin tarihsel şahsiyeti, dinî ve ilmî kişiliği ile halk arasında yaşayan rivayetler edebî bir dil ile olan Farsça kaydedilmiştir. (Tosun, 1998: 71-78)

Menâkıbnâme yazıcıları konu edindikleri velîyle aynı dönemde ve çevrede yaşamış ise kaynak kendi bilgi ve görgüleridir. Yazıcı velîden sonraki dönemde yaşamış ise kendisine kadar ulaşmış sözlü ve yazılı kaynakları kullanarak menâkıbnâmeyi yazar. Yazıcının kullandığı yazılı kaynaklar da genellikle sözlü kültürden derleme suretiyle yazılmış diğer menakıp kitaplarıdır. Bundan da anlaşılacağı gibi menâkıbnâmeyi oluşturan menkabeler yazılı metin haline gelmeden önce sözlü kültürde yer almışlardır. (Gülerer, 2013: 244) Özellikle yazılış gayesi dinî ve tarihî şahsiyetlerin kerâmetleri ile o kerametleri gösteren ulu kişilerin yüceltilmesi olan menâkıb kitapları başlangıçta sadece tarikat pirleri için yazılmış, zamanla muhtevası tarikat içinde önemli yere sahip şeyhleri, tarikatı silsilesinde yer alan diğer sûfîleri ve şeyhin halifeleri ile şeyh ailelerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Hatta bazen belli bir coğrafi bölgeyi içine alan yerlerde

yaşayan evliya ve tarihi şahsiyetler için de yine menâkıbnâmeler kâleme alınmıştır. (Şahin, 2004: 112)

Gülerer “Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı” adlı makalesinde menâkıbnâme yazıcılarını şu şekilde sıralar:

1. Yazıcı bizzat konu edindiği velîye ulaşmış ve onunla ilişki içerisinde olan bir derviş olabilir.
2. Yazıcı konu aldığı velînin akrabalarından birisi olabilir.
3. Yazıcı konu edindiği velî şahsiyetten sonraki yüzyıllarda velînin temsil ettiği tarikat zümresinde yetişmiş edebî şahsiyeti kuvvetli ve kültürlü bir kişi olabilir.
4. Yazıcı konu aldığı velî şahsiyetle aynı tarikat zümresinden olup, geleneği bilen ancak kayda degecek edebî şahsiyeti bulunmayan sıradan bir derviş olabilir.
5. Tarikat dışından olan bir sanatçı şahsiyetin de menâkıbnâme yazması söz konusu olabilir. (Gülerer, 2013: 241)

İslâm dininin doğuşundan yaklaşık iki yüz yıl sonra tasavvuf akımları görülmeye başlamıştır. 12. yüzyıldan sonra da özellikle tarikatların ortaya çıkmasıyla velîlerin hayatlarını anlatan menkıbeler oluşmuştur. Bu menkıbeler, dedelerin, babaların, erenlerin çevresinde Anadolu’da kendilerine yeni bir ruh bulmuşlardır. Anadolu Türkmenleri “abdal, dede, baba” unvanlarını taşıyan kişilerin vaazlarını heyecanla dinleyip söylediklerini uygulamışlar ve bunlara “Horasan Ereni” adını vermişlerdir. (Köprülü, 1993: 165)

Türk halk anlatımları içerisinde önemli yeri olan menakıbnameler, tarihi nitelik taşımaktadırlar. Menkıbelerde, aslında zengin bir tarih gizlidir. Yazıldıkları dönemle ilgili bilgi verici özelliktedirler. Bu yüzden araştırmalar için önemli kaynaktırlar. Bu eserler sayesinde döneme ait önemli şahsiyetler ve olaylar, ayrıca sosyal kültürel yaşam hakkında bilgiye ulaşılabilir. Velîlerin yaşadıkları dönemin bütün gelenek ve görenekleri hakkında da bilgi sahibi oluruz. Halkın muhayyilesi üzerinde kuvvetli izler bırakan her şahsiyet, hatta daha hayatta iken, menkâbesinin teşekkül ettiğini görür. O menkâbeler uzun asırlar boyunca bir nesilden öteki nesle geçerken daima büyür ve nihayet o şahsiyetin hakiki simasını tayin edebilmek çok güçleşir.

Toplumumuzun zihninde geniş yer edinmiş olan menkıbeler, efsaneler gibi anlatım esasına bağlı anonim eserlerdir. Ancak anlatılan kişiler tarihimizde gerçekten

yer alan kişilerdir. Bize o velîlerin yaşadıkları dönemle ilgili de bazı bilgiler verirler. Çoğu menakıbnamelerde velînin şiirleri de yer alır. Bunlar da ayrıca inceleme alanı oluştururlar. Bu şiirler ziyadesiyle ahlaki değerleri yücelten eğitici içeriklidir. Kur'an mucizelerine benzerlik gösterdiği için bu anlatım türü, halk tarafından daha inandırıcı olarak kabul görür. Türklerdeki destan geleneği menakıbnamelerin halk tarafından kabul görmesinde büyük rol oynar. Çünkü destan kahramanları da olağanüstülüklerle sahiptir. Özellikle İslami inanç yapısının temelini oluşturan Kur'an, hadis, peygamber mucizeleri ve peygamberlerin hayatları menakıbnamelerin şekillenmesinde oldukça etkilidir.

Kerametlere inananlar onlarda mantık aramazlar, tamamen kişinin maneviyatıyla ilgilidir. Genelde de insanlar doğrudan inanmayı seçerler. Hemen hemen her velînin menkıbesi vardır. Menkıbesi olmayan velîler halk tarafından bilinmezler. Onları meşhur eden gösterdikleri kerametlerdir. Bu kerametler aslında birçok velîde aydır, ama yine de kişiler bunun gerçekliğini sorgulamazlar. Zamanla birçoğu akıldışı hadiselerle dönüşmüştür. Bu nedenle Türk kültür kaynaklarından olan menâkıbnâmelerin vermiş olduğu bilgilerin doğruluğunu belirlemek oldukça güçtür.

7. Efsane Menkıbe İlişkisi

Efsane kavramı dilimize Farsça'dan girmiştir. Batı dillerinde Latince "legendus" kökünden çıkan, İngilizce "legend", Fransızca "legenda", İtalyanca "legenda", İspanyolca "leyenda", Almanca "legende" gibi kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. (Sakaoğlu, 2009: 19) Kelimenin aslı Farsça "fesane"dir. Türkçemizde dini özelliklere sahip metinlere menkıbe denilmektedir. Yunanca'dan dilimize geçmiş olan mitos ve mit kavramları da efsane kavramıyla yakın ilgilidir. Türkiye Türkçesinde efsane kelimesinin yanı sıra söylence de kullanılmaktadır. (Alptekin, 2012: 14) Şahıs, yer ve hadiselerle ilgili olarak anlatılan, esas vasfı inandırıcılık olup, belirli bir üslubu ve şekli olmayan; şahıs ve hadiselerle ilgili olanlarında olağanüstü vasıflar görülebilen, bazılarının kaynakları çok eskilere dayanan anonim halk edebiyatının bir türüdür. (Görkem, 2006: 29)

Menkıbeler bazı araştırmacılara göre, efsane başlığı altında değerlendirilirken, bazılarına göre bağımsız bir tür olarak nitelendirilir. Bunda her iki türünde şekil yapısı olarak benzer özelliklerde olmaları etkindir.

Yer, şahıs veya olay hakkında anlatılan efsaneler, genellikle kısa ve nesir şeklinde anlatımlardır. Ayrıca dinî ve inandırıcı özellikleriyle ön plana çıkarlar. Din büyüklerinin, ermişlerin hayatları ve yaptıkları olağanüstülükleri anlatan hikâyelere menkıbe denilmektedir ki bu tür de efsane sınıflamasında “Velîlerle İlgili Efsaneler” başlığı altında ele alınmıştır. (Alptekin, 2013: 6)

Ali Berat Alptekin efsanenin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Efsaneler şahıs, yer ve olaylar hakkında anlatılır.
2. Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır.
3. Genellikle şahıs ve olaylarda olağanüstü olma özelliği görülür.
4. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur.
5. Efsaneler gerçek olmamasına karşılık gerçekmiş gibi kabul edilir.
6. Efsanelerde zaman geniş zamanla şimdiki zaman arasında değişir.
7. Efsanelerin mekânı yaşadığımız dünyadır.
8. Efsaneyle kazanılan kutsiyet zamanla o mekânı ve şahsı dokunulmaz yapar.
9. Efsanelerin tarihle çok yakın ilişkisi vardır.
10. Efsaneler büyük ölçüde millidirler; ancak milletlerarası özelliği olan gezgin efsaneler de vardır.
11. Efsaneler genellikle tek motif üzerine kurulurlar. (Alptekin, 2012: 16-17)

Ocak’a göre evliya menkıbelerinin özellikleri ise şu şekildedir:

- 1) Kahramanları gerçek ve mukaddes kişilerden oluşur.
- 2) Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.
- 3) Sırf eğlenmek, bir eşyanın yahut tabiat olayının izahını yapmak için uydurulmamıştır. Gerçek olduğuna inanılır.
- 4) Yarı mukaddestirler ve bir dogma gibi kendilerini kabul ettirirler.
- 5) Konu edindikleri velî hayatta iken de, öldükten sonra da meydana gelebilirler.
- 6) Biçim olarak son derece sade ve kısa bir anlatım tarzına sahiptirler. (Ocak 2016: 61)

Efsanelerde olağanüstü, akıldışı, inanması zor olan hadiseler yer alır. İnsanlar bu olağandışı hadiseleri inanmayı tercih ederler. Onlar için artık bu akıldışı olaylar sıradanlaşır. Efsane ve menkıbenin her ikisinde de süsten uzak, kısa ve yalın bir anlatım

vardır. Efsanelerde kişilerin gerçeklikleri belli değilken; menkıbelerde yer alan kişiler tarihte yer alan kişilerdir. Menkıbelerde Kur'an kaynaklı olduğu için kutsallık özelliği vardır. Her toplumun inanç sistemleri o toplumun efsanelerinin oluşmasında büyük rol oynar. Tarihi birçok olay, zamanla efsaneleşmiştir.

Anadolu-Türk efsaneleri topluca değerlendirildiği zaman dini efsanelerin ilk sırayı aldığı görülür. Bunların içinde en fazla olanı da velîlerin kerametleri üzerine anlatılan evliya menkıbeleridir. (Karadavut, 2016: 395) Dini kahramanların gerçekleştirdikleri ve başlarından geçen hadiseler zamanla efsaneleşmiştir. Gerçekte olmayan birçok olağanüstü olayları halk sevdiği kişilere mâl etmiştir. Böylelikle oldukça fazla efsane doğmuştur. Bu dini efsanelerde önemli olan yine kerametlerdir.

Dinî efsaneler, din motifleri üzerine kuruludur. Bunlarda genellikle olağanüstülük ve kutsallık özelliği ortaktır. Kahramanlar, halkımızın değerlerinin birer temsilcisi durumdaki önemli kişilerdir. “Erenler” veya “velîler” dediğimiz bu insanlar; toplum hayatımızda dinî bir hüviyete büründürülerek ilgi odağı olmuştur. Her biri bulundukları çevrede önemli bir rol üstlenmiş ve yol göstericidir. Velîlerin, hem örnek kişilikleri hem de mezarları ve türbeleri etrafında pek çok efsane yaratılmıştır. Ziyaret yerleri üzerine söylenen efsaneler, velîler etrafında oluşan efsanelerden daha çoktur. (Tozlu, 2011: 129-130)

Saim Sakaoğlu efsane ve menkıbeyi şöyle değerlendirir: “efsane; gerçek veya hayali, belirli kişi olay veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir. Menkıbe ise keramet adını verdiğimiz harikulade olaylara yer veren küçük hikâyelere denir.” (Sakaoğlu, 2009: 41-43) Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu eserinde bulunan efsane tasnifi içerisinde “Dini efsanelere” de yer verir:

- I.Dünyanın yaratılışı ve sonu(Kıyamet) ile ilgili efsaneler
- II. Tarihi efsaneler ve medeniyet tarihi ile ilgili efsaneler
  - A-Medeniyet ile ilgili yer ve eşyanın menşei
  - B-Bazı yerler ile ilgili efsaneler
  - C-Dip tarihi ve ilk zamanlar ile ilgili efsaneler
  - D-Harpler ve felaketler

E-Temayüz etmiş kişiler

F-Bir düzenin bozuluşu

III. Tabiatüstü varlıklar ve kuvvetler/mitik efsaneler

A-Kader

B-Ölüm ve ölümler

C-Tekin olmayan yerler ve hayaletler

D-Hayaletlerin resmi geçiti ve savaşlar

E-Öbür dünyada ikamet

F-Cinler, periler, ruhlar

G-Medeniyet ile ilgili yerlerdeki hayaletler

H-Değişmiş varlıklar

I-Şeytan

K-Hastalık yapan kötü ruhlar (Cinler) ve hastalıkları

L-Tabiatüstü (Sihri) kuvvetlere sahip kimseler

M-Efsanevi (Mitik) hayvanlar ve bitkiler

N-Hazineler

IV. Dini efsaneler/ Tanrı ve kahramanlarla ilgili efsaneler (Sakaoğlu, 1980: 16-17)

Efsanelerin ve menkıbelerin konularına baktığımızda her iki türde de olağanüstülüklerin olduğunu görebiliriz. Efsaneler de menkıbeler de içtimai hayat içerisinde şekillenmiş olmalarına karşın, menkıbeler gerçekten yaşamış kişilerle ilgilidir. O kişinin yaşadığı yer ve zaman bellidir; oysaki efsanelerde bahsi geçen kişilerin yaşadıkları yerler belirsizdir. Efsanelerdeki bu simgesellik daha çok ziyaret yerleri bağlamında ortaya çıkan yatır ve mezarlarda kendini gösterir. Bu kutsal mezarlarda yatan veya yattığı farz ya da kendilerine ithaf olunan mübarek zatlardan ancak bir bölümü ile ilgili bir takım tarihî bilgiler bulunmakta; genellikle efsane ve menkıbeler, tarihî tespitleri kat kat aşmakta ve onların şahsiyetlerini efsanevî bir görünüme büründürmektedir. (Ünver, 2003: 10)

Menkıbe memoratla da oldukça fazla karşılaştırılmıştır. Çobanoğlu bu konuyu şu şekilde değerlendirir: “menkıbe ve memorat, efsane tanımına uygun özellikleriyle efsane üst başlığı içerisine dâhil edilmekle birlikte, derlenmiş olan metinler arasında

belirgin farklar görülmüş, bunun sonucunda menkıbe ve memoralardan efsanenin alt türleri olarak bahsetme gereği ortaya çıkmıştır. “Memorat, ‘tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye’ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada yer alan ‘tabiatüstü’ ile kastedilen öncelikle ‘öteki dünya’ ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan cin, peri, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklarla görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla kurulan bir iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır.” (Çobanoğlu 2003: 21)

Türk Tarihi başlangıçtan günümüze kadar efsane ağırlıklı bir tarihtir. Türk Milleti’nin doğuşu, Ergenekon’dan çıkışı, Dünya’ya yayılışı yeni devletler kuruşu, Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması, Osmanlılar’ın yükselişi hep belli efsanelerle idealleştirilip, inançlar yaşanır hayat haline getirilmiştir. Türk milleti yüce değerlere inanan, sevdiği, doğru bildiği kişileri efsaneleştiren, onlara ideallerinin kimliğini veren bir millettir. Atilla, Alparslan, Osman Gazi, Murat Mudavendigar Yıldırım, Emir Sultan, Pir Sultan ve Yunus Emre gibi asker ve sivil Türk büyükleri etrafında efsane ağı örülmüş, bu kişiler halkın ideal insan örnekleri olmuşlardır. (Olgun, 1993: 56)

Dini şahsiyetlerle ilgili anlatılagelen anlatım türleri en fazla efsanelerde yer alır. Efsaneler, destanlar gibi toplumu derinden etkileyen olayları açığa kavuşturur. Bir milletin geçmişinden itibaren yaşadıklarını sonraki kuşaklara sözlü olarak aktarmaya yarar. Bu aktarma süreci içerisinde, toplumun dini ve sosyal yaşamından etkilenerek gelişmiştir.

Efsaneler, olağanüstüdür, inandırıcı güce sahiptir. Bilgi vericidir, belli bir zamanda tezahür etmiştir, toplumsal bir etkiye sahiptir, oluşum, dönüşüm, tarih bilgileri verir, halkın hafızasında iz bırakan kişilerin, olayların etrafında oluşan sahte bir tarihtir. (Osan, 2006: 16) Efsanelerin olağanüstülüklerinin yanı sıra daha çok halk üzerindeki inandırıcılığı da önemlidir.

Seyidoğlu’na göre menkıbeler, tarihî gerçeklere dayanan menkıbeler ve hayâlî menkıbeler olarak iki tipte incelenir. Tarihî menkıbelerde çekirdek konu gerçektir, olayı yaşayanlar tarihî şahsiyetlerdir, sadece kerâmetlerin menkıbe motifleriyle sarıldığı

görülür. Diğer yandan hayâlî menkıbelerde ise kerâmetin gerçekte olup olmadığı belirsizdir. Anlatılan ermiş kişilere kerâmet izafe edilir. Halk edebiyatının araştırma konusu olan efsaneler, işte bu hayâlî menkıbelerdir. (Seyidoğlu, 1997: 15)

Efsaneler; genellikle halkın ağzında, şifahî olarak dolaşmak sûretiyle şekillenen ve çoğunlukla olağanüstü nitelikler taşıyan hikâyeler olup, tarihî gerçeklikleri de çok aşmaktadır. Buna karşılık menkıbeler; tarihî gerçeklerle daha çok irtibatlıdır. Üstelik menkıbeler, velîlerle ilgili olduğu andan itibaren hayal gücü onları, tarihî gerçekliklerin çok daha ötesinde, olağanüstü özellikler ve unsurlar yükleyerek kutsallaştırmaktadır. Ziyaret yerlerindeki kahramanların bir bölümü tarihî ya da destanî kişiliklerinden daha çok gazi-velî hüviyetleriyle karşımıza çıkmaktadır. Kerametler ise, ziyaret fenomeninin ön plâna çıkmasında ve insanlar arasında yaygınlaşmasında önemli rol oynayan hususlardan bir diğeridir. Kerametlerin yayılmasında türbe civarında ikamet eden insanların ve türbedarların payı büyüktür. Elbette çevrede anlatılan menkıbelerin, bu hâlet-i rûhiyyeye sahip kişiler için psikolojik yönden yönlendirme özelliği söz konusudur. (Atasagun, 2006: 49)

Efsanenin halk arasında tanımsal özelliğinden ziyade işlevsel bir özelliği vardır. İşte bunlar, efsanenin diğer anlatı türlerinden ayrılarak yeni bir tür olmasını sağlamıştır. İnanç özelliği, inanırlık efsanenin en belirgin niteliğini oluşturmaktadır. Bu özellik, efsanenin inanışlar içinde yer almasını sağlamıştır; fakat bu, kutsal dinlerin ortaya koyduğu inanış değil, halk inanışdır. Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uyarlayarak yaşattığı yeni dininde yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. (Osan, 2006: 12)

Kerametın gerçekleşmesi için velî şahsın olması gerekli midir sorusu biraz kafa karıştırıcı bir sorudur. Bu soru efsanelerle menkıbeler arasında da bazı benzerliklere dikkat çekmemizi sağlar. Örneğin; üvey anneden kurtulmak isteyen bir çocuğun, kaynana zulmü gören bir gelinin, sevmediği biriyle evlendirilmek istenen bir kızın ortak duası : “Allah’ım beni ya taş et, ya kuş!” tur. Duanın kabul edilmesi taş kesilme ve don değiştirme kerametleri vardır. Zulümden kaçanların duaları kabul görür. Aynı durum, kötü kişilerin beddualarının kabul görmesinde de görülür. Örneğin; kızının istemediği

kişiyile evlenmesine gönlü olmayan anne kıza “Taş kesilesin!” diye beddua eder ve suçu olmayan kız bir anda taş olur. Bu ilgi çekici bir durumdur. Çünkü dua ya da beddua eden kişiler velî şahıs değillerdir. O zaman bunu keramet olarak almak doğru olmaz; fakat keramet motifi mevcuttur. Efsane ve menkıbenin sınırlarını belirlemek bu yüzden oldukça güçtür.

Efsanelerimizde taşa dönüşmenin çeşitli sebepleri vardır. Bazen, taş kesilmeye bir beddua sebep olur, bazen günah işleyenler Allah’ın gazabına uğrayarak taşlaşır. Kimi zaman da taş kesilme, bunu dilemekle gerçekleşir. Zor durumda kalanlar, içinde bulundukları durumdan kurtulmak için Allah’tan kendilerini taşa çevirmesini dilerler. Taş kesilme motifi Türkiye dışındaki Türkler arasında da çok yaygındır. Her Türk boyunda bu motifle karşılaşmak mümkündür. (Feyzioğlu, 2011/9: 122)

Cezalandırmaya gelince, bu tipin kadrosu da oldukça zengindir. Kötü huylu kimseler, yaramaz çocuklar, düşman askerleri, kötü hayvanlar, itaatsiz gelin veya kadın, toplum düzenini bozanlar efsanelerde cezalandırılırlar. Cezalandırma genellikle beddua ile kargışla olur. Bazen de hiçbir kargış yapılmadan kötü varlığın taşa veya bir başka şekle döndüğü görülür. Velî şahısların savaşlarda olan yardımlarıyla ilgili kerametler de dini efsanelere girer.

Efsanelerdeki köklerden biri de dinî kökler ve dinî inançlardır. “İnanç” kelimesinin sözlük anlamı”kişi veya toplum tarafından bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” demektir. Dinî efsaneler, halk inanışlarının geniş halk yığınlarının muhayyilesinde çeşitlenerek kazandığı yeni yorumların etkisiyle oluşmuş anlatılardır. Bunlar “resmi” veya “kitabî” din öğretisini temsil eden din adamlarınca “hurafe” ya da “batıl inanç” olarak adlandırılmak suretiyle resmi dinin dışında oldukları vurgulanan, halk dinine ait yaygın inanış şekilleri, yorum ve uygulamalardır. (Çobanoğlu, 2003: 12)

Metin Ergun, Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi adlı eserinin 1.cildin de efsanelerin kökleri şöyle sıralar:

- 1.Mitolojik Kökler
- 2.Tarihi Kökler
- 3.Dini Kökler
- 4.Hayali, Fantastik Kökler (Ergun, 1997: 41)

Efsaneler toplum tarafından kabul görür. Çünkü neden-sonuç ilgisi üzerinde durarak, ister yalan ister doğru olsun bir bilgi verir. Verilen bilgiye güvenilirlik vardır. Özellikle dinî ve mistik efsanelerde bunu yüceltilmiş şekilde görürüz. Davranışlarımızı, duygularımızı denetleyen kişi ve kişilere inanma, onları hoş tutma, dua etme gibi olguları ortaya çıkarır. İnanç olgusu toplumsal bağların devamlılığını sağlar. Bu inançlar toplumun muhayyilesinde yatan ortak değerlerdir ve topluma yol gösterirler. (Osan, 2006: 16)

8. Türk Menakıbnamede Edebiyatının Doğuşu

Şu tarihî gerçektir ki, dünyanın neresinde ve hangi devirde olursa olsun, halk muhayyilesi hiç bir zaman, kendine ulaşan bir dinin resmî çerçevesi ile yetinmemiştir. Bu sebeple de, daima bir takım insanüstü kuvvetlere ve bunların ortaya koyduğu harikulâde olaylara inanma meylini olabildiğince korumuş ve bunların sonucu, o dinin resmî çerçevesine popüler mahiyette ikinci bir çerçeve eklemiştir. Hatta o, çoğu defa bu resmî çerçeveden ziyade, söz konusu popüler çerçeveye bağlıdır. İşte gerek bu tabîî meylin sevki, gerekse Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamberler, Hz. Muhammed ve çevresindekiler hakkında rivayet edilen harikulade olaylar sebebiyle, keramet telâkkisi halk arasında çok çabuk ve kolay yayıldı. Hatta bununla da kalmayıp, iyice popüler bir mahiyet kazanarak tasavvufun resmî telâkkisinden apayrı bir kılığa büründü. Bunda İslâmiyet'ten önce Arap toplumunda mevcut eski devirlere ait efsane ve mitlerin, Yahudi ve Hıristiyan kaynaklı menkıbelerin önemli ölçüde rolü oldu. (Ocak, 1984: 29)

Salih Gülerer menkabelerin teşekkülünü iki aşamalı olarak ele alır. Ona göre:

1. Bir velîye ait rivayetlerin sözlü kültürde oluşarak halk arasında zamanla yayılması. 2. Halk arasında yayılmış olan rivayetlerin bir yazıcı tarafından derlenerek metin haline getirilmesi. (Gülerer, 2013: 245) Menkıbelerin yazılış amacı, velîlerin toplumun gözünde yüceltilmesidir. Bunu sağlamak için menkıbeler, velîye büyük saygı duyan kişiler ve onun müridleri tarafında abartılı unsurlarla süslenmiştir.

İslam dünyasında tasavvuf sahasında 9-11.yüzyıllardaki gelişme, tabiatıyla, o sıralarda henüz Mâverâünnehir, Hârzem ve Horasan mıntıkalarında yaşayan Müslüman Türkler'e de yansıdı. Ancak 10. yüzyılda İslamiyet'e yeni geçmiş ve Mâverâünnehir'de

ilk Müslüman Türk devletini kurmuş olan Karahanlılar, Türk evliya menâkıbnâmelerinin bugün bilinen ilk örneğini meydana getirdiler. Bunun, Karahanlılar sahasındaki tasavvufî gelişme neticesi ortaya çıktığı muhakkak olmakla beraber, daha başka etkilerin de rolünü unutmamak gerekir. Bu etkilerin en başlıcası, tabii olarak Türk destani edebiyatıdır. O zamana kadar hayli gelişmiş bir seviyeye ulaşmış bulunan bu edebiyatın, evliya menakıbnamelerine elverişli bir zemin hazırladığı şüphesizdir. (Ocak, 2016: 71-72)

İslâm dünyasında 9. yüzyıldan itibaren tasavvuf cereyanı görülmeye başlamış; 11. yüzyıldan beri de tarikatlar oluşmaya başlamıştır. Bu gelişmeye paralel olarak, bir velînin kerametlerini anlatan kısa hikâyeler demek olan menkıbeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar ilk önce tasavvufî tabakat kitaplarında ve evliya tezkirelerinde yer almıştır. Muhtemelen 13. yüzyıldan başlayarak, tek bir velî hakkındaki menkıbeleri toplayan ve kendilerine Menakıb, Menakıbnâme veya bazan da Vilâyetname denilen müstakil eserler doğmuş, Arapça, Farsça veya Türkçe gibi çeşitli dillerde yazılıp İslâm âleminin her tarafında okunur olmuşlardır. (Ocak, 2017: 25) Türk çevrelerinde gelişen tasavvufî fikirlerde şer'î esaslara derin ve samimi uyma görülüyordu. Ahmet Yesevî zuhur ettiği zaman, Türk âlemi epeyi uzun bir zamandan beri tasavvuf fikirlerine alışmış, mutasavvıfların menkıbe ve kerametleri yalnız şehirlerde değil, göçebe Türkler arasında bile az çok yayılmaya başlamıştı. İlahiler, şiirler okuyan, Allah rızası için halka birçok iyiliklerde bulunan, onlara cennet ve saadet yollarını gösteren dervişler, Türkler tarafından hararetle kabul görüyorlardı. (Köprülü, 2016: 19)

Türk edebiyatında menâkıbnâmelerin başladığı sürece kısaca göz attığımızda menâkıbnâme özelliklerini görebildiğimiz ilk eser, Karahanlıların hükümdarı Satuk Buğra Han için yazılmış menkabeleri içinde barındıran *Tezkire-i Satuk Buğra Han*'dır. Türk tasavvuf düşüncesinin ve edebiyatın başlangıcı kabul edilen Ahmet Yesevî, tasavvuf düşüncesinin ve tasavvuf edbiyatının gelişmesinde büyük rol oynar. Tarikatlarında onun sohbetinde bulunanlara eğitici öğretici nitelikte dersler vermiş ve tassavuf yolunu izah etmiştir. Onun müritleri de aldıkları dersler neticesinde tassavvuf anlayışının gelişmesine katkı sağlamışlardır. Tekke ve tarikatlar, menkıbelerin yaygınlaşmasında büyük rol oynamışlardır. Sûfîlerin anlatıldığı eserler de onlara ait menkıbelere de yer verilmiştir. Zamanla Anadolu'da menakıpname edebiyatı da

gelişmiştir. Bu tabî ki bu coğrafyaya gelen sûfilerle sağlanmıştır. Bu bakımdan menkıbeler halk arasında kutsaldır. Şahsiyetlerinin kutsal olması da buna etkendir. Menkıbelerin sözlü kültürün ürünü olması, aktarılma zamanlarındaki farklılıklar gibi olumsuzluklara rağmen toplum üzerinde önemli yeri vardır.

9. Türbe Ve Ziyaret Yerleri

Türbeler, Halkbilimin önemli araştırma konularından birisidir. İnsanlar, türbelerde bulunan önemli kişilerde var olduğuna inanılan güçten yararlanmak isteyerek; daha doğru bir ifade ile o önemli kişileri Allah'la aralarında vasıta kılarak birtakım maddi ya da manevi taleplerde bulunurlar. Türbe şu şekillerde tanımlanır:

Türbe, mezar üstüne kurulmuş yapı, sözcük olarak mezar demektir. Halk dilinde, içinde ünlü din büyüklerinin yattığı (genellikle velî sayılan) üstü örtülü mezarları dile getirir. (Hançerlioğlu, 2000: 663) Türbe kelimesinin anlamı sözlüklerde: 1. "Bir âdemişn medfun bulunduğu toprak, mezar, merkad." 2. "Kibâr u mazanne-i Kirâmın merkadları üzerine tesis olunan bina ki ekseriya ziyaretgâh olur." (Sami, 1998, 394) Arapça"türab" yani "toprak" kelimesinden yazı dilindeki turba'nın halk diline kazandırılarak Türkçeleştirilmiş şeklinden ibaret olan ve evliyaya ait hem basit hem de abidevi mezarları ifade etmek için kullanılan türbe sözcüğü kabrin üzerine yapılan binayı ifade etmek için kullanılır. (Günay, 2003: 9)

Süleyman Uludağ'a göre türbe, ziyâret, mübarek ve kutsal olduğuna inanılan ermişlere ait kabir ve türbelerin ziyâret edilmesi, buralarda dua ve ibâdet edilmesi, kurban kesilmesi'dir. (Uludağ, 2016: 395-396) Çoğunlukla manevi güç ve meziyetlere sahip kişilerin, tarikat alanında yükselmiş ya da memlekete büyük hizmetlerde bulunmuş simaların ve kahramanların mezarlarının yer aldığı üstü belirli tipte çatı ve kubbeyle örtülmüş bir veya daha fazla bölümden oluşan yapılara türbe denir. (Başar, 1972: 26) Akyalçın'ın tanımı şu şekildedir; içinde yaygın bir üne sahip devlet adamı, büyük bir komutan, dindarlığıyla tanınan biri, bir sofı, bir meczup, tanınmış bir kâhin, evliya, mucizevî ve sihirli güçlere sahip, kutsal bir savaşın önderi olan savaşçılar, küffâr ülkesi veya mezarının bulunduğu bölgeye İslam'ı yayma misyonu ile gelmiş, kerametlerle dolu yaşamış birisi, savaşçı kadınlar vb. olağanüstü güçlere sahip insanların bulunduğuna inanılan, çeşitli gerekçelerle ziyaret edilerek adaklar sunulan ve başında törenler yapılan mezarlara verilen addır. (Akyalçın, 1998: 4) Türbe, tarihte iz

bırakmış önemli kişiler için yapılan anıt şeklindeki mezarlardır. Özellikle velî şahıslara ait olan bu mekânlar toplumumuz tarafından kutsallaştırılmıştır. Bu kutsal mekânlar etrafında, kişiler farklı ritüeller gerçekleştirirler. Bu inanç ve ritüeller, Türk kültür geleneği içinde önemli bir yer edinmiştir. Türbeler etrafında oluşan halk inançları, günümüzde hâlen güçlü bir şekilde devam etmektedir. Ölüye saygı bizim kültürümüzde önemli olduğu için, kerametlere inanmayanlar bile türbelere saygı gösterirler ve türbe etrafında saygısız davranışlarda bulunmazlar. Ülkemizde bazı türbelerde defin olmamasına rağmen, sanki kişi oradaymış gibi hürmet edilir.

Türk kültüründe türbe yerinde kullanılan diğer bir kavram da barktır. Bark; kurganlardan sonra, Göktürkler döneminde, ahşap, tuğla veya taştan yapılmış anıtsal mezarlardır. Barkların duvarlarının iç yüzeylerinde, hakan ve beylerin yapmış oldukları savaşlar resmedilmiştir. (Hasol, 1993: 416)

Günümüzde insanlar günlük hayatın getirdiği stres yüzünden ümitsizliklere kapılabilir. Yaşadığı bu sıkıntıları çoğu zaman yenebilmekte güçlük çekiyor. Çoğu tıbbi anlamda psikolojik yardım alıyor. İçsel huzura ulaşmayı amaçlayanların bazıları ise ziyaret yerlerine giderek manevi rahatlama yaşıyor. İnsanlar sıkıntılarının, bu ziyaret yerlerindeki olağanüstülüklerle sahip kişiler tarafından giderilebileceğini sanıyorlar. Velîlerin, öldükten sonra da kerametlerinin devam ettiğine ve Allah dostu oldukları için, kendilerinden yardım isteyenlere Allah rızasıyla yetişeceklerine inanılır. Bu nedenle de mezarları türbeye dönüştürülür. Sıkıntısı olan birçok kişi, iç huzurunu sağlayabilmek için bu türbeleri ziyaret ederler. Bir velînin birçok şehirde türbesi vardır. Bu büyük sağ duyulan velîleri toplumun sahiplenmesinden ileri gelir. Ayrıca türbeler mimari açıdan dönemlerinin zevk ve sanat anlayışını da yansıtır.

Türbe inşa etmekteki amaç; insanların gönlünde yer bulmuş Şahsiyetlerin hatırasının yaşatılması ve duanın kesintisiz olarak devamıdır. Sürekliliğin sağlanması için ya vakıflar tanzim edilmiş ya da gönüllülerce sahiplenilmişlerdir. Zaman zaman savaş, şiddetli cereyan eden toplumsal olaylar ve doğal afetler nedeniyle kısmen ya da tamamen zarar görmüştür türbeler. Hemen ardından yeniden inşa fırsatı bulamayanlar unutulup gitmiş ve yeri hatırlanamaz olmuştur. Aradan geçen zaman kesin bir belge yoksa konuyu muğlak hale getirmiş ve gerçek ile olması istenilen arasındaki çelişki sorgulanmaya başlanmıştır. (Yılmaz, 2016: 17)

Türklerde kutsal kelimesinin karşılığı “ıduk”tur ve Türklerde bütün vatan “ıduk” yani kutsaldır. Bununla birlikte bazı yerler diğerlerinden daha kutsal tanınır ve oralara daha fazla hürmette bulunulurdu. Semitik kültürlerde kutsal yer ve mekânlar bizzat Tanrı tarafından belirlenmiş, hatta buralarla temasın nasıl olması gerektiği hususu da yine Tanrı tarafından bildirilmiştir. Türklerde de kutsal kabul edilen mekânlar Gök Tanrı tarafından belirlenmiştir. Türklere göre canlı olan gökyüzü, bizim göremediğimiz birtakım ruhlarla doluydu. Bu güçler Türk vatanını dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı koruyorlardı ve ayrıca ölen ataların ruhları da bu dünya ile ilişkilerini kesmiyor ve kendilerine ihtiyaç olduğunda ortaya çıkıyorlardı. Bu sebeplerle Türk vatanı ölü ve dirilerin yaşadığı, altı ve üstü ile bir birlik arz ediyor, bu yüzden de kutsallık taşıyorlardı. (Güngör, 1997: 350-351.)

Türklerde ziyaret inancının şekillenmesinde Türklerin İslamiyet’i kabulünden günümüze kadarki süreç etkisini gösterir. Bu süreç Malazgirt zaferinden sonra Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında rol almış şehit ve kahraman komutanlarla birlikte bölgenin Türk hâkimiyeti altına girmesiyle burada yetişmiş ilim ve tasavvuf ehli velîlerin kabirlerine halk tarafından gösterilen yoğun ilgiyle şekillenmeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde bilim adamlarıyla beraber Horasan Erenleri adı verilen ve çoğunlukla Yesevi ekolüne mensup, gazivelî tipinin temsilcileri olarak kendini gösteren tasavvuf ehli de Anadolu’ya akın etmiştir. Yine Türkistan’la beraber İran, Mısır, Suriye ve Endülüs’ten pek çok sûfî bölgeye gelip yerleşmiştir. Bu arada 13. yüzyılda Moğol istilasını Anadolu’da tarikatların yayılmasına çok uygun bir ortam oluşturdu. Bu ortamda Anadolu’da Yunus Emre, Mevlana ve Hacı Bektaş-ı Velî gibi büyük şahsiyetler Anadolu’nun her tarafında birçok sûfî yetiştirdi. Bu şahsiyetler sağlıklarında çeşitli kerametler göstererek halkın manevi duygularında güçlü etkiler bıraktılar. Onların bu nüfuz ve etkileri ölümlemlerinden sonra mezarlarının çeşitli amaç ve usullerle ziyaret edilmesine yol açtı. Ayrıca ölümlemlerinden sonra onların şahsiyetleri hakkında anlatılan efsane, menkıbe ve hikâyeler ziyaret inancının daha da canlılık kazanmasına yol açtı. (Günay vd., 2001: 112)

Türbelere yapılan ziyaretlerin amacı herkes için farklıdır. Kimileri kendi dertlerine derman için, kimileri çocukları, kardeşi, yakını için, farklı farklı talep ve

isteklerle giderler türbelere. Bizim ülkemizde oldukça büyük öneme sahip olan türbe ziyaretleri, farklı şekillerde Avrupa ve Afrika toplumlarında da görülür. Her toplumun kültüründe bulunan inanç farklılıkları sebebiyle dini uygulamaları da çeşitlilik gösterir.

Ziyaret fenomeni, kutsal mekân anlayışına paralel olarak hemen hemen bütün dinlerde görülmektedir. Çünkü kutsalın tezahür ettiği mekânı ziyaret etmenin ve onunla temasa geçmenin insanı kutsala yaklaştırdığına inanılmaktadır. Kutsallık merkezi haline gelen ziyaret yerine insan dahil olunca onun tabiatüstü gücünden faydalanabilir ve böylece kutsallığı üreten merkezle iletişim ihtiyacı giderilir. (Akıncı, 2008: 16)

Anadolu'daki velî kültürünün ve ziyaret fenomeninin kaynağı, İslamiyet öncesi Türk inançlarına dayanır. Ziyaret amacıyla gidilen türbeler, Türk kültürü ile ilgili ilk yazılı belgeler olan Orhun Kitabelerinde “bark” olarak geçer. Buradan türbe ziyareti ile atalar kültü arasında ilişki kurulabilir. Aynı şekilde velîlere ve onların kerametlerine gösterilen saygı ile Şamanizm'deki uygulamalar, hatta Şamanların durum ve faaliyetleri arasında paralellikler kurmak mümkündür. (Elmacı, 2017: 17) Türkler Müslüman olmadan önce Şamanizm, Budizm, Zerdüştilik, Mazdeizm, Maniheizm ve Hristiyanlık gibi birbirinden mahiyet itibarıyla farklı dinlere girmişlerdir. Bu değişiklikler esnasında bir önceki din, yenisinin gelmesiyle tamamen ortadan kaybolmamış, çoğu defa kendini yeni dinin kalıplarına uydurarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle Türk zümrelerinin girdiği her yeni din, bir yandan onlara bir şeyler öğretip belli ölçüde düşünce ve hayat tarzlarına etki ederken, diğer yandan da o zümrelere uygun birer yapı kazandırmıştır. (Ocak, 2016: 38)

Kültürümüzde bulunan ve yıllardır yaşamaya devam eden türbe ziyaretlerinin temeli İslamiyet öncesine dayanmaktadır. Türklerin İslamiyetle tanışması 7. yüzyılda başlamıştır; fakat kaynaklara göre İslamiyete tam anlamıyla geçiş 9.yüzyılda başlamıştır. Bu nedenle öncede belirttiğimiz gibi bizim kültürümüzün çoğu İslamiyet öncesinden izler taşır. Eski inanç sistemlerinden Budizm, Maniheizm ve özellikle Şamanizmin etkileri oldukça fazladır. Atalar kültü de velî kültürünün oluşmasına etkendir. İslamiyet öncesi inanç sistemindeki bu uygulamalar zamanla değişerek İslamiyetin getirdikleriyle de birleşerek bugünkü şeklini almıştır.

Ölen şamanların ardından yapılan törenler de vardır. Patapov Altay Şamanizmi adlı eserinde bu törenden bahseder: Onlar için bir diğer ruhlar kategorisi –kendilerine karşı saygı gösterilmesi ve bazı kurallara uyulması gereken kategori- çeşitli söökler tarafından sitayiş edilen ölen Şamanların ruhlarıdır. Bu kategori önemli bir yere sahipti. Onlara sitayiş eden Şamanistler ve aynı zamanda kamlar, onların küçük tef (tüngürçak) veya kumaş kurdale (sicim) şeklinde sembolik tasvirlerini yaparlar ve evin kadın veya erkek tarafının (ölen Şamanın kimin atası olduğuna bağlı olarak) “başköşesine” (tor/tör) yerleştirirlerdi. Hürmet edilen Şaman ataya sürekli ikramda bulunmak gerekmektedir. (tasvirine şarap saçmak veya bazen evcil hayvan kurban etmek) Bu tören kaidelerinin bozulması, hastalıkla ve hatta ölümle cezalandırılabilirdi. (Patapov, 2012: 137)

Öldükten sonra ölen kişi için kurban adama geleneği şanimizde de görülür. Ayrıca öldükten sonra sahip olduğu olağanüstü güçlerin devam ettiği ve cezalandırma gücünü kullandığı şamanlarda görülen özelliklerdendir. Anohin’in Altay Şamanlığına Ait Materyaller adlı eserinde bütün bunları şu şekilde ifade eder: ölmüş şamanın hayali Altaylıyı evde, dağlarda, ormanlarda ve rüyalarda olmak üzere her yerde takip eder. Bu olay şamanın ölümünden sonra üçüncü, beşinci, yedinci ve onuncu yıllarda meydana gelir. İnsan, ölenin sesini ve hatta bütün söylediklerini duyar. Ruh ondan kurban ister; itaatsizlik gösterildiğinde ise, insanı korkutur ve hastalıklar saçar. Ölen şamanın akrabaları sırnaşık hayallerden kendilerini korumak için “kaçılkuu” veya “saba” düzenler, onun tasvirini yaparlar ve kendi ruh körmösleri (aruu neme) arasına dahil ederler. (Anohin, 2006: 26)

Türklerin daha önceki inanç sistemlerinde ata ruhlarından iyilik ve kötülük gelebileceği düşüncesi ve Şamanların toplumsal statüleri; İslam dininin tasavvuf yoluyla tanınması gibi etkenlerle velî kültü içerisinde vesilenin Türk topluluklarında kolayca yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Bugün ülkemizin değişik yerlerinde türbe ziyaretleri ve bu ziyaretler esnasında sergilenen ritüel davranışlar ziyaretçiler açısından çoğu zaman yatmakta olan velî zatı, Allah ile kendileri arasında aracı olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak resmî din bakış açısı aracın amaç olarak görüldüğü düşüncesiyle türbelerde yerine getirilen ritüel davranışları bid'at ve hurafe olarak

görmekte türbede yatan şahıslardan medet beklenmemesini ve uygulanan ritüellerin yanlışlığını telkin etmektedir. (Keskin, 1999: 187)

Ziyaret olayı ve inancı sadece Türk yahut İslâm dünyası ile de sınırlı değildir. Zira, bilindiği gibi “Natürizm” ve “Animizm” diye adlandırılan ve tabiata yahut tabiat kuvvetlerine veya onların kişileştirilmiş şekillerine veyahut da ruhlara ve özellikle de “Ata Ruhları”na tapınma şeklindeki inanç ve uygulamalara Afrika, Amerika ve Avustralya’nın ilkel yerlilerinin yanı sıra, Uzak Doğu ülkelerinde ve hatta Çin’de, Hindistan’da, eski Yunan ve Roma’da da rastlanmaktadır. Öte yandan Hristiyanlık”Azizler Kültü”nü, daha ilk dönemlerinden itibaren dinî hayatın önemli bir parçası haline getirmiş bulunmaktadır. (Günay, vd., 2001: 10)

Yatır ve türbe arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da araştırmacılar tarafından değinilen konulardandır. Bu konuyu Aday şu şekilde ifade eder: “Tanımlarda dikkati çeken nokta mezar olarak adlandırılan yatırlarda yatan kişilerin velî, eren ve ermiş olarak ifade edilmesidir. Bu kavramları ele almak gerekirse; yatırları türbeden ayıran nokta, isimlerinin bilinmemesi, üzerinde yapı bulunmamasıdır. Benzerlikleri ise, manevi özellikleri açısından paralellik arz etmesidir. Yatır kavramı bölgede, daha çok Dede ve tekke olarak kullanılmaktadır. Saha çalışmamızda görüşme tekniği içerisinde kaynak kişiler bu mekânlar için, Dede (Dedemişz) kavramını kullanmışlardır. Türbe denildiği zaman yapısal bir değerlendirme ve nüfuzu fazla olan velî akla gelirken, yatır ise; genel manada evliya, ermiş ve kült halini almış velîler olarak tanımlanmıştır. Türbe dinin bir parçası olarak algılanırken, yatır ise sosyal ve kültürel hayatın bir parçası olarak kendisine yer bulmuştur.” (Aday, 2013-b: 21)

Türbe inşa etmekteki amaç saygıdır; toplumun saygı ve sevgisini kazanmış olan dinî şahısların ebediyetini sürdürmektir. Bu mekânlarda insanlar, mekânın kutsallığını hissederek rahatlarlar. Psikolojik olarak rahatlayan kişiler, kaygı ve sıkıntılarından, bazıları da suçluluk duygularından kurtulur.

Her ziyarete atfedilen bazı menkıbe, keramet ve hikâyeler vardır. İnsanların ziyaret edeceği bu yerlerle ilgi birçok menkıbe olması, bu mekânların kutsiyetinin halk arasında yaygınlaşmasına ve gösterilen ilginin artmasına sebep olmuştur. Bu mekânlar,

kutsalın tezahür yerleri olarak tasavvur edilir. Menkıbeler ve kerametler de kutsalı pekiştiren şeylerdir. Zaten halkın gözünde bir ziyaret yerini ziyaret yeri yapan ve ziyaretçileri o mekâna çeken asıl ve en önemli olgu ziyaret yeri ile bağlantılı anlatılan kerametler ve menkıbelerdir. Çünkü halkın gözünde türbede yatan kişi, kutsal alanla özel bir ilişki geliştiren ve bu özelliğiyle diğer insanlardan ayrılan ve Allah katında ulu bir kişidir. Bundan dolayı menkıbeleri ve kerametleri anlatılan bu ulu zat, menkıbelerde anlatılan harikulade halleri yapabilecek manevi güce sahiptir. Ayrıca insanları ziyaret mekânlarına çeken başka önemli bir neden de, kutsal olduğuna inanılan bu mekânların, gelen ziyaretçilerin sıkıntılarına, dertlerine ve ihtiyaçlarına cevap vermesidir. Başlangıçta az görülen ziyaretler, kerametler ve ihtiyaçların karşılanması motiflerinin yaygınlaşması sonucunda, ziyaretlerde de doğal olarak bir artma görülür. (Oymak, 2002: 133) Hayattayken dilden dile dolaşan kerametleriyle meşhur olan velîler, ölümleri sonrasında da zorda olan ve yardım dileyen kilere yardım ettiğine inanılır. Hatta bazı kişilere yardım için görüldüğü bile anlatılır.

Bu mekânlar insanların çeşitli amaçlar doğrultusunda kendisine başvurduğu hem cezbedici hem de insan davranışlarına koyduğu bir takım sınırlamalar ve yasaklamalar sonucunda korkutucu ve ürkütücü yönü ile karşımıza çıkmaktadır. Dinselliğin ağır bastığı toplumlarda birey, dinî ve örfî kurallara uymak zorundadır. Mesela, insanlar bu mekânlara abdestli olarak girmeli ve dini kurallara uygun kıyafetle gitmelidir. Ziyaret çevresinde içki içme, eğlenme, ziyaret mekânından bir şey alıp götürme gibi uygunsuz davranışlarda bulunmamalıdır. (Kıyak, 2012: 162) Genelde Anadolu'da bu kurallara uyulur; çünkü velîden korkulur. Öldükten sonra da gücünün devam ettiği düşünülen velîlerin saygısız davranışlarda bulunanları cezalandıracağı düşünülür. Bu korkunun sebebi ise, bu hadiseleri içeren birçok kerametinin dilden dile anlatılıyor olmasıdır.

Anadolu'daki türbelerin bir kısmında kadın kişiler yatmaktadır. Türbe ve yatırlarda daha çok erkek velîler bulunur diye bilinir. Bu hatun kişilere zaman zaman tarih vesikalarında rastlansa da daha çok halkın muhayyilesindeki efsanelerde anlatılarda buluruz. Günümüze kadar Anadolu'da olan velîler incelendiğinde velîlerin bazılarının, özellikle yazılı kaynaklara yansımamış olanların, gerek hayatta gerekse öldükten sonra bulundukları bölgenin sınırlarını aşacak kadar şöhret sahibi olmadıkları

görülür. Kadın ermişlerin büyük bir kısmını da bu şöhrat bulmamış velîlere dâhil edebiliriz. Kült olmamışlardır. (Pınarbaşı, 2010: 87-88)

Bazı velî şahsiyetlere atfedilen keramet ve menkıbeler vardır. Bu menkıbeler halk arasında dilden dile dolaşarak o zatın ününün yayılmasına yardımcı olur. Ziyaret yerlerini önemli kılan da işte oradaki şahsiyet etrafında anlatılagelen menkıbelerdir. İnsanların gözünde, o şahsiyetler göstermiş olduğu kerametlerle diğer kişilerden ayrılır ve Allah’a yakın kişiler olarak nitelendirilir. Sahip oldukları mucizevî güçler sayesinde onları ziyarete gelen kişilerin bile bazı ihtiyaçlarını karşılayacağına, yani yaralarına merhem olacağına inanılır. Bu sebeptendir ki, ziyaret yerlerine rağbet gün geçtikçe artmaktadır. Mevcut bulunan bütün büyük dinlerin ortak bir noktası da şudur ki; Allah’a yakınlıkları ile diğer insanlardan ayrılan kişiler, gerek hayattayken gerekse öldükten sonra çevreden büyük saygı görmektedir. Bunun sebebi de kuşkusuz gösterdikleri kerametlerin insanlar üzerinde bıraktıkları etkidir. Bu kerametlerde, olağan üstü kişilerin ve sıra dışı olayların yer alması kimileri tarafından gerçek dışı olarak nitelendirilmiştir. Ancak bu olağanüstülüklere rağmen birçok insan tıpkı hadislerdeki kıssalara inandıkları gibi inanırlar. Menkıbeler ahlaki öğütler içermektedir.

Her Türk şehrinde, hatta kasaba ve köyünde bir veya birkaç velî yatar. Onlar ilk Hristiyan devletinin beşiği olan Türkiye’de İslamiyet’i yerleştirmişlerdir. Bu manevi kuvvet temsilcilerine halk büyük bir saygı duyar. Onlara ait pek çok menkıbe ve keramet anlatılır. Toprağı bu nevi insanlar ve onların menkıbeleri kutsallaştırır. Bundan dolayı onların tarihi ve manevi fonksiyonlarını anlayan aydın, halk gibi değilse bile, kendine göre onlara değer vermelidir. Batı medeniyeti, eski Türk velîlerinin kerametlerinden çok daha akıl almaz, saçma hikâyelerden ibaret olan eski Yunan mitolojisine dayanır. 20. yüzyılın akılcı ve maddeci görüşüyle, Türkiye’yi asırlardan beri kutsallık duygusuyla yaşatan ve koruyan velîleri inkâr ve ihmal edersek, pek büyük bir şeyi kaybetmiş oluruz. (Kaplan, 1987: 49) Bir yerin ziyaret yeri olabilmesi için, orada yatan şahsın halk tarafında sevilip sayılması gerekir. Oradaki şahıs etrafında anlatılan birçok kerametın toplumun nazarında önem arz etmesi şarttır.

Anadolu’nun her bucağında türbeler mevcuttur ve velî kültü Anadolu’da köklü bir inanç haline gelmiştir. Topraklarımızın her köşesinde türbeler oluşmuştur. Yaşarken

gösterdiği kerametlere inanılan kişilere yapılan bu türbeler, orada yatan şahsın etrafında anlatılan menkıbelerle oldukça ünlenmiştir. Bu türbelerde yatan kişiler çoğu sadece sözlü anlatımlarda varlığını sürdürmektedir; pek azı da yazılı kaynaklarda yer almaktadır.

KERAMET MOTİFLERİ KATALOĞU

1.VELÎNİN KENDİ VÜCUDUNDA CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ

1.1. Doğum Sırasında Ve Sonrasında Fevkalâde Hallerin Zuhuru

Araştırmamız sırasında örneklerine çok az rastladığımız bu motifte, ilk akla gelen tabi ki de babasız dünyaya gelen Hz. İsâ'dır. İsâ Peygamber babasız dünyaya gelmiştir. Yahudiler buna inanmamış ve Hz. Meryem'e çeşitli iftiralar atmışlar. Oysa Hz. İsâ doğduğu andan itibaren konuşabilmesi gibi çeşitli mucizeler gösterir. Kuran-ı Kerim'de, Meryem suresinin 16-30. ayetleri bu konuya ayrılmıştır. Onun mucizevî doğuşu Kur'an'da şu şekildedir:

Bebek şöyle konuştu: “Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.” (Meryem / 30)

İrzini korumuş olan kadını da (Meryem'i de) hatırla. Ona ruhumuzdan üflemiştik. Kendisini de, oğlunu da âlemlere (kudretimizi gösteren) birer delil yapmıştık. (Enbiyâ / 91)

Müjde! Allah sana tarafından bir evlat verecek, ismi de Mesih İsa b. Meryem'dir. (Al-i İmran 3/45) Benim nasıl çocuğum olacak ki! Bana herhangi bir insan (nikahına alıp da) dokunmadı. (Al-i İmran 3/47) haşa ben, gayri meşru bir yola ve hâle de düşmedim. (Al-i İmran 3/20)

Allah şöyle buyuruyor: Meryem gizlenmek için, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem”Senden Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (Bana kötülük etme) dedi. Melek Cebrail”Ben ancak RAB'bin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim, dedi. “Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım halde, benim nasıl bir çocuğum olabilir? “ dedi. Cebrail “Evet”, öyle. RAB'bin diyor ki: O iş Benim için çok kolaydır. Onu (İsa'yı) insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir.” dedi. Böylece Meryem çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. (Meryem 19/17, 22)

İncil’de de Hz. Meryem’in. “kutsal ruh”tan gebe kaldığı dile getirilmektedir. (Matta I/18-25, İncil 1995: 5-6)

Karaçay-Malkar Nart destanı kahramanlarından Debet, annesi Akbiyçe’nin gökten inen bir melek ile ilişkisinden dünyaya gelmiştir. Bu yüzden destan, Debet’i. “Sâlimçı ulu Debet Batır (Melek oğlu Debet Batır)” olarak anar. (Tavkul, 2001: 166-190) Selvi, Velâyet ve Kerâmet adlı eserinde bu konuyu şöyle ifade eder: “Resûlullah buyurmuştur ki:

Beşikte iken yalnız üç kişi konuşmuştur. Birincisi İsa’dır (a.s) İkincisi Zahid Cüreyc zamanında bir çocuk ve diğeri yine başka bir çocuktur. (Selvi, 2012: 214)

Bazı halk anlatımlarında özellikle de destanlarda kahramanlar mucizevî bir şekilde dünyaya gelmektedir. Genelde kahramanın doğacağı öncesinde anne ve babasına müjdelendir ve dünyaya geldiğinde nur saçır. Doğumdaki bu olağanüstülükler doğumdan sonra da görülmektedir. Çocuk doğar doğmaz konuşur, yemek ister ya da hayvanlar tarafından büyütülür. Efsanelerde de çocuğu olmayan çiftler, aksakallı biri tarafından verilen elmayı yemeleri neticesinde çocuk sahibi olurlar. Bunların bir örneği, Oğuz destanında şu şekilde karşımıza çıkar:

“Onun talihli ve padişahlığa layık bir oğlu dünyaya geldi üç gün üç gece anasından sütünü emmedi anası artık onun hayatından ümidini kesmiş kederli ve endişeli idi bir gün rüyasında oğlunun kendisine bir şeyler söylediğini gördü. “ Eğer sütünü emmemi istiyorsan biricik tanrıya ikrar ve itiraf et üzerine olan hakkını olduğu gibi farz bil” kadın bu rüyayı üç gün üç gece gördü kocasından gizli olarak tanrıya iman etti elini göğse kaldırıp dua etti ve dedi ki “ Ey tanrım bari ben bir çarenin sütünü bu çocukcağızın zevkine uydurup tatlı kıl” Oğuz da anasının göğsüne yapışıp emmeye başladı çocuğun bir yıl sonra dili açılıp konuşmaya başladı. (Togan, 1982: 17)

Türk Şaman metinleri, Şamanların türemelerine ilişkin verdikleri bilgilerde de “gene doğum”dan bahsederler: Aaca Şaman, normal bir insan olarak doğup öldükten sonra esrarengiz güçler tarafından mezarından çıkarılır ve Şamanların türediği, tepesi göğse uzanan dalları karlarla örtülü bulunan bir ağacın en üst yerine konur. Burada bir geyik tarafından üç yıl süreyle beslenen Aaca Şaman, üç yılın sonunda “Onun vakti tamamdır. Onu aşağı götürün, bir kadının rahmine koyun. Orada doğup büyüsün ve

kutsal günlerde bile adının anılmasından sakınılan Aaca Şaman olsun.” diye bir ses duyar. Şarkılar ve hayır dualarla orta dünyaya götürülen Aaca Şaman, bundan sonra başına nelerin geldiğini hatırlamaz. Yalnız beş yaşına geldiğinde, evvelce nasıl doğup büyüdüğünü, yukarı dünyada yeniden nasıl oluştuğunu hatırlar (Bayat, 2004: 55) Burada, insanın (Aaca Şaman) Tanrı katında yaratıldığı ve bir vasıtayla -ki bu vasıta genellikle ağaç olarak karşımıza çıkar- yeryüzüne indirildiği, bir kadının rahmine yerleştirilmek suretiyle de normal insanlar gibi dünyaya getirildiği anlaşılmaktadır. Aaca Şaman’ın yukarıda anlatıldığı şekilde dünyaya gelmesinde Budizm’in etkili olduğunu söyleyebiliriz. (Bekki 2011: 113)

Kırgızların “kırk kız”dan türediklerine ilişkin anlatı da İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan Hallâc-ı Mansur’un gerçek hayat hikâyesinden alınmış gibidir. Müslüman olan Kırgızların kendilerini, eski inanışlarından koparma gayreti içinde ürettikleri türeyiş mitinde; iki sofî mümin olan Şah Mansur ve kız kardeşi Enel Pşevir’in cezbe halinde Hallâc-ı Mansur’un meşhur “Enel Hak” sözünü söylemeleri; bunun üzerine öldürölüp yakılmalarından sonra küllerinin bir havuza atılması ve bakire olan kırk kızın o havuzda oluşan köpükleri yutmak suretiyle hamile kalmalarından bahsedilir. (Roux, 2005: 319)

Hacı Bektaş Velâyetnamesi’nde, velînin kendisi üzerine cereyan eden ilk keramet onun doğumu ile ilgilidir. Yirmi dört yıl çocuğu olmayan Sultan İbrahim, yanındaki büyükler ve beylerinin tavsiyesi üzerine bir hafta boyunca, âlimlere ve hafızlara, Kur’an okutur. Dervişler, fukaralar dua eder. Sayısız altın ve gümüş sadakalar dağıtır. Allah’a, bir evlât vermesi için dua edilir. Sultan İbrahim: “Ya Rabbi bana kendi katından temiz bir soy bahşet, doğrusu sen duayı işitirsin” diye dua eder. (Kur’an, Al-i İmran, 38. ayet) Bunun üzerine Hatem Hatun hamile kalır. Dokuz ay tamam olur. (Aday, 2013-a: 257-258)

Sakıp Dede doğmadan önce, annesi Hâlîme Hatun, rüyasında mübarek bir zat görür. O zat: “Allahu Teâla, sana üç beş gün içinde bir oğul verecektir. Gözünü aç, onun kıymetini bil. O, bizim yüksek oğlumuz olacaktır. Sana da dünya ve âhirette faydası çok olacaktır” der. Annesinin bu rüyasından birkaç gün sonra Sakıp Dede doğar. (EA, 1992: 165)

Hız. İbrahim, annesinin karnına düştüğü bir sırada Urfa’da hüküm süren ve zâlimliğiyle meşhur Nemrut’a, kâhini doğacak bir erkek çocuğun tahtını devireceğini söyler. Bunun üzerine Nemrut doğacak bütün erkek çocuklarının katledilmesini emreder. İbrahim Peygamberin annesi de zâlim Nemrut’un şerrinden doğacak çocuğunu korumak için kimsenin göremeyeceğı Damlacık Dağı ve kalenin etekleri altında yer alan mağarada saklanır. Bir müddet sonra da İbrahim Peygamberi burada doğurur. Dikkat çekmemesi için de çocuğunu mağarada bırakarak evine gider. Ara sıra gelip hem çocuğunu emzirir hem durumuna bakar. Annesinin verdiği süt yeterli ve devamlı olmadığından Allah’ın iradesiyle bir ceylan her gün gelip İbrahim Peygamber’i emzirir. (Kurtoğlu, 2008: 21)

Kadıncık’ın bir adeti vardır: Şeyhin abdest aldığı veya ellerini yıkadığı suyu dökmeye kıyamayıp içer. Bir keresinde abdest alırken Hacı Bektaş’ın burnu kanamıştır. Kadıncık bu susyu da içmiştir. Durum anlaşıncı Hacı Bektaş “senden iki oğlumuz gelecek” demiş ve gerçekten Kadıncık hamile kalmıştır. Bir müddet sonra üç oğlan çocuğı doğmuş, biri ölmüş, ikisi yaşamıştır. (Ocak, 2017: 270)

Güzel Hoca diye anılan bir imam, padişahın kızına aşık olur. Padişahın kızıyla evlenebilmesi için istediğı on çuval altını, çuvalara doldurduğu toprakları kerametiyle altın haline getirerek temin edince, padişah evlenmelerine razı olur. Fakat, kızının fakir bir imamla evlenmesini hazmedemez ve beddua eder:

“Sen benim kızımı zorla aldın. Bana evlat acısı çektirdin. Allah sana da evlat vermesin!”

Allah’ın takdiri midir, padişahın bedduasından mıdır, Güzel Hoca ile padişahın kızının uzun süre çocukları olmaz. Birlikte hacca giderlerken hamile olduğu anlaşılır. Hacdən dönerken kadın hastalanır ve ölür. Güzel Hoca büyük bir üzüntü içinde karısını bugünkü yattığı yere defneder.

Aylar sonra yoldan gelip geçenler kabirden çocuk sesi geldiğini duyarlar. Güzel Hoca karısının kabrini açınca, daha sıcaklığı bile kaybolmamış taptaze duran cesedin üstünde, annesinin memesini emmekte olan bir erkek çocukla karşılaşır. (Özçelik, 1995: 233)

Kabutlu Köyü'nü basan Rumlar, hamile bir kadını da öldürüp kazdıkları çukura atarlar. Aylar sonra Rumlar'ın baskını bittikten sonra köyden geçen bir kervan, mezarlığın orda çocuk sesleri duyar. Gider bakarlar ki üç çocuk görürler. Bu çocuklar da adamları görünce korkup hemen mezarın içine girerler. Adamlar merak edip mezarı kazarlar. Kadının çürümemiş vücudunu ve çocukların annelerinden mezarın içinde süt içtiğini görürler. Bu üç çocuktan türeyen boyada Köroğlu derler. Hasandede Dağı'nda amansız bir savaş olur. Bu savaştan genç bir delikanlının gösterdiği kahramanlıklar hala halkın arasında anlatılmaktadır. (Sevinç, 2008: 26)

Kaygulu Halil daha doğuşu üzerinden bir çeyrek dakika geçmez ki. “anne” diye feryad eder. (Turyan, 1982: 104)

1.2. Öldürücü Ve Tahrip Edici Şeylerden Etkilenmeme

İncelememizin bu kısmında, çoğunlukla ateşte yanmama motifine rastladık. Ateş ile ilgili motifi ise iki başlık altında topladık. İlki burada ele aldığımız “ateşte yanmama” motifi, diğeri ise tabiat kuvvetlerini ve olaylarını istediği gibi yönetme başlığı altında ele aldığımız “ateşe hükmetme” motifidir. Suda kaynayıp ölmeme ve silah, zehir vs. öldürücü şeylerden müteessir olmama motifleri örneklerine daha az sayıda rastladık.

Daha çok gayri Sünni menakıbnamelerde de görülen ve mitolojik motifer arasında yer alan öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme başlığı altında bulunan ateşte yanmama başlığı altında topladığımız örneklerde, ateşin velî şahsa öldürücü ya da tahrip edici hiçbir tesiri bulunmaz.

1.2.1. Ateşte Yanmama

Kişinin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri arasında yer alan ateşte yanmama motifinde, esas olan velînin ateşten hiçbir suretle etkilenmemesidir. Bu başlık altında karşılaştığımız örneklerde genellikle kendisine inanmayanlar tarafından velîlik derecesinin ispatlaması istenir. Bunun üzerine velî ateşten etkilenmediğini göstermek için fırına girerler ya da elini harlı ateşe sokar; ancak ateş hiçbir suretle velîye tesir etmez, ateşin velî şahsa öldürücü ya da tahrip edici hiçbir tesiri bulunmaz.

İslamiyet öncesindeki kamların bazı olağanüstü vasıfları, İslamiyet sonrasında velîlerin gösterdiği olağanüstülüklerle benzerlik gösterir. Bunlardan bir tanesi de ateşin tesir etmemesidir.

Ateş, insanoğlunun yaşamın idame ettirebilmesi için temel ihtiyaçlarının başında gelir. Türklerde de ateşin yaradılışı ile ilgili yıllardır anlatılagelen farklı anlatılar vardır. Et yemeye başlayınca, üşüyünce, sürtünme sonucunda çıktığını fark ederek ateşi bulur. Ayrıca, Türk inançlarında, hıdırellezde yanan ateşin üzerinden atlamanın ayrı bir önemi de vardır. Bu motifi ele alırken akla ilk gelen Hz. İbrahim'in ateşe atılma hadisesidir. Bu hadise, Kur'an'da şu şekilde ifade edilir:

Onlar [kavmi]: “Eğer yapanlarsanız, şunu tahrik edin [yandırın] ve tanrılarınıza yardım edin.” dediler.

Biz: “Ey ateş! İbrahim'e karşı soğuk ve güvenli ol” dedik . Ve ona bir düzen kurmak istediler de Biz kendilerini daha fazla hüsrana uğramışlar kıldık. (Enbiya/68-70)

Onlar: “Şunun için bir duvar yapın da bunu cahimin [çılgınca yanan ateşin] içine atın!” dediler. Onlar, ona [İbrahim'e] tuzak kurmak istediler de Biz onları aşağılıklar kılıverdik. (Saffat/97,98)

Sonra onun [İbrahim'in] toplumunun cevabı, yalnızca: “Onu öldürün veya tahrik edin [yandırın]” demeleri oldu. Sonra da Allah onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda, iman edecek bir toplum için ibretler vardır. (Ankebut/24)

Hız. Musa'nın vücudundan ışık çıkması da Kur'an'da geçen başka bir mucizedir ve üç yerde geçer:

Allah, şöyle dedi: “Tut onu. Korkma! Biz, onu yine eski durumuna döndüreceğiz.” Sana büyük mucizelerimizden birini daha göstermemiz için elini koynuna sok ki bir başka mucize olarak, (alaca hastalığı gibi) bir hastalık sebebiyle olmaksızın bembeyaz bir hâlde çıksın. (Taha /21-22-23)

Elini koynuna sok da kusursuz bembeyaz çıksın. Dokuz mucize ile Firavun ve kavmine (git). Çünkü onlar artık yoldan çıkmış bir kavim olmuşlardır.(Nelm/12)

“... Elini de çekip çıkardı, bir de (ne görsün) o, bakanlar için 'parlayıp aydınlanıvermiş.’”

Nemrut, putları kırdığı için Hz. İbrahim’i ateşe atmakla cezalandırmak ister. Ancak Hz. İbrahim ateşe düşeceği sırada Cebrail onu havada tutar. Allah tarafından Hz. İbrahim’in içine düştüğü ateş gül bahçesine döner. Ateşin ortasında bir meydan açılır ve latif bir pınar çıkar. Etrafı yeşil çimen olur. (Levend, 1984: 111)

Buna benzer anlatılan peygamber mucizeleri şu şekildedir:

Hz. Âdem bir gün ateşe tapanlarla karşılaşır. Onlarla konuşup, onları imana davet eder. Onlar da bir mucize göstermesini şart koşarlar. Hz. Âdem “ Sizin korkup taptığınız ateş, bana bir şey yapmaz.” der. Ellerini ve kollarını ateşe sokar. Uzun bir süre geçmesine rağmen dediği gibi hiçbir şey olmaz. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 73)

Bir rivayete göre, Hz. Musa doğduktan sonra Firavunun askerleri kapıya dayanır. Annesi bebeği telaşla cayır cayır yanan tandırın içine atar. Askerler bebeği sorar. Anne, bebeğin öldüğünü söyler. Askerler etrafı arar ve bebeği bulamayınca ona inanır. Allah’ın mucizesi sonucu Hz. Musa tandırdan yanmadan çıkarılır. (Onay, 1993: 300)

Şamanların da tıpkı velîler gibi ateşten etkilenmedikleri görülür. Örneğin, Şaman Tostogoş, hanın tâlimatı üzerine kamıştan yapılan bir çadır içinde ateşe verilmiş. Fakat o mucizevî bir şekilde ateşler içindeki çadırın üstündeki delikten uçup gitmiş ve sağ sâlim kurtulmuştur. (Anohin, 2006: 28)

Tarih boyunca Türklerde ateşin önemi büyüktür. Yakutlarda od ata olarak bilinen ateş ilahesi, insanlara dirlik ve düzenlik verir. Türk düşüncesinde ateşi kirletmek, içine çöp atmak, sivri metal aletler koymak, ocağın üzerinden geçmek, külleri ayakla çiğnemek veya karıştırmak kesinlikle yasaktır. (Peker, 2015: 219-220) Şamanistler'e göre ateş her şeyi temizler ve kötü ruhları kovardı. Batı Göktürk Devleti'ne elçi olarak gönderilen ünlü Bizans elçisi Zemahros 569'da Orta Asya'da Batı Göktürk ülkesinin sınırlarına vardığında, Türkler'in kendisini ve arkadaşlarını alevler üzerinden atlatarak kötü ruhlardan arındırdıklarından söz etmiştir. (DTA, 1999: 31)

Şamanlarda evin ocağını simgeleyen ot-ana ile ilgili yasaklar vardı. Ateşi kirletmek, içine çöp atmak, sivri metal aletler koymak, ocağın üzerinden geçmek, külleri ayakla çiğnemek veya karıştırmak kesinlikle yasaktı. Ev sahipleri ateş iyesine her gün beslendikleri yiyeceklerden ikramda bulunmak zorundaydılar. Ocağın külleri insanların hayvanların gidip çiğnemedikleri bir yere bırakmak gerekiyordu. Adı geçen yasaklar çiğnendiği takdirde ateş tanrısı ev sahiplerini çeşitli hastalıklarla cezalandırır, onları kötü ruhlara karşı korumasız bırakır, bazen evdeki eşyalardan bazılarını veya evi yakardı. Yanmış eşya gazabın en büyük sinyali sayılmaktaydı. Bu duruma özel ayin düzenlenir ve evcil hayvan kurban edilirdi. (Potapov, 2012: 135)

Altay Türkleri, her şeye küfür etseler de, ateşe hakaret etmezler. Ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesinlikle yasaktır. Asya Türklerinin çoğu ateşe bakarak fal açarlar. Manas Destanının'da anlatıldığına göre, Manas'ın babası Çakıp Han ateşe bakarak, gelinlerinin mukadderatını söylemiştir. Türklerin itikadına göre ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovar. 6. yüzyılda Kök Türklere gelen Bizans elçilerinin, kötü düşüncelerden arındırılmaları için ateşten atlatıldıkları Bizans kaynaklarında kayıtlıdır. Moğollarda da bu adet görülür. Hatta Müslüman Türklerde de bu gelenek halâ yaşamaktadır. (İnan, 2006: 66-68)

Altaylarda 17. yüzyılda Kalpaz adlı bir kamı, Budizm yaymak isteyen Oyrat beyi ateşe attırır. Kalpaz yanındaki arkadaşı ile birlikte ateşte kalır arkadaşını da kurtarır. Kalpazı tekrar ateşe atarlar yine yanmaz onun büyük bir kam olduğuna inanırlar. (İnan, 1986: 87)

Hacı Bektaş, halifesi Can Baba'yı, Tatar kavmini Müslüman etmek üzere Erzincan'a gönderir. Tatar Hanı Gülü Han dinlerini değiştirebileceklerini, ancak kendilerinin ikna olabilmesi için, imtihan edilmesini şart koşarlar. Onu, önce üç gün üç gece, kazanda kaynatırlar. Can Baba'ya hiçbir şey olmaz. Ancak sözlerinde durmayıp onun ikinci kez imtihan için ateşe girmesini isterler. Şayet bunu da başarırsa Müslüman olacaklarını söyler. Keşişlerden birisinin de kendisiyle beraber ateşe girmesini ister. Aradan üç gün geçtikten sonra Gülü Han ve beraberindekiler ateşin başına gelirler ve görürler ki Can Baba yalnız başına ateşin içinde oturmaktadır. Can Baba dışarı çıkar,

keşişin parmaklarını avucunda dışarı bırakır. ‘Bize el verdi, gönül vermedi, gönül verseydi yanmazdı’ der. (Aday, 2013-a: 270)

Bir gün Dârânî konuşurken Ahmed b. Ebü’l-Havârî ona:

-Fırın kızmıştır, neyin pişirilmesini emredersiniz, dedi. Ama Ebû Süleyman Dârânî ona cevap vermedi. Ahmed b. Ebü’l Havârî bu sorusunu üç defa tekrarlayınca, Ebû Süleyman:

-Git, içine otur, dedi. Bir müddet sonra söylediği sözü hatırlayınca Dârânî:

-Hemen gidip Ahmed b. Ebü’l Havârî’yi arayınız, dedi. Aradılar ama bulamadılar. Dârânî:

-Fırına bakınız, çünkü o hiçbir hususta bana muhalefet etmeyeceğine söz vermişti, dedi. Fırına baktıklarında içeride oturmakta olduğunu gördüler. Bir kılı bile yanmamıştı. (Attâr, 2015:436)

Vaktiyle Ebû Bekir Şiblî’yi avucuna bir kor koyup koşar bir halde görmüşler ve,

-Nereye böyle, diye sormuşlar. Demiş ki:

- Kâbe’yi ateşe vermek için koşuyorum. Tâ ki halk Kâbe’nin Rabb’i ile baş başa kalsın. (Attâr, 2015:742)

Bir kış gecesi bir cemaat oturmuş marifetten bahsediyor ve ocaktaki ateş de yanıyorken, Ebû Nasr Serrâc’a bir hâlet geldi, yüzünü ocaktaki ateşe koyup Allah’a secde etti. Bu hali müşahede eden müridlerin cümlesi korkup kaçtılar. Ertesi gün gelirlerken “Şeyh yanmış olmalı” diye düşündüler, yüzü ay gibi parlayan şeyhin mihrapta oturmakta olduğunu gördüler. (Attâr, 2015: 770)

Bir gece Şeyh Ebû Yahya ile oturuyorduk. Onun müridlerinden küçük bir oğlan da yanımızdaydı. Çocuğun uykusu gelmiş, evine gitmesi gerekiyordu. Kış mevsimi olduğu için içerde büyük bir ateş yakılmıştı. Ahmed b. Yahya, o ateşten iki büyük kor parçası alıp elinin içine koydu, yeninin içine çekti, çocuğa “kalk haydi!” diyerek onu evine götürdü. Biz o korların parıltısını kaftanın dışından görüyorduk. Çocuk evinin kapısına gelince iki koru elinden bıraktı, kömür olmuşlardı. (Bursalı, 2010: 284)

Derler ki:

“Hallâc-ı Mansûr bir zaman, geceleyin, Kırbalı yetmiş müridiyle Beytû'l-Mukaddes (Kudüs) 'e gelmişti. Bir ara kandiller söndü.

-Bu kandiller ne zaman yanar? diye sordu.

-Seher vakti, diye cevapladılar.

-Seher vakti hayli uzaktır, deyip şahadet parmağıyla bir işaret yaparak. “Allah” dedi.

Derhal parmağından bir nur çıkıti ve kandiller onunla tutuştu. Sonra o nur tekrar parmağına geldi. (Bursalı, 2010: 297)

Şeyh Ebû Abdullah anlatıyor:

Bir gün Ebu Edyan namaz kıldı ve sonrasında yakılan büyük ateşin içine girdi; ama kendisine hiçbir şey olmadı. (Bursalı, 2010: 365)

Bir kış gecesı mangal içinde ateş yanıyordu ve mecliste Ma'ârif'ten söz söyleniyordu. O sırada Şeyh Serrâc'a bir hal geldi ve ateşe doğru dönüp, ateşin ortasında Allah'a secde etti. Fakat asla yüzüne ateşten bir zarar gelmedi. (Bursalı, 2010: 428)

Hasan Basri hazretleri ateşe tapan bir komşusu ölüm döşeginde ziyaret eder ve onu son nefesinde doğru yola yönlendirmek için gayret gösterir. Elini ateşe sokar ve eli yanmaz. Allah'ın kuvvetinin ateşten üstün olduğunu göstermek için. Bunu gören komşusu imana gelir. (Bursalı, 1996:1, 16)

Bir gün Muhammed Bahaüddin hazretleri ocakta pişmekte olan yemeğın ateşine ellerini götürdüler. Ateş mübarek ellerin teması ile gövdesinden kesilmiş ağaç dalları gibi yüzüstü düştü. Elleri kalkınca tekrar şahlandı. (Bursalı, 1996: 1, 52)

Muhiddin Arabî bir gün sohbet meclisinde sohbetleyken aralarında bulunan bir inkârcı Hz. İbrahim'in ateşe atılıp yanmaması olayını inkâr eder. “ Ateş her nesneyi yakar ve kavurur” der. Bunun üzerine öfkelenen Muhiddin Arabî ortada yanmakta olan mangaldaki canavar gözü gibi pırıldayan harlı ateşin için ellerini soktu. Ateşleri

avuçladı; inkârcı adamın eteğine boşaltıverdi. Nasipsiz adamın kumaştan eteği yanmadı. (Bursalı, 1996: 1, 130)

Bir gün Akşemseddin ile Ömer Sükeynî Dede sohbet halindeydi. Ömer Sükeynî Dede:

-Ey Hacı Bayram'ın gönüldaşları! Çabuk birer kucak odun getirip aramıza yığın!

Koşup birer kucak odun getirdiler ve ortaya yığdılar. Odun yığınları bir adam boyunu geçmişti bile. Dehal ateşe verdiler. Ömer Sükeynî Dede elinde asa, başında kavuk, sırtında hırka olduğu halde göklere boy veren alevlerin içine daldı ve ateşin öbür tarafından çıktı. Bir de gördüler ki ateşe giren Sükeynî'nin asası ve hırkası, kavuğu yanmış ama kendisine zerre zarar gelmemiştir. (Bursalı, 1996:2, 107)

Ebu Hafs Haddad Hazretleri bir gün yolda gözleri görmeyen birine rastladı. Adam Kuran-ı Kerim tilavet etmedeydi. Sıra “artık zannetmedikleri azap, Allah tarafından onlar meydana çıkmıştır.” Ayetine gelmişti. Bunu duyar duymaz Ebu Hafs Hazretleri bir feryat kopardı ve kendinden geçip yere düştü. Kendine gelince şevkle ocağa koştu. Elini ateşe soktu. Kızgın Demiri çıkardı. Örs üzerinde döndürdü. (Bursalı, 1996: 2, 422)

Bir gün arifleri ve aşıkları meclis kurup oturmuşlar, sohbete dalmışlardı. Birden herkesi susuzluk ve bir ateş sarıverdi. Hakim Ata'ya:

-Ey Can, dediler, aman biraz su!

Hakim Ata su bulmak için kalktı, bir de baktı ki meclis hamam külhanına dönmüş yanıyor. Bir anda Hoca Ahmed Yesevi elinde bir kadehle Hakim Ata'nın karşısında beliriverdi. Alevleri bardağa doldurup emir verdi:

-Al ve iç!

Hakim Ata emir üzerine bardaktakini bir nefeste içti. İçtiği şey baldan tatlı ve kardan soğuk. Dervişler böylece susuzluklarını giderdi. Hoca elini alevlere uzattı. Artık ateşten eser kalmamıştı. (Bursalı, 1996: 2, 490)

Çağırğan Baba, Erzincan’da bir köye yerleşir. Burada halkın menfaatine bir şeyler yapmak isteyince, halktan bazıları Çağırğan Baba’yı şikayet ederler. Bunun üzerine zamanın yönetimi Çağırğan Baba’yı cezalandırmak için tutuklar. Çağırğan Baba hanımına dönerek:

- Hanım beni götürüyorlar, ateşe atacaklarmış. Sen bu taşla dikkat et. Bu kara taş terledikçe sen kara taşla su dök, der.

Çağırğan Baba’yı fırına atıp ağzını kapatırlar. Hanımı kara taş terledikçe taşla su döker. Bir ara fırının ağzını açtıklarında bir de ne görsünler. Çağırğan Baba’nın bıyığının bir yanından ter akmakta, diğer yanından buz sarmakta.

Yaşadığı devirde Şid Abdal Hazretleri’nin ünü ve kerametleri, ağızdan ağza İstanbul’a kadar ulaşır. Hristiyanlar, anlatılan bu rivayetlere inanmazlar. Ününün yayılmasından da rahatsız olurlar. Bunun önüne nasıl geçilebileceğini düşünürler. Sonunda Şid Abdal Hazretleri’ni İstanbul’a çağırmaya karar verirler.

Şid Abdal Hazretleri, hiç çekinmeden İstanbul’a gider. Ona:

-Senin ermiş olduğunu söylüyorlar, seni kızgın bir fırına atâlim da kerametini görelim, derler.

Şid Abdal Hazretleri yanındaki çocuğu göstererek:

-Bu çocuğu atâlim da hep beraber görelim, der.

Razı olurlar, çocuğu fırına atarlar.

Çocuk, kızgın fırının içinden “üşüdüm” diye bağırmaya başlar. Böylece Şid Abdal Hazretleri’nin ermişliğine inanırlar. (Demir, 2013: I, 236)

Durumu görenler şaşırıp kalır. Bunun üzerine Çağırğan Baba’yı fırından alırlar. Emir verenler yaptığından büyük pişmanlık duyarlar. Çağırğan Baba’dan çok özür dilerler. (Demir, 2013: II, 60-61)

Yemen’de yalancı peygamberlerden olduğuna inandıkları için Ebu Muslim hazretlerini yakmak isterler. Büyük bir ateş yakarlar ve ateş iyice alevlenip kızarınca

Ebu Muslim Havlani'yi atarlar fakat kendisini ateş yakmaz. Bunun üzerine kendisini Yemen'den kovarlar. (EA, 1992: 5, 224)

Ebu Süleyman Darani hazretleri bir gün insanlara nasihat ediyordu. Talebelerinden biri “Efendim fırın ısındı. Bugün ne pişirmemizi emredersiniz?” diye sordu. Hocası “Gidip içine oturunuz” buyurdu. Talebe derhal emre uydu ve gidip fırına girdi. Sohbet bittikten sonra hoca yanındakilere “Derhal fırından çıkarın.” dedi. Fırının kapağını açtıkları zaman talebenin kılının bile yanmadığını görürler. (EA, 1992: 5, 270)

Hasan Dede'nin iyilikleri, kerametleri, ünü-şanı, padişahın kulağına kadar gitmiş. Padişah onu İstanbul'a çağırılmış, gelince de “Söyle bakâlim, ne kerametın var” demiş. Şeyh Hasan alçak gönüllü davranıp “Hiçbir kerametim yoktur padişahım.” demiş.

Padişah onu denemek için, yanan bir fırına attırıp ağzını iyice kapattırmış, başına da bir nöbetçi koydurmuş.

Ertesi sabah baktıklarında, Şeyhi fırında sağ sâlim, bir postun üstünde namaz kılarken görmüşler. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 79)

Bir gün, Şeyh Seydoş'u düşmanları kovalamışlar. Tam yakalayacakları sırada Şeyh dört yaşındaki kızıyla beraber, harıl harıl yanan bir fırına girip saklanmış. Bir saat sonra oradan çıktıklarında her ikisi de sapaşağlamış. Fırın ise soğukmuş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 271)

Köre Kadı adındaki Selçuklu kadısı, Baba İlyas'ı tahrik ederek ondan bir keramet göstermesini ister. Köyün ortasına büyük bir ateş yaktırarak müridlerinden birkaçının bunun içine girmesini, yanıp yanmayacaklarını görmek istediğini bildirir. Bu talep üzerine ileri gelen müritlerden Oban, şeyhten müsaade isteyerek ateşin içine girer. Fakat ateş onu yakmaz ve ne yana yürürse orada ateş söner. (Ocak, 2017: 166)

İsyan sırasında Baba İlyas'ın Çat Köyü'ndeki zaviyesine ateş verildiğinden bahsolunur. O zaman henüz beşikte bir çocuk olan Muhlis Paşa telaş yüzünden içerde unutulmuştur. Üç gün müddetle yanan ateş ortasında kaldığı halde bir şey olmamış ve üçüncü gün birisi tarafından kurtarılmıştır. (Ocak, 2017: 166)

Hacı Bektaş'ın Tatarlar'ı Müslüman etmekle görevli Can Baba adlı halifesi, Tatar hanı Kâvus Han tarafından ateşle imtihan edilir. Hakikaten velî olup olmadığını anlamak için onu, büyük bir ateş üstünde kaynayan kocaman bir kazanın içine sokarlar. Can Baba tam üç gün üç gece ateşte kaynar. Kapağı açtıklarında onu kazanın dibinde sapasağlam oturur bulurlar. Bu defa, doğrudan doğruya ateşin içine girmesini öne sürerler. Can Baba, Han'ın keşişiyle birlikte olmak şartıyla kabul eder. Keşiş mahcup olmamak için teklifi benimser ve bir tepe üzerine yakılmış kocaman ateşin içine beraberce girerler. Keşiş yanıp kül olur, ama Can Baba yine sağlam çıkar. Tatarlar gördükleri bu keramet üzerine Müslümanlığı kabullenirler. (Ocak, 2017: 166)

Rivayete göre Abdal Musa'nın velîliğine bir türlü inanmadığı için ona düşman olan Teke Beği bir meydana dağ gibi ateş yaktırarak kendisini tecrübe etmek ister; haber gönderip çağırarak ateşin içine girmesini bildirir. Abdal Musa müritleriyle birlikte ateşin olduğu yere gelir; samâ ederek içine girerler. Beğin gözleri önünde hiçbir yanmaz; bastıkları her yerde ateş söner. Bu kerameti gören teke beği Abdal Musa'ya mürid olmak isterse de kabul edilmez. (Ocak, 2017: 167)

Moğol istilası sırasında Karadonlu Can Baba, Ömerli mezrasındaki tekkesinde kerametler göstermektedir. Moğol hükümdarını İslâm'a davet eden Karadonlu Can Baba, Kavus Han'ın Keşişi ile fırına girer. Kim fırından yanmadan çıkarsa, Kavus Han onun dinine girecektir. Keşiş başına gelecekleri bildiği için fırına girmeden önce oğlunu Karadonlu Can Baba'ya emanet eder. Keşişle birlikte Karadonlu Can Baba fırına girerler. Üç gün sonra fırının kapağı açılır. Keşiş yanmıştır! Karadonlu Can Baba fırından terleyerek çıkar. Moğol Han'ı bu keramet karşısında Müslümanlığı kabul eder. (Özen, 2001: 62)

Amasya'da köprü yapılmaktaymış. Çalışanların yanına aksakallı bir ihtiyar gelmiş. Selam verip, kolay gelsin, dedikten sonra önündeki on metrelik çukuru atlayıp geçmiş. Soranlara, Arpa Çukuru'ndandım, demiş. Kısa sürede bu olayı vali duymuş. Ancak nedendir bilinmez, ihtiyarın arası vali ile açılmış...Vali sorguya çekince Tekeli'de yüz koyununun olduğunu söylemiş. Ancak ne valiyi ne de kimseyi inandıramamış. Sonunda ihtiyarı fırına atarak yakmaya karar vermişler. İhtiyar fırına atılırken orada bulunan küçük bir çocuğu da çekip fırına almış. Çocuğun annesi feryat etmesine rağmen valinin adamları fırının kapısını kapayarak uzun süre açmamışlar.

Nitekim fırın açılmış. Merakla bekleyenler bir de bakarlar ki ihtiyarın ak sakalı buz tutmuş, çocuğun elinde ise kar çiçekleri bulunmakta. Çocuğa:

-Neredeydiniz, diye soranlara, çocuk:

-Dedem beni Tekeli dağına götürdü, diye cevap vermiş. (Özen, 2001: 101)

Hubyar Sultan'a:

-Dervişsen keramet göster, demişler.

Hubyar'ı bir kayığa bindirerek, adalardan birine götürmüşler. Kayık geri dönerken Hubyar Sultan denizde yürüyerek gelmiş. Bu adam sihirbaz, diyerek fırına atmışlar. Fırına attıklarında sakalının buz tuttuğunu görmüşler. (Özen, 2001: 101)

Bir gün Mustafa Baba sokakta dolaşırken adamın biri, bir fırının önünde onu durdurmuş ve ona yalancı olduğunu, hiçbir kerametinin de olmadığını söylemiş. Bunun üzerine Mustafa Baba, bir ders vermek için orada bulunan fırıncı çırağını kulağından tutup fırının içine atmış. Bir süre sonra çocuğu fırından çıkarmış. Çocuğa: "İçerisi nasıldı?" diye sormuş. Çocuk içerisinin gayet serin olduğunu söylemiş. Bunun üzerine o kişi, Mustafa Baba'nın ayaklarına kapanarak af dilemiş. (Tozlu, 2013: 119)

Ermeni fırıncı, Müslüman genci yanan fırına girmeye davet eder. Kim yanarsa o, diğerinin dinine geçecektir. Müslüman genç, besmele çekerek ateş dolu fırına girer ve sapasağlam çıkar. Yalnız eteğinin ucunda hafif bir yanık vardır. Eteğin ucu, bebekken bir kere annesi onu abdestsiz emzirdiği için yanar. (Yağbasan, 2013: 57)

Aziz Mahmut Hüdayî hazretleri her sabah erkenden kalkarak hocasının abdest suyunu ısıtıp hazırladı. O sabah ise uykuya dalmış ve ancak son vakitte uyanabilmişti. Derhal ibriği aldı. Fakat ısıtmaya vakti yoktu. Çünkü hocası kalkmış geliyor ve o da işitiyordu. Bu heyecanla ibriği göğsüne bastırmış bir halde yakaladı.

Mahmut Üftade hazretleri eğilerek:

-Haydi evladım suyu dök, dedi.

Aziz Mahmud Hüdayî hazretleri ise ibriği göğsüne bastırmış halde duruyor ve soğuk olan suyu hocasının eline dökmeye kıyamıyordu. Üftade hazretleri tekrar:

-Haydi evladım! Ne duruyorsun? Geç kalacağız, deyince çekine çekine suyu dökmeye başladı. Ancak hocasının sözü onu bir kat daha şaşırttı ve şöyle dedi:

-Evladım Mahmud! Bu su ne kadar ısınmış böyle. Bunu ateş ile ısıtmayıp, gönül ateşi ile ısıtmışsın. Bu hal artık senin hizmetinin tamam olduğunu gösteriyor. (Yılmaztürk, 2003:1, 45-46)

1.2.2. Suda Kaynayıp Ölmeme

Araştırmamız sırasında suda kaynayıp ölmeme motif örneklerine, ateşte yanmama motifine göre daha az rastladık. Genelde keramet ehli olduğunu kanıtlamak zorunda bırakılan dervişleri ceza olarak kaynar suya ya da ateşe atarlar. Sonrasında derviş ne kaynar sudan ne de ateşten etkilenir.

Hazreti Üftade'nin dervişlerinden Mehmet isimli bir Müslüman Ruslara esir düşmüştü. Bir gün Rus kumandan esirleri incelerken Mehmet'in önüne geldi.

-Ey bahtsız kişi sen kimsin ne iş yaparsın. Elinde hüner var mı?

-Ben Hz. Üftade'nin dervişiyim. Allah'ın izniyle ateşte yanmam, suda boğulmam!

Bu söz üzerine Rus kumandan kıkır kıkır güldü.

-O halde fıkır fıkır kaynayan bir kazanda pişmemen gerek.

-Ben ölmeden evvel ölmüş biriyim. Ne kaynar su, ne de ateş bana tesir etmez. Kumandan:

-Bana bir papaz getirin.

Meydana yedi kazan konur. Yedi ateş yakılır. 6 papaz ve derviş Mehmet kazanlara atılır. Papazların girdiği kazanlardan feryatlar kopar. Baktılar ki ölmüşler. Ancak Mehmet'e hiçbir şey olmaz.

Bu hadiseden sonra Derviş Mehmet'i esirlikten azad ederler. (Bursalı, 1996: 2, 178-179)

Hacı Bektaş, halifesi Can Baba'yı, Tatar kavmini Müslüman etmek üzere Erzincan'a gönderir. Tatar Hanı Gülü Han dinlerini değiştirebileceklerini, ancak kendilerinin ikna olabilmesi için, imtihan edilmesini şart koşarlar. Onu, önce üç gün üç gece, kazanda kaynatırlar. Can Baba'ya hiçbir şey olmaz. Ancak sözlerinde durmayıp onun ikinci kez imtihan için ateşe girmesini isterler. Şayet bunu da başarır Müslüman olacaklarını söyler. Keşişlerden birisinin de kendisiyle beraber ateşe girmesini ister. Aradan üç gün geçtikten sonra Gülü Han ve beraberindekiler ateşin başına gelirler ve görürler ki Can Baba yalnız başına ateşin içinde oturmaktadır. Can Baba dışarı çıkar, keşişin parmaklarını avucunda dışarı bırakır. "Bize el verdi, gönül vermedi, gönül verseydi yanmazdı" der. (Gölpınarlı, 1995: 40-41)

Tatar padişahı; Can Baba'yı imtihan etmeye karar verir, bir kazanın içine su doldurup içine Can Babayı korlar. Kapağını kapayıp altına ateş yakarlar. Üç gün üç gece kaynatırlar. Dördüncü gün beğler, ulular kazanın yanına gelir, kapağını kaldırır. Bakarlar ki Can Baba burçak burçak terlemiş oturmaktadır. (Gölpınarlı, 1995: 41)

Gazi eren (alperen) Yunus Emre bir gazada kâfir eline düşer. Onu, işkence için kaynar kazana atıp saatlerce haşlarlar. Fakat kapağı açtıkları zaman bu İslam gazisinin dipdiri kendilerine baktığını görünce korkudan kaçışmaya başlarlar. Yunus dergâha döner, Taptuk:

-Ey Yunus'um, der. Kazanda birkaç dakika daha kalsaydın suyu donduracaktın, bu ne iş! (Kabaklı, 2012: 46)

1.2.3. Silah, Zehir vs. Öldürücü Şeylerden Müteessir Olmama

Bu keramet motifine, incelediğimiz metinlerde az rastladık.

Hacım Sultan müridleriyle Seyyîd Gazi Zâviyesi'ne giderken aralarına yeni katılmış bir derviş Hacım Sultan'ı öldürmek ister ve ona bu niyet ve kasıtle hücum eder. Alca adlı bu kişi kılıcını üç kez Hacım Sultan'a vurduğu halde, kılıç onu kesmez ve batmaz. (Özmen <http://www.hacimsultan.com.tr/>, 2019)

Hız. Peygamberin saçından üç teli yanında taşıdığı için, Sarı Saltuk'a ok işlemez. Bu kutsal saç tellerinin Battal Gazi aracılığı ile Sarı Saltuk'a miras kaldığı belirtilir. (Akalin, 1987/II: 62-63)

1.3. Bedeni Ölmeden Dünyadaki Varlığını Ortadan Çekme

Bu motifte akla ilk gelen hadise, Hız. İsa'nın Allah katına çekilmesidir. Bu hadise şu şekilde ifade edilir:

Hani Allah, İsa'ya demişti ki: “Ey İsa, doğrusu seni Ben vefat ettireceğim (müteveffiyke), seni Kendime yükselteceğim (rafiuke), seni inkar edenlerden temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar inkara sapanların üstüne geçireceğim. Sonra dönüşünüz yalnızca Bana'dır, hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz şeyde aranızda Ben hükmedeceğim.” (Al-i İmran/ 55)

Ve: “Biz, Allah'ın Resulü Meryem oğlu Mesih İsa'yı gerçekten öldürdük” demeleri nedeniyle de (onlara böyle bir ceza verdik.) Oysa onu öldürmediler ve onu asmadılar. Ama onlara (onun) benzeri gösterildi. Gerçekten onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, kesin bir şüphe içindedirler. Onların bir zanna uymaktan başka buna ilişkin hiçbir bilgileri yoktur. Onu kesin olarak öldürmediler. Hayır; Allah onu kendine yükseltti. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir. (Nisa / 157-158)

Bu başlık altında incelediğimiz metinlerde “ortadan kaybolma” motif örneklerine “at üstünde göğe yükselme” motif örneklerinden daha fazla rastladık. Bu örneklerde çoğunlukla, yardıma ihtiyacı olanlara yardım eden velî şahıslar işleri bittikten sonra birden gözden kaybolurlar. Aynı şekilde keramet gösteren velînin sırrının açığa çıkması sonucunda, velî şahıs gözden kaybolur. Sırrının açığa çıkması olayı halk anlatımlarında oldukça fazla karşımıza çıkar. Gösterdiği keramet başkaları tarafından anlaşılınca kişi, birden gözden kaybolur. Ayrıca zor durumda kalan kişinin, bulunduğu zorluktan kurtulabilmek için Allah'a yapmış olduğu dua üzerine birden yok olabilir. Efsanelerde ise genellikle zor durumda kalan kişinin içinde bulunduğu zor durumdan kurtulabilmek için ettiği dua; ya da yapılan bedduanın kabul görmesi sonucunda gözden kaybolduğu görülür.

1.3.1. Ortadan Kaybolma

İzmir vilayetine bağlı bir ilçe vardır. Vaktiyle bu ilçede Kepenekli Dede diye biraz eski giyinen ve kepenegini yaz kış üzerinden eksik etmeyen bir zat varmış. Yine bu zat, yaz ve kış geceleri dahil mezkûr ilçenin dışında yani alanda kepeneg'e sarılı yatarmış, güneş doğmadan önce de kasabaya gelir, herhangi bir kahvenin ilk müşterisi bu zat olurmuş. Hepimizce malumdur ki, Anadolu'da hâlen devam eden bir itiyad (görenek) neticesi sabahleyin kahveye ilk gelen müşteriden para alınmaz, çünkü bu olay uğur telakki edilir. İşte bizim meczup Sayın Kepenekli Dede de, sık sık yonca altında bir kahveye gelir, o uğur diye telakki edilen bedava kahve çayı içer, gidermiş. Günlerden yine bir gün bu kahveye geliyor; kahveciye selam veriyor, kahveci de birinci uğur kahvesini ona sunuyor. Biraz sonra sabah namazını kılanlar camiden çıkan halk ve bu arada esnaflar, kimi kahveye geliyor, kimi dükkânlarını açıyor haldeyken, kahveci de çay kahve isteyen esnaf dükkânlarına kahve ve çay taşımaya başlıyor. Bir aralık kahvecinin yokluğundan istifade eden Kepenekli Dede, yerinden kalkıyor, kahvecinin hokkasındaki kahve ve şekerleri kaşıkla peykeler üzerine serili hasırların üzerine muntazam bir şekilde dağıtıyor, biraz da hokkanın içine bırakıyor. Bizim Kepenekli Dede hiçbir şey yapmamış gibi yerine geçip oturuyor. Kahveci içeriye girince durumu görüyor ve kalbinden Dede'nin bir şakası olarak kabul ediyor, hasırların üzerine dağılan kahve ve şekerleri temizliyor, bir müddet sonra da Kepenekli Dede (Hasan Dede) çıkıp gidiyor, gidiyor ama hokkada kalan kahve ve şeker bir türlü bitmek bilmiyor. Böylece tam altı ay hokkada kalan azıcık kahve ve şeker sayesinde (başına gelen kahveciyi ve bu olayı yüzlerce kişi bilmektedir) kahveci, çalıştığı kahveyi satın alıyor, ayrıca ev ve dükkân da yaptırıyor, fakir iken orta halli bir esnaf oluyor, ama bundan sonra iş değişiyor işte.

Kahveye müdavim müşterilerinden birisi, kahvecinin okkalarında az şeker, çay ve kahvenin hiç bitmediğini anlıyor. Bundan sonra hokkadaki kahve ve şekerler de bitiyor. Merhum Kepenekli Dede'nin de bu olaydan sonra ortadan kaybolduğunu ifade etmişlerdir. (Atatoprak, 1968: 58-59)

Hallâc-ı Mansûr'u hapse koydukları ilk gece geldiler, baktılar ama kendisini zindanda bulamadılar. Zindanın her köşesini araştırdılar, kimseyi göremediler. İkinci

gece ise ne onu ne zindanı görebildiler. Üçüncü gece onu da zindanı da yerinde gördüler ve sordular:

-İlk gece nerdeydin?

-İlk gece (ilâhi) huzurda bulunuyordum. Onun için burada bulunamadım.

-İkinci gece sen ve zindan neredeydiniz?

-İkinci gece hazret burada idi, onun için ben ve zindan, ikimiz birden gâib olmuştuk! Üçüncü gece şeriatı korumak için beni geri gönderdiler. Buyurun işinizi görün. (Attâr, 2015: 712)

Bir gün Abdülkadir Geylani'nin talebelerinden biri sordu;

-Aşk nedir, ey âlemin Piri?

Gavsı Âzam buyurdu ki;

Seyyid Ahmet Rufaî'ye git, aşk nedir görürsün.

Adam Ahmet Rufaî'nin huzuruna koştu. Daha tek kelime söylemeden yüce şah ayağa kalktı ve değirmen taşları gibi dönmeye başladı.

-Ennarüaşkun, ennârüaşkun...(aşk ateştir, aşk ateştir)

Ve döne döne gözden kayboldu. O dem Abdülkadir Geylani hazretlerinin ruhaniyeti tecelli etti. Ahmet Rufaî'nin kaybolduğu yerin etrafını çiz ve oraya gül suyu dök.

Biraz sonra Seyyid Ahmet Rufaî döne döne aynı yerde belirdi. (Bursalı, 1996: 1, 118)

Hacı Bektaş Velî ve Hızır aleyhisselam bir gün birlikte yolculuk ediyorlardı. İsmi Bahaeddin Çelebi olan bir adam tarlaya karpuz kavun ekiyordu. Hacı Bektaş-ı Velî adama seslendi:

-Kardeş bostandan bir kavun koparıp getir de yiyelim!

-Başüstüne olunca inşaallah olunca getiririm.

-A birader! Gözünü aç da diktiğin yere bak!

O da ne? Çelebi'nin az önce diktiği yerde üç tane kemale ermiş kavun duruyor. Bunların ikisini Hızır'a ve Hacı Bektaş-i Velî'ye verdi. Diğerlerini de eve götürüyim diye düşündü. Pirlar hemen yola revan oldular. Çelebi ise onların kerametini sonradan anladı ve dualarını almadığı için pişman oldu. Eve döndüğünde bir de gördü ki, iki eren evde oturuyor. Sohbet ettiler ve kavunlarını yediler. Sonrasında pirlar birden kayboldular. Çelebiye o günden sonra Bostancı Baba denildi. (Bursalı, 1996: 2, 239-240)

Talebesi şöyle anlatır:

Beni hapsedip yalnız bıraktıklarında, nur yüzlü bir mübarek zât (Abdullah-ı İsfehâni) havadan yürüyerek geldi. Yanımda durdu. Beni çözdü ve “Gel ey Abdullah! Senin mâtlûbun aradığın, istediğin kimse benim.” dedi ve gözden kayboldu. (EA, 1992:1, 132)

Hacı Bektâş-ı Velî- Hızır alyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî Behâeddîn Çelebi'ye veda edip evden çıktılar. Kapının önünde ikisi de kayboluverdi. (EA, 1992: 4, 127)

Silifke'nin iki kilometre doğusunda bulunan yer altı mağarası üzerine yapılmış bir binanın harabesi vardır. Yöre halkı burada Aya Tekla adında bir kızın çok önceleri yaşayıp öldüğünden bahseder ve onunla ilgili şunları anlatırlar: Buraya gelmeden önce Tekla, Konya'da yaşarmış. Hıristiyanlığın yayılmasını üstlenmiş bir papazın vaazlarını dinleyen Tekla, bundan çok etkilenir. Tutuklanan papazı kurtarmak isterken yakalanır. Bu suçunun ve papaza inanmasının cezası olarak meydanda toplanan halkın gözü önünde yakılacaktır. Bir direğe bağlanır ve ayakları altındaki odunlar ateşe verilir. Yağan sağanak yağmurlar ateşi söndürür. Bu olaydan sonra kral kızı affeder. Genç kız, kurtulup yollara düşer papazı tekrar bulur. Birlikte dolaşmaya başlarlar. Bir zengin, papaza para teklif ederek Tekla'yı ondan satın almak ister. Tekla bunu kabul etmez ve adama hakaret eder. Halkın içinde gülünç duruma düşen zengin adam, şehrin kralına şikayette bulunur; kızın öldürülmesini ister. Kral kızı aslanlara attırır. Her zaman insanları parçalayan aslanlar, kıza bir şey yapamazlar. Gördüğü manzara karşısında bu kral da kızı affeder. Tekla, memleketi olan Konya'ya döner. Ailesi din değiştiren

kızlarını kabul etmez. Bunun üzerine kız Silifke'ye gelerek, mezarının bulunduğu mağaraya yerleşir. İnsanların dertlerine çare olur, hastaları iyileştirir. Çevredeki hekimler bunu çekemezler. Kötü niyetli kişileri üzerine salarlar. Kız bu adamlarla karşılaşınca mağaranın tabanı yarılır ve yarıktan kaybolur. Daha sonra buraya büyük bir mezar yapılır. Şimdi bu yıkıntıların bulunan yeri hıristiyanlar sıkça ziyâret ederler. (Erol, 1996: 152)

Çok eskiden Sis Dağı eteklerinden geçen yorgun ve yoksul bir yolcu, karşılaştığı köylüden bir parça ekmek ister. Karlık olarak köylünün tarlasında çalışabileceğini söyler. Köylü, çantasındaki azığı yorgun yolcuya paylaştırır. Yemekten sonra cebindeki keseden çıkardığı parayı yolcuya uzatır “Yoldan sapmadan çarşıya in; bir kot tohumluk mısır alıp geri dön.” der. Yabancı yolcu çok geçmeden bir kot mısır alıp döner. Köylü memnun olur. Yolcuya seslenir:

- Şu karşıda görülen tarla benimdir. Bu tohumu o tarlaya ek. İş bitirince emeğinin karşılığını, ekmeğini, katığını vereyim.

Yabancı yolcu kazmayı ve tohumu alarak tarlaya gider. Köylü de evinin önündeki çimenden onu izler. Yaklaşık yirmi dönümlük tarlanın yarım saatte ekilip bitirildiğini görünce şaşkınlık içinde kalır. Ne olup bittiğini anlamak için tarlaya doru yollar. Tarlaya yaklaşınca yolcuyla birlikte otuz-kırk kişinin bir arada kuzu kızartması yediğini görür. Köylünün şaşkınlığı bir kat daha artar. Olanları düşününce karşılaştığı yolcunun bir ermiş ya da Hızır olabileceği kanısına varır. Hiç belli etmeden yolcuya yeni bir öneride bulunur:

- İstersen seni yanıma alayım. Üç kızım var. Beğendiğinle evlen. Birlikte yaşayâlim.

Yolcu razı olur. Birlikte eve gidip kızlarla tanıştırılır. Yolcu, kızları görünce kendi kendine: “Kızların ikisi çok güzel. Onların nasıl olsa koca bulur. Üçüncü topal. Onunla evleneyim de sevabını alayım.” diye düşünür. Kararını evdekilere duyurur. Yolcunun kararı herkesi sevindirir. Çok geçmeden düğün, dernek evlenirler. Düğünden sonra yeni damat, eşiyle birlikte evin çevresinde dolaşırken içecek su kaynağının nerede olduğunu sorar. Yanındaki eşi, evin yakınlarında içecek su kaynağı olmadığını, uzak

yerlerden su taşımak yüzünden çok yorulduklarını söyler. Damat elindeki bastonu hızla yere vurur. Yerden kol kalınlığında su çıkar.

Bu olay bir anda yörenin her yanına yayılır. Uzak olsun yakın olsun haberi alanlar olay yerine akın eder. Görenler akınlık içinde kalır. Görenler de görmeyenler de buralara yolu düşen garip yolcunun bir ermiş olduğuna inanır. Ondan sonra Halil evliya adıyla anılır.

Ne var ki, Halil evliyanın evine akın edenin ardı arkası kesilmez. Gelenlerin olur olmaz dilekleri, istekleri dayanılmaz boyutlara ulaşınca evliya birdenbire ortalarda görünmez olur. Ne olduğunu, nereye gittiğini hiç kimse anlayamaz.

Yıllar sonra köylülerden biri Halil Evliya'nın Sis Dağı kayalıklarının birindeki kovukta öldüğünü rüyasında görür. Hep birlikte oraya gidilir. Halil evliyanın ölü olarak orada yattığı görülür. Sala konularak Sis Dağı tepesine çıkarılır. Bir mezar açılıp içine gömülür. O yüzden Sis Dağı'nın en yüksek tepesine "Halil Evliya Tepesi" denir. (Gedikoğlu, 1998: 132-133)

Efsaneye göre: Yalvaç'ın Sağır köyünde birbirlerini deliler gibi seven iki genç aralarında söz keserler. Zamanı geldiğinde oğlan, kızı ailesinden istemek üzere annesini dünürkü gönderir. Fakat kızın ailesi, oğlanın fakir olduğunu gerekçe göstererek kızı vermez. Bir süre sonra ise kızı, başka köyden birisine verirler. Bu duruma kız da oğlan da çok üzülürler. Çaresiz kalmışlardır. Köyde, kızın düğünü olur ve gelin alayı, gelini ata bindirip hareket eder. Bu evliliğe gönlü olmayan ve sevdiğine verdiği sözü unutmayan kız, bir an da at ile birlikte uçarak Yarıkkaya Dağı'nın tepesine doğru gider ve orada kaybolur. Bu dağın zirvesinde bir mağara vardır. Bu mağara içinden çok berrak ve soğuk bir su çıkmakta, çıktığı yerden biraz aktıktan sonra tekrar kaybolmaktadır. Gelincik ananın bu mağara içinde olduğuna inanılmaktadır. Mağaraya ilk girenlerin, suyun içinde gelincik ananın ayak izlerini gördüklerini söylemektedirler. Daha sonra gelenler bu izlere rastlayamazlar. Gece olunca gelincik ananın mağaranın içinde dolaştığına ve temizlik yaptığına inanılmaktadır. Bu sevda hikâyesi ile birlikte, Yarıkkaya Dağı'nın adı da Gelincik dağı diye anılmaya başlar. (Göde, 2010: 315)

Ali, bir ağanın yanında çalışan yoksul, bekâr ve son derce temiz kalpli bir gençmiş. Bir gün ağası hacca gitmiş. O zamanlar hac, üç ay ile altı ay süren, uzun bir yolculukmuş.

Ali, ağasının geride kalan her şeyine, malına, mülküne çok iyi sahip çıkmış. Ağasının iki öküzü varmış. Birisinin bir gözü körmüş, birisinin kuyruğu kısaymış. Ali onları bile altın gözlüm, gümüş kuyruklum diye sever ve hiç incitmezmiş. Ahırlarını tertemiz tutar, yemlerini hiç aksatmadan tam zamanında verirmiş.

Bir gün, ağanın karısı pekmez helvası ve sıcak tandır ekmeği pişirmiş. Sonra da içini çekip “Ah ağan da burada olsaydı, o da yeseydi” demiş. Bunu duyan Ali, kadına “Bir kaba koy da götüreyim” demiş. Kadın gülmüş. “Galiba Ali’nin canı bir tabak daha helva istiyor ama bunu söyleyemiyor” diye düşünmüş. Bir kaba helva koyup Ali’ye vermiş, sonra da akam namazına durmuş. Ali, kadın akam namazını kılana kadar ortadan kaybolup, yine geri dönmüş. Bu süre içinde helvayı, hacdaki ağasına götürmüş.

Zamanı gelip, ağa hacdan dönünce, herkes köyün dışına çıkıp onu karşılamışlar ve elini öpmek istemiler. En arkada da Ali duruyormuş. Ağa, elini öpmek isteyen köylülere Ali’yi göstererek “Siz gidip onun elini öpün.” demiş ve elinde tuttuğu helva kabını herkese göstererek, Ali’nin bir akşam namazı süresi içinde, nasıl hacca gelip, kendisine helva getirip, geri döndüğünü anlatmış. Bunun üzerine herkes geri dönüp, Ali’nin elini öpmek istemişler fakat Ali köye doğru koşmaya balamış. Bir taraftan da sırrı ortaya çıktığı için “Allah’ım yer yarılrsa da içine girsem.” diye dua ediyormuş. Birdenbire, üstünde bulunduğu tepe yarılmış ve köylülerin şaşkın bakışları arasında, Ali içine girip kaybolmuş. Geride öküzlerini güttüğü sopası kalmış. Bu tepeye, Tilalo. “Ali Tepesi” adını vermişler ve bir türbe yaparak, sopasını da başucuna koymuşlar. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 179-180)

Çok eski zamanda Siverek’in Arastul (Bakanak) Köyü’nde ağanın yanında rençberlik yapan yoksul bir adamdır Kâfur. Tarla işleriyle ve hayvanlarla ilgilenmektedir. Uzun yıllar ağanın tarlasında öküzüyle çift sürmüştür. İçi insan ve hayvan sevgisiyle dolu, dürüst ve güvenilir bir insandır. Öküzünü ahıra koyacağı zaman önce kendisi çıplak vücuduyla yere uzanır, yerde taş, tümsek gibi hayvanı incitecek şeylerin olmadığından emin olduktan sonra öküzünü ahıra bırakırdı. Böylece hayvanın

eziyet çekmesini önlemiş olurdu. Bu derece hassas bir insandı. Bu nedenle ağası onu çok sever ve ona çok güvenirdi.

Günlerden bir gün hac vazifesini yerine getirmek üzere, Kabeye gitmeye karar verir. O zamanlar hac yolculuğu at ve deveyle yapıldığından yolculuk aylarca sürermiş. Ağa karısını, çocuklarını ve tüm malını Kâfur'a emanet ederek gönül rahatlığı ile yola koyulur.

Birkaç ay sonra ağanın karısı bir gün içli köfte yapar. Yemekte “Keşke ağan da burda olsaydı da bu köftelerden tatsaydı.” diye dert yanar Kâfur'a. Kâfur da “Ver, ben ona götürüp veririm.” demiş ve bir tabak köfteyi alarak dışarı çıkmış. Kadın herhalde doymadı, utancından isteyemedi de ondan aldı diye düşünmüş. Oysa Kâfur, köfteleri alıp, Hac vazifesini yerine getiren ağasına götürmüştür.

Bir zaman sonra, köydeki dedikoducu bir kadın tarafından Kâfur ile ağanın karısı hakkında bir dedikodu yayılmaya başlamış köyde. Dedikodunun boyutu giderek arttırılmış ve bu Kâfur'un kulağına kadar gelmiş. Kâfur'un ağasının karısı ile ilişkisi olduğu yönünde laflar dilden dile dolaşıyormuş. Kâfur bu duruma çok üzülmüş. Günlece bu işten nasıl kurtulacağını düşünüyormuş. Ağası gelir gelmez köyü terk etmeye karar vermiş. Ama o gelmeden de gitmenin doğru olmayacağını düşünüyormuş, çünkü kadın ve çocuklar kendisine emanet edilmiş.

Derken, hacılar dönmeye başlar. Köyün ağası da son gelen kervanın içindedir. Köylüler topluca onu karşılamaya giderler. Kâfur da o sırada köyün yakınındaki tarlada çift sürmektedir. Köylüler ağaya doğru giderken ağa Kâfur'u göstererek: “Bana değil, ona gidin asıl hacı o'dur.” demiş. Köylüler de bu sözler üzerine Kâfur'a doğru yönelirler. Kâfur korku ve panik içinde köylülerin kendisini öldürmeye geldiğini düşünerek kaçmaya başlar. Ancak kurtulamayacağını anlayınca elindeki asasını toprağa vurarak “Ya Rabbi! Canımı al!” diye ellerini açarak dua etmeye başlar. O anda asası bir ağaca dönüşür, kendisi de ortadan kaybolur. Dümdüz arazi de Kâfur'un yok olduğunu gören köylüler onun bir ermiş olduğunu anlayıp, ağazı ziyaret yeri olarak belirlerler. (Kurtoğlu, 2008: 126-127)

Çelebi Cemâleddin'in büyüklüğünü anlamayanlardan biri hacca gitmek üzere yola çıktı. Yolda hırsızlar yolunu kesti. Bütün parasını aldılar. Hiç parası kalmayınca

perişan halde ağlamaya başladı. Birden bire karşısında Çelebi Cemâleddin'i gördü ellerinde bulunan keseyi verip “Bunu al kimseye söyleme” buyurup kayboldu. O şahıs kesedeki altınların çalınanlar kadar olduğunu gördü. (OAE, 2004: 138)

Memik Dede de Gaziantep'in köylerinden birinde, köyün zenginlerinden birinin yanında çalışırken ağası hacca gider. Ağa hacdayken, ailesi ağanın çok sevdiği yemek olan içli köfteyi yaparlar. Ağanın da olmasını arzu ettikleri sırada Memik Dede bir tabakla içli köfteyi alır ve biraz sonra boş tabakla geri döner. Ağa hacdan döndükten sonra tarlada çalışan Memik Dede'nin elini öpmeye yakınlarıyla beraber gittiğinde Memik Dede elindeki değnek ile yere vurur ve kaybolur. (Sakaoğlu, 1997: 188)

Hacı Zeyrek Efendi, Kurşunlu Cami'yi yaptırırken, cami kubbesini tamamen kurşundan, âlemini de altından yaptırır. Harp sırasında ordunun cephanesi bitince, caminin kubbesi eritilerek kurşun elde dilmış ve böylece düşmana karşı zafer kazanılmış. Hacı Zeyrek Efendi, son olarak yaptırdığı caminin minaresine çıkar ve minarenin şerefesinden uçarak kaybolur. (Tozlu, 2013: 104)

1.3.2. At Üstünde Göğе Yükselme

At üzerinde göğе yükselme bize Hz. Muhammed'in miraç mucizesini hatırlatır. Bu mucize Kur'an'da şu şekilde geçer:

Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten işitendir, görendir. (İsra/ 1)

Şamanlarla ilgili de miraç hadisesine benzer bir hadise anlatılır. Kaçı adındaki bir şaman, duaların gücü ile yazın büyük buz parçaları şeklinde kar ve dolu yağdırmış. Kaçı, ayın sırasında Tanrı'nın (Kuday) tahtına kadar ulaşmış ve bundan dolayı “Tanrının oğlu” lâkabını almıştır. (Anohin, 2006: 28)

Bu motifte genellikle, zor durumda olan kişilerin duası sonucunda göğе yükselmeleri karşımıza çıkar.

Savaş anında bunalan Bun Dede, Ya Rabbim sana sığınıyorum beni nasıl kurtaracaksan kurtar deyince Cenab-ı Allah, onu oradan kaldırmış. (Aday, 2013-b: 262)

Âşık Paşa'nın kerametlerini anlatan menkabelerden birinde, tıpkı Hz. Muhammed'in miracı gibi, Allah katına çıkarak onunla bizzat görüştüğü, gizli âlemleri başatan başa seyrettirildiği ve zâhir bâtın her husussun bizzat Allah tarafından kendisine açıklandığı anlatılır. (Ocak, 2017: 156)

Bu motife Velâyetname-i Otman Baba'da rastlıyoruz. Otman Baba, ölümünden önce abdallarını bir yere toplayarak onlara atına binerek göğe çekileceğini bildirmiştir. Gerçekten de abdallar, gökten başı açık, yalın ayak yeşil kanatlı bir kır at getirerek, Otman Baba'yı bindirdiklerini 'âlem-i habda' görmüşlerdir. (Ocak, 2017: 255)

Baba İlyas, II. Gıyâsuddîn Keyhusrev'in adamları tarafından Haraşna (Amasya) Kalesi'nde hapsedilmiştir. Zindanda bir de keşiş bulunmaktadır. Baba İlyas kerametiyle onu Müslüman eder. Keşiş kendisine canını verecek kadar bağlanmıştır. Şeyh bu zata artık vadesinin yettiğini, kendisini terk edeceğini söyler. Sonra kendi simasını ve vücut şeklini keşişe verir. Böylece keşiş görünüşte Baba İlyas olur. Tam o sırada Baba İlyas'ın Boz isimli kır atı zindan duvarını yarıp içeri girer. Şeyh üstüne atlar atlamaz göğe çekilerek kaybolur. (Ocak, 2017: 254-255)

1.4. Göklerde Uçma

Genelde Bektaşî menakıbnâmelerde karşımıza çıkan bu motifte, kerameti gösteren velîler karşımıza su üzerinde yürürken, havada ibadet ederken, zor durumda olanların yardımına uçarak yetişirken ve su üzerinde yürürken karşımıza çıkarlar. Şamanlara ait olan havada yürüme özelliği, birçok olağanüstü keramete sahip olan velîlerde de görülür.

Bu motif Vilâyetnâme-i Sultan Şucâuddîn'de ve Menâkıbu'l-Arifîn'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Velîlerde görülen hava uçmabilme hadisesi şamanlarda da görülmektedir. Kadın şaman Kanaa, Kemçik'teki (Bugünkü Soyot topraklarında) Alaş Nehri'nin kıyısından mucizevî bir şekilde uçarak Altay'daki Kopşa Nehri'ne gelmiş ve orada yerleşmiştir. (Anohin, 2006: 28)

Kemal Sultan'a bazı kişiler tarafından iftira atılır ve kadıya şikâyet ederler. Bunun neticesinde Kemal Sultan mahkemeye uçarak gider. Kadı bu keramet karşısında Kemal Sultan'ın velî bir zat olduğuna inanır ve ondan af diler. (Aday, 2013-a: 269)

Ahmed b. Hadraveyh'in bin müridi, Bayezid-i Bistâmî'nin yanına gelmişlerdi. Bu bin müriden her biri su üzerinde yürür, havada uçardı. Hepsi yola çıktı, her birinin elinde asa vardı. (Attâr, 2015: 240)

Bir şahsın Bayezid-i Bistâmî'ye şunu söylediği nakledilir:

-Ben Teberistan'da falan zatın cenazesinde seni görmüştüm, elinle Hızır'ın elinden tutmuştun. Cenaze namazı eda edilince, senin havada uçmakta olduğunu gördüler. Bu sözleri dinleyen şeyh:

-Doğru söylüyorsun, dedi. (Attâr, 2015: 242-243)

Zamanın emirlerinden Melik Emced, bir imarethane yaptırmak istiyordu. Büyük taşlardan inşa etmek istiyordu. Taşların kırılması gerekti. Ama bir türlü beceremediler. Ebu Osman el-Yuneyni Hazretlerine söylediler. Şeyhin havada uçtuğu görüldü ve taşların üzerine giderek bir darbe ile onları parça parça etti. (Bursalı, 1996-2: 656)

Cafer-i Tayyar bir savaşta yaralanmış ve uçarak buraya gelmiş ve burada şehit düşmüş. Buraya da türbesi yapılmış. Onun beyazlar ve ışıklar içinde karşı tepeden bu tepeye uçtuğunu görenler çokmuş. Kuş gibi kanatları varmış. (Başarkanoğlu, 2010: 61)

Şeyh Ebû Sâ'id ve Pir Ebül-Fadl bir gece herkes uyurken hânkâhın kapısında Ma'ârif hakkında konuşuyorlardı. Bu sırada lokmân hankâhın damından uçup içeri girdi, gelip önlerine oturdu. O müşkül meseleyi çözdü ve geri uçup hankâh damından dışarı gitti. (Camii, 2005: 442)

Mısır'da, bir medresede iki yüz talebe okumaktadır. Bu talebeler yıllarca tahsil yaptıktan sonra âlim olarak yetişirler. Hocalarından icazet isterler.

Hoca; aslında artık icazeti hak ettiklerini, fakat talebelerinin önce hacca gitmeleri gerektiğini, Kâbe'yi ve Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyaret ettikten sonra icazet vermeyi düşündüğünü söyler.

Talebeler, bir hac mevsiminde Mekke'nin yolunu tutarlar. Biraz yürüdükten sonra bir ihtiyara rastlarlar. Ona hacca gittiklerini söylerler.

Yaşlı adam bunlara yardımcı olmak ister. Bir hasır çıkarır. Talebelerin bu hasırın üzerine çıkmalarını, sonra da gözlerini yummalarını söyler. Talebeler, yaşlı adamın dediklerini yaparlar. Gözlerini açtıklarında Kâbe'nin yanında olduklarını fark ederler. Hac vazifesini yaptıktan sonra geri dönmek için yola çıkarlar. Yaşlı adam yine aynı şekilde talebeleri Mısır'a getirir. Talebeler bu kişinin Hızır olduğunu anlarlar. (Demir, 2013: I, 110)

Değirmeci gelip Abdal Baba'ya yalvarmaya başlar. Abdal Baba da taşı biraz kenara çeker. Değirmene az bir su gelmesini sağlar. Değirmenci Abdal Baba'nın buğdayını öğütmeye başlar. Değirmen saatlerce çalışır, ancak buğday bir türlü bitmez. Azıcık buğdaydan çuvallar dolusu un çıkar. (Demir, 2013: I, 233)

Zor durumda olan bazı kişiler Abdullah Bin Abdulaziz hazretlerine gidip durumlarını anlattılar ve yardım istediler. O da yardım etmeyi kabul edip taşların bulunduğu yere geleceğini söyledi. Beklemeye başladılar. Baktılar ki havada yürüyerek geliyor. (EA, 1992: 1, 47)

Talebesi şöyle anlatır:

Beni hapsedip yalnız bıraktıklarında, nur yüzlü bir mübarek zât (Abdullah-ı İsfehâni) havadan yürüyerek geldi. Yanımda durdu. Beni çözdü ve “Gel ey Abdullah! Senin mâtlûbun aradığın, istediğin kimse benim.” dedi ve gözden kayboldu. (EA, 1992:1, 132)

Bir ara başımı yukarıya kaldırmıştım. Bir de ne göreyim Abdullah-ı İsfehâni havada yürüyor. (EA, 1992: 1, 133)

Abdûlmecid Şirvanî ;

Yırtıcı ve vahşi hayvanlar bana saldırmaz ve benden kaçmazlardı. Bazı yerlerden uçardım. Bir anda bir vadiden diğerine geçerdim. (EA, 1992: 1, 439)

Bir gün sohbet meclisinde Ebu Saidiz'in bir şiir okudu. Bu şiiri dinleyen Abdülkadir Geylani oturduğu yerde birden vecde gelip, Allahu tealanın izniyle havada uçmaya başladı. Orada oturanlar hayretler içinde kaldılar. (EA, 1992: 5, 265)

Bir defasında Ebül-Abbas, El-Gamri ile birlikte bir mermer sütunu iki deveye yükledi. Sütun çok ağır olduğu için develeri yan yana durdurup, mermerlerinin birer ucuna develerin sırtına koyup yola çıktı. Öyle bir köprüye geldiler ki ancak bir deve geçebilirdi. Oğlu ne yapacağız diye düşünürken, tam köprünün ağzına geldiğinde Ebül-Abbas el Gamri, develerden birini köprüye soktu. Mermerin diğer devenin sırtında olan ucunu da eline alıp, köprünün dış kısmında havada yürümeye başladı. Böylece rahatça geçtiler. (EA, 1992: 5, 320)

Refahiye'nin Yaylapınar köyünde Şeyh Abdal adında bir zat yaşarmış. Bu zat çok fakir olup geçimini çok zor sağlar, buna rağmen elinde ne var ne yok fakirlere dağıtırmış.

Şeyh Abdal, bir gün köyde bulunan değirmene öğütmek üzere bir miktar buğday götürür. Değirmenci buğdayın az olduğunu söyleyerek öğütmek istemez. Bu durum Şeyh Hasan Abdal'ın canını sıkır. Bunun üzerine Şeyh Hasan Abdal, orada bulunan bir kayaya, ata biner gibi oturup kayaya yürümesini söyler. Kaya yürümeye başlar. Değirmene gelen suyun önünü kapatır. Değirmenin suyu kesilir.

Eğirdir'de yaşayan Hacı Aziz'in uçtuğu ve sicim gibi yağan yağmurda ıslanmadığı söylenir. (Göde, 2010: 377)

Hız. Süleyman'ı atının yakını olan Nebi Harun, bir orduyla gelerek Asurlular'dan Eğil Kalesi'ni almak istemiş.

Kale çok yüksek ve sarpmış. Bu nedenle birinci kuşatmada alamamış. İkinci kez kuşatmış, yine alamamış. Üçüncü kez kuşatmada, öyle bir mahmuzlamış ve kaleye "Eğil!" diye öyle bir bağırmış ki, kale eğilmiş, atı da uçarak içeri girmiş. Ondan sora, arkasındaki bütün atlılar uçarak girmişler ve kaleyi almışlar. (Helimoğlu Yavuz: 1993: 57)

Emir Sultan'ın halifelerinden Hacı İsâ Dede küçük bir çocukken ak kuşlar suretinde görünen iki melek tarafından alınıp göklere çıkarılır, bir süre uçtukten sonra

Hız. Muhammed'in huzuruna getirilir, sonra tekrar uçarak yeryüzüne melekler tarafından bırakılır. Burada kişinin bizzat kendisinin uçma olayı yok, melekler sayesinde uçma olayı var. (Kahraman, 2009: 47)

Horasan pırları, Hacı Bektaş'a "Piriniz, mürşidiniz kim; meşrebiniz kimdendir; bu keramet, bu velâyet size nerden geliyor, lütfen söyleyin." dediler. Hacı Bektaş Velî "İçinizden kim, susam yaprağı üzerine seccade serer de ibadet ederse biz onu şeyhliğe kabul edelim, özümüzü ona sunalım." dedi. Bu sözü duyan erenler şaşırıp kaldı ve şöyle dediler: "Eğer şu susam yaprağının üzerine seccade serip ibadet yaparsanız hepimiz, sizi pir ediniz; sizden fahr, hırka giyeriz." Tam o sırada cihan kutbu Hazreti Hünkâr, hemen abdestini aldı ve seccadeyi "Tanrı adıyla, Tanrı emriyle" diyerek susam yaprağının üzerine serdi. Seccade ululuk sahibi yaratıcı Tanrı'nın gücüyle havada durdu. (Korkmaz, 2011: 22)

Bir gün Sultan Şucâuddîn müritleriyle otururken aniden vecde gelip herkesin gözü önünde bulunduğu yerden havalanarak göğe doğru yükselmiş ve bulutların üstüne çıkarak bir müddet uçtukdan sonra yine yere inmiştir. (Ocak, 2017: 26-236)

Mevlânâ da zaman zaman göklerde uçuyor, yedi kat semayı dolaşarak oralarda olup bitenleri görüp geri geliyordu. (Ocak, 2017: 26-236)

İmam ihtiyarüddîn anlatır:

Bir gün Mevlânâ ile ikimiz Hüsameddin Çelebi'nin başına gidiyorduk. Ben Mevlânâ'nın ardından yavaş yavaş giderken, onun bir arşın kadar yüksekten havadan gittiğini gördüm. Hayretimden kendimden geçmişim. (OAE, 2004: 89)

Abdûlmecid Şirvânî anlatır:

Bir mağarada tam dört sene gece gündüz Allahü teâlâyı zikir ile meşgul oldum. Bu arada bana kerametler ihsan edildi. Dışarı abdest almak için çıktığım zaman, yırtıcı ve vahşi hayvanlar bana saldırmazlardı. Bazı yerlerden uçardım. Bir anda bir vadiden diğerine geçdim. (OAE, 2004: 431-432)

Madenli köyünde, kutsallığına inanılan ve At Kaya adı verilen bir kaya parçası vardır.

Efsaneye göre Anadolu erenlerinden biri bu kayayı at yapmış, üzerine binerek Madenli köyüne kadar gelmiştir. Kayanın üzerinde kırbaç izleri vardır. (Özen, 2001: 40)

Ahmet Turan Gazi, Bizans ordusuyla vuruşmaya başlamıştır. Döğüşe döğüşe; vuruşa vuruşa bugünkü Soğuk Çermik mevkiine varmıştır. Yanındaki askerleri hep şehit düştüğünden, atını tek başına Kelime-i Şehadet getirerek Bizans ordusunun üstüne sürmüştür. O anda Allah onun atını kanatlandırıp bir tepeden öbürüne uçurmuştur. Bizans askerleri şaşırmış, korkudan onu takip edememişlerdir. (Özen, 2001: 196)

Korkut Ata, kırmızı bir kilim alır ve onu Siriderya'nın suyunun üzerine serer; orada devamlı kopuz çalmaya başlar. Anlatırlar ki o kopuzunu çalmaya başlayınca nağmelerini bütün dünya can kulağıyla dinlermiş. Gökte uçan kuş, esen rüzgar durur, Korkut'un kopuzunu ve nağmelerini dinlermiş. (Sakaoğlu, 2012: 50)

Hacı Zeyrek Efendi, Kurşunlu Cami'yi yaptırırken, cami kubbesini tamamen kurşundan, âlemini de altından yaptırır. Harp sırasında ordunun cephanesi bitince, caminin kubbesi eritilerek kurşun elde dilmiş ve böylece düşmana karşı zafer kazanılmış. Hacı Zeyrek Efendi, son olarak yaptırdığı caminin minaresine çıkar ve minarenin şerefesinden uçarak kaybolur. (Tozlu, 2013: 104)

Sarı Saltuk'un ateşten etkilenmediğini görüyoruz. Ateşe dayanıklı olan Simurg üzerinde yolculuk yaparak, efsanevi Kuh-ı Şua (ateş dağı) dağına uçarak aşmaktadır. (Uçkun, 2014: 138)

Devrin sultânı, vezîr-i azamını azletmiş ve vezaret mührünü Üsküdar'da oturan bir başka vezire göndermişti. Ancak elçi bir deniz kazasına uğrayarak boğulmuştu. Bu haber sultana ulaşınca derhal Hüdâyî'ye gitti ve olanları anlattı. O da seccadenin altından suları damlayarak aldığı mührü sultana takdim etti. (Yılmaz, 1982: 85)

1.5. Bir Anda Çok Uzak Mesafeleri Katedebilme (Tayyi Mekân)

Dini şahsiyetler etrafında şekillenen anlatılarda kahramanların sahip oldukları olağanüstü özelliklerin başında kişinin mekânı ve zamanı hızla değiştirmesi yer alır. Bu velîleri bir yerden bir yere zaman olgusu olmadan giderken görüyoruz. Bu da o velînin gücünü göstermektedir. İnceleme sırasında örneklerine çok fazla rastladığımız bu

motifte, tayyi mekân ve tayyi zaman içinde bulunan kahramanları, daha çok efendisi ya da ağası hacda iken, ona sıcacık helva ya da pişi gibi çeşitli yiyecekler götürürken görürüz. Daha önceden hiçbir kerameti görülmemiş olan ve etrafındaki kişiler tarafından sıradan olarak bilinen o kişinin sırrı ancak hacdaki ağası dönünce açığa çıkar. Sırrı açığa çıkan bu kerim ehli, sonuçta ya birden yok olur ya da ölür. Bunun yanında aynı motif, savaşta zorda kalanların imdadını duyup onlara yardıma giden, Cuma ya da bayram namazını kılmak için Kabeye giden ve hac vazifesini gerçekleştirmeye giden velîlerde de sık görülüyor.

Bu motif Ahmet Yaşar Ocak’a göre hem Sünni hem de Bektaşî menakıbnâmelerde karşımıza çok çıkar. Aynı zamanda mitolojik ve Kur’an-ı Kerim kaynaklı motiflerdendir.

Aynı zamanda şamanların da uzak mesafeleri kısa sürede aşabildiği görülür. Suyla, insanın yerdeki muhafızıdır. At gözlüdür (at karaktuu Kaa-Suyla). Ancak otuz günde ulaşılabilecek uzaklıktaki yerleri bile görebilmektedir. (Anohin, 2006: 14)

Sözlük anlamına baktığımız zaman tayy-ı mekân, yerin dürülmesi, mesafenin kısalması suretiyle gerçekleşen keramet, uçmak. (Uludağ, 2016: 345) Mekânı atlayarak geçme, bir yeri atlarcasına aşma; yerin ayak altında dürülüp bükülmesi suretiyle uzak bir yere bir anda gidiverme, mesafeyi aşma şeklindeki mucize ve keramet. (Ayverdi, 2008: 3097)

Kur’an’da tayyi mekân şu şekilde yer almaktadır:

“Ben onu, sen gözünü açıp kapamadan önce sana getiririm.” dedi. (Süleyman A.S) böylece onun yanında (önünde) durduğunu görünce: “Bu Rabbimin bir fazlıdır (lütfudur), ben şükredecek miyim yoksa küfür (nankörlük) mü edeceğim diye beni imtihan etmek için.” dedi. Ve kim şükrederse sadece kendi nefsi için şükreder. Ve kim küfrederse o taktirde muhakkak ki benim Rabbim Gani'dir, Kerim'dir. (Nelm, 27/40)

Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir. (İsra 17/1)

Zaman ve mekânı insanüstü bir kuvvetle geçmek, zamanda ve mekânda yol almak mânâsına gelen tayyi zaman ve tayyi mekân, velâyetname de sık başvurulan bir keramet motifidir. Kısa mesafeden, uzak mesafelere gidip gelme, tasavvufta tayyi mekân ve tayyi zaman olarak ifade edilir. Bu durum, genellikle velînin Mekke'ye, Medine'ye, Şam'a gidip gelmesi olarak karşımıza çıkar. Zamanı ve mekânı insanüstü bir kuvvetle geçmek, zamanda ve mekânda yol almak mânâsına gelir. (Aday, 2013-a: 263)

Tasavvufta varlığın ve yoluğun tanımı reel dünyadakinden çok daha farklıdır. Vahdet-i Vücut anlayışı doğrultusunda şu dünyada varlığı bulunan her madde tek bir parçanın yansımasıdır. Sadece yansımadan ibaret olan bu görüntüler hakikat değildir. O halde ne bizim bildiğimiz zaman gerçektir ne de yaşadığımız mekân. Menâkıpnamelere tasavvufun bu anlayışı doğrultusunda baktığımız zaman tayyi mekân motifini daha rahat anlarız. Zaten velî bu dünyadan kendini soyutlamış ve hakikate ulaşmış kişidir. Onun bizim gerçek zannettiğimiz, zaman ve mekândan uzakta olması, varlığın olmaması açısından doğaldır. Velînin ne cismani vücudu vardır ne de yaşadığı bir zaman dilimi. Cismi aşan, varlığı aşan ve yoklukta kendini bulan velî tabîî ki zaman ve mekân kavramlarını aşacaktır. Bu nedenle bir göz açıp kapanması kadar kısa bir zamanda istediği yere ulaşmaktadır. Nitekim hakikat budur. Derviş bu dünya için yaşamadığı gibi bu dünyaya ait zamanda ve mekânda da yaşamamaktadır. (Yavuz, 2005: 98)

Tuncelide Munzur Baba, Ağrı'da Mehmet Dede, Kahramanmaraşta Ökkeş Dede, Gaziantep'te Memik Dede, İzmir'de Lokma Dede, Malatya'da Hoca Yusuf, Sivas'ta Kara Fakı, Yozgat'ta Aliyar, Adana'da Hacı Efraim Devletlü ve Balıkesir'de Fariğ Emine (Alptekin, 2012: 114) gibi şahıslar etrafında anlatılan tayyi mekân ve tayyi zaman motifli bu efsanelerin benzerlerine Balkan coğrafyasında da rastlamak mümkündür. (Demirtaş, 2013: 27)

Bu keramet motifi Tezkiretü'l-Evliya'da, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu'l-Arifîn, Keramât-ı Ahi Evran, Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî, Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Vilâyetnâme-i Seyyid Ali Sultan, Menâkıb-ı Kaygusuz Baba, Vilâyetnâme-i Otman Baba ve Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Saltuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Aziz Dede, askere giden bir kişiye: “Evladım, eğer başın sıkışırsa: Yetiş Ya Aziz Dede diyerek beni çağır.” der. Nasihati alan askerin savaşta başı sıkışınca: “Yetiş Ya Aziz Dede” diye çağırır. Harman yerinde askerin çağrısını duyan Aziz Dede, elindeki yabayı sallamaya başlar. Bu sırada Aziz Dede’nin yabasının bir parmağı kırılır. Bu kırık parçayı yanına alan asker tezkeresini aldığı anda, köyüne getirir ve köylülere Aziz Dede’nin savaş sırasında kendisine yardıma geldiğini söyler. (Aday, 2013-a: 264)

Ellez Dede cuma namazlarını hep Kâbe’de kılarmış ama ona hep yalan söylüyorsun diyerek inanmazlarmış. Ellez Dede bir gün ona inanmayan kişilere bir teklifte bulunmuş: “Bu cuma yanıma bir çocuk verin, gidip geldiğimizde gördüklerini size anlatsın” demiş. O cuma günü Ellez Dede ata binmiş ve tergisine çocuğu da alarak yola koyulmuş. Biraz gittikten sonra çocuğa dönüp “Oğlum, gözünü kapat” demiş. Az sonra da çocuğa tekrar gözünü açmasını söylemiş. Çocuk, hiç görmediği bir yerdeymiş. Ellez Dede burada cuma namazını kıldıktan sonra tekrar atının tergisine çocuğu alarak yola koyulmuş ve çocuğa gözlerini kapattırıp açtırdığında geri dönmüşler. Çocuk olanları ve gördüğü yeri anlatınca, daha önce hacca gitmiş kişilerde çocuğu doğrulayınca Ellez Dede’ye inanmışlar. (Ağcalar, 2009: 430)

Kubat küçükken babası hacca gider. Bir gün annesi çorba pişirmiştir. Kubat, annesine “Bu çorbadan bir tas ver de babama götüreyim.” demiş. Annesi gülmüş. Ama çocuğun kalbi kırılmasın diye bir tasın içine çorba koyup vermiş. Aradan zaman geçmiş babası hacdan dönecek olmuş. Karşılama gitmişler. Babanın eşyaları açılınca içinden o çorba tası çıkmış. Kubat’ın ermiş olduğu anlaşıncı Kubat kaçmış, annesi, babası ve diğer köylüler arkasından koşup sen ermişsin deyince Kubat toprağın içine girmiş ve dışarıda sadece fesi kalmış. Bu fesin Silifke’nin Kavak Köy’ünde olduğu söylenmektedir. (Ağcalar, 2009: 437)

Lokmân-ı Perende hacılık vazifesi için hacdayken yanındakilere: “Bugün arefe günü, şimdi memlekette bizim evde bişi pişirirler” demiş. Bu söz Hacı Bektâş’a malum olur. Sonrasında Hünkâr da hemen Lokmân-ı Perende’nin evine giderek, şeyhinin hanımından; bir tepsiye birkaç tane bişi koyulup kendisine verilmesini istemiştir. Bişiyi alan Hünkâr, göz yumup açincaya kadar Arafat’taki Lokman-ı Perende’ye götürüp sunmuş. (Alşan, 2012: 237)

Sokakta bir adam başını iki eli arasına almış ağlıyordu. Binek taşının üzerine oturmuştu. Hava iyice ayazlamıştı, neredeyse sabah ezanları okunacaktı. Ağlayan adam, birden dizi dibinde bir kimsenin belirdiğini gördü. Gelen çok sessiz gelmişti. Onun zuhuru anında, ağlayan, içinde en ufak bir kederi, bir sıkıntısı kalmadığını anlayıverdi. Başını kaldırıp gelenin yüzüne baktı, çocuksu çocuksu gözlerini, gözyaşlarından ıslanan sakallarını sildi.

-Neden ağlıyorsun?

-Karım evden kovdu.

-Kimsin sen?

-Ben mi? Eskici Baba! Şu kösedeki küçücük dükkânda...Beni hiç görmedin mi?

-Gördüm. Ben kimim biliyor musun?

-Şeyh Üftade'sin. Seni tanımayan var mı?

-Neden evden kovuldun?

-Hacca gidemediğim için. Karım hacı karısı olmak istiyor. Yıllardır başımın etini yer, ama ben fakara bir eskiciyim, iki kuruşu bir araya getiremiyorum ki!

-Şimdi hacca gitmek ister misin?

-Neye yarar? Yarın hacılar Arafat'ta olacaklar, onlara yetişmemin imkânı yok ki!

-İstersen sen de yarın Arafat'ta olabilirsin.

-Benimle şaka etme Üftade.

-Hayır, şaka etmiyorum, kapa gözünü! Haydi Allah selamet versin! (Araz, 1988: 86)

Munzur Dağı'nı anlatan bir efsaneye göre Tunceli ilinin Ovacık ilçesine bağlı Ziyaret köyünde Munzur adında saf ve dürüst bir çoban yaşar. Ağası bir gün hacca gider. Ağası hacda iken Munzur, ağasının hanımından sıcak helva ister. Munzur bu helvayı hacda bulunan ağasına götürecektir. Ağanın hanımı çoban helvayı kendine

istiyor diye düşünür, ona sıcak bir helva yapar. Munzur, elinde helvayla hacda namaz kılmakta olan ağasının karşısında belirir. Ağa şaşkınlıkla helvayı alır, başını çevirdiğinde Munzur'un yok olduğunu görür. Ağa hacdan döndüğünde, komşuları onu karşılamaya gelir. Munzur da bir miktar sütle ağasını karşılamaya gider. Ağa, Munzur'u görünce ellerinden öpmek ister. Munzur, ağasına ellerini öptürmemek için kaçmaya; ağası da onu kovalamaya başlar. Şimdiki Munzur ırmağının kaynağının çıktığı yere geldiklerinde Munzur'un ayağı taşa takılır, elindeki süt dolu çanak dökülür. Sütün döküldüğü yerden bembeyaz bir su fışkırır. Munzur koşmaya devam eder. Attığı her adımda bir su fışkırır. Fışkıran bu sulardan bir ırmak oluşur. Onu kovalayanlar bu ırmaktan geçemezler. Munzur bu dağlara doğru koşarak kaybolur. (Aslan, 2008: 292-293)

Beli iki büklüm olmuş, elinde asasıyla bir kocakarı Abdullah b. Mübarek'in yanına geldi:

-Ey Abdullah! Yoksa hac yapma arzusunda mısın, diye sordu. Abdullah b. Mübârek :

-Evet öyle, dedi. Sonra yaşlı kadın:

-Ey Abdullah! Ben senin için gönderilmişimdir. Seni Arafat'a ulaştırmam için bana yoldaş ol, dedi. Abdullah b. Mübârek içinden:

-Üç günlük yol daha var, beni Arafat'a nasıl ulaştırabilir, diye düşündü. Yaşlı kadın:

-Bir kimse ki sabah namazının sünnetini Sencap'ta eda eder, farzını Ceyhun'un kenarında kılar, güneş doğarken Mevr'e gelmiş olur, ona yoldaş olunabilir, dedi. Abdullah b. Mübârek:

-Bismillah deyip yola düştüm, geminin bile zar zor geçebildiği birkaç muazzam nehirden geçtim. Ne zaman bir sudan geçmemiz gerekse bana:

-Kapa gözlerini, derdi. Gözlerimi kapayınca, kendimi suyun ötesinde görürdüm. Böyle böyle beni hacca yetiştirdi. (Attâr, 2015: 280-281)

Bir cuma günü öğle namazından evvel Selh b. Abdullah et- Tüsterî'nin yanına varmışım. Evde kocaman bir yılan görünce korktum. Selh b. Abdullah'a:

-Korkuyorum, dedim.

-İçeri gir, yeryüzündekilerden korkan bir kimse henüz iman hakikatine ulaşmamıştır, dedi. Sonra bana,

-Cuma namazını kılâlim mı ne dersin, dedi. Güzel olur ama Cuma kılınan cami ile aramızda mesafe bir günlüktür, dedim. Elimden tuttu, biraz sonra baktım, Cuma caminde gördüm. Namazı kılıp çıktım. (Attâr, 2015: 393)

Bir zamanlar seferde iken susamış ve susuzluktan yere yığılıvermişim. Birinin yüzüme su serptiğini görünce gözümü açtım. Bir kır ata binmiş güzel yüzlü bir kişi gördüm. Bana su verdi ve:

-Bin terkime, dedi. O sırada Hicaz'da bulunuyordum. Gün biraz ilerleyince bana:

-Ne görüyorsun, dedi.

-Medine'yi dedim.

-İn aşağı ve Hz. Peygamber'e benden selam söyle, dedi. (Attâr, 2015: 723)

Şıh Bilecen ağanın çiftlikteki hayvanlarına bakan, tarla ve bahçe işlerini gören bir hizmetkârdır. O kadar iyi bir hizmetkârdır ki ağanın hayvanlarının altına serptiği samanların üzerine ilk önce kendi yatar, hayvanların canının yanmasını engellemiş. Ağa Hac zamanı geldiğinde Hacca gider. Evin hanımı içli köfte yapmaktadır. Bilecen hanımına dönerek keşke ağam da olsaydı, çok severdi bu yemeği der. Hanımına, eğer iznin olursa ben bu yemeği ağama götürüyüm der. Hanım Bilecen'in karnının doymadığını bu şekilde bir bahane ile yemeği dışarıda yiyeceğini zanneder ama yine de yemeği Bilecen'e verir. Bilecen, bir besmele çeker ve yemeği Hac'daki ağasına ulaştırır. Bir ay sonra Hac dönüşü köylüler ağalarını karşılamak için meydana çıkarlar. Bilecen de o arada çift sürmektedir. Ağa, köylülere beni karşılamayın, Bilecen'i karşılayın asıl hürmet sahibi odur, Allah'ın velî kulu odur, der. Köylüler, Bilecen'e doğru dönerler ve onun erenlerden olduğunu anlarlar. Durumu anlaşılan Bilecen, sabahleyin kimseye

görünmeden elindeki asayı yere vurur, asa toprağa gömülür ve Bilecen ortadan kaybolur. O gömülen asa yeşerir ve çok büyük bir ağaç olur. (Başarkanoğlu, 2010: 52)

Aydoğmuş Dede, bahçesinde çalışırken özellikle Cumaları, komşuları onu namaza davet ederlermiş; o da kendisinin birazdan geleceğini söyler, onları başından savarmış. Ancak namazdan sonra Aydoğmuş Dede yine bahçesinde çalışır vaziyette bulunurmuş. Bu durum çeşitli söylentilere ve şüphelere neden olmuş. Civar köylerden biri Hicaza gitmiş ve orda bütün parasını çaldırmış. Çaresizlik içinde ne yapacağını düşünürken yanına aksakallı bir ihtiyar gelmiş. Ona Cuma günü namazının sünneti kılınırken buraya koşa koşa biri gelecek o seni evine götürür, demiş. Nitekim Cuma günü, Aydoğmuş Dede Hicaz'da koşarak namaza geliyormuş, namazdan sonra adam ona yalvarmış, Aydoğmuş, şayet kimseye söylemezsen seni memleketine götürürüm demiş. Adam kabul etmiş ve asla kimseye söylemeyeceğini belirttikten sonra bir. “besmele” duyulmuş ve adam kendini köyünde bulmuş. Ondan ümidini kesen köylüler karşılarında görünce çok şaşırmışlar ve bunun gerçek yüzünü öğrenmek için adamı her gün sıkıştırmışlar. Özellikle adamın karısı kıskançlık yüzünden hayatı zindan etmiş. Sonunda adam durumu karısına anlatmak zorunda kalmış. Karısıyla birlikte kalkmış Aydoğmuş'un kapısına varmışlar. Aydoğmuş bu duruma üzülmüş ama yine de onları en iyi şekilde ağırlamış. Ona verdiği sözü hatırlatarak, birden ortadan kaybolmuş. (Başarkanoğlu, 2010: 65-66)

Hâce Ahmed Yesevî'nin atası İbrâhim Şeyh'in Ebû Mûsâ adlı bir ashâbı var idi. Ebû Mûsâ Hâce on beş yıl İbrâhim Şeyhin hizmetinde halvet kıldı, İbrâhim Şeyh, Ebû Mûsâ Hâce'ye Hızır işareti ile “Yesi ilinde sofrayı tut!” diye izin verdiler. Kırk üç yıl Yesi ilinde sofrayı tuttular, kırk yıl Hızır ile sohbet etti. O vakitte Yesevî Ahmed Hâce yirmi yaşında idi. Hızır dedi ki “Ey Hâce Ahmed Yesevî, elini bize ver!” Ahmed Yesevî ellerini Hızır'a verdiler. Hızır Ata ellerini alıp dediler ki: “Yüz yirmi yıl ömrünüz olsun. Ve yine pek çok müridli ulu şeyh olacaksınız.” Ahmed Yesevî, Sayram vilâyetinden gelip Yesi ilinde yerleşip yüz yıl şeyhlik kıldı. Ahmed Yesevî, sabah namazının sünnetini Yesi'de, farzını Kâ'be'de kılar idi. Ve yine cuma namazını hem Yesi'de, hem de Hızır ile Kâ'be'de kılar idiler, ayrıca Sayram'da da kılar idiler, bayram namazını da aynı şekilde...(Bice, 2016: 121)

Elbistan'ın Ozanya köyünde bir ağanın yanında Kıyan adında bir işçi çalışmaktadır. Yılın birinde ağa hacca gider. Ağa hacdayken, eşi ağanın çok sevdiği köftelerden yapar ve Kıyan'la beraber yerlerken “Keşke ağan da olsaydı.” der. Bunun üzerine Kıyan köftelerden bir tabak alarak hacdaki ağasının yanına götürür. Hac dönüşü ağa, kendini karşılayanlar arasında Kıyan'ı göremeyince eli öpülmesi gereken kişinin Kıyan olduğu söyler. Kıyan'ı tarlada çalışırken bulurlar. Bunun üzerine Kıyan dağa doğru kaçarak ortadan kaybolur. Kıyan'ın kaçtığı dağa Kıyan Dağı adı verilir, civardaki pınar ve tepe de bu adla anılır. (Bozkurt 2007: 23)

Hafız Ali'nin hanımı bayram günü içli köfte yapar ve askerde olan kardeşinin köfteleri çok sevdiğini düşünerek “Keşke o da olsaydı.” der. Bunun üzere Hafız Ali köfteleri bir çanta ve tabak içerisinde kaynına götürür. Asker dönüşü eşi, kardeşinin yanında çantayı ve tabağını bulur. (Bozkurt 2007: 78)

Bir gün Beyazıd-ı Bestami hazretlerinin öğrencilerinden biri bir kadın görür. Nefsine yenilerek kadını takip etmiştir. Kadın تنها bir yerde oturuyordur. Öğrenci şahlanan nefsinin arzusuna esir oldu. Kadına saldırmak istedi fakat sanki görünmez iplerle bağlanmış gibiydi. Geri dönmek istedi. Birden bire karşısında yüce şeyhini gördü. Hâlbuki öğrencinin bulunduğu kasaba Bestami'den saatlerce uzakta bulunuyordu. (Bursalı, 1996: 1, 39)

Bir gün Muhammed Bahaüddin Hazretlerinin dervişlerinden biri bir zat ile kavga etmiş ve onun kalbini kırmış. Daha sonrasında Buhara'ya geldi ve hocasının huzuruna çıktı. Hocası günlerce dervişin yüzüne bile bakmadı. Sonunda dayanamayarak sordu. Hocası da “bir zatın kalbini kırdın, git kendini affettir.” buyurdu. Derviş köye dönerek adamdan af diledi fakat ne yaptıysa adam onu affetmedi. Birden hocası göründü ve adamdan af diledi, adam onun hatırı için affetti. (Bursalı, 1996:1, 47)

Kırım harbi sırasında Edirneli Ali adında bir asker yaralanmıştı. Rus askerleri yaralıları tek tek kontrol edip süngüyle öldürüyorlardı. Ali'nin üzerine bir tane Rus askeri yaklaşıyordu. Onun da takati kalmamıştı.

-Ey velîler sultanı Abdülkadir! Allah aşkına yetiş, beni bu kâfirlerin elinden kurtar! Bu çılgılığı attı ve birden kendini kaybetti. Bir de gözünü açtı ki, ne Rus askeri ne süngü Edirne civarında bir köyde buldu kendini. (Bursalı, 1996: 1, 89)

Emir Sultan Bursa'ya geldiğinde Beyazid Han Macaristan üzerine yürümüş bulunuyordu. Kaleyi almakta güçlük çekiyordu. Kale bir türlü düşmüyordu. Bir sabah, kale kapısı ardına kadar açılıverdi. Padişah ve akıncıları açılan kapıdan coşkun seller gibi içeriye aktılar. Beyazid kale kapısını açanı gördü ama birden gözden kayboldu. Zaferden sonra kapıyı açanı aradılar ancak bulamadılar. Günler sonra Bursa'ya geri dönen ordu şenliklerle karşılandılar. O sırada Yıldırım kapıyı açanı gördü. Kucaklaştılar. O kişi Emir Sultan'dı. (Bursalı, 1996: 1, 280-281)

Şeyh Lokman bir gün hacdayken canı pişi ister bu da Bektaş-i Velî'ye malum olur. Hacdaki hocasına sıcak sıcak pişi getirir. Artık adı Hacı Bektaş-i Velî'dir. (Bursalı, 1996: 2, 237)

Bir gün zamanın büyük mürşidi Hacı Sami Efendi Konya'daydı. Ahmet Ağa sırlıklam bir halde üstadın huzuruna geliverdi.

-Bu nice iş ey ağa? dediklerinde ağa:

-Ey âlem şeyhi, on dakika evvel Erzurum'daydım. (Bursalı, 1996:2, 357)

Bir gün bir kadın ağlaya inleye Yusuf-i Hemedani Hazretlerinin huzuruna çıktı.

-Ey Sultanım oğlumu Bizanslılar esir etmişler. Yardım ve hizmetinizi beklemekteyim.

Yüce Şeyh:

-Siz sabırlı olunuz. Sabır aydınlığın anahtarıdır. Ya rabbi! Bu dertli kadının oğlunu esirlikten kurtar. Üzüntüsünü neşe ve sevince çevir.

Kadın evine döndü. Kapıdan içeri adımını atar atmaz çığlığı bastı, çünkü oğlunu evde oturur halde buldu. Sordu:

-Ey yavrum buraya nasıl geldin çocuk.

-Biraz evvel İstanbul'daydım. Ayaklarım zincirle bağlıydı. Başımda muhafız da vardı. Aniden bir kimse geldi. Beni kaptığı gibi buraya getirdi. Gözümü açtığımda kendimi evimizde buldum. (Bursalı, 1996: 2, 377-378)

Bir gün Kazan Han isimli hükümdar dervişlerden biri ile Ahmed Yesevi Hazretlerine haber gönderir:

- Nedendir Hoca Yesevi cuma namazlarına gelmez.

Derviş henüz çilehanenin kapısına gelmişti ki Cuma namazı okunmaya başlandı. Daha tek kelime konuşmadan Ahmed Yesevi:

-Ey derviş; yenıma gel de eteğimi tut. Seninle Cuma namazına varâlim.

Derviş aniden kendini bilmediği bir camiide namazda buldu. Namaz bitince bakti ki yanında hiç kimse yok. Bir kişi:

-Çocuğum burası Mısır'dır. Bu camii Ezher Camiidir. Aradığın zat Cuma namzlarını her zaman burada kılar.

Derviş bir hafta orada bekledi. Yine Cuma vakti geldiğinde Şeyhi kaybettiği yerde buldu. (Bursalı, 1996: 2, 489)

Bir gün Halife Harun Reşid Behlül Dâna Hazretlerini yolda hızlı hızlı yürürken gördü ve merak edip sordu:

-Ey Behlül, nereden geliyorsun?

-Ateş lazım oldu da cehenneme ateş almaya gitmiştim. Fakat almadan geri döndüm.

Sultan:

-Cehennemde ateş olmaz mı?

-Herkes ateşini dünyadan götürüyormuş, onun için ben ateş bulamadım. (Bursalı, 1996: 2, 561)

Rivayete göre, Amasya padişahı Zeynel Abidin'in elik keçisi ile tarla koştüğünü ve geyik sağdığını duyunca zaptiyeleri, Eliktekke köyüne gönderir. Padişah Zeynel Abidin'i yanına çağırır.

Zeynel Abidin zaptiyelerle gidip padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder. Ve zaptiyelere:

-Siz önden gidin, ben arkanızdan gelirim, der. Bunun üzerine zaptiyeler yola çıkarlar. Hatunpınar'ı denilen yere vardıklarında, Zeynal Abidin'in burada namaz kıldığını görürler. Zeynel Abidin selam verir ve zaptiyelere tekrar:

-Siz önden gidin ben gelirim, der. Zaptiyeler yola devam ederler. Zaptiyeler, Ferhatarası denilen yere vardıklarında, Zeynel Abidin'in yine namaz kıldığını görürler. Bunun üzerine zaptiyeler şaşakalırlar. Gidince durumu padişaha anlatırlar.

Dede yanına ulaştığında padişah, bir mucize göstermesini söyler. Bunun üzerine Zeynel Abidin, padişahın yarın sabah tellal bağırmasını ister.

Padişah, bu teklifi kabul eder. Sabah olunca kimsenin dışarı çıkmaması için tellallar duyuru yaparlar. Sabah erkenden altı saatlik yoldan keçilerin ve geyiklerin tepeden aşağıya indiğini görürler. Zeynel Abidin, bunlardan bir tanesini keserek Amasya ahalisine yedirir. Zeynel Abidin geyiğin etini yiyenlere geyiğin kemiklerini derinin içine koymalarını söyler.

Yemek sonunda dua yapılır. Duadan sonra "amin" demesiyle geyik canlanır. Fakat geyik düzgün yürüyememektedir. Padişah bunun sebebini sorar:

-Arkadaşlardan birisi aşık kemiğini sakladı da ondan, der. Bu mucizeleri gören padişah ondaki kerametleri anlar. (Demir, 2013: I, 106-107)

Mısır'da, bir medresede iki yüz talebe okumaktadır. Bu talebeler yıllarca tahsil yaptıktan sonra âlim olarak yetişirler. Hocalarından icazet isterler.

Hoca; aslında artık icazeti hak ettiklerini, fakat talebelerinin önce hacca gitmeleri gerektiğini, Kâbe'yi ve Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyaret ettikten sonra icazet vermeyi düşündüğünü söyler.

Talebeler, bir hac mevsiminde Mekke'nin yolunu tutarlar. Biraz yürüdükten sonra bir ihtiyara rastlarlar. Ona hacca gittiklerini söylerler.

Yaşlı adam bunlara yardımcı olmak ister. Bir hasır çıkarır. Talebelerin bu hasırın üzerine çıkmalarını, sonra da gözlerini yummalarını söyler. Talebeler, yaşlı adamın dediklerini yaparlar. Gözlerini açtıklarında Kâbe'nin yanında olduklarını fark ederler. Hac vazifesini yaptıktan sonra geri dönmek için yola çıkarlar. Yaşlı adam yine aynı

şekilde talebeleri Mısır'a getirir. Talebeler bu kişinin Hızır olduğunu anlarlar. (Demir, 2013: I, 110)

Erzurum'dan Erzincan'a gelen bir adamın evine geri dönecek ve karnını doyuracak parası kalmaz. Gavur Ali, ermiş ve takva sahibi bir kişi olduğu için bu adamın sorunundan haberi olur. Adamın yanına gidip:

-Kardeş neyin var, derdin nedir, diye sorar. Adam:

-Erzurum'dan buraya geldim, hiç param olmadığı için eve dönemiyorum, der. Bunun üzerine Gavur Ali:

-Merak etme ben seni götürürüm. Kapat gözlerini, der. Adam gözlerini kapatır.

-Aç gözlerini, der.

Adam gözlerini açar, bir de bakar ki evinin önündedir. Buraya nasıl geldiğine hayret eder. (Demir, 2013: I, 118)

Niksar'ın tanınmış ailelerinin birinin yanında bir kişi, seyislik yapıyormuş. Aile bu seyisi çok severmiş. Ona değer verir yanlarından ayırmak istemezlermiş.

Bir gün bu evin beyi hacca gider. Evini ve ailesini de güvendiği seyise emanet eder. Seyis bir gün evin hanımının yanına gelip:

-Beyin canı, katmerle yoğurt istiyor, der. Hanım da seyisin söyledikleri karşısında şaşkın:

-Bey hacda demek ki seyisin canı istiyor da söylemeye çekiniyor. Neyse yapayım da yesin, der kendi kendine.

Evin hanımı katmerleri ve yoğurdu hazırlayıp bir çıkıya sarar, seyise verir. Seyis hanımın yanından ayrılmış. Evin beyi; hacda bir çeşmeden su içerken çeşmenin başında bir çıkı ve bunun içinde de katmerle yoğurt görür. Çıkının kendilerinin olduğunu anlar ve içindekileri de yer.

Bey hac ibadetini tamamlayıp evine döner. Ailesiyle görüştüktan, hasret giderdikten sonra dinlenmek için odasına çekilir. Evin hanımı da eşinin valizlerini

boşaltmaktadır. Bir de bakar ki seyise verdiği çıkı ve kaplar da valizlerin içinde. Kadın şaşırır. Olanları beyine anlatır. Bey de:

-Hacdayken, keşke biraz yoğurtla katmer olsa da yesem, dedim. Biraz ilerledikten sonra bir çeşme başında bizim çıkının içinde yoğurt ve katmeri buldum, der.

Kadın ve bey, bu olanlara çok şaşırır ve seyisi çağırarak olanların nedenini öğrenmek isterler. Bey, seyise sırrını sorar. Seyis de:

-Beyim ısrar etme söylersem ölürüm, der. Bey ısrar eder. Seyis anlatır ve iki gün sonra ölür. (Demir, 2013:I, 142)

Hasan Efendi'nin kardeşi, bir gece balık avlamak için küçük kayığı ile denize açılır. O denizde balık avlarken şiddetli bir fırtına çıkar. Fırtına önüne kattığı her şeyi sürükleyip götürmektedir. Balıkçı bütün gayretine rağmen kıyıya ulaşamaz. Kayığı devrilir ve denize düşer. Yüzmeye başlar, fakat bir türlü ilerleyemez.

Bu durum, gece uyurken Hasan Efendi'ye malum olur. Hemen kalkar, göz açıp yumuncaya kadar geçen kısa bir zaman içerisinde kardeşine ulaşır. Kardeşini kurtarıp kıyıya çıkarır. Onu boğulmaktan kurtarır.

Eve geldiğinde eşi uyanmıştır. Hasan Efendi'ye nerede olduğunu sorar. O, nerede olduğunu söylemek istemez. Eşi o kadar ısrar eder ki, söylemekten başka çaresi kalmaz. Eşine bu sırrı söyledikten sonra kalkıp camiye gider. Cuma vaktini beklemeye başlar. O gün cumada herkesle helalleşir. Eve gelince de Hakk'ın rahmetine kavuşur. (Demir, 2013: I, 142)

Denizli'de çok zengin bir ağa vardır. Çok merhametlidir. Kendisinden yardım isteyenlere hep yardımcı olmaktadır.

Ahi Sinan, Orta Asya'dan Denizli'ye gelmiştir. Çok yorgundur. Kimin yanına sığınabileceğini sorar bu merhametli ağayı tavsiye ederler. O da gidip ağanın yanına sığınır. Oradaki herkes Ahi Sinan'ı bilgisinden, dürüstlüğünden ve davranışlarından dolayı çok sever.

Bir gün ağa, hacca gitmeye karar verir. Evini ve ailesini Sinan'a teslim eder. Çünkü Ahi Sinan'a çok güvenmektedir.

Günlerden bir gün Ahi Sinan namazını kıldıktan sonra ağası aklına gelir. Ağasının helvayı çok sevdiğini hatırlar. Ağanın hanımından helva yapmasını rica eder. Kadın helvayı yapıp Sinan'a verir.

Sinan, helvayı Mekke'de ağasına verip döner. Ağa geri dönünce herkes onu karşılamaya gider. O da asıl hacının kendisi değil, Sinan olduğunu söyler ve elindeki helva kabını gösterir. (Demir, 2013: II, 22)

Kars'ta Kağızman adında bir kişi yaşamaktadır. Kağızman, hocasını çok sevmektedir. Onun sıcak helvayı sevdiğini bilmektedir. Kağızman'ın hocası hacca gider. O hacca gittikten sonra Kağızman'ın eşi, Kağızman'ın yemesi için sıcak helva yapar. Fakat Kağızman helvayı hocasına götürmek ister. Eşi, alay edip ona güler. Kağızman kısa bir süre evden ayrılır. Eşi, Kağızman'ın onunla alay ettiğini sanır.

Kağızman hocası namaz kılarken sıcak helvayı yanına bırakıp döner. Hoca, namazı bitirdiğinde helvayı görür. Helva kabından, Kağızman'ın getirdiğini anlar. Kağızman'ın hocası hacdan gelir. Herkes onu karşılamaya gidip onu kutlarlar. O da asıl kutlanması gerekenin Kağızman olduğunu söyler ve evine gitmeden Kağızman'ın yanına gelir. Tası, Kağızman'ın eşine teslim eder. Kağızman'ın eşi çok şaşırır. Kağızman'a ancak o zaman inanır. Bu olağanüstü olaydan sonra Kağızman'ın evinin bulunduğu yere onun adını verir. (Demir, 2013: II, 144)

Elbistan'ın Ozanhöyük köyünde yaşayan iyi bir kişi hacca gitmeye karar verir. Yolculuğa çıkmadan önce yanında bulunan hizmetçisi Kıyan'ı huzuruna çağırır; evini ve hanımını önce Allah'a sonra da kendisine emanet eder. Kıyan her ne kadar hizmetçi olsa da aile fertlerinden birisi gibidir.

Adam hacca gittikten sonra Kıyan, evin tüm işlerini, ihtiyaçlarını daha dikkatli ve azimle görmeye çalışır. Efendi hacda iken bir gün içli köfte yapılır. İçli köfte yenilirken ağanın hanımı içini çeker:

-Ah Kıyan! Ağan da olsaydı da şu içli köfteden yeseydi, çok severdi, der. Kıyan hemen hanımına cevap verir:

-Bir tabak koy, ağama da götüreyim, der.

Evin hanımı; Kıyan'ın çok çalıştığını, yorulduğunu, bu nedenle karnının doymadığını, içli köfteden biraz daha istemeye utandığını, bu yüzden böyle konuştuğunu düşünerek bir tabağa içli köfte doldurup verir.

Kıyan bir tabak içli köfteyi alır, evden çıkar. Hac sırasında akşam namazını kılmakta olan ağa, Kıyan'ın sesini işitir:

-Ağa, hanımım sana içli köfte gönderdi...

Ağa, namazı bitirdiğinde sağına soluna bakar Kıyan'ı göremez. Yanında duran çıkını açar, bir tabak içli köfteyi sıcak sıcak yer. Tabağın ve sofranın kendine evine ait olduğunu anlar.

Efendi haccı tamamlayıp köyüne döndüğünde halk ağayı karşılar, elini öpmek ister. Efendi, elini hiç kimseye öptürmez. Halkın arasında Kıyan'ı göremez. Kıyan'ı sorar:

-Kıyan gelmeden elimi kimseye öptürmem, der.

Kısa bir süre sonra koşar gelir. Kıyan koşar efendisinin elini öpmek istediğinde efendisi, Kıyan'ın elini öpmeye çalışır. Halk, bu duruma şaşırır. Efendi durumu halka olduğu gibi anlatır. Kıyan bunun üzerine halkın arasından ayrılarak kaçmaya başlar. Efendi ve köylüler, Kıyan'ın peşinden giderler. Bir tepeye varıldığında Kıyan kaybolur. Kıyan'ı kimse göremez. Bu tepede bir pınar akmaya başlar. Halk, bir süre oracıkta şaşkın şaşkın bekler, sonra köye geri dönerler. (Demir, 2013: I, 178)

Keçeci Baba, keçeyi elinde hamur gibi ufalamış. Keçeleri hazırlar, ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunarmış. Fakir olanlardan ise para almazmış. Bundan dolayı adı Keçeci Baba kalmış.

O; hem kendi işleriyle uğraşır, Türk ordusunun ihtiyaç duyduğu zamanlarda da savaşa gidermiş. Akşam yatarmış sabah savaşa gidermiş.

Rivayete göre Keçeci Baba yine bir gün savaşa gitmiş, geri dönüyormuş. Köyüne yarım saatlik yol kalmış, çok susamış, köylülerden su istemiş. Adamlar su vermemiş. Bu duruma çok üzülmüş asasını yere vurmuş. Oradan billur gibi bir su çıkmış.

Orada hala ayak izi varmış. Abdestini alıp namaz kılmış. Yarım saat sonra köyüne gelip şehit düşmüş. (Demir, 2013: II, 162-163)

Bir Cuma günü, Cuma namazı vaktine yakın, birkaç kişi Kuddusi Baba'yı ziyarete gelir. Misafirler biraz sohbet ettikten sonra Cuma vaktinin yaklaştığını söylerler. Kuddusi Baba da misafirlerine acele etmemelerini söyler. Birkaç kez tekrarladıktan sonra misafirler dayanamayıp Kuddusi Baba'yı ayıplayarak Cuma namazına giderler.

Kuddusi Baba'nın yanına sonra bir kişi daha gelir. Kuddusi Baba yanındaki misafirlerine:

-Yum gözünü, aç gözünü, der ve Kabe'de olurlar. Bu iki kişi Cuma namazlarını Kabe'de kılarlar. Daha sonra taze hurma ve birkaç çeşit hurma alarak aynı şekilde geri dönerler.

Misafirler namazdan çıktıktan sonra merak ederler ve tekrar Kuddusi Baba'nın ziyaretine giderler. Kuddusi Baba misafirlerine hurma ve meyvelerden ikram eder. Misafirler şaşırır ve şöyle der:

-Efendim burada bu meyveler yetişmez, böyle taze hurma bulunmaz. Bunları nerden aldınız? Kuddusi Baba:

-Biraz daha sabretseniz siz de cuma namazını Kabe'de kılacaktınız, bu meyveleri dalında yiyecektiniz, der. (Demir, 2013: II, 183)

Merkez Efendi, medresede kızları ve erkekleri birlikte okutmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan birkaç kişi padişaha şikayette bulunur. Padişah da Merkez Efendi'yi yanına çağırır. Merkez Efendi, padişahın elçileri:

-Siz gidiniz, ben hazırlıklarımı yapayım, arkanızdan gelirim, der.

Elçiler, hızla geri dönerler. Merkez Efendi'yi İstanbul'da padişahın yanında bulurlar. Merkez Efendi onlardan önce İstanbul'a ulaşmıştır. Şaşırırlar, bir anlam veremezler. Merkez Efendi İstanbul'a ulaşınca padişahı namazda görür, selam verir. Padişah namazı bitirince Merkez Efendi'ye:

-Namaz kılana selam verilir mi, diye sorar. Bunun üzerine Merkez Efendi:

-Peki siz namazda niçin sarayın tamirini düşünüyordunuz, der.

Padişah cevap vermez. Sert bir şekilde:

-Duydum ki medresede kızlarla erkekleri bir arada okutuyormuşsunuz. Ateşle barut hiçbir arada olabilir mi, diye sorar.

Merkez Efendi, kavuğunu çıkarır, kavuğunun içindeki ateşle barutu göstererek:

-İşte böyle durur, der.

Padişah Merkez Efendi'nin kavuğunun içindeki ateşle barutun karışmış halini görünce özür diler. (Demir, 2013: II, 199-200)

Efsaneye göre, büyük kardeş Ebubekir, hac vazifesini yerine getirmek için Kâbe'ye gider. Kendisi orada iken annesinin yaptığı helvanın kokusunu alır. Bu arada, köyde hayvan otlatmakta olan Seydi Sinan'a bu durum malum olur. Hayvanlarını bir ağacın dibine bırakıp eve, annesinin yanına gelir. Annesine:

-Bir tasa helva koy, ağabeyimin canı helva istiyor, der.

Annesi, bu duruma ses çıkarmaz. Kendi canının istediğini, ağabeyini bahane ettiğini düşünür. Bakır bir tasın içine helvayı koyup Seydi Sinan'a verir. Bu esnada Ebubekir, Kâbe'de namaz kılmaktadır. Bir anda Seydi Sinan, Kâbe'de olur ve helvayı ağabeyinin yanına bırakırken ağabeyi Ebubekir, selam verme esnasında kardeşi Seydi Sinan'ın kolunu görür. Namazın sonunda kardeşini arar ama bulamaz.

Ebubekir hacdan köye döndüğünde, çantasından helva tası çıkınca annesi çok şaşırır. Ebubekir kendisini ziyarete gelenlere der ki:

-Komşular, ilk olarak kardeşim Sinan'ı ziyaret edin. Çünkü o takva yönünden benden daha ileridedir.

Bu sözün üzerine komşular, önce Seydi Sinan'ı sonra Ebubekir'i ziyaret ederler. (Demir, 2013: I, 214-215)

Çanakkale Savaşı'nın yaşandığı günlerde köyünde harman savuran Tiryaki Koca, elindeki yabasıyla bir anda cepheye gider. Düşmanla çarpışırken yabasının iki dişi kırılan Tiryaki Koca, aynı gün köyüne geri dönerek harmanına devam eder. Savaşın sona ermesiyle evine dönen Ispartalı bir askerin, Tiryaki Koca'yı savaşta gördüğünü söyledikten sonra, yabasından kırılan iki dişi torbasından çıkararak göstermesi üzerine sırrı ortaya çıkan Tiryaki Koca hayatını kaybeder. (Demirtaş, 2013: 28)

Zonguldak'ta anlatılan efsanede, oğlunun (Hüseyin) askerde olduğu sırada köyünde akrabalarıyla harman savuran Dedeoğlu, birden "Asker sıkıştı." diye bağıarak elindeki yabayı hızlı hızlı sallamaya başlar. Herkesin şaşkın bakışları altında harmandan koşmaya başlayan Dedeoğlu, aniden gözden kaybolur. Bir süre sonra köyüne geri dönen Dedeoğlu'nun, yabasinda bir parçanın kırık olduğu görülür. Yıllar sonra köye gelen Hüseyin, babasının öldüğünü öğrenir. Savaş sırasında babasını gördüğünü söyleyen Hüseyin, savaş alanında torbasına koyduğu kırık parçayı gösterir. Samanlıktaki yabayla kırık parçanın birbirini tutmasından sonra Dedeoğlu'nun savaşa katıldığı anlaşılır. (Demirtaş, 2013: 28-29)

Zamanın ağalarından birinin atını binmek için isteyen Mehmet Dede, kale önünden bindiği atla o sırada yaşanan bir savaşa katılır. En ön safta düşmana karşı savaşılan Mehmet Dede, kısa bir süre içinde geri döner. Atın bu kadar kısa sürede terlemesine şaşırarak ağa, yine de Mehmet Dede'ye bir şey söylemez. Savaş sonrasında evine misafir olan gaziler, burada gördükleri Mehmet Dede'yi tanırlar. Gazilerin yaşadıklarını anlatmasından sonra, Mehmet Dede'nin kılıcıyla düşmanı püskürterek zafer kazanılmasını sağladığı ortaya çıkar. (Demirtaş, 2013: 29-30)

Kore Savaşı'na katılan Türk birliğindeki Erzincanlı bir asker, savaş sırasında Deli Aziz'i düşmanla savaşırken görür. Daha sonra aramasına rağmen Deli Aziz'i bir türlü bulamayan asker, ailesine yazdığı mektupta Deli Aziz'in de Kore'de yanlarında savaştığını anlatır. Hâlbuki savaş sırasında Deli Aziz Erzincan'dan hiç ayrılmamıştır. (Demirtaş, 2013: 30)

Ali Pınar'da oturan Seyit Baba, Kore Savaşı sırasında her gece savaşa gidip gelmektedir. Savaşın kaybedilmek üzere olduğu sırada yine savaşa gidip var gücüyle savaşılan Seyit Baba, yaralanmasına rağmen savaşın kazanılmasını sağlar. Evinde

çamaşırlarını değiştirirken yarasının gelini tarafından görülmesiyle sırrı ortaya çıkan Seyit Baba, olduğu yerde ruhunu teslim eder. (Demirtaş, 2013: 31)

Geceleri herkes uyuduktan sonra atıyla Kore Savaşı'na katılan Şeyh Lütfü, sabahları evine döndüğünde yorgun ve üstü başı toz içinde olmaktadır. Bu savaşa katılan askerlerden köye geri dönenlerin, onu Kore'de savaşırken gördüklerini anlatmalarıyla sırrı ortaya çıkan Şeyh Lütfü'nün ölümü gerçekleşir. (Demirtaş, 2013: 31)

Düşmanlarla yapılan savaşlara katılan Şeyh Abdurrahman etrafında anlatılmaktadır. Beyaz elbiseli, beyaz sakallı, beyaz atlı olarak geceleri savaşa giden Şeyh Abdurrahman, dönerken siyah elbiseli, siyah sakallı ve siyah atlı olmaktadır. Bir gece savaştan döndükten sonra üstünü değiştirirken vücudundaki kılıç yarası hizmetkârı tarafından görülen Şeyh Abdurrahman, sırrının ortaya çıkmasıyla hayatını kaybeder. (Demirtaş, 2013: 31)

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında bir grup Türk askerinin esir düşmek üzere olduğu kendisine malum olan Kayo Hasan "Ben onları kurtarmaya gidiyorum." diyerek eline aldığı dirgeniyle evinin yakınındaki tarlasına doğru koşmaya başlar. Tarlaya vardığında elindeki dirgeni biriyle mücadele ediyormuş gibi sağa sola sallayan Kayo Hasan, birkaç saat geçtikten sonra yorgun bir şekilde evine döner. Evdekiler bu yorgunluğunun sebebini sorduğunda ise onlara, düşman askerlerini perişan ederek Türk askerlerini kurtardığını söyler. (Demirtaş, 2013: 32-33)

IV. Murat'ın Bağdat seferi sırasında zor durumdaki orduya yardım eden Mehmet Baba ile ilgili olarak anlatılmaktadır. Sefere giderken ziyaretine gelen Sultan Murat'tan dönüşte birkaç düşman kellesi getirmesini isteyen Mehmet Baba, Bağdat kuşatmasındaki ordunun zor durumda kaldığı bir anda talebelerini götürdüğü arpa tarlasında çocuklara arpa başaklarını ovalattırıp, kılıçıklarını Bağdat'a doğru üflettirir. Bu sıralarda savaşı kaybetme noktasına gelen Osmanlı ordusu, bir anda kuvvet kazanarak düşmanı yenilgiye uğratar. Sefer dönüşü Mehmet Baba'yı tekrar ziyaret eden Sultan Murat'ın getirdiği düşman kellerinin gözlerine bakıldığında, arpa kılıçığıyla dolu olduğu görülür. Böylece Mehmet Baba'nın savaşta orduya yardım ettiği anlaşılır. (Demirtaş, 2013: 33)

Velî Baba'nın Miryokefelon Savaşı sırasında Selçuklu ordusuna yardım ettiği görülmektedir. Düşman ordusunun üstünlük kurduğu, savaşın kaybedilmek üzere olduğu bir anda Sultan Kılıçarslan “Yetiş ya Velî Baba!” diye bağırır. Bu sırada köyünde harman savuran Velî Baba “Din kardeşlerim kırılıyor!” diyerek bir anda harmanı dört bir yana atmaya başlar. O anda savaş meydanında bir toz bulutu meydana gelir. Savaş bittikten sonra gelenlerin anlattığına göre, bu toz bulutu orduyu hezimetten kurtarır. Ölen düşman askerlerinin gözlerine bakıldığında, bunların buğday kılıcı ile dolu olduğu görülür. (Demirtaş, 2013: 34)

IV. Murat'ın Bağdat kuşatması sırasında askerleri düşmanın top mermisinden koruyan Murtaza Dede, kendi yerine oğlunu vekil olarak padişahla beraber Bağdat'a gönderen Murtaza Dede, oğlunun da bulunduğu bir grup askerın üzerine, kaleden atılan bir topun düşeceği sırada ayağını uzatarak askerleri ölümden kurtarır. Savaştan sonra köye dönen oğlu yaşadıklarını anlatınca yerinde olmayan ayağını gösteren Murtaza Dede, savaşta onları ölümden kurtaran ayağın kendi ayağı olduğunu söyler. (Demirtaş, 2013: 34)

Pîrî Baba'nın üstadının hizmetinde olduğu ifade edildikten sonra onun her gün öğle namazını Kâbe'de kıldığı ve sonra gelip tekrar sanatıyla megul olduğu belirtilmektedir. (Doğanbaş, www.tasavvufkitapligi.com, 2018)

Şimdi Muhyiddin Baba'nın olduğu yerin yakınlarındaki dutlukta bir çiftlik varmış. Muhyiddin Baba, genç yaşlarda buraya gelmiş. Ağanın yanında çalışıyormuş. Ağa hacca gitmiş. Muhyiddin Baba, bir gün hanıma: “Ağam lokmayı çok sever, bir tepsi lokma yap da ağama götüreyim.” demiş. Hanım “Her halde delikanlının canı lokma çekmiş; utandığı için söyleyemiyor da böyle diyor.” diye düşünmüş ve lokma yaparak Muhyiddin Baba'ya vermiş. Muhyiddin Baba, bir saat içinde hacca gidip, ağasına lokma götürüp gelmiş. Ağa, Muhyiddin Baba'yı karşısında görünce çok şaşırmış, lokmayı yedikten sonra yüzüğünü tepsinin içine koymuş. Muhyiddin Baba, tepsiyi hanıma getirmiş. Hanım bakmış ki hacca giden kocasının yüzüğü tepsinin içinde duruyor. Muhyiddin Baba kuş olup uçmuş, lokmayı Hacca götürmüş, bir saat içinde tekrar dönmüş. Ağa ve hanımı Muhyiddin Baba'nın büyük bir evliya olduğuna inanmışlar, herkese anlatmışlar. Muhyiddin Baba, bunun üzerine, kaybolmuş. (Durbilmez, 2015: 20)

Muhyiddin Baba da yatırın yanında çırak olarak hizmet ediyormuş. O yatır (ermiş) hacca gidiyor. Muhyiddin Baba bir gün, hacca giden adamın hanımına: “Yenge, Hacı Efendi gözlemeyi çok severdi; yap da ona götüreyim.” diyor. O hanım, Muhyiddin Baba’nın karnı doymamış da bu yüzden istediğini sanıyor. Bir çıkıya dört tane gözleme koyarak veriyor. Çıkıyı alan Muhyiddin Baba kayboluyor. Hacı Efendi namaz kılarken Muhyiddin Baba onun yanına varıyor. Namazı kıldıktan sonra: “Yenge bu gözlemeleri sana gönderdi.” diyor. Hacı Efendi gözlemeleri yiyor; Tesbihi ile yüzüğünü Muhyiddin Baba’ya hediye ediyor. Muhyiddin Baba tekrar Çöke’ye dönüyor. Hacı Efendi’nin hanımı tesbih ile yüzüğü görünce Muhyiddin Baba’nın bir eren olduğuna inanıyor. Çünkü Muhyiddin Baba’nın Hacca gidip gelmesi birkaç dakika sürüyor. Hacı Efendi hacdan dönünce, kendisini ziyaret edenlere: “Siz Muhyiddin’i ziyaret edin. O benden daha derin bir evliyadır.” diyor. Hacı Efendi öldükten sonra Muhyiddin Baba onun yerine geçiyor. (Durbilmez, 2015: 20)

Ladik’ten birisi senenin birinde hacca gidecektir. Ladikli Ahmet Ağa ile görüştüğünde kendisinden bir isteğinin olup olmadığını sorar. Ahmet Ağa da: “İki gün sonra gel, sana bir kart vereceğim. İnşallah Mekke’ye gittiğinde Arafat’a çıkacaksın. Orada onuncu elektrik direğinin yanındaki çadıra varacaksın. Burada sana vereceğim kartı gösterdiğin zaman çadırın önündeki bekçi seni içeriye alacak.” Aradan zaman geçer. O köylü hacca gider. Köylü kartı yerine ulaştırdığında orada Ahmet Ağa’yı da görmüştür. Ama Ahmet Ağa o sene hacca gitmemiştir. Hacdan döner dönmez hemen Ahmet Ağa’nın yanına gelir ve: “Sen, bu sene hacca gitmediğin hâlde senin o tarif ettiğin kartla girdiğim çadırın içinde seni gördüm. Bu ne hâldir?” deyince, Ahmet Ağa: “Belki birisini bana benzetmişsindir.” diyerek olayı kapatır. (Elma-Kaya 2006: 92-93)

Abdullah Fahri Baba Boran köyündeki tekkesine dönüp köye yaklaştığı sırada atını üç saat kadar uzakta bulunan Hatun Suyu tarafına çevirip yüksek sesle talebesine seslendi. “Cumâli Efendi seni çok göresim geldi. Hemen dergâha gel!” Kısa bir müddet sonra çağırdığı talebesi telaş içinde dergâha geldi. (EA, 1992: 1, 101)

Abdullah Menûfî kısa zamanda bir yerden bir yere gitmesi meşhurdur. (EA, 1992: 143)

Abdurrahman Arvâsî silahlarını kuşanır evden çıkar sabahtan önce üstü başı kanla eve dönermiş. Bunu merak eden karısına ölümüne kadar kimseye anlatmama şartı ile söyler: “Biz vazifemiz icabı zaman zaman dünyanın neresinde Müslümanlarla kâfirlerin harbi varsa oraya gideriz. Müslümanlara yardım eder, küffarla harp ederiz. (EA, 1992:1, 197)

Bir defasında bazı kimseler gemi ile bir yerlere gidiyorlardı. Yolcuların içinde Abdurrahman es Sekkaf’ın talebelerinden birkaç kişi de vardı. Bir ara geminin tabanından bir yer delindi. Ne yaptılarsa deliği tıkayamadılar. Talebelerinden hocalarından yardım istediler. O esnada hocalarını gemide gördüler ve ayağını deliğin üzerine koydu, delik kapandı, su girmez oldu. (EA, 1992: 1, 224)

Sultan Kayıtbay bir sefer için Abdülkadir Deştûti den izin ister. İzni aldıktan sonra yola çıkar, mesafe çok uzaktır. Sonunda Halep’e varırlar. Ulaştığında Deştûti’nin orada talebelerine ders verdiğini görür ve şaşırır. Oradakilere de o zatın beş aydan beri orada ders verdiğini söylerler. (EA, 1992:1, 379)

Muhammed Bin Ânân Deştuti için: “O namazı çeşitli yerlerde kılar. Keramet sahibi olduğu için, Allah-ü Teâlâ’nın izni ile bir anda çeşitli yerlere gidebilir. O gün öğle namazını İskenderiye yakınlarındaki Remle beldesinde bulunan Beyaz Camide kıldı” buyurur. (EA, 1992:1, 380)

Abdülvahid bin Zayd anlatır: hizmetlerimi görmesi için bir köle satın almıştım. Gece evimde kalmasını istedim. “Efendim ben size hergün bir dirhem vereceğim. Karşılığında geceleri beni serbest bırakmanızı istiyorum.” dedi. O günden sonra her gece evden çıkar, sabahleyin döner ve bir dirhem getirirdi. Bir gün komşum gelip. “Kölen mezar açıyor, kefen soyuyor.” dedi. Onu eve hapsedtim. Yatsı namazından sonra kölem kaktı. Kilitlediğim kapıları bir işaretiyle açıyordu. Onu takip ettim. Kurak bir yere gittik. Kölem sabaha kadar namaz kılıp “Ey yüce sahibim! Efendime götüreceğim ücreti gönder.” diye dua etti. Gökten üzerine bir dirhem düştü aldı cebine koydu. Onun hakkında yanlış düşündüğüm için tövbe edip, Allahü Tealadan af diledim. Sonra da kölemi azad etmeye karar verdim. Fakat kölem kayboldu. Çok üzüldüm. Bulunduğum kurak yerin neresi olduğunu bilmiyordum. Az sonra karşıma kır ata binmiş biri dikildi ve nerede oturduğumu sordum. Bulunduğum yer ile memleketim arasındaki mesafenin

süratli giden bir süvari için altmış konaklık mesafe olduğunu söyledi. Kölemin gece yanıma geleceğini söyledi. Ortalık kararınca kölem geldi. Yanında mükellef bir sofraya vardı. Benzerini görmediğim yemeklerden yedim. Sabah namazından sonra kölem elimden tuttu. Sonra birkaç adım attık. Kendimi evimin önünde buldum. Kölem bana “Efendim beni azad etmeye karar vermediniz mi?” dedi. “Evet” dedim. Yerden bir taş alıp azad etme bedeli olarak bana uzattı. Elime alınca taş altına dönüştü. Sonra kölem gitti. (EA, 1992: 2, 15-16)

Ali Bekkâ bir arkadaşı ile birlikte bir gün Bağdat’tan bir yolculuğa çıkmışlardı. Gidecekleri yer ile Bağdat arası yürümekle bir senelik yol idi. Onlar kerametleriyle bir senelik yolu bir saatte almışlardı. (EA, 1992:3, 53)

Ebu Bekr Verrak hazretleri şöyle anlatmıştır: Hocam Muhammet bin Ali Tirmizi bir gün bana “Seni bir yere götürmek istiyorum.” dedi ve çok geçmeden büyük bir sahraya ulaştık. Orada bir çeşme yanına konmuş taht vardı. Bir zat bu tahtta oturuyordu. Bir müddet sonra kırk kişi olduk ve o zat semaya işaret etti. Semadan çeşitli yiyecekler indi. Yemeği yedikten sonra geri döndük. Hocama oranın neresi olduğunu sorunca Sina çölü olduğunu söyledi. Oraya bu kadar kısa sürede nasıl ulaştığımızı sorunca, bunun hâl olduğunu ifade eden bir cevap verdi. (EA, 1992:5, 153)

Bir sebepten dolayı tutuklanan Hacı Aziz ve Eğirdir’den birkaç kişiyi hapse atmak isterler ve ellerini ayaklarını kelepçeleyp zindana atarlar. Bir vakit yemek getirmeye gelen gardiyanlar onu zindanda bulamazlar. Hemen tayakkuza geçip Hacı Aziz’i evinden alıp tekrar zindana atarlar. Fakat, ne kadar zindana koydularsa da onu bir türlü zindanda tutamazlar. (Göde, 2005: 18)

Eğirdir de yaşayan Hacı Aziz ile ilgili birçok efsane anlatılır. Hacı Aziz bölgede meczup olarak bilinir. Her gün avare avare dolaşır. Isparta ile Eğirdir arasında gider gelirmiş. Bu gidiş gelişlerinde, bu hatta çalışan dolmuşları kullanırmış. Yine bir gün Isparta’ya gitmek isteyen Hacı Aziz, yola çıkarak, Isparta’ya giden dolmuşu durdurmak için el kaldırır. Fakat dolmuşçu araba dolu olduğu için Aziz’i almaz. Dolmuş Isparta’ya vardığında, Hacı Aziz garajda onları bekler bulurlar. Herkes şaşkınlık içindedir, bir anlam veremezler. (Göde, 2010: 378)

Eğirdir'in Sorkuncak köyünün Gökbalan düzlüğünde harman savuran Tiryaki Koca adında bir yaşlı:

“Din kardeşlerim kırılıyor.” diyerek elindeki yabasıyla bir anda Çanakkale'ye gider. Düşmanla savaşır ve yabasının iki dişi kırılır. Eğirdirli bir asker çatışma sırasında Tiryaki Koca'yı görür ve tanır. Onun kırılan yabasının parçasını alır. Savaş sonrası memlekete döndüğünde olanları köylülere anlatsa da inanmazlar. O da Tiryaki koca'nın yabasıyla sakladığı parçayı gösterince herkes hayretle içerisinde kalır. (Göde, 2010: 388)

Oldukça yaşlanmış olan Ahmed Yesevi, kendisine tuğ, âlem verdiği, kılıç kuşattığı, altı bin erle Bedahşan iline gönderdiği oğlu Kutbettin Haydar'ı esaretten, Horasan halkının öcünü alıp Bedahşan ilini de kâfirlerden kurtarması için Allah'a yalvarır. Allah, bu hali Hünkâr Hacı Bektaş Velî'ye ilham eder. O da derhal Türkistan iline yürür. Hoca “mülk ıssı geldi.” deyip pek sevinir, Hacı Beştaş'ı ağırlar, ona durumu anlatır ve Hünkâr Hacı Bektaş Velî'yi ili ve oğlunu kurtarması için görevlendirir. Hocanın altmış yıldır hizmetinde bulunanlar, dışarıdan gelen yabancı bir abdala mülk ıssı denmesini ve onun görevlendirilmesini hazmedemezler, haset ederler. Hacı Bektaş Velî, şahin donuna girip Kutbettin Haydar'ın yedi yıldır hapsediği mağarayı bulur. Silkinerek insan kılığına girer. Üzüntüden saçları dökülen Haydar'ın saçlarını yeniden eski haline getirir. Daha sonra kibleye yönelir, Haydar'a “Yum gözünü!” der, sonra ise tekrar “Aç gözünü!” der ve Haydar, Hacı Bektaş'la kendisini Hoca Ahmet Yesevi'nin tekkesinde bulur. Büyük sevinç yaşanır. Dervişler de Hacı Bektaş'ın erliğini anlarlar, ona candan muhib olurlar (Gölpınarlı, 1995, 11)

Bir gün, Saru İsmail, Hünkâr'ın huzuruna varıp el kavuşturdu. Hünkâr, nedir İsmail'im dedi, gönlündekini dile getir, işitelim. İsmail, Erenler şahı dedi, Hırakdağının üstünde, iki چراغın yanmakta olduğunu gördüler. Hünkâr, Gaib erenleridir, bizi görmeye geldiler. Onlar, makamlarından kalkıp buraya dek geldiler, biz de varâlim dedi. Kalktı, Saru İsmail'le beraber Hırkadağına çıktı. Erenlerle oturup üç gece sohbet ettiler, sonra dönüp Karaöyük'e geldiler.

Halifeler, Saru İsmail'e, nereye gittiniz, ne tez geldiniz dediler. Saru İsmail, tez geldiniz demek, ne demek? Biz, tam üç gün, üç gecedir Hırkadağında Gaib erenlerle

sohbet ettik dedi. Halifeler, hangi üç gün, hangi üç gece? Bugün ikindi vakti gittiniz, daha gün kavuşmadı, geldiniz dediler. Saru İsmail, bu işin, erenlerin bir kerameti olduğunu anladı, sükûta vardı. (Gölpınarlı, 1995: 66)

Hacı Bektaş Velî, Rasul Babayı gece uykuda iken Suluca karahöyük'ten Altıntaş'a Beşkarış makamına gönderir. Cemal Seyit Sultan Tükelcik'de ne zaman yemek pişirip sofraya yayılsa “ Rasul Baba'ya gel iriş.” Der. Bu söz Rasul Baba'ya malum olur yemeği birlikte yerlerdi. (Gölpınarlı, 1995: 86)

Zamanın Mardin hükümdarı Şeyh Hasan'ın gücünden korkup, yakalatmış ve tabanı su içinde, çıkılması imkansız bir zindana attırmış.

Bir gün nöbetçisi, Şeyhi bahçedeki çeşmede abdest alırken görünce şaşkınlıktan donakalmış. Aynı gün, padişah da Şeyhi camide namaz kılarken görmüş, yaklaşıp konuşmak istemiş ama şeyh ortadan kaybolmuş, yine zindana dönmüş.

Şeyhin, zindana sızan güneş ışıklarının hüzmüne katılarak, zindandan çıktığını ve yine aynı şekilde geri döndüğünü anlayan hükümdar, Şeyhi bağışlayıp, serbest bırakmış. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 70-71)

Ali, bir ağanın yanında çalışan yoksul, bekâr ve son derce temiz kalpli bir gençmiş. Bir gün ağası hacca gitmiş. O zamanlar hac, üç ay ile altı ay süren, uzun bir yolculukmuş.

Ali, ağasının geride kalan her şeyine, malına, mülküne çok iyi sahip çıkmış. Ağasının iki öküzü varmış. Birisinin bir gözü körmüş, birisinin kuyruğu kısaymış. Ali onları bile altın gözlüm, gümüş kuyruklum diye sever ve hiç incitmezmiş. Ahırlarını tertemiz tutar, yemlerini hiç aksatmadan tam zamanında verirmiş.

Bir gün, ağanın karısı pekmez helvası ve sıcak tandır ekmeği pişirmiş. Sonra da içini çekip “Ah ağan da burada olsaydı, o da yeseydi.” demiş. Bunu duyan Ali, kadına “Bir kaba koy da götüreyim.” demiş. Kadın gülmüş “Galiba Ali'nin canı bir tabak daha helva istiyor ama bunu söyleyemiyor.” diye düşünmüş. Bir kaba helva koyup Ali'ye vermiş, sonra da akam namazına durmuş. Ali, kadın akam namazını kılana kadar ortadan kaybolup, yine geri dönmüş. Bu süre içinde helvayı, hacdaki ağasına götürmüş.

Zamanı gelip, ağa hacdan dönünce, herkes köyün dışına çıkıp onu karşılamışlar ve elini öpmek istemiler. En arkada da Ali duruyormuş. Ağa, elini öpmek isteyen köylülere Ali'yi göstererek "Siz gidip onun elini öpün." demiş ve elinde tuttuğu helva kabını herkese göstererek, Ali'nin bir akam namazı süresi içinde, nasıl hacca gelip, kendisine helva getirip, geri döndüğünü anlatmış. Bunun üzerine herkes geri dönüp, Ali'nin elini öpmek istemişler fakat Ali köye doğru koşmaya başlamış. Bir taraftan da sırrı ortaya çıktığı için "Allah'ım yer yarılsa da içine girsem." diye dua ediyormuş. Birdenbire, üstünde bulunduğu tepe yarılmış ve köylülerin akın bakıları arasında, Ali içine girip kaybolmuş. Geride öküzlerini güttüğü sopası kalmış. Bu tepeye, Tilalo. "Ali Tepesi" adını vermişler ve bir türbe yaparak, sopasını da başucuna koymuşlar. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 179-180)

Şeyh Lütfü ermiş bir insanmış. Geceleri herkes uyuduktan sonra, atıyla evinden çıkıp gider, Kore Savaşı'na katılırmış. Sabaha doğru evine döndüğünde, üstü başı toz toprak içinde ve yorgun olurmuş.

Daha sonra Kore Savaşı'na katılan askerlerden geri dönenler, köye gelince, Şeyh Lütfü'yü savaşta gördüklerini anlatmışlar. Sırrı ortaya çıkan Şeyh de ölmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 258)

Şeyh Abdülkadir, herkes uyuduktan sonra geceleri kalkar atına biner, çok uzaklardaki savaşlara katılıp, sabaha doğru döner ve yatağına yatarmış.

Bir gün döndüğünde savaşta yaralandığını anlamış ve yarasına gübre sürerken gelini onu görüp ne olduğunu sormuş. Sırrı ortaya çıkan Şeyh, o anda ölmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 288)

Kore Savaşı sırasında, Ali Pınar'da oturan Seyit Baba adında ermiş birisi varmış. Her gece ortadan kaybolur, Kore'ye savaşa gider, sabaha doğru da gelip, hiç kimseye görünmeden yatağına yatarmış.

Bir ara Kore Savaşı kaybedilmek üzereymiş. O gece yine savaşa gidip, var gücüyle çarpışan Seyit Baba, savaşın kazanılmasını sağlamış ama kendisi de yaralanmış. Sabaha doğru evine dönüp, çamaşırını değiştirirken, gelini onun yarasını görmüş, korku ve şaşkınlıkla bunun nedenini sormuş. Önce hiçbir şey söylemediyse de

sonunda gerçeği anlatmak zorunda kalan Seyit Baba, sırrı ortaya çıktığı için, hemen oracıkta ölüvermiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 362)

Koca Fakı, Ozan köyünde yaşayan, kimsesiz, çok fakir biridir. Köyde elleri koynunda gezer durur, hiç kimseye zararı dokunmaz.

Ozan köyünden biri hacca gider. Mekke'yi ziyaret ettikten sonra, köylüsü, hiçbir şeyi olmayan, hacca gitmesi imkansız olan Koca Fakı'yı Kabe'de görür.

Hacıların dönme zamanı gelir. Ozan köylüler hacılarını karşılamaya gider. Fakat hacıları:

“Beni değil, varın derede, Sincanlığın içinde gezen Koca Fakı'yı ziyaret edin, asıl ziyaret edilecek eli öpülecek O'dur.” der. Koca Fakı'nın ermişliği ortaya çıkıp, sırrı öğrenilince olduğu yerde ölür. Ozan köyünün kabristanlığına defnederler. (Karadavut, 1992: 251)

Ali, bir ağanın yanında azap olarak çalışıyormuş. Ağa hacca gitmiş. Bir gün ağanın hanımı helva pişirmiş. Ali'ye:

“Ali, ağan da olsaydı da, helva yeseydi, ne iyi olurdu.” demiş. Ali:

“Abla, bir tepsiye koy da ağama verip geleyim.” demiş. Ablası, “Her halde kendisi yiyecek, istemeye utandı, vereyim de yesin.” diyerek bir tabak daha helva verir. Ali, ağanın tespihi ile ağızlığını da alarak ortadan kaybolmuş. İkinci namazına yakın bir saatte ağasını bulmuş, helvayı vermiş. Tespih ile ağızlığı da ağasına bırakarak, akşam namazına köyüne geri dönmüş. Hanım:

“Neredesin Ali, tespihle ağızlığı ne yaptın?” demiş. Ali de tespih ile ağızlığı ağasına verdiğini, gelirken getireceğini söylemiş. Hacıların dönme zamanı gelir ve herkes ağayı karşılamaya gider. Ağa:

“Bana gelmeyin, Ali'yi karşılayın. Asıl hacı Ali'dir. Ali dosttur, Ali, yardır.” demiş. Sırrı ortaya çıkan Ali orada ölmüş. Adı da Aliyar kalmış. Aliyar'ın türbesi tamir edilirken Satılmış'ın Hasan ile Dedefakılılı Hasta Mehmetin Musa:

“Bu adam hakkında böyle böyle diyorlar, şu mezarı açıp da bir bakâlim.” diyerek mezarı açarlar. Ali'nin ayağının serçe parmağı hiç çürümemiş olarak ellerine gelir. Bunlardan birinin evi yanar, diğeri de yüz felci geçirir. (Karadavut, 2016: 404)

Lokman-ı Perende, hacca gitti; tavaf etti, hac törenlerini yerine getirdi ve Arafat'a çıkıp vakfeye durdu. Sonra yanındaki arkadaşlarına dönüp “Bugün arife, şimdi bizim evde pişi yapıyorlardır.” dedi. Lokman'ın bu sözü Hünkâr'ın içine doğdu. Evde de o anda gerçekten pişi hazırlanmaktaydı. Lokman'ın karısına “Bir tepsiye birkaç pişi koyun da bana verin hocama götüreceğim.” dedi. Bunun üzerine bir tepsiye birkaç pişi koydular ve Hünkâr'a verdiler. Bektaş'ın canı pişi istiyor diye düşündüler. Bektaş tepsiyi aldı; göz açıp kapayıncaya değin götürüp, Lokman-ı Perende'ye sundu. Lokman Hünkâr'ı görünce hikmetini anladı. Arkadaşlarıyla birlikte pişiyi yedi ama tepsiyi gizledi. Hac farızasını bitirip Hicaz'dan dönüşte, Horasan'a yaklaşıncı Nişabur halkı, Lokman-ı Perende'yi karşılamaya çıktı. “Haccın kutlu olsun” dediler ve mübarek elini öptüler. Lokman, Hacı olan Bektaş'tır, gidip onun elini öpün” dedi. Kerametlerini bir bir anlattı. (Korkmaz, 2011: 19)

Çok eski zamanda Siverek'in Arastul (Bakanak) Köyü'nde ağanın yanında rençberlik yapan yoksul bir adamdır Kâfur. Tarla işleriyle ve hayvanlarla ilgilenmektedir. Uzun yıllar ağanın tarlasında öküzüyle çift sürmüştür. İçi insan ve hayvan sevgisiyle dolu, dürüst ve güvenilir bir insandır. Öküzünü ahıra koyacağı zaman önce kendisi çıplak vücuduyla yere uzanır, yerde taş, tümsek gibi hayvanı incitecek şeylerin olmadığından emin olduktan sonra öküzünü ahıra bırakırdı. Böylece hayvanın eziyet çekmesini önlemiş olurdu. Bu derece hassas bir insandı. Bu nedenle ağası onu çok sever ve ona çok güvenirdi.

Günlerden bir gün hac vazifesini yerine getirmek üzere, Kabeye gitmeye karar verir. O zamanlar hac yolculuğu at ve deveyle yapıldığından yolculuk aylarca sürermiş. Ağa karısını, çocuklarını ve tüm malını Kâfur'a emanet ederek gönül rahatlığı ile yola koyulur.

Birkaç ay sonra ağanın karısı bir gün içli köfte yapar. Yemekte. “Keşke ağan da burda olsaydı da bu köftelerden tatsaydı.” diye dert yanar Kâfur'a. Kâfur da “Ver, ben ona götürüp veririm.” demiş ve bir tabak köfteyi alarak dışarı çıkmış. Kadın herhalde doymadı, utancından isteyemedi de ondan aldı diye düşünmüş. Oysa Kâfur, köfteleri alıp, hac vazifesini yerine getiren ağasına götürmüştür.

Bir zaman sonra, köydeki dedikoducu bir kadın tarafından Kâfur ile ağanın karısı hakkında bir dedikodu yayılmaya başlamış köyde. Dedikodunun boyutu giderek arttırılmış ve bu Kâfur'un kulağına kadar gelmiş. Kâfur'un ağasının karısı ile ilişkisi olduğu yönünde laflar dilden dile dolaşıyormuş. Kâfur bu duruma çok üzülmüş. Günlece bu işten nasıl kurtulacağını düşünüyormuş. Ağası gelir gelmez köyü terk etmeye karar vermiş. Ama o gelmeden de gitmenin doğru olmayacağını düşünüyormuş, çünkü kadın ve çocuklar kendisine emanet edilmiş.

Derken, hacılar dönmeye başlar. Köyün ağası da son gelen kervanın içindedir. Köylüler topluca onu karşılamaya giderler. Kâfur da o sırada köyün yakınındaki tarlada çift sürmektedir. Köylüler ağaya doğru giderken ağa Kâfur'u göstererek: "Bana değil, ona gidin asıl hacı o'dur." demiş. Köylüler de bu sözler üzerine Kâfur'a doğru yönelirler. Kâfur korku ve panik içinde köylülerin kendisini öldürmeye geldiğini düşünerek kaçmaya başlar. Ancak kurtulamayacağını anlayınca elindeki asasını toprağa vurarak "Ya Rabbi! Canımı al!" diye ellerini açarak dua etmeye başlar. O anda asası bir ağaca dönüşür, kendisi de ortadan kaybolur. Dümdüz arazi de Kâfur'un yok olduğunu gören köylüler onun bir ermiş olduğunu anlayıp, ağası ziyaret yeri olarak belirlerler. (Kurtoğlu, 2008: 126-127)

Yusûfî Dede bir gün Antalya'nın Serik ilçesinde, Cuma namazı için salâ okunurken. "Bana bir binek hayvanı verin köyüme gidip cuma namazını kıldıracağım." der. Namaza kadar oraya ulaşma imkanının olmayacağını söyleyen Serikliler, onu kırmamak için bir at verirler ve arkasından iki atlı gönderirler. (Bugünün şartları ile iki belde arası yüz otuz kilometredir.) Atlılar ancak iki gün sonra hocanın köyüne (Yarpuz'a) gelebilirler. "Hoca geldi mi?" diye sorduklarında halktan şu cevabı alırlar. "Hoca iki gün önce Cuma namazı vakti geldi ve namazı o kıldırdı." deyince atlılar şaşkın şaşkın dönerler. (Merdin, 2016: 77)

Bir gün Mevlânâ hazretleri talebelerinden bir at hazırlamalarını istedi. Hazırlanan ata binip yola çıktı. Ancak akşama doğru ter içinde, toza gark olmuş bir vaziyette döndü. Kimse soru sormadı. Bu hal üç gün devam etti. Üçüncü gün döndüğünde "Elhamdülillah! Ey cemaat müjdeler olsun ki, o kâfir, cehennem dibini boyladı." dedi. Aradan birkaç gün geçti. Şam tarafından bir kafil geldi. Müslümanlarla

Moğolların yaptığı savaşı anlattılar. Mevlânâ'nın son üç gün yetişip düşmanı helak etmesini anlattılar. (OAE, 2004: 72-73)

Hanımı anlatır:

“Bir gün Mevlânâ evden kayboldu. Hiçbir yerde bulamadık. Bir ara uyumuşum uyandığım da Mevlana'yı namaz kılarken gördüm. Mübarek ayakları tozlu idi. Sonra ayakkabılarını çevirmek istedim, onlarda kırmızı kum gördüm. Sorduğum da, Mekke'de bir velî dostum vardır. Biraz onunla sohbet ettim. O kum, Hicaz'ın kumudur.” buyurdu. (OAE, 2004: 89)

Mevlânâ'yı sevenlerden birisi ticaret maksadıyla İstanbul'a gitmek için izin istedi. Mevlânâ hazretleri de “İstanbul'a gitmene izin verdim yalnız şu adreste bir kilise var, içinde şu vasıflarda birini bulacaksın. Ona benden selam söyle.” buyurdu. Tüccar adrese varınca ne görsün Mevlânâ bir köşede oturmakta. Olaya şaşırان tüccar doğruca Mevlânâ'ya koştu. Bir de ne görsün İstanbullu ile oturuyorlar. (OAE, 2004: 100)

Malatyalı Selâhaddin Efendi anlatır:

Gençliğimde İskenderiyye'ye ticaret için gitmiştim. Gemimiz bir girdaba yakalandı, kurtulmamız imkansızdı. Herkes helalleşmeye başladı. O anda. “Ya hazret-i Mevlânâ! İmdadımıza yetiş! diye seslendim. O anda herkesin gözü önünde gelip gemimizin yanı başında göründü. Gemiye yapışıp girdaptan kurtardı ve kayboldu. (OAE, 2004: 104)

Çelebi Cemâleddin'in büyüklüğünü anlamayanlardan biri hacca gitmek üzere yola çıktı. Yolda hırsızlar yolunu kesti. Bütün parasını aldılar. Hiç parası kalmayınca perişan halde ağlamaya başladı. Birden bire karşısında Çelebi Cemâleddin'i gördü ellerinde bulunan keseyi verip “Bunu al kimseye söyleme!” buyurup kayboldu. O şahıs kesedeki altınların çalınanlar kadar olduğunu gördü. (OAE, 2004: 138)

Yavuz Sultan Selim Han Mısır seferine giderken yolu bir zatın bulunduğu köyden geçer. Sultan atı üzerinde ordunun önünde yer alır. Tarlasını süren ihtiyar bir köylüye selam verir. Köylü selamı alır ve hemen işiyle meşgul olur. Sultan “Baba duydun mu? Padişah Mısır'a sefere çıkmış.” der. Yaşlı “Mevlam yolunu açık eylesin. Emeline nail ve muzaffer olarak döner.” der. Sultan ihtiyara “Dede uzak yerden

geliyorum, karnım aç yiyeceğin var mı?” der. İhtiyar ilerde tencerede pişmekte olan aş işaret ederek “Pilav pişmek üzere karnın doyuncaya kadar ye!” der. Padişah “İyi ama arımdaki ordu da aş ister.” deyince ihtiyar “İşte tencere, hepinize yeter inşallah.” der. Gerçekten tenceredeki pilav bütün orduyu duyurur ve hiç bitmez. Sultan o ihtiyarın kerametini anlar. Hürmetle elini öpüp duasını alır ve yola koyulur. Sefer sonrası dönüşte tekrar yanına uğrar. İhtiyar “Mendilimi isterim.” der. Sultan önce anlamaz ama sonra hatırlar. Savaşta yaralanınca bir ihtiyar mendiliyle kolundaki yarayı sarmıştır. Sultan bu kerameti de anlayınca ona hürmet gösterip bulunduğu bölgeye ihsanlarda bulunur. (OAE, 2004: 189)

Kemal Ümmî’nin oğlu Sinan Mekke’ye gitmek için bir gemiye bindi. Hava değişti denizin dalgaları coşmaya başladı. Sonunda gemi battı. Sinan boğulmak üzereyken babası aniden gözüküp onu boğulmaktan kurtardı ve gözden kayboldu. (OAE, 2004: 189)

Kemal Ümmî’nin oğlu Sinan zor durumdadır, işkence görür. Gözlerine mil çekeceklerdir. Çaresizlik içinde ağlar. Birden babası Kemal Ümmî hazretleri karşısına çıkıverir “Gözünü yum beri gel.” der ve sonra onu anlamadığı bir şekilde tutup Kâbe’ye bıraktı. Gözlerini açtığında Kâbe’nin yanında idi. (OAE, 2004: 363)

Bir kadın geceleri dışarı çıktığı için kötü gözle görülür. Hacca giden birisi kadını en ön safta görür ve eteğinden bir parça keser. Kadınlar eve geldiklerinde etekten bir parça olmadığını görürler. Sarhoş kocasını taşıyan kadın ermiştir. Ancak sırrını söylediği için ölür. İmam cenazede milyonlarca kişinin namaz kıldığını görür. (Okuşluk, 1994: 29)

Zamanında Sivslı bir bey, hacca gitmiş. Beyin de çok sevdiği, Şahin adlı bir uşağı varmış. Uşak değil de evin oğlu. O kadar çok sevilirmiş ki, bir dediği iki olmazmış. Güzellikte Peygamber Yusuf’a, mertlikte Zaloğlu Rüstem’e, doğrulukta Veysel Karani’ye benzeyen Şahin’in gönlü ise başka bir âlemmiş. Bazen deryalar gibi coşar, sabahlara dek Tanrı’ya dua edermiş. Bey hacca gidince, Şahin’in bir mahzunluk basmış. Bir gün beyin karısına:

-Valide Hatun, demiş. Beyi çok göreceğim geldi. Bir helva pişir de götürüyim.

Hatun, önce şaşırmış, sonra da: “Bunun elbette bir hikmeti olacak.” diyerek, Şahin’in istediği helvayı pişirmiş, gümüş bir lengere koyarak Şahin’e vermiş. Şahin almış eline lengeri düşmüş yola. Göz açıp kapayınca kadar Sivas’tan Mekke’ye ulaşmış. Beyini bulmuş, sıcaklığına helva lengerini uzatmış. Bey de şaşırmış. Bir şey söylemeye vakit kalmadan Şahinciği gözden kayboluvermiş. Hemen o an Şahin, Sivas’a dönmüş.

Bey hacdan dönünce, elinde helva lengeri, Şahin’i sormuş. “Göçtü” demişler. “Sen hacdayken bir gün gözden kayboldu. Sonra da onu odasında ölü bulduk.” Bey de karısı da olanı biteni anlatmışlar. Mezarı üzerine bir türbe yaptırarak adına çabuk giden anlamına gelen “Yüğrük Şahin” demişler. (Önder, 1966: 125-126)

Bir gün Hünkâr, Tekkekaya’da otururken öğle namazı vakti gelir. Sadeddin “Hünkâr her namaz vaktinde kaybolur, acaba nereye gider?” diye gönlünden geçirir. Bu düşünce Hünkâr’a malum olur. Ona “İleri gel, elini elime ve ayağını ayağımın üstüne koy, gözlerini yum!” der. Gözlerini açtığı anda kendini Kabe’de görür. Namaza dururlar. Hünkâr gözden kaybolur. Bir sonraki namaz vaktine kadar bekler.

Daha sonra Sadeddin “Hünkâr’ı kaçırmadan eteğine tutunayım.” der ama muvaffak olamaz Hünkâr yine kaybolur. Bu sefer orada bulunanlara Hünkâr’ı sorar: “Şurada namaz kılan eri tanır mısınız?” der. Oradakiler: “Evet her vakit burada namaz kılar.” derler. Kırk gün Mekke’de kalan Sadeddin, kırk birinci gün Hünkâr’ın eteğine yapışarak. “Medet senden ayrılamam.” der. Aynı şekilde geriye dönerler. (Özcan, 2009: 22-23)

Bulgaristan’ın Filibe kasabasından Bursa’ya geldiği rivayet edilen helvacı bacı keramet gösteren bir velîdir. Kabri Tahtakale Veziri Caddesi’nde Helvacıoğlu Mescidi’nin önündedir. Helvacıoğlu bir fabrikatörün hizmetçisidir.

Fabrikatörün hacda olduğu günlerde, hanımı helva yaparken, hizmetçiye “Efendimde helvayı çok severdi.” der. Bu sözü duyan hizmetçi, eline aldığı tabağın içine biraz helva koyarak “Efendimiz ağız tadıyla bu helvayı yesin.” diyerek ortadan kaybolur. Evin hanımı da bu işe bir anlam veremez.

Fabrikatör hacdan dönüp, helva tabağı eşyaları arasında çokınca, hizmetçinin ermiş olduğu ve kerametiyle helvayı ağasına ulaştırdığı kanaatine varılır. (Özçelik, 1995: 232)

Mevlana'nın öğrencilerinden biri hacca gitmişti. O hacda iken hanımı, arife gecesini bir tepsi helva yaparak Mevlana ve öğrencilerine gönderdi. Helvayı kabul eden Mevlana, oradaki öğrencilerine helvayı eşit şekilde dağıttı. Herkes payını almıştı ama tepside bir şey eksilmedi. Herkes doyuncaya kadar yedi ama yine tepsi ilk geldiği gibi doluydu.

Mevlana tepsiyi eline alarak;

-Bu tepsiyi sahibine göndereyim, dedi ve dışarı çıktı. Kısa bir süre sonra içeri girdiğinde tepsi elinde yoktu.

Helvayı yapan hanım, ertesi gün medresenin mutfağında tepsiyi arattı; ancak bulamadı. Ayıp olur, diye Mevlana'ya da bir şey diyemedi.

Bir süre sonra hacca giden adam, evine döndü. Hacdan getirdiği eşyalar içinde, hanımının aradığı tepsi de vardı. Buna çok şaşırarak hanımı eşine dönerek:

-Ben arife gecesini bu tepsi ile helva yapıp Mevlana ve talebelerine göndermişim. Tepsiyi ertesi gün aradım ama bulamadım. Bu tepsi nasıl eline geçti, diye sorunca adam daha çok şaşırarak:

-Arife gecesini hacda arkadaşlarımla oturup sohbet ediyorduk. Bir ara çadırın kapısından bir el bu tepsiyi uzattı. Biz de tepsiyi aldık, elin sahibini araştırmak da aklımıza gelmedi. Helvayı yedikten sonra tepsiyi tanıdım. Kimseye vermeyip eşyaların arasına koydum. Başka bir şey bilmiyorum, dedi.

Mevlana'nın bu kerametini görünce, ona olan bağlılıkları ve sevgileri daha da arttı. (Özdemir, 2015: 207)

Amasya'da köprü yapılmaktaymış. Çalışanların yanına ak sakallı bir ihtiyar gelmiş. Selam verip, kolay gelsin, dedikten sonra önündeki on metrelik çukuru atlayıp geçmiş. Soranlara, Arpa Çukuru'ndandım, demiş. Kısa sürede bu olayı vali duymuş. Ancak nedendir bilinmez, ihtiyarın arası vali ile açılmış...Vali sorguya çekince

Tekeli’de yüz koyununun olduğunu söylemiş. Ancak ne valiyi ne de kimseyi inandıramamış. Sonunda ihtiyarı fırına atarak yakmaya karar vermişler. İhtiyar fırına atılırken orada bulunan küçük bir çocuğu da çekip fırına almış. Çocuğun annesi feryat etmesine rağmen valinin adamları fırının kapısını kapayarak uzun süre açmamışlar. Nitekim fırın açılmış. Merakla bekleyenler bir de bakarlar ki ihtiyarın ak sakallı buz tutmuş, çocuğun elinde ise kar çiçekleri bulunmakta. Çocuğa:

-Neredeydiniz, diye soranlara, çocuk:

-Dedem beni Tekeli dağına götürdü, diye cevap vermiş. (Özen, 2001: 101)

Ellez Dede üç kardeşten biriymiş. Kardeşlerin her biri bir yere dağılmış. Ellez Dede de Küçük Koraman Köy’üne gelmiş. Cuma ve Bayram namazlarını Mekke’de kılmış. (Seyidoğlu, 1997: 83)

Bir gün Kara Şeyh sokaktan geçerken kadının birisi koşarak kendisine doğru gelir, eteklerine sarılır. Şeyh kadının derdini sorar, kadın derdini anlatır: Osmanlı Rus savaşları sırasında asker olan kadının oğlu Rusya’da esir düşmüştür. Fakat kadın oğlunun akıbetini merak etmektedir. Tek bildiği şey oğlunun savaşa katılmış olmasıdır. Kara Şeyh kadını ayağa kaldırarak der ki: “Koltuğumun altından bak ne görüyorsun?” Kadın Kara Şeyh’in koltuğunun altından oğlunun Tiflis’te bir zindanda prangaya vurulmuş olduğunu görür.

Şeyh kadının yalvarmalarına dayanamaz, ona: “Yum gözlerini.” der. Kadın gözlerini yumar. Biraz sonra da Şeyh kadına gözlerini açtırır. Kadın gözlerini açtığı zaman prangalı olduğu halde oğlunu yanında bulur. (Seyidoğlu, 1997: 97)

Ruslarla yapılan bir savaş esnasında Ahmet isminde Hasankaleli birisi Ruslar’ın eline esir düşer. O zamanlar Rus rahipleri esir düşenleri yanlarına hizmetkar olarak alırlarmış. Sarı Papa isminde bir rahip de Ahmet’i yanına alır. Ahmet Rusya’da üç yıl kalır. Bir gün kurban bayramının arifesinde rahip Ahmet’in çok düşünceli olduğunu görür. Rahip Ahmet’in yanına yaklaşır: “Niye böyle düşüncelisin?” der. Ahmet hiç sesini çıkarmaz, bunun üzerine papaz: “Anlıyorum, sen hem memleketini özledin, hem de yarın kurban bayramı aیلenden ayrı olacağın için üzüntülüsün.” der. Sonra ilave eder “Sen hiç üzülme ben seni Allah’ın izniyle bayram namazına memleketine

göndereceğim.” der ve çıkıp gider. Ahmet kendi kendine rahibin çok iyi bir insan olduğunu düşünür ve bu konu üzerinde fazla durmaz.

İkindiye doğru rahip Ahmet’in yanına gelir ve beraberce rahibin evine giderler. Ahmet bir de bakar ki burası bir mescit. Rahip Ahmet’e: “Yum gözlerini.” der. Ahmet gözlerini yumar. Aç gözlerini deyince Ahmet açar, açınca kendisini Hasankale’de bulur, rahip gözden kaybolur. (Seyidoğlu, 1997: 106-107)

Bir kadının kocası hacca gider. Kadın günün birinde helva pişirir ve “Kocam olsaydı da yeseydi” diye içinden geçirir. Evdeki uşak kadının içinden geçenleri anlar kadına: “ver götüreyim” der. Kadın: “Uşağın herhalde canı çekti, bir parça vereyim de oturup bir köşede yesin.” diyerek uşağın eline bir tabak helva verir. Vakit tamam olur, hacılar dönmeye başlar, bu arada kadının kocası da Hac’dan döner. Bir gün karısına: “Filan tarihte uşağın geldi bana sıcak sıcak helva getirdi.” deyince uşağın zamanın kutbu olduğunu anlarlar. (Seyidoğlu, 1997: 188-189)

Bir Cuma günü Çelebi Efendi arabası ile Mehmet Efendi’nin evinin önünden geçerken onu görür. Selam verdikten sonra Kapu Camii’ne Cuma namazı için gitmekte olduklarını, arzu ederse kendisini de arabaya alacaklarını söyler. Mehmet Efendi teşekkür eder ve gelmeyeceğini söyler. Henüz yola bile çıkmamış olan hoca, namaz vakti yaklaştığı için geç kalabilir. Çelebi Efendi yanındakilere şöyle der:

“Hoca değil mi, kuş akıllı olur!”

Çelebi Efendi ve beraberindekiler camiye varırlar. Bir de bakarlar ki henüz yola çıkmaya hazır bile olmayan Mehmet Efendi minberin önündeki yerinde oturmaktadır. (Sakaoğlu, 2011: 117-118)

Şeyh Bilece, Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesine bağlı, eski adı Şıhbilecen olan bugün ise Arslanlı olarak adlandırılan köyde yaşamıştır. O, köyün zenginlerinden bir ağanın yanında çalışırken yılın birinde ağası hacca gider. Ağası hacdayken eşi ağanın çok sevdiği yemek olan içli köfte yapar. Eşinin de orada olmasını arzu ettiği sırada Şeyh Bilecen içli köfteleri bir mendilin içine sararak hacdaki ağasına ulaştırır. Hac dönüşü ağanın elini öpmeye gelen köylülere ağa, Şeyh Bilecen’i göstererek onun elini

öpmelerinin daha doğru olacağını söyler. O sırada Şeyh Bilecen kaybolur. (Sakaoğlu, 2011: 126-127)

Bir ağanın Şeyh Bilecen adında garip bir çobanı varmış ağa bir yıl hac farizasını ifa etmek için yola çıkar. Ağanın hanımı bir gün kocasının da sevdiği bir yemek yapar. Bilecen de yanlarındadır. Latife olsun diye ablası ona der ki:

“Bilecen, şimdi ağan da burada olsaydı da bu içli köftelerden yeseydi.” Bilecen de: “Bir mendile bir miktar koyun, ben ağama götüreyim.” der. Hanım Bilece’nin dediğini yapar.

Bilece’nin mendili alması ile ağasının yanına varması bir olur. Köftenin dumanları tütmektedir. Ağası köfteleri afiyetle yer. (Sakaoğlu, 2011: 126-127)

Kontuş adında fakir bir çoban varmış. Kontuş’un kimsenin bilmediği bir sırrı varmış. O, kimselere görünmeden hacca gidip gelebilmektedir.

Kontuş yine aynı şekilde hacca gittiği bir gün ağasının parasız kaldığını görür. Yanına yaklaşır. Ağa onu görünce şaşırır. Kontuş:

“Efendim ben sizi memleketinize götüreceğim. Ancak dönünce bundan kimseye bahsetmeyeceksiniz.” der.

Ancak ağa dayanamaz ve hanımına olanları anlatır. Sırrı açığa çıkan Kontuş oracıkta ruhunu teslim eder. (Sakaoğlu, 2012: 107-108)

Maddi durumu çok iyi olan Hacı Mehmet Buba’nın yanında, onun hayvanlarını otlatıp ayak işlerine bakan bir yardımcısı vardır. Lala, kendisine emanet edilen hayvanlara gözü gibi bakar, bunların sayısını her yıl iki katına çıkarırmış. Hacı Mehmet Buba ise, artan hayvanlarını fakir-fukaraya dağıtırmış. Günlerden bir gün Hacı Mehmet Buba hacca gider. O, kutsal topraklarda hac görevini yerine getirirken Lala Arap da üzerine düşen görevleri eksiksiz yerine getirmektedir.

Bir gün, Hacı Mehmet Buba’nın hanımı. “nor böreği” yapar. Böreği yaparken de eşini hatırlayıp: “Kocam nor böreğini çok severdi, keşke o da burada olsaydı da bunlardan yeseydi.” der. Hanımın üzüldüğünü gören Arap Lala: “Abla, bir peşkire böreklerden bağla, ben ona götürürüm.” der. Hanım, bu tekliften pek bir şey anlamasa

da Lalayı kırmayıp birkaç böreği peşkire sararak eline verir. Nor böreklerini alan Arap Lala, bunları sıcak sıcak ağasına yetiştirir ve hemen ardından tekrar hanımının yanına döner. Hac farızasını yerine getiren Hacı Mehmet Buba, Kıbrıs'a döner. Sohbet sırasında, hacdayken Arap Lala'nın getirdiği sıcak böreklerden bahseder! Böylece Arap Lala'nın kerameti ortaya çıkar. Bunun üzerine, bir rivayete göre Arap Lala, sırrının açıklanması üzerine hemen oracıkta taşa dönüşür. Bir başka rivayete göre ise, Lala bulunduğu yerde ruhunu teslim ederek ölür. Ayrıca, kerametinin açığa çıkması üzerine ortalıktan kaybolduğunu anlatanlar da vardır. (Sakaoğlu, 2012: 135-136)

Adları Mehmet olan iki arkadaş varmış. Bunlar nerede olurlarsa olsunlar birbirlerine yardım etmek için söz vermişler. Mehmetlerden biri Anadolu'da köyünde tarlasında çalışmakta imiş. Elinde yabasıyla çalışan Mehmet'in kulağına öbür Mehmet'in sesi gelmiş:

“Yetiş ya Mehmet!”

Meğer darda kalan Mehmet Tuna kıyılarındaki düşman ile savaşıyormuş. Harmandaki Mehmet öyle bir yaba sallamış ki Tuna kıyılarında düşmanı tepelemiş. Mehmet yabasıyla yardım ederken ter içinde kalmış.

Aradan zaman geçmiş Tuna'da savaşan Mehmet, yurda dönmüş. Başından geçenleri anlatmış ve çantasından kanlı bir yaba ağzı çıkarmış. Bu ağzın Mehmet'in yabasına ait olduğunu gören köylüler hayretler içerisinde kalmışlar. (Sakaoğlu, 2012: 158-159)

Deli lakabıyla tanınan bir kişi, hacdaki hemşehrisine çörek götürür. Hacdaki ağa, hanımının pişirdiklerine benzeyen çörekleri kimin getirdiğini göremediği için bu duruma bir anlam veremez. Çöreklerin içinde bulunduğu tas ve üzerindeki bohça da ağanın, çörekleri yemesiyle birlikte ortadan kaybolur. Ağanın memleketine dönmesinden bir zaman sonra sırrı ortaya çıkan Deli'yi bir daha gören olmaz. (Tecemen 1998: 212-213)

Abdülkadir Efendi, birgün Samsat'ın Ovacık köyünde misafirliktedir. Abdest alır, yola çıkacakken bir kısım köylü: “Nereye gideceksin?” diye sorar. O da: “Samsat'a Cuma namazı kılacağım.” der. Köylü: “Hoca, namaz vakti oldu olacak, bunca yolu

yürüyüp nasıl yetişeceksin.” derler. “İhlâs olunca mesafelerin anlamı kalmaz.” der, gider. Önceden camiye giden bir kısım köylüyle namazını kılar ve köye döner. Köylü o zatın namaza yetiştiğini duyunca çok şaşırır. (Tozlu, 2013: 128)

Ali Baba (Haceli Baba), Besni’nin Üçgöz (Sofraz) beldesinde bir ağanın yanında kâhyadır. Mevsime göre her işi görmekte, her zorluğun üstesinden gelmektedir. O, herkes tarafından sevilen; mertliğine, sözüne güven duyulan birisidir. Ağasının gözünde de Ali Baba’nın yeri bir başkadır. Vakit gelir ağa, hacca gider. Aradan bir hayli zaman geçer. Bu günlerden birinde ağanın hanımı içli köfte yapar. Sofra kurulur ve yemek yenme esnasında hanım: “Ah! Ağa da pek severdi içli köfteyi. Keşke o da burada olsaydı da, yeseydi.” der. Ali Baba, derhal ayağa kalkar: “Hanımım doldur bir tabak, ben ağama verip de geleyim.” der. Hanım, kâhyanın doymadığını, utancından yemek isteyemediğini ve bu yolu seçtiğini düşünse de tabağı içli köfte doldurup verir. Ali Baba bir solukta ağasının yanına varır ve henüz dumanı üstündeki içli köfteyi ikam eder. Tabağın altı hâlâ sıcaktır. Ağa, bir güzel karnını doyurur ve hem pişirene hem de getirene dualar eder.

Zaman geçer, hac görevi tamamlanır ve herkes memleketine döner. Ağa da evindedir. Kendisine “Allah kabul etsin, hayırlı olsun.” demeye gelen komşularına: “Beni değil komşular, Ali Baba’yı tebrik edin, gerçek hacı odur.” diyerek durumu anlatır. O, artık Hacı Ali Baba’dır. (Tozlu, 2012: 172)

Bundan yaklaşık iki yüz yıl önce Belören beldesinde oturan Ahmet Efendi hacca gitmeye karar vermiş, o günün zor şartlarında eşeğiyle yola koyulmuş ve nihayet Kâbe’ye ulaşmıştır. Bu arada Ahmet Efendi’nin karısı ve oğlu Hüsün Bala, kasabada gündelik yaşamlarını sürdürmektedir. Bir gün akşam yemeğinde içli köfte yapılmış ki, bu yemeği Ahmet Efendi çok severmiş. Hüsün Bala, annesinin içli köfte yaptığını görünce: “Ana bir tabağa köfte koy da babama verip geleyim.” demiş. Annesi, onun dalga geçtiğini sanarak oralı bile olmamış, hatta biraz da kızmış Hüsün Bala’ya. Annesinin kendisine aldırmadan namaza durduğunu gören Hüsün Bala, eline aldığı tabağa köfte doldurup Kâbe’de namaz kılan babasının önüne bırakıp geri dönmüş. Yaptığını da bir güzel anlatmış annesine, ama annesi ona inanmamış.

Hüsün Bala'nın babasına gelince o, içli köfte dolu tabağı ve Hüsün Bala'yı karşısında görünce pek şaşırılmış. Karnını doyurmuş, fakat bu olaya köylülerin inanmayacağını düşünerek tabağı Mekke'de götürüp mühürletmiş. Günler sonra Ahmet Efendi, köye döndüğünde kendisini karşılamaya gelen köylülere: “Beni değil, oğlum Hüsün Bala'yı karşılayın.” demiş ve tabağı gösterip olup biteni anlatmış, ama ona da kimse inanmamış. Bu arada Hüsün Bala da birdenbire ortadan kaybolmuş, onu bir daha ne gören ne de bilen olmuş. (Tozlu, 2012: 173-174)

Hacı Musa, Adıyaman merkeze bağlı Olgunlar köyünde bir tepenin üzerindeki yeşil boyalı iki odadan oluşan küçük bir türbede yatmaktadır. Köyün mezarlığı bu türbenin yanındadır. Hacı Musa, vaktiyle bu köyde yaşamış, çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmış, herkesin de güvenini kazanmış biridir. İşinde dürüst, alışverişinde hilesiz, iyi yürekli bir adamdır. Onun asıl farklı yanı gönlünü Hakk'a bağlamış olmasıdır. Musa'nın, kendi gibi değerli bir de ağabeyi vardır. Vakit gelir ağabey hacca gider. Orada canı. “teleme” çeker. “Ah! Olsa da yesem” diye içinden geçirdiği anda karşısında kardeşi Musa'yı görür. Musa, elindeki bir tas telemeyi ağabeyine ikram etmiş ve ortadan kaybolmuştur.

Aradan günler haftalar geçer, hacılar memleketlerine dönmeğe başlar. Ağabey de köyüne döner ve âdet olduğu üzere köylü tarafından karşılanır. Kendisini kutlamak isteyenlere ağabey: “Beni değil Musa'yı görün, onun elini sıkın, gerçek hacı odur” der ve olayı anlatır. Sırrı ifşa olan Musa, o gün ruhunu teslim eder ve köy yakınındaki bu küçük tepeye defnedilir. (Tozlu, 2012: 174)

Her vakit namazlarını vaktinde kılan Ekinci Mehmed Dede bir gün camiye gitmemiştir. Bir zat:

-Eskici Baba, günah değil midir cami avlusunda çalışıp da camiye gelmemek?

Eskici Baba:

-Evladım ikindi namazına yarım saat kala yanıma gel o vakit sorunun cevabını vereyim, der.

O zat ikindi namazı okunmadan Eskici Dede'nin dükkanına gelir. Eskici Dede onu dükkanda bir perdenin arkasına geçirir. Bundan sonra bir göz açıp kapayana kadar kendilerini Medine'de bulurlar. İkinci namazını orada kılarlar. Daha sonra birden Ulu

camie geri dönerler. Adam derhal Eskici Dede'nin eteklerine kapanır. (Turyan, 1982: 62-63)

Halil çırak olduktan sonra ustası onu eline meyve dolu bir sepet vererek evine gönderir. Çalıştıkları dükkan bostan kapısındadır. Ev ise Alacahırka'dadır. Halil'in sepeti alıp dükkandan çıkarması ile dükkana eli boş olarak girmesi bir olur. Ustası bu hale çok şaşırır. Halil sepeti yenge hanıma verdiğini söyler. Usta akşam eve varınca hanımına sorar. Hanımı da Halil'in meyve sepetini getirdiğini söyler. Usta kerameti anlar. (Turyan, 1982: 106)

Kaygulu'nun hiç kızı olmamış ve bir kızı evlatlık edinmişler. İsmi Ceylanmış. Canı hurma istediği zaman Ceylan'ı kürkünün içine sarar. "Yum gözünü Ceylan!" deyip kendilerini Arabistan'da bulurlar, orada hurma yerlermiş. Sonra yine aynısını yapıp eve geri dönerlermiş. (Turyan, 1982: 107)

Pirce Alaaddin'in annesi ekmek yapıyormuş. Alaaddin, evin tek çocuğu olduğundan annesine yardım edip, onun yaptığı ekmekleri pişiriyormuş. Ekmek pişirirken, Koç Davut (Koş Davut) ismiyle anılan yerde (bu köye yirmi kilometre uzaklıkta) tahtacının katırı dereye uçmuş ve tahtacı "Yetiş ya Pirce Alaaddin!" diye bağırılmış. Bunu hisseden Pirce Alaaddin, gidip katırı kurtarmış. Geri döndüğünde bıraktığı ekmek yanmak üzereymiş. Annesi kızıp bağırınca, Pirce Alaaddin durumu anlatmış. Annesi buna inanmayınca, Pirce Alaaddin sırtındaki, katırın ayak izini annesine göstererek, söylediğinin doğruluğunu ispat etmiş. Bunun üzerine annesi "Eğer benden önce ölürsen, üstüne türbe yaptıracağım; senin türbenin damlası hiç kurumasin." diye dua etmiş. Gerçekten de şu anda türbenin tavanı yaz kış daima damlamaktadır. (Türktaş, 1997: II, 10)

Uzun yıllar önce, Denizli'de kapısına gelenleri, önünde el açanları boş çevirmeyen bir ağa varmış. Bu ağanın çok güvendiği Sinan adında bir kölesi varmış. Sinan, çalışkan, dürüst ve uysal biriymiş. Bu yüzden de bey tarafından evin ikinci başı sayılmaktaymış. Ağa bir gün hacca gitmeye karar vermiş ve Sinan'ı yanına çağırarak, kendisi hacca gidince dıştan alınması gerekenleri onun almasını tembih etmiş. Sinan

dindar bir adammış. Gür ve tatlı bir sesi varmış. Çilengirler Camii minaresinden ezan okuyunca Dokuzkavaklar'dan, İncilipınar'dan, Kediboğan Çayı'ndan duyulmuş. Ağasının hacca gitmesinden altı ay sonra Sinan bir gün namazını kılmış, duasını yapmış düşünürken aklına ağası gelmiş. Onun helvayı çok sevdiğini hatırlamış. Hemen evin büyük hanımına gidip helva yapmasını söylemiş. Bir müddet sonra evin hanımı bir lenger içinde, buğuları tüten, gül kokulu helvayı yapıp getirmiş. Sinan bunu bir çevre içine sarıp çıkın yapmış ve koltuğuna almış. Arkasından da gözlerini kapamış ve kendini doğruca kızgın kumlar diyarı Mekke'de bulmuş. Ağası büyük bir meydanda binlerce hacı arasında ikinci namazının farzını kılıyormuş. Sinan arkasından ona doğru yaklaşıp çıkını sol tarafına bırakmış ve bir gölge gibi ortadan kaybolmuş. Ağa, namazı bitirip selamı verdiği zaman burnuna sıcak gül suyu kokusu gelmiş. Yanındaki çevreyi ve üzerindeki işlemeyi görünce bunun memleketinin malı olduğunu bilmiş. Çıkını açıp lengerin kenarındaki yazıları görünce bu lengerin kendi lengeri olduğunu anlamış. Bunu ancak Sinan'ın getirebileceğini düşünmüş ve çok duygulanmış. Aylar sonra ağa Denizli'ye dönünce onu Sinan, şehir dışında karşılamış. Birbirlerine sarılmış hasret gidermişler. Sinan ağasının atının kantarmasından tutmuş eve doğru giderlerken ağanın yüzü bakır rengindeymiş. Şehir girişinden davul zurna sesleri geliyormuş. Şehre girince herkes ağaya hayranlıkla bakıyor ama ağa bu bakışlardan eziliyormuş. Sinan'ın ermiş ve erişmişliğinin yanında, bir hacı olmak ona az geliyormuş. O doğruluk önünde eğilmesini bilen biriymiş. Dayanamamış ve sonunda etrafındakilere: “Bana bakmayın, Sinan'ıma bakın.” demiş. Bunu söylerken gerçek hacının Sinan olduğunu söylemek istemiş. Sinan atın arkasından geliyormuş. Mahzun bir yüzle efendisine bakmış, ondan hakkını helal etmesini istemiş ve oracıkta ruhunu teslim etmiş. (Şemsioğlu, 2004: 34)

Sarı Saltuk seccadesini denize sererek yanındaki dervişlerle Karadeniz'i geçer, denizde karşılaştığı kâfir gemilerini bir işareti ile çark gibi döndürür; elini denizden çıkarıp ileriye uzatarak Ata Baba adlı dervişi, yedi gün uzaklıktaki kıyıya velayet gücü ile bırakır. (Uçkun, 2014: 2, 142)

Keşşaf Hoca, kamyonu binmediği halde şoför onun kendisinden önce geldiğini ve camide abdest almakta olduğunu görür. (Yağbasan, 2013: 43)

Hacca giden fakir bir adamın dönecek parası yoktur. Mekkeli Mehmet adamı tayy-ı mekân ve tayy-ı zamanla eski Malatya'ya getirir. (Yağbasan, 2013: 44)

Evliya kerametlerinden bahseden Hamza Efendi'ye bir öğrencisi inanmış gibi gülümser. Öğrencinin niyetini anlayan Hamza Efendi, sabah namazını onunla Şeyh Hamit'te kılacağını söyler. Talebenin aldığı erikler hurma çıkınca gittikleri yerin Medine olduğu anlaşılır. (Yağbasan, 2013, 46)

Somuncu Baba bir kandille kırk somun çıkaran bir fırıncıdır. Somuncu Baba, Ulu Camiin dört kapısından aynı anda çıkar ve sırrı ortaya çıktığı için Bursa'yı terk eder. (Yağbasan, 2013: 49)

Hacca giden fakir adamın dönecek parası yoktur. Mekkeli Mehmet, adamı tayy-ı mekân ve tayy-ı zamanla Eski Malatya'ya getiri. Mekkeli Mehmet, Kara Baba'nın nerede olduğunu bilerek selam gönderir. Kara Baba Mekkeli'nin yaptıklarını hemen anlar. (Yağbasan, 2013: 53)

Kara Baba adında fakir bir adam hacca giden kafiye katılmak isteyince onu aralarına almazlar. Kafiye mensupları hacdayken fakir adamın önlerinde namaz kıldığını görürler. Kafiledelikler bir gece rüya görür. Bir derviş haclarının kabul olması için Kara Baba'nın gönlünü almaları gerektiğini söyler. Kara Baba sırrını söyler ve vefat eder. (Yağbasan, 2013: 54)

Tam Baba'nın ermişliğine kimse inanmaz. Arkadaşı ile Abdülvahhab Gazi'nin türbesini ziyarete gider. Tam Baba, namaza yetişmek için arkadaşını mucizevî bir şekilde Eski Malatya'ya götürür. Bu olaydan sonra herkes Tam Baba'nın ermişliğine inanır. (Yağbasan, 2013: 60)

1.6. Aynı Anda Birkaç Yerde Birden Görünme

İnceleme sırasında bu motifte, karşımıza farklı örnekler çıktı. Örneğin hiç hacca gitmemesine rağmen hacda ibadet ederken görünen velîler, memleketinden hiç ayrılmamasına rağmen savaş zamanında savaşta mücadele ederken görünen velîler gibi. Ocak'a göre genelde Sünni menakıbnâmerde fazlasıyla görülür.

Nizipli birkaç açığöz Hacı Sadık Hoca Cuma namazındayken bağından üzüm kesmeye niyetlenirler. Bağa vardıklarında Hoca çardakta oturmaktadır. İçlerinden biri Çarşı Camisi'ne gider ve hocanın orada namaz kılmakta olduğunu görür. Bunun üzerine tövbe ederler ve bir daha o bağın yakınından geçmezler. (Aydeniz, 2002: 259)

Abdurrahman Es Sekkaf her sene hac mevsiminde memleketinde bulunuyordu. Fakat hacca gidenler onu, Hicaz'da hac vazifesini yaparken görürlerdi. Kendisine sorulduğunda "İşte gördüğünüz gibi buradan ayrılmadım." derdi. (EA, 1992:1, 222)

Geylani hazretleri ramazan-ı şerifte ayrı ayrı yetmiş kişi tarafından iftara davet edildi. Hepsini kabul etti. Hepsinde de bulundu. Bu haber ertesi gün Bağdat'a yayıldı. Huzurundaki hizmetçilerinden biri Geylani hazretlerinin tekkesinden çıkmadığını söyledi. (EA, 192:1, 404)

Abdülvehhab-ı Şerani'nin talebelerinden Yahya Varrak arkadaşlarıyla Hacca gidiyordu. Bindığı hayvan yorulup yattı. Abdülvehhab-ı Şerani hazretleri yanında peyda oldu. Hayvanı kaldırdı ve ona tebessüm edip kayboldu. Hayvan öyle hızlı gitmeye başladı ki Yahya Varrak arkadaşlarına yetişip kayboldu. Kabe-i Muazzama'nın etrafında tavaf ederken Abdülvehhab-ı Şerani hazretlerini gördü. Tavaf edince yanındaydı. Halbuki Abdülvehhab-ı Şerani o sene Hacca gitmemiştir. (EA, 1992:2, 40)

Bir gün Seyyid Alevî hazretlerinin benizlerinin sarardığı ve hallerinin değiştiği görüldü. Merakla sebebini kendilerine sorunca o da:

"Okyanusta sefer eden bir gemideki sevdiklerimiz büyük bir fırtınaya tutuldular. Helak olmak üzere idiler. Bizi vesile edip yardım istediler. Biz de imdatlarına yetiştik." buyurdu. Hakikaten birkaç gün sonra limana gelen gemidekiler durumu anlattılar. (EA, 1992: 3, 40)

Kore Harbi sırasında da savaşa giden Eğirdirliler Hacı Aziz'i cephede görmüşler. Hacı Aziz Kore Harbi zamanında altına övendere gibi bir şey, eline kamçı alıp, at gibi kişneyerek Eğirdir gölüne girmiş, elindeki kamçıyı sallayarak birkaç saat dolaştıktan sonra "Elhamdülillah muhasarayı yarıdık" deyip durmuştur. Gerçekten de biraz sonra radyolardan gelen haberde muhasaranın yarıldığı bildirilmiştir. (Göde, 2005: 20)

Abdölmecid Hânî, Şeyhinin Şöyle dediğini nakleder: Tuhaf Şey, uzak yerlerden gelenlerden bazıları beni Mekke’de, bazıları Bağdat’ta gördüklerini ve sohbetinde bulunduklarını Őöylüyorlar. Hâlbuki ben evimden çıkmış değilim. Bu iftira ne böyle.(Uludağ, 2005: 9)

1.7. Çeşitli Hayvanlarınkılıbına Girme

Yeryüzünde mevcut her cisim, her madde bir kuvvetin taşıyıcısıdır, ayrı görönseler de neviler arasında esasta yine benzerlikler vardır. Bu benzerlikler aralarında bazı Şekil deđiŐikliklerine yol açarlar. O halde her cisim birden fazla görünüŐler altında tezahür edebilir. Bir insan “Hayvan veya bitki yahut eşya biçiminde görölebilir.” düşüncesinin neticesinde gelişen ve Türkçede Don değiştirme olarak bilinen bu hadise menakıbnamelerde ekseriya hayvan Şekline girme olarak görölebilmektedir. (Ocak, 2017: 206) Don değiştirme genelde “tonuna girmek” Şeklinde de ifade edilir.

Şekil değiştirme, efsanelerde en çok görölen motiftir. Efsane dünyasının en yaygın motiflerinden olan Şekil değiştirme bir kayanın, taşın, ağacın, dağın, gölün veya bir hayvanın, uzay cisminin ilh. MenŐeini izah eden anlatmalarda görölen bir motiftir. Bu motife yer veren efsaneler, daha ziyade bir Şeyin sebebini, teŐekkölünü, menŐeini izah ederler. Yani “açıklama”“bildirme” fonksiyonundadırlar. Benzerlerinden farklı olan dağ, taş, ağaç vb. varlıkların menŐeini, yapısını izah etme ihtiyacından doğan bu anlatımlar, aynı zamanda dini, ahlaki bir karakter de taşırlar. (Ergun, 1997: 167)

Şamanizmde de Şamanın Şekil değiştirmesi başlı başına bir olay olup, geniş yer tutar. Şamanın Şekline büründüğü hayvanlara gelince bunun için öncelikle Şamanın yardımcı ruhlarının hangi hayvan ya da hayvanlar olduğunu bilmek gerekir. Ohlmark’ın, Şamanın Şekil deđiŐtirmesinde yardımcı ruhlarının fonksiyonu ile ilgili yorumu Şu merkezdedir: Ohlmarks’a göre, yardımcı ruh ayin sırasında Şamanın içine girerek onun benliğine sahip olup kiŐiliđini değiştirir. Başka bir deyimle Şaman yardımcı ruha dönüşmüş olarak kişiliği de o ruhun içinde görönmeye başlar. Nitekim kimi Şamanların kurt, boğa, ayı ya da karabatak Şekline girerek ruhsal geziler yapmaları, bu fikri pekiŐtirmektedir. Aynı yazara göre, kimilerinin sandığı gibi, Şamanın yalnızca kendi gücüne güvenerek böyle bir geziye çıkması olanaksızdır. YaratılıŐ ve bilgidan başlayarak yetersiz olan Şamanın bu güç işi baŐarabilmesi, ancak

yardımcı ruhlar korumasında olasıdır. Bunlar ya ayı, kurt, sığır, geyik, tavşan gibi hayvan türünden ya da kaz, karga, kartal, baykuş gibi kuş türündendirler. Ayrıca ölülerin, ataların ve son olarak ocak, orman, yer-su ruhları vardır. (Buluç, 1970: 318) Eski Türk dininde her kamın kendisine özel bir ruhun veya ruhlarının bulunduğu dair inanç ilk Türk evliyalarında hayvan tonuna girme şeklinde tezahür etmiştir. (İnan, 2006: 80-83) Türklerde hâlen yaşayan eski Türk inanç izlerinden en önemlisi dervişlerin istedikleri zaman kuş veya hayvan kalıbına girebilmeleridir. Eski Türk dininde kamların, kuşların ve hayvanların kalıbına girdiği, onlardan kuvvet aldıklarına inanılır (Duran, 1995: 31)

Türk destan ve masallarında çok sık işlenen, kahramanların şekil değiştirme, diğer bir ifade ile kuş şekline girme motifi, bilhassa İslâmiyetten önceki Türk dînî inancında da önemli yer tutar. Eski Türk inançlarında, dîn adamları olan Kam'lar, zaman zaman birer kartal şekline girer, gökleri dolaşır ve ondan sonra da yere inerlerdi. Her Kam'm, şekline girebileceği bir hayvan vardı. Ama büyük Kamların eşleri, daha çok “kuş”lar idiler. Anadolu'daki eski Türk şairleri, başka bir kuşun şekline girmeyi, “donuna girmek” deyiimi ile ifade ediyorlardı. Büyük mutasavvıflardan Ahmet Yesevî, zaman zaman “turna donuna”, Hacı Beştaş-ı Velî, “güvercin donuna” Abdal Musa ise, “geyik donuna” bürünürlerdi. (Turan, 2017: 35)

İnsanlar daha sonraki dönemlerde ilkeliklerinden kurtulup dünyayı daha gerçekçi olarak algılamaya başladıklarında bile daha önceki dönemlerden kalma alışkanlıklarını terk etmemişler, hatta mensup oldukları yeni dinlere de bu alışkanlıkları dâhil etmeyi başarmışlardır. Bir dönem, Budizm dinine mensup olan Türkler, bu dindeki bazı şekil değiştirme unsurlarını da görerek bu hadiseyi daha sonraki dönemlerde İslâmiyet'e taşımışlardır. (Yeşildal, 2007: 26)

Aslan”don değiştirme motifini” şu şekilde açıklar: Türk halk anlatılarının her türünde (masal, hikâye, efsâne, destan, türkü, ...) sıkça işlenen “şekil değiştirme” veya “suret değiştirme” denilen bu motif, iki farklı şekilde görülmektedir. Şekil değiştirme; ya kahramanın iradesine bağlı bir meziyettir, ya da kahramanın iradesi dışında bir kısım sihirli objeler vasıtasıyla gerçekleşen fevkalâdeliklerdir. Türk halk anlatılarında kahramanın iradesi dahilinde ortaya çıkan şekil değiştirmeler, umumiyetle “don değiştirme” diye adlandırılmaktadır. Masallarda da görülmekle birlikte genellikle evliya

menkıbelerinde rastladığımız ve “don değiştirme” tabir olunan bu motifi, kahraman açısından dinî-mistik bir güç, bir meziyet olduğu söylenebilir. Evliya menkıbelerindeki görünüşü değerlendirildiğinde, bu fevkalâde hâlin bir keramet olarak takdim edildiği anlaşılmaktadır. (Aslan, 2004: 38)

Ayrıca şamanların da şekil değiştirdikleri iddia edilir. Eliade”Şamanizm” adlı eserinde, şaman adaylarının şeytanlar ruhunu alıkoyduğu sırada bir kuşa ya da başka bir hayvan şekline dönüştüklerini ifade eder. (Eliade 1999: 60)

Bu motifi kuş, güvercin ve başka cins bir hayvanın şekline bürünme olarak üç başlık altında ele aldık. İncelememizde daha çok kuş (güvercin, şahin, doğan, turna) donuna giren velîlerin örneklerine rastladık. Şekil değiştirme özellikle don değiştirme olarak halk anlatmalarında bolca karşımıza çıkan bir motiftir. Dış görünüşün tamamıyla değişmesidir. Şamanizm ve Budizm inançlarında oldukça yaygındır. Özellikle Anadolu erenlerinin kuş donuna girmeleri sıkça görülür. Akla ilk gelen de Hacı Bektaş Velî’nin güvercin donuna girdiği menkıbedir. Kuş bizim inancımızda büyük öneme sahiptir. Tenimiz ruhumuzu hapseden bir kafestir. Öldükten sonra ruh bu kafesten kurtulur, uçar. Bu yüzden, Anadolu’nun birçok yerinde cenaze evde beklerken yanına bir bardak su koyulur. Kuş olup uçan ruhun gelip suyu içeceği düşünülür. Efsane ve menkıbelerde ise inanç temeliyle karşımıza çıkan şekil değiştirme masallarda da büyü ve sihir sonucu karşımıza çıkar, kurbağanın prense dönüşmesi gibi.

1.7.1. Kuş (Güvercin, Şahin, Doğan, Turna) Olma

İslam öncesi Türkler’in tarihine bakıldığında, kuş şekline girme inancının Göktürkler devrine kadar inebildiği görülüyor. E. Esin VI. Yüzyıla ait Çince bir kaynakta bir Türk kağanının oğlu için “beyaz kuğu şekline girdi” mealinde bir kayıt bulunduğunu naklediyor ve Çinli heykeltıraşların yaptığı Kültigin heykelinin başındaki uçan kuş tasvirinin de muhtemelen onun ruhunu temsil ettiğini söylüyor. Roux ise, ruhun kuş biçimine girdiğine dair eski Türkler’deki bu inancı, VIII. yüzyılda kâleme alınmış bazı metinlerin de haber verdiğini belirtiyor. (Ocak, 2017: 222) Özellikle Tanrıya yakın görülüp kutsal sayılan, üstün tutulan kimselerin, bir fevkalâdeliği (kerameti) olarak yorumlanmıştır. Bu kimselerin Tanrıyla münasebetini vurgulamak içindir ki kuşlar içerisinde de “güvercin” tercih edilmiştir. (Aslan, 2004: 39)

Bugün Anadolu'nun pek çok yerinde, bir zamanlar kuş donuna girip hacd sabah namazını kılanların, üç güvercin olarak arkadaşları ile birlikte Mekke'ye gidenlerin, savaşa güvercin kılığında katılanların, kartal şeklinde başka bir mekâna gidenlerin menkıbeleri anlatılmaktadır. Ayrıca menkabelerin izleri Türk halk inanışlarına da yansımıştır. Türkiye'nin pek çok yerinde "güvercin" öldürmek günah sayılır. Van Gölü civarında da "turna" öldürmek büyük günah kabul edilir. (Önal 2005: 306) Müslümanlıktan sonraki velîler de, kuş misali uçar, aynı anda farklı yerlerde bulunur, suda yürür, kuş şekline dönüşerek kırlara karışırlardı. (Araz, 1996: 784-786)

Ahmet Yesevî turna; Seyyit Battal Gazi, Abdal Musa, Sultan Sücaaddin, Resul Baba, geyik; Hacı Bektaş şahin ve güvercin; Resul Baba güvercin; Hacı Tuğrul ve Sarı İsmail Doğan; Ahmet Yesevî'ye iftira atanlar da köpek donuna girmişlerdir. (Güzel, 1999-a: 105)

Araştırmamızda şekil değiştirme başlığı altında incelediğimiz metinlerde en fazla karşımıza çıkan motif kuş donuna girmedi.

Işık Çakır Sultan'ın güvercin donuna girmesi ile ilgili şu menkıbe anlatılır: Işık Çakır şap ocağı açar ve bunu çekemeyen insanlar kadiya şikâyet ederler. Zaptiyeler Işık Çakır'ı ateşe atarlar, fırının kapısını açtıkları zaman Işık Çakır güvercin olur, fırının kapısından uçar gider ve bugünkü Işıkçakır köyünün bulunduğu yere evine gelir. Işıkçakır köyünün bulunduğu yerdeki koca çama konar ve ütmeye başlar. Eşi de o sırada eşinin zaptiyeler tarafından götürülmesine çok üzüldüğü için: "Tanrının zâlimi Işık Çakır'ı yer ile yeksan ettin." der demez hanımı da onun sırrına erer, güvercin donuna girer. (Aday, 2014: 389)

Menkabeye göre, Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelmesi bir güvercin kılığındadır. Güvercin donuna/kılığına girmiş olan Hacı Bektaş-ı Velî, yarar geçer havadaki kartal kanatlarını ama bir haylide pençe yarası da alır. Yaralı halde, kan revan içinde yedi evli bir Türkmen köyüne, bugünkü Hacı Bektaş İlçesine iner ve bir duvarın üstüne konar. Fakir bir köylü kadın görür bu yaralı güvercini, acır haline ve yiyecek içecek kor duvarın üstüne...(Alşan, 2012: 515)

Horasan erenleri, tertipledikleri bir erenler sofrasına davet için, arkadaşlarından birini turna kıyafetinde yola çıkarmışlardı. Ahmet Yesevi, bu keramete bir başka kerametle karşılık vererek, o da turna kılığına girdi. Yolcuyu Semerkant kapısında karşıladı. (Araz, 1988: 13-14)

Antalya beyliğine bağlı Alâiye beyinin genç, yakışıklı, çok okumuş, çok yazmış bir oğlu vardı. Bir gün avlanmaya çıktı. Ne ki o gün her günden başka bir gündü sanki. Ortalık sessiz, alabildiğine sessizdir. At yorulmuş, usul usul yürümeye başlamıştı. Taze otlarda adımları yumuşak yumuşak ses veriyordu. Birden güzel bir ceylan, karşısından süzülüp geçti, sonra kendini göstermek ister gibi geri döndü, başını çevirip Gaybî'ye baktı. Allah'ım ne güzel gözlerdi onlar! İşte bu bakış sırasında elindeki ok birden yaydan fırlamış, ceylanın göğsüne saplanmıştı.

Bu oku Gaybî atmıştı ama daha o anda bin kere pişman olmuştu. Koşup ceylanı tutmak, boynuna sarılmak, oku çıkarıp yarasını sarmak gibi çılgınca bir istek duydu. Bu hızla atının karnını mahmuzladı. Ceylana doğru koşturmaya başladı. Ceylan da oklandığına inanamıyor gibiydi. Acı acı Gaybî'nin yüzüne bakıyordu. Fakat onun, üzerine doğru geldiğini görünce kendini topladı, büyük bir gayret sarf ederek koşmaya başladı. Ceylan önde, Gaybî arkada bir yarış tutturmuşlardı. Derken yolları cennet misali bahçeler içine düştü. Bahçelerin sonunda altın kubbeli binalar, mescitler, minareler görünüyordu. Yaralı ceylan açık kapıdan içeri girip gözden kayboluverdi. Gaybî attan indi, neden sonra akli başına geldi, atını tutana sordu: "Neresi burası?" ev sahibi: "Burası Abdal Musa Sultan dergâhıdır. İçeri haber salâlim, Abdal Musa izin verirse huzuruna varır, istediğini anlattırın." dedi.

İçeri haber salındı Abdal Musa Sultan, Alâiye Beyi'nin oğlunu görmek istiyordu. Gaybî'yi huzura aldılar. Gaybî, huzura daha adımını atar atmaz bir başka dünyaya doğmuş, müşküllerinden, kederlerinden, sıkıntılarından soyunuvermişti. Sultan sordu: "Ne istersin? Nereden gelip nereye gidersin oğul?" Oğlan cevap veremez. Sultan: "Okladığın ceylanı mı ararsın?" diye sual edip elini göğsüne sokuyor, oku vücudundan çıkarıyor. Gaybî'ye: "O ben'im! Al okunu!" diyor.

Fakat kim alacak? Genç çocuk bir avuç özlem halinde Abdal Musa Sultan'ın dizleri dibine yığılmıştır. Artık nerede karar edeceğini, avunacağını, duraklayacağını biliyor. (Araz, 1988: 106-107-108)

Rivayet edildiğine göre 'Horasan erenleri' Ahmed Yesevî'ye büyük bir değer vermekle beraber, makâmının gerçek derecesini bilmiyorlardı. Büyük bir meclis düzenleyerek Ahmed Yesevî'yi de davet edip imtihan etmeğe karar verdiler. İçlerinden yedi tanesi turna şekline girerek bu daveti Hazret Sultan'a haber vermek üzere yola çıktı. Bâtın gücü ile bunu haber alan Ahmed Yesevî, müridlerine yedi velînin gelmekte olduğunu söyleyerek yanına bazı dervîşlerini de aldı ve yine turna şekline girerek onları karşılamaya çıktılar. Semerkand sınırındaki bir büyük nehirde iki taraf karşılaştılar. Horasan erleri, Ahmed Yesevî'nin bu kudretine karşı aciz ve hayran kaldılar. Sohbet sırasında Yesevî, nehre bir nazar kıldı: Bir bezirgân (tüccâr), bütün malı, davarları ile sudan geçerken hepsini su almış ve bezirgân, kurtulduğu takdirde malının yarısını bağışlayacağını vaad etmişti. Ahmed Yesevî bunun üzerine hemen elini uzatıp bezirgânı kurtardı ve hemen şeklini değiştirerek insan kıyafetine girdi. Bezirgân derhal felâketten kurtarılmalarına vesile olan Yesevî'nin eline sarıldı ve bütün malının yarısını ona verdi. Ahmed Yesevî, bu kadar mal ve serveti alıp Horasan'a geldi, hepsini Horasan erenlerine bağışladı. (Bice, 2016: 94)

Bir gün Abdülkadir Geylani on yaşındayken annesi ona daha önce başından geçen bir olayı anlatır:

Senelerce evveldi. Çölde giderken karşıma bir bedevi çıktı ve bana saldırdı. Birdenbire gökyüzünde beyaz bir doğan peyda oldu ve bedevinin tepesine çullandı, başına gagası ve kanatları ile vurmaya başladı. Bedevi çaresiz kaçtı. Doğan da benim başımdaki örtüyü aldı ve kayboldu.

Annesini hayran hayran dinleyen Abdülkadir Geylani gülümseyerek huzurdan ayrıldı. Bir müddet sonra elinde bir örtüyle geldi.

-Ey benim annem! İşte bu senin başörtün, o gün gördüğün kuş da bendim. (Bursalı, 1996:1, 72)

Bir gün ihtiyar bir kadın iplik satarak yetim kalan torunlarına bakıyordu. Abdülkadir Geylani hazretleri mescitten çıkarken karşılaştı.

-Ey Gül bacı, senin iplikleri ben satayım mı? dedi. Kadıncağız kabul etti. Hazreti Pir, iplik demetini mescidin damına fırlatıverdi, oradan da bir kuş alıp kaçtı. Bir gün kapı çalındı. Tüccarlar Geylani hazretlerinin huzuruna geldiler ve anlatmaya başladılar.

Denizde yelkenli ile giderken müthiş bir rüzgâr çıktı. Az kaldı boğuluyorduk. Altı yüz dirhem ipliğimiz olsaydı yelkenliyi tamir edebilirdik. O zaman feryadı bastık: “Yetiş ey velîler sulatanı Abdülkadir.” derhal gemimizin üstünde bir kuş peyda oldu. Gagasıyla getirdiği ipliği gemiye atıp gitti, bizde kurtulduk. Bu kâsedeki altınlar da ipliğin paralarıdır.” dediler. Ertesi gün paraları yaşlı kadına verdi. (Bursalı, 1996:1, 88)

Muhyiddin Baba, çok iri yarı, güçlü kuvvetli bir asker imiş. Bulgarlar Türkler’e saldırmazın, zulüm etmesin diye güvercin donuna girerek Aydın’dan buraya gelmiş. Hacı Danişment, Süleyman Danişment bir de Sarı Danişment adlarında üç çocuğu varmış. Bu üç kardeş de turna olup uçarak Muhyiddin Baba ile buraya gelmişler. (Durbilmez, 2015: 19)

Ermiş bir velînin bir oğlu varmış. Oğlan ava çok meraklıymış her gün ava gider, elindeki tüfekte rastgele ateş eder, küçük büyük demeden av yaparmış. Babası “Oğlum rastgele ateş ediyorsun, büyük günaha giriyorsun, özellikle de güvercinlere ateş etme.” diye sürekli uyarsa da nafiye oğlan babasını dinlemiyormuş. Oğlan, bir gün av sırasında yine güvercinlere ateş etmiş ama öldürememiş. Eve dönünce babası:

“Oğlum ben sana o kadar dedim, ikaz ettim güvercinlere ateş etme dedim, ama benim sözümü dinlemedin.” deyip gömleğinin yakasını açar ve yaralı göğsünü gösterir. (Göde, 2010: 400)

Osmanlı İmparatorluğu’nun Ehl-i Beyt ile uğraştığı yıllarda yöre halkının cem ibadetlerini müzik eşliğinde yapmalarından dolayı Behice Sultan, Manisa Kadısı tarafından mahkemeye çağrılır. Behice Sultan’ı mahkemeye götürmek üzere köye iki tane zabıt gelir ve kadının emrini, Behice Sultan’a iletirler. Behice Sultan, zabıtlere dönerek:

“Peki, oğlum, gidelim; ancak siz yürüyün, ben size yetişirim. Ben yaşlıyım, Akdağ Tepesi’ndeki çeşmede buluşuruz.” der. Zabitler tereddüt etmekle beraber, Behice Sultan’ın haline, görünümüne bakarak söylenenlere inanırlar ve yola çıkarlar. Bir süre sonra Akdağ Tepesi’ndeki çeşmeye ulaştıklarında gerçekten de Behice Sultan’ın kendilerinden önce buraya ulaştığını ve kendilerini beklediğini görürler.

“Efendim, siz bizden önce nasıl buraya ulaşabildiniz.” diye soran zabitlere, Behice Sultan:

“Evladım, kestirme bir yol biliyordum, oradan geldim.” diye cevap verir.

“Buyurun, gidelim” diyen zabitlere Behice Sultan benzer bir şekilde:

“Siz yürüyün ben size Salihli’de, Hamza Baba Türbesi’nde yetişirim.” der.

Zabitler, uzun bir yolculuktan sonra Hamza Baba Türbesi’ne ulaştıklarında yine Behice Sultan’ın kendilerinden önce oraya vardığını görerek şaşırırlar.

“Efendim, siz yaşlı olmanıza rağmen nasıl olup da bizden önce buraya geldiniz?”

Behice Sultan tekrar:

“Oğlum, kestirme bir yol biliyordum, onun için ben sizden önce buraya vardım.” diye cevap verir.

Nihayet Manisa’ya, Manisa kadısının huzuruna çıkılır ve mahkeme kurulur, Behice Sultan yargılanır ve cem yaptığı kudümlerine mahkeme tarafından el konularak cem yapması yasaklanır. Mahkeme sonunda dışarı çıkan Behice Sultan bir doğan kuşu donunda uçarak köye döner ve evin saçağına konar. (Gölpınarlı, 1995: 80)

Sarı İsmail’in Tavşanlı’ya gelişi de Velâyetname’de olduğu gibi doğan suretinde gerçekleşir. “Biz ölmeyiz! Suret değiştiririz.” diye onu teselli etti. Saru İsmail, gide gide bu kilisenin bulunduğu yere ulaştı. Keşişi Müslüman etti. Kiliseyi yıkıp yerine bir tekke kurdu. Saru İsmail bundan sonra keşiş:

“Ben burada karar edeceğim. Seninle komşu olalım!” dedi.

Bu sözü söyledikten sonra da silkindi. Bir sarı doğan şekline girdi. Uçup Tavaz'da bir yere kondu. Boynunda halkası, ayağında çingırağı da vardı. (Gölpınarlı, 1995: 80)

Oldukça yaşlanmış olan Ahmed Yesevi, kendisine tuğ, âlem verdiği, kılıç kuşattığı, altı bin erle Bedahşan iline gönderdiği oğlu Kutbettin Haydar'ı esaretten, Horasan halkının öcünü alıp Bedahşan ilini de kâfirlerden kurtarması için Allah'a yalvarır. Allah, bu hali Hünkâr Hacı Bektaş Velî'ye ilham eder. O da derhal Türkistan iline yürür. Hoca "mülk ıssı" geldi deyip pek sevinir, Hacı Beştaş'ı ağırlar, ona durumu anlatır ve Hünkâr Hacı Bektaş Velî'yi ili ve oğlunu kurtarması için görevlendirir. Hocanın altmış yıldır hizmetinde bulunanlar, dışarıdan gelen yabancı bir abdala mülk ıssı denmesini ve onun görevlendirilmesini hazmedemezler, haset ederler. Hacı Bektaş Velî, şahin donuna girip Kutbettin Haydar'ın yedi yıldır hapsediği mağarayı bulur. Silkinerek insan kılığına girer. Üzüntüden saçları dökülen Haydar'ın saçlarını yeniden eski haline getirir. Daha sonra kibleye yönelir, Haydar'a "Yum gözünü." der, sonra ise tekrar "Aç gözünü." der ve Haydar, Hacı Bektaş'la kendisini Hoca Ahmet Yesevi'nin tekkesinde bulur. Büyük sevinç yaşanır. Dervişler de Hacı Bektaş'ın erliğini anlarlar, ona candan muhib olurlar. (Gölpınarlı 2014: 11)

Hacı Bektaş Velî'nin Sulucakarahöyük'e inmesi Rûm erenleri arasında bir huzursuzluğa sebep olur. Hacı Bektaş'ın bertaraf edilmesi için Karaca Ahmed adlı bir eren gönderilir. Karaca Ahmed, her mahlukun eşiyle oturduğunu, yalnız Sulucakarahöyük'de güvercin şekline girmiş bir erenin tek başına oturduğunu görür. Bu eren Hacı Bektaş Velî'dir. Rûm erenlerinden Beyazıt Sultan Halifelerinden Hacı Doğrul, doğan şekline girerek, güvercin şeklinde duran Hacı Bektaş'ı avlamaya gelir. Heybetle güvercin üzerine iner, Hacı Bektaş o anda insan şekline dönerek doğanı yakalar, akli başından gidinceye kadar sıkarak ve yere bırakır. Hacı Doğrul, kendine gelince hemen ayağa kalkıp Hacı Bektaş'ın eline ayağına düşer, affedilmesini ister. Ona uyma konusunda söz verir. (Güzel, 2011: 75-76)

Kırk evliya her perşembe akşamı toplanıp, birer beyaz güvercin olurlar ve mağaranın tepesindeki küçük bir delikten, içeri girerlermiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 66)

Horasan erenleri bir toplantı yapmaya karar verdiler; Ahmet Yesevi'yi de davet etmek istediler. Bunun için yedi er gönderildi. Erler turna donuna girip Türkistan'a uçtu.

Bu durum Şeyh'e malum oldu; halifelerine: "Horasan erenleri toplantı yapacak, bizi davet için yedi er gönderdiler, şu anda bize ulaşmak için yoldalar. Çabuk olun onlar gelmeden biz karşılayalım." dedi. Hemen turna donuna büründüler. (Korkmaz, 2011: 32)

Hünkâr bir gün bir güvercin donuna girdi ve uçarak doğruca Sulucakarahöyük'e indi, bir taşın üstüne kondu. Mübarek ayakları hamura gömülür gibi taşa gömüldü. (Korkmaz, 2011: 38)

Çengel Dağı'nın yamaçlarında Beş Kardeş adı verilen meşe ağaçlarından ibaret kutsal bir yer vardır. Efsaneye göre bunlar beş kardeşmiş; şekil değiştirip beş ulu ağaç olmuşlar. Her yıl ilkbaharda köylüler tarafından ziyaret edilerek adaklar adanır. (Özen, 2001: 43)

Seyit Ali Dede'nin geyikleri varmış. Her gün sabahleyin ormana gider, geyikleri sağlar, evine helkelerle süt getirirmiş. Hanımı da sütlerin nereden geldiğini hiç merak etmezmiş.

Köylüler koyunu, ineği olmayan Seyit Ali Dede'nin evine süt getirmesini iyi karşılamamışlar. Dede'nin hanımına bu sütün nereden geldiğini, sormuşlar. O da bilmediğini söylemiş. Köylüler Seyit Ali Dede'yi hırsızlıkla suçlamışlar. Demek ki bizim koyunlarımızı sağıyor, demişler.

Kadın akşam olunca suçlamaları Seyit Ali Dede'ye söylemiş. Dede'de hanımına:

-Dağdaki geyikleri sağıyorum, onların sütünü getiriyorum, demiş.

Fakat hanımı inanmamış. Akşam yatağa yatınca Dede'nin gömleğini kendi gömleğine düğmelemiş. Sabaha doğru Dede yatağından kalkmış, bir kuş gibi Demir parmaklı pencereden süzülerek gitmiş. Kadın Dede'nin pencereden çıkıp gitmesine hayret etmiş.

Seyit Ali Dede, sırrını öğrenen hanımına kızmış:

-Gözün kör olsun, demiş. Seyit Ali Dede ertesi gün sağdığı geyikleri köye getirmiş. Koyunların sağım yerinde, geyiklerini sağmaya başlamış. Köylüler Dede'nin kerametini görünce, yaptıklarına pişman olmuşlar, Dede'den özür dilemişler. (Özen, 2001: 147-148)

Hünkâr Hacı Bektaş bir güvercin kılığına girdi. Uçarak doğruca Suluca Karahöyüğe indi. Bir taşın üstüne kondu. Ayakları, sanki hamura gömülüyor gibi taşa gömüldü. Rûm erenlerine de bir heybettir düştü. O ermişin Rûm ülkesine girdiğini anladılar. "Yolunu bağlayamadık." dediler.

Karaca Ahmed de:

-Sen Rûm diyarının gözcüsüsün! Bir bak hele! Acaba Rûm diyarına girmiş mi?

Karaca Ahmed murakabeye daldı. Bir müddet öyle kaldı. Sonra başını kaldırarak cevap verdi:

-Rûm diyarını baştan başa gözden geçirdim. Her mahluk eşiyle oturuyor. Yalnız Suluca Karahöyük'de güvercin donuna -kılığına- girmiş bir er var. Yalnız oturuyor. Onu görünce içime bir dehşet girdi. Olsa olsa odur.

Biri:

-Rûm erenlerinden biri doğan şekline girse de onu avlasa, dedi.

İçlerinde, Bayezid Sultanın halifelerinden Hacı Duğrul adında biri vardı. Rum diyarına Irak'tan gelmişti. Ayağa kalkarak:

-İzin verirseniz ben gideyim! dedi ve hemen doğan şekline girip uçtu.

Gördü ki Suluca Karahöyük'te bir taş üstünde bir güvercin var.

Olanca hızı ve heybeti ile üzerine inerken Hacı Bektaş insan kılığına girdi. Elini uzatıp doğanı tuttu. Öylesine sıktı ki Hacı Duğrul'un aklı başından gideyazdı. Hünkâr onu bırakınca yerde bir müddet yattı.

Aklı başına gelip de bakınca Hünkâr Hacı Bektaş'ın yanında bulunduğunu gördü. Hemen el-pençe durup özür diledi ve Hünkârın eline ayağına düştü:

-Kötülük bizden, kerem sizden! dedi.

Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî:

-Ey Duğrul! dedi. Ermiş, ermişin üstüne böyle gelmez. Siz bize zâlim kılığında geldiniz; biz ise size mazlum kılığında...Eğer güvercinden daha mazlum bir mahluk bulsaydık, muhakkak onun kılığına girerdik. (Sertoğlu, 1966: 20-21-22)

1.7.2. Geyik veya Geyik Cinsinden Bir Hayvanın Biçimini Alma

Geyik, Türkler'in inanç sistemleri dolayısıyla yaşantılarında önemli yer tutar. Özellikle Şamanların törenlerinde şekline bürünülen hayvanlardan biri de geyiktir. Bugüne kadar efsane, destan, masal, mitoloji, mimari ve sanatta kullanılan bir motiftir. Türkler korktukları ya da kutsal saydıkları hayvanları destanlaştırmışlardır. Eski Türklerde kurttan sonra kutsiyet açısından geyik gelmektedir. Ocak'a göre Uzak Doğu ve İran Dinleri kaynaklı inanç motifleri arasında olan geyiğe dönüşme motifi sıkça Bektaşî menkıbnâmelerinde görülmekle birlikte, insan şuurunun altından ve yaratıcı gücünden çıkmakta olduğunu ifade eder.

Divan-ı Lügati't Türk'te ıvuk, keyik; İbn Mühenna'da geyik; Mukaddimetü'l-Edeb'de ayruk; Orhun Abideleri'nde sıbun, kiyik, keyik; Dede Korkut'ta erkeği için boga (buğa) kelimeleriyle karşılanan bu hayvan, günümüzde yalnız "geyik" kelimesi ile bilinmektedir. Geyikgillerden olan ceylan karaca, maral da zaman zaman birbirleri ile karıştırılarak geyik yerine kullanılmıştır (Aytaş, 1999: 162) Türk ve Moğol efsanelerinde dişi geyik yer alır. Hristiyan azizlerine atfedilen geyik ile ilgili inançların şamanlara ait olduğu düşünülür. Göktürk hakanının sevgilisi deniz ilahisi olan dişi bir geyiktir. Orta Asya'da kutsal ve iyilik getiren bir hayvan olaraktan geyikler arasında özellikle beyaz geyikler kutsal sayılırdı. (Roux, 2002:156-158)

"Anadolu-Türk Folklorunda Geyik" adlı makalede, insanların hayvan şekline dönüşme isteğinin temelinde hayvanlardan korkmaları, onların güçlerinden faydalanmak adına onları taklit etmeleri ve avcılık temelli ekonomik kaygılarına bağlanmıştır. Özellikle hayvanları taklit ederek onların güçlerinden faydalanma isteği, tarihî süreç içerisinde incelendiğinde, bu isteğin Şamanizm'e ait bir unsur olduğu dikkatimizi çekecektir. (Karadavut-Yeşildal: 2007, 107)

Bu motifte akla gelen ilk örnek Abdal Musa'nın geyik donuna girmesidir.

Hacım Sultan bir gün, Beğce ve Habib Hacı adındaki iki velî ile Seyyid Battal Gazi'nin mezarını ziyarete giderler. Bulduk çayırı denen yere vardıklarında Hacım Sultan cezbeye gelip coşar. Yanındakiler niçin böyle yatığını sorduklarında "Seyyid'in ruhu bizi karşılamaya çıktı" cevabını verir ve eliyle kırı gösterir. Beğce ve Habib Hacı gösterilen yere baktıklarında bir sığınan uzaklaştığını görürler; o anda sığın aniden kaybolur. (Ocak, 2017: 207)

Rivayete göre bir gün Alâîye beğinin oğlu Gaybî Beğ adamlarıyla ava çıkar. Bir ara güzel bir âhu görerek peşine düşer ve adamlarından ayrılır. Bir müddet kovaladıktan sonra ön bacağının yanından onu okla yaralamayı başarır. Fakat âhu koşmaya devam ederek Abdal Musa'nın tekkesinden içeri girer ve kaybolur. Gaybi Beğ atıyla peşinden gelir ve dervişlerden kovaladığı âhuyu ister. Dervişler görmediklerini söyleyip bir de şeyhlerine başvurmalarını bildirirler. Gaybi Beğ, meydan denilen salona girer ve Abdal Musa'yı postunda otururken bulur. Kendisine durumu anlatır Abdal Musa cübbesini yukarı kaldırır ve koltuğunun altına saplanmış oku gösterir. Bu manzaradan şaşkına dönen Gaybi Beğ, yaraladığı âhunun gerçekte Abdal Musa olduğunu anlar ve bağışlanmasını diler; ayrıca müridliğe kabulünü ister. İşte böylece, Gaybi Beğ Abdal Musa'ya mürid olur. (Ocak, 2017: 207-208)

Bir gün Acem erenlerinden Baba Hâkî adıyla meşhur biri abdallarıyla şeyhe mürid olmak üzere Rum'a doğru yola koyulur. Yolları bir çöle düşer. Tam çölün ortasında ilerlerken ani bir fırtına çıkar, yönlerini şaşırırlar. Yorgunluktan ve ümitsizlikten tükenmiş bir haldeyken, birden yanlarında yorgun tavırlı bir geyik peyda olur. Dervişler onu yakalayıp etini yemek amacıyla boğazına bir kuşak bağlarlar. Ama geyik silkilip az öteye kaçır. Tekrar yakalarlar, yine kurtulur. Bu şekilde uğraşırken bir köyün yanına kadar geldiklerinin farkına varırlar. O sırada kovaladıkları geyik kayboluverir. Bunu gören müridler ve Baba Hâkî, erenlerden birinin kendilerini kurtarmak için geyik donuna girerek böyle yaptığını anlarlar. Nice zaman sonra Rum'a gelip Sultan Şucâuddîn'e misafir olurlar. Yemekten sonra Sultan, Baba'ya başlarına geleni o söylemeden bir bir anlatır ve geyiği yakalamk için kullandıkları kuşağı çıkarıp önlerine atar. O zaman Baba Hâkî ve abdalları, kendilerini çölde fırtınadan kurtaran ve köyün yolunu gösteren geyiğin Sultan Şucâuddîn olduğunu anlarlar ve toptan müridi olurlar. (Ocak, 2017: 208)

Acem diyarından Rum'a gelerek Sultan'a mürid olan Baba Mecnun, zaman zaman onun velâyetinden şüphe duymakta, fakat bunu içinde gizlemektedir. Bir ara topluca otururken Baba Mecnun aniden bir keçi olup melemeye başlar ve cemaatin ortasına gidip gelir. Bunun üzerine Sultan müridlerine, keçinin başına bir tas su dökmelerini emreder. Dediği yapılmıca Baba Mecnun yeniden insan haline döner ve

gidip yerine oturur. Artık Sultan Şucâuddîn'in gerçek velî olduğunu anlamıştır. (Ocak, 2017: 224)

Yöre halkının inancına göre Koca Saçlı'nın asıl adı Resul Baba'dır. Horasan Erenleri'nden olan Resul Baba, Hacı Bektaşî Velî'den izin aldıktan sonra Erikli köyü arazisi içindeki Fıdıl Baba/Fidan Baba Dağı'na düştü. Dağ, o tarihlerde çok ormanlıktı. Resul Baba Fıdıl Dağı'na düşünce geyik donuna/kılığına girdi. Boynuzları altın yaldızlı idi. Güneş vurdukça parıl parıl parlıyordu. (Özen, 2001: 84)

1.7.3. Başka Bir Hayvan Şekline Bürünme

Bu başlık altında yılan ve köpek şekline girilen iki örneğe rastladık.

Bir gün ustasının dükkanına getirilen pek çok deriyi çok kısa zamanda tabakladığı gibi, mal sahibinin köseleleri yüklemek için getirdiği üç arabayı tepeleme doldurur, Artan köselelerle Emirburnu ile Kervansaray arasındaki boşluk dolar. Çırağın kerametini anlayamayan öteki debbağlar onun bu köseleleri çaldığını söylerler. Ahi Evran da bu iftiralar üzerine hemen yılan şekline girer ve kaybolur. Ahmed Usta köselelerden kazandığı para ile ona türbe yaptırır ve "Yazıklar olsun demek bir yılan oldun." dediği için adı sonradan Ahi Evran olur. (Gökalp, 2005: 27, 28)

Ahmed-i Yesevi'nin şan ve şöhretinin artmasını çekemeyen onu hırsızlıkla itham etmek için, boğazladıkları bir öküzü gizlice tekkenin mutfağına bırakırlar. Ertesi günü hırsızlık şâyiasını yayıp her tarafı aramaya başlarlar. Bu arada tekkeye de girerler; mutfaktaki öküzü görürler. Duruma çok üzülen Ahmed-i Yesevi, dua ederek iftiracıları hemen oracıkta herkesin gözleri önünde köpek şekline sokar. İftiracılar önce ete saldırıp yerler, sonra birbirlerini parçalarlar. (Ocak, 2017: 223)

1.8. Öldükten Sonra Yeniden Dirilmiş Görünme

Bu motifte velî, öldükten sonra mezarı başında tekrar diri görülür ve savaşımlara katılarak askerlere yol gösterir. Burada bilinen en meşhur keramet, Hallacı Mansûr'un idamından sonra farklı yerlerde tekrardan görülmesidir. Ölümünden sonra zorda kalanlara -özellikle de savaş sırasında zor durumda olanlara- yardım ederken görülürler. Velî şahıs her daim yardıma ihtiyacı olanların yardımına koşar. Bu durum öldükten sonra da devam eder. İşte bizler bu yüzden, türbelere giderek dualar edip dilekler

diliyoruz. Çünkü Allah’a ettiğimiz bu duaların bu yüce şahıslar aracılığıyla ulaşacağını biliyoruz. Savaşlarda da velî şahısların yardımda bulundukları halk tarafından bilinir, milletin bağımsızlığını ilgilendiren önemli savaşlarda bu tür dini efsaneler hep anlatılır. Bu motifi öldükten sonra savaş deprem gibi felaketlerde yardım edenler, abdest alırken görülenler ve diğerleri olmak üzere üç başlık altında değerlendirdik.

Ruhun bedeni geçici olarak terk etmesi (transmigration), Şamanist inançta ve İslam dininde tipik menkabeler halinde anlatılmaktadır. Şamanistler Tanrı Bay Ülgen'e kurban sunacakları zaman, gerek kurban edilecek atın, gerekse kurban sunan kişinin ruhu bedenlerini terk eder ve gelip gidip Bay Ülgen'le konuşur. Yine geleceğe dair haber sorulduğunda veya hastalık tedavisinde “Şaman”ın ruhu bedenini terk eder ve çeşitli yerleri dolaşır, ruhlarla görüşür veya iyileştireceği hastanın ruhunu bularak tekrar bedenine dönmelerini sağlar. Bunları başardıktan sonra da “Şaman”ın ruhu bedenine döner ve olup bitenleri çevresindekilere anlatır. Araştırmacılar bu transmigration halinin Budizm'deki yoga ile ilgili olduğunu ileri sürmektedirler. (Köksal, 1996:146-147)

Dinî büyüklüğüne inanılan kimselerin, Türklerin millî ve dinî bir ülkü için gerçekleştirdiği fetihler ve savaşlar sırasında Türklere yardım ederken görüldükleri efsaneler de bu anlatılar arasındadır. Bu kimselerin, Anadolu topraklarının Türkleşmesi ve İslamlaşmasında gerçekleştirdikleri faaliyetler ve üstlendikleri merkezi rol, onlar etrafında anlatılan efsanelerin teşekkülünde savaş ve fetih olgularının önemli derecede etkili olmasını beraberinde getirmiştir. Dinî büyüklüğüne inanılan kimselerin fetih faaliyetlerindeki bu merkezi konumu, Anadolu’daki Türk ve Müslüman varlığının devamlılığı ve korunması amacıyla gerçekleştirilen savaşlarla (Miryokefalon Savaşı, Türk İstiklal Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, vb.) bağlantılı olarak anlatılan efsanelerde de artarak devam etmiştir. Savaşlarda Türk milletine yardım ettiğine inanılan zatlar etrafında teşekkül eden efsaneler, bu kimselerin Anadolu topraklarının manevi koruyucuları olarak görülmesini sağlamıştır. (Demirtaş, 2013: 25-26)

“Ölüp-dirilme” motifi İslamiyet öncesi ve sonrası anlatı türündeki eserlerde yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türler, toplulukların tarih sahnesine çıktıkları andan bugüne kadar geçirdikleri hayat serüvenlerini, mitolojilerini ve inançlarını

kayıtlara geçmemiş birçok yönleriyle ve bir bütün halinde muhafaza etmeyi sağlamıştır. Ayrıca bu türlerde yer alan motifler, bize insanların zihni gelişmelerinde geçirdikleri evreleri belgelemekte ve bugünkü insan zihninin nasıl geliştiğini açıklamaya yardımcı olmaktadır. (Köksal, 1996: 145)

1.8.1. Vefnin Öldükten Sonra Savaş ve Deprem gibi Felaketlerde Yardım Etmesi

İstiklâl Savaşı zamanında, Yunan askerlerinin Arap Tekkesi ile Erenler arasındaki çizgiden ileri geçemedikleri ellerinde tüfekleri, bellerinde uzun palaları olan dev yapılı savaşçıların Yunan askerlerini durdurduklarını köylü anlatır. (Aday, 2013-b: 145)

Ahmet Dede'nin Türbesi'nde bulunan asa, Kıbrıs Harbi başladığı gün kaybolmuş, harp bittikten sonra asa tekrar yerine gelmiştir. İnanılır ki zorda kalan Türk askerinin yardımına gitmiştir. (Aday, 2013-b: 145)

Kütahya Hisarcık ilçesi Şeyhçakar köyü Türbesi'nde yatmakta olan zat için, ülke savaş halinde olduğu zamanlarda türbenin içerisindeki savaş âletleri ve sancağının kaybolduğu savaş bittikten sonra malzemelerinin kanlı olarak, yerlerine geldikleri anlatılır. Bu durum en son, 1974 Kıbrıs Savaşı'nda yaşanmıştır. (Aday, 2013-b: 284)

Sultan Baba, depremde türbesinden çıkarak denizden gelen dev dalgaları eliyle durdurmuş ve denizin Gölcük'ü tümünden yutmasını engellemiştir. Deprem gecesi Sultan Baba ve Türbenin mezarlığındaki bütün evliyalar ayağa kalkarak dua etmiş, topluca namaz kılmışlardır. Halk, bu mübareklerin yüzü suyu hürmetine kurtuldukları ve bu yüzden büyük felaketlerin engellendiği inancını taşımaktadır. (Altun, 2008: 177)

Bakırbaş Dede türbesinde savaş sırasında kaybolan başlık, savaşın sona ermesinden sonra kurşunlarla delik deşik olmuş bir şekilde geri dönmektedir. En son Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kaybolan başlık, sonra delik deşik olmuş bir şekilde geri döner. Bu olaydan sonra başlığı tamir ettiren köylüler, başlığın her seferinde yine eski

hâline döndüğünü görünce bu işte bir keramet vardır diyerek başlığı tamir ettirmekten vazgeçerler. (Demirtaş, 2013: 45-46)

Türbede bulunan sancağın Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında aniden ortadan kaybolduğu, bir süre sonra kanlı şekilde geri geldiği görülür. Türbenin bakımını yapan köy imamının bu durumu fark etmesi sonucu, bir doktor tarafından incelenen sancağın üzerinde birkaç günlük insan kanı olduğu anlaşılır. (Demirtaş, 2013: 46)

Hicâbî Baba'ya ait olduğu sanılan iki adet sancağın, savaş zamanlarında kaybolup savaş bittikten sonra geri geldiği, ayrıca geri gelen bu sancakların üstünde kılıç darbeleri ve kan lekelerinin olduğu söylenmektedir. (Demirtaş, 2013: 46)

Yakın zamana kadar Ese Dede'nin türbesinde bulunan sancağın Birinci Dünya, Çanakkale, Kore Savaşı gibi Türk milletinin katıldığı savaşlar sırasında ortadan kaybolduğu, bu savaşların bitmesinden sonra da geri döndüğü anlatılır. En son Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında yerinden kaybolan sancak, harekât bitip Türk askerleri vatana dönünce yerine geri gelir. (Demirtaş, 2013: 46)

Türk askeriyle birlikte savaşlara katıldığına inanılan Şeyh Zekeriya'nın türbesinde bulunan tokmağın İstiklal Harbi'nde ortalıktan kaybolan tokmak, üç beş gün sonra geri geldiğinde üzerinde saç kılları ve kan izleri vardır. Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında da ortadan kaybolan tokmağın sonradan geri geldiği görülür. (Demirtaş, 2013: 46)

Şeyh Çoban'ın mezarının başındaki büyük ağaç tokmağın tarih boyunca yaşanansavaşlar sırasında ortadan kaybolduğu, savaşın sonunda kanlı bir şekilde yerine geldiği söylenir. Bundan da Şeyh Çoban'ın savaşlara gittiği sonucuna varılır. (Demirtaş, 2013: 46-47)

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında, mevsimin bolluk ve bereket içinde geçmesi dileğiyle Çal Baba'yı ziyaret etmek için yazın Boğalı yaylalarına çıkan çobanlar, Çal Baba'nın mezarının tamamen ortadan kaybolduğunu görürler. Önce bu duruma bir

anlam veremeyen çobanlar, Kıbrıs’a giden Türk askerlerinin yurda dönmesiyle mezarın da eski hâline geldiğini görünce Çal Baba’nın oğluyla beraber savaşa katılmış olduğunu anlarlar. (Demirtaş, 2013: 46-47)

Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Türk uçaklarından birinin pilotuna yardım eden Ahmed-î Hânî ile ilgilidir. Harekât sırasında çıkartma birliklerine ateş eden Rum askerî noktalarını bombalama görevini tamamlayıp üssüne geri dönmeye hazırlanan bir pilot, kabinde bir ihtiyarın olduğunu fark edince şaşkına döner. Pilotun şaşkınlığı karşısında ihtiyar pir: “Evladım, sen niye böyle endişelisin? Niçin geri dönüyorsun?” diye sorunca pilot: “Benzinim bitmek üzere. Benzin ikmali için üsse dönmek zorundayım” cevabını verir. Bunun üzerine ihtiyar pir: “Depon dopdolu, sen benzinim yok diyorsun. Haydi, geri dön çünkü yanlış yerleri bombaladın, benim göstereceğim hedefleri mutlaka vurman gerekir” der. Uçağın yakıt ibresine baktığı zaman deponun dolu olduğunu görünce şaşkınlığı bir kat daha artan pilot: “Sen kimsin? Burada ne arıyorsun, uçağa ne zaman bindin?” diye sorar. İhtiyar pir de: “Korkma evladım, ben Türk’üm, bana Ahmed-î Hânî derler. Benim evim Doğubayazıt’tadır. Sana yardıma geldim. Eğer bir gün yolun Doğubayazıt’a düşerse, sorduğunda benim evimi sana gösterirler.” der. Uçağın yönünü tekrar Kıbrıs’a çeviren pilot, Ahmed-î Hânî’nin gösterdiği yerleri bombalar. Ahmed-î Hânî, işi bittikten sonra ortadan kaybolur. Vurulan yerler, Rum askerî birlikleri için çok büyük kayıplara sebep olur. Görevini tamamlayan pilot sağ sâlim üssüne döner. İzne ayrıldığı zaman ilk iş olarak Doğubayazıt’a giden pilot, Ahmed-î Hânî’nin yüzyıllar önce ölmüş bir velî olduğunu öğrenince türbesini ziyaret eder ve kurban keser. (Demirtaş, 2013: 66)

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında pilotu vurulan bir uçağı düşmekten kurtaran Uzun İdris Dede etrafında anlatılmaktadır. İçerisinde biri pilot diğeri de asker olmak üzere iki kişi bulunan uçak, çarpışmalar sırasında darbe alır. Bu sırada yaralanan pilot, uçağın hâkimiyetini kaybetmeye başlar. Uçak düşmek üzereyken ortaya çıkan aksakallı bir ihtiyar, diğerkoltukta oturan askere pilotun yerine geçmesini söyler. Pilotun yerine geçen asker, aksakallı ihtiyarın gösterdiği bütün noktaları vurur. Bu sayede düşmana karşı başarılı bir manevra gerçekleştirilir. Uçağı hava üssüne sağ sâlim indiren asker,

aksakallı ihtiyara kim olduğunu sorunca o da: “Ben Dörtyol ilçesi Payas beldesinde türbesi bulunan Uzun İdris'im.” der ve ortadan kaybolur. (Demirtaş, 2013: 66-67)

Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan bir askerin cephede beraber savaştığı Karaca Ahmet Dede'yi aramak için (İlema) Bağören köyüne gelir. Elindeki adresle köye gelen asker, köylülere cephede yan yana savaştığı ve kendilerini ölümlerden kurtaran kahraman Karaca Ahmet ile görüşmek istediğini söyler. Köylülerden, Karaca Ahmet adında birinin savaşa gitmediğini, sadece Karaca Ahmet Dede adında bir yatırlarının olduğunu öğrenen askere, yatırım yeri gösterilir. (Demirtaş, 2013: 68)

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında yaşanan çarpışmalarda iki ateş arasında kalan yaralı Mehmetçiği kurtarmak isteyen bir asker, kendini düşmana belli etmeden yaralı arkadaşını sırtına alıp ateş hattından çıkarır. İyileştikten sonra hayatını borçlu olduğu arkadaşını bulup teşekkür eden ve onunla dost olan gazimiz, ayrılma zamanı geldiğinde arkadaşının Türkiye'deki adresini ister. Arkadaşının adresini zor da olsa öğrenen gazimiz, aradan biraz zaman geçtikten sonra onu ziyarete gider. Elindeki adresibulmaya çalışan gazimiz, sonunda birkaç yüzyıl önce vefat etmiş bir velînin türbesine ulaşır. (Demirtaş, 2013: 68)

Kore Savaşına katılan Kurtboğan Cephede yan yana savaşırken birbirlerinin cesaret ve kahramanlığına hayran olan iki er, tanışıp arkadaş olurlar. Savaşın bitmesinden sonra herkes gibi onlar da memleketlerine dönerler. Erlerden biri, savaşta tanıştığı kahraman arkadaşı Kurtboğan'ı ziyaret etmek için bir gün Amasya'ya gelir. Kurtboğan'n Kore'de cephe arkadaşı olduğunu söyleyip onu nerede bulabileceğini soran asker, Kurtboğan'ın yedi yüzyıl önce öldüğünü öğrenince hayretler içerisinde kalır. (Demirtaş, 2013: 68)

Kıbrıs savaşı esansında askerlerimizden biri yanlışlıkla düşman mevzilerine düşüyor. Asker büyük bir korku içindeyken Hüdâyî gencin yanında beliriyor. “Evladım! Sen yanlış yere atladın gel seni birliğine götürüyüm.” diyor ve gece karanlıkta onu sağ sâlim birliğine götürüyor. Asker Hüdâyî'ye kim olduğunu soruyor. Hüdâyî ona: “Üsküdarlıyım, bana Mahmud Hüdâyî derler; kime sorsan beni tanır.” diyor. Asker

savaştan sonra Üsküdar’a Hüdâyî’yi ziyarette geliyor. Etrafa sorar. Ona burayı (türbeyi) gösteriyorlar. Genç Hüdâyî’nin öldüğünden habersiz tabii. İmama Hüdâyî’yi soruyor. İmam ona türbeyi gösterince asker başlıyor ağlamaya. (Erdoğan, 2014: 111)

Şemunel gazi, Kıbrıs Hareketi sırasında Afyonlu bir velî ile beraber yakıtı bitmek üzere olan bir pilotun yanına biner. Pilot, üsse dönmek üzeredir. Şemunel Gazi:

“Oğlum, yakıtın bitmedi, bitmez de. Sen işini yapmaya devam et” der. Pilot, yanında bu iki velî ile beraber geri dönüp düşman üzerine bomba yağdırır. Dönüşlerinde pilota:

“Ben Akçakalede’ki Şemunel Gazi’yim” der. Tekrar kaybolurlar.

Savaştan sonra pilot, Akçakale’ye gelerek Şemunel Gazi’nin kabrini ziyaret eder. Orada bir tosun kurban ederek halka dağıtır. (Karadavut, 2016: 402)

Çoban Dede Yatırı Aşağı Tekke köyünde, etraf köylere hakim bir tepe üzerinde bulunmaktadır. O çevrede altın arayan birisi Çoban Dede’nin mezarını açar. Bir ibrik ile bir zincir bulur. Bunları evine getirir. Kısa bir süre sonra Çayıralan Kaymakamı ile Aşağıtekke köyünün imamı rüyalarında Çoban Dede’yi görürler. Çoban Dede onlara:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi geri getirsin. Yoksa köyün başına felaket açarım.”der. Bir de köye giden yolcuların yolunu keserek:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi getirsin, abdest alamıyorum. Zincirden vaz geçtim. Yoksa o adamın ve köyün başına felaket açarım.”der. Köylüler testi alan adama söylerler; ancak adam testi vermez. Bir müddet sonra köyü, yatırım başından yükselen bir bulut neticesinde yedi metre yüksekliğinde bir sel alır. İki insanla birlikte bütün hayvanlar ölür. Bir müddet sonra testi ve zinciri alan adam da ölür. Köylüler testi ile zinciri tekrar eski yerine koyarlar. (Karadavut, 2016: 405)

Yetmiş dört Kıbrıs Harbinde birkaç uçağın havada giderken mazotları kalmamış, bu esnada Sultan Şeyhmus kerametini göstermiş mazotsuz olan uçaklar uçmaya devam etmişler. (Sancak, 2008: 74)

enç anlatmaya başladı:

"Efendim ben 1974 Kıbrıs harekâtında paraşütle indirilen komando grubundandım. Biz, ordumuzun denizden, Rumlar'ın da Beşparmak dağlarından karşılıklı mücâdelelerini sürdürdükleri bir hengâmda paraşütlerle atladık. Ancak hava pek rüzgârlı olduğundan her birimiz bir tarafa savruluyorduk. Ben de düşman hatlarına düştüm. Ağaçlık bir mevkîde iki yandan gelen cehennemî bir ateş altında kaldım. Ne yapacağımı bilemez bir halde büyük bir şaşkınlık içindeyken karşıma uzun boylu, heybetli ve nûr yüzlü ihtiyar bir baba çıktı. Bana tatlı ve mütebessim bir çehre ile baktı ve:

-Oğlum! Burası düşman hattıdır. Ne işin var burada? Niçin tek başına bu hatta girdin?" dedi. Ben de:

-Baba! Ben gelmedim, rüzgâr buraya düşürdü." dedim. Nûr yüzlü ihtiyâr, hafifçe başını salladı:

-Ben de harbe geldim. Sizden evvel gönderildim. Buraları çok iyi bilirim. Hangi birliktensin oğlum? Gel seni onların yanına götüreyim!" dedi.

Birlikte müthiş bir ateş topu altında yola koyulduk. O mübârek insan, gâyet sâkin bir yolda yürüyormuşçasına rahattı. Her hâli beni ayrı bir şaşkınlığa sevk ediyordu. Bana ismimi, nereli olduğumu v.s. birçok suâller sordu. Ben de istediği cevapları verdikten sonra iyice merak edip kendisini sordum:

-Baba! Ya sen kimsin? O da:

-Oğlum! Bana Aziz Mahmud Hüdâyî derler. dedi. Sonra:

-Baba! Sen bana çok büyük bir iyilikte bulundun? Şâyet memlekete sağsâlim dönersem, bir vefâ borcu olarak seni ziyâret etmek isterim. Adresini verir misin? dedim. O güzel yüzlü mübârek insan, adres olarak sadece:

-Oğlum! Üsküdar'a gelip kime sorsan beni sana gösterirler! dedi. Bu arada birliğime gelmiştik. Minnet, muhabbet ve hürmetle bu güzel insanın elini öptüm. Kendisiyle vedâlaştım. Sonra da kumandanımın yanına gittim. Beni bir anda karşısında gören kumandanım, pek şaşırdı. Benim o ateş çemberinden nasıl olup da kurtularak birliğime ulaştığıma hayretle haykırdı:

-Buraya nasıl gelebildin? Ben de:

-Beni, yaşlı, güzel bir baba getirdi. dedim.

Harb bittikten sonra memleketime döndüm. Ancak Aziz Mahmud Hüdâyî'nin bana yapmış olduğu iyilik hiçbir vakit aklımdan çıkmadığı için bir vefâ borcu olarak

nihâyet ziyâretine niyetlenip Üsküdar'a geldim. Sorduğum kimseler: “O mübârek bir zâttır.” diyerek burayı târif ettiler. Bu arada sükût edip derin bir nefes alan genç, Muharrem Efendi'ye önceki talebini tekrarladı:

Genci dinleyen adam:

-Evlâdım! Aziz Mahmud Hüdâyî, hayatta olan bir kimse değil, 1543-1628 yılları arasında yaşamış bulunan büyük bir Allâh dostudur...(Topbaş, 2012, 388)

Musa Dede'nin Horasan'dan gelen yedi kardeşten birisi ve onların en büyüğü olduğu söylenmektedir. Onun Allah dostu ve ermiş olduğuna inanılmaktadır. Evliyanın makamının bakımı üstlenen kadın, Evliya ile ilgili şahit olduğu bir olayı şöyle anlattı: “Kıbrıs Savaşı'nın olduğu günlerdeydi (1974), bir gün Evliyâ'nın üzerindeki sarığı yıkamıştım. Sarık tertemiz oldu ve ertesi gün alıp yerine koydum. Bir gün sonra tekrar geldiğimde baktım ki sarık yerinde yok. Çok korktum, her tarafı aradım ama bulamadım. Önüme bir adam dikildi. “ Kızım, Evliya, Kıbrıs'a savaşmaya gitti merak etme.” dedi ve kayboldu. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, sarık tekrar yerine geldi. Eve gidip çocuklarıma sordum gerçekten de Kıbrıs Savaşı bitmişti. (Türktaş, 1997: II, 10)

Pirce Alaaddin'in mezarının yanındaki âsa, Kıbrıs Savaşı yıllarında üç gün ortadan kayboldu. Ben her gün ziyarete geldiğim için yakından biliyorum. Köyün bütün çocuklarına sorduk, her tarafı aradık, ama asayı bir türlü bulamadık. Âsa, üç gün sonra yerine geldi ve geldiğinde üzerinde kan lekeleri vardı. Evliya, Kıbrıs'a gidip, savaşarak geri geldi. (Türktaş, 1997: II, 11)

1.8.2. Velînin Öldükten Sonra Abdest Alırken Görülmesi

Bulgaristan Zârâ'dan gelme Hakkı Dede burada koruculuk yapıyordu. Muhyiddin Baba'nın türbe evi o zaman yıkılmamıştı. O evde abdest almak için ibriği doldurmuş. Akşam ibriği dolu olarak orda bırakır evine gidermiş. Sabah gelirmiş ki ibrik boş ama kimse yok. Muhyiddin Baba'nın papucu ve havlusunu da ıslak görmüş. Muhyiddin Baba'nın buraya gelerek abdest alıp namaz kıldığına inanılırdı. (Durbilmez, 2015: 22)

Şeyh Şükrü'nün türbesine her gece su dolu bir testi koyarlarmış. Testi ertesi sabah boş bulunurmuş. Çünkü Şeyh geceleri mezarından kalkarak, bu suyla abdest almış. Ayrıca her yıl hacca gidenler, Şeyh Şükrü'yü de orada görürlermiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 265)

Anlatılanlara göre bir gün bir kişi elinde ibrik ve havlu ile dursun Dede'nin türbesine gelir ve namaz kılar. İbriği ve havluyu da korada unutur. Birkaç gün sonra ibriği ve havluyu Dursun Dede'nin türbesinde unuttuğunu hatırlayıp türbeye döndüğünde ise suyun bittiğini havlunun ise ıslak olduğunu fark eder. Türbeye kendisinden başka kimsenin girmediğini öğrenince Dursun Dede'nin ibriği ve havluyu kullandığını düşünür. (Merdin, 2016: 56)

Battal Gazi'nin amcası olan hasan Gazi, Bizanslılarla yapılan bir savaşta bir tepe üzerinde şehit düşer. Şehit düşmesine rağmen her sabah aşağıdaki dereden abdest alarak türbesinde namaz kılan Hasan Gazi'yi bir köylü görür. Köylü gördüklerini söylediği için bir daha Hasan Gazi'yi göremez. (Yağbasan, 2013: 46)

Türbe yıkılmadan önce şeyh ailelerinden bir bu türbeye bekçilik yapıyormuş. Bekçi her akşam bir testi su ile bir leğeni türbenin içine bırakıyor. Sabah gidip baktıkları zaman testinin boş, leğenin ise dolu olduğunu görürlermiş. Bu durum her gece böyle devam edip gidermiş. Bir gün bekçi kapıda uyuya kalmış. Gece yarısı kırk kişinin yanından geçerek türbeye girdiğini ve sırayla abdest aldığını görür. Bundan sonra her gece aynı saatte bu kırk kişi türbeye gelip abdest aldıktan sonra çıkıp gidermiş. Bunu gören bekçi durumu çevresindekilere anlatır. Böylece gece su dolu olarak bırakılan testinin sabah neden boş olduğu anlaşılır. (Yalçınkaya, 2008: 125)

1.8.3. Diğerleri

Türklerle, Bizanslılar arasında Işıklar köyü ile Alıncık köyünün bulunduğu yerde savaş olur. Düşman yenilerek kaçır, Türklerden dokuz kişi şehit olur. Bu şehitlerin, Abdülkadir Geylani Hazretleri'nin müridleri olduğu söylenir. Bu şehitlerin nereye defnedileceği konusunda iki köy arasında ihtilaf çıkar. İki köy de, kendi köylerine gömülmelerini çünkü şehitlerin kendi sınırları içinde şehit olduklarını iddia

ederler. Duruma Seyyid Battal Gazi müdahale eder. Şehitlerin tabutlarının iki köy arasına konulmasını, zira gömülecek yeri şehitlerin kendilerinin tayin edeceğini söyler. Dediği gibi yaparlar. Ertesi gün tabutlardan dört tanesinin Işıklar köyüne, beş tanesinin de Alıncık köyüne doğru hareket ettikleri görülür, bunun üzerine gönül rahatlığıyla bugünkü kabirlerine defnedilmişlerdir. (Aday, 2013-a: 261)

Hisarköy'den bir zat, Harapbağ Mevkiinde kışlık odun için kütük kazarken kütükler arasında, kefeni sararmış, bozulmamış, bir cesetle karşılaşır, heyecanlanır, ölü mü diri mi diye merak eder. Ceketinden çıkardığı iğne ile cesede dokunur. O anda cesetten: "Abdestimi bozdun." diye ses gelir, adam korkuyla eve gelir. O akşam Koca Dede o adamı uyutmaz. Devamlı rüyasına girer. "Abdestimi bozdun, abdest aldır. Abdestimi tazeleyiver." diye tembihte bulunur. Sabah olunca, köyün hatibini cesedi bulduğu yere götürür, cesedi tekrar yıkarlar, bu günkü bulunduğu yere defnederler. (Aday, 2013-b: 111)

Sarıot köyünde yol çalışmaları yapılmıyordu. Türbenin olduğu yerde de çalışma yapmak istenmiş; ancak dozer tam çalışmaya başlayacakken önüne bir manga asker dikilmiş. İşçiler çalışmayı durdurmuşlar ve "Biz burayı yıkamayız." deyip, gördüklerini anlatmışlar. İşçilerden biri buna inanmamış bu sefer o çalışmaya başlamış aynı olayı, aynı işçi de görmüş çalışmayı durdurmuş. (Aday, 2013-b: 287)

Kırtıl Dede'nin Kurtuluş Savaşında Kıbrıs Savaşında Kore Savaşında buradan savaşa gittiği Kırtıl köylüleri tarafından rivayet edilir. Kırtıl Tepesi'nden bu savaşlarda top sesleri geldiği söylenir. Bu savaşlardan sonra Kırtıl Dedenin mezarına geri döndüğü ve mezar çevresinde kan izleri görüldüğü söylenir. (Ağcalar, 2009: 437)

Yeşildere Köy'üne Sındırgı'dan ailesiyle misafirlğe gelen bir çocuğun arkadaşlarıyla oynarken, çiş gelir, yapmak için en uygun yer olarak yataının dibindeki meşe ağacının altını görür ve çişini yapmak için buraya çöker. Çökmesiyle birlikte ayağa fırlayıp büyük bir hızla oradan uzaklaşır. Misafir oldukları eve nefes nefese gelerek, annesine çiş yapmak için ağacın altına çöktüğümde ihtiyar uzun, beyaz sakallı bir dede bana "Git burdan, buraya pisleme dedi, çok korktum." der. (Akyaçın, 1998: 10)

Akyar Köyü'nde yaşamını inşaatlara taş çıkarmakla sürdüren İsa Ergen adlı vatandaş bir gün bir meşe ağacının dibinde taş var mı diye bakar, kazdıkça da iyi taşlar çıkarır, durum böyle olunca da kazmaya devam eder. Bu vatandaş kazma işini öğleye kadar sürdürür, o'na göre oldukça iyi taşlar çıkmaktadır, yorulup dinlendiğinde, bakar ki, öğle olmuş, yemek saati gelmiş. Evden getirdiği yiyecekleri açarak yemeye başlayan köylünün yanına uzun beyaz sakallı, yaşlı birisi gelir. Birlikte yemek yerler, dede gideceği zaman “Eğer beni yemeğe davet etmeseydin sana kötü şeyler yapacaktım, ama çağırdın, bunun için seni cezalandırmıyorum, çıkardığın bu taşları yerine koy, burası benim mekânım seni bir daha buralarda görmeyeyim.” deyip bir tokat atmış. (Akyalçın, 1998: 13)

Mahmut Çelebi anlatır:

Şeyhimiz Emir Ahmed-î Buharî vefat edince mübarek bedenlerini ben yıkadım. Bir arkadaşım da su döküyordu. Bu esnada üç defa gözlerini açıp hayattaki gibi baktılar. Kabre indirilip toprak üzerine konulunca derhal kible istikametinde sağ yanına dönüp öylece durdular. (Bursalı, 199:2, 353)

Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ı idam ettiğinde Pir Sultan ölmez, darağacına hırkasını asar ve oradan ayrılır. Şehir merkezinden çıkar, Malatya tarafına doğru yürür. Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ın ölmediğini anlayınca peşine askerlerini gönderir. Askerler yaklaştığında Pir Sultan Abdal, Kızılırmak üstündeki köprü'nün diğer tarafına geçmiş oturmaktadır. Pir Sultan Abdal askerlerin geldiğini görünce:

-Eğil köprü eğil! der. Köprü o anda eğilir. Köprü'nün dal gibi eğildiğini gören askerler, ilerleyemezler ırmağın diğer tarafında kalırlar. Pir Sultan Abdal'ı yakalayamazlar. Bu olaydan sonra Pir Sultan Abdal'ı gören olmamıştır. (Demir, 2013: II, 203)

Muhyiddin Baba'nın ruhu dolaşmış. Çanakkale gazisi Sâlim Dede, sabahın seher vaktinde, alacakaranlıkta Muhyiddin Baba ile karşılaşmış. Muhyiddin Baba beyaz sakallı, cübbeli bir dede imiş. Üç kere Sâlim Dede'nin arkasını sıvazlamış: “Yokluk yüzü görme!” demiş ve kaybolmuş. (Durbilmez, 2015: 22)

Abdurrahman Arvâsî hazretlerinin mezarını ziyaret eden Yusuf Efendi, onu mezarı üzerinde otururken buldu: “Mevlana Yusuf! İlk geldiğinde senden yüz çevirmiştım. Şimdi ise yüzümü sana döndüm, tövbe et!” buyurdu. O da şimdiye kadar yaptıklarına tövbe edip Abdurrahman hazretlerinin elini öptü. (EA, 1992: 1, 196)

Bir gün sadık dostlarından birisi Abdülehad’ın odasına girmişti. İçeri girer girmez Abdülehad hazretlerini uzuvları kopmuş yere uzanmış bir halde gördü. Haydutların yaptığını düşünerek feryat figan yardım almak için dışarı çıkmış yanında başkasıyla dönünce görmüşler ki Abdülehad hazretleri rahat bir şekilde oturuyor. (EA, 1992: 1, 271)

Abdülhakim Arvasi ile bir talebesi yaz gününde Eyüp camiinde öğle namazını kılmışlar. Sonra birlikte Ebû Eyyûbî Ensarî’nin türbesine girerler. Sandukanın yanına diz üstü otururlar. Talebesine “Gözlerini kapa!” buyurur. Talebe gözlerinin kapayınca hazreti Ebu Eyyub Ensari hazretlerini ayakta duruyor gördü. İkisinin de bir şeyler konuştuğunu gördü ama işitemedi. (EA, 1992: 1, 327)

Geylani hazretleri bir gün imam-ı Ahmed bin Hanbel’in kabrini ziyaret etti. Yanında evliyadan bir cemaatte vardı. İmam-ı Ahmed bin Hanbel kabrinden çıktı, elinde gömlek vardı. Gömleği verdi ve birbirlerinin boynuna sarılıp konuştular. (EA, 1992:1, 403)

Hızır Paşa bir gece Pir Sultan’ı astırır. Ertesi sabah kahvede ahali toplanmış konuşurlarken haberi duyarlar ama duyduklarına inanamazlar. Çünkü Sultan’ı o sabah birçok kişi farklı yerlerde görmüştür. Herkes şaşırılmış. Darağacının olduğu yere gitmişler, bakmışlar ki Pir Sultan hırkasını darağacına asmış kendi kaybolmuş. (Gölpınarlı - Boratav, 2017: 31)

Gülşehri de Ahi Evran' ın ölümünden bahsettikten sonra asitiinesine her girdiğinde onu yerinde otururken gördüğünü söyler. (Gökalp, 2005: 32)

Nebi Melik, peygamberin berberiymiş. Peygamberler, öldükten sonra da yaşarlarmış. Bu nedenle de saçları sakalları uzarmış. Nebi Melik, geceleri mezarından kalkar, eline bir fener alır, Eğil’de mezarları bulunan Harun, Elyasa ve Zülküfül Peygamberleri tıraş ederek geri mezarına dönermiş. Gidip gelirken fenerin ışığı görülürmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 260)

Şeyh Caferi, geceleri mezarından kalkar, siyah bir elbise giyer, beyaz bir ata biner ve darda olanlara yardıma gidermiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 281)

Emir Sultan’ın halifelerinden Ece Sultan’a bir kişi gelir. Bu kişi, bir hocanın kızıyla yüz bin akçe mihr-i müeccel (ödenmesi sonraya bırakılan mihr) ile evlendiğini, eşinin mihrini bağışlamadan öldüğünü, borcunun babasına intikal ettiğini, babasının da bağışlamaya fırsat bulamadan vefat ettiğini ve mihr borcunun hanımının iki erkek kardeşine kaldığını, söyler. O anda cemaat o kişinin techiz ve tekfin işleri ile ilgilenmektedir. Bu kişi, iki kaynının zorla kendisinden mihrini almak istediklerini Ece Sultan’a anlatır. Ece Sultan da cenazenin yanına gelir ve “Ya filan karındaş!” diye üç defa seslenir. Meyyit gözünü açıp “Ne edersin Sultanım?” dediğinde, Ece Sultan. “Gel, kızının mihrini damadına bağışla.” der; ama adam bağışlamaz. Ece Sultan mübarek eliyle işaret eyler o kişi tekrar yatar, ölü olur. Bu kerameti gören oğulları, kız kardeşlerinin mihrini bağışlarlar. (Kahraman, 2009: 57)

Hız. Harun ölünce onu sevenler, kardeşi Hız. Musa’yı onu öldürmekle suçlarlar. Hız. Musa, Allah’tan gelen vahiyle insanları Hız. Harun’un mezarına götürür. “Ey Harun!” diye seslenir. Hız. Harun ayağa kalkar “Seni ben mi öldürdüm?” sorusuna:

-Ecelimle öldüm, diye cevap verir. Hız. Musa’nın. “O halde dön ve yerine yat.” demesi üzerine Hız. Harun tekrar yerine gider ve ruhunu teslim eder. (Kazancı, 1997-b: 2, 262)

Onun ahvalini Hız. Muhammed’e nakleder. İkinci seferde cehennemlik biriyle konuşur. Bu defa Kara Cümcüm ile karşılaşır. Kendisine dünyadaki hayatını sorunca Kara Cümcüm: Ben dünyada çok büyük hazinelere malıktım. Bu hazinemi çok sayıdaki cariyelerimi satarak elde ettim. Bir gün her taraftaki altınların tükendiğini ancak Cümcüm Köyü’nde altının hala bulunabileceğini tahmin ederek çok güzel bir cariyemi

buraya gönderdim. Tellal cariyemi satılık diye pazara çıkarınca köyden bir genç buna aşık olur. Annesinden bir altın ister. Annesi altınlarının kalmadığını ancak oğlunun aşkını da belirterek oğlunu babasının mezarına gönderir ve “oğlum, biz ölülerimizi ağzına birer altın koyarak gömerdik. Sen de git babanın mezarını aç ağzındaki altını çıkar ve gel bu güzel cariyeyi al” der.

“Bu ihbarı alınca ben bu defa çevrenin bütün mezarlarını açtım. Ölü insan kemiklerini yeryüzüne saçtım, bütün kuru kafaları parçalayarak altınları topladım. İşte şimdi bu yüzden cehennem azabı içindeyim. Bana kurtuluş yolu göster ya Ali” der.

Hız. Ali “Peki tekrar dirilir, hayata dönersen ne yapacaksın” der. Kara Cümcüm: “Ben bütün hazinelerimi insanların hizmetine harcar, onların mesken tuttukları her eve mermer borular döşetir bu borulardan su yerine süt gönderirim. “ Hız. Ali”Madem bu hizmeti yapacaksın küm (kalk) biiznillah” der ve Kara Cümcüm hayat bulur. Yetmiş bin sağım hayvanı (koyun-inek) satın alır. (Kurtoğlu, 2008: 75)

Kömür Baba bir kış günü şiddetli bir tipide Allahüekber dağının derbendinde yedi yolcuya rastlar. Onlara yemeleri için pişi verir. Yolcular Lâvistan köyüne (Kars/Göle) sağsâlim varınca, başlarından geçeni şaşırان köylülere anlatırlar. Köylüler, Kömür Baba’nın bir hafta önce öldüğünü söylerler. (Önder, 1955: 112)

Çapan Dede’nin mezarını bekleyen Buharalı bir adam bir gece bütün uğraşlarına rağmen ateşi yakamaz. O sırada Çapan Dede, başucundaki zift yağını kullanabileceğini söyler. Bekçi, kafasını kaldırdığında karşısında kara sakallı bir adam görüp korkar, Dede ise “Madem korkacaksın niye bekliyorsun?” der. (Peker, 2015: 132)

Nadide Mehtar’ın babası bir gün hamama gitmek ister fakat parası yoktur. Bu düşünce ile çarşıya çıkar. Habip Baba türbesinin civarında bir sokağa girer. Karşısına birden bire habip Baba çıkar. Adamcağız ne kadar kaçıp kurtulmak isterse de her gittiği yerde habip Baba’yı bulur. Sonunda Habip Baba, adamın karşısında durur, cebinden on para çıkarıp adama verir: “Bununla hamama git, kalanını da harca.” der. Adam bu para ile hamama gider, kalanı ile alışveriş yapar eve gelir, evine gelince on parasının cebinde olduğunu görür. Bu para cebinde uzun müddet eksilmez. Kayınvalidesi birgün işin

farkına varır, sırrını öğrenmek ister. Adam mecburen sırrını açıklayınca cebinden para da tükenir gider. (Seyidoğlu, 1997: 88)

Sarı Saltuk'un tabutu kimse dokunmadan hareket eder musallaya doğru gider. (Uçkun, 2014: 139)

Mezarı, kışla ile eski mezarlık arasında olan Kutbaba'nın savaşta şehir edilen bir evliya olarak kabul edilir. Kışlada nöbet tutan askerden biri, bir gün Kutbaba'nın mezarlıktan çıkıp çarşıya gittiğini, çarşıda gezip mezarlığa geri döndüğünü görmüş. (Yalçinkaya, 2008: 120)

1.9. Ölüm Sırasında Ve Sonrasında Fevkalade Hallerin Zuhuru

Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalade hallerin zuhuru keramet motifi, Ocak'a göre Sünni ve Bektaşî menkıbelerinde sıkça rastlanmaktadır. İncelememizde, başlık altında, velînin başını kaybetmesine rağmen ölmemesi (kesik baş) motifine çok fazla rastladık. Bu başlık altında, velînin bedeninin bozulmaması ve velî öldükten sonra çeşitli sebeplerle varlığını gösterdiği örneklere değerlendirdik. Bir başka örnek ise, ölen velîlerin türbeleri önüne koyulan sulardan abdest aldıklarıdır. Velîlerin öldükten sonra da olağanüstü halleri devam eder. İncelemelerimiz sonucunda bu motif başlığı altında en fazla karşımıza çıkan “kesik baş” örnekleridir. Kesik baş motifi İslam ordularının fetihlerini işleyen anlatılarda fazlasıyla karşımıza çıkan bir motiftir.

Ölümlerle münasebet Türklerin inanç sistemlerinden olan Şamanizm'den kaynağını alan bir motiftir. Bu motif menkabenin mitolojik köklerine işaret etmektedir. Şamanlar ruhlara hükmederek ölümlerle, şeytanlarla, perilerle irtibata geçebilmekteydiler. (Kafesoğlu, 2005: 301) Türbe ve yatırlardaki zatların belli şartlar içerisinde dirildiğini gösteren motiflere rastlanmaktadır. Yatır mezarlarının birbirini görecektarazda yer alması, böylece onların sürekli birbiriyle haberleştiklerini anlayışı, yaygın olarak görülmektedir. (Cemiloğlu, 2002: 120)

Öldükten sonra keramet gösterme motifi, menakıbnamelerde sık görülen bir motiftir. Velînin ruhaniyetinin öldükten sonra da insanları irşad ve iyilik edeceğine inanılır. Hacı Bektaş Velî Velâyetnamesi'nden başka, Abdal Musa, Velâyetname-i Otman Baba, Menakıb-ı Sipehsalar, Keramat-ı Ahi Evran, Menakıb-ı Mahmud Paşa,

Menakıb-ı Gülşenî, Menakıb-ı Eşrefzade gibi menakıb kitaplarında da bu motif bulunmaktadır. (Ocak, 2016:119-125)

Ve Allah yolunda öldürülen kimseler için “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler. Fakat siz, farkında olmazsınız. (Bakara 154)

1.9.1. Başını Kaybetmesine Rağmen Ölmemesi (Kesikbaş)

Toprağın vatan haline gelmesi çok önemli bir maceradır. Tarih ilmi bu macerayı elde edilen gerçek bilgi ve belgelerle ortaya koymaya çalışır. Fakat bunun bir de millet muhayyilesindeki akisleri vardır. Millet bu macerayı nesilden nesile aktarırken olayları çok mu değiştirir, abartır; yoksa bu olayların bizzat kendileri mi olağanüstüdür; bilinmez. Her ne hal ile olursa olsun, kabul etmek gerekir ki toprağı vatanlaştıran insanlar sıradan insanlar değildir ve nihayet toprağın vatanlaşması gerçek olağanüstü bir olaydır. (Sarıkaya, 2005: 47) Velîlerin savaşlarda yardım etmeleri ile ilgili olarak anlatılan efsaneler, her ne kadar savaş efsaneleri gibi görünse de burada dikkat çekilmek istenen nokta velîlerin kerametleri olduğu için, savaş efsaneleri olmaktan çok dinî efsanelerdir. (Dülger, 2014: 78)

Türklerin Anadolu’ya gelmelerinden sonra Türk halk anlatılarında örneklerine rastladığımız kesik baş motifi oldukça yaygındır ve motifte, mücadele sırasında başı gövdesinden ayrılan bir kahraman kellesini koltuğunun altına alarak mücadelesine devam eder. Kesik başın kerameti sırrı görüldüğü zaman son bulur ve velî kişi ölür. Bu motife Anadolunun her yerinde rastlamak mümkündür. Bunun yanısıra kesik baş motifinin en fazla işlendiği tür kahramanlık konulu dini efsanelerdir. Bu efsanelerdeki kişiler halk tarafından velî olarak nitelenir. Bu velîler, genellikle bulundu toprakların fethi sırasında savşırlar ve başları kopmasına karşı savaşımaya devam ederler. Kesik baş başlığı altında akla ilk gelen en meşuru ve en eskisi Dâsitan-ı Kesikbaş’tır.

Kesik bir baş ya da başsız bir gövde şeklinde oluşan anlatılar, başta Anadolu olmak üzere Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyanın türbeleri etrafında hayat bulmuşlardır...Kesik baş motifli anlatılar sadece İslamiyet değil Hristiyanlık dini ve daha eski kültürlerde olduğu tespit edilmiştir Anadolu’da doğrudan adı Kesikbaş olan efsanelerin yanında adı farklı olmasına rağmen Kesikbaş

motifli çok sayıda türbeye bağlı efsane oluşmuştur. Bu tür efsanelerle Türkiye'nin hemen hemen her şehrinde karşılaşmak mümkündür. (Ocak, 2013: 54)

Aynı motifin Hristiyanlar arasında da yoğun olarak işlendiği bilinmekte ve bunun temelinde de Hz. Yahya'nın başının kesilmesi bulunmaktadır. Bu efsanenin Hristiyanların yanında Müslümanlar arasında da kolay kabul görmesinin temelinde Hz. Yahya'nın Peygamber olarak kabul görmesidir. (Demir, 2011: 79-81)

Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar devamlı savaşarak ilerleyen alperenlerin oluşturduğu kahramanlık efsanelerinde yaygın görülen bir motiftir. (Ocak, 1998: 8) Kesik baş kültürünün yer aldığı edebi metinlere ve inanmalara Anadolu, Balkanlar ve Türkistan coğrafyasında rastlanır. Kesik baş motifi sadece Türk topluluklarının değil Avrupa coğrafyasındaki Hristiyan toplulukların edebi metinlerinde ve inanmalarında da yer alır. Bu motifin yer aldığı anlatımlar üzerine birtakım çalışmalar yapılmıştır. (Peker, 2015: 228)

Alphonse Mingana "Vaftizci Yahyanın Yeni Bir Hayat Hikâyesi" adlı yazısında olayı şöyle anlatır: Fakat aniden Kutsanmış Yahya'nın başı tepsiden yükselen saçlarıyla kilitlerinden kurtuldu ve önceden kral ve üst düzey yöneticilerin bulunduğu eğlence odasının ortasına uçtu. Bu birkaç dakikada evin tavanı açılmıştı ve Yahya'nın başı havaya uçmuştu. (Mingana: 2016, 252)

Kesikbaşla ilgili efsanelerin çoğunluğu savaşları ve fetihleri anlatan kahramanlık konulu efsanelerdir. Bunların bir kısmı, İslam kahramanlarının Anadolu'daki ilk İslami fetihleri yıllarında ortaya çıkmışlardır. Menkıbelere de konu olan kesikbaş motifinin ana kaynağı Alevi ve Bektaşî kültüründe önemli bir yeri olan ve Kerbela hadisesi olarak da bilinen Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini konu alan kesikbaş anlatımlarıdır. (Ocak, 2013: 27-33) Halk kültürümüzün ürünü olan kesikbaş en fazla efsanelerde karşımıza çıkmaktadır. Anadolu şehirlerinin fethinde rol olan kesikbaşlar, Anadolu'nun fethini konu alan efsanelerdir. Ocak, kesikbaş motifli türlerin çıkışı konusunda; VII. yüzyıldan itibaren Müslüman Arapların, XI. yüzyıldan itibaren de Türklerin Anadolu fetihleri hadisesini yansıtan türleri, kaynak gösterir Kelleli koltukta, vatan uğruna savaşan ecdadımız bu toprakların ebedi Türk yurdu olması için, canlarını feda etmişlerdir. (Ocak, 2013: 50)

Vaktiyle Boğazağzı mevkiinde bir savaş olur. Yüzbaşının biri, düşmanın kılıç darbesiyle başını kaybeder; başı yere düşünce onu yerden kaldırıp kolunun altına alır ve yüksek bir tepeye çıkmak ister. Askerleri onu takip etmeye başlar. (Demir, 2013: I, 70)

Himmet Baba adındaki bir ulu kişi, halk tarafından sevilen, sayılan bir kumandan iken savaş sırasında kafası boynundan kopar, yere düşer.

Kafasını yerden alır, koltuğunun altına koyar, savaşmaya devam eder. Himmet Baba'nın kafası koltuğunda savaştığını gören bir kadının:

-Aman! Şu yiğide bakın kafası koltuğunda savaşıyor, diye bağırması üzerine olduğu yere düşer, bir daha kalkamaz. Oracıkta şehit olur. (Demir, 2013: I, 150-151)

Peygamberimiz zamanında Tokat sınırları içerisinde bulunan Mercimek Dağı'nda bir dev kuyusu varmış. Burada yaşayan dev insanları yermiş.

Bir gün dev bir vatandaşın da kellesini koparır, gövdesini yer. Karısını da kuyuya getirir. Adamın kellesi zıplayarak Peygamber Efendimizi bulur. Peygamber Efendimiz onu Hz. Ali'nin yanına gönderir:

-Git, o senin derdine çare olacak, der. O da gider:

-Dev gövdeyi yedi, karımı da alıp götürdü, der.

Hız. Ali, devin yerini öğrenir. Kesik başı yanına alarak devin peşine düşer. Devin yerini buldukları zaman Hız. Ali üstten aşağı inip devı öldürür. Adamın karısı hala sağdır. Kadını kurtarıp yeryüzüne çıkarır. Dışarı çıkınca onlara:

-Siz gözlerinizi yumun. Ben bir dua edeceğim. Siz de amin deyin, der

Dua edince kesik başın gövdesi yerine gelir. Hız. Ali bunlara:

-Burada "Dur, kal!" der ve onları oraya yerleştirip gider. (Demir, 2013: II, 122)

Ceyhan Nehri'nin üzerinde tarihi köprüde bir gün savaş çıkar. Ordunun kumandanı olan Himmet Baba, savaşta düşmandan şiddetli bir kılıç darbesi alır ve kafası kopar.

Himmet Baba, bu durumdayken bile savaşı bırakmaz. Kafasını kolunun altına alarak savaşmaya devam eder. Himmet Baba, başı koltuğunun altında savaşmaktadır. Kadının biri bu durumu görüp çığlık atmaya başlar. Himmet Baba oracıkta şehit düşer. (Demir, 2013: II, 134)

Erzurum'un Oltu ilçesinde yalnız yaşayan Nusur-i Zennu o zamanki savaşlarda vatan savunmasına girişmiştir. Düşmanla çarpıştığı zamanda kafasını yitirir. Kopan kafası yere düşer ve o yerden kafasını alıp koltuğunun altına koyar, savaşmaya devam eder. Günlerce savaşır, en son bir kadının evinin önünde savaşırken kadın:

-Şuna bak! Kafası koptuğu halde savaşıyor, deyice Nusur-i Zennu oraya yığılıp kalır. Daha sonra bu zatı şehit düştüğü yere defnederler. (Demir, 2013: II, 196)

Seyyid Vakkas ve arkadaşları, Giresun'u almak için yaptıkları savaşta çok mücadele verirler. Savaşın bir anında, düşmanın bir darbesiyle Seyyid Vakkas Hazretlerinin başı gövdesinden ayrılır. Seyyid Vakkas kopan başını koltuğunun altına alıp, orada bulunan son düşman askerini öldürünceye kadar savaşır.

Bu arada evinin penceresinden bakmakta olan bir kadın, Seyyid Vakkas'ı görünce:

-Allah'ım başı kopmuş bir adam savaşıyor, diye bağırır.

Bunun üzerine Seyyid Vakkas, bulunduğu yere yığılır. (Demir, 2013: II, 218)

Celâl Baba, Ermeni Harbi sırasında düşmanın kuşattığı kaleyi savunurken kesilen başını koltuğunun altına alarak savaşmaya devam eder. Yaşananları gören düşman, şehre hâkim olamadan kaçmaya başlayınca kuşatma bozulur. Şehrin düşmandan temizlendiğini öğrenen Celâl Baba, düşüp kaldığı yere defnedilir. (Demirtaş, 2013: 87)

Yurdumuzda savaş olduğu sıralarda Çetince'nin kuzeybatısında bir km uzaklıkta bulunan düzlükte önceden düşmanlar yaşarmış. Türkler düşmanları atmak için kahramanca savaşmışlar ve düşmanı yurtlarından atmışlardır. Âşık Dede başı kesilmiş ve kellesini koltuğa alarak düşmanlarla savaşmaya devam etmiştir. Kellesi koltuğunda

savaşarak, kasabanın doğusunda bulunan dağa, savaş meydanına kadar gelmiş ve arkadaşlarıyla birlikte düşmanı bozguna uğratmıştır. (Göde, 2010: 296)

Isparta'nın Gülcü mahallesi Demirköprü mevkiinde Kesikbaş Fethi Bey'e ait olduğu bilinen bir türbe vardır.

Fethi Bey, kurtuluş savaşına katılmış ve büyük fayda sağlamış bir kahramandır. Savaş sırasında düşman tarafından koparılan kellesini koltuğunun altına alıp savaşmaya devam etmiştir. Kellesi koltuğunda bugün türbesinin bulunduğu yere kadar gelmiş, burada şehit olmuştur. (Göde, 2010: 373)

Sultan Sa'saa Diyarbakır'ın Müslümanlarca fethi sırasında Hz. Halit ile beraber, su yolundan şehre giren kahramanlardanmış.

Savaşarak şehrin ortalarına kadar gelmiş fakat, bir düşmanın kılıç darbesiyle başı uçmuş. Sultan Sa'saa hemen eğilip kesik başını yerden alarak, koltuğunun altına koymuş ve yine savaşmayı sürdürmüş. Savaşa savaşa şimdiki belediye binasının önüne, sonradan yıktırılan türbesinin bulunduğu yere kadar gelmiş. Onu gören bir ihtiyar kadın "Hele şuna bakın, başı kesik olduğu halde böylesine savaşıyor, bir de başı kesik olmasaydı kimbilir nasıl savaşırdı." deyince, hemen düşüp ölmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 39-40)

Caferi Tayyar, Hz.Ali'nin kardeşiymiş. Beraber din uğruna savaşa girmişler. En öndeki sancağı taşıyan şehit olunca, sancağı arkasındaki almış. Böylece sıra, Caferi Tayyar'a gelmiş. Cafer'in elleri, ayakları, gövdesi, sırasıyla parçalanmış, yalnız başı kalmış, fakat o, sancağı dişleriyle yakalayıp, uçarak Hani'ye gelmiş. Meğer gövdesinin diğer parçaları da uçarak buraya gelmişlermiş. Orada bütünleşerek dirilmiş, sonra yeniden ölmüş ve oraya gömülmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 68)

Şemunel Gazi, Halı Köyü ile Akçakale arasındaki ormanlık bir alanda kâfirlerle savaşırken, kâfirin biri, Şemunel Gazi'nin kafasını uçurur. Şemune Gazi kafasını yere düşürmeden, koltuğuna alarak, elinde deve kemiği ile savaşmaya devam eder. Bu durumu gören düşman paniğe kapılıp kaçmaya başlar. Bu arada kadının biri Şemunel Gazi'nin kafasının koltuğunun altında olduğunu görünce:

“Bakın, adam kellesi koltuğunda savaşıyor.” diye bağırır. Durumu fark eden Şemunel gazi, olduğu yere düşer ruhunu teslim eder. (Karadavut, 1992: 238)

Sinop'ta Seyyid Bilal Türbesi bulunur ve ziyarete açıktır. Seyyid Bilal, Hz. Hüseyin soyundandır. Emevi halifesi Ömer b. Abdülaziz devrinde İstanbul kuşatmasında gemilerle Karadeniz sahillerinde bulunurlarken, bir fırtınaya yakalanırlar. Sinop limanına sığınmak zorunda kalırlar. Ancak şehrin tekfurı kendilerinden kuşkulananarak ordugâha gece bir baskın düzenler ve tekfur bir kılıç darbesiyle Seyyid Bilal'in başını keser. Seyyid Bilal düşen başını alarak bugün türbesinin bulunduğu yere kadar gelir ve orada vefat eder. Bu kerameti Müslümanların yanında tekfur ve Rumlarda görür ve tekfur yaptığından pişman olarak Seyyid Bilal'in üzerine türbe yaptırır ve kendisinin de öldükten sonra türbenin kapısı önüne gömülmesini vasiyet eder. (Ocak, 2013: 26)

Efsneye göre, kuşatma sırasında düşmanlar Hüseyin Gazi'nin başını keserler. Ama o, başını koltuğuna alarak doğuda, şehre yaya bir buçuk saat mesafedeki, bugün türbesinin bulunduğu tepeye kadar gelir ve ancak orada ruhunu teslim eder. (Ocak, 2013: 29)

Selçuklular devrinde, düşman Konya'yı sarmış, amansız bir savaş var. Selçuklu sultanı, yiğit serden geçitlerini toplamış, üç misli, beş misli düşman karşısında yılmadan, yorulmadan kılıç sallıyor. Öyle bir an olmuş ki Konya kal'asının kapılarından biri düştü düşecek. Kapı zorlandıkça zorlanıyor, Sultan. “dayanın!” diye emirler veriyor. İşte bu an, burçların birinden gök gürler gibi bir nara, top güllesi gibi bir ses, ortalığı allak bullak ediyor. Herkes başını sesin geldiği yöne çeviriyor. Bir de ne görsünler. Kal'anın, ak sakallı, yetmişlik, dizdarı, zırhlarını giymiş, yalın kılıç düşmana meydan okuyor. Derken ihtiyar, ok gibi aşağı fırlıyor. Kal'a kapısının önündeki düşman askerlerinin arasına dalıyor, şimşek gibi kılıç sallıyor. Onun bu şecaati, diğerlerini de galeyane getiriyor. Çetin, kanlı bir savaş kızışıyor. Bir ara bir kılıç darbesi ihtiyar dizdarın başını gövdesinden ayırıveriyor. Hayret, baş yere düştüğü halde, gövde dimdik ayakta. Üstelik başsız gövde, sol eliyle başını yerden alarak koltuğunun altına kısırmış, sağ eliyle durmadan kılıç sallıyor. Düşman askerleri, bu dehşet verici manzara karşısında korkudan kaçmaya başlıyorlar. Kal'a kapısı kurtuluyor, harp meydanı boşalıyor, ortada yalnız, hala sağa sola kılıç sallayan başsız bir gövde var. Bir süre sonra

kibleye döndüğü, elinden kılıcını atarak, secdeye vardığı görülüyor. Secdede hareketsiz bir gövde. (Önder, 1966: 127-128)

Divriğ Kalesi'nin altındaki kiliselerde on iki keşiş yaşarmış. Bunlar hile ile Hüseyin Gazi'yi şehit ederler. O da kellesini koltuğunun altına alıp. Iğımbat dağının zirvesine çıkar, türbesinin olduğu yerde ruhunu teslim eder. (Özen, 2001: 72)

Ahmet Turan Gazi, Beypınar köyü yakınlarında yaralanır. Kelle koltuğunda, atıyla beraber, Soğuk Ilıca kayalıklarına atlar. Atının ayakları kayalıklara gömülür. Mezarının ilerisinde ayak izlerine benzeyen çukurlar vardır. Bunlar inanışa göre Ahmet Turan'ın atının ayak izleridir. Aynı izler, karşı kayalıklarda da bulunmaktadır. Çukurbelen Köyü kayalıklarındaki izler iki tanedir. At şaha kalktığı sırada oluşmuştur. (Özen, 2001: 196)

Cenevizlilerle Danişmendler büyük bir muharebeye tutuşurlar. Kendileri bir avuçken, düşmanları tabur taburmuş. Günlerce vuruşmuşlar...Kanlar sel suyu gibi akmış. Coli yaralanmış ama aldırmamış. Kolu kesilmiş, kılıcı sol eline alarak devam etmiş. Arkadaşlarını çağırmış, kimseler yok...Bunun üzerine Ya Allah, diye gürlemiş. Gaipen bir ses:

-İlerle! diye emir vermiş. Co, yarım kılıcı almış eline, dalmış düşmanın içine savaşmaya devam etmiş. Sonra bir kılıç gelmiş, uçurmuş mübareğin başını. Yere düşen baş "Allah Allah..."diye yuvarlanmış. Tam bu sırada doğudan Müslüman askerleri gelmiş. Düşmanı taaa...Amasya'ya kadar kovalamış. (Özen, 2001: 243)

Şeyh Halil Sultan, müritleri ile birlikte kendisine karşı koyan Hıristiyanlarla savaşır. Bu savaşı kaybeder. Yanında savaşan askerlerden başka Şeyhin hanımı Hatice, bir kızı ve iki oğlu şehit düşer. Şeyh Halik Sultan'ın da kafasını keserler. Şeyh Halil Sultan, kafasını yerden alarak, kelle koltukta şimdiki türbenin bulunduğu yere kadar yürür. Burada şehit düşer. (Özen, 2001: 306-307)

Şaşmaz Baba Türbesi'ne savaş zamanında üç at ile yeşil sarıklı iki kişi gelir ve "Vatan elden gidiyor!" diyerek Şaşmaz Baba'yı savaşa çağırırlar. O da namazını kılıp geleceğini söyler. Gittikleri savaşta Şaşmaz Baba başını kaybeder, yedi gün öyle

savaşmasına rağmen savaşın şidetinden kimse fark etmez. Ne zaman ki kellesiz savaştığı görülür, cesedi tıpkı Genç Osman gibi yere serilir. (Peker, 2015: 231)

Seydi Sultan, askerleriyle birlikte bir gün türbesinin bulunduğu yere gelir. Düşmanları ile çok kanlı bir savaşa tutuşurlar. Düşmanlarını yenerlerse de Seydi Sultan'ın başı gövdesinden ayrılır. Sultan başını yerden alıp koltuğunun altına yerleştirir, askerin önüne geçer. (Sakaoğlu, 2011, 97)

Magosa'nın Türkleşmesiyle ilgi anlatılardan bir tanesinde, Canbulat Bey, Magosa'ya ancak lağım kazarak girilebileceğini anlar. Kazılan lağımlardan içeri girer girmez Canbulat Bey'in başı gövdesinden ayrılır. Ancak o, başı koltuğunda savaşmaya devam eder. (Sakaoğlu, 2012: 138)

Ermeni Harbî esnasında Celâl Baba, Kars kalesi'nin kapı muhafızı olarak vazife alır. Ermeniler Karadağ istikâmetinden kalabalık bir ordu halinde kale'ye taarruza geçerler. Celâl Baba da saatlerce çarpışır. Sonunda biri Ermeni, bunun arkasından gelerek başını gövdesinden ayırır. Başının yere düştüğünü anlayan Celâl Baba hemen onu koltuğunun altına alır ve düşmanla döğüşmeye devam eder. Bu durumu gören düşman kaçmaya devam eder. Bu durumu gören düşman kaçmaya başlar, şehre hâkim olamadan çekilip giderler. Şehrin düşmandan temizlendiği haberini alan Celâl Baba olduğu yere düşüp kalır. Onu oraya gömerler. Düşüp öldüğü yerin Kale kapısının hemen girişinde olması ise halk onun ölümünde bile kendisine emanet edilen yeri terketmediği şeklinde değerlendirir. (Sakaoğlu, 2011:243-244)

Kabutlu Köyü'nü basan Rumlar, hamile bir kadını da öldürüp kazdıkları çukura atarlar. Aylar sonra Rumlar'ın baskını bittikten sonra köyden geçen bir kervan, mezarlığın orda çocuk sesleri duyar. Gider bakarlar ki üç çocuk görürler. Bu çocuklar da adamları görünce korkup hemen mezarın içine girerler. Adamlar merak edip mezarı kazarlar. Kadının çürümemiş vücudunu ve çocukların annelerinden mezarın içinde süt içtiğini görürler. Bu üç çocuktan türeyen boyada Köroğlu derler. Hasandede Dağı'nda amansız bir savaş olur. Bu savaştan genç bir delikanlının gösterdiği kahramanlıklar hala halkın arasında anlatılmaktadır. (Sevinç, 2008: 26)

Bu savaşı seyreden kadınlardan birisi bakar ki kellesiz bir yiğit bir elinde kılıcı, bir koltuğunda da kafası olduğu halde düşman saflarını darmadağın ediyor. Bu kellesiz başın bir kılıç darbesiyle üç kişiyi birden öldürdüğünü görünce dayanamaz birden: “Aman hele bu kellesiz insana bakın nasıl dövüşüyor” diyerek bağırmaya başlar. Kadının başsız bağırışından sonra başsız yiğit hemen olduğu yere yığılır. Düşman çekildikten sonra yaşlı kadın olanı etrafındakilere anlatır. Büyük bir kalabalık onun cesedini görmeye giderler. İçlerinden birisi cesedi görür görmez: “Bu bizim Hasan.” diye ağlar. Meğerse o kadının oğluymuş. (Seyidoğlu, 1997: 49)

Denizli merkeze bağlı Servergazi mahallesinde Türbesi bulunan Servergazi'nin, Ellez adında bir küçük kardeşi varmış. Ellez, Çökelez Dağı'nda Romalılarla savaşırken kellesi kopmuş ve kellesini koltuğunun altına alarak kılıcını savurup, düşmanı kesip dururmuş. Bunu gören komutanlar: “Böyle savaşmana tahammül edemeyiz, çök Ellez!” demişler ve Ellez çökerek şehit olmuş. Ellez'i şehit olduğu yere defnetmişler ve ondan sonra o dağın adı Çök Ellez olmuş. Zamanla da Çökelez halini almış. (Türktaş, 2012: 307-308)

1.9.2. Velînin Bedeninin Bozulmaması

Evliyaların öldükten sonra gösterdikleri kerametlerden bir tanesi de cesetlerinin bozulmamasıdır. Çoğu zaman yol çalışması ya da başka bir sebepten dolayı velînin mezarının nakli sırasında mezar açıldığında cesedin bozulmadığı, vücudunda hiçbir tahribat olmadığı, aynı şekilde kaldığı görülür. Bazen de tamamen meraktan açılan mezarlarda, velîlerin olduğu gibi durduklarına şahit olunmuştur. Bu çok sık rastlanan bir keramet motifidir.

Yıllar önce, şu an Adnan Menderes Caddesi olarak adlandırılan bulvar, boş tarlalardan, bahçelerden oluşmaktaymış. Yol yapım planı çizilip çalışmalar başlamış ve Ali Dede'nin kabrinin bulunduğu yer, kazılmaya çalışılmış. Dozerler, kepçeler bir türlü burayı kazmayı başaramamış. Yere kepçeyi vurdukça, kepçelerin dişleri kırılmış. Çalışanlar ne olduğunu anlayamamışlar. Buranın altında ne var diye merak edip toprağa elleri ile kazmaya başlamışlar ve görmüşler ki toprağın altında kefene sarılı bir insan vücudu gömülüymüş. Kefeni hâlâ bembeyazmış. Bu mübarek şahsiyetin vücudu da canlı insanınki gibi hâlen dipdiri duruyormuş. Sadece, burnundan aşağıya akmış bir

damla kan izi varmış. Bunu görenler, burada mübarek bir şahsın yattığını anlayıp hemen toprağı kapatıp ona ait bu mezarı inşa etmişler. (Aday, 2013-b: 111)

Hisarköy'den bir zat, Harapbağ Mevkiinde kışlık odun için kütük kazarken kütükler arasında, kefeni sararmış, bozulmamış, bir cesetle karşılaşır, heyecanlanır, ölü mü diri mi diye merak eder. Ceketinden çıkardığı iğne ile cesede dokunur. O anda cesetten: "Abdestimi bozdun" diye ses gelir, adam korkuyla eve gelir. O akşam Koca Dede o adamı uyutmaz. Devamlı rüyasına girer "Abdestimi bozdun, abdest aldır. Abdestimi tazeleyiver" diye tembihte bulunur. Sabah olunca, köyün hatibini cesedi bulduğu yere götürür, cesedi tekrar yıkarlar, bu günkü bulunduğu yere defnederler. (Aday, 2013-b: 111)

Seyit Ömer Türbesi'nin nakli sırasında mezarı açıldığı zaman görülür ki Seyyit Ömer Hazretlerinin bedeni bozulmamıştır. (Aday, 2013-b: 259)

Şeyh Salih Efendi'nin keramet ehli bir evliya, olduğuna inanılmaktadır. Hakkında anlatılan kerametlerden birine göre Şeyh Salih Efendi, ölmeden on gün önce gömülmesini istediği yeri söylemiş ve ölümünden kırk gün sonra mezarının açılmasını, eğer vücudu bozulmuşsa tekrar kapatılarak üzerinde nalbant dükkânı açılmasını, şayet vücudu bozulmamışsa bıraktığı para ile üzerinin tekrar kapatılmasını vasiyet etmiştir. Nihayetinde ölümünden sonra vasiyeti yerine getirilmiş ve vücudunun hiç bozulmadığı görülmüş ve mezarı bir türbe haline getirilmiştir. (Aday, 2013-b: 259)

Yunus Emre'nin nakli yapılırken cesedinin bozulmadığı, bir elinin yüzünde bir elinin sağ kulağında niyaz eder bir şekilde yatmakta olduğu görülmüştür. (Aday, 2013-b: 269)

Seyit Ömer Türbesi'nin nakli sırasında mezarı açıldığı zaman görülür ki Seyit Ömer Hazretleri'nin bedeni bozulmamıştır (Aday, 2013-b: 269)

Yıllar sonra bir kazı sırasında Şih Muhammed Biyedri'nin mezarı açılmış, ancak onun ilk yattığı günkü gibi durduğu görülmüş. Yarasının üzerindeki kanlı pamuk, olduğu gibi durmaktaymış. Çevresindekiler hayretler içinde pamuğu çekmişler

yarasından sanki yeni vurulmuş gibi kanlar akamaya başlamış. Başka pamuklarla kapatmaya çalışmışlar, fakat kan durmamış. İçlerinden Allah’a inanan dini bütün bir kişi onun yanına yaklaşıp ona:

“Göğsümdeki imana yemin ederim ki, elindeki kılıcı sana geri vereceğim.” deyince velî elini açmış. Bunun üzerine bu kişi kılıcı alıp halka göstermiş ve velînin eline tutuşturmuş. (Alptekin, 2012: 109)

Yunus Emre’nin nakli yapılırken cesedinin bozulmadığı bir elinin yüzünde bir elinin sağ kulağında niyaz eder bir şekilde yatmakta olduğu görülmüştür. (Kalafat, 1995: 1-2)

Halk Kadı Burhaneddin’i devlet adamlığı, şairliği ve âlimliğinin ötesinde bir velî olarak kabul etmiştir. Sivas’ın eski valilerinden birisi türbesini olduğu yerden yol geçirmek isteyince, Kadı Burhaneddin valinin rüyasına girmiş ve onu türbesine dokunmaması hususunda ikaz etmiştir. Vali, bu rüyadan sonra düşüncesinden vazgeçmiştir. Türbesi açıldığında cesedin bozulmadığı ve eli de yumruk şeklinde sıkılı olarak görülmüştür. (Kartal, 2014: 410)

Ali, bir ağanın yanında azap olarak çalışıyormuş. Ağa hacca gitmiş. Bir gün ağanın hanımı helva pişirmiş. Ali’ye:

“Ali, ağa da olsaydı da, helva yeseydi, ne iyi olurdu.” demiş. Ali:

“Abla, bir tepsiye koy da ağama verip geleyim.” demiş. Ablası, “Her halde kendisi yiyecek, istemeye utandı, vereyim de yesin.” diyerek bir tabak daha helva verir. Ali, ağanın tespihi ile ağızlığını da alarak ortadan kaybolmuş. İkinci namazına yakın bir saatte ağasını bulmuş, helvayı vermiş. Tespih ile ağızlığı da ağasına bırakarak, akşam namazına köyüne geri dönmüş. Hanım:

“Neredesin Ali, tespihle ağızlığı ne yaptın?” demiş. Ali de tespih ile ağızlığı ağasına verdiğini, gelirken getireceğini söylemiş. Hacıların dönme zamanı gelir ve herkes ağayı karşılamaya gider. Ağa:

“Bana gelmeyin, Ali’yi karşılayın. Asıl hacı Ali’dır. Ali dosttur, Ali, yardır.” demiş. Sırrı ortaya çıkan Ali orada ölmüş. Adı da Aliyar kalmış. Aliyar’ın türbesi tamir edilirken Satılmış’ın Hasan ile Dedefakılılı Hasta Mehmetin Musa:

“Bu adam hakkında böyle böyle diyorlar, şu mezarı açıp da bir bakâlim.” diyerek mezarı açarlar. Ali’nin ayağının serçe parmağı hiç çürümemiş olarak ellerine gelir. Bunlardan birinin evi yanar, diğeri de yüz felci geçirir. (Karadavut, 2016: 404)

1.9.3. Öldükten Sonra Varlığını Göstermesi

Hayattayken çeşitli olağanüstülükler gösteren velîlerin, öldükten sonra da bu olağanüstü güçlerinin devam edeceği inancı oldukça yaygındır. Özellikle velînin türbesinde saygısızlık yapılmaz ve saygı çerçevesinde davranılır çünkü velînin cezalandırabileceği inancı vardır. Bu başlık altında rüya neticesinde, kişilerle konuşarak, mezarının yerini göstererek, mezarının ışık belirmesiyle, türbeden ses duyulması neticesinde varlığını gösterme gibi keramet motiflerini ele aldık.

1.9.3.1. Kişilerle konuşarak varlığını belli etmesi

Velî şahıs öldükten sonra bazen mezarından konuşarak, bazen kişileri uyarma amaçlı bizzat karşısına çıkıp konuşarak varlığını gösterir. Kimi zaman insanlardan adest aldirmalarını ister, kimi zaman da mezarına saygısızlık yapanları uyarır.

Hisarköy’den bir zat, Harapbağ Mevkiinde kışlık odun için kütük kazarken kütükler arasında, kefeni sararmış, bozulmamış, bir cesetle karşılaşır, heyecanlanır, ölü mü diri mi diye merak eder. Ceketinden çıkardığı iğne ile cesede dokunur. O anda cesetten: “Abdestimi bozdun” diye ses gelir, adam korkuyla eve gelir. O akşam Koca Dede o adamı uyutmaz. Devamlı rüyasına girer. “Abdestimi bozdun, abdest aldır. Abdestimi tazeleyiver” diye tembihle bulunur. Sabah olunca, köyün hatibini cesedi bulduğu yere götürür, cesedi tekrar yıkarlar, bu günkü bulunduğu yere defnederler. (Aday, 2013-b: 111)

Muhyiddin Baba’nın ruhu dolaşmış. Çanakkale gazisi Sâlim Dede, sabahın seher vaktinde, alacakaranlıkta Muhyiddin Baba ile karşılaşmış. Muhyiddin Baba beyaz sakallı, cübbeli bir dede imiş. Üç kere Sâlim Dede’nin arkasını sıvazlamış: “Yokluk yüzü görme!” demiş ve kaybolmuş. (Durbilmez, 2015: 22)

Hız. Harun ölünce onu sevenler, kardeşi Hız. Musa’yı onu öldürmekle suçlarlar. Hız. Musa, Allah’tan gelen vahiyle insanları Hız. Harun’un mezarına götürür. “Ey Harun” diye seslenir. Hız. Harun ayağa kalkar “Seni ben mi öldürdüm?” sorusuna:

-Ecelimle öldüm, diye cevap verir. Hz. Musa'nın "O halde dön ve yerine yat." demesi üzerine Hz. Harun tekrar yerine gider ve ruhunu teslim eder. (Kazancı, 1997-b: 2, 262)

Çapan Dede'nin mezarını bekleyen Buharalı bir adam bir gece bütün uğraşlarına rağmen ateşi yakamaz. O sırada Çapan Dede, başucundaki zift yağını kullanabileceğini söyler. Bekçi, kafasını kaldırdığında karşısında kara sakallı bir adam görüp korkar, Dede ise "Madem korkacaksın niye bekliyorsun?" der. (Peker, 2015: 132)

Abdurrahman Arvâsî hazretlerinin mezarını ziyaret eden Yusuf Efendi, onu mezarı üzerinde otururken buldu: "Mevlana Yusuf! İlk geldiğinde senden yüz çevirmiştım. Şimdi ise yüzümü sana döndüm, tövbe et!" buyurdu. O da şimdiye kadar yaptıklarına tövbe edip Abdurrahman hazretlerinin elini öptü. (EA, 1992: 1, 196)

Mevlâna öldüğü zaman, cenazesi, medresesinden alınmış, bugünkü Türbesinin bulunduğu yere gömülmek üzere, binlerce insanın elleri üzerinde yola çıkarılmıştı. Herkes tabuta bir kere el sürebilmek için çırpınıyor, kalabalık, saatler ilerledikçe artıyordu.

Tabut, birkaç kere kırılmış ve yenilenmişti. Neyler, rübablar çalınıyor, mazharlar dövülüyor, nağmeler, hıçkırıklar birbirine karışıyordu. Bu mahşer ki, tarife sığmaz... On dakikalık yol, sabahtan akşama güç alınmıştı. Cenaze musalla taşına kondu. Mevlâna'nın vasiyeti üzerine, namazını büyük bilgin Sadreddin Kânevî kıldıracaktı. Şeyh Sadreddin tabuta yaklaşmış, tekbir almıştı. Fakat namaza duramadı. Hıçkırıklara boğuldu, teessüründen bayılarak yere düştü. Hemen o sırada Kadı Sıraceddin ilerleyerek namazı kıldırdı.

Derler ki, Mevlâna'nın tabutu, musalla taşına konmuş, namazı kıldırmak üzere Sadreddin Konevî ön safa geçmiş, müezzin "Er kişi niyetine." diye bağırdığı zaman, tabuttan "Ölü niyetine mi, diri niyetine mi?" diye bir ses gelmiş. Sadreddin Konevî heyecanlanarak "Müminler ölmezler." hadis-i şerifiyle cevap vermiş ve bayılmıştı. (Önder, 1966: 79-80)

1.9.3.2. Işık belirmesi sonucunda varlığını gösterme

Öldükten sonra gösterilen keramet motiflerinden karşımıza en az çıkanlardan bir tanesi de, ışık belirmesi sonucunda varlığını göstermedir.

Seyyid Ali Sultan Türbesi'nin bulunduğu yere nur inmekte ve yıldız gibi nurlandığına inanılmaktadır. Bu nurun inmesinin, ocağın eski dedesi (merhum Ali Rıza Kayıhan'ın babası) tarafından görülmesi, erkânın (cem) doğru yolda olduğu şeklinde yorumlanmıştır. (Seyyid Ali Sultan/Merkez Çamlıca köyü) (Aday, 2013-a: 260)

Kadının biri cuma günü, sabah namazını kıldıktan sonra köy odasının içerisinde çıra yandığını görür, yıllardır kullanılmayan odaya kimin geldiğini merak eder, biraz sonra ışık söner, sabaha kadar kapısına bakar ama kimsecikleri göremez. Aklına erenlerin mübarek günlerde türbeyi ziyaret ettiği gelir ve o kişinin Bayramşah olduğunu ifade eder (Bayramşah/Merkez Bayramşah köyü) (Aday, 2013-a: 260)

Cafer-i Tayyar bir savaşta yaralanmış ve uçarak buraya gelmiş ve burada şehit düşmüş. Buraya da türbesi yapılmış. Onun beyazlar ve ışıklar içinde karşı tepeden bu tepeye uçtuğunu görenler çokmuş. Kuş gibi kanatları varmış. (Başarkanoğlu, 2010: 61)

Eroğlu Nûrî ile ilgili olarak anlatılanlarda göze çarpan ortak bir husus da, parlayan bir ışıktır. Anlatıldığına göre 1951 yılında Alacadağ'dan Halil Efendi Hoca olarak bilinen bir kimse trafik kazası geçirir ve yaralı olarak deniz yoluyla kayıkla Antalya'ya götürülür. Giderken Alacadağ üzerinden saban Demiri gibi bir yıldız ve ışığın görüldüğü anlatılır. (Dikmen, 2011: 34)

1951 senesinde bir kadın, Babadağ'da evinde otururken gece saat iki üç sıralarında hava almak ihtiyacıyla bir nevi teras olan evin tahtalık denilen bölümüne çıkmış. Oradan da Oğuz Dede türbesi net olarak görünüyormuş. Kadın türbeye doğru bakarken, yukarıdan bir ışığın türbeye yansıdığını ve sadece türbeyi aydınlattığını görmüş. Bir zaman sonra da ışık kaybolmuş. Kadın bu gördüklerini etrafındaki insanlara

anlatmış ve bu olaydan sonra orada yatan kişinin bir evliya olduğu inancı halk arasında yayılıp gitmiş. (Türktaş, 2012: 293)

1.9.3.3. Mezarının yerini kendisi belirleyerek varlığını gösterme

Bu keramet motifi, bu bölümde ele aldığımız başlıklar içerisinde karşımıza en az çıkan motiftir.

Türklerle, Bizanslılar arasında Işıklar köyü ile Alıncık köyünün bulunduğu yerde savaş olur. Düşman yenilerek kaçar, Türklerden dokuz kişi şehit olur. Bu şehitlerin, Abdülkadir Geylani Hazretleri'nin müridleri olduğu söylenir. Bu şehitlerin nereye defnedileceği konusunda iki köy arasında ihtilaf çıkar. İki köy de, kendi köylerine gömülmelerini çünkü şehitlerin kendi sınırları içinde şehit olduklarını iddia ederler. Duruma Seyyid Battal Gazi müdahale eder. Şehitlerin tabutlarının iki köy arasına konulmasını, zira gömülecek yeri şehitlerin kendilerinin tayin edeceğini söyler. Dediği gibi yaparlar. Ertesi gün tabutlardan dört tanesinin Işıklar köyüne, beş tanesinin de Alıncık köyüne doğru hareket ettikleri görülür, bunun üzerine gönül rahatlığıyla bugünkü kabirlerine defnedilmişlerdir. (Aday, 2013-a: 261)

1.9.3.4. Mezarının bulunduğu yerde saygısız davrananları cezalandırarak kendini gösterme

Anadolunun her yerinde sık duyulan bir keramet motifidir. Yaşarken büyük saygı duyulan velîlere, ölümünden sonra da büyük saygı duyulur. Bu yüzden de türbelere büyük önem verilir. Ziyarete gelenler, türbe etrafında gürültü yapmazlar, etrafına zarar vermezler, etrafındaki ağaçları çiçekleri koparıp kesmezler. Bunun sebebi, daha önce de belirttiğimiz gibi velînin kerametlerinin ölümünden sonra da devam edeceği ve velînin cezalandıracağı düşünülür. Ayrıca, yol çapımı gibi durumlarda velînin mezarının yerini değiştirmeye çalışanlar da velî tarafında cezalandırılır. Bunun gibi saygısızlıkların neticesinde velî, bizzat saygısızlık yapan kişinin karşısına çıkarak sert bir uyarı da bulunur, kimi zaman rüyalarına girerek uyarır, kimi zaman hastalık musallat eder ve kimi zaman da ölümle cezalandırır.

Sariot köyünde yol çalışmaları yapılmıyordu. Türbenin olduğu yerde de çalışma yapmak istenmiş; ancak dozer tam çalışmaya başlayacakken önüne bir manga asker

dikilmiş. İşçiler çalışmayı durdurmuşlar ve “Biz burayı yıkamayız.” deyip, gördüklerini anlatmışlar. İşçilerden biri buna inanmamış bu sefer o çalışmaya başlamış aynı olayı, aynı işçi de görmüş çalışmayı durdurmuş. (Aday, 2013-b: 287)

Çetirler Dedesi'nin bulunduğu yerin hemen yanı başında ahır vardır. Ahırdaki hayvanların hepsi ölür, sebebi ise Dede'nin bulunduğu yere hayvan tezeklerinin atılmasıdır. Köylü rüyasında belirtilen yere mezar yapar ve bir daha orayı pisletmez (Çetirler Dedesi/Domaniç İlçesi Çetirler köyü) Türbeye yakın oturan komşuların tavukları türbeyi pisletirlerse o evden birileri hastalanır ancak; türbenin bakımı yapılırsa hasta olan kişinin iyileşeceğine inanılır. (Aday, 2013-a: 261)

Er Yatağına yakın bir yerde köylüler çok yorulurlar. Çocuklardan birinin abdesti gelir, babası uyarmasına rağmen çocuk yatırın bulunduğu yakın bir yere tuvaletini yapar. Mağaranın içine büyük bir ateş topu gelir. (Er Yatağı/Hisarcık İlçesi Şeyhler Kasabası) (Aday, 2013-a: 261)

Yeşildere Köy halkından Kâmil Barlas adlı, çobanlık yapan kişi 1987 yılında, bu çevrede koyunlarını otlatırken yatırın başında bulunan ve çaputlar bağlanan meşe ağaçlarının dallarına sopayla vurmuş, yere dökülen yaprak ve pelitlerden birkaç tanesi, O'nun haberi olmadan ceketinin cebine girmiş. Kendi deyişiyle o gece rahat bir uyku uyuyamamış, gece yarısından sonra, dalmış ve dalardalmaz rüyasına uzun, beyaz sakallı bir dede girmiş “Benim başımdaki meşelere neden vürudun, ne istedin onlardan? Cebindeki pelitleri de sabah hemen meşe ağacının kökü dibine bırak yoksa seni perişan ederim.” demiş. (Akyalçın, 1998: 10)

Yeşildere Köy'üne Sındırgı'dan ailesiyle misafirliğe gelen bir çocuğun arkadaşlarıyla oynarken, çiş gelir, yapmak için en uygun yer olarak yatırın dibindeki meşe ağacının altını görür ve çişini yapmak için buraya çöker. Çökmesiyle birlikte ayağa fırlayıp büyük bir hızla oradan uzaklaşır. Misafir oldukları eve nefes nefese gelerek, annesine çiş yapmak için ağacın altına çöktüğümde ihtiyar uzun, beyaz sakallı bir dede bana “Git burdan, buraya pisleme dedi, çok korktum.” der. (Akyalçın, 1998: 10)

Akyar Köyü’nde yaşamını inşaatlara taş çıkarmakla sürdüren İsa Ergen adlı vatandaş bir gün bir meşe ağacının dibinde taş var mı diye bakar, kazdıkça da iyi taşlar çıkarır, durum böyle olunca da kazmaya devam eder. Bu vatandaş kazma işini öğleye kadar sürdürür, o’na göre oldukça iyi taşlar çıkmaktadır, yorulup dinlendiğinde, bakar ki, öğle olmuş, yemek saati gelmiş. Evden getirdiği yiyecekleri açarak yemeye başlayan köylünün yanına uzun beyaz sakallı, yaşlı birisi gelir. Birlikte yemek yerler, dede gideceği zaman”Eğer beni yemeğe davet etmeseydin sana kötü şeyler yapacaktım, ama çağırdın, bunun için seni cezalandırmıyorum, çıkardığın bu taşları yerine koy, burası benim mekânım seni bir daha buralarda görmeyeyim.” deyip bir tokat atmış. (Akyalçın, 1998: 13)

Gökçeören Köy’üne yakın köyün çobanlarında biri, yıllar önce dağda keçilerini otlatırken çok yağmur yağar, geç olur, hava kararır, yolunu kaybeder. Bilinçsizce yol alırken bu köyün mezarlığının yanına gelir, keçilerini mezarlığa sokar. Bekçinin uyarmasına rağmen Çırpılı Dede’nin mezarının başındaki pınar ağaçlarını budayıp keçilerine yedirir, sabaha kadar bütün keçileri ölür, çobanı da bir daha oralarda gören, ondan haber alan olmaz. (Akyalçın, 1998: 15)

Gökçeören Köyü’ne günün birinde rastlantı sonucu bir hoca gelir. Mezarlığın yanından geçerken dualar okur, köylülere de Çırpılı Dede’nin mezarında iki kazan altın olduğunu ama bunun kimse tarafından alınamayacağını söyler, gider. Hoca gittikten sonra bunu duyup parayı almak isteyen iki kişi kazmaları alıp, doğru mezarın başına giderler. Birincisi kazmayı sallar, ama kazma toprağa girmez, ikinci sefer daha sert bir şekilde sallar, bu sefer de kazma kırılır. Bunu gören diğer kişi elindeki kazmayı hızla toprağa saplar, kazmanın toprağa dokunmasıyla çok güçlü bir inleme sesi ortalığa yayılır, zaten korkan insanlar oradan kaçarlar. Bu olaydan sonra köyden hiçkimse böyle bir olaya kalkışmaz. (Akyalçın, 1998: 15)

Şıh Abdal Makamı’nın orda koca bir palamut ağacı varmış. Adamın biri yakacak için kesmiş sonra adam felç olmuş, elleri aynı ağaç kütüğü gibi olmuş. (Başarkanoğlu, 2010: 50)

Makamın yanında çalışan işçiler çukur kazarken palamut ağacının kökünden siyah bir yılan görünmüş. İşçiler bu siyah yılanı öldürmüşler. Bu işçiler akşama yılan gibi kıvrılarak yumak gibi olmuşlar. Felç geçirmişler. (Başarkanoğlu, 2010: 51)

Biz büyüklerimizden dinledik, görevli biri gelmiş, bu türbeyi yakın demiş. Kimse yıkmaya yanaşmamış, öyle olunca kendisi baltayla beraber türbenin damına çıkmış. Tam vuracakken baltayla beraber aşağı yuvarlanmış. Buradan giderken adam yumak gibi olmuş, hastalanmış. O kişi sonra Allah’a dua etmiş “Ya Rabbi ben ettim sen etme demiş.”Allah ona yine şifayı yıkmak istediği Şıh Hadi türbesinde vermiş. (Başarkanoğlu, 2010: 55)

Şıh Şerif türbesinin içinde hazine aramak için türbeye gelen art niyetli kişiler, türbeyi kazmış ve bir şey bulamamışlar. Küfürler ederek türbeden çıkan bu kişiler arabalarına binince arabaları devrilmiş ve canlarından olmuşlar. (Başarkanoğlu, 2010: 60)

Kastamonu’da bulunan Müfessir Alaeddin Hazretleri Türbesi hakkında anlatılan bir efsanede pek çok kişinin şahit olduğu türbenin yıkılarak üzerinden yol geçirilme çalışmaları sırasında yaşanan olaylarla ilgilidir. Belediye yol çalışmaları yaparken, plana göre türbenin bulunduğu yerden yol geçecektir. Bunun için dozerler gelerek türbenin yıkımına başlanır. Fakat dozerler çalışmaz. Bütün gayretlere rağmen dozerler çalışmayınca mahalle sakinleri ve belediye işçileri türbenin yıkımını kazma ve kürekle yapmaya karar verirler. Fakat kim toprağa kazmayı küreği sokarsa onun aleti kırılır elinde kalır. Şaşkınlık içindeki mahalleli ve işçiler çalışmaya devam ederken türbenin içinden ışıklar çıkmaya başlar. Korkan ahali çalışmayı bırakır. O günden sonra türbenin yerinde kalmasına karar verilir ve türbe onarılarak bugünkü görünümüne getirilir. (Çağınlar, 2013: 541)

Halk arasında bu Eroğlu Nuri’nin pisliliği ve pis insanları kabul etmediği yönünde yaygın bir inanç mevcuttur. Ziyarete giden insanlar orada bir şeyler yiyip içse ve çöplerini bıraksa bile Allah’ın hikmeti ile sabaha kadar hiçbir şeyin kalmadığı söylenmektedir. (Dikmen, 2011: 33)

Anlatılanlara göre, Muhyiddin Abdal, izinsiz ağaç kesenlerin korkulu rüyasıdır. Tekkenin bulunduğu çevreden izinsiz odun kesenler olursa Muhyiddin Abdal onların rüyasına girip rahatsız edermiş. (Durbilmez, 2015: 8)

Sarayönü'nün önceki belediye başkanlarından biri Aşçı Baba'nın türbesinin önündeki yolu genişletmek ister. Bu yol çalışmaları esnasında türbenin yola değen duvarını da yıkarlar. Belki türbenin devamını da yıkacaklar veya kabri mezarlıkta başka bir yere nakledeceklerdir bu bilinmez. Ama türbenin dört duvarından biri yıkılmıştır. O döneme kadar türbenin duvarları kerpiçten, üstü de toprak dammış. Türbenin duvarı yıkılınca belediye reisini yatırmamışlar, rüyasında ikaz etmişler. Bunun üzerine belediye başkanı türbeyi restore ettirip üstünü de betonarme yaptırmıştır. Yıkıldığı sene yağmur yağmadı, üstü kapatıldı ondan sonra yağmur yağdı. (Kahraman, 2014: 410)

Çoban Dede Yatırı Aşağı Tekke köyünde, etraf köylere hakim bir tepe üzerinde bulunmaktadır. O çevrede altın arayan birisi Çoban Dede'nin mezarını açar. Bir ibrik ile bir zincir bulur. Bunları evine getirir. Kısa bir süre sonra Çayıralan Kaymakamı ile Aşağıtekke köyünün imamı rüyalarında Çoban Dede'yi görürler. Çoban Dede onlara:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi geri getirsin. Yoksa köyün başına felaket açarım.”der. Bir de köye giden yolcuların yolunu keserek:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi getirsin, abdest alamıyorum. Zincirden vaz geçtim. Yoksa o adamın ve köyün başına felaket açarım.”der. Köylüler testi alan adama söylerler; ancak adam testi vermez. Bir müddet sonra köyü, yatırım başından yükselen bir bulut neticesinde yedi metre yüksekliğinde bir sel alır. İki insanla birlikte bütün hayvanlar ölür. Bir müddet sonra testi ve zinciri alan adam da ölür. Köylüler testi ile zinciri tekrar eski yerine koyarlar. (Karadavut, 2016: 405)

Şeyh Kmetin'in mezarının üzerini türbe yapmak isterler. O daha hayatta iken benim üzerimi örtmeyin diye, vasiyette bulunmuştur. Bu sözünü dinlemezler, ille de örtmek isterler. Gündüz yaptıkları türbeye sabah geldiklerinde dağılmış bir şekilde

bulurlar. Kaç defa örtmeye çalışırlarsa üzeri devamlı açılır. Örtmekten vazgeçerler. (Önal, 2005: 296)

Pisili Hoca vefat etmiş. Daha sonra Pisili Hoca'ya bir türbe yapmışlar. Bunu kabul etmeyen Pisili Hoca, binayı hemen aşağısındaki derenin içine fırlatmış. Daha sonra da Demir ile çevrili bir mezar yapmışlar. (Önal, 2005: 297)

1968 yılında kasabanın içme suyunun karşılanması için bir su deposu inşaatı başlar, su deposunun yapıldığı yer de Rabia Bacı mezarının hemen kenarındadır. Su deposunun yapımını üstelenen müteahhit de burada bulunan mezar için. "kaldırın bu mezarı, bunun burada işi ne!" der. Böyle hakaret içeren sözleri sarf ettikten kısa bir süre sonra düz yolda motosikletle giderken düşer, ayağı ve kolu kırılır. Bunun üzerine müteahhit, yaptığı hatayı anlar ve Rabia Bacı mezarının etrafı Demir parmaklıklarla çevirerek korumaya alır. (Pınarbaşı, 2010: 33-334)

Burç Köy'ü, Afganlı mahallesinde yaşayan Fadimana Ana, zemheri ayında bir gece, rüyasında Dede'yi görür. Burcu Celaledin Dede, köyün zengini Hacı Efendi'nin mezarını yaptırmasını ister. Dede'nin haberini Hacı Efendi'ye ulaştıran Fadimana Ana'ya inanmazlar. Dede iki defa daha rüyayı, Fadimana Ana da haberi tekrarlar. Üçüncü gün Dede" cennetten taze salatalık, püsküllü mısır ve yeşil hurma dalını. "delil olarak gönderir. Gösterilen delillere inanan Hacı Efendi, mezarı yaptırır. Ertesi gece Dede tekrar Fadimana Ana vasıtasıyla Hacı Efendi'yi şöyle ikaz eder: Duvar ayaklarımın üstüne geldi. Yıktır ve geriye çektir!" Bu habere de ustalar aldırılmazlar. Ertesi sabah geldiklerinde, ayakucu duvarlarının yıkılmış olduğunu görürler. Duvarı daha geriden, yeniden yaparlar. (Sönmez, 1994: 342)

Adıyaman stadyumunun yapımında sahanın genişletilmesi için yandaki mezarlıktan bir bölüm de düzeltilerek stadyuma katılmak istenmiştir. Akçalı'nın mezarına gelince, iş makinesini (kepçenin) yeri düzeltmediği, her defasında kırılıp bozulduğu görülmüş; bunun üzerine: "Mübarek izin vermiyor." diye kabrin yıkımından vazgeçilmiştir. Daha sonra Akçalı'nın mezarı üzerine türbe yapılır. Bu türbe bugün şehir stadyumunun yanındadır. (Tozlu, 2013: 142)

Şeyh'in mezarının etrafı, yörede ziyaret ağacı olarak bilinen meşe ağaçlarıyla çevrilidir. Bu ağaçların kutsal olduğuna inanılır. Bunların kesilmeleri veya yakılmaları

durumunda, yakan veya kesen kişinin ya kendisi ya da yakınları türlü belalara uğrarlar. Bir gün yakın çevrede yaşayanlardan biri, bu ağaçlardan bir kaçını kesmiş. Bedeli ne işe götürüp camiye ödeyeyim, demiş. Çok geçmeden adam ağır bir hastalığa yakalanır. Gitmediği doktor, başvurmadiği çare kalmaz; ama nafile, bir türlü iyileşmez. Sonunda sebebinin bu ziyaret ağaçları olduğunu düşünerek, kestigi ağaçları geri getirip yerine bırakır. Kurbanlar kesip, aç gördüğünü doyurur, çıplak gördüğünü giyindirir. Bu durumdan sonra ancak iyileşir. (Yalçinkaya, 2008: 123)

1.9.3.5. Rüya neticesinde varlığını gösterme

Rüya, halk anlatımlarında yaygın olarak kullanılan bir motiftir. Destan, efsane, masal gibi anlatım türlerinin yanında tasavvufta önemli bir yere sahiptir. İncelememizde velî şahıs, öldükten sonra doğrudan kişiye görünmesinin yanında rüya yoluyla kişilere ulaşırlar. Bu görünmenin sebebi ceza verme, teşekkür etme, bir tehlikeye karşı uyarma ya da mezarını gösterme amaçlıdır. İncelememiz sırasında bu başlık altında velîler, bazen bazı kişilerin rüyalarına girip önemli haberler vererek, uyarıda bulunarak ya da mezarlarının yerini bildirerek karşımıza çıkar.

İnsanoğlunun var olduğu günden beri rüya ilgisini çekmektedir. Bunun üzerine farklı kültürlerde güçlü düşünürler araştırmalar yapmıştır. Doğuda İbn Haldun, İbn Arabî, Gazalî; batıda ise Freud gibi isimler yetişmiştir. Türklerin İslâmiyet'e geçişleri ile birlikte rüyaya kattıkları anlamlarda değişmiştir. Özellikle Kur'an ve Hadislerde geniş yer bulması ile rüya, Türk kültür hayatında edebiyattan sanata, şiirden inanışa her alanda kendisine rastladığımız bir motif olmuştur. (Kartal, 2014: 409)

Şamanlığa giriş merasimleri milletimizin kolektif şuur altında muhafaza edilmiş, ozan-baksı edebiyat geleneğinin Osmanlı hayat şartları ve kültürü İslâmiyet içinde Âşık Edebiyatı geleneğine dönüşmesi sırasında rüya şeklinde ortaya çıkmıştır. İslâmiyet'in rüyalara ve özellikle kutsal kişilerin görüldüğü rüyalara verdiği değer tesiri ile bu rüyalar ve bu rü-yaları gören kişiler toplum tarafından takdirle karşılanmıştır. (Günay, 2017: 4)

Rüya İslam dini içerisinde de çok önemli yere sahiptir. İslam âlimleri rüyayı üç sınıfa ayırmışlardır. Birincisi, Allah tarafından doğrudan doğruya veya bir melek

vasıtasıyla gerçekleşen doğru bir telkindir ki asıl rüya budur. İkincisi, nefsin kendi kendine meydana getirdiği eski hatıraların mücerret hayallerinin telkinidir. Üçüncüsü, şeytani bir telkindir ki bir dış tesirden doğmuş, yalan bir çağrışım ve hayalden ibarettir. (Türktaş, 2012: 164)

Sûfîler arasında rüya, öteden beri ruhlar âlemi ile temas kurmak için bir vesile olarak kabul edilmiştir. Önemli kararların arefesinde, çoğu zaman Hz. Peygamber ya da başka bir din büyüğü rüyada sûfîlere yol göstermek suretiyle onların doğru tercihler yapmalarına yardım eder. Rüya, bazen de başı sıkışan sâlikin şeyhinden alacağı yardımın bir vesilesi olur. Fıkıhçılardan, bu konuda “rüya ile amel edilmez” hükmünü benimsemiş olmalarına rağmen, özellikle tasavvuf çevrelerinde rüya önemli bir bilgi kaynağı olarak varlığını ve önemini hep muhafaza etmiştir. (Yıldırım, 2007: 106)

Eski köyde caminin hemen yanında türbe vardı. Türbe yapılmadan önce bir çoban oradaki ağacın dibinde uyuya kalır. Rüyasında bir zat “Üstümü çevir, ben burada yatıyorum.” der. Üç gün aynı rüyayı gören çobanın isteği yerine getirilir. Belirtilen yeri duvarla örерler. “Ördünüz ama göbeğimin üstünü ördünüz.” der. Düzeltmek isteseler de artık düzeltmemişler öylece kalmıştır. (Aday, 2013-b: 110)

Burada daha önceleri mezar yokmuş, fakat halk arasında burada bir velînin yattığı bilinirmiş. Mezarın bulunduğu yerin karşısına bir aile ev yapıp yerleşmiş. Evin sahibi Sabriye Karagöz, burada bir yatır olduğuna inanmazmış. Bunu da herkese söylemiş. Bir gece rüyasında Hüseyin Dede bu kadını sürüye sürüye götürmüş. “Bak ben burada yatıyorum. Yerim burası.” demiş. Sabah olunca orayı kazmışlar ve kemiklerini görmüşler. Hemen etrafını çevirip düzeltmişler. Bugünkü hale getirmişler. (Aday, 2013-b: 250)

Emîr Timur, manevî yönden saygı duyduğu Ahmed Yesevî’nin makâmı üzerinde şanına lâyık bir türbe yaptırmaya niyet eder. Yesi’deki Ahmed Yesevî kabri odak alınarak yapılmağa başlanan türbenin temelleri üzerinde duvarları yükseltilmeğe başlandığında garîb bir durum ortaya çıkar. Duvar ustaları temeller üzerine ördüğü tuğla duvarlar her gece yerle bir olmaktadır. Bu yüzden ertesi gün duvar yapımına yeniden sıfırdan başlanması gerekmektedir. Bu durumun türbe inşaatını olumsuz etkileyeceğini ve tamamlanmasının gecikmesi nedeni ile Emîr Timur’un gazabına uğrayacaklarından

korkan ustalar çaresiz kalınca geceleri duvarların nasıl yıkıldığını anlamak için bir gece pusuya yatarlar. Gece karanlığı çökünce iri bir beyaz bir öküzün aniden belirerek boynuz darbeleri ile yükseltelen duvarları yere indirdiğini görerek şaşırırlar. Bunun sebebinin ne olacağını danıştıkları bir velî, Arslan Baba kabri imar edilmeden kendi kabri üzerinde türbe inşa edilmesine Hazret Sultan Yesevî'nin râzı olmadığını söyler. Bu sırada Emîr Timur da bir gece rüyasında Ahmed Yesevî'ye türbe yaptırmasından önce mürşîdi Arslan Baba'nın türbesini inşa ettirmesi ve daha sonra Yesevî külliyesi inşaatının sürdürülmesi gerektiği bildirilir. Bu durum üzerine Emîr Timur önce Arslan Baba türbe yapılmasını ve sonrasında Ahmed Yesevî külliyesi inşaatına devam edilmesi emrini verir. (Bice, 2016: 71)

Rivayete göre Ahmed Yesevi'nin ölümünden sonra da kerametleri devam etmiştir. Hoca Ahmed kendisinden iki asır sonra yaşayan Emir Timur'un rüyasına girerek ona Buhara'nın fethini müjdelar. (Demirci, 2011: 107)

Yukarı Tekkenamiyle maruf, Sivas'ın kuşbakışı görüldüğü, yüksek Akkaya semtinde medfun Abdülvehap Gazi, kendi adıyla anılan caminin içinde üstü yeşil örtülü bir sandukanın bulunduğu türbede yatmaktadır. Söylenildiğine göre bu mezarın bu semte kaldırılıp türbe haline getirilişi H. 1160'da Sultan Mahmud Han zamanında olmuş ve cami de miladi 1460 yılında yapılmış. Hicretten iki yüz yıl kadar sonra bu Rum diyarı fetholunarak Abdülvehap Gazi Malatya'ya geliyor. Seyid Battal Gazi ile görüşüyor. Birçok yerlerin fethinden sonra Sivas'a gelip Soğuk Çermik mevkiinde Ahmed Duran Gazi (bu zat o yerde medfun) ile şehid oluyor. Bu zat sele düşüyor, Sivas'a kadar sürüklenip bir kumlukta kalıyor. SultanMahmud zamanında bir velî rüyasında görüyor ve yerini bu suretle tesbit ediyorlar. Bu yere kaldırılıyor ve Zaralızade Mehmet Paşa (Sivas valisi) bu türbeyi yaptırıyor. (Durma, 2009: 5)

Şeyh Akbaş Baba(veya Akbaş Sultan) Türbesi Demircilerardı Mahallesindedir. Anlatıldığına göre, Akbaş Baba, bir Arap evliyasıdır. Orijinalinin 1524te ahşap olarak inşa edilmiş olduğu ileri sürülür. Benim mezarımın etrafını çevirin, der. Peygamber efendimizin sancaktarı olarak Sivasa gelir. Bir savaş sırasında şehit düşünce sancağı Abdulvehab Gazi elinden alır. O da şehit düştüğü yere gömülür. Aradan zaman geçince Akbaş Baba' nın mezarı kaybolur. Bir gün, mahalle sakinlerinden birisinin rüyasına

girer. Adama: Adam da:- Mezarının nerede olduğunu bilmiyorum, diye karşılık verir.- Ben tayin ederim, der. Sabah bakarlar ki Akbaş Baba'nın ve diğer dört mezarın etrafı taşlarla çevrilip belli edilmiştir. Diğer dört mezar, oğlu, hanımı, gelini ve torununa aittir. (Durma, 2009: 16)

Sarayönü'nün önceki belediye başkanlarından biri Aşçı Baba'nın türbesinin önündeki yolu genişletmek ister. Bu yol çalışmaları esnasında türbenin yola değen duvarını da yıkarlar. Belki türbenin devamını da yıkacaklar veya kabri mezarlıkta başka bir yere nakledeceklerdir bu bilinmez. Ama türbenin dört duvarından biri yıkılmıştır. O döneme kadar türbenin duvarları kerpiçten, üstü de toprak dammış. Türbenin duvarı yıkılınca belediye reisini yatırmamışlar, rüyasında ikaz etmişler. Bunun üzerine belediye başkanı türbeyi restore ettirip üstünü de betonarme yaptırmıştır. Yıkıldığı sene yağmur yağmadı, üstü kapatıldı ondan sonra yağmur yağdı. (Kartal, 2014: 410)

Halk Kadı Burhaneddin'i devlet adamlığı, şairliği ve âlimliğinin ötesinde bir velî olarak kabul etmiştir. Sivas'ın eski valilerinden birisi türbesini olduğu yerden yol geçirmek isteyince, Kadı Burhaneddin valinin rüyasına girmiş ve onu türbesine dokunmaması hususunda ikaz etmiştir. Vali, bu rüyadan sonra düşüncesinden vazgeçmiştir. Türbesi açıldığında cesedin bozulmadığı ve eli de yumruk şeklinde sıkılı olarak görülmüştür. Bugünkü türbesi, 1966'da vali M. Vefik Kitapçıl'ın gayretleriyle yapılmıştır. (Kartal, 2014: 410)

Doyduk köyünün güneybatısında bulunan yolun sol tarafında bir tarla içerisinde ve etrafı yarım metre seviyesinde taşlarla çevrili olan bu mezar hakkında köy halkının çok fazla bilgisi yoktur. Fakat içerisinde mezar taşı bulunan bu mezarın yaklaşık otuz yıl kadar önce köy halkı tarafından bozulması üzerine köyden bir kadın rüyasında burada yatan şahsı gördüğünü ve kendisine: “Yuvamı bozmayın, ben de sizin yuvanızı bozarım.” dediğini söylemesi üzerine köy halkı bu mezarın etrafını tekrar taşlarla çevirmiştir. Aktarıldığına göre bunun hemen akabinde o dönemde yağmur yağmayan köye bardaktan boşanırcasına yağmur yağmıştır. Köy halkı buraya daha çok dileklerinin gerçekleşmesi için gelmektedirler. Yine bu dilekler için de taşlara bez bağlayarak

bunları mezarın ortasında bulunan büyükçe bir taşın üzerine bırakmaktadırlar. (Kahraman, 2014: 410)

Çoban Dede Yatırı Aşağı Tekke köyünde, etraf köylere hakim bir tepe üzerinde bulunmaktadır. O çevrede altın arayan birisi Çoban Dede'nin mezarını açar. Bir ibrik ile bir zincir bulur. Bunları evine getirir. Kısa bir süre sonra Çayıralan Kaymakamı ile Aşağıtekke köyünün imamı rüyalarında Çoban Dede'yi görürler. Çoban Dede onlara:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi geri getirsin. Yoksa köyün başına felaket açarım.”der. Bir de köye giden yolcuların yolunu keserek:

“Testi ile zincirimi alan adama söyleyin, testimi getirsin, abdest alamıyorum. Zincirden vaz geçtim. Yoksa o adamın ve köyün başına felaket açarım.”der. Köylüler testi alan adama söylerler; ancak adam testi vermez. Bir müddet sonra köyü, yatırın başından yükselen bir bulut neticesinde yedi metre yüksekliğinde bir sel alır. İki insanla birlikte bütün hayvanlar ölür. Bir müddet sonra testi ve zinciri alan adam da ölür. Köylüler testi ile zinciri tekrar eski yerine koyarlar. (Karadavut, 2016: 405)

Halk Kadı Burhaneddin'i devlet adamlığı, şairliği ve âlimliğinin ötesinde bir velî olarak kabul etmiştir. Sivas'ın eski valilerinden birisi türbesini olduğu yerden yol geçirmek isteyince, Kadı Burhaneddin valinin rüyasına girmiş ve onu türbesine dokunmaması hususunda ikaz etmiştir. Vali, bu rüyadan sonra düşüncesinden vazgeçmiştir. Türbesi açıldığında cesedin bozulmadığı ve eli de yumruk şeklinde sıkılı olarak görülmüştür. Bugünkü türbesi, 1966'da vali M. Vefik Kitapçıl'ın gayretleriyle yapılmıştır. (Kaya, 2012:120)

Kayseri'de Ayvazhacı Köyü'nün batısındaki dağ Evliya Dağı olarak bilinir. Çevrede anlatılan efsaneye göre: “Ali adında bir çoban 40 gün bu dağda yağmurdan koyunlarını korur, 40 gün koyunlarla birlikte kaybolur, 40 gün sonra geldiğinde geçen bu süre zarfında nerede olduğunu söylemez. Ancak ısrar edilince durumu anlatır ama 40 gün sonra da ölür. Çobanın karısı kocasının ölümünden sonra devamlı bu dağa giderek orada ibadet eder. Bir gün kadın halka hitaben “Bu dağa ziyaretin dışında bir maksatla gelmeyiniz, bu dağda evliyanın mezarı var, kevenlerini kesmeyiniz, yoksa dağın gazabına uğrarsınız!’ der. Bunu demesinden 40 gün sonra kadın da ölür. Dağın başına

kadın için ağaçtan bir türbe yaparlar. 0 sene Ağustos ayında kanlı kar yağar. Köylüler ağaçtan yapılmış olan türbenin tahtalarını dağın eteğinde bir dereye parçalanmış halde bulurlar. Çobanın karısı köy halkının rüyasına girer ve onları şu şekilde rahatsız etmeye başlar “Türbe yapmadınız, bari taşlardan bir yığın yapın.” Bunun üzerine köy halkı taşlardan bir yığın yaparak kadının istediğini yerine getirir. (Naneci, 2007: 212)

Evliya Çelebi, Kars Kalesi'nin III. Murad devrinde Lala Mustafa Paşa tarafından tamir edildiğini anlatırken bir askerin Paşa'ya aktardığı rüyasını nakleder. Asker, rüyasında gördüğü yaşlı bir zâtın, kendisinin Ebu'l-Hasan el-Harakânî olduğunu ve makamının burada bulunduğunu söylediğini, kendisinden ayağını bastığı yeri kazmasını istediğini anlatmıştır. Bunun üzerine yüz işçi yeri kazmaya başlamış ve üzerinde “Menem şehîd ü saîd Harakânî” ibaresi yazılı dört köşe bir somaki mermer bulunmuştur. Gaziler mermeri tekbir ve tevhidle kaldırıncı kabir ortaya çıkmıştır. Yaralı pazusuna sarılı makrame ile sırtındaki hırkasının bile henüz çürümediği görülmüş; vücudunun sağ tarafındaki yarasının hâlâ kanamakta olduğu görülmüştür. Gaziler yine tekbirlerle kabri kapamışlar. Kalenin içine ilk olarak Lala Mustafa Paşa tarafından Ebu'l-Hasan Harakânî adına bir tekke ile cami inşa ettirilmiştir. Evliya Çelebi'nin anlattığı bu olay, daha sonra yayılarak Kars ve çevresinde Harakânî Hazretleri'nin Kars'ın fethine katıldığı ve burada şehit olduğu şeklinde bir inancın doğmasına yol açmıştır. (<https://somuncubaba.net/dergi/179>, 2018)

Burç Köy'ü, Afganlı mahallesinde yaşayan Fadimana Ana, zemheri ayında bir gece, rüyasında Dede'yi görür. Burcu Celaleddin Dede, köyün zengini Hacı Efendi'nin mezarını yaptırmasını ister. Dede'nin haberini Hacı Efendi'ye ulaştıran Fadimana Ana'ya inanmazlar. Dede iki defa daha rüyayı, Fadimana Ana da haberi tekrarlar. Üçüncü gün Dede”cennetten taze salatalık, püsküllü mısır ve yeşil hurma dalını. “delil olarak gönderir. Gösterilen delillere inanan Hacı Efendi, mezarı yaptırır. Ertesi gece Dede tekrar Fadimana Ana vasıtasıyla Hacı Efendi'yi şöyle ikaz eder: Duvar ayaklarımın üstüne geldi. Yıktır ve geriye çektir!"Bu habere de ustalar aldırılmazlar. Ertesi sabah geldiklerinde, ayakucu duvarlarının yıkılmış olduğunu görürler. Duvarı daha geriden, yeniden yaparlar. (Sönmez, 1994: 342)

Yanında çalıştığı ağa ve Demirtaş Dede, ölümlerinden sonra yüksek meşe ağaçları arasında, ibadet ettikleri mescide eklenen bir türbeye gömülürler. Türbede, başında sarıklı bir mezar taşı bulunan mermer mezar ile mescidin dışında, mescit mihrabının tam karşısında bir toprak mezar vardır. Halk genellikle içerideki mermer mezarın Demirtaş Dede'ye ait olduğunu zannetmektedir. Oysa Demirtaş Dede'nin gerçek mezarı kapının dışındaki toprak mezardır. Bunu, Demirtaş Dede köydeki bazı kadınların rüyalarına girerek söylemiştir. (Şenesen, 1998: 366)

1980 ihtilalinden sonra türbe, yatır vb. yerlere yapılan ziyaretlerin engellenmesi konusunda bazı uygulamalar olmuştur. Bu kapsamda sıkıyönetim komutanlığınca, bir grup asker Zey köyüne gönderilmiş ve ziyarete gelen kişilerin toplanıp getirilmesini istemiştir. Askerlerin başında bulunan komutan, köye sabaha karşı girmeyi planlamış. Gece yarısı askerleri köyün yakınlarına bir yere yığmış ve uykuya dalmış. Gece rüyasında Abdurrahman El-Erzincanî ona, bu köyü hemen terk etmesini söylemiş. Bunun sadece bir rüya olduğunu düşünen komutan, sabahın ilk ışıklarıyla köye girmeye çalışmış; fakat araçlardan birisi sebepsiz yere kaza yapmış. Bir başka aracın da lastiği patlamış. Bunun bir uyarı olduğunu ancak o zaman anlayan komutan, hemen askerlerini toplayarak köyden uzaklaşmış. (Tozlu, 2013: 87)

Benim gençlik yıllarımda, bu köyden iki kişi antika eşya bulmak için Evliya'nın mezarını kazmışlar ve mezarda kılıca benzer büyük bir bıçak bulmuşlar. Bıçağı bulanlar, o gece rüyalarında bu Zât'ı görmüşler ve Zât onlara: "O bıçak bana aittir, onu almayın." demiş. Ertesi gün her ikisi de buna aldırış etmeyerek çarşıya gidip bıçağı satmışlar. Bundan bir ya da iki gün sonra o kişilerden birinin gözleri kör oldu. Diğeri de hastalandı. Hastalanınca korkuya kapılan bu kişiler hatalarını anlayarak kendilerini affettirmek için Türbe'nin etrafındaki ormanları temizlediler ve Türbe'yi onarttılar. Bundan sonra hastalıklar tamamen geçmedi ama biraz hafifledi. Bunlardan ikisini de ben iyi tanırım. Kör olan hâlâ yaşıyor hasta olan ise öldü ama ölümüne kadar bu hastalıktan çekti. (Türktaş: I, 1997, 43)

On beş yıl kadar önceydi, bir gün evde oturuyordum. Aşağıdan bir erkeğin beni çağırdığını duydum ve dışarıya çıktım. Beni çağıran altmış yaşlarında nur yüzlü bir beydi. Yanına varınca bana şöyle dedi: "Kızım, yatırın eski kapısını atıp yeni bir kapı

taktım. Al şu da anahtarı. O, seni rezil etmeyecek, sen de onu rezil etme!" dedi ve ortadan kayboldu. Şimdiki anahtar, o yaşlının verdiği anahtar. Günün birinde, ziyarete gelen yaşlı bir kadına öfkelenerek anahtarı Evliyâ'nın kapısına astım ve evime gittim. O gece, anahtarı bana teslim eden adam rüyama girdi ve "Anahtarı ben sana teslim etmedim mi niye oraya bıraktın?" diyerek beni uyardı. (Türktaş: II, 1997, 9-10)

Dereçiflik köyünde Adıgüzel adında bir adam yaşamaktaymış. Bu adam bir gün köyün kahvehanesine gelmiş ve: "Bu sene seksen dönüm pamuk ekim, eğer yukarıdaki (Allah) otuz bin lira verirse bu paranın on bin lirasına Ardıç Dede'nin türbesini yaptıracağım." demiş. Adam pamuğu satınca gerçekten otuz bin lira almış ve on bin lirasına türbeyi yaptırmış. İleriki yıllardan birinde adam yine pamuk ekmiş ama tarlasına gelen su başkasının tarlasından geçtiği için tarla sahibi bazen suyun geçmesine izin vermiyormuş. Bu yüzden de pamuk verimi yeterince olmuyormuş. Bunun üzerine Adıgüzel bir gün Ardıçlı Dede'ye gidip: "Ya benim tarlama su ver ya da beni bu adamdan kurtar." diye dua etmiş. O gece rüyasında birisi ona: "Kalk tarlanı su bastı." demiş. Sabah olunca kalkıp bakmış ki gerçekten pamuk tarlasının tamamı sular içinde kalmış. Suyun nereden geldiğini araştıran kişi kendi tarlasının köşesinde bir su kaynağının akmakta olduğunu görmüş. (Türktaş, 2012: 226-227)

Servergazi Hazretleri'nin büyüklüğü cumhuriyetten önce Padişah tarafından biliniyormuş. İstanbul'dan Denizli'ye Servergazi Hazretleri'nin türbesi için bir türbedar bulunmasına dair bir emir gelmiş. Türbedarın maaşının da hükümet tarafından verileceği bildirilmiş. Türbenin olduğu yer köyün ve şehrin dışında olduğu için önce kimse kabul etmemiş ama sonunda Akkūlahlar sūlalesinden Gerzele köyü camisinin imamı bu işi kabullenmiş. Onun konaklaması için Servergazi Hazretleri'nin mezarının yan tarafına bir ev yapılmış. İmam gündüz köyde camide namaz kıldırır, akşam da yatmaya ailesinin de oturduğu türbenin yanındaki evine gidermiş. Bu adamın on iki yaşlarında bir oğlu varmış. Çocuk bir gün babasına: "Baba, ben rüyamda Server Gazi'yi gördüm ve bana, sen yarın öğle ezanı okunurken öleceksin, babana söyle seni benim yanıma gömsün dedi" demiş. Hoca bunları duyunca telaşa kapılmış ve durumu köye gidip halka anlatmış. Gerçekten de o gün çocuk hayatını kaybetmiş ve çocuğu Servergazi Hazretlerinin yanına gömmüşler. İşte bu çocuk mezarı, o zaman ölen çocuğa aitmiş. (Türktaş, 2012: 230-231)

Selvi Nine rüyasında, Arap Baba'nın basını kesip bir dereye atarsa yağmurun yağacağını görmüş. Rüyanın birkaç kez tekrarlanması üzerine korkan Selvi Nine, rüyasını konu komşuya anlatmayayım derken bütün Harput'a yayılmış. Kuraklık karşısında çaresiz kalan ahali Selvi Nine'ye rüyasında denileni yapması için baskı yapınca yaşlı kadın çaresiz Arap Baba'nın türbesine gitmiş ve cesedin basını keserek dereye atmış. Bunun üzerine yağmurlar başlamış, halk kuraklıktan kurtulmuş ancak aralıksız yağın ve uzun bir süre dinmek bilmeyen yağmurlar rahmet olmaktan çıkıp felakete dönüşmüş. Derken bir gece Selvi Nine bu defa rüyasında Arap Baba'nın kendisini görmüş. Arap Baba tarafından "Benim başımı attığın yerden alıp yerine koy; yoksa yağmurlar dinmez, halin haraptır." şeklinde uyarılan kadın, ertesi sabah korkuyla uyandığında hemen dere kenarına gidip kesik başı bulunduğu yerden alıp sandukadaki yerine koymuş. (Yavuz, 2005: 43)

1.9.3.6. Türbeden ses duyulması neticesinde varlığını gösterme

Bu başlık altında örneğine az rastladığımız bir motiftir.

Alanya ilçe merkezi, Şekerhane Mahallesi'nde mezarı bulunan Hasan Dede her sabah ezandan sonra mezarında. "Allah hû" diye ibadet etmekte ve sesini de bütün mahalleli her gün mutlaka duymaktadır. (Merdin, 2016: 61)

İmam-ı Şâfiî bir gün Ebû Hanîfe'nin mezarını ziyarete gider. Bir ara elinde olmayarak şöyle der:

"Ey koca âlim! Keşke seninle aynı tarihlerde yaşasaydık da, fikirlerine karşı fikir çıkararak münazaralarda bulunsaydık."

"Bunu der demez Ebû Hanîfe'nin mezarından şöyle bir ses gelir:

"Lâ ilâhe illâllah Muhammedü'r – resûllah! Haydi, gücün yeterse buna da bir karşı tez çıkar!" (Sakaoğlu, 2011: 113-114)

1.10. Öleceği Yeri Ve Zamanı Önceden Bilme

Araştırmamızda incelediğimiz metinlerde çoğu velî, öleceği zamanı ve yeri bilmektedir ve yanındakilere önceden cenazesi ile ilgi nasihat verir. Bu olay sadece kendisiyle sınırlı değildir, başkalarının da öleceği zaman çoğu velîye malum olur.

Hacı Bektâş-ı Hünkâr bir gün namaz kıldı. Halvete vardı ve Sarı İsmail'i çağırdı:

-Sen benim has halifemsin, bugün perşembe, ben bugün ahrete göçeceğim, göçünce kapıyı ört, dışarı çık. (Alşan, 2012: 268)

Ölüm döşğinde olan Ebû Zer Hazretleri yanındaki köleye:

-Çık bak, gelenler olacak.

Köle kapıdan bir ok gibi fırladı. O da ne on-on beş kişilik bir topluluğun gelmekte olduğunu gördü ve çılgılığı bastı.

-Gerçekten gelenler var.

Ebû Zer ona seslendi.

-Beni kibleye çevir ve misafirleri karşıla.

Ebû Zer Hazretleri ölümle kucaklaştı. (Bursalı, 1996:2, 26)

Maruf-u Kerhî bir gün Dicle kenarında geziniyordu. Abdesti bozuldu. Derhal toprakta teyemmüm etti.

Yanıdakiler hayretle sordular:

-Ey sevdalara gark olmuş pîr! Dicle yakınında iken niçin teyemmüm ettiniz?

Maruf'un mübarek yüzünde nokta nokta bir elmas, cevap verdi:

-Siz Dicle ırmağına varıncaya kadar ömrümün olduğunu biliyor musunuz. (Bursalı 1996: 56)

Bir gün Hüsameddin Çelebi Hazretleri yanındakilere:

-Ey dostlar, beni hemen eve götürün. Zira benim ömür kadehim dolmaya başladı ve göç zamanımız yaklaştı.

Yanıdakiler hemen yatağına götürdüler ve gerçekten vefat etti. (Bursalı, 1996: 2, 165)

Hasan Hüsameddin Uşşakî Hazretlerinin yolu bir gün Konya'ya düştü.

-Konya’da ecel bize erişecektir. Öldüğümde cenazemi öküz arabası ile yola çıkarın ve öküzlerin iradesini sebest bırakın. Onlar nereye götürürse takip edin ve öküzlerin çöktüğü yerde kabre koyun. Gerçekten ecel onu Konya’da buldu ve vasiyetini yerine getirdiler. (Bursalı, 1996: 2, 231)

Emir Ahmed-î Buharî bir gün kuşluk vakti dervişlerini etrafına toplamış ve:

-Bize yol göründü. Mezarımı mescidin güneyindeki duvarın dibine kazınız ve yanındaki defne ağacını kesmeyiniz, diyerek herkesle vedalaştı ve canını verdi. (Bursalı, 1996-2, 353)

Ebü’l-Hasan Şazeli her sene hacca gitmeyi adet edinmişlerdi. Sonuncu defa talebelerine:

-Yanınıza kazma, kürek ve ibrik alınız.

Müritler sordu:

-Ey can güneşi bütün bunlara sebep nedir?

-Hamisre’ye varınca anlarsınız.

Ve kervan yola revan oldu. Hamisre denilen yere vardıklarında Şeyh abdest aldı ve iki rekat namaz kıldı. Henüz secdeden başını kaldırmadan ruhunu teslim etti. Müridler o an anladılar ve üstadlarını defnettiler. (Bursalı, 1996: 2, 402)

Bir gün talebelerinden biri ona sordu:

-Ey âlemin şeyhi, Arif kimdir?

-Arif odur ki, 309 yılının zilkade ayının bitmesine altı gün kala Bağdatta Tak kapısına götürülür, orada eli, ayağı kesilir, gözleri oyulur ve baş aşağı darağacında sallandırılır; sonra da cesedi ateşe verilip külü savrulur.

Talebe:

-Söylediği tarihi, zamanı ve mekânı gözledim, meğerse tarif ettiği arif bizzat kendisiymiş. (Bursalı, 1996: 2, 522)

Ebül Hüseyin Abâdâni anlatıyor:

Bir dervişle yolculuk halindeydik. Bir tekneye bindik. Geminin bir köşesinde dervişin biri başını önüne eğmiş oturuyordu. Yanına vardık:

-Biz de seninle yoldaşız, bir emrin varsa çekinmeden söyle, dedik.

-Ben yarın öğle namazından sonra vefat edeceğim. Karaya çıkınca bir ağaç göreceksiniz. İşte o ağacın altında benim bütün levâzımatımı hazır bulacaksınız. Beni oraya defnedin. Yanınıza bir genç gelecek, kıyafetlerimi de ona veriniz, der.

Gerçekten ertesi gün ölür ve söylediği her şey gerçekleşir. (Camii, 2005: 282)

Elbistan’da evliya olduğu sanılan bir zat yaşarmış. Bu zat çok yaşlı imiş. Halk ona Dede dermiş. Bir gün Dede, kendine yakın gördüğü halktan bazı kişilere öleceği günü, zamanını ve yer olarak da Şardağı’nın tepesini söyler. Öldüğünde, mezarının oraya yapılmasını ister. Aradan zaman geçer. Dede’nin söylediği gün ve zaman olduğunda Dede’yi göremeyen bazı kişiler, Dede’yi birbirine sorarlar. Kimsenin görmediği anlaşılınca Şardağı’nın tepesine çıkarlar, etrafa bakarken oracıkta Dede’nin öldüğünü görürler. Vasiyeti üzerine mezarı bu tepeye yapılır. (Demir, 2013: I, 92-93)

Tirmizî hazretlerinin ömrü sona erip de öteki dünyaya hareketi yaklaşınca, hizmetçisine bir testi sıcak su hazırlamasını emretti. Hizmetçi suyu ısıttım, deyince, Seyyid de “O halde git kapıyı sıkıca kapa ve dışarıda, garip Seyyid dünyadan göçtü, diye bir sala ver !” dedi.

Hizmetçi daha sonrasını şöyle anlatır:

-Ben de ne yapacak diye başımı ibadethanenin kapısına koyup gözetledim. Seyyid kalktı, abdest aldı, gusletti, elbisesini giydi, ecel kadehini içerek evin bir köşesine kıvrıldı ve canını Tanrı’ya teslim etti. (Eflâki, 2011: 110)

Abdullah bin Abdülazîz hazretlerinin vefâtı şöyle anlatılır: Bir cumâ günü yıkanmak üzere hamama gitti. Cumâ namazı için gusl abdesti aldı. Sonra câmiye gelip, cumâ namazını kıldı. Sonra Dâvûd ismindeki müezzine: “Ey Dâvûd! Sen cenâze yıkar mısın? Yarın sabah bak neler olacak!” dedi.

Müezzin bir şey anlamayıp: “Efendim biz sizin emrinizdeyiz.” diyebildi.

Oradan ayrılıp dergâhına geldi. Talebelerini, her zaman altında oturduğu ağacın yanına çağırdı ve: “Beni, buraya defnedin!” diye vasiyet etti. O gece bütün talebeleriyle sohbet etti ve onlara ayrı ayrı duâ etti. Talebelerinden biri: “Efendim zât-ı âliniz için, tatlı menbâsuyu getirmişler içer misiniz?” diyerek ikrâm etti.

Suyu alıp içti. Kalanıyla da abdest aldı. Sabah namazını cemâatle kıldıktan sonra, her zaman çıktığı minderin üzerine çıkıp, kibleye doğru bağdaş kurup oturdu. Her zaman olduğu gibi tesbihi elinde idi. O hâlde hiç kimse ile konuşmadı. Herkes onun uyuduğunu zannedip yavaşça oradan ayrıldı.

Bir ara hizmetçisi bir şey sormak için yanına girdi. Uyuyor zannederek geri çıktı. Bir süre sonra: “Hocamız bu kadar geç kalmazdı!” diye düşünerek, tekrar odaya girdi ve: “Yâ Seyyidî, ey efendim!” diye seslendi. Ebû Osman el-Yuneynî hiç ses vermedi. Yanına gidip baktığında, vefât ettiğini gördü. Hemen Melik Emced'e haber verdiler. Derhal dergâha geldi. Ebû Osman Abdullah'ın hiç renginin değişmediğini ve bağdaş kurmuş bir hâlde vefât etmiş olduğunu gördü. Cenâze işlerine başladıklarında Müezzin Dâvûd gelip, Ebû Osman Abdullah'ı yıkadı. O zaman Müezzin Dâvûd'a: “Yarın sabah bak neler olacak.” demesinin, vefâtına işâret olduğunu anladılar. Vasiyeti üzere, talebeleriyle altında sohbet ettiği ağacın dibine defnedildi. Daha sonra buraya velîlerden pek çok kimse defnedildi. (EA, 1992: 214)

Abdülkadir Geylani hazretleri. “Bir hafta daha yorulacağım, ondan sonra vefat edeceğim.” buyurdu. Dediği gibi bir hafta sonunda vefat etti. (EA, 1992: 1, 399)

Abdülkadir Sıddiki Hazretleri talebesine. “Vefatım bugünün akşamında olacaktır.” dedi. Bildirdiği gibi o gün akşam vefat etti. (EA, 1992: 1, 417)

İbrahim Gülşeni hazretleri keramet olarak Abdüllatif Efendiye vefat edeceği seneyi söylemiştir. (EA, 1992:1, 433)

Alâeddîn-i Sâbir bir talebesine “Şimdi Amber şehrine git. Alâeddîn-i Hilcî'ye yardım et. Kaleyi zabtedin senin yardımın olamadan kaleyi alamaz. Kaleyi aldığınız gün, ben vefat etmiş olacağım.” der ve söyledikleri gerçek olur. (EA, 1992: 3, 21)

Hacı Aziz'in ölümü de yaşantısı gibi Eğirdir halkını hayrete düşürmüştür. Bir hafta boyunca ortalarda görülemeyen Hacı Aziz'in ölmüş olabileceği kimsenin aklına

gelmemiştir. Yine onun kimseye haber vermeden bir yerlere gittiğini düşünmüşlerdir. Aslında o öleceği yeri Eğirdir halkına daha önceleri göstermiş olmasına rağmen kimse buna ihtimal vermemiştir. Pamukludere’de bir çobanın onun cenazesini ölümünden bir hafta sonra taptaze ve güler bir yüz haliyle bulmasıyla bu acı gerçeğe karşı karşıya gelen ailesi ve Eğirdir halkı büyük bir üzüntüye gark olurlar. (Göde, 2005: 18)

Sarı İsmail’e kendisinin ne zaman öleceğini bildirdikten sonra, kendisini defn etmek üzere bir zatın geleceğini de haber verir. (Gölpınarlı, 1995: 80)

Hacı Bektâş Velî öleceği günü Sarı İsmail’e söyledikten sonra kendisine vasiyette bulunur. Arkasından yas etmemesini, velîlerin ölmeyip suret değiştirerek fânî cismi koyup ruhlarıyla bakiye azm ettiğini söyler. Öldüğü vakit, meyyiti halvet içinde bırakarak kapıyı örtüp dışarı çıkmalarını, çillehane tarafından bir boz atının gelip kendisini yıkayacağını, Yasin okuyacağını, kefenin hulle tonundan olacağını, ceviz ağacından tabuta koyacağını bildirdikten sonra, gelen kişi ile konuşmamasını vasiyet eder. Bundan sonra sıra ile kimlerin türbedar olacağını da söyler. Uzun uzun vasiyet ettikten sonra, Hakk’ın rahmetine vasıl olur. (Gölpınarlı, 1995: 88)

Bir gün Seyyid Burhâneddîn abdestini alıp hizmetçisine “Git kapıyı kapa ve dışarıda, Seyyid Burhâneddîn vefat etti diye bağır.” buyurdu ve ruhunu teslim etti. (OAE, 2004: 69)

Menkıbeye göre Derviş Ali, ölümünden bir gün önce Körpınar’dan kalkıp İğdir köyündeki taliplerinin yanına geliyor. Kara Hüseyin adlı talibinin evine misafir oluyor. Vakit ikinci imiş. Talibine “Ben bu akşam saat 20.00’de vefat edeceğim/ ahrete intikal edeceğim.” diyor. Gerçekten de o saatte vefat ediyor. (Özen, 2001: 50)

Kaptanı Kaygulu dervişlerinden olan bir gemi denizde fırtınaya yakalanır. Tam batmak üzereyken kaptan:

-Yetiş ya Kaygulu Şeyhim, diye bağıır. Durumdan haberdar olan şeyh “Allah selamet versin.” diyerek gemiyi omuzlar ve onu selamete çıkartır. Eve dönünce mısır’dan un, yağ, şeker gelecek kırk helvamı onunla yaparsınız diyerek ruhunu teslim eder. (Turyan, 1982: 107)

Dergâhta artık kemale ermiş olan Yunus’a bir gün Taptuk Emre şöyle der:

-Hamdın oldun artık. Yunus! Bu dergâh ikimizi de çekemiyor. Ben şimdi asamı atacağım. Onu ara, bulduğun yerde sen ruhunu teslim edeceksin, der ve asasını atar. Yunus gözleri yaşlı dergâhtan ayrılır. Beş yıl asayı arar ve bulduğu yerde vefat eder. (Turyan, 1982: 219)

Sarı Saltuk, artık ölüm vaktinin geldiğini, beylerin ve kralların mezarına sahip çıkmak isteyeceklerini söyleyerek her isteyene verilmek üzere birer tabut hazırlamalarını vasiyet eder. Her tabutta bedeninin görüneceğini, ülkesine dönen kral ve beylerin cenazeyi defnedeceğini bildirir. Sarı Saltuk'un söyledikleri gerçekleşir ve vasiyeti yerine getirilir. (Uçkun, 2014: 139)

1.11. Yemeden İçmeden Uyumadan Uzun Zaman Durabilme

Tasavvuf dünya nimetlerinden el etek çekip Allah'ta yok olmaktır. Bu bağlamda insanı-ı kâmil olabilmek için dünyavi birtakım nefislerden sıyrılmamız gerekir. Tasavvuf anlayışına göre, ruh temizliğine nefis ve arzulardan sıyrılılarak erişebiliriz. Tasavvuf yolunu seçenler, bütün arzularına bir sed çekerek bu zühd hayatını seçerler. Yani dünyaya uzak Allah'a yakın olurlar. Bunun için dervişler çeşitli tarikatlarda farklı uygulamaları olan çileye girerler. Tam kırk günü yemeden içmeden sadece ibadetle geçirirler. Bunun sonucunda derviş bütün zevklerinden mahrum kalarak olgunluğa ulaşır. Ocak'a göre, bu motif örneklerine daha çok Sünni ve Bektaşî menakıbnâmelerinde rastlıyoruz.

Şamanların güçlerini geliştirmek için çileli ve uzun bir inziva dönemi geçirdiklerini belirten Ahmet Yaşar Ocak, tıpkı eski şamanlar gibi Türkmen babalarının da sihirli kuvvete irsiyet yoluyla nadiren sahip olduklarını; bunu geliştirmek için uzun bir inziva dönemi geçirdiklerini ifade eder.(Ocak, 2017: 146)

Bu motifte akla ilk gelen Ashab-ı Kehf hadisesidir. Anadoluda yedi uyurlar olarak bilinen hadisede Allah'a iman eden gençler yemeden içmeden bir mağarada üç yüz yıl uyumuşlardır. Bu hadise Kur'anda şu şekilde geçer:

O gençler, mağaraya sığındıkları zaman, demişlerdi ki: “Rabbimiz, Katından bize bir rahmet ver ve işimizden bize doğruyu kolaylaştır (bizi başarılı kıl) Böylelikle mağarada yıllar yılı onların kulaklarına vurduk (derin bir uyku verdik) (Kehf/10-11)

Sûfiler az yemeye, az konuşmaya, az uyumaya, yalnız kalmaya, sürekli zikir ve tefekkür etmeye alışan nefsin kurtulacağına inanırlar. Onlar, nefsi eğitmek yani terbiye etmek ve nefsin arzularını kırmak maksadıyla, onu aç, susuz ve sevdiği şeylerden mahrum bırakırlar. Hem nefsi ve hem de bedeni zor ve ağır işlere koşarlar. Diğer taraftan da sürekli olarak zihni ve düşünceyi mâsivâdan uzaklaştırıp Allah üzerinde yoğunlaşırlar. (Uludağ, 2016: 297-298)

Çalışmamızda, bu keramet örneğine az rastladık.

Hacım Sultan özellikle yeni bir yerleşim birimine geldiği zaman, bazen birkaç gün, hatta kimi de kırk gün hırkasına bürünerek yemeden, içmeden ve hattâ uyumadan riyâzetle meşgul olurdu. (Özmen, <http://www.hacimsultan.com.tr>, 2018)

Halil İbrahim Dede'nin gencecik bir müridi var. Bu gencecik mürit bir gün ailesini terk eder, alır başını yollara düşer. Antep'e gider, iki sene sonra döner cami avlusundaki küçücük bir odaya çekilir; ne yer, ne konuşur...Gözleri uzak uzak, pırıl pırıl bakmaktadır. Yalnız karısı, çocukları, annesi, babası dertlenir.

Konu komşu dertlenir, konuşturmak için olmadık yollara başvururlar, yedirmek için en güzel yemekleri yapıp getirirler. Genç müritte hiçbir hareket yok. Düşünürler taşınırlar “Kulübenin duvarlarını yıkalım bari” derler “korkar kaçır.” Kazma kürek, işe girişmeye gelirler, bir de bakarlar o Urfalıların taka dediği, pencereden ufak, tavana yakın cumbanın içinde oturup durur.

Bir insanın merdivensiz oraya çıkmasına imkan yok. Şaşırp kalırlar “Bunda bir iş var.” derler. Bir daha rahatsız etmezler. Aradan kırk gün geçer, mürit taka aşağı iner; konuşup yemeye başlar, ama ailesinin yanına dönmez o kulübe evi olmuştur. Artık mangalını yakar, kahvesini pişirir, ziyaretçi kabul eder, dertliler, hastalar ona koşarlar, el öpüp duasını alırlar. O günden bu güne “Taka Baba” kalır adı. (Kurtoğlu, 2008: 99)

1.12. Cinsi Duygulardan Uzak Olma

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, dervişin tarikatlarda yeterli olgunluğa ulaşabilmesi için dünya zevklerinden sıyrılması gerekmektedir. Keramet gösterme mertebesine ulaşmış bir velînin, bu sınavı çoktan geçmiş olması gerekir. Çalışmamızda, bu keramet örneğine çok rastlamadık.

Kerâmât-ı Ahi Evran'da ise onun doksan üç yıllık ömründe ne harama ne de helale ilgi göstermediği; kimsenin ağzına yüzüne bakmadığı ve gönlünü karşı cinsin aşkıyla yakmadığı söylenir. (Gökalp, 2005: 28)

Kişinin tasavvufî eğitimini başarı ile tamamlayabilmesi için kendini hem beden, hem zihnen hem de kalben bütün var olan şeylerden tecrit etmesi gerekmektedir. Bunun için insanın zühd anlayışını benimsemesi, uzlet, çile, halvet, sefer vb. yönetime ve de birçok tekniğe yani riyazet uygulamasına riayet etmesi gerekir. (Kocaman, 2016: 584)

Ahi Evran'ın kendisi ile ilgili kerametlerinden birisi de cinsi duygulardan uzak olmasıdır. Gerek Kırşehir yöresinde anlatılan menkıbelerde gerekse Kerdmdl-ı Ahi Evran adlı eserde bu konunun dile getirildiğini görürüz. Kırşehir ve çevresinde Kırşehir'e yabancı bir öksüz olarak geldiği söylenen Ahi Evran'ın, say"ı; keramet gösterdiği ve hiç evlenmediği dile getirilir. (Meydan Larousse, 1981: 459)

1.13. Yağmurda Islanmama

Yağmurda ıslanmama motifi karşımıza iki örnekte çıkar.

Eğirdir'de yaşayan Hacı Aziz'in uçtuğu ve sicim gibi yağın yağmurda ıslanmadığı söylenir. (Göde, 2010: 377)

Hacı Aziz bir gün Pınar Pazarından yürüyerek Eğirdir'e gelirken şiddetli bir yağmur başlar. Hacı Aziz "Ya Rabbi sen bilirsin" diyormuş. Arkasından gelenlerin anlattığına göre, Hacı Aziz'in gittiği yerlerde bulutlar açılıyor, yağmur diniyor, o geçince tekrar yağmaya başlıyormuş. Hacı Aziz hiç ıslanmadan Eğirdir'e ulaşmış. Arkasındakiler ise sırlıslam olmuşlar. (Göde, 2005: 19)

2.TABIAT VARLIKLARI VE EŞYA ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ

2.1. Maddelerin Mahiyet Ve Niteliklerini Değiştirme

Araştırmamızda bu başlık altında toplamda 59 örnek yer almaktadır. Bu örnekler içerisinde 25 tanesi taşı, toprağı, kumu, yaprağı vb. şeyleri altın yahut mücevherat haline getirmedir. 12 tanesi suyu ve diğer içkileri yağ, bal veya başka bir maddeye çevirmedir. Geriye kalan 25 tanesi ise “diğerleri” başlığı altında ele aldığımız farklı örneklerdir. Ocak’a göre daha çok Sünni ve Bektaşî menâkıbnâmelerde yer alan bir motiftir. Bu başlık altında akla ilk gelen Hz. Musa’nın asasının yılan alma hadisesidir:

“Sağ elindeki nedir ey Musa?” dedi ki: “O, benim asamdır; ona dayanmakta, onunla davarlarım için ağaçlardan yaprak düşürmekteyim, onda benim için daha başka yararlar da var.” dedi ki: “Onu at, ey Musa.” Böylece, onu attı; (bir de ne görsün) o hemen hızla koşan (kocaman) bir yılan (oluvermiş) Dedi ki: “Onu al ve korkma, Biz onu ilk durumuna çevireceğiz.” (Taha /17-21)

Firavun: “Eğer bir mucize getirdiysen ve eğer doğru söyleyenlerden isen onu göster” dedi. Bunun üzerine Musa asâsını yere bırakıverdi, o da birdenbire koca manbir ejderha kesiliverdi. Ve Musa elini koynundan çıkarıverdi, eli bembeyaz olmuş, bakanların gözünü kamaştırıyordu. (Araf 106-108)

Bu motif Tezkiretü’l-Evliya’da, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu’l-Arifîn, Menâkıb-ı Eşrefzâde’de ve Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî’de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

2.1.1. Suyu ve Diğer İçkileri Yağ Bal veya Başka Bir Maddeye Çevirme

İncelememizde örnekler genelde şu şekilde karşımıza çıkar: Bu motifte içki, dinimizce haram olduğu için genelde velî tarafından sirke ya da nar şerbetine dönüştürülmüştür. Bazı zamanlarda kuraklık çeken köylü velîden su isterler, velînin isteği üzerine su yerine mücevherat akar. Bazen ise pişirecek yemeği olmayan kişiler

çaresizlikten bir tencereye su doldurup ateşe koyarlar, sonrasında velînin hikmetiyle su bereketlenir ve yemeğe dönüşür. Aynı zamanda velî ceza amaçlı suyu kana çevirir.

Hazreti İlyas bir gün Eriha şehrine uğrar. Oranın suları zehir gibi acılaştı. Bu sulardan içemezler, halk susuzluktan kırıılır. İlyas Peygamberden yardım isterler. O da Allah’a dua eder ve sular tatlı akmaya başlar. (Kaplan, 1997: 31-33)

Mısır’da bulunan bütün sular, Kıtâbîlerin kaplarına doldurulurken kan halini alır. Böylece susuzluktan çaresiz kalırlar. İsrâîloğullarına ise böyle bir şey olmaz. (Köksal, 2004: 2, 44)

Sahabeden birinin Medine’deki evinde bir acı su kuyusu vardır. Hz. Muhammed bir kere ine tükürür, acı su derhal tatlı olur. (Levend, 1984: 387)

Karanlık bir gecede Karadeniz’in fırtınalarından biri yine kopmuştur. Denizde bir gemi savruluyor. Güverteye çıkan bir Rum tayfa:

Ey yüce Allah, ey herkesin imdadına yetişen Mevla! Bizi batmaktan kurtar! Senin Trabzonlu Yahya isimli çok has ve sevgili bir kulun varmış, onun yüzü suyu hürmetine bize merhamet et. Eğer kurtulursak Yahya Efendiye en iyi şaraplarımızdan bir küp hediye edeceğim, der. Haram olduğunu bilmez.

Fırtına diner, kurtulurlar ve en iyi şarabı alarak Yahya Efendi’nin huzuruna çıkar ve bir tasta içelim der. Etrafındakiler hayretle bakar. Herkesin tatmasını ister Yahya Efendi. Bir de bakarlar ki şarap nar şerbetine dönüşmüş. Bunu gören Rum gemici Müslüman oldu. (Bursalı, 1996: 1, 319-20)

İbrahim Edhem’in mahrumiyetlere katlanarak devam eden uzun yolculukları sırasında bir gün bir kuyunun başına vardı. Kovayı aşağı sarkıttı, yukarı çekti. İçinin gümüşle dolu olduğunu gördü. Geri döküp tekrar sarkıttı, çekti bu sefer kova altın doluydu, onu da döktü. Tekrar deneyince kova çeşitli mücevherlerle dolu çıktı. Bunun üzerine duygulanan İbrahim Edhem şöyle niyaz etti:

Ya ilâhî bana hazineler sunuyorsun. Oysa böyle şeylere aldanmayacağımı da biliyorsun. Şimdi bana su lazım. Ne olur kovamı suyla doldur. (Demirci, 2011: 55)

Abdülkadir Geylani hazretleri bir gün yolda içki yüklü üç hayvana rast gelir. Yüklerin sahibinden durmasının ister. Fakat o durmayıp yola devam edince hayvanlara: “Durun!” deyince hareketsiz kaldılar. Sahibi ne yaptıysa onları kımıldatamadı ve kendisi de kulunç hastalığına yakalandı. İstiraptan kıvranarak Abdülkadir Geylani’den af diledi. Sonra bu hali geçti. İçki yüklerinden bu sefer sirke kokusu geliyordu. Hayvanlar artık yürümeye başlamışlardı. (EA, 1992: 1, 180-181)

Köyün su ihtiyacını karşılayan kaynak kuruyunca köy halkı Abdurrahman Efendi’den yardım istediler. O da pınarın başına gidip dua ettikten sonra esasını suyun çıktığı yere değdirdi. Allah’ın izniyle pınardan altın aktı. Allah’a tekrar dua etti “Ya Rabbi! Ben altın istemedim su istedim.” diye mürâcâtta bulununca su eskisi gibi akmaya başladı. O günden beri pınarın suyu hiç kesilmedi. (EA, 1992:1, 202)

Abdülkadir Geylani: “Allah-ü Teâlâ’nın izni ile istediğim olurdu. Bunun için çok yiyecek buldum. Dağdan bir parça koparırdım helva olur, yerdim. Kuma deniz suyu dökerdim, tatlı su olurdu.” der. (EA, 1992: 1, 387)

Alâeddîn-i Sâbir annesinden yemek için bir şeyler istedi. Annesinin pişirecek bir şeyi yoktu. Annesi su dolu tencereyi ateşe koyarak yemek pişirir gibi yaptı. Alâeddîn-i Sâbir sonra tencerenin kapağını kaldırdı. Tencerenin içi pilavla dolmuştu. (EA, 1992: 3, 12-13)

Ebu Abdulla el-Kureşi bir gemi seyahatindeyken arkadaşı çok susar. Denizin ortasında bir türlü su bulamazlar. Şeyh “Allahü teala bizlerin yardımcısıdır” der ve su kabını denize daldırıp çıkarır. Bir de bakarlar deniz suyu tatlı suya dönüşmüş. (EA, 1992: 5, 57)

Abdal Mûsâ, bir kazan altın bulunca sahiplerine, emanetlerini gelip almaları için haber gönderir. Kâfirlerin sözleri Abdal Mûsâ’ya malum olur. Yine Abdal Mûsâ’nın pınarlardan yağ, bal akıtması hadisesine şahit olmamaktan şikâyet duyan Kaygusuz Abdal’ın sitemi Abdal Mûsâ’ya malum olur. (Güzel, 1999-a: 112-113)

Hacı Bektaş’tan hoşlanmayan ve kendisinin velâyetine hiç inanmayan Nureddin Hoca, onu Sulucakaraöyük’ten kovmak için köye gelir. Şeyhin abdest alıp namaz kılmadığını görmüştür. Sinirli bir şekilde kalkıp abdest almasını ihtar eder. Bir

hizmetkara su getirilir. Hacı Bektaş abdest alamk üzere kollarını sıvar ve elini suya uzatır. Fakat Nureddin Hoca da dahil orada bulunan herkes şeyhin ellerine dökülen suyun kıpkızıl kan olduğunu görürler. Hacı Bektaş kanla abdest alınmayacağını söyler. Gördüğüne inanmayan Nureddin Hoca maşrapayı bizzat alır; içini kendi elleriyle temizler; tekrar su doldurup şeyhin ellerine döker. Ama maşrağadan dökülen su yine kan olmuştur. Bunun üzerine Nureddin Hoca kızar ve gördüğü şeyin bir büyü olduğunu söyleyerek Hacı Bektaş'ı tehdit eder. (Ocak, 2017: 259)

Hız. Musa'ya inanmayan Firavun ondan bir mucize göstermesini ister. Peygamber bunu nasıl yapacağını düşünürken Allah elini nehre doğru uzatmasını emreder ve ne kadar su varsa nehirdekilerle birlikte kana dönüşeceğini bildirir. Hız. Musa emri yerine getirir. Firavun'un ve bütün hazır bulunanların gözü önünde suların tamamı kıpkızıl kan olur; Mısırlılar hiçbir yerden su alamazlar. (Ocak, 2017: 259)

IV.Murat, Bağdat seferine giderken Samut Baba ile karşılaşmıştır. IV.Murat askerlerin aç olduğunu söyleyince Samut Baba bir tencere yemek getirmiştir. Sadece bir tencere yemeği gören IV. Murat "Bu yemek askerlere yetmez" şeklinde tepki göstermiş. Samut Baba da bu yemeğin askerlere yeteceğini söylemiş. Neticede bir tencere yemek askerlere rahatlıkla yetmiştir.

IV.Murat atların da aç olduğunu söyleyince Samut Baba önceden su akan yerden arpa akıtmıştır. Atlar doyduktan sonra tekrar su akıtmıştır.

IV.Murat ibrikle abdest alırken ibriğin üzerindeki "Akşamın işini sabaha bırakma" yazısını okumuştur. Bunun üzerine hemen askeriyle birlikte Bağdat üzerine yürümüş ve savaşı kazanmıştır. (Özen, 2001: 162)

Seyh Bahattin, arkadaşlarıyla bir şehre gider, tanıdık, bildik kimseler olmadığı için bir mağaraya sığınır; ancak aç kalmamak için de her gün gruptan biri şehre inip erzak alıyormuş. Sıra Şeyh Bahattin'e gelince, Şeyh içi su dolu bir kabı yanan ateşin üzerine koyar. Biraz sonra baktıklarında suyun süte dönüştüğünü görürler. Bunun nasıl olduğunu Şeyh'e sorarlar. Şeyh "Bunu bana sormayın." der. (Yalçinkaya, 2008: 124)

2.1.2. Taşı Toprağı Kumu Yaprığı vb. Şeyleri Altın Yahut Mücevherat Haline Getirme

Bu motifte genelde, paraya ihtiyacı olan kişilere velî yardım eder. Bazen de ondan keramet göstermesini isteyenlere gücünü göstermek için gerçekleştirir. Bunu yaparken ya çuval dolusu toprak, ya kum, ya yerde duran bir taş ya da daldan koparılan bir yaprağı altına dönüştürür.

Merkez Sultan, bir gün kazma küreği alarak başlamış çuvalları toprakla doldurmaya. Fakat bu toprak dolu çuvalların ağzı Kocamustafapaşa'daki dergâhta çözüldükçe ortalığa çil çil altınlar dökülüyormuş. Görenler şaşır şaşır kalıyor, şaşmayan bir Sümbül Efendi. Dönüp altınlara bakmıyor bile. (Araz, 1988: 64)

Büyüklerden biri şunu anlatmıştı: bir cemaatle hacca gidiyordum, çölde susadı k, bir kuyunun başına vardık, yanımızda kova ve ip yoktu. Hasan-ı Basrî:

-Ben namaza durunca, siz suyunuzu içiniz, dedi ve namaza durdu. Suyun başına vardık, su kuyunun ağzına kadar dolu, biz de suyu içtik. Arkadaşlarımızdan biri yanına bir tulum su alınca,, su kuyunun dibine kaçtı. Hasan-ı Basrî:

-Allh'a sağlam bir itikadla bağlanmadığınızdan su kuyunun dibine kaçtı, dedi. Sonra oradan ayrıldık. Hasan yolda bir hurma buldu, onu bize verdi. Sıra ile bu hurmadan yedik, çekirdeği altın çıktı. (Attâr, 2015: 86)

Bir kere İbrahim B. Edhem hacca gidiyordu, beraberinde daha başkaları da vardı. Kendisine:

-Bizim hiç azığımız, bineğimiz ve hazırlığımız yok, dediler. İbrahim b. Edhem:

Hakk'a olan itikadınız sağlam olsun, o zaman rızık için şu ağaca nazar ediniz, eğer altına tamah ediyorsanız ağaç altın olur, dedi. Bunun üzerine baktılar; yüce Allah'ın kudretiyle bütün deve dikenlerinin altına dönüştüğünü gördüler. (Attâr, 2015: 189)

Bir çocuk Zünnûn-i Mısırî'nin yanına gelip:

Bir 1000.000 altınım olsaydı, onu azizlere sarf ederdim, ah nerede o paralar, dedi. Şeyh bu sözü işitti ve gencin henüz işin hakikatine ermediğini anladı. Çünkü onun nazarında hala dünyanın bir değeri vardı. Genci çağırıp:

-Falan atarın dükkanına git, söyle, üç dirheme falan ilacı versin, dedi. Genç gidip ilacı getirdi. Sonra şeyh:

-Bunu havanda ez, yağa bulayıp hamur yap, ondan üç boncuk yap, her birini iğne ile delerek getir, diye emretti. Genç isteneni yaptıktan sonra şeyhin huzuruna getirdi. Şeyh onu elinde ovaladıktan sonra nefesini üzerine üfledi. Derhal her biri, hiç kimsenin eşini görmediği üç yakut oluverdi. (Attâr, 2015: 205)

Biri Zünnûn-i Mısrî'nin yanına gelip:

-Borcum var ve hiçbir şeyim de yok, dedi. Yerden bir taş alıp ona verdi. Adam da taşı pazara götürdü. Taş zümrüt olmuştu. 400 dirheme satıp borcunu kapattı. (Attâr, 2015: 206)

Muhammed b. Elsem et-Tûsî, sürekli olarak borç alıp fakirlere verirdi. Bir keresinde bir Yahudi:

-Senden ne kadar alacağım varsa iade et, deyince

-Hiçbir şeyim yok ki demekten başka vereceği bir cevap bulamamıştı. Orada açılan ve yontulan kâlemin yongaları vardı. Yahudiye bunları getiren Muhammed b. Eslem:

-Şunları al, dedi. Yahudi yongaları alınca, yongalar altına dönüşüverdi. Bunu gören Yahudi:

-Bir din ki ona mensup olan bir azizin elinde yonga altın ola, o din bâtil olamaz, deyip hemen Müslüman oldu. (Attâr, 2015: 369)

Emir sultan ve Hundi Sultan'ın evlenmeleri gerçekleşince Hundi Sultan kendi eliyle işlediği gömlek iç çamaşırı ve çevreleri, harem ağlarından biri ile Emir Sultan'a ilettili. Sultan küçük bir hücrede mangal başında dervişleriyle oturuyordu. Emir Sultan saraydan gelen bohçayı şükranla aldı. Bohçadan bir çevre seçti. Mangaldan birkaç harlı

ateş alarak çevrenin içine koydu. “Biz fakir dervişlerin sultana hediyesi ancak harlı ateş parçalarıdır.” buyurdu. Ağa çevreyi sultana sundu. Merakla açan sultan içinde iri taneli elmasları gördü. Ağa da sultan da buna çok şaşırdılar. (Bursalı, 1996: 1, 279-280)

Merkez Efendi, Şeyh Sümbül Efendinin kızına âşık oldu ve bir gün:

-Ey Sultanım, Rahime’yi istiyorum! deyiverdi. Şeyh Sümbül razıydı fakat Merkez Efendi’yi biraz terletmek istiyordu.

-Al şu kırk çuvalı altınla doldur getir! dedi.

Merkez Efendi hemen bahçeleri dolaşıp çuvaları toprakla doldurdu ve dergâha getirdi. Çuvaları açınca birde gördüler ki ağzına kadar altınla dolu. (Bursalı, 1996: 1, 348-49)

Emir Osman bu velînin hizmetine koyuldu ve terbiyesi altına girdi. (Bursalı, 1996: 2, 285-286)

Bir gün Abdülehad Nuri Hazretleri müridleri ile birlikte Rumeli Hisarına gitmişlerdi. Orada bir yeri mekân tutup dinlediler. Sohbet esnasında bir adam:

-Ey mana Şeyhi, velîlerin elinde toprak altın kesilir. Sizden böyle bir keramet istiyoruz.

Abdülehad Hazretleri derhal besmele ile yerden bir avuç toprak aldı, bir dervişin avcuna koydu ve dedi ki:

-Rabbimin izniyle altın ol!

Allah’ın izniyle toprak altın kesiliverdi. (Bursalı, 1996: 2, 300)

Daha önceleri kervan soyan Fudayl Bin İyad hak yolunu seçmişti ve herkesten helallik alıyordu. Bir gün bir Yahudiden de helallik almak istedi. Adam helallik vermek için şart koştu. Yahudi daha evvel hasır getirmiş, altını da kum ile doldurmuştu. Şimdi Fudayli yeni bir tecrübeye tabi tutuyor ve şöyle diyordu.

-Elini hasırın altına sok, oradaki altınları al ve bize ver. Bizim de yeminimiz yerine gelsin! Fudayl elini hasırın altına soktu, bir avuç çil çil altın alıp çıkardı. Herkes

hayret ve dehşetle ürperdi. Yahudi ve onun yoldaşları bu keramet karşısında hemen Müslüman oldular. (Bursalı, 1996: 2, 470)

Mu'înüddîn-i Çeşti'nin önünde bir kerpiç duruyordu. Kerpici eline alır almaz altına dönüştü ve oradaki dervişlere paylaştırdı. (Bursalı, 1996: 2, 631)

Haşimî Emir Sultan bir gün rüyasında Hz. Ali'yi gördü, ona:

-Yavrucuğum! Umman erenlerini istersen Vize'ye gel. Beni orada bulursun!

Ertesi gün Haşimî Emir Sultan hemen yola koyuldu. Karşısına bir adam çıktı.

Adam ona:

-Ey Emir Sultan Ali'yi arıyorsan işte Ali benim. Fakat şimdi süvari değilim.

-Fakat rüyamda gördüğüm zaman onun Zülfikar'ı vardı.

O zat belinde kemere bağlı tesbihini çekiverdi. Tesbih birden Allah'ın izniyle Zülfikar şeklini aldı.

Bûzcân'da bir medrese vardı ki Şeyh Ebû Zerr burada kalanlara evliya derdi. Bir gün Ebû Zerr o medresenin kapısında yatmıştı. Medresenin hizmetçisi içeriden çıkıp geldi. Ebû Zerr ona: "Velîler ne yapıyor" dedi. Hizmetçi: "Yiyecek bir şey bulamadılar" cevabını verdi. Ebû Zerr hizmetçiye: "Var oradaki dut ağacını silkele." dedi. Hizmetçi varıp silkti. Ondan düşen her yaprak saf bir altın oluyordu. Bunlarla yiyecek bir şeyler aldılar. (Camii, 2005: 502)

Bir gün Kuddusi Baba, tarlasında çalışırken iki kişi ziyaretine gelir. Kuddusi Baba'nın tarlada çalıştığını görünce derler ki:

-Bu adam evliya olsa tozla toprakla uğraşır mı?

Bu söz Kuddusi Baba'ya malum olur ve adamlarından birini yanına çağırır.

Adama:

-Aç eteğini, der ve adamın eteğine bir kürek toprak atar. Toprak adamın eteğinde altın olur. Adama:

-Dök eteğini, der ve altınlar yere dökülünce tekrar toprak olur.

Daha sonra durumu gören adamlar Kuddusi Baba'dan özür dileyerek oradan ayrılırlar. (Demir, 2013: II, 180-181)

Seyyid Abdurrahman hazretleri hanımına “Sen git mutfağında bulunan teknedeki hamurla meşgul ol!” buyurdu. Hanımı mutfağa girdi, tekneyi hamurla değil altınla dolu buldu. (EA, 1992:1, 195)

Abdülehad Nuri hazretlerinin talebelerinden biri: “Efendim! Evliyatullah Allah-u Teâlâ’nın izni ile toprağı altın yapar. Sizden de böyle şey isterim.” dedi. Bunun üzerine Abdülehad Efendi besmele çekip yerden bir avuç toprak aldı ve dervişin avucuna döktü. Dervişin avcunda birkaç adet altın oldu. (EA, 1992: 1, 283)

Abdülvahid bin Zayd anlatır: hizmetlerimi görmesi için bir köle satın almıştım. Gece evimde kalmasını istedim. “Efendim ben size her gün bir dirhem vereceğim. Karşılığında geceleri beni serbest bırakmanızı istiyorum” dedi. O günden sonra her gece evden çıkar, sabahleyin döner ve bir dirhem getirirdi. Bir gün komşum gelip “kölen mezar açıyor, kefen soyuyor” dedi. Onu eve hapsettim. Yatsı namazından sonra kölem kaktı. Kilitlediğim kapıları bir işaretiyle açıyordu. Onu takip ettim. Kurak bir yere gittik. Kölem sabaha kadar namaz kılıp “Ey yüce sahibim! Efendime götüreceğim ücreti gönder” diye dua etti. Gökten üzerine bir dirhem düştü aldı cebine koydu. Onun hakkında yanlış düşündüğüm için tövbe edip, Allahü Tealadan af diledim. Sonra da kölemi azad etmeye karar verdim. Fakat kölem kayboldu. Çok üzuldüm. Bulduğum kurak yerin neresi olduğunu bilmiyordum. Az sonra karşıma kır ata binmiş biri dikildi ve nerede oturduğumu sordum. Bulduğum yer ile memleketim arasındaki mesafenin süratli giden bir süvari için altmış konaklık mesafe olduğunu söyledi. Kölemin gece yanıma geleceğini söyledi. Ortalık kararınca kölem geldi. Yanında mükellef bir sofraya vardı. Benzerini görmediğim yemeklerden yedim. Sabah namazından sonra kölem elimden tuttu. Sonra birkaç adım attık. Kendimi evimin önünde buldum. Kölem bana “Efendim beni azad etmeye karar vermediniz mi?” dedi. “Evet” dedim. Yerden bir taş alıp azad etme bedeli olarak bana uzattı. Elime alınca taş altına dönüştü. Sonra kölem gitti. (EA, 1992: 2, 15-16)

Bir gün Seyyid Alevî hazretlerine fakir birisi gelerek yardım istedi. Seyyid hazretleri o fakiri zengin bir tüccarın yanına gönderip istediği kadar parayı vermesi için rica etmesini söyledi. Tüccar o fakire para vermedi. Bir zaman zengin tüccar, işlerini idare eden bir adamından bir kese altın getirmesini istedi. Adam altın dolu keseyi götürüp teslim etti. Tüccar keseyi açtığında kesedeki altınların bakıra dönmüş değersiz

şeyler olduğunu anladı. Sebebini düşünüp hatasını anladı ve Seyyid Alevî hazretlerinden özür diledi. (EA, 1992: 3, 37)

Bir gün Hüdâyi hazretlerine bir talebe geliyor. Gelen kişi ben sizden kimya öğrenmek istiyorum diyor. Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri asmadan bir yaprak alıyor. Üzerine okuyor, okuyor altın oluyor. Çocuk da ben anlamadım, bir daha okur musun diyor. Nasıl oldu ben farkına varamadım diyor. Bir yaprak daha alıyor. Bir daha okuyor, yaprak altın oluyor. Çocuk bir daha yapmasını istiyor. Çok şaşırdım diyor. Tekrar bir yaprak daha alıyor. Tekrar okuyor, altın oluyor. Aslında çocuk okuduklarını ezberleyip aynısını yapmak istiyor. Ben de yapıyorum misaline gidecek. Hüdâyînin ne okuduğunu ezberliyor. O da bir tane yaprak alıyor. Aynı Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri ne okuduysa o da okuyor. Yaprak altın olmuyor. Çok şaşıyor. Ve soruyor Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretlerine. Nasıl böyle olur? Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri: “Kimya öğrenmek nefsi terbiyeyle başlar. Kimya öğrenmek istiyorsan nefsinizi tezkiye etmen gerekiyor. O makama gelersen kimya da öğrenirsin, her şeyi öğrenirsin diyor. (Erdoğan, 2014: 107-108)

Genç ve fakir Yunus, Manisa Padişahının kızına tutulmuş; anasını yollar istetir kızı. Padişah:

-Olur, der. Yalnız oğlun kırk katır yükü altın getirmek şartı ile. Gözü yaşlı ana, dönüp teklifi anlatınca Yunus Emre. “O kolay!” diyor.

Kırk katır tedarik edip varıyor bir kumluğa yüklüyor çuvalları. Götürüp saray bahçesine döküyor ki seksen çuval altın...Padişah:

Hay hay oğlum, diyor. Fatma Sultan’ım senindir. (Kabaklı, 2012: 46)

Koca Haydar, tek başına yaşadığı için geyik sütü ile beslenirmiş. Her sabah geyikler yaylıma çıkar, akşam olunca da geri dönerlermiş. Koca Haydar da bunları sağır ve sütlerini içermiş.

Geyikler yaylımdan dönmüşler, Koca Haydar’ın yanına gelmişler. Koca Haydar, yanındaki cariyeye geyikleri sağmasını söylemiş. Cariye geyikleri sırasıyla sağmaya başlamış. Sağdığı sütleri de bir tencere de toplamış. O güne kadar Koca Haydar’a sağılan geyikler, kendilerinin bir yabancı tarafından sağıldığını hissedince tenceredeki

sütü ayaklarıyla vurup devirmişler. Olup bitenleri seyreden koca Haydar, toprağa dökülen sütleri, boşa gitmesin diye parmağıyla karıştırmaya başlamış. Geyik sütü ile, toprağın karışımından hoş kokulu ve krem renginde bir çamur meydana gelmiş. Sonra çamur kurumuş cevher olmuş. Bugün türbenin biraz ilerisinden çıkarılan cevher/cöher bu şekilde meydana gelmiş. (Özen, 2001: 83)

Güzel Hoca diye anılan bir imam, padişahın kızına aşık olur. Padişahın kızıyla evlenebilmesi için istediği on çuval altını, çuvalara doldurduğu toprakları kerametiyle altın haline getirerek temin edince, padişah evlenmelerine razı olur. Fakat, kızının fakir bir imamla evlenmesini hazmedemez ve beddua eder:

“Sen benim kızımı zorla aldın. Bana evlat acısı çektirdin. Allah sana da evlat vermesin!”

Allah’ın takdiri midir, padişahın bedduasından mıdır, Güzel Hoca ile padişahın kızının uzun süre çocukları olmaz. Birlikte hacca giderlerken hamile olduğu anlaşılır. Hacdan dönerken kadın hastalanır ve ölür. Güzel Hoca büyük bir üzüntü içinde karısını bugünkü yattığı yere defneder.

Aylar sonra yoldan gelip geçenlerkabirden çocuk sesi geldiğini duyarlar. Güzel Hoca karısının kabrini açınca, daha sıcaklığı bile kaybolmamış taptaze duran cesedin üstünde, annesinin memesini emmekte olan bir erkek çocukla karşılaşır. (Özçelik, 1995: 233)

Sarı Saltuk, ağzının yarını suya bırakarak acı olan pınarın suyunu tatlı hale getirir. (Uçkun, 2014: 140)

Sultan IV. Murat sefere giderken Darende’de bulunan Somuncu Baba’ya hayır duası için bir kese altın gönderir. Elçi çilehanedeki fakir görünümlü adamın kazdığı toprağın altın olduğunu görür. Somuncu Baba ile arkadaşı suyun üzerine serdikleri bir postun üzerine otururken IV. Murat da gelip oturur. Somuncu Baba akşamın işini sabaha bırakmadıkları takdirde IV. Murat’ın fethe müyesser olacağını söyler. Padişah onun sözünü tutunca kaleyi zamanında fetheder. (Yağbasan, 2013: 47)

Hüdâyî’nin kimyâ ilmine vukûfunu duyan bir merâklî, kendisinden kimya öğrenmek üzere müracaat eder ve ondan. “bu ilmi bilip bilmediğini” sorar. Hüdâyî de

bu ilmi bildiğini altında oturduğu asma ağacından üç def’a yaprak koparıp üfleyerek “altına tahvîl etmek sûretiyle” gösterir. Arkasından Hüdâyî’nin yaptığını yapmak isteyen merâklî, muvaffak olamayınca Hz. Hüdâyî ona:

– Oğlum kimya ilmini öğrenmek nefsinî kimyâ etmekten ibârettir” der. (Yılmaz, 1982: 86)

2.1.3. Diğerleri

Hz. İsmail kendisine gelen iki yüz Yemenliye ikram edecek bir şey bulamayınca mahçup olur. O anda dua eder ve yanındaki kumlar un olur. (Kaplan, 2004-d: 13-16)

Hz. Şuayb’ın bazı mucizeleri vardır: Putların dile gelip onun peygamberliğine şehadet etmeleri, siyah koyunların beyaz olması, taşlık arazilerin verimli topraklar haline gelmesi, kayaların bakır madeni haline gelmesi, tepelerin birer kuş gibi havalanıp uzaklara konması, dağların onun karşısında eğilmesi, taşların koyun olması. (Kaplan, 2004-c: 52-55)

Bir gün Hz. Nûh, kâfir bir köye Allah’ın emrini anlatır. Onlar da Nûh’a “bizim arazilerimiz tamamen taş ve kayadır. Burada tarım yapamıyoruz. Eğer gerçekten peygambersen, şu arazileri toprak haline getir.” derler. Hz. Nûh Allah’ın izniyle denileni yapar ve oradaki kayalar toprak olur. Ama yine de sadece on iki kişi imana gelir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 200)

Kardeşi Harun ile birlikte Firavun’a gönderilen Hz. Musa, peygamberliğini kanıtlamak için birtakım mucizeler gösterince Firavun kendi sihirbazlarını çağırır. Sihirbazlar ipleri yılanı çevirirler. Buna karşılık Hz. Musa da asasını ejderhaya dönüştürür ve ejderha diğer yılanları yer. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 190)

2.1.3.1. Şarap- Şerbet

Şeyhinin İbrahim Ethem’i imtihan için getirttiği ve içmesini istediği şarap, nar şerbetine dönüşmüştür. (Baş, 2017: 183)

2.1.3.2. Kum-Kavut

Şeyh Ebu Amr b. Merzuk'un, Şam yolculukları esnasında yanındaki yardımcısı açlık hissetmiş, bunun üzerine eline aldığı kumu kavuta çevirerek karınlarını doyurmuşlardır. (Baş, 2017: 183)

2.1.3.3. Koyun eti- Güvercin eti

Şeyh Berakat'ül- Hayyat da ne yerse, yediği şey, canının çektiğine dönüşürmüş. Bir seferinde koyun eti yerken canı güvercin eti çekmiş, önündeki et güvercin etine dönüşmüştür. (Baş, 2017: 183)

2.1.3.4. Elma-Taş

Sivas ilimize bağlı Yıldızeli ilçesinin Bayat köyünden bir kişi, köyün dışında bulunan ağaçlardan elma toplar ve atının heybesine doldurur. Daha sonra köye doğru hareket eder, Çığıştağın Aralığı'na gelir. Burada yaşlı bir adamla karşılaşır. Bu adam Hazret-i Hızır'dır. Ama köylü, bu yaşlı adamın Hızır olduğunu bilemez. Hazret-i Hızır, köylüye dönerek şöyle der:

-Atının yükü nedir?

Bunun üzerine adam, elma vermemek için yükünün elma olduğunu söylemez.

-Keş...keş,der.

Hızır, heybedekilerin elma olduğunu bilmektedir, fakat maksadı adamın cömert olup olmadığını ölçmektir. Adamın yalancı ve cimri olduğunu öğrenen Hızır, adama dönerek:

-Keşin taş ola, der. Bunun üzerine heybedeki elmalar bir anda taş olur ve at taşıyamaz. Adam, heybesini açıp baktığında elmaların taş olduğunu görür. (Demir, 2013: I, 77-78)

2.1.3.5. Taş-Demir

Velî Hatip'in yaşadığı yıllarda, çevrede büyük eşkıya toplulukları varmış. Bu eşkıya topluluklarından birinin başı, Velî Hatip'in çok güzel bir eşi olduğunu duyar. Fırsatını bulduğu ilk gün Damarlı'ya gelip konarlar. Velî Hatip'i yanına çağırıp:

-Yarın sabaha kadar benim seksen sarı at, doksan doru at, yüz kır atıma nal, mih keseceksin. Yetiştiremezsen seni öldüreceğim, der.

Adamlardan birini gözcü bırakır. Yakın bir yere gidip konaklar.

Velî hatip, eve gelir. Kara kara düşünmeye başlar. Eşkîya başının söylediği nalı ve mihî sabaha kadar kesmeye imkan yoktur. Ne yapacağını şaşırmıştır.

Karısı, onu düşünceli görünce durumu sorar. Fakat o söylemek istemez. Israr edince meseleyi anlatır. Karısı güler ve:

-Haydi körüğe gidelim, der.

Velî Hatip, körüğü yakmak için işe başlar. Karısı gerek olmadığını ve biraz beklemesini söyler. Gidip bir leğen bulur. İçine toprak, biraz da su doldurur. Biraz da eski Demir parçaları koyup başlar yoğurmaya.

Yoğurma işi bitince, bir miktar çamur alır ve ona nal şeklini verir. Velî Hatip de deliklerini delip kenara atar. Çamur yere düşer düşmez Demir olur. Demirin sesini duyan eşkıya başının adamı, delikten onların ne yaptığını gözler. Durumu görünce şaşkına döner. Hemen gidip eşkıya başına haber verir.

Eşkîya başı hata yaptığını anlar. Sabaha karşı gelip Velî Hatip Hazretleri'nden özür diler. (Demir, 2013: I, 257-258)

2.1.3.6. Toprak- Helva

Abdülkadir Geylani: "Allah-ü Teâlâ'nın izni ile istediğim olurdu. Bunun için çok yiyecek buldum. Dağdan bir parça koparırdım helva olur, yerdim. Kuma deniz suyu dökerdim, tatlı su olurdu." der. (EA, 1992: 1, 387)

2.1.3.7. Para-Kan

Bir gün Abdülkadir Geylani hazretlerinin huzuruna devletin ileri gelenlerinden biri geldi. Nasihatler dinlediklerinden sonra hocaya altın vermek istedi. O almak istemedi, ısrar edince avcuna alıp sıktı ve elinden kan aktı. Adama dönerek “Bunları bana getirmekten hiç mi hayâ etmedin?” diyerek helal olmadığını gösterdi. (EA, 1992: 1, 406)

Bir gün Seyyid Alevî hazretlerine fakir birisi gelerek yardım istedi. Seyyid hazretleri o fakiri zengin bir tüccarın yanına gönderip istediği kadar parayı vermesi için rica etmesini söyledi. Tüccar o fakire para vermedi. Bir zaman zengin tüccar, işlerini idare eden bir adamından bir kese altın getirmesini istedi. Adam altın dolu keseyi götürüp teslim etti. Tüccar keseyi açtığında kesedeki altınların bakıra dönmüş değersiz şeyler olduğunu anladı. Sebebini düşünüp hatasını anladı ve Seyyid Alevî hazretlerinden özür diledi. (EA, 1992-3, 37)

Demirtaş Sultan Kayıtbay’ın yanında çalışıyordu. Kayıtbay içinde dinarlar(paralar) olan bir keseyi Demirtaş’a verip ve bu keseyi o zamanın evliyası olan Ahmet bin AKabe el-Hadrami hazretlerine götürüp vermesini ister. O zat para kesesini aldı ve sıktı. Kesenin altından kan sızmaya başladı. Demirtaş getirdiği paranın uygun olmayan bir yolla olabileceğini anladı. Sonra istifa etti. (EA, 1992: 5, 14)

Vezirlerden birisi Abdülehad Efendiye bir kese altın gönderdi. Bir gün sohbette “Bu derece hediye bulmak herkesin kârı değildir.” diyerek kendisini övdü. Bunun üzerine Abdülehad Efendi: “Bey paşa! Fakirler halkın gözü, ciğeri ve kanı ile bana minnet mi edersin?” dedi. Adam elini yanındaki altın kesesine daldırınca keseden kan olup ortaya doğru akmaya başladı. Adam tövbe etti. (EA, 1992: 1, 279-281)

Bir gün Abdülkadir Geylani hazretlerinin huzuruna devletin ileri gelenlerinden biri geldi. Nasihatler dinlediklerinden sonra hocaya altın vermek istedi. O almak istemedi, ısrar edince avcuna alıp sıktı ve elinden kan aktı. Adama dönerek “Bunları bana getirmekten hiç mi hayâ etmedin?” diyerek helal olmadığını gösterdi. (EA, 1992: 1, 406)

Hâbîb-i Acemi ilk zamanlarda Bursa'da murâbahacılık (tefecilik) yapan bir sermayedar idi. Her gün borç tahsil etmeye çıkardı. Şayet para alarak borcunu tahsil ederse ne ala, aksi halde ayak kirası alır ve bununla da günün rızkını temin ederdi. Derken bir gün borç tahsil etmeye gitti ama aradığı şahsı evinde bulamadı. Borçlunun hanımı,

-Sana verecek bir şeyim yoktur, sadece bayatlamış bir hayvan boynu kalmıştır. İstersen (buraya kadar gelerek emek sarf ettiğin için sana) onu verelim, dedi. Hâbîb-i Acemi teklifi kabul etti. Onu alarak evine getirdi, karısına:

-Kazanı ocağa koy, diye emretti. Karısı:

-Ekmek ve odun yok, deyince

-Gider aynı hile ile ekmek ve odun da getiririm, dedi. Gitti aynı usulle aldı ve getirdi. Kadın da yemeği yaptı. Bu esnada bir dilencinin sesi duyuldu. Habîb dilenciye:

-Bunca zamandan beri sana o kadar şey veriyoruz, sen zengin olmadın ama biz fakir oluyoruz, diye sert bir şekilde bağırdı. Dilenci ümitsiz olarak geri dönüp gitti. Yemek getirmek üzere kazanın başına gelen kadın, kazandaki yemeğin kan kesildiğini görünce korktu. Habîb'e.

-Gel, gör, o dilenciye bağırmanın uğursuzluğu yüzünden ne olmuş, diye seslendi. Bunun üzerine Habîb-i Acemi Hasan Basrî'nin meclisinde tövbe etti. (Attâr, 2015: 109-110)

2.1.3.8. Şeker-Tuz

Osmanlı'da şekerin kıt olduğu bir yıl, İran Şahı Osmanlı padişahına bir kervan yükü şeker gönderir. Kervan, adeti olduğu üzere Söylemez köyüne konar.

Söylemez Baba bir ara kervanın yanına gidip kervancılara sorar:

“Yükünüz nedir?”

Kervancılar ise yolda herhangi bir baskına uğramamak için yalan söylerler:

“Yükümüz tuzdur.”

O zaman Söylemez Baba şöyle cevap verir:

“Yükünüz tuz değil ama, tuz olsun!”

Kervan İstanbul’a varır ve çuvallar padişahın huzuruna çıkartılır. Fakat görürler ki çuvallarda şeker yerine tuz vardır. (Sakaoğlu, 2011: 128-129)

Vaktiyle Osmanlı padişahı ile İran Şahı birbirlerine kervan gönderirlermiş. Bu kervanlar gidip gelirlerken, yollarının üzerinde bulunan Söylemez köyüne de uğrar, bir müddet sonra da konarlarmış. Osmanlı’da şekerin kıt olduğu bir yıl, İran Şahı Osmanlı padişahına bir kervan yükü şeker gönderir. Kervan adeti olduğu üzere Söylemez Köyü’ne konar. Söylemez Baba bir ara kervanın yanına gidip kervancılara sorar: “Yükünüz nedir?” kervancılar ise yolda herhangi bir baskına uğramamak için yalan söylerler: “Yükümüz tuzdur.” O zaman Söylemez Baba dayanamaz ve şöyle cevap verir: “Yükünüz tuz değil amma tuz olsun.” Kervan uzun ve meşakatli bir yolculuktan sonra İstanbul’a varır. Çuvallar padişahın huzurunda açılır. Fakat görürler ki çuvallarda şeker yerine hep tuz vardır. (Seyidoğlu, 1997: 204-205)

2.1.3.9. Kartopu-Helva

Bir kış gecesi evlerin birinde yüzük oyunu oynanıyormuş. Grupların birinde de Mehmet Dede adlı fakir ve ihtiyar birisi varmış. Anlaşmalarına göre kaybeden taraf oyundan sonra helva yapıp ikram edecekmiş. Mehmet Dede ve arkadaşları kaybetmiş. Hep birlikte ödeyecekler; fakat Mehmet Dede ne yapsın, zavallı parası yok ki. Arkadaşlarına çok mahcup olmuş. Hemen yerinden kalkıp fincan oyununun üzerinde oynandığı tepsiyi almış, dışarı çıkmış.

Mehmet Dede dışarı çıkınca kardan birkaç top yapıp tepsinin üzerine sıralamış. O içeriye girer girmez kartoplarının hepsi birer helva oluvermiş. (Sakaoğlu, 2012: 120)

2.1.3.10. Bağ/Toprak-Tuz

Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’u mahasara altına aldığı günlerde ordunun iaşesi içinde tuzun kalmadığının anlaşılması üzerine, tuz bulmak için çareler düşünülürken kumandanların çadırının kapısında bir asker belirir:

“Müsaade ederseniz, ordunun tuz ihtiyacını ben karşılayacağım.” Çaresizlik içinde bulunan kumandanlar, merak içinde, askerin istediği havanı buldururlar. Asker, havanın içine yerden aldığı toprakları koyarak, dövmeye başlayınca, toprağın rengi yavaş yavaş değişerek beyazlaşır. Biraz sonra asker, eline aldığı beyazlaşmış topraktan tatmalarını ister. Komutanlar tattıkları şeyin tuz olduğunu anlayınca çok sevinirler.

Fatih Sultan Mehmed, toprakları kerametiyle tuz haline getiren askerini İstanbul’un fethinden sonra tuzcubaşılığa getirerek, ömür boyu rahat yaşamasını sağlar. Asıl adı olan halil unutulmasına rağmen Tuz Baba namıyla, hala ziyaret edilen bir velî olarak İstanbulluların gönlünde yaşamaktadır. (Özçelik, 1995: 235)

Bir gün dervişin biri iskelenin yakınından karaya çıkar. Hala Sultan’a doğru ilerlemeye başlar. Yol, onu gide gide kocakarının bağına götürür. Derviş susamıştır, canı bir şeyler içmek veya yemek ister. Kocakarının bağına bir göz atar. Orada, bir kulübede yaşlı bir kadının çıkırıyla iplik sardığını görür. Kapısını çalar:

“Çok susadım biraz da açım. Bir salkım üzüm verir misin?”

Ancak yaşlı kadın üzüm vermek niyetinde değildir:

“Bu yıl bağım kurudu...Hiç üzüm vermedi...”

Derviş kadının yalan söylediğini anlar ve öfkelenir; kadına beddua eder:

“İnşallah duzunan buz olasın. Gelip geçenler seni taşlasınlar da hayır yüzü görmeyesin.”

Dervişin duası biter bitmez yaşlı kadın yanındaki çıkırıyla birlikte taş kesiliverir; bağı ise tuz gölüne dönüşür. (Sakaoğlu, 2012: 133-134)

2.1.3.11. Para-Yılan

Hacı zeyrek Efendi, bir minderin üzerinde oturur, bu minderin altına elini sokar, para çıkarır ve inşaatta çalışan işçilerin yevmiyelerini verirmiş. İşçilerden biri bu durumu fark ederek, paraların minderin altında saklandığını düşünmüş. Kendi kendine “Gizlice gidip bu paraları alıp ortadan kaybolmalı” demiş. Herkesten gizli minderin

yanına yaklaşmış ve minderini kaldırıncı aklı başından gitmiş. Çünkü para yerine minderin altı yılanlarla doluymuş. İşçi neye uğradığını anlamadan bu yılanlar tarafından sokulmuş ve ölmüş. (Tozlu, 2013: 102)

2.1.3.12. Çamur-Köfte

Bir ramazan günü oruçlu olan Abdal Mehmet'in canı köfteli çorba ister. Müridlerinden biri bütün çarşayı dolaşır ama açık dükkan bulamaz. Aradan zaman geçer. Abdal Mehmet içi çamur dolu bir leğen önüne oturur ve bu çamurları köfte şeklinde yuvarlayıp, ocak üzerinde kaynayan suya atar ve müridine şöyle der:

-Gel bakâlim mollam. Demek ki köfteli çorba bulamadın. Hadi gel de iftar edelim. Bakâlim benim köftelerimi beğenecek misin? (Turyan, 1982: 13)

2.1.3.13. Bıçak –Kaşık

Geylani hazretleri huzuruna gelen bir talebesi. “ Bunca zaman size hizmet ettim, bana da bir şeyler ihsan edin” der.

-Bugün bana bir helva pişir de bakâlim kudret neler ihsan eder, senin gönlünün muradı elbette hâsıl olur!

O esnada da Hindistan'dan bir heyet gelerek hükümdarlarının öldüğünü bildirdi. Abdülkadir Geylani de talebesini Hindistan'a hükümdar yaptı. Tek şartı da ne kazanırsa paylaşmaktı. Derken aradan on bir sene geçti. Gönüller padişahı artık dönmek istedi. Önceki sözde olduğu gibi malları paylaştılar. Geylani hazretleri;

Hani bir erkek evladınız olacaktı. Onu da taksim etmemiz lazım. Çocuğu ikiye böleceğiz, buyurur.

Keskin bir kılıç alıp “ Destur” der ve kılıcı kaldırır. Tam ikiye ayıracağı zaman talebesi belindeki hançeri çıkartır. Geylani hazretlerine saplamak üzereyken bir de baktı ki, elindeki kaşık helva tenceresine gömülü vermiş. (Bursalı, 1996:1, 83-84)

2.1.3.14. Kâğıt-Metal

İğneli baba, ağzına aldığı kâğıt veya çöp parçasını kerametiyle metal bir iğneye çevirdiği için bu adla anılmaktadır. (Özçelik, 1995: 232)

2.2. Meyve Ağacı Olmayan Ağaçlarda Meyve Oldurma

Bu motifte daha çok velînin kerameti velîliğini ispat için, kendisine karşı yapılan iyiliği ödüllendirmek için, kendisinden istenen arzu ve talebi değerlendirmek için gerçekleştirdiğini görüyoruz. Araştırmamız sırasında bu motife çok fazla rastlamadık. Ocak’a göre Bektaşî menakıbnâmelerinde sık rastlanılan bir motiftir.

Hurma dalını kendine doğru silkele; üstüne taze hurma dökülsün. (Meryem 19/25)

Hz. İsmail dikenli bir arazide yaşayan müşriklerin teklifi üzerine dua edip, dikenli ağaçlarda çeşitli meyveler bitirir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 121)

Kuraklığın hüküm sürdüğü Kûfe şehrinde, halkı imana davet eden Nûh’a kuru ağaçların meyve vermesi halinde iman edeceklerini belirtirler. Dedikleri, Hz.Nûh’un duası sonucu gerçekleşir ama yine de büyük bir çoğunluk iman etmez. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 200-201)

Halk Salih Peygamberin peygamberliğine inanmaz. Dolayısıyla bu durumu ispatlamak için ondan mucizeler isterler: “hamut” denilen meyve vermeyen bir ağaçtan çeşit çeşit meyve bitmesi, kuraklıktan yosunları bile kurumuş kayadan suların çağıldaması, Salih Peygamberin yanan çadırına hiçbir müdahale yapılmadan çadırın sönmesi. (Kaplan, 2004-b: 66-71)

Yaylabelinden, Oncak köyüne gitmek için yola düşen Velîyullahyolda karşılaştığı köylülerin ilgisinden çok memnun kalır. Velîyullah bu ilgiyi ödüllendirmek için ardıc ağacını sallayıp ağaçtan elma silkelemeye başlar. (Acar, 2013: 82)

Bir gün bir adam Abdurrahman Tufûncî’ye gelerek “ Ey Efendi! Benim on bir seneden beri meyve vermeyen hurmalarım ve üç seneden beri yavrulamayan ineklerim var. Bana dua edin. Bundan başka mâlim yok.” dedi. Ona dua etti ve o seneden sonra hurmalar meyve verdi ve inekler yavruladı. (EA, 1992: 1, 233)

2.3. Mevsim Dışında Çiçek Veya Meyve Oldurma

Velî bu motifi, genellikle velîliğini ispatlamak için gerçekleştirmiştir. Burada akla ilk gelen Hz. Meryem'in hamileliği sırasında mevsim dışı meyveler yiyebilmesi kerametidir. Ocak'a göre bu motif genellikle Sünni ve Bektaşî menakıbnâmelerde yer alır. Kur'an'da şu şekilde geçer:

Allahû Tealâ, Meryem'e sonsuz hediyeler vermiştir. Hz. Zekerîyya, her seferinde cennet meyvelerini Hz. Meryem'in yanında bulur. Allahû Tealâ, Hz. Meryem'e devamlı cennetin meyvelerini sunmuştur. (Ali İmran 37)

Hız. Meryem doğum sancısı çeker. Cebrail ona hurma dalını sallamasını söyler. Mevsim kış olup, Hız. Meryem'in salladığı hurma ağacı da kurudur. Meryem'in ağaca dokunmasıyla ağaç yeşerir ve meyve verir. (Ateş, 1993: 593)

Halk Salih Peygamberin peygamberliğine inanmaz. Dolayısıyla bu durumu ispatlamak için ondan mucizeler isterler: “hamut” denilen meyve vermeyen bir ağaçtan çeşit çeşit meyve bitmesi, kuraklıktan yosunları bile kurumuş kayadan suların çağıldaması, Salih Peygamberin yanan çadırına hiçbir müdahale yapılmadan çadırın sönmesi. (Kaplan, 2004-b: 66-71)

Altıntaş köyünde bulunan Seydi Sül Dede, camdan kolunu uzatmış ve mevsimi olmadığı halde armut ağacından armut kopartmıştır. (Aday, 2013-b: 265)

Bir kış gecesi idi, Üftade yaranıyla oturmuş, sohbet ediyordu. Birden: “Azizim” dedi. “Canımız taze üzüm ister, bulman mümkün mü?”

Aziz Mahmut sepeti aldığı gibi bağın yolunu tuttu ve çok geçmeden karların altında kendisini bekleyen salkım salkım üzümleri buldu. (Araz, 1988: 89)

Şiddetli bir kış gecesi idi. Tebrizli Şeyh bir cemaatle bir köşede oturmuş sohbet ediyordu. O sohbette azizlerin bir, bir deste gül arzu etti. Kışın en şiddetli anında, kar ve tipinin dondurucu soğukunda gül nerden bulunur ki. Şems Hazretleri hemen dışarı çıktı. Az sonra elinde bir deste güzel gül ile geldi ve o azizin önüne koydu. (Bursalı, 1996: 2, 157)

Hacı Bektaş Velî ve Hızır aleyhisselam bir gün birlikte yolculuk ediyorlardı. İsmi Bahaeddin Çelebi olan bir adam tarlaya karpuz kavun ekiyordu. Hacı Bektaş-ı Velî adama seslendi:

-Kardeş bostandan bir kavun koparıp getir de yiyelim!

-Başüstüne olunca inşaallah olunca getiririm.

-A birader! Gözünü aç da diktiğin yere bak!

O da ne? Çelebi'nin az önce diktiği yerde üç tane kemale ermiş kavun duruyor. Bunların ikisini Hızır'a ve Hacı Bektaş-i Velî'ye verdi. Diğerlerini de eve götüreyim diye düşündü. Pirlar hemen yola revan oldular. Çelebi ise onların kerametini sonradan anladı ve dualarını almadığı için pişman oldu. Eve döndüğünde bir de gördü ki, iki eren evde oturuyor. Sohbet ettiler ve kavunlarını yediler. Sonrasında pirlar birden kayboldular. Çelebiye o günden sonra Bostancı Baba denildi. (Bursalı, 1996:2, 239-240)

Derviş Muhammed Zahid anlatıyor:

Müridliğin ilk yıllarında Bahaüddin Nakşbend hazretleriyle sahrada beraber gidiyorduk. Mevsim bahardı. Benim canım kavun istedi. Hocadan istedim. Oraya yakın bir ırmak vardı. “Yürü, ırmak kenarına git” dediler. Vardım bir de ne göreyim; su üzerinden akıp gelen bir nefis kavun. Sanki bostandan yeni koparılış gibiydi. (Camii, 2005: 536)

Abdurrahman es Sekkaf bir gün bir talebesiyle yolculuğa çıkar. Kuşluk namazı için mola verirler. Talebe abdestini tazeleyip dönünce hocasının yanında mevsimi olmadığı halde taze hurmalar görür ve yerler. (EA, 1992:1, 221)

Hacı Bektaş Velî, bir kış günü kuru elma ağacını yeşertip elma toplar. O elmaları yiyenler hasta ise iyileşir, fakir ise zenginleşir, muradına ermek isteyenler erer. (Gölpınarlı, 1995: 32)

Hallâc-ı Mensûr'un kerametleri pek çoktur ve halk içinde yayılmıştır. Mesela, insanlara yazın kış meyveleri, kışın yaz meyveleri çıkarır ikram ederdi. Elini havaya uzatınca avucu, üzerinde “Kul hüvallahü ehad” yazılı gümüş paralarla dolardı. Bunlara,

kudret paraları ismini verirdi. İnsanlara, evlerinde ne yediklerini, ne yaptıklarını, ne konuştuklarını ve kalblerinden geçenleri haber verirdi. (İTA: 5, 105)

Seyh Sinan, küçükken Alaşehir’de babasıyla beraber tarlalarına kavun karpuz dikmeye gider. Çekirdek az getirdikleri için babası evlerine biraz daha kavun karpuz çekirdeği almaya gider. Bu sırada Emir Sultan tarlaya gelir ve Seyh Sinan’dan biraz kavun karpuz çekirdeği ister ve Bismillah diyerek saçar. Hemen kavun karpuz biter. Hâlbuki mevsim daha çekirdek dikme zamanıdır; ama mevsiminden önce kavun karpuz olur. (Kahraman, 2009: 48-49)

Mehmet hoca bir kış günü hastalanmış, kendini ziyarete gelen talebelerine:

“Oğlum, gidin bana Ilıman’dan salatalık getirin.” demiş. Talebeler”karda, kışta salatalık olur mu? Herhalde hoca bunu hastalığının ateşinden söylüyor. “ diye tereddüt etmişler. Hoca:

“Oğlum tereddüt etmeyin, hadi gidin dediğime bakın.” demiş. Talebeler varır ki bahçe yemyeşil. Hocaya yetecek kadar salatalık alırlar. “Hiç kimseye demeyelim, sonra gelir biz de toplarız.” diyerek ayrılırlar. Bakarlar ki bahçede diz boyu kar var. (Karadavut, 2016: 405)

Hacı Bektaş Velî, sık sık Hızır Peygamberle buluşurdu. Bir gün Kayseri’nin yukarı tarafında Saklan Kalesi yakınında yine Hızır’la buluştular ve bir bostana girdiler. Gezirirlerken biraz ileride bir bostancının durduğunu gördüler. Hünkâr’ın Rum ülkesine geldiği mevsim ilkbahardı; çevrenin yeşilliklere büründüğü zamandı. Bir taş dibinde oturdular. Hünkâr bostancıya. “Kardeş bize bir kavun getir de yiyelim” dedi. Bostancı şöyle yanıtladı: “Tanrı izin verirse bitsin, olgunlaşsın birlikte yiyelim.”dedi. Hünkâr. “diktiğin yerleri bir dolaş bakâlim”, dedi. “Belki bitmiş, olgunlaşmıştır.” Bostancı: “Ben diktiğim şeyi bilmez miyim?” deyince Hızır Peygamber ”öyle deme, erin sözünü kırma” diyerek söze girdi. Bostancıya bir inanç geldi, gitti diktiği yerlere baktı. Bir de ne görsün? Üç tane güzelim kavun olgunlaşmış, burcu burcu kokmakta. Hemen ikisini kopardı, birini Hızır’ın, diğerini Hünkâr’ın önüne koydu. (Korkmaz, 2011: 44)

Bir gün ölüm döşeginde yatan bir hastanın canı armut ister. Mevsim de kıştır. Dışarıda şiddetli tipi vardır. O mevsimde armut bulmak mümkün değildir. Hasan Dede,

dışarı çıktı, kısa bir müddet sonra elinde küçük bir armut dalı ile içeri girdi. (OAE, 2004: 338)

Dördüncü Murad Han Bağdat seferine giderken Misâli baba'nın köyünün yakınında bir yerde ordusunu istirahate çekmişti. Sultan, köyün alt tarafında küçük bir kulübenin kapısını çaldı. Nur yüzlü bir zat sultanı içeri aldı. Ayrılırken sultana birkaç avuç bulgur ve bir torbada saman verdi. Sultan bunları ordusuna götürdü. Bulgur artarak bütün orduyu doyurdu. Saman da artarak bütün atları doyurdu. Bunun üzerine sultan, Misâli baba'ya hediyeler götürdü. O da sultana mevsimi olmamasına rağmen koinundan yeni çıkmış bir gül çıkartarak hediye etti. (OAE, 2004: 366)

Hünkâr bir gün Saru'ya "Kalk seninle biraz bağda, bahçede gezelim." dedi. Kentin yakınında bir bahçeye gittiler; bir elma ağacının dibine vardılar. Hünkâr "Saru" dedi. "Gönlümüz yemiş ister, çık şu ağaçtan elma topla" Kış zamanıydı, her yer karla kaplıydı. Saru Hünkâr'a "kış günü hiçbir ağaçta bir yaprak bile bulunmazken yemiş mi olur?" diyerek besmeleyle ağaca tırmandı.

O an ağaç hemen yeşerdi, yapraklandı, tomurcuklandı ve çiçeğe durdu. Sonra çiçekler döküldü, dolu dolu elmalar oluştu, olgunlaştı ve salkım salkım sallanmaya başladı. (Korkmaz, 2011: 62)

Çok eskiden Erzurum ovası henüz olduğu zamanlarda batıdan bir kafil e gelir, konaklamak için bir yer arar. Uzun süre bu kafil e konaklayacak bir yer araştırır. Fakat bulamazlar. Bir süre ovada dolaştıktan sonra uzaklarda tüten bir duman görürler. Kafil e başkanı tüten dumanı görünce: "Bir umudum daha kaldı" der. Dumanı takip ederek bir köye gelirler. Köyde ak saçlı ihtiyar bir adam yaşarmış. Köyde ondan başka kimse yokmuş. Gelen misafirleri bu ihtiyar ağırlamış. Mevsimin kış olmasına rağmen onlara hıyar, domates gibi yaz meyveleri ikram etmiş. Kafil e dinlenip karnını doyurduktan sonra köyden ayrılıp yoluna devam etmiş. (Seyidoğlu, 1997: 122-123)

Erzurum'da bir ara yedi sene kış olur, Erzurum halkı başka yerlere göç ederler. Ulucami ağzına kadar karla dolar. Vahşi hayvanlar caminin içine yerleşir. Yalnız Umudum Baba Erzurum'da kalır. Devrin padişahı Erzurum'a gezmeye gelir. Ovada bir dumanın tıttığını görür. Bu işte bir keramet var diyerek dumanın yakınına kadar gider. Dumanın tıttığı yerde Umudum Baba ile karşılaşır. Padişah: "Bu zat benim padişah

olduğumu bildi eğer keramet sahibiyse bize bu kır yerinde taze üzüm bulur yedirir.” diye içinden geçirmiş. Umudum Baba padişahın içinden geçenleri anlar, gider padişaha üzüm getirir. Padişah ve yanındakiler bu üzümünden ne kadar yerlerse yesinler üzüm tükenmez. (Seyidoğlu, 1997, 123)

Sağır Kavi, bağ budama zamanı gelince bağını budamaya gitmiş. Oradan iki genç geçerken onun bağ budadığını görmüşler ve yanına yaklaşıp: “Sağır, Sağır! Sen keramet sahibiymişsin bize iki salkım üzüm ver de senin ermiş olduğunu görelim.” diye alay etmişler. Sağır, yakamı bırakın yolunuza gidin demişse de, gençlerden kurtulamamış. Çaresiz kalan Sağır”Allah’ım medet senden.” der, bir de bakar ki budadığı tevekke üzüm var. Üzümden birer salkım uzatıp verir. Gençler, hayretler içinde kalarak üzümü ermişin elinden alır ve ihtiyarın velî olduğuna inanırlar.

Gençler, bir çeşme başında üzüm yemeye başlarlar. Üzümlü yer yemez biri hemen ölür, diğeri de köyüne ulaşır ve Sağır’ın sırrını herkese anlattıktan sonra hastalanır yatağa düşer ve kırkıncı günde o da ölür. (Tozlu, 2013: 117)

Mele Hasan, yaşadığı ve şu an mezarının bulunduğu Eralanı Köyü’ne ilk geldiği zaman, köylüler onu istemeyip, ona yerleşecek bir yer de vermezler. Bunun üzerine Mele Hasan, şu an mezarının bulunduğu yere bir çadır kurup, orada yaşamaya başlar. Mevsim de kısımış. Her taraf karlarla kaplıymış. Bir sabah köylülerden biri çeşmeye su almaya giderken Mele Hasan’ın çadırının önündeki alanın yeşil olduğunu görür. Gelip bu durumu köylülere anlatır. Bütün köylü merakla Mele Hasan’ın çadırının olduğu yere toplanır. Bir de ne görsünler, Mele Hasan’ın, kışın ortasında çadırının önünde üzüm ve salatalık yetiştirdiğini görürler. Mele bunlarla besleniyormuş. Bu durum karşısında ürken köylüler, Mele’yi köye getirip ona barınabileceği bir yer verip, onu ömrünün sonuna kadar hoş tutmaya çalışırlar. O güne kadar Gayrı Müslim olan halk bu olaydan sonra İslamiyet’i kabul ederler. (Yalçınkaya, 2008: 122)

Seynesimi, bir gün Çallıdere Köyü’ndeki Seterij ailesine misafir gider. Bağ ve bostanların çiçek açtığı bir dönemdir. Bostanlardaki, sebzelerin çiçek açtığı yaz ayının ilk aylarıdır. Seynesimi, ev sahibine “Bostandan bize salatalık getirsene.” der. Ev sahibi “Piro, benimle dalga mı geçiyorsun, bostandaki sebzeler daha yeni çiçek açmış, bu sabah yeni suladım.” der. Seynesimi “Sen bir daha gir bak, belki salatalıklar oluşmuştur.” der. Adam, isteksiz isteksiz, pirini de kırmamak için gidip bostana bakar.

Biraz sonra eli eteği salatalıklarla dolu bir şekilde döner. Seynesimi'nin eline öpüp "Keramet sahibi pirim beni affet, itirazımdan dolayı." Bütün bunlar Seynesimi'nin kerametleri olarak anlatılır. (Yalçınkaya, 2008: 135)

Bursa'da Üftade Hazretlerinin dergâhında iken Aziz Mahmud Hüdayî hazretlerinin terakki etmesi bazı talebelerin kıskançlığına yol açmıştı.

Bu hali anlayan Üftade hazretleri, Aziz Mahmud Hüdayî'nin büyüklüğünü göstermek istedi. O sırada mevsim kış idi. Dışarıda kar yağıyordu. Muhammed Üftade hazretleri talebeleri ile yemek yiyordu. Sofraya pilav konulunca Üftade hazretleri:

-Şimdi bağdan taze kopmuş üzüm olsa bu yemekle ne güzel giderdi, dedi.

Bu söz üzerine talebeler içlerinden:

-Bu kış günü, bu karda taze üzüm mü olur? diye düşünürken, Aziz Mahmud Hüdayî hazretleri de kendi kendine:

-Mademki bu sözü hocam söyledi, mutlaka bunda bir hikmet vardır, diyerek ayağa kalktı ve:

-Efendim! Müsaade ederseniz bendeniz getireyim, deyiverdi.

Ve hemen sepeti aldığı gibi Bursa'nın Çekirge mevkiindeki bağa gitti. Bağ karlar altında idi. Bir asma çubuğunun üzerinden karları temizlediğinde, salkım salkım üzümlerin sarktığını gördü. Bunun, hocası Üftade hazretlerinin bir kerameti olduğunu anlayıp, üzümleri sepete koudu ve yola girdi. Yolda, hızla yürürken, birden ayağı kaydı ve bir çukura düştü. Çukur derin olduğundan, çıkmak için çok uğraştı fakat başaramadı. Çaresiz kalınca hocası Üftade hazretlerinden yardım istemek hatırına geldi ve içinden:

-İmdat! Ya Üstâz! Der demez, çukurun başından bir ses geldi:

-Ey Mahmud! Uzat elini de yukarıya çekeyim, diyordu. Başını kaldırdığında birisinin kendisine gülümsediğini gördü. Elini uzattı. Yukarı çıktığında bir anda o kimseyi göremez oldu. Yine sepeti omuzuna alarak süratle dergâha doğru gitti. Hocasının hıdıruna vardığında sohbet devam ediyordu.

Omuzunda üzüm dolu sepeti gören arkadaşları şaşırıup kaldılar. Üftade yardım edenin Hızır aleyhisselâm olduğunu söyledi. Talebeler, hocaları Üftade hazretlerinin, Allâhü Teâlâ'nın katında yüksek bir velî olduğunu ve Aziz Mahmud Hüdayî'nin hocalarına olan teslimiyetini bir kere daha anladılar. (Yılmaztürk, 2003:1, 52-53)

Alaşehir’de medfun, Salihler zümresinin ileri gelenlerinden, gayb ricalinin kutbu Emir Sultan hazretlerinin Halifelerinden Şeyh Sinan Hazretleri nakleder:

-Henüz çocuktum. Babamla beraber bostana kavun karpuz ekmeye gitmiştik. Ektik, diktik fakat bostan bir türlü umduğumuz şekilde yetişmiyordu. Yine bir gün bostanda üzüntülü bir şekilde düşünürken babam köye döndü, ben bostanda yalnız kaldım. Aniden at üstünde yeşil burgulu biri peyda oldu. Çekirdek istedi verdim. Çekirdeği alıp tarlaya saçtı; tarla çiçeklendi, kavun-karpuz yetişti. Hatta benden bir karpuz istedi, koparıp verdim; ikiye ayırdı, yarısını kendisi aldı, öteki yarısını da babama vermemi tenbih etti:

-Bana Emir Buharî derler; söyle babana, seni Bursa’ya bana getirsin! dedi. Ben de:

-Başüstüne emrinizi yerine getiririm, dedim. Yeşil örtülü adam kayboldu. Bir süre sonra babam çıkageldi. Bir de ne görsün? Tarla bostan olmuş, kavun-karpuz vermiş:

-Ey oğul! Tarlaya hızır mı geldi? Yoksa Allah’ın sonsuz kudretinden bir hikmet ve sırrın tecellisi mi oldu? Zira görüyorum ki; mevsim, henüz çekirdeğin yeşillenme zamanıdır, ama ne hikmetse bostan yetişmiş durumdadır! Diye merakını dile getirdi, sonra Allah’a dua etti. Ben babama:

Yeşil bürgülü adamı ve dileklerini, tenbihini aktardım. Babam da:

-Başım gözüm üstüne! Diyerek beni alıp Bursa’ya Emir Sultan’a götürdü. (Yılmaztürk, 2003: 2, 57-58)

2.4. Cansız Varlıları Hizmetinde Kullanma Onlara Söz Geçirme

Bu motifin örneklerine araştırmamız sırasında oldukça fazla rastladık. Bunlar şu şekildedir; biri dağda, diğeri şehirde evliyalık yapan iki dervişten dağdakinin mendile ya da sepete su, süt koyarak şehirdeki dervişi ziyarete gider. Derviş kendisini ziyarete gelen diğeri dervişi karşılamak için taşı kayayı at yaparak uçar. Velî, düşen nesneleri havada durdurur, geçeceği köprüleri hareket ettirir, kırılan nesneleri tekrar birleştirir, kuyunun dibindeki suyu ihtiyacı olanlar için hareket ettirir, duvarı yıkar geçer ve zor durumda olanlara yardım için tarlalarındaki ürünlere söz geçirip tarlayı hasat eder. Ocak’a göre genelde Bektaşî menakıbnâmelerinde yer alan bir motiftir.

Bu motif Tezkiretü'l-Evliya'da, Menâkıbu'l-Arifin'de, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî ve Vilâyetnâme-i Abdal Musa'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Koyun Baba yol kenarında namaz kılıyormuş, bir asker gelmiş yol sormuş. Koyun Baba'nın namazını bitirmesini beklememiş. Koyun Baba da kızmış buna. Selam verdikten sonra Koyun Baba, esselamünaleykümverahmetullah deyip önündeki ağacı eliyle ikiye ayırmış “geç” demiş. Kaynak kişi söz konusu ağacın 25-30 yıl öncesine kadar varlığını aktarır. Ağacın ortasından ikiye ayrılmış biçimde olduğunu bildirir. (Arslan, Çelepi, 2016: 249)

Büyüklerden biri şunu anlatmıştı: bir cemaatle hacca gidiyordum, çölde susadık, bir kuyunun başına vardık, yanımızda kova ve ip yoktu. Hasan-ı Basrî:

-Ben namaza durunca, siz suyunuzu içiniz, dedi ve namaza durdu. Suyun başına vardık, su kuyunun ağzına kadar dolu, biz de suyu içtik. Arkadaşlarımızdan biri yanına bir tulum su alınca, su kuyunun dibine kaçtı. Hasan-ı Basrî:

-Allh'a sağlam bir itikadla bağlanmadığınızdan su kuyunun dibine kaçtı, dedi. Sonra oradan ayrıldık. Hasan yolda bir hurma buldu, onu bize verdi. Sıra ile bu hurmadan yedik, çekirdeği altın çıktı. (Attâr, 2015: 86)

Hallâcı Mansûr'a şunun için Hallâc (pamuk atan) demişlerd: Bir gün bir pamukçunun ambarına uğramış, işareti üzerine derhal pamukların çekirdekleri dışarı çıkmış ve halk da bu işe şaşmış kalmıştı. (Attâr, 2015: 707)

Hallâc-ı Mansûr ve arkadaşları hapisanede üç yüz kişiydiler gece olunca:

-Ey mahpuslar! Gelin sizi kurtarayım, dedi.

-Peki sen kendini niye kurtarmıyorsun, dediklerinde,

-Biz Allh'ın kaydı içindeyiz, himaye ve selamet halindeyiz. Eğer dilersek, bir işaretle bütün kelepçeleri açarız, dedi. Sonra parmağıyla işaret edince, bütün kelepçeler yere döküldü. Bunun üzerine:

-İyi ama, hapisanenin kapısı kilitli, şimdi biz nereye gidelim, dediler. Bunun üzerine bir daha işaret etti, birtakım gedikler peyda oldu.

-Şimdi başınızı alıp gidin, dedi. (Attâr, 2015: 712)

İlk yapıldığı zamanlar dergâhının önü çok çamur ve çok bataklıklmış. Dervişler bir gece: “Pirimiz, demişler, himmet et de dergâhın önü kaldırım döşensin!”

Abdal Musa o gece, چراغ ve meşaleler yakıp tef, kudüm, davullar çaldırıp dergâh yanındaki dağa varmış. Selam vermiş. Hak rızası için iki rekât namaz kılmış. Dağa seslenerek, kaldırım yapılması için, on iki bin taş istemiş. Hemen bir gülbank çekmiş. Abdalları “Allah Allah!” diyip ellerini yüzlerine sürmüşler. Gece yarısı korkunç bir fırtına olmuş. Yerle gök birbirlerine girmişler ve çıkmışlar. Allahın celal tecellisi herkesi korkutuyormuş.

Sabah olup da dervişler tekkeden meydana çıkınca bir de ne görsünler? O bataklık yerde, üç yüz adım uzunluğunda, gayet iri taşlarla mükemmel bir kaldırım örülmüş. Abdal Musa dervişlerine gülmüş, dün gece Cenabı Hakka niyaz edip: “bir misafirhane yaptım, kaldırımı yoktur. Onu gönüller kabbesi etmek için, Seyyid-ül Kevneyn aşkına, on iki bin taş isterim ki gelip tarık-i Muhammedi üzere selama dururlar” diye yalvardım, demiş. Sonra, hücrelerine çekilivermiş. Onun için her ey mümkün ve her ey kolaymış. Kalbinde yanan iman ateşi bu kolaylığı ona veriyormuş.

Dergâhını inşa ettiği gün ocağında uyandırdığı ateş bir daha hiç sönmemiş ve dervişleri asırlar boyunca bu ateşi küllememek için büyük bir dikkat ve gayret göstermişlerdir. (Araz, 1988: 98-100)

Şih Davut, erenlerden olmasına karşılık bunu hiç kimse bilmez. Şih Davut, bir duvarın üstünde otururken cemaatten biri kendisini çağırır. Şih Davut’un oturduğu duvarı yürüterek geldiği rivayet olunur. Bu kerametın ortaya çıkmasından sonra Şih Davut, ortadan kaybolmuştur. (Başarkanoğlu, 2010: 67)

Hazret-i Şaban Velî Kastamonu’ya gelince ulu bir çınar ağacının boşalmış gövdesini kendisine mekân tuttu. Bir gün bir davet için ağacın kovuğundan çıktı. O da ne? Ağaç yerinden oynadı, köklerini toprağın derinliklerinden çekti yola koyuldu. Şaban Velî’nin ardınca yürüyüverdi. (Bursalı, 1996: 2, 127)

Bir gün Hacı Bektaş-ı Velî'ye ziyaret için Akşehir'de bir velî olan Mahmud Hayran Sultan ve müridleri yola çıktılar. Velî bir aslanın sırtına bindi yılanı da kamçı yaptı. Bunu duyan Hacı Bektaş-ı Velî:

-O canlıya binip bize geliyorsa, biz de cansıza binip onu karşılamaya gideriz! buyurdu ve taşın üzerine seccadesini serdi ve üzerine oturdu.

-Ey taş, yüce Allah'ın izniyle bizi ziyarete gelenlerden yana yürü!

Taş kuş gibi yürüdü, yürüdü. Misafirler karşıladılar. Taşa dur! dedi ve taş durdu. Orada iki velî günlerce sohbet ettiler. O taş hala. "Tekin Kaya" ismiyle anılmaktadır. (Bursalı, 1996: 2, 241)

Hoca Ahmed Yesevi Hakim Ata'ya :

-Ey ümid sabahım, yarın seher vakti sana bir deve gelecek, ona bin, nerede durursa orada inersin.

Ertesi sabah deve geldi. Hakim Ata deveye bindi ve yollara revan oldu. Yollar onu Harzem taraflarında bir yere kadar götürdü ve oracıkta çöktü. Hakim Ata orayı mekân tuttu. Orası Buğra Han'ın at sürülerinin otlağı idi. Han'ın çobanları oraya yerleşmesine izin vermediler. Hakim Ata da orayı terk etmek istemedi. Ağaçlara seslendi:

-Şunları tutunuz.

Ağaçlar birden dal dal kollarını uzatıp çobanları tuttular. İkisi kaçıp durumu Buğra Han'a bildirdi. O bu olaya kızmadı aksine sevindi. Buğra Han oraya varınca ağaçlar dile geldi:

-Allah'ın dostlarına saldıranlar işte böyle olurlar.

Buğra Han gördüklerine çok şaşırdı ve güzeller güzeli kızını Hakim Ata'ya nikahladı. (Bursalı, 1996: 2, 394-395)

Bir gün tanıdıklarından biri Hallac'ın dükkanına geldi. Hoş beşten sonra Hallac'ı bir işe gönderdi. Hallac'ın gittiği yer yakın olmasına rağmen dönüşü uzun sürdü. Hallac:

-Ya Hüseyin, gördün mü senin için bugün kendi işimden oldum dedi ve ellerini ileriye uzatıp parmaklarını oynatıverdi. O da ne? Parmağının ucuyla henüz atılmamış pamuk yığınlarını gösterir göstermez, pamuklardan biri kıpırdanış, bir hareket, bir ayrılış, tel tel saf pamuk bir tarafa, kirli ve süprüntü bir tarafa. (Bursalı, 1996: 2, 514)

Hallac-ı Mansur Hazretleri zindandayken mahkumlara dönüp:

-Ey gam zincirine bağlı olanlar. Sizi zindandan kurtarayım mı?

-Nasıl olur?

Mansur Hazretleri zerafetli parmağını oynatıverdi. O da ne? İşaret ettiği noktalarda gizli yollar kıvrım kıvrım uzayıp meydana çıkıverdi ve işaret ettiği mahpusların Demir zincirleri benek benek döküldü. (Bursalı, 1996: 2, 519)

Zamanın emirlerinden Melik Emced, bir imarethane yaptırmak istiyordu. Büyük taşlardan inşa etmek istiyordu. Taşların kırılması gerekti. Ama bir türlü beceremediler. Ebu Osman el-Yuneyni Hazretlerine söylediler. Şeyhin havada uçtuğu görüldü ve taşların üzerine giderek bir darbe ile onları parça parça etti. (Bursalı, 1996: 2, 656)

Refahiye'nin Yaylapınar köyünde Şeyh Abdal adında bir zat yaşarmış. Bu zat çok fakir olup geçimini çok zor sağlar, buna rağmen elinde ne var ne yok fakirlere dağıtırmış.

Şeyh Abdal, bir gün köyde bulunan değirmene öğütmek üzere bir miktar buğday götürür. Değirmenci buğdayın az olduğunu söyleyerek öğütmek istemez. Bu durum Şeyh Hasan Abdal'ın canını sıkır. Bunun üzerine Şeyh Hasan Abdal, orada bulunan bir kayaya ata biner gibi oturup kayaya yürümesini söyler. Kaya yürümeye başlar. Değirmene gelen suyun önünü kapatır. Değirmenin suyu kesilir.

Değirmeci gelip Abdal Baba'ya yalvarmaya başlar. Abdal Baba da taşı biraz kenara çeker. Değirmene az bir su gelmesini sağlar. Değirmenci Abdal Baba'nın buğdayını öğütmeye başlar. Değirmen saatlerce çalışır, ancak buğday bir türlü bitmez. Azıcık buğdaydan çuvallar dolusu un çıkar. (Demir, 2013: I, 233)

Bir gün Ali Baba, Hasan Dağı'na Hasan Dede'yi ziyarete gider. Giderken de mendiline bir avuç köz koyar, Hasan Dede'ye hediye götürür. Köz yanar ama mendile hiçbir şey olmamaktadır.

Aradan uzun bir zaman geçer. Hasan Dede Ali Baba'yı özler. Çıkıp ziyarete gider. Hasan Dede de mendiline Hasan Dağı'nın zirvelerinden temiz karlar doldurup Ali Baba'ya hediye götürür. Hasan Dede, Ali Baba'nın dükkanına gider. Ali Baba, alıp duvardaki çiviye asar. Dükkanda oturup sohbete başlarlar. Bir ara Hasan Dede'nin gözü dükkana gelen kadınlara takılır. Bu sırada mendildeki kar erimeye başlar.

Ali Baba, Hasan Dede'ye bakarak:

-Dağ başında ermişlik hüner değildir. Zor olan, burada ak topuklu kadınlar karşısında da ermiş kalmaktır, der. (Demir, 2013: II, 118)

Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ı idam ettiğinde Pir Sultan Ölmez, darağacına hırkasını asar ve oradan ayrılır. Şehir merkezinden çıkar, Malatya tarafına doğru yürür. Hızır Paşa, Pir Sultan Abdal'ın ölmediğini anlayınca peşine askerlerini gönderir. Askerler yaklaştığında Pir Sultan Abdal, Kızılırmak üstündeki köprünün diğer tarafına geçmiş oturmaktadır. Pir Sultan Abdal askerlerin geldiğini görünce:

Eğil köprü eğil, der.

Köprü o anda eğilir. Köprünün dal gibi eğildiğini gören askerler, ilerleyemezler ırmağın diğer tarafında kalırlar. Pir Sultan Abdal'ı yakalayamazlar. Bu olaydan sonra Pir Sultan Abdal'ı gören olmamıştır. (Demir, 2013: II, 203)

Sert Çoban Amasya'nın Kayabaşı köyünde yaşarmış. Sert Çoban'ın kardeşi Mesci Baba, Amasya'da oturmaktadır.

Sert Çoban şehre inerken koyunlardan sağdığı sütü mendiline doldurup kardeşine götürür. Kardeşi Mesci Baba, mendili alıp duvara asar. Daha sonra dükkanda oturup sohbet etmektedirler. Bir bayan gelip mest yaptırmak istediğini söyler. Mesci Baba bayanın ayağının ölçüsünü alırken Sert Çoban da durumu gözlemektedir. Kadının ayağını görünce kafası karışır. O anda duvarda asılı olan mendilden süt damlamaya başlar.

Mesci Baba, durumu anında anlar. Kadın gittikten sonra süt damlayan mendili gösterip:

-Hey! Kendine gel. Dağ başında temiz kalmak kolay. Asıl burada temiz kalacaksın, der. Sert Çoban kendini toplar, çok utanıp köyüne döner. (Demir, 2013: II, 208)

Bahâ Veled, Bağdat'ta Mustansırıye Medresesi'ne indiği sırada her gece yarısı ne vakit su istese, oğlu Mevlânâ Celâleddin Muhammed yatağından kalkar su aramaya giderdi. Medresenin kapısına gelince, kapı Tanrı'nın emriyle çok sadık Yusuf'a açıldığı gibi ona da anahtarsız açılırdı. Mevlânâ Celâleddin Muhammed ibriği Dicle'den doldurur ve babasının odasına getirirdi. Medrese kapısı da kendiliğinden yine eskisi gibi kapanırdı. (Eflâki, 2011: 79)

Taşlar onun himmetiyle ve Allah-ü Teâlânın izniyle gözleri önünde istenildiği gibi parça parça ayrıldı. (Abdullah Bin Abdülaziz el-Yuneyni) (EA, 1992:1, 47)

Abdullah el-acemi şöyle buyurur:

“Biz, böyle olmasını isteseydik, Allah-ü Teâlânın izni ile otlar toplanırdı. Lâkin biz alın teri ile lokma yeriz.” dedi ve alnında toplanan terleri sildi. Terleri parmaklarından damla damla toprağa döküldü. Sonra: “Ey bahçemin otları eski bulunduğunuz yere dönünüz.” dedi. Otlar bahçeye yayılıp eski hallerini aldılar. (EA, 1992: 1, 52)

Abdülvahid bin Zayd anlatır: hizmetlerimi görmesi için bir köle satın almıştım. Gece evimde kalmasını istedim “Efendim ben size her gün bir dirhem vereceğim. Karşılığında geceleri beni serbest bırakmanızı istiyorum” dedi. O günden sonra her gece evden çıkar, sabahleyin döner ve bir dirhem getirirdi. Bir gün komşum gelip “Kölen mezar açıyor, kefen soyuyor.” dedi. Onu eve hapsettim. Yatsı namazından sonra kölem kaktı. Kilitlediğim kapıları bir işaretiyle açıyordu. Onu takip ettim. Kurak bir yere gittik. Kölem sabaha kadar namaz kılıp “Ey yüce sahibim! Efendime götüreceğim ücreti gönder.” diye dua etti. Gökten üzerine bir dirhem düştü aldı cebine koydu. Onun hakkında yanlış düşündüğüm için tövbe edip, Allahü Tealadan af diledim. Sonra da kölemi azad etmeye karar verdim. Fakat kölem kayboldu. Çok üzüldüm. Bulduğum

kurak yerin neresi olduğunu bilmiyordum. Az sonra karşıma kır ata binmiş biri dikildi ve nerede oturduğumu sordum. Bulduğum yer ile memleketim arasındaki mesafenin süratli giden bir süvari için altmış konaklık mesafe olduğunu söyledi. Kölemin gece yanıma geleceğini söyledi. Ortalık kararınca kölem geldi. Yanında mükellef bir sofra vardı. Benzerini görmediğim yemeklerden yedim. Sabah namazından sonra kölem elimden tuttu. Sonra birkaç adım attık. Kendimi evimin önünde buldum. Kölem bana “Efendim beni azad etmeye karar vermediniz mi?” dedi. “Evet” dedim. Yerden bir taş alıp azad etme bedeli olarak bana uzattı. Elime alınca taş altına dönüştü. Sonra kölem gitti. (EA, 1992: 2, 15-16)

Ali Hâdi hazretleri zamanında Hindistan’dan gelen bir sihirbaza dediler ki:”İmâm-ı Hâdi’yi mahcup edebilirsen sana bir altın vereceğim.” Sihirbaz kabul eder. İmâm-ı Hâdi hazretleri sofraya oturur, bir parça ekmek almak ister. Sihirbaz bir şeyler yaptı, ekmek önünden uçtu. Bu olay üç kez tekrarlandı. Sofradakiler gülmeye başladılar. Oturdukları odada bir divan yastığı üzerinde arslan resmi vardı. Ali Hâdi hazretleri o resme işaret ederek “Bu adamı yut!” emrini verdi.o resim hemen canlanıp bir arslan oldu. Sıçradı ve sihirbazı yuttu. Sonra yine gelip resim halini aldı. (EA, 1992:3, 80)

Ebu Said Keylavi abdest alacaktı. Talebelerinden biri kendisine ibrik götürüyordu. İbrik birden elinden düşüp parçalandı. Talebe çok telaşlandı. Ebu Said talebesine şefkatle bakarak, yerdeki ibriğin parçasını eline alır almaz, diğer parçaları ona yapışmış olarak gördüler. Hatta içi su ile dolu idi. (EA, 1992: 5, 265)

Efsaneye göre: Yalvaç'ın Sağır köyünde birbirlerini deliler gibi seven iki genç aralarında söz keserler. Zamanı geldiğinde oğlan, kızı ailesinden istemek üzere annesini dünürücü gönderir. Fakat kızın ailesi, oğlanın fakir olduğunu gerekçe göstererek kızı vermez. Bir süre sonra ise kızı, başka köyden birisine verirler. Bu duruma kız da oğlan da çok üzülürler. Çaresiz kalmışlardır. Köyde, kızın düğünü olur ve gelin alayı, gelini ata bindirip hareket eder. Bu evliliğe gönlü olmayan ve sevdiğine verdiği sözü unutmayan kız, bir an da at ile birlikte uçarak Yarıkkaya Dağı'nın tepesine doğru gider ve orada kaybolur. Bu dağın zirvesinde bir mağara vardır. Bu mağara içinden çok berrak ve soğuk bir su çıkmakta, çıktığı yerden biraz aktıktan sonra tekrar kaybolmaktadır. Gelincik ananın bu mağara içinde olduğuna inanılmaktadır. Mağaraya

ilk girenlerin, suyun içinde gelincik ananın ayak izlerini gördüklerini söylemektedirler. Daha sonra gelenler bu izlere rastlayamazlar. Gece olunca gelincik ananın mağaranın içinde dolaştığına ve temizlik yaptığına inanılmaktadır. Bu seveda hikâyesi ile birlikte, Yarıkkaya Dağı'nın adı da Gelincik dağı diye anılmaya başlar. (Göde, 2010: 313)

Hacı Aziz Isparta Eğirdir arasında çalışan treni istediği zaman istediği yerde durdurma özelliğine sahiptir. Onun beklediği yerde tren kendiliğinden durur ve hacı aziz trene binermiş. Bir gün İzmir'den gelen trenin kondüktörü Aziz'in bilet kontrolünden, biletsiz olduğunu anlamış ve onu Bozanönü istasyonunda indirmiştir. Hacı Aziz istasyonun merdivenlerine oturarak beklemeye başlamışlar. Fakat makinist bir türlü treni hareket ettirememekte, bütün uğraşlar sonuçsuz kalmaktadır. Bu arada Hacı Aziz'in istasyon merdivenlerinde oturduğunu gören makinist Arap Osman, kondüktörünün yaptığı hatanın farkına varır ve Hacı Aziz'i yalvara yakara trene bindirir. Onu tanımayan kondüktörün yaptığı hata yüzünden yürümeyen tren, Hacı Aziz'in trene binmesiyle hareket eder ve Eğirdir'e ulaşır. (Göde, 2005: 19)

Şems-i Tebrizi, Mevlana'yı derviş yapıp İnsanlardan uzaklaşmasına neden olunca padişabtan, Mevlana'nın tekrar aralarına dönmesi için aracı olmasını rica ederler, Fakat padişab âlim bir zat olan Mevliinii'nın işine karışmak istemez. Bunun üzerine âlimler padişaba kınılıp. "böyle zâlim bir padişabın hükmettiği bir şehirde otunnarnız caiz değildir" diyerek Konya'dan Çıkıp Arabistan'a doğru yola koyulurlar. Ertesi gün şehirde ezan dabi okunmaması üzerine Sultan Alaeddin, Sadreddin-i Konevi'ye bir adam göndererek ilimlerin geri gelmesi için bir çare bulmasını ister. Sadreddin-i Konevi de durumu Ahi Evran'a havale etmek üzere nakibini Denizli'ye gönderir, Bunun üzerine Ahi Evran şeyhinin izniyle Çarşamba suyunun üst yanındaki bilginlere ulaşır. Âlimler, Ahi Evran'ın geri dönmeleri gerektiğine dair sözlerini dikkate almayınca, Ahi Evran: "Ey yer! Tut bunları!" deyince, yer (zemin) bütün ilimlerin atlarını, develerini, katırlarını dizlerine kadar yutar. Âlimler aman dileyince Ahi Evran' ın sözüyle yer bunları bırakır. Fakat ders almayan âlimler tekrar yola koyulunca Ahi Evran yine ilimleri tutması için yere seslenir, Yer bu sefer âlimleri dizlerine kadar yutar. Tekrar aman dileyip yerden kurtulur kurtulmaz tekrar yola koyulduklarında Ahi Evran hiddetle yere "tut!" diye seslenince bu sefer göğüslerine kadar yere batırlar. Bunun üzerine âlimler özür dileyince, kurtulurlar ve geri dönmeye karar verirler. (Gökalp, 2005: S.35)

Darağacından inip yola düzülen Pir Sultan'ın peşine kasaslar (ases) düşmüş, onu yakalamak istemişler. O sırada Pir Sultan Kızılırmak üstündeki köprü'nün öte başına geçmiş bulunuyormuş: "eğil köprü" demiş, köprü eğilmiş, suya batmış, asesler köprü'nün beri yanında şaşakalmışlar ve bu kerameti gördükten sonra daha bir yapacakları kalmamış, dönmüşler. (Gölpınarlı-Boratav, 2017: 52)

Palu'nun güneyinde Akdağ denilen yüksek dağlar sıralanmıştır. Bu daların zirvesine burada Şarik-Şivan denilir. Şarik ile Şivan bacı kardeşmişler. Akdağ'ın en yüksek tepesine Murat'tan su taşıyıp bir camiye yapmışlar. Şivan'ın samimi bir arkadaşı Diyarbakır'da kunduracılık yapmakta imiş. Şivan, yetişmiş, ehil kişilerden biriymiş. Zembiline Akdağ'ın serin, sade ve temiz suyunu doldurup Diyarbakır'daki arkadaşına götürmüş. Arkadaşının dükkânına girip selam vermiş ve sepetteki suyu arkadaşına takdim etmiş. Birbirlerin sorup sual etmişler. Bir müddet sonra, arkadaşının dükkânına kadın müşteriler gelmiş. Usta bunların ayak ölçülerini almaya başlamış. Şivan da elinde olmayarak kadınların bacaklarına bakmış. Bu bakma neticesinde zembildeki su damlamaya başlamış. Kunduracı dönüp Şivan'a şöyle demiş: "Şivan! Dağa başında insanın kendini muhafaza etmesi, nefsine hakim olması kolaydır. Ama iş o ki, insan kendini böyle şehirlerde muhafaza edebilsin." (Görkem, 2006: 149)

Dört Yol ilçesinde türbeleri bulunan Kubbe (Ahmed) Dede ve Azhar (Asar) Dede inanışa göre kardeşler. Kubbe Dede, ilçe merkezinde yaşamakta ve geçimini ayakkabı yaparak sağlamaktadır. Azhar Dede ise Amanos Daları Mır Tepesi'nde yaşamakta ve nefsine zarar gelmesin diye nadir zamanlarda şehre inmektedir. Kardeşi Kubbe Dede'yi ziyaret ettiği zamanlarda yaşadığı dağdan bir sepet dolusu kar getirmekte ve bu kar yaz mevsiminde dahi kendisi yaşadığı yere çıkana kadar erimemektedir. Bir yaz günü, elinde bir sepet kar ile kardeşini ziyarete gelen Azhar Dede, kardeşi Kubbe Dede'nin (kendisi kadına bakmadan) bir kadının ayak ölçüsünü toprağa bastırıp izini çıkararak aldığını görür. Azhar Dede bu sırada nefsine hâkim olamaz ve kadının ayaklarına bakar. Bunun üzerine sepetteki kar erimeye başlar. Kubbe Dede bu olay üzerine kardeşine: "Dağda evliya olmak kolay iş, önemli olan bunu şehirde başarabilmektir" der. (İnce, 2009: 94-95)

Hacı Bayram Velî, Emir Sultan'ı ziyarete gelir. Emir Sultan'ın savmaasının bulunduğu sarayın bahçesine girdiklerinde, marangozlar sarayın çatısını tamir etmektedirler. Aniden sarayın çatısından bir sütun uçup düşmeye baslar. Emir Sultan bunu savmasından bilir ve “Dur ey odun!” der. O ağaç havada bir zaman durur. Hacı Bayram Velî, Emir Sultan'ın kendisine keramet gösterdiğini düşünür. Emir Sultan'ın yanına girdiğinde, Emir Sultan ona “O sütunun havada durmasındaki hikmet size keramet göstermek değildi, sütunun düşeceği yerde çocuklar oynamaktaydı, çocuklara zarar vermemesi için o sütun bir zaman havada durdu.” der. (Kahraman, 2009: 48)

Dediği Sultan'ın bir ayıya binip kendisine doğru geldiği malum olan Seyyid Harun Velî işaretle bir taşı göstererek “Ya Allah!” deyip taşın üzerine bindi ve taş Allahü teâlanın izniyle yürümeye başladı. Böylece Dediği Sultan'ı karşılamaya gitti. (OAE, 2004: 161)

Yunus, Mevlâna'nın büyük oğlu Sultan Veled'le arkadaşlık etmiştir, her ikisi de Mevlâna'dan ders almıştır. Mevlâna ölünce Yunus çok perişan olmuş, ardından içli gözyaşları dökmüş, tesellisiz, ışksız bir ömür sürmeye başlamış. O günlerde, Mevlâna'nın mezarı üzerine bir türbe yapılmış. Âşık Yunus, inşaatın gönüllü ırgatıdır. Sabahtan akşama kadar, omzunda taş tuğla taşıyarak vecd içinde çalışır. Bir seher vakti erken, baş mimar inşaatı kontrole gelir. Bir de ne görsün? Bir işçi yerden bir tuğla alıyor”Allah, Hak!” diyerek yukarı fırlatıyor, tuğla havada birkaç devir yaptıktan sonra, kubbede, yerini buluyor. Mimar bu durum karşısında hayretler içinde kalır ve o işçiye. “Kimsin sen?” diye sorar. Bu sıra işçi, yerden aldığı tuğlayı yukarıya fırlatır. Fakat bu tuğla yerini almadan yere düşüp parçalanır. Mimar işçinin yanına yaklaşır. Bu, Âşık Yunus'tur. Yunus'un kerameti meydana çıkmıştır artık. Konya'da fazla durmaz. Sultan Veled'i ziyaret eder. Elini öper. Sultan Veled ona “Git Yunus, git de türbe değil, gönül bünyad et.” der ve uğurlar. Yunus, bundan sonra efsanevi çilesini çekmek üzere Tapduk Emre'ye ısmarlanır. (Önder, 1966: 32)

Hasan dağında münzevi bir velî, Kayseri'de küçük bir dükkânda kunduracılık edeb bir baka velîyi ziyarete karar vermiş. Hasandağlı velî, bir öğle sıcaklığında mendiline kar doldurmuş, inmiş dağdan girmiş şehre. Sora sora kunduracı velînin dükkânını bulmuş. Kar dolu mendilini tavana asarak bir köşeye oturmuş. Kunduracı da, ocaktan

bir tutam kömür ateşi almış, o da bir mendile koyarak tavana asmış. Başlamılar sohbet... Tam bu sırada dükkâna bir kadın girmiş. Ayakkabı ölçüsü vermek üzere eteğini hafifçe sıyırmış, Hasandalı velînin gözleri, ister istemez kadının beyaz tenine ilişivermiş. İşte ne olduysa bu anda olmuş, tavanda aslı duran kar dolu mendilden balamı sular “şıp şıp” diye damlamaya. o zaman kunduracı velî dayanamamış. Dostuna: “Hasandağı’nın tepesinde, tek başına evlialık etmek iş değildir. Kudretin varsa, karış halkın arsına, nefsinı tut, göster kendini...” demiş. (Önder, 1966: 84-85)

Madenli köyünde, kutsallığına inanılan ve At Kaya adı verilen bir kaya parçası vardır.

Efsaneye göre Anadolu erenlerinden biri bu kayayı at yapmış, üzerine binerek Madenli köyüne kadar gelmiştir. Kayanın üzerinde kırbaç izleri vardır. (Özen, 2001: 40)

Çalgam Baba’yı eşkıyalar yakalıyorlar. Onu soymak istiyorlar. Çünkü Çalgam Baba’nın torbasında altın olduğunu sanıyorlar. O da eşkıyalara:

-Bana bir şey yapamazsınız. Gidiniz yolunuza, diyor.

Onlar da:

-İlla bu azığı bize vereceksin, diyorlar.

Çalgam Baba da onlara:

-Benim azık torbamda yiyecek bir şey yok; benim azığım su...Ben sadece su içerim. Bu suyu Kabe’den getirdim.

Eşkıyalar, inanmıyorlar. Onlar torbada altın olduğunu sanıyorlar. Bakıyorlar ki torbasında su var...Hayret ediyorlar:

-Torbadaki su niçin akıyor, diyorlar.

Çalgam Baba da, bu su benim azığım...Ben sadece su içerim. Bu suyu ben bitirene kadar benden başkası içemez. Ben size su vereceğim.

Eşkıyalar soruyorlar:

-Bu da başında, kayanın dibinde nereden su bulup da vereceksin?

Çalgam Baba, eşkıyalardan birine sesleniyor.

-Belindeki palayı bana ver.

Eşkîya, palasını Çalgam Baba'ya veriyor. O da elindeki palayı taşla çalınca, kaya yarıyor. Bel kalınlığında su çıkıyor. Eşkîyalara:

-Buyrun için, diyor...

Adamlar kuruyup kalıyorlar...Hayret ediyorlar. (Özen, 2001: 43-44)

Çiftçi Baba, Rumlarla yapılan bir savaş sırasında yaralanır ve yaralı yaralı bu köye kadar gelir. Köyün etrafı taş duvarlarla çevrilidir. Çiftçi Baba kendisine bir delik açması için bu duvara yalvarır. Duvardan bir insanın geçebileceği kadar delik açılır. Çiftçi Baba da bu delikten dışarı çıkarak, şehit düştüğü tepeye kadar yürür. Ve burada Allah'a ruhunu teslim eder. (Özen, 2001: 132)

Akçakoca bir gün tarlaya burçak yolmaya gitmiş. O sırada Hacı Bektaş Velî müritleri ile o köyün yakınlarından geçmekte imiş. Akçakoca Sultan'ı ziyaret etmek istediğini söylemiş.

Müritleri, Akçakoca Sultan'ın evine bir kişi göndermişler. Eve giden derviş, Akçakoca Sultan'ın karısına durumu anlatmış. Akçakoca Sultan'ın karısı eve misafir istemediği için, Akçakoca'nın tarlada olduğunu söylemiş.

Hacı Bektaş Velî, Akçakoca'nın çalıştığı tarlaya gitmiş. Onu burçak yolarken görmüş. Sohnete başlamışlar.

Hacı Bektaş Velî:

-Bu kadar burçağı yolmak sana zor gelir. Ben bir dua edeyim, siz amin deyin. Burçaklar yolunur, toplanır yığılır, demiş.

Hacı Bektaş Velî dua etmiş, yanındakiler amin demiş; burçaklar yolunmuş, toplanmış, yığın olmuş.

Biraz daha konuşmuşlar. Akçakoca mahcup olmuş:

-Pirim, ben alnımın teri ile çalışayım, burçakları yolayım, demiş.

Hacı Bektaş Velî tekrar dua etmiş. Yanındakiler de amin demişler. Tarla eski haline gelmiş.

Akçakoca misafirleri evine götürmüş. Karısı misafirler kötü davranmış, onları içeri almamış. Akçakoca Sultan'a:

-Eğer beni sırtına alıp evi süpürürsen, konukları eve alırım, demiş.

Akçakoca Sultan mecburen kabul etmiş. Kadını sırtına almış. Tam bu sırada evin penceresine bir güvercin konmuş. Ve aşağı inip dile gelmiş. Bu durumu sormuş. Adam, olanı biteni anlatmış. O da güvercin kanatlarını sallamış ve Hacı Bektaş Velî'ye dönüşmüş ve kadına:

-Hay taş kesilesin demiş. Kadın anında taş kesilmiş. (Özen, 2001: 287)

Er Aslan, Hacı Bektaş Velî'yi ziyarete giderken bir aslana biner, yılanı kamçı olarak kullanır. Hacı Bektaş Velî de kuru bir duvara binerek Er Aslan'ın önünü keser. (Özen, 2001: 292)

Karaoğlan, Akbaba ve Bozoğlan üç kardeş velî imiş. Her iri ayrı yerlerde oturmuş. Bu kardeşler zaman zaman birbirlerini ziyaret eder, hal hatır sorarlarmış.

Karaoğlan tepelerinde oturan kardeş, bir gün Yenice'ye gitmek ister. Dağdan şehre gidecek en makbul hediye de olsa olsa Karaoğlan tepelerinden buz gibi suyu olsa gerek. O da öyle yapmış. Buz gibi sulardan mendile koyup şehrin yoluna koyulur. (Sakaoğlu, 2012: 116)

Mardin'de yaşamış olan ve şu anda da burada yatırı bulunan bu zat hayattayken onun ilim, irfan ve kerametlerine inananların yanı sıra inanmayanlar da varmış. Bu zat inanmayanlara: "Madem bu kadar ısrar ediyorsunuz benim bir keramet göstermemi şimdi göreceksiniz." Demiş ve secdeye varmış, o secdeye varırken bir de bakmışlar ki caminin minaresi de onunla birlikte secdeye varmış. Bunu gören inanmayanlar hemen tövbe getirip özür dilemişler. O gün bugündür bu cami kimileri tarafından Şeyh Ramazan Eydo Camisi olarak da anılmış. (Sancak, 2008: 71)

Hacı Duğrul kalkıp Rûm erenlerinin yanına vardı, işi anlattı ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin onları davet ettiğini söyledi.

Elli yedi bin Rûm ereni:

-Ne diye ayağına gidecekmışiz, dediler. Sözü tutmadılar. Her biri kendi yerine gitti.

Bu hal, Hacı Bektaş'a malum oldu. Oturduğu yerden bir defa üfürdü. Erenlerin çırağları söndü. Üçgün, bir rivayete göre ise kırk gün çırağlarını uyandıramadılar; yakamadılar.

Aynı zamanda parmağı ile bir işarette bulundu, altlarından seccadeleri kayboldu.

Bu durum karşısında erenler sonunda Hacı Bektaş'ın yanına gitmeye karar verdiler. Huzuruna varıp elini öptüler. Gördüler ki seccadeleri kendileri toplandıkları vakit nasıl seriliyorsa Hünkâr'ın huzurunda da aynı şekilde serilmiş. Herbiri kendi seccadesine oturdu. Özür dileyerek konuşmaya başladılar. (Sertoğlu, 1966: 20-21-22)

2.5. Tabiat Kuvvetlerini Ve Olaylarını İsteddiği Gibi Yönetme

Eski Türk kavimlerinde tabiat kuvvetleri üzerinde hâkimiyet kurabilme telakkisi mevcuttur. Yaygın inanca göre Türk Tanrısı Türklere cada, ya da denilen sihirli bir taş vermiştir. Şaman, bununla yağmur, kar, dolu yağdırır hatta fırtına çıkarabilirdi. (İnan, 2006: 160) Şamanlar da Tabiat kuvvetlerine istedikleri gibi hükmedebiliyorlardı.

Tabiat kuvvetlerine hâkim olmak Eski Türklerde tabiat kuvvetleri üzerinde hakimiyet kurabilme düşüncesi, İslamiyet'in kabulünden çok eskidir. Hunlar'ın semavi menşeli olduğundan kar, dolu yağdırabilme ve fırtına çıkarabilme kudretine sahipti. Hunlar düşmanlarını fırtına, yağmur, dolu vs. çıkararak savaşta perişan ediyorlardı. (Ocak, 2017:162-163)

Bu keramet motifinde velî, yağmur, kar, dolu yağdırır ve durdurur. Fırtınaya rüzgara, güneşe ve ateşe hükmeder. A. Yaşar Ocak'a göre Bektaşî menakıbnâmelerinde sık rastlanan bir motiftir. Kur'an Kitabı Mukaddes ve şamanizm kökenlidir. Kureyş kabilesinden bazıları mehtaplı bir gecede peygamberimizden mucize isterler. O da parmağını aya uzatınca ay iki parça olur. Hz. Muhammed'in ayı parçalama mucizesi Kur'an'da şu şekildedir:

“Kıyâmet yaklaştı ve ay yarıldı. Kâfirler bir mucize görünce yüz çevirirler ve: ‘Bu devam ede gelen bir büyüdür.’ derler.” (Kamer, 54/1-2)

Hız. Süleyman da Kur’an’a göre rüzgara hükmedebiliyor. Bu mucize iki yerde geçer:

“Süleymân’ın emrine de kasırga (gibi esen) rüzgârı verdik; onun emriyle içinde bereketler yarattığımız yere doğru eserdi. Biz her şeyi biliriz.” (el-Enbiyâ, 81)

“Sabah gidişi bir aylık mesâfe, akşam dönüşü yine bir aylık mesâfe olan rüzgârı da Süleymân’a (O’nun emrine) verdik ve O’nun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, O’nun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azâbı tattırırdık.” (Sebe / 12)

Hız. Hûd, Âd kavmini Allah’a ibadet etmeye çağırır. Bunun için de onların istediği bazı mucizeleri gösterir. Kavmi helak edecek bir rüzgarın yönünün değiştirir. Koyunların yününü ibrişim hale getirir. Kuraklık sonucunda tarlaların taşlaşan yüzeyini toprağa dönüştürür. (Kaplan, 2004-b: 52-56)

Bir gün Yahya Peygamberin yolu iman etmemiş bir köyden geçer. Onlara kendisinin peygamber olduğunu ve iman etmelerini söyler. Onlar da gündüz vakti yıldızları göstermesini isterler. Hız. Yahyan’ın parmağını uzattığı gökyüzünde, güneşe rağmen yıldızlar belirir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 228)

Hız. Lut kavmi istediği için Allah’ın izni ile gökte hiç bulut yokken yağmur yağdırmıştır. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 132)

Bir gün bir kimse Peygamberimize “Ya Resullullah! Susuzluktan çocuklarımız, hayvanlarımız, tarlalarımız helak oluyor, imdadımıza yetiş.” der. Peygamberimiz ellerini kaldırıp dua eder ve bulut yokken yağmur yağar. Yağmur birkaç gün devam eder. Bu sefer de şikayetçi olunca Efendimiz tekrar dua eder ve güneş doğar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 180)

Bir gün Peygamberimiz başını Ali’nin kucağına koyup uzanır. Ali güneş battığı halde ikindi namazı kılmamıştır. Peygamber Efendimiz uyanınca Ali’ye namazı kılıp

kılmadığını sorar, kılmadığını öğrenince Hz. Muhammed dua eder ve güneş battığı yerden geri döner. Ali namazını bitirince güneş tekrar batar. (Pala, 2003: 341)

Peygamber Efendimiz dışarı çıktığı zaman başının üstünde bir bulut dolaşır; o nereye giderse bulut da beraber gider. O bir yerde dursa bulut da durur. Bu suretle bulut onu güneşten korur, fazla sıcaklığın tesirinde kalmaz. (Levend, 1984: 128)

Bir gün Ahâb, putlara tapan kralların kendisi kadar başarılı olduklarını ileri sürerek İlyas’a yüz çevirir. Bu duruma üzülen İlyas, Allah’tan kendisine yağmurlara hükmetme kudretini vermesini ister. Bunun üzerine üç yıl süren bir kuraklık olur. (BTK, 1986: 430)

Firavun ve Kıbtî kavmi İsrâiloğullarına zulüm ettiği ve Musa Peygambere inanmayıp isyan ettiklerinde, Allah Hz. Musa’ya tufan mucizesini verir. Çok şiddetli yağmur yağar. Öyle bir karanlık ve fırtına olur ki, kimse evinden dışarı çıkamaz. Ayın ve güneşin ışığı görünmez olur. Kıbtîlerin evlerini su basar. Su boğazlarına kadar yükselir. İsrâiloğullarının evlerine ise bir damla su girmez. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 195)

2.5.1. Yağmur Kar ve Dolu Yağdırma

Velînin sahip olduğu kerametlerden biri de tabiat kuvvetlerine hakim olmaktır. İsteddiği zaman yağmur, dolu, kar, fırtına gerçekleştirir ve durdurabilir. Velî bu kerameti, kuraklık sonucunda kendisine başvuran köylülerin isteğini geriçevirmemek için, yollarda susuz kalanların hararetini dindirmek için gerçekleştirir. Ayrıca, kudretine inanmayanlara gücünü ispatlamak için havada bulut olmadığı haledde yağmur yağdırır.

Eski Türkler arasında tabiat kuvvetleri üzerinde hakimiyet kurabilme telâkkisi, İslamiyet’in kabulünden çok eskidir. Hunlar’da hükümdar semâvi menşe’li olduğu için yağmur, kar, dolu yağdırabilme ve fırtına çıkarabilme kudretine sahipti. İslami dönemde de bu durumun sürdüğü görülmektedir. (Ocak, 2017: 162-163) Şamanlarda anlatılan bir hadisede, Kaçı adındaki bir şaman, duaların gücü ile yazın büyük buz parçaları şeklinde kar ve dolu yağdırmış. Kaçı, ayın sırasında Tanrı’nın (Kuday) tahtına kadar ulaşmış ve bundan dolayı “Tanrının oğlu” lâkabını almıştır. (Anohin, 2006: 28) Yine, Altay ve Tuva kamları “yada” taşının yardımıyla kuraklık mevsimde yağmur yağdırırlar, uzun

süren kötü hava koşullarında ise iyi havayı özel kelimeler içeren “yada sös” ile çağırırlardı. (Potapov, 2012: 166)

Hasan Basri hazretleri devrinde Basra şehrine bir sene tek damla yağmur düşmedi. Her taraf çatır çatır yaşıyor, toprağın dudağı çatlıyordu. Hasan Basri hazretleri minber üzerine oturup: “Ey insanlar!” dedi. “İçinizden Hasan’ı kovun da Basra’ya yağmur yağsın. O günahkâr aranızdayken yağmur yağmaz. İster misiniz yağmur yağsın?” caminin içi birden okyanuslar gibi dalgalandı, cemaat hıçkıra hıçkıra ağladı. Ve arkasından gök pınarı cömert cömert aktı. (Bursalı, 1996:1, 14)

Türkistan’da Yesevî adında bir hükümdar bulunmaktaydı. Avlanmayı çok severdi. Yine bir yaz günü sultanın gönlü dağlara çıkıp avlanmak istedi ama Karaçuk dağı yol vermiyordu. Yamaçları çok, kayalar çok keskindi. Ülkedeki bütün ermişlere haber yollayıp onları bir arada topladı ve o dağı yok etmelerini istedi. Erenler denediler ama bir türlü olmadı. Sonra Ahmed Yesevî’nin olmadığını fark ettiler. Nur yumağı çocuk babasının hırkasını giydi ve dua etti. Bir yağmur yağdı. Erenlerin seccadeleri sular üzerinde yüzdü. Ahmed kafasını hırkadan bir çıkardı fırtınadan eser kalmadı. Her yer güllük gülistanlık oldu. Dağ ortadan kaybolmuştu. (Bursalı, 1996:2, 484-485)

Bir gün Mısır topraklarında kuraklık oldu. Hiç yağmur yağmadı. Hemen Osman bin Merzûk Hazretlerine gidip çare aradılar. Şeyh eline bir ibrik su aldı. Nil nehrinin kenarına gitti. Getirdiği su ile orada abdest aldı. İbrikte kalan suyu nehre döktü ve:

-Ey Rabbi Rahimim kullarını mahzun etme!

Birden Nil nehrinin suları kabardı ve her taraf suya kandı. Bol bereket oldu. (Bursalı, 1996: 2, 597)

Bir gün bir kişi Bâb-ı Fergâniye “Ey Bâb dua et de yağmur yağsın.” dedi. Bâb dua edince yağmur yağmaya başladı. Ertesi hafta yine aynı kişi gelip “dua et de yağmur dursun, çünkü evlerimizin hepsi yıkıldı.” dedi. O da dua etti yağmur durdu. (Camii, 2005: 427)

Delhi de kıtlık, kuraklık olmuştu. Abdullah-ı Dehlevi hazretleri mescidin avlusuna oturdu ve yağmur yağması için Allah-u Teala’ya niyazda bulundu. Çok geçmeden yağmur yağdı. (EA, 1992:1, 67)

Abdullah Bin Zeyd çok sıcak bir günde bir kafil ile hacca gidiyordu. Susuzluğu çok şiddetliydi. Ellerini havaya açıp: “Ya Rabbi! Sen hararetimi ve susuzluğumu giderirsin.” diye dua edince, başının üzerinde bir bulut belirip üzerine yağmur yağdı. Lâkin kafilde başkasına bir tek damla düşmedi. (EA, 1992:1, 185)

Bilâl Bin Sa’d- Bir sene yağmur yağmıyordu. Halk ile yağmur duasına çıktı. İnsanlara karşı: “Ey insanlar! Hepiniz günahkar olduğunuzu itiraf eder misiniz?” diye sordular. Onlar: “Evet, hepimiz günahkarız. Günahlarımız çok, hepsine tövbe ettik.” dediler. Bunun üzerine Allahü teâlâyâ şöyle dua etti: “ Ya Rabbî! Kur’ân-ı kerîmde meâlen: “İhsân edip doğru söyleyenlerin duasını kabul ederim.” buyuruyorsun. Biz çok günahlarımızın bulunduğunu itiraf edip, doğruyu söyledik ve tövbe ettik. Bizi affet ve bize yağmur ihsan et!” Biraz sonra yağmur yağmaya başladı. (EA, 1992: 4, 85)

Bir gün birisi Ebu Ya’zi hazretine gelerek “efendim bu yıl çok sıkıntıdayım. Havalar kurak tarlam çoraklaştı. Hiçbir şey vermez oldu. Siz dua buyurunda çocuklarımın rızkını temin edeyim” dedi. Ebu Ya’zi hazretleri dua etti ve yağmurun yağması bir oldu. Tarla yemyeşil oldu ve bol mahsul verdi. (EA, 1992: 5, 297)

Bir câhit vardı, Abbâdiyye boyu gibi ibadete gark olmuştu. Hacılar şehirlerden oraya vardılar, gözleri o kurumuş-gitmiş zâhide düştü. Zâhidin oturduğu yer kuruydu, fakat tabiatı yaştı, yumuşaktı...Çölün samyelleri, ilaç olmuştu ona. Hacılar onun yalnızlığına, o afetler içindeki esenliğine şaşıp kaldılar. Kum üstünde namaza durmuştu, ama kum da pek sıcaktı. Hem de tenceredeki suyu kaynatacak kadar sıcak. Görsen dersin ki: Çayırılıkta-çimenlikte, güllük-gülistanlıkta bir sarhoş...Yahut da Burak’a, Döldül’e binmiş bir atlı. Yahut ayağı ipek halılara, yumuşak kumaşlara basmış...Yahut da samyeli, onca seher yelinden de hoş. Derken o topluluk, derviş namazını bitirinceye dek yalvarıp yakarak bekledi. Yoksul kendinden geçmişti, kendine gelince o topluluğun içinden, gönlü aydın bir diri, cangözü açık biri. Gördü ki zâhidin ellerinden, yüzünden sular damlamada; elbisesi, abdest suyundan ıslanmış. Bu suyu nereden buluyorsun diye sordu ona. Zâhit, gökten demek ister gibi elini göğe kaldırdı. Adam, kuyu yokken “Hurma lifinden örülmüş iş” bulamazken, istediğin zaman yağmur yağar mı diye sordu. “A din sultanı” dedi”mmüşkilimizi çöz de haline, tam inanâlim.” Sırlarından bir sır göster bize de bellerimizdeki zünharları koparıp atâlim. Zâhit, hacıların dualarını kabul et diye gözlerini gökyüzüne dikti. Rızkımı gökten aramaya

alışmışım dedi, sen yücelerden kapı açmışsın bana. İmkansızlıktan mekânı belirten; “Gökte rızkınız.” diye işi açıklayan, bu münacat arasında hoş bir bulut, su sömüren fil gibi beliriverirdi hemen. Tulumdan boşanırcasına yağmur yağmaya çukurları, mağaraları doldurmaya başladı. Bulut tulumlarından boşanırcasına gözyaşı dökmedeydi, hacıların hepsi de tulumlarını açmışlardı. Bu şaşılacak işler yüzünden bir topluluk, bellerindeki zünnarları kesip attılar. Bir topluluğun da, bu şaşılacak şey yüzünden inancı arttı. Allah doğru yolu daha iyi bilir. Bir başka topluluksa kabul etmedi; ekşi, ham bir halde, ebedi noksan içinde kalakaldı; söz de burada bitti. (Gölpınarlı, 2014: 160-161)

Menâkıbnâme’de Emir Sultan’ın halifelerinden Hacı İsâ Dede ile Sultan Mehmed (Fatih Sultan Mehmed) arasında geçen bir olay anlatılır. Sultan Mehmed Hacı İsâ Dede’yi tecrübe için “Dede, hayli zamandır şehrimize yağmur yağmadı. Bir dua eylesen de Allah bize yağmur verse.” der. Hacı İsâ Dede de “Ey devletli padişahım, bilirsiniz ki dua paklıkla kabul olur. Önce biz günahlarımıza tevbe edelim, sonra dua edelim, ümididir ki kabul olur.” der. Tevbe ederler ve duaya başlarlar. Duayı bitirince Allah’ın emri ve kudretiyle bulut yokken, bulut gelir ve yağmur yağar. (Kahraman, 2009: 49)

Bir gün, Seyitgazi tekkesi şeyhi Kara İbrahim, Hacım Sultan’ı ateşle imtihan edip gerçek velî olup olmadığını anlamak istemiş, bunu fark eden Hacım Sultan, havada tek bulut olmadığı halde bir dua ile ani bir fırtına çıkarmış, yağmur ve dolu yağdırarak etrafı tufana boğmuştu. (Ocak, 2017: 162)

Mevr şehrinde bir keresinde düşmanlarıyla mücadele ederken çok güç bir duruma düşen Ebû Müslim, bir camiin minaresine sığınmak zorunda kalır. Askerler camiin etrafını iyice kuşattıkları esnada, Ebû Müslim dua eder ve hemen peşinden bir bulut görünür; aniden şiddetli bir yağmur askerleri perişan eder ve Ebû Müslim’le arkadaşları minareden inip kaçarlar. (Ocak, 2017: 164)

Bir kış ve baharda pek az yağmur yağmıştı. Ekinler bitmemiş, her tarafta kuraklık olmuştu. Defalarca yağmur duasına çıktılar ama olmadı. Çaresizlik içinde Çelebi Hüsameddin’e gittiler. O dua etti ve tam yirmi gün aralıksız yağmur yağdı. Köylüler evleri yıkılacak diye korktu. Tekrar Çelebi dua etti ve yağmur kesildi. (OAE, 2004: 151)

Hoşavcı Ahmet Baba, Olukman köyüne gelir. Köy halkı kendisini çok iyi karşılar, hürmette kusur etmez, kendisine oturup kalkması için bir de ev verirler. O yıl Samancı Deresi büyük bir kuraklık geçirmektedir. Kendisinden bir keramet göstermesini, köyü kuraklıktan kurtarmasını isterler. Ahmet Baba evinin damına çıkar. Başındaki külâhı ters çevirip damın üstüne koyar. Baba dua eder...Biraz sonra köyü kara kara bulutlar kaplar...Daha sonra yağmurlar başlar...Her taraf yağmur sularına doyar. Köylüler “Aman Ahmet Baba, her taraftan seller gidiyor, eline ayağına düştük, artık yağmurun yağması dursun” diye rica ederler. Ahmet Baba da külâhını göstererek “Külâhım dolana kadar yağmur yağacak” der. Külâhı dolar; yağmur da diner...(Özen, 2001: 69)

2.5.2. Yağan Kar Dolu Yağmur ve Seli Durdurma Rüzgar ve Fırtınayı Dindirme Zelzeleyi Durdurma

Bu motif örneklerinde velî şahıs sel yüzünden ya da taşan nehirler altında kalmak üzere olan köyleri köy halkının rica üzerine seli, yağmuru durdurur. Denizde fırtınaya yakalanan gemileri kurtarır, çok yağan yağmuru durdurur.

Halef b. Temîm anlatıyor:

-İbrahim bir kere gemiye binmiş, abasını başına çekip bir kenara oturmuş. Bir müddet sonra şiddetli bir fırtına çıkmış, gemidekileri bir korku sarmış. İbrahim b. Edhem ise abasının altında rahat ve huzur içinde uyuyormuş. Gemidekiler ona:

-Be adam, içinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun, ne kadar kaygısızsın, deyince, başını abasının altından çıkarıp yüzünü semaya çevirmiş ve:

-Allah'ım azabını gösterdin, şimdi de rahmetini göster, diye niyazda bulunmuş. Bunun üzerine fırtına durmuş, gemi sakinleşmişti. (Attâr, 2015: 188)

Bu köyde eskiden yaşayan Abbas adında zengince bir adam varmış. Bir gün Bilecen adında biri yanına rençper durur. Bilecen doğruluğu, çalışkanlığı, iyi kalpliliği sayesinde kısa zamanda ağanın inan ve sevgisini kazanır. Biraz sonra bu duygu bütün köy halkında uyanır. Bilecen gündüzleri çeşitli çiftlik işleriyle, geceleri ise tanrıyla ibadetle vakit geçirir. Ağasından aldığı ekmek karşılığı muhtaç bulunanlara, köye misafir olan yoksul kimselere pay eder. Bu hali halk arasındaki sevgiyi bir kat daha

arttırır. Bir gün geçtiği yeri harabeye çeviren korkunç bir kasırga kopar. Kasırganın köy topraklarına gireceği sırada Bilecen ellerini gökyüzüne açarak “Dön ya mübarek” diye haykırır. Kasırga ikiye bölünür, bir bölümü köyün sağından, diğeri solundan geçerek uzaklaşır. Bu hale şahit olan bir kadın Bilecen’in kerametini anlatmaya kalkıştığında çarpılır. (Başarkanoğlu, 2010: 53)

Türkistan’da Yesevî adında bir hükümdar bulunmaktaydı. Avlanmayı çok severdi. Yine bir yaz günü sultanın gönlü dağlara çıkıp avlanmak istedi ama Karaçuk dağı yol vermiyordu. Yamaçları çok, kayalar çok keskindi. Ülkedeki bütün ermişlere haber yollayıp onları bir arada topladı ve o dağı yok etmelerini istedi. Erenler denediler ama bir türlü olmadı. Sonra Ahmed Yesevî’nin olmadığını fark ettiler. Nur yumağı çocuk babasının hırkasını giydi ve dua etti. Bir yağmur yağdı. Erenlerin seccadeleri sular üzerinde yüzdü. Ahmed kafasını hırkadan bir çıkardı fırtınadan eser kalmadı. Her yer güllük gülistanlık oldu. Dağ ortadan kaybolmuştu. (Bursalı, 1996: 2, 484-485)

Mansur’un dervişe vasiyeti:

-Cesedim yakıldıktan sonra küllerini Dicle’ye dökeceklerdir. Korkarım ki nehir taşıp Bağdat’ı basmasın. O zaman hırkamı götürüp nehrin sularına at. O dem ki, dalgalar başını kaldırmış yavaş yavaş ilerlemekte ve nehir hırçınlaşmakta. Belli ki taşacak, Bağdat’ı dilim dilim edecek. Derviş Mansur’un hırkasını kabaran sulara attı. Hemen dalgalar dibe indi, sular büzülüp kabuğuna çekildi. (Bursalı, 1996: 2, 522)

Bir gün Nil nehri taşıtı. Halk hemen olan biteni Osman bin Merzûk’ün huzuruna can attı:

-Ey vaktin Hızır’ı bize dua et. Pir derhal kalkıp Nil nehri kıyısına gidip abdest aldı ve dedi:

-Ey Nil. Allah’ın izniyle sularını çek!

Sular derhal yatağına çekildi. (Bursalı, 1996: 2, 596-597)

Bir gün bir kişi Bâb-ı Fergâniye “Ey Bâb dua et de yağmur yağsın.” dedi. Bâb dua edince yağmur yağmaya başladı. Ertesi hafta yine aynı kişi gelip “dua et de yağmur

dursun, çünkü evlerimizin hepsi yıkıldı.” dedi. O da dua etti yağmur durdu. (Camii, 2005: 427)

Bir vakitler sel geldi. Neredeyse Herât’ı alıp gidecekti. Sultan Mecdüddin’e haber verdiler. O “benim hırkamı selin önüne koyunuz” dedi. Öyle yaptılar, sel hemen geri döndü. (Camii, 2005: 501)

Abdurrahman Mağribi yanında birkaç sevdiği ile birlikte gemiyle Yemen’e giderken yolda fırtına çıkar, deniz kabarır neredeyse gemi batacaktır. Mübarek “Ey deniz! Allah-ü Teâlâ’nın izniyle sakın ol!” buyurdu. Hemen fırtına dindi, deniz sakinleşti. O zamanda rüzgâr olmadan gemi ilerlemezdi. Abdurrahman Mağribi “Allah-ü Teâlâ rüzgâr gönderir.” buyurdu. Sonra hoş bir rüzgâr esti. (EA, 1992:1, 209)

Bir gün Abdülehad Efendi’nin talebelerinden biri çoluk çocuğu ile bir gemiye binerek tayin olduğu yere gidiyordu. Bir ara büyük bir fırtına çıktı. Feryat fıgan çaresizce çırpındılar ve en sonunda kelime-i şehadet getirdiler. O sırada Abdülehad Nuri hazretleri onlara göründü. Denize “Ey deniz! Allah-u Teâlâ’nın izniyle sakın ol!” der ve deniz durulur. Böylece kurtulurlar. (EA, 1992: 1, 281)

Bir seferinde Dicle nehri taşmış sular Bağdat sokaklarına kadar gelmişti. Herkes korku ile Geylani hazretleri oraya geldi. Bastonunu nehrin kenarına dikti. “Daha ileri gitme!” dedi. Su ondan itibaren azalmaya başladı. (EA, 1992: 1, 402)

Bir defasında denizde şiddetli fırtına oldu. Deniz kabarıp şehrin kenar mahallelerine taşıtı. Tüccarlar ve halk bundan büyük zararlara uğrayacaklarını anlayıp Seyyid Alevî hazretlerinden yardım istediler. O da deniz kenarına gidip dua etti ve çok geçmeden deniz sakinleşti, suları çekildi. (EA, 1992: 3, 39)

Bir gün Alevî bin Muhammed ve talebelerinin bulundukları vadiyi sular bastı. Talebeler, boğulup helak olacaklarına kanât getirdikleri bir sırada Alevî bin Muhammed elindeki asa ile yükselen suya vurduğu zaman, suların yükselmesi durdu. Kısa bir zamanda sular çekildi. (EA, 1992: 3, 41)

Bir kış ve baharda pek az yağmur yağmıştı. Ekinler bitmemiş, her tarafta kuraklık olmuştu. Defalarca yağmur duasına çıktılar ama olmadı. Çaresizlik içinde Çelebi Hüsameddin’e gittiler. O dua etti ve tam yirmi gün aralıksız yağmur yağdı.

Köylüler evleri yıkılacak diye korktu. Tekrar Çelebi dua etti ve yağmur kesildi. (OAE, 2004: 151)

Konya'nın bir semtini, yani şehrin batısında bulunan bir mahalleyi sık sık sel basarmış. Takkelidağlardan inen seller, taş üstünde taş bırakmaz, ne varsa siler süpürürmüş. Bir bahar günü şiddetli yağın yağmurlardan sonra, büyük bir selin bentleri yıkarak Konya üzerine doğru gelmekte olduğu haberi yayılmış. Pîr Âbî Sultan'ın müridleri: "Aman efendim, ocağımız sönecek, tekkemiz yıkılacak...Çare senden, bizi bu afetten kurtar." diye yalvarmaya başlamış. Pîr Âbî Sultan asasını eline almış, dışarı çıkmış. Bakmış ki sel, çağlıya çağlıya geliyor asasını kaldırarak:

"Dur!" demiş. "Geri dön!" O zaman sel, çivilenmiş gibi, olduğu yerde kalmış, sonra da geriye dönmüş. Böylece tekke kurtulmuş. (Önder, 1966: 92)

Hallacı Mansur Enel Hak demiş, halk da unu şirk zannedip kadıya müracaat etmiştir. Kadı, Mansur'un idamına karar verdikten sonra Hallacı Mansur, hızır ve İlyas'a: "Ben öldüğümde kanım akıp Kızılırmak'a kadar ulaşacak. Kızılırmak'a ulaşıncı Kızılırmak dolup taşacak. Benim gömleğimden yırtıp Kızılırmak'a atmazsanız Aksaray'ı sel alacak." der. İdamdan sonra Hızır ve İlyas gömleği yırtıp Kızılırmak'a atar ve Aksaray'ı sel almasını engeller. Kızılırmak'ın renginin kızıl olmasının sebebi de Hallacı Mansur'un kanıdır. (Peker, 2015: 194-195)

Hasan Basri Erzurum'un sahiplerindenmiş. Bir zelzele esnasında ayağını yere vurur: "Yeter artık dur" deyince zelzele aniden durur. (Seyidoğlu, 1997: 116)

Erzurum sokaklarında dolaşan pejmürde kılıklı Eşo adında yarı mecnun bir adam vardır. Eşo'nun keramet ehli olduğu söylenmektedir. Onun hakkında bazı şeyler anlatılmaktadır. Çok soğuk ve tipi olan bir günde halk soğuktan dışarı çıkamamaktadır. Hikâyeyi anlatan adam o sabah kalkar sokağa çıkar. Sokakta Eşo'yu görür. Eşo yanına gelir "koluma gir" der. Eşo adamın koluna girer Emir Şeyh'e giderler. Eşo türbenin camının önünde durur, içeriye bakar"tipi dur" diye seslenir. O dakikada tipi durur. (Seyidoğlu, 1997: 184-185)

2.5.3. Rüzgar ve Fırtına Çıkarma

Bu motifin örneklerine diğerlerine göre daha az rastladık. Birinciside içki içip çevreyi rahatsız eden ve velînin uyarısına aldırış etmeyen kişileri cezalandırma amaçlı denizi dalgalandırır. İkincisinde de, rüzgarların bile Allah'ı teşbih ettiğini düşünerek fırtına çıkarır.

Bir gün Bekâ bin Batû deniz sahilde oturmaktaydı. Sahile yakın bir gemi geçiyordu. Gemideki bazı kimseler içki içip eğlenmekte ve diğerlerini rahatsız etmekteydi. Şeyh:

-Ey bilgisiz adam Allah'tan kork!

Gemidekiler:

-Sen kim oluyorsun ihtiyar adam.

Şeyh derhal denize emir verdi:

-Ey gemileri taşıyan deniz, o günahkârları içine al.

Derhal dalgalar yükseldi ve gemiyi içine aldı. Gemidekilerin feryatları yükseliyordu. Şeyh hemen su üstünde yürüyerek gemiye ulaştı ve bir narasıyla gemiyi su yüzüne çıkarttı. (Bursalı, 1996: 2, 593-594)

Abdurrahman Tofsûncî “Ey fırtınaların kendisini teşbih ettiği Allah'ım! Bende seni teşbih ediyorum!” der demez hemen dört bir taraftan, rüzgârlar esmeye başladı. Ondanda daha latif esen bir rüzgâr görülmedi. (EA, 1992: 1, 234)

2.5.4. Güneşe Hükmetme

Güneşe hükmetme motifinde velî bir yere ulaşmakta geç kalan kişiler için güneşi durdurur, güneş batmaz ve bir türlü akşam olmaz. Bunun sonucunda kişiler de gidecekleri yere gece olmadan ulaşabilirler.

Muhammed Bahaüddin hazretleri bir gün bir müridi ile yan yana at sırtında dümdüz bir ovada gidiyorlardı. Güneş batmak üzereydi. Varacakları köyde epeyce uzaktaydı. Mürid yolu karanlıkta nasıl bulacaklarını düşünürken gözlerini yumdu ve

kendini efendisinin ulu ruhaniyetine teslim etti. Gözlerini açtı bir de baktı ki her taraf bir ışık çağlayanı içinde. Bu ışıkla köye vardılar. Saatler sonra köye vardılar ve ışık birden kayboldu. (Bursalı, 1996: 1, 57)

Abdurrahman Bin Muhammed es Sekkâf hazretleri bir talebesi ile Hûd aleyhiselâmın kabrini ziyarete gitmişti. Dönerken “İnşallah akşam namazında Rabî beldesinde oluruz.” buyurdu. Oysa güneş batmak üzereydi. Fakat güneş olduğu yerde kaldı ve batmadı. Ancak beldeye gelince battı. (EA, 192: 1, 219)

Seyyid Alevi'nin mektebe giden çocukları vardı. Bir gün bu çocuklar, başlarını tıraş ettirmek istediler. Babalarıyla beraber gidip sıralarını beklemeye başladılar. Çocuklar sıra beklerken mektebe gitme vakitleri geldi. Geç kalmaları sebebiyle hocalarının üzüleceğinden endişe edip korkmaya başladılar. Onların bu sıkıntılarını anlayan Seyyid Alevi iltifat edip “Biz de siz tıraş oluncaya kadar güneşi tutarız böylece geç kalmamış olursunuz.” buyurdu. Sonrada dua etti. Allahü teâlânın izni ile çocuklar tıraş oluncaya kadar güneş olduğu yerde kaldı. (EA, 1992: 3, 33)

2.5.5. Ateşe Hükmetme

İncelememizde, ateşle ilgi iki motif ele aldık. ilki velînin kendi vücudunda cereyan eden ateşte yanmama; diğeri tabiat kuvvetleri üzerinde cereyan eden ateşe hükmetme motifidir. Bu motif örneklerinde, velî kudretine inanmayanlara ispat amaçlı, ateşle pamuğun ya da yanacak başka bir nesnenin (kor, barut, vb.) yanyana olmalarına rağmen yanmasına engel olur. Bazen parmaklarıyla karanlığı aydınlatır. Bazen toprağa gömdüğü köz üzerinden bir yıl geçmesine rağmen közü çıkardığında hala yanar. Sadece küçük bir mumla koca kazanlarda yemek pişirir. Şiddetli fırtınalarada bile elindeki kandil hiç sönmez. Asasıyla büyük yangınları söndürür. Bir kandille kırk somun çıkarır. Bazen bütün köy yanmasına rağmen, velînin evi yanmaz. Bunların yanı sıra, velînin kalbini kıran bir fırıncıyı cezalandırır ve bir daha fırını yakamaz, ekmek pişiremez. Sonunda o velîye kendisini affettirmeye çalışır. Ahmet Yaşar Ocak bu motifin Şamanizm kaynaklı olduğunu belirtir.

Ateşe bakıp kehanet etmek Türkler’de çok eski bir örnektir. Eski Arap müelliflerinden biri Türkler’in ateşle kehanetlerine dair şu malumatı vermektedir:

Türkler'in büyük hükümdarlarının muayyen bir günü vardır ki, o gün kendisi için büyük bir ateş yakılır. Bu ateşe kurban sunulur ve dualar okunur. Bu ateşin üzerinde büyük alevler yükselir. Bu alev yeşilimsi renkte olursa bereketli yağmur ve iyi mahsul olacaktır; kırmızı renkte olursa savaş olacaktır; sarı olursa hastalık ve salgın olacaktır; siyah olursa hükümdarın ölümünü yahut uzak yolculuğu gösterir. Yakutlarda da ocaktaki külün kıpırdadığını görünce aileye yeni bir çocuğun doğacağına inanılırdı. (İnan, 1976: 42-43)

Halk Salih Peygamberin peygamberliğine inanmaz. Dolayısıyla bu durumu ispatlamak için ondan mucizeler isterler: “hamut” denilen meyve vermeyen bir ağaçtan çeşit çeşit meyve bitmesi, kuraklıktan yosunları bile kurumuş kayadan suların çağıldaması, Salih Peygamberin yanan çadırına hiçbir müdahale yapılmadan çadırın sönmesi. (Kaplan, 2004-b: 66-71)

Bir gün bir grup insan Hz. Yûnus'tan “Şu bulutlardan ateş yağdırırsan sana inanırız.” derler. Yûnus Peygamber dua eder, bulutlardan ateş yağmaya başlar. Oradakiler korkuyla kaçırlar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 241)

Hz.Yûnus'un mucizelerinden biri de, su üzerinde ateş yakmasıdır. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 241)

Seydisül Dede elini koynuna sokarak ateş ve pamuk çıkarır. İkisi bir arada durmasına rağmen her ikisi de alev almaz. (Aday, 2013-b: 271)

Kadı, Sarı İsmail'e genç bir kızla evli değilken bir arada bulunduğunu bunun da bir zina suçu olduğunu söyler. Sarı İsmail, beraber kaldığı kızın manevi evladı olduğunu, insanın kendi kızıyla böyle bir suçu işlemeyeceğini, böyle suçlamaların yersiz ve asılsız olduğunu kadıya anlatmak ister. Sarı İsmil'i cezalandırmayı kafasına koymuş olan kadı:

“Sus bire zındık. Hiç ateşle pamuk bir arada bulunur mu?” der.

Sarı İsmail bu suçlamaya da hazırlıklı gelmiştir. Koynundan çıkardığı kor ve pamuğu masanın üstüne bırakır. Kor pamuğu sarartmamıştır bile. Pamuğun sararmamış olduğunu gören kadı, bu defa da Sarı İsmail'i sihirbazlıkla suçlar. (Aday, 2014: 390)

Kemal Sultan, Kadı'nın huzurunda avucunun ortasına pamuk ve kuru bir arada kor. (Aday, 2014: 390)

Merkez Efendi, medresede kız ve erkeklerin birlikte okumalarını savunduğu için Denizlide bazı olumsuz davranışlarla karşılaşır ve sonunda da padişaha şikâyet edilir. Bu şikâyet vesilesi ile İstanbul'a çağrılır. Merkez Efendi İstanbul'a saraya varınca padişahı namaz kılarken bulur. Selam vererek padişahın namazının bitmesini bekler. Padişah namazını bitirince: "Namaz kılana selam verilir mi?" diye sorar. O da "Padişahım, siz namazda sarayın onarımını düşünüyordunuz, onun için selam verdim." der. Bunu duyan padişah çok şaşırır. Bu kez: "Siz kızlarla oğlanları bir arada okutuyormuşsunuz, ateşle barut bir arada nasıl durur?" diye sorar. Merkez Efendi hemen kavuğunun altından çıkardığı ateş ve barutu göstererek "işte böyle durur" der (Alptekin, 1988: 144)

Bir gün hasan-ı Basrî yarenleriyle birlikte Rabia el-Adeviyye'nin yanına geldi. Rabia'nın evini aydınlatacak bir چراغı yoktu. Onlara ise bir چراغ gerekiyordu. Rabia parmaklarına sıcak bir nefes üfledi. Bunun üzerine sabaha kadar parmakları ortalığı aydınlattı. (Attâr, 2015:132)

Velîler ve erenler diyarı Bağdat'ta bir gün şiddetli bir yangın olmuştu. Kıvılcımlar, alevler, ışıklar benek benek her tarafı sarmıştı, Birden bir feryattır koptu. Kimi sağa, kimi sola koşuşan insanlar...O ateş yüzünden canlara da bir ateş düştü.

Yolda elinde sopası ihtiyar bir kadın, hiç aldırmadan gidiyordu. Dünya yansa umurunda değildi sanki. Birisi onun halini görüp önüne duvar oldu ve haykırdı:

-A kadın, deli misin sen? Sakın gitme, evin yanıyor işte!

İhtiyar kadın birden köpürdü:

-Deli sensin a adam; Allah benim evimi katiyen yakmaz!

-Bağdat çarşısı yanıp gitmişti; ama yaşlı kadının evine de hiçbir şey olmamıştı. Halk şaşkın. Dediler ki:

-Ey yaşlı kadın, bunu nereden bildin?

Kadın şöyle cevap verdi:

-Allah, ya evimi yakar ya gönlümü. Mademki aşkı ile deli gönlümü yaktı. Elbette evimi yakmayacak! (Bursalı, 2010: 57)

Muhiddin Arabî bir gün sohbet meclisinde sohbetleyken aralarında bulunan bir inkârcı Hz. İbrahim'in ateşe atılıp yanmaması olayını inkâr eder: "Ateş her nesneyi yakar ve kavurur." der. Bunun üzerine öfkelenen Muhiddin Arabî ortada yanmakta olan mangaldaki canavar gözü gibi pırıldayan harlı ateşin için ellerini soktu. Ateşleri avuçladı; inkârcı adamın eteğine boşaltıverdi. Nasipsiz adamın kumaştan eteği yanmadı. (Bursalı, 1996: 1, 130)

Bir gün Ali Baba, Hasan Dağı'na Hasan Dede'yi ziyarete gider. Giderken de mendiline bir avuç köz koyar, Hasan Dede'ye hediye götürür. Köz yanar ama mendile hiçbir şey olmamaktadır.

Aradan uzun bir zaman geçer. Hasan Dede Ali Baba'yı özler. Çıkıp ziyarete gider. Hasan Dede de mendiline hasan Dağı'nın zirvelerinden temiz karlar doldurup Ali Baba'ya hediye götürür.

Hasan Dede, Ali Baba'nın dükkanına gider. Ali Baba, alıp duvardaki çiviye asar. dükkanda oturup sohbe başlarlar. Bir ara Hasan Dede'nin gözü dükkana gelen kadınlara takılır. Bu sırada mendildeki kar erimeye başlar.

Ali Baba, Hasan Dede'ye bakarak:

-Dağ başında ermişlik hüner değildir. Zor olan, burada ak topuklu kadınlar karşısında da ermiş kalmaktır, der. (Demir, 2013: II, 118)

Merkez Efendi, medresede kızları ve erkekleri birlikte okutmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan birkaç kişi padişaha şikayette bulunur. Padişah da Merkez Efendi'yi yanına çağırır. Merkez Efendi, padişahın elçileri:

-Siz gidiniz, ben hazırlıklarımı yapayım, arkanızdan gelirim, der.

Elçiler, hızla geri dönerler. Merkez Efendi'yi İstanbul'da padişahın yanında bulurlar. Merkez Efendi onlardan önce İstanbul'a ulaşmıştır. Şaşırırlar, bir anlam

veremezler. Merkez Efendi İstanbul'a ulaşınca padişahı namazda görür, selam verir. Padişah namazı bitirince Merkez Efendi'ye:

-Namaz kılana selam verilir mi, diye sorar. Bunun üzerine Merkez Efendi:

-Peki siz namazda niçin sarayın tamirini düşünüyordunuz, der.

Padişah cevap vermez. Sert bir şekilde:

-Duydum ki medresede kızlarla erkekleri bir arada okutuyormuşsunuz. Ateşle barut hiçbir arada olabilir mi, diye sorar.

Merkez Efendi, kavuğunu çıkarır, kavuğunun içindeki ateşle barutu göstererek:

-İşte böyle durur, der.

Padişah Merkez Efendi'nin kavuğunun içindeki ateşle barutun karışmış halini görünce özür diler. (Demir, 2013: II, 199-200)

Ahmed Cezeri, medreset-ül-harâ'da (Kırmızı Medrese) kasidelerini okurken, bir taşa yaslanırdı. Yaslandığı taş onun aşk ateşiyle çok ısınırdı. Bunun farkına varan bir ihtiyar nine, hamurunu o taş üzerine koyarak taşın ısıtı ile ekmeğini pişirdi. (EA- 1992-2, 149)

Efsaneye göre de Isparta'nın en yüksek dağlarından Barla Dağı'nın en yüksek yeri olan yer Gelincik Tepesidir. "Gelincik isminde bir gelin ve ailesi her sene yılda bir kere o yaylaya gelirler, geldikleri bir zamanda ateşe ihtiyaç duyarlar, bir müddet sonra Gelincik, bir odunun ucunda ateşi bulup getirir. Gelinciğin eşi ve kayınpederi kış gününde bu ateşi nereden bulduğunu sorarlar. Gelincik hanım temiz kalpli birisi olunca Allah'ın sevgili kullarındandır. Bazı kerâmetleri vardır. Eşine ya da kayınbabasına bu ateşi geçen sene buradan ayrılırken toprağa gömdüğünü, şimdi de o gömdüğü yerden çıkarıp getirdiğini söyler. Kış vakti bunun olamayacağını düşünüp geline inanmazlar. Kadını öldürürler. Oradaki mezarın bu geline ait olduğuna inanılmakta, her sene bu bölge ziyâret edilmektedir. (Göde, 2010: 312)

Bir gün hamam sahibi olan Kara Bey, hacca gitmeye niyet eder ve oğlunu çağırarak ona:

“Ben külhanı çattım, gelinceye kadar kapısını açma.” diye tembih eder. Oğlan haftalarca babasının sözüne riayet eder, fakat hamamın haftalarca sıcak durmasına anlam veremez. Merakına yenik düşerek külhanın kapısını açar ve bir mumun yandığını görür. Mum hemen söner. Kara Bey hacdan dönünce olanlara kızar ve oğluna sözünü dinlemediği için kızarak oğluna:

“Gözün kör olsun emi!” diyerek beddua eder ve oğlanın gözleri kör olur. (Göde, 2010: 404)

Sultan Kılıçarslan, Kumdanlı ovasında yapılan Miryokefalon savaşında, askerini ve hayvanlarını doyurmak için, köy köy yiyecek aramış. O civarda bu koca orduyu doyuracak hâli vakti yerinde kimse yokmuş. Sultan Kılıçarslan dolaşırken İlegüp’e gelmiş. Halka:

“Benim, askerlerimi ve atlarını doyuracak bir ağa var mı?” diye sormuş. Halk da Velî Baba’nın dergâhına gitmesini ve ondan yardım istemesini söylerler. Sultan, Velî Baba’nın dergâhına vararak, isteğini bildirir. Velî Baba:

“Ordunu, getir buraya.” der.

Sultan, ordunun yanına bir haberci göndererek, ordunun İlegüp’e getirilmesini ister. Bu sırada Velî Baba, küçük bir tencereyi ocağa koyar ve altına mum yakar. Atlar için de bir köşeye iki şinik arpa, bir köşeye de iki çuval saman koyar. Ordu, askerler ve atlarıyla birlikte, İlegüp’e geldiğinde Sultan:

“Samanlık ve ambar nerede?” diye sorar. Velî Baba odaya koyduğu iki şinik arpa ve iki çuval samanı gösterir. Sultan:

“Bu hangi hayvana yeter?” deyince. Velî Baba: “Yetmezse takviyesi bizden.” demiş.

Bütün ordunun, atını arpalamış, samanlamış. Fakat ne o iki şinik arpa bitmiş ne de iki çuval saman. Daha sonra, askerler için yemeğin nerede olduğunu soran Sultan’a ocağın üstündeki tencereyi gösteren Velî Baba, aynı şekilde o tenceredeki yemekle bütün askerleri doyurmuş. Velî Baba’nın keramet sahibi bir zât olduğunu anlayan Sultan, savaşa devam etmek için yola çıkarken Velî Baba’ya:

“Harbi kazanacak mıyım, kaybedecek miyim?” diye sormuş. Velî Baba da;

“Çok sıkıştığın zaman, yetiş ya Velî Baba diye beni çağır.” diyor. Sultan, askerleriyle birlikte oradan ayrılıp, savaş meydanına gidiyor ve savaşa devam ediyor. Savaş sırasında, düşman ordusunun üstünlük kurduğu bir anda, savaş kaybedilmek üzereyken, Sultan:

“Yetiş ya Velî Baba!” diyor.

Bu sırada köyünde harman savuran Velî Baba “Din kardeşlerim kırılıyor.” diye bir anda, değişik hareketler yapmaya başlar. Harman rüzgârın yönüne göre tek taraflı atılır. Ama o anda Velî Baba harmanı dört bir yana atmaya başlar. Bir toz bulutudur oluşur. Savaş bittikten sonra, gelenlerin anlattığına göre; Bir toz bulutu ordumuzu hezimetten kurtarmıştır. Ölen düşman askerlerinin gözleri buğday kılıcı ile dolmuştur. (Göde, 2011: 125)

Hacı Aziz, eline aldığı kandiliyle zaman zaman evini damına çıkar, çatıda dolaşır. Eğirdir’in malum lodos ve poyraz rüzgarları çok sert eser ve önünde durulmaz. Böyle havalarda bile dama ve çatıya çıkan Hacı Aziz’in elindeki kandil sönmeden yanmaya devam edermiş. (Göde, 2005: 18)

Hacı Aziz, bir kış günü Eğirdir pazarına gelen halkın üşüdüğünü düşünerek evinin saçağının altına yığıldığı odunları ateşe verir. Bunu gören halk evi yakacağını, saçağın tutuşup büyük bir yangın çıkacağını düşünerek telaşlanır. Ancak saçağa kadar yükselen alevler, saçağı tutuşturmaz. Hacı Aziz de etrafta üşüyen insanlara bağırarak “Gelin sizin için yaktım bu ateşi üşümeyin” diye onları ateşin yanına çağırır. (Göde, 2005: 18)

Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep Kültür Dergisi’ndeki. “Çıksorut” başlıklı makalesinde Hacı Baba ve Çıksorut semtinin adının kaynağı ile ilgili şu rivayeti aktarmıştır: “Hacı Baba çok çirkin ve üstü başı pejmürde bir derviş imiş. Bir gün büyükçe bir konağın önünden geçerken pencerede çok güzel bir kız görmüş. Hacı Baba’nın kendisine hayran hayran baktığını gören kız onun çirkinliğine ve pejmürde haline karşı pencereden başına uzatmış ve tuh diye tükürmüştü. Hacı baba bu hakareten çok mahzun olmuş ve ağlayarak oradan savuşmuş. O zaman âlemi manada benden ne

istersen iste diye nida olunmuş. O da “ya Rab şu memleketin ateşini sakla” diye dua etmiş, derhal şehirdeki bütün ateşler sönmüş, günlerce kibrit, lamba, ocak, fırın gibi ne kadar yakacak varsa bir türlü yanamaz olmuş. Bir gün Antep’e ermiş bir zat elmiş ve şehirdeki vaziyeti görünce ateşin Hacı Baba tarafından gizlendiğini haber vermiş. Bunun üzerine Hacı baba’yı aramışlar ve nihayet şimdiki türbesinin bulunduğu mahallede bulmuşlar ve yalvarmışlar. Hacı Baba”bana bir parça pamukla filan konaktaki kızın nikâhını kıyıp getirin” demiş. Dediği yerine getirilmiş. Hacı Baba kıza. “utanmaz neden yüzüme tükürdün ve sonra da yanıma geldin” demiş ve bir ah çemiş. Ağzından çıkan bir ateş pamuğu tutuşturmuş ve bundan sonra şehir tekrar ateşe kavuşmuş ve kendi de kıza hakiki çehresini göstermiş. Kız bir de bakmış, o yüzüne tükürdüğü kimse çok yakışıklı, bulunmaz güzel bir adam. O sırada Hacı Baba ortadan kaybolmuş. Kız da aşkından deli olmuş ve bu dertle de ölmüş. Gömüldüğü yere de kızın adı verilerek Çıksorut denmiş. (Güzelbey, 1966: 21)

Hacı Baba her sabah Arasa civarındaki fırın önüne gelir, fırının yanmasına bakarmış. Fırın yandıktan, ekmek hazırlandıktan sonra, fırıncı kendisine ne verirse alır, gider ve o gün bir daha görünmezmiş. Bu hal epey müddet devam etmiş. Hacı Baba yine bir gün fırının önünde beklerken, nedense bu sefer fırıncı hiddetlenerek Hacı Baba’yı kovmuş. Fakat Hacı Baba’yı kovduktan sonra ne kadar denemişse fırını kızdıramamış ve ekmek yapamamış. Akşama kadar uğraşmış ama boşuna. Ertesi gün yine uğraşmış yine yakamamış. Bu durum günlerce devam etmiş. Fırıncı biraz düşünmüş, hatasını anlamış. O gün Hacı Baba’ya yaptığı sayısızlık gözünün önünde canlanıvermiş. Hemen dükkânı bırakarak onun bulunduğu yere gitmiş. Meseleyi olduğu gibi anlatarak yalvarmış, bir kere fırına gelmesini gelmezse zarar edip mahvolacağını söylemiş. Bunun üzerine Hacı Baba:

— Peki, oğlum, biraz bekle vasiyetimi yazayım, çünkü Allah’ın sırrı açığa çıktı. Artık bizim için yaşamak olmaz demiş. Fırıncı sevinerek Hacı Baba’nın yanından ayrılmış ve fırınına gelerek kendisini beklemeye başlamış. Bir müddet sonra Hacı Baba fırının önüne gitmiş, ateşin yanmasını beklemiş, geri dönüp gitmiş. Bu defa fırın kızmış. Fırıncı da ekmekleri çıkarabilmiş. Bu olaydan sonra halk, Hacı Baba’nın manevi bir kuvvet sahibi olduğuna inanarak Hacı Baba’yı ziyaret için yanına gitmeye başlamış.

Ancak, o kerametinin bu şekilde açığa çıkmasında kısa bir süre sonra vefat etmiş. (Yener, 1940: 13–15)

İlk mutasavvıflarımızdan ve dinî-tasavvufî edebiyatımızın kurucusu olan Ahmet Yesevî de ateş içerisinde su çıkarma konusunda keramet göstermiştir. Buna *Mucizeden Keramete: “Yerden Su Çıkarma” Motifli Efsaneler* göre, Ahmet Yesevî 63 yaşından sonra yaptırdığı çilehanede ibadet ile meşgul iken dervişleri çok susar. İçlerinden Hakîm Ata su tedariki için kalktığında kulağına su sesi gelir. Dönüp baktığında meclisi bir ateş kapladığını görür. O sırada Ahmet Yesevî elinde bir kadehle çıkagelir. Kadehi ateşe daldırıp oradakilere içirir. O kadehten içmiş olan Hakîm Ata, suyun soğuk ve baldan tatlı olduğunu söyler. Meclistekilerin susuzluğu geçtikten sonra Ahmet Yesevî avucunu ateşin üzerine koyar, o anda ateş ortadan kaybolur (Kumartaşlıoğlu, 2016: 120-121)

Yusuf bin İzzeddîn bir gün yemek pişireceği esnada dergâhta hiç odun kalmadığını gördü. Yemek vakti de yaklaşmış olup, odun tedarik etmek çok zaman alacaktı. Mahcup bir vaziyette Mevlana hazretlerinin huzuruna vardı ve “Efendim mutfakta hiç odun kalmamış ne yapayım?” diye sordu. Mevlana’nın latife olarak “Kazanın altına ayaklarını sokarak kazanı kaynat!” demesi üzerine Yusuf Efendi derhal mutfığa girdi ve söyleneni aynen yaptı. Ayak parmaklarından çıkan ateşle aşı pişirdi. Bu kerameti duyan Mevlana, Ateşbaz unvanını verdi. (OAE, 2004: 40)

Evliyası bol olan Asya’nın Horasan illerinde, meşhur bir velî, elinde bir çam meşalesi alarak Anadolu’ya doğru fırlatmış ve demiş ki:

“Diyar-ı Rûm’da gerçek bir velî varsa bu ateşi tutsun.”

O sırada, Hoca Ahmet Fakih Konya’da medresesinin önünde abdest alıyormuş. Başını havaya kaldırdığı zaman görmüş ki, gökten, kuyruklu yıldız gibi, bir ateş sağıp gelir. Hemen elini uzatmış, meşaleyi tutmuş ve meydana dikmiş. Bazılarının söylediğine göre, Hoca Fakih, abdest ibriğini havaya kaldırarak ateşi su ile karşılamış, Horasan’daki velîye manalı bir cevap vermiştir. (Önder, 1966: 135)

Diyarbakır'da büyük bir yangın çıkmış. Mardin'de yaşayan Sultan Şeyhmus, Mardin'den asasını Diyarbakır'a göndermiş ve bu büyük yangını söndürmüş. (Sancak, 2008: 73)

Hacı Duğrul kalkıp Rûm erenlerinin yanına vardı, işi ab-nlattı ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin onları davet ettiğini söyledi.

Elli yedi bin Rûm ereni:

-Ne diye ayağına gidecekmışiz, dediler. Sözü tutmadılar. Her biri kendi yerine gitti.

Bu hal, Hacı Bektaş'a malum oldu. Oturduğu yerden bir defa üfürdü. Erenlerin çırağları söndü. Üçgün, bir rivayete göre ise kırk gün çırağlarını uyandıramadılar; yakamadılar.

Aynı zamanda parmağı ile bir işarete bulundu, altlarından seccadeleri kayboldu.

Bu durum karşısında erenler sonunda Hacı Bektaş'ın yanına gitmeye karar verdiler. Huzuruna varıp elini öptüler. Gördüler ki seccadeleri kendileri toplandıkları vakit nasıl seriliyorsa Hünkâr'ın huzurunda da aynı şekilde serilmiş. Herbiri kendi seccadesine oturdu. Özür dileyerek konuşmaya başladılar. (Sertoğlu, 1966: 20-21-22)

Bir gün Abdal Musa kıpkızıl kor olmuş bir ateşi bir beze sarıp Geyikli Baba'ya yollamış. Baba da ona bir kase süt göndermiş. Aracı olan derviş, Abdal Musa'nın buna şaştığını görünce "Süt göndermekte şaşılacak ne var, sizin yaptığınızla ne ilişkisi var?" diye sormuş. "Onun bize yolladığı ceylan sütüdür. Yaban hayvanını evcilleştirmek bizim ateşi tutmamızdan daha zor bir iştir." Yanıtını vermiştir. (Seyirci, 1994: 24)

Başal İbrahim hacca gitmeye niyetlenir. Oğluna yapılacak işleri tembihler.

-Oğlum, ben kazanların altını yaktım. Ben gelene kadar lazım gelen yakacağı koydum. Yalnız sen kazanları susuz bırakmamaya dikkat et! der.

Hacca gidiş geliş tam altı ay sürmektedir. Üç ay sonra çocuk merak eder ve kazanların altına bakar. Görür ki kazanın altında üç mum yanmaktadır. Fakat kazanı açar açmaz mumlar söner, kazan ısınmaz. (Turyan, 1982: 32)

Somuncu Baba bir kandille kırk somun çıkaran bir fırıncıdır. Somuncu Baba, Ulu Camiin dört kapısından aynı anda çıkar ve sırrı ortaya çıktığı için Bursa'yı terk eder. (Yağbasan, 2013: 49)

Yunus Emre için Taptuk Emre'nin kızını seviyor diye bir dedikodu çıkar. Hacı Bayram "Ateşle saman bir arada olur mu?" diye söylenir. Bu da Taptuk Emre'nin kulağına gider ve Hacı bayram'a bir kap gönderir. Hacı Bayram kabı açınca gördüklerine inanamaz. Çünkü bir tutam pamuk içinde korlu bir kömür vardır. Ve pamuk tutuşmamıştır. Hacı Bayram, söylediklerine çok pişman olur. (Yağcı, 2001: 34)

2.5.6. Gölgesi Yere Düşmemek

İncelememiz sırasında bu motif örneğine bir tane rastladık.

Alaeddin-i Attar güneşin altında dinlenir, güneş kendisine gölge yapardı. (EA, 1992: 2, 440)

2.6. Cansız Varlıkların Zikir Ve Tesbihlerini Duyma Duyurma

Tasavvuf anlayışında yeryüzündeki her şey, dağlar, taşlar, ağaçlar, hayvanlar, göller, çiçekler, vb. Allah'ı zikreder. Ruhunu dünyanın bütün nefislerinden arındırmış olan velîler, tabiatın Allah'a olan tesbihini duyup görebilirler. Ayrıca bütün tabiat canlıdır. Bu motifte akla ilk gelen örnek, Yunus Emre'nin, hocası Taptuk Emre'nin isteği üzerine de olsa çiçeklerin zikirlerini duyup koparamamasıdır. Karşımıza çıkan örnekler genelde bu niteliktedir. Aynı zamanda, secdeye varan uzun ağaçları görenlerin, ağaç secdedeyken ucuna yemenisini bağlamasıdır. Ocak'a göre bu motif sıklıkla Sünni menakıbnâmelerde görülür. Bununla ilgili Kur'an'da birçok ayet yer alır:

Andolsun ki, biz Davud'a tarafımızdan bir fazilet verdik "Ey dağlar! Onunla beraber tesbih edin." dedik ve bunu kuşlara da (emrettik) ve ona Demiri yumuşattık. (Sebe, 34/10)

"Yedi kat gökler, yeryüzü ve oralarda bulunanlar Allah'ı tesbih eder, övgüyle anar; yaratıklardan O'nu tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur." (İsrâ 17/44)

"Göklerde ve yerde olanlar Allah'ı tesbih ederler" (Hadîd 57/1)

“Bütün bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaşıp taş gibi oldu. Hatta daha da sertleşti. Oysa öyle taşlar vardır ki içinden ırmaklar fışkırır. Öyle kayalar vardır ki içinden pınarlar çıkar. Yine öyle taşlar vardır ki Allah korkusuyla yukarıdan aşağıya düşüp yuvarlanırlar.” (Bakara, 2/74)

“Yedi gökle yer ve bunların içinde bulunanlar, O’nu tesbih ederler... Hiç bir şey hariç değil...” (Elisra/44)

“Ey insanoğlu göklerde ve yerde var olan her şeyin güneşin ayın, dağların, ağaçların ve hayvanların Allah’ın önünde secde ettiğini görmüyor musun?” (ElHacc/18)

“Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah’ı tesbih etmektedir. O aziz ve hâkimdir...” (El-Hadid/ 1)

Andolsun ki, biz Davud'a tarafımızdan bir fazilet verdik. “Ey dağlar! Onunla beraber tesbih edin.” dedik ve bunu kuşlara da (emrettik) ve ona Demiri yumuşattık. (Sebe, 34/10)

“....Dağları biz onun emrine (Davut)verdik ki , akşam sabah onunla birlikte tesbih ederlerdi...Kuşları da toplu halde onun emrine vermiştik; Hepsini birden ona yönelirlerdi...” (Sad/17-19)

“Görmedin mi? Göklerde ve yerde olanlarla dizi dizi uçan kuşlar Allah’ı tesbih etmektedirler. Her biri kendi duasını ve tesbihini bilir.” (Nur-24)

Bir gün Hz. Muhammed’den yine bir mucize isterler. Peygamberimiz sağ eline bir avuç ufak taş alır. Taşlar hemen Allah’ın birliğini ve Hz. Muhammed’in peygamberliğini zikre başlarlar. (Levend, 1984: 138)

Yörede Eski Mahalle adı verilen mevkide köy kahvesinin karşısında bulunan kaba ağaca ilk zamandan beri kimse dokunamazdı. Köyde yeni gelin olan kıza bal ile yağ verilir, bunu Haksız Hasan dedelerin suyuna akıtması istenirdi. Birgün yeni gelin olan bir kıza kaynanasıgil yağ ve bal vermişler. Bunu Haksız Hasan’ın suyuna akıtmasını istemişler. Gelin başına alını takınıp, yağı ve balı alıp evden çıkmış. Haksız Hasan’a giderken kaba ağacın yanından geçiyormuş. Kaba ağacın altında beyazlar

giymiş bir adam namaz kılıyormuş. O namaz kılan adam da Haksız Hasan dedelerden biriymiş. Koca kaba ağaç da bu adamla birlikte namaz kılıp, secdeye varıyormuş. Kavak secdeye vardığında gelin başındaki alı çıkarıp kavağın tepesine bağlayıvermiş. Eve gelince bunu kimselere anlatmamış. Kimse de bunu görmemiş. Köylü sabah kalmış bakmış ki kavak er boyunda duruyor, kavağın başında da al örtü duruyo. Bu örtüyü nasıl oldu da oraya asabildiler diye, o geline sormuşlar, bu geline sormuşlar. Kimse çıkıp o al benim dememiş. Hepsi bizim âlimiz duruyor demiş. Bu gelini ise kayınbabası ile kaynanası “Sen alını düşmanımıza verdin.” diyerek sıkıştırmışlar. Geline de küsmüşler. Bir gün gelin buna dayanamamış. Kaynanasına “Koca kaba ağaç namaz kılıyordu, secdeye vardığında ben de başımdaki alı çıkarıp ona bağladım. Kaba ağaçtaki al benim.” demiş. Gelin sırrını anlatınca ertesi gün ölüvermiş. (Çanlı, 2007: 71)

Mübarek gecelerde gök açılırmış. Yani her taraf ışıklanırmış. Bunu gören ağaçlar, yere secde ederlermiş. Böyle bir olaya bir kadın tanık olmuş. İnanmazlar diye, yazmasını açıp kavağa bağlamış. Sabah kalkmışlar ki yazma kavağın tepesinde. (Demir, 2013: I, 165)

Rize’nin İyidere ilçesine bağlı Büyükçiftlik köyünde yaşlı bir kadın, mübarek bir gecede kavakların secde ettiğini görür. Yaşlı kadın inanmazlar diye, yazmasını açıp kavağa bağlar. Sabah bakarlar ki yazma kavağın tepesinde sallanmakta. Herkes şaşırıp kalır. (Demir, 2013: II, 159)

Eskişehir’in Günyüzü ilçesinin Ayvalı köyünde bir nine yaşarmış. Bu ninenin bahçesinde büyük bir kavak ağacı varmış. Nine bir kadir gecesi sabah namazına kalkar. Bahçesinden sesler gelir. Camdan dışarı baktığında bahçesindeki ağacın secde ettiğini görür. Bu durumu köy halkına anlatır. Köy halkı böyle bir şeyin olamayacağını söyleyip nineye inanmaz.

Nene, sonraki yıl kadir gecesini bekler. Ağacı yine secdede görür. Hemen ağacın yanına gider. Ağacın yere yakın olan uç kısmına yazmasını bağlar. Sabah namazından sonra ağaç kalkar. Nine köy halkına durumu tekrar anlatır ve köylüyü toplar ağacın yanına getirir. Ağacın üstündeki yazmasını halka gösterir. Köy halkı ancak o zaman nineye inanır. (Demir, 2013: II, 212)

Sivas iline bağılı Gazi köyünde, çok eskiden Fatma nine adında yaşlı bir kadın yaşarmış. Fatma nine her gece saat on ikiden sonra köyün aşığı tarafında bulunan ırmağın kenarına, Kuyucak denen yere gelir, ırmaktan abdest alır, orada namazını kılar ve geri dönermiş.

Yine bir gece Fatma nine namaz kılmak için ırmağa iner. Namaz kılariken etrafındaki ağaçların da kendiyile birlikte secdeye kapandıklarını fark eder. Bu durumu gelip köylüye anlatır. Ancak kimse onun söylediklerine inanamaz. Köyde Fatma ninenin yaşlılıktan dolayı bunadığı, delirdiği söylentisi yayılır. Buna dayanamayan Fatma nine köyün yaşlılarına gider, başındaki örtüyü göstererek:

-Yarın ırmağın kenarına gelin, gözlerinizle görün, der.

Fatma nine o gece namaz kıldıktan sonra secdedeki en uzun kavağın ucuna başındaki örtüyü çıkarıp bağlar. Sabah ırmağın kenarına inen köylüler, kavağın tepesinde Fatma ninenin bu yaşlı haliyle kavağa çıkamayacağını anlarlar. Ona inanırlar. (Demir, 2013: II, 213)

Malatya'nın Darende ilçesinde yüreği çok temiz olan ve çok saf bir nine vardır. Bu nine gece dışarı çıkıp baktığında, koskoca bir ağacın yere paralel olarak yattığını görür. Nene ağacın kökünden yıkıldığını düşünerek hemen gidip ahırdaki keçiyi çıkarır. Keçi yaprakları yesin diye keçiyi ağaca bağlar.

Sabahleyin kalkar, ağacın yanına geldiğinde ağacın eskisi gibi dikilmiş olduğunu görür. Keçi havada asılıdır. Daha sonra köylüler gelir, ipini keserek keçiyi kurtarırlar. (Demir, 2013: II, 213)

Abdullah el-acemi'nin namaz kılışını ve dua edişini seyreden Melik hayretinden atın üstünde durakalmıştı. Çünkü ağaçlarda onunla secdeye gidiyorlardı. Hayatında ilk defa böyle bir halle karşılaşlıyordu. (EA, 1992: 1, 51)

Abdurrahman Tofsûncî “Ey Allah'ım şu kocaman ve yüksek dağların seni teşbih ettiğı gibi ben de seni teşbih ediyorum!” dediğinde o anda üzerinde bulunduğı dağ sallandı ve ondan büyük kayalar Allah'ı zikrederek düşmeye başladılar. (EA, 1992: 1, 234)

Abdülvehhab-ı Şerani hazretlerine Allahü Tealanın ihsanlarından biri de güneşin batısından doğusuna kadar, yani akşamdan sabaha kadar, cansız eşyanın ve hayvanların tesbihlerini duyması idi. Bir gün hocası Eminüddin'in arkasında namaz kılarken gözünden perde açıldı. Direk, duvar, hasır, döşenmiş taşların tespihlerini duymaya başladı. Korktu, sonra Mısır'da bulunan her şeyin, sonra etraf devletlerdeki ve okyanuslardaki bütün mahlukların konuşmalarını ve tespih seslerini işitmeye başladı. Okyanustaki bir balık şöyle tespih ediyordu: "Ey cansızların, hayvanların, bitkilerin, her şeyin rızkını veren rabbim! Mahlukatından hiçbirinin rızkını unutmayan ve isyan edenden dahi ihsanını kesmeyen sen, her türlü noksanlık ve kusurdan münezzehsin." Namazı kılıp bitirdiler, sabaha kadar onda bu hal devam etti. Çok korktu. Sabah olurken Hak Teala merhamet edip, bu gibi şeyleri duymasını perdeledi. Ancak Allahü Teala'nın ihsanı olan bu durum onda kaldı. İsteddiği zaman, istediği yeri görmek, gezmek nimetini Allah Teâla ona ihsan etti. Bununla da imanı kuvvetlendi. (EA, 1992: 2, 38-39)

Abdülvahid bin Zayd anlatır: hizmetlerimi görmesi için bir köle satın almıştım. Gece evimde kalmasını istedim. "Efendim ben size her gün bir dirhem vereceğim. Karşılığında geceleri beni serbest bırakmanızı istiyorum" dedi. O günden sonra her gece evden çıkar, sabahleyin döner ve bir dirhem getirirdi. Bir gün komşum gelip "kölen mezar açıyor, kefen soyuyor" dedi. Onu eve hapsedtim. Yatsı namazından sonra kölem kaktı. Kilitlediğim kapıları bir işaretiyle açıyordu. Onu takip ettim. Kurak bir yere gittik. Kölem sabaha kadar namaz kılıp "Ey yüce sahibim! Efendime götüreceğim ücreti gönder." diye dua etti. Gökten üzerine bir dirhem düştü aldı cebine koydu. Onun hakkında yanlış düşündüğüm için tövbe edip, Allahü Tealadan af diledim. Sonra da kölemi azad etmeye karar verdim. Fakat kölem kayboldu. Çok üzüldüm. Bulduğum kurak yerin neresi olduğunu bilmiyordum. Az sonra karşıma kır ata binmiş biri dikildi ve nerede oturduğumu sordum. Bulduğum yer ile memleketim arasındaki mesafenin süratli giden bir süvari için altmış konaklık mesafe olduğunu söyledi. Kölemin gece yanıma geleceğini söyledi. Ortalık kararınca kölem geldi. Yanında mükellef bir sofraya vardı. Benzerini görmediğim yemeklerden yedim. Sabah namazından sonra kölem elimden tuttu. Sonra birkaç adım attık. Kendimi evimin önünde buldum. Kölem bana "Efendim beni azad etmeye karar vermediniz mi?" dedi. "Evet" dedim. Yerden bir taş alıp azad etme bedeli olarak bana uzattı. Elime alınca taş altına dönüştü. Sonra kölem gitti. (EA, 1992: 2, 15-16)

Bir gün Pir Sultan Abdal, pirine gitmek üzere yola çıkıyor. Yolda ağaçlık, çimenlik bir yerde dinleniyor. Bir ağacın dalında kuşlar Hakkın ayetlerini okuyorlar, ama bunların serdari olan bülbül hepsinden güzel okuyor. Pir Sultan mest olmuş bunları dinliyor. Zaman zaman bülbülün gözüne uyku basıyor ötmesini kesiyor. Pir Sultan onu uyandırmak için küçük bir taş atıyor. Fakat bülbülün kafasına geliyor ve kuş ölüyor. Pir Sultan çok üzülüyor ve Allah'tan kendisini affetmesini istiyor. (Gölpınarlı-Boratav, 2017: 37)

Mevlânâ Celâleddîn Muhammed Rûmî'nin talebelerinin en önde gelenlerinden biri, Selâhaddin Zerkûb idi. Selâhaddîn, önceleri kuyumculuk yapardı. Birgün Mevlâna, Selâhaddin'in dükkanının önünden geçerken, içerden altına şekil vermek için vurulan her çekicin: "Allah Allah!" diye ses çıkardığını kalb gözüyle anladı. Bu hal çok hoşuna giderek, dükkan sahibi olan Selâhaddin'i medreseye davat edip, iltifatlarda bulundu. Selâhaddin Mevlâna'nın sohbetlerinden çok haz duyduğundan kuyumculuğu bıraktı. (İAA: 8, 155)

Taptuk bir gün buyurur:

Dervişlerim kıra çıkıp dergâha elvan elvan çiçekler getireler! Her derviş, kucak kucak çiçekler yolup getirir fakat Yunus, hangi çiçeğin başına vardı ise onun Allah adını zikretmekte olduğunu duyar, koparmaya kıyamaz. Nihayet bir çiçekten inilti gibi ses duyar:

-Gel beni kopar ey Yunus, çünkü bir gaflet ettim zikirden kaldım.

Yunus, o bir tek çiçeği koparır, şethine mecburiyet içinde sunar. Öbürleri bu beceriksizliğine(!) gülerler lakin Taptuk müridini daha da anlamıştır. (Kabaklı, 2012: 46)

Osmanlı vezirlerinden biri, Emir Sultan'ın halifelerinden Seyh Câmîu'l-Kitâb Gavs Efendi ile ilgili bir olayı rivayet eder. Gavs Efendi bu vezirin evinde namaz kılarken, secdeye vardığında bahçede bulunan dört servi ağacı onunla birlikte secdeye varır. Vezir bu olay için "Allah şahidimdir." der. (Kahraman, 2009: 47)

Duman Ağa'nın Döndü karı, Hıdırellez gecesı kapıya çıkmış. Kavakların hışır hışır yere eğildiğini görmüş. Hemen başındaki yemeniyi çıkararak bir kavağın tepesine bağlamış. Sabahleyin komşularına haber vermiş.

“Dün gece bütün kavaklar aşağı bükölerek secdeye eğildi”der. Komşuları buna inanmaz. O da yemenisini bağladığı kavağı göstererek:

“Kavağın başına bağlamaya bir şey bulamadım. Eve gidip gelene kadar da kalkar dedim. Yemenimi çıkarıp kavağın başına bağladı”der.

Kavağa bağlanan yemeni hala durmaktadır. (Karadavut, 2016: 406)

“Bugün hepiniz dağa çıkınız ve bana çiçeklerden demetler getiriniz. En güzel demeti hazırlayana bir hediyem olacak.” der. Dervişlerin hepsi kırlara çıkarlar. Demet demet çiçekler hazırlayıp şeyhlerine koşarlar. Yunus ise en sona kalmıştır. Derken, akşamüstü tek bir papatya ile çıkagelir. Zaten Yunus’a karşı gizli bir haset içinde olan bazı dervişler: “Şuna bakın hele! Bula bula bir tek papatya getirmiş.” diye fısıldaşırlar. Taptuk Emre, olayın hikmetini Yunus’tan sorar. Yunus: “Şeyhim, kırları dolaştım, hangi çiçeğe varsam Allah’ı zikreder buldum. Hiçbirini koparamadım. Akşama doğru bir papatya bana seslendi: “Gel Derviş Yunus. Benim kellemi kopar. Ben bugün Rabbime zikirden gafıl oldum. Ölmek bana haktır, beni götür şeyhine” diye inledi. Ben de size onu getirdim. (Özçelik, 2015: 27)

Ben çocukken 1907’de Karaman’a, annemle gittiğimizde Yunus Emre Camii ve zaviyesini de ziyaret etmiştik. Birçok ikramlar arasında şeyhin eşi hanım:

-Yunus Emre burada, Kadirî tarîki üzere zikredermiş. Eğer müritler gelmezse, gördüğünüz şu ibrikler gelip onlarla birlikte tevhid okurlar, hu çekerlermiş, demişti. (Uzluk, 1966: 71)

Hacı Hulûsi çocukken babasının isteği üzerine ağaçtan deynek kesmeye gider. Bütün ağaçlar Allah’ı zikredince Hacı Hulûsi kuru bir odun alır. (Yağbasan, 2013: 66)

Üftâde hazretleri bir gün mürîdân ile tenezzühe çıkmışlardı. Dervişler, efendilerine takdîm etmek üzere her biri birer demet çiçek topladılar. Hüdâyî Efendi de eline bir adet sapı kırılmış bir çiçek alarak geri döndü. Herkes hediyelerini şeyhleri Üftâde' ye takdîm etmiş, Üftâde de kabûl ile memnûniyetini ızhâr etmişti. Hz. Hüdâyî hediyesini verince Hz. Üftâde:

– Oğlum arkadaşlarınız demet demet çiçek getirdiler, siz bize bir tek çiçeği mi lâîk gördünüz? buyurdu. Hz. Hüdâyî de:

– Efendimize ne takdîm etsek azdır; fakat hangi bir çiçeği koparmak için el uzattımsa tesbîhini işiterek elimi çektim. Ancak sapının kırılmasından dolayı bu çiçeği tesbîhinden kalmış gördüm. Bunu bir takdime olmak üzere huzûr-ı âlîlerinize getirdiğim ma'lûm-i mürşidâneleridir. Zarîf ve lâtîf cevâbını vererek şeyhinin bir kat daha muhabbet ve teveccühünü kazandı.(Yılmaz, 1999: 81)

2.7. Irmak Göl Veya Deniz Üstünde Yürüme

Su üzerinden yürüyerek geçme motifi Kitab-ı Mukaddes kaynaklıdır. İncillere göre, Hz. İsa'nın gösterdiği mucizeler arasında su üzerinde yürümekte vardır; ama Kur'an'da yer almaz. Hz. İsa'nın Havarilerinden Petrus'un, Hz. İsa'nın izni ve himmetiyle denizin üzerinde yürüdüğü bilgisi Kitâb-ı Mukaddes'te geçmektedir. (İncil, s. 32)

Ayrıca Sünni ve Bektaşî menâkıbnamelerinde de sık rastlanır. Bu motifte akla gelen ilk örnek ibadet etmeyi bilmeyen çobanın hikâyesidir. Önemli olanın niyet olduğunu vurgulayan anlatının sonunda çobanın göl üzerinden geçtiği görülür. Diğer örneklerde genellikle, velîler seccadeleri üzerinde deniz, nehir gibi su üzerinden geçerler ve bunu yardım amacıyla gerçekleştirirler.

Bu motifle; Menâkıbu'l Ârifin, Keramât-ı Ahi Evran, Menâkıbu'l Kudsiyye, Menâkıbı Hacı Bektaş-ı Velî, Vilâyetname-i Hacım Sultan, İncil ve Saltıname'de karşılaşıyoruz. (Ocak, 2016: 109-125)

Zekeriya Peygamber, karada yürür gibi, ayakları ıslanmadan su üzerinde yürür. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 270)

Köye girişte, Pazar Çamı'nın bulunduğu yerde İnegöl-Kütahya havalisinin pazarı kurulmuş. Buraya gelen pazar esnafının mal ve tezgâhları su altında kalınca köyden oraya kimsecikler gidip gelememiş. İnsanlar aç, hayvanlar ise yemsiz kalınca, Âlâ Sultan suyun üzerinden yürüyerek köylüye yardım etmiştir. (Aday, 2014: 387)

Eski zamanlarda bir ermiş kişi varmış. Bu kişiyi düşmanlar kovalamış. Koşarken Göksu ırmağının kıyısına gelmiş. O zamanlar köprü yokmuş. Arkada düşman önde bir ırmak... Bir ırmağa bir düşmana bakmış ve “Allah tevekkül” diyerek ırmaktan geçmeye karar vermiş. Irmağın üzerinden yürüyerek geçip, şimdi türbenin bulunduğu yere gelince durmuş. Burada ruhunu teslim etmiş ve buraya defnedilmiş, sonra da üzerine türbe yapılmış. Bir çiftçi deniz kıyısındaki tarlasını sürerken vakit gelince abdest alarak namaza hazırlanır. Tam namazını kılacağı sırada yanında bir adam belirir. (Ağlarca, 2009: 436)

Bir gün bir yere yetişmeye çabalayan çiftçiye adamın biri “Gözünü kapa ve denize doğru yürü ve her adım atışında eteğinden bir avuç toprak alarak ayağının önüne dök, sakın ola ki gözünü açıp eteğine veya sağına soluna bakma.” diye tembih eder.

Çiftçi adamın dediğini yapar ve epeyce yürür. Çiftçinin bastığı her yer kum olur, eteğindeki şey de hiç eksilmez. Merak edip gözünü açıp baktığında eteğindeki kum olduğunu görür. Fakat tam bu sırada adamın söylediklerini hatırlar hatırlamasına da, denize düşüp boğulmaktan da kurtulamaz. Çiftçi eğer gözünü açıp bakmasaymış Silifke ile Kıbrıs arası bu yol ile birleşecekti. (Alptekin, 2012: 111-112)

Mâlik b.Dînâr denizde yolculuk yapıyordu, deryanın ortasına varınca, geminin ücretini istediler. Mâlik b. Dînâr “param yok” dedi. Kendisinden geçene kadar dayak attılar. Akli başına gelince tekrar gelip ücret istediler, yine “yok” deyince bir daha dövdüler ve

-Elini ayağını bağlar seni denize atarız, dediler. Bu esnada denizde balıklar zuhur etti. Her birinin ağzında bir dinar vardı. Mâlik elini uzatıp bir dinar aldı ve adamlara verdi. Adamlar, bu manzarayı görünce Mâlik'in ayağına kapandılar ama o ayağını gemiden dışarıya attı, suyun üzerine bastı, yürüdü ve gözden kayboldu. (Attâr, 2015: 97)

Utbe b. Gulâm, bir zamanlar Dicle'nin kenarından giderken ayağı yere bastı ve yürüdü gitti. Nehir sahilinde bulunan Hasan-ı Basrî bu işe şaşı ve:

-Otuz yıldan beri sen emredileni yapmaktasın, ben ise irade edileni, diye seslendi. Bu sözü ile içinde bulunduğu rıza ve teslimiyet haline işaret etmişti. (Attâr, 2015: 121)

Ahmed b. Hadraveyh'in bin müridi, Bayezid-i Bistâmî'nin yanına gelmişlerdi. Bu bin müriden her biri su üzerinde yürür, havada uçardı. Hepsi yola çıktı, her birinin elinde asa vardı. (Attâr, 2015: 240)

Naklederler ki Selh b. Abdullah et- Tüsterî, su üzerinde yürüdüğü halde ayakları bile ıslanmazdı. (Attâr, 2015: 393)

İbrahim Havvâs'ın müridi olan Ebü'i-Hasan Alevî anlatıyor:

İbrahim Havvâs:

-Bir yere gideceğim, bana arkadaş olur musun, diye sordu.

-Biraz mühlet ver de eve gidip ayakkabılarımı giyineyim, dedim. Eve gelince kaygana yapılmış olduğunu gördüm. Bir parça yedikten sonra geri döndüm ve kendisine kavuştum. Yolda giderken önümüze bir nehir çıktı, şeyh ayağını su üzerine koyup yürüdü, ben de aynı şekilde kendisini takip ettim ama suya battım. Şeyh geri dönüp bana baktı ve:

-Yoksa ayağına kaygana mı takıldı, dedi. Şu iki hadiseden hangisinin daha acayip olduğunu bilemiyorum: Su üzerinde yürümesi mi, yoksa sırrıma aşına olması mı? (Attâr, 2015: 730)

Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî'de anlatıldığına göre, Hacı Bektaş, Sarı Saltık'ı Rumeli'ne gönderdiği zaman, bu derviş iki yakınıyla Karadeniz kıyısına gelmiş, seccadesini suya serip üstüne oturarak karşı yakaya geçmişlerdir. (Ayva, 2007: 195)

Bir gün Ahmed Câhidî Efendi Çanakkale'ye geçmek ister. İskeleye varınca parası olmadığı için kayıkçılar kendisini kayığa almazlar. Üzgün şekilde eve dönen

Ahmed Câhidî'nin karısı “Al şu seccadeyi de bin üzerine Çanakkale'ye geç gel.” der. Bunun üzerine seccadeyle denizin üzerinden geçer. Bunu gören balıkçılar keramet karşısında şaşırırlar. (BARE, 2003: 22)

İsa ile yola çıkan Havariler, onun bekledikleri yere gelmemesi üzerine bir tekneye binerek gölün karşı yakasındaki Kefarnahum'a doğru yol almışlar, bu sırada çıkan güçlü bir rüzgar gölü kabartmış. Havariler, gölde üç mil kadar yol aldıktan sonra İsa'nın gölün üstünde yürüyerek tekneye yaklaştığını farketmişler, onu tekneye almak istediklerinde de teknenin kıyıya ulaştığını görmüşler. (Baş, 2017: 184)

İmam-ı Şafii, Bizans diyarından Harun Reşid'e gelen ve İslam Âlimleri ile ilmi tartışmalar yapmak isteyen 400 ruhbanla Dicle sahilinde karşılaşmış, omzuna bir seccade atıp suyun üzerinde yürümüş, seccadeyi nehrin ortasına sererek kendisiyle tartışmak isteyenlerin yanına gelmesini istemiştir. Bunu gören, keşişler ise Müslüman olmuştur. (Baş, 2017:184)

Hasan el Basri de, Rabia'tül- Adeviyye'yi birgün Fırat nehrinin kenarında görmüş, hemen seccadesini suyun üzerine sererek ona gel de burada iki rek'at namaz kılâim demiştir. Rabia'da; Üstad! Dünya pazarını, uhrevi ve ruhani olanlara mı arz ediyorsun? Bari öyle bir şey yap ki, insanoğlu benzerini yapmaktan aciz kalsın, diye karşılık vererek seccadesini havaya sermiş, buraya gel, ta ki, halkın gözünden gizli kalasın, böylece ameline riya bulaşmasın diye muKabelede bulunmuştur. (Baş, 2017: 184)

Akil El Menbici'nin de, yanında bulunan bir grupla Fırat Nehrinden karşıya geçerken seccadelerini suyun üzerine atarak karşıya geçtikleri nakledilmiştir. (Baş, 2017: 184)

Hazret Sultan Yesevî, dervîşleriyle birlikte Gucduvân'dan, Abdul-Hâlık Gucduvânî'nin yanından ayrılıp Hacc ziyareti için Mekke'ye hareket eder. Leb-Ab kenarlarına geldiklerinde ırmağın suları coşmuş, büyük bir gürültüyle kıyıları beyaz köpükler doldurmuştur. İki kıyı arasında yolcu taşımak üzere kenarda duran kayıkçılara: “Bizi karşıya geçirin...” dediklerinde, kayıkçılar, haddinden fazla bir ücret isterler. Bunun üzerine, Ahmed Yesevî, bir kerâmet göstererek, esasını ırmağa doğru uzatınca

asası bir kayık haline gelir. Dervîşler teker teker “Bismillah” diyerek bu asadan yapılma kayığa binip karşı kıyıya geçerler. Bu vakıa karşısında hayretler içinde kalan ve yaptıklarına pişman olan kayıkçılar, Hazret Sultan Yesevî’den özür dileyip ayaklarına kapanırlar ve affedilmelerini isterler. (Bice, 2016: 90)

Bir gün Muhammed Bahaüddin hazretleri yanına Şeyh Şadi’yi alarak yola çıktı. Yolda büyük bir ırmak gördüler gürül gürül çağlayarak akıyordu.

-Şadi hadi bu suyun üzerinden yürüyüp karşı kıyıya geç.

Şadi korkudan titredi ama yapacak bir şey yoktu. Mecburen adımını attı. Sanki suyun üzerinde asfalttan bir yol vardı. Ayakkabısı bir damla ıslanmamıştı. (Bursalı, 1996: 1, 50)

Muhiddin-i Arabi anlatır;

Tunus limanında bir gemideydim. Gece uyku tutmadığı için güverteye çıkmış mehtabın seyrine dalmıştım. Geminin yanında uzun boylu, bembeyaz sakallı bir zat belirdi. Su üstünde yürüyerek geliyordu. Su üzerinde sanki ovada gidiyormuş gibi yürüyordu. Ertesi gün bir şeyh yanıma yaklaştı ve:

-Hızır ile geçen gece nasıldı? dedi. (Bursalı, 1996: 1, 131)

Bir gün Bekâ bin Batû deniz sahilde oturmaktaydı. Sahile yakın bir gemi geçiyordu. Gemideki bazı kimseler içki içip eğlenmekte ve diğerlerini rahatsız etmekteydi. Şeyh:

-Ey bilgisiz adam Allah’tan kork!

Gemidekiler:

-Sen kim oluyorsun ihtiyar adam.

Şeyh derhal denize emir verdi:

-Ey gemileri taşıyan deniz, o günahkârları içine al.

Derhal dalgalar yükseldi ve gemiyi içine aldı. Gemidekilerin feryatları yükseliyordu. Şeyh hemen su üstünde yürüyerek gemiye ulaştı ve bir narasıyla gemiyi su yüzüne çıkarttı. (Bursalı, 1996: 2, 593-594)

Zünnûn Mısırî şöyle anlatır:

Bir gün Mısır'dan Cidde'ye bir gemiyle geçerken gemide birinin cevherleri ve altın kesesi kaybolur. Sahibi gemiden bir genci suçlar. O gence eza ve cefa etmek istediler. Ben olabilecekleri engelledim ve durumu gence izah ettim. Genç yüzünü semaya çevirdi ve bir şeyler söyledi bir de baktık ki her birinin ağzından bir cevher olduğu halde denizin balıkları su yüzüne çıktılar. Genç cevherleri alıp dağıttı ve su yüzüne basıp geçip gitti. Bu olay karşısında herkes pişman ve perişan oldu. (Camii, 2005: 156-157)

İbrahim Havvâs demiştir ki: Bağdat'ta, Dicle kenarında abdest alıyordum. Dicle'nin karşı sahilinden bir kişinin, su üstünde yürüyüp geldiğini gördüm. Yaklaşınca gördüm ki, gelen İbrahim b. İsa. (Camii, 2005: 278)

Abdal Musa, Kaygusuz Abdal'la beraber kırk müridini, Bursa'da savaşıyor Orhan Gazi'nin askerlerine pirinç getirmeleri için Mısır'a gönderir. Bir gemiye binmek isterler ama gemici yer olmadığı için bu erenleri almak istemez. Onlar da eteklerine kum doldurup geminin peşinden denize serpe serpe ilerler. Her kum tanesinden kara parçası oluşur. Böylece bugünkü Kumluca sahilleri meydana gelir. (Çelepi, 2015: 1178)

Bir gün Muhammed Enhe adlı bir zât Geylani'yi bir adımda Dicle nehrini geçtiğini görür. (EA, 1992: 1, 402)

Ebu Osman Mağribi şöyle anlatır: Bir zaman Mısır'a gidecektim. Bineceğim gemi sahilden ayrılmıştı. Gemiye giden bir sandal vardı. Başka çarem olmadığı için su üzerinden yürüyerek sandala ulaştım. Sonra gemiye binip yolumuza devam ettim. (EA, 1992:5, 238)

Bir gün, Şeyh Mehmet Çelebi, Yazla Camii önünde Davut Halife ile birlikte göle karşı otururken yoldan geçen bir postacı durur, selâm vererek “Efendi Hazretleri Afşar’a nereden gideyim?” diye sorar. Şeyh gölü göstermiş: “Afşar karşıdadır, şöyle korkmadan doğru git. Mutlaka varırsın.” der. Postacı, duraksamadan izleyenlerin gözleri

önünde atı ile gölden aşip gider. Postacı su üzerinde Afşar sahiline yaklaştıkça göl üzerindeki atlıyı kıyıda toplanan halk Hızır Aleyhisselam sanısı ile beklemişler. Postacı Sarıkamış'tan kıyıya çıktığında, halk: "Sultanım, siz Hızır Peygambersiniz." diyerek sarılır. Postacı: "Ben aciz bir kulum. İstanbul'dan gelip Konya'ya gidiyorum. Gölün karşı yakasında cami önünde oturan bir azizden yolu sordum." diyerek anlatmaya başlamış. Sonunda da: "Böyle heybetli kimse görmedim. Birkaç adım gideyim. Göle batmaz isem bu aziz evliyadır dedim ve atı deryaya sürdüm. Sular tahta oldu. Bende bir şey yok. O azizin kutsal nefesi ile buraya geldim. Sizler o makamın değerini bilememişsiniz." demiş. Halktan birileri cevap vermiş: "Biliriz, o makama Yazla derler ve o aziz Şeyh Mehmet Çelebi'dir." demiş. Postacı olayından sonra Afşar halkı toplanarak ertesi gün Yazla'ya gelip şeyhi ziyaret etmişler. Şeyh, halka seslenmiş: "Baba ve dede yolunda giden azdır. Sonuçta her kulu ayıbı ile kabullenmek gerekir." demiş. (Göde, 2010: 327)

Timurlenk, Eğirdir'e gelmiş ve burayı kuşatmış. Eğirdir'in ileri gelenleri Zorti Baba'yı Timur'la konuşmak ve onu bu davranışından vazgeçirmek üzere görevlendirmişler. Ancak Timur Zorti Baba'yla dalga geçmiş. Zorti Baba da:

"Senin gibi adama hükümdar değil, ancak zort denir." demiş.

Buna Zorti Baba'nın boynuna değirmen taşını geçirtip göle atılmasını emretmiş. Zorti Baba, boynunda değirmen taşı gölün içinde yüzüyor, suya batmıyormuş. Hatasını anlayan Timur "Ne keramettir?" diyerek bu kişiye Köprübalık avlığını vakfetmiş. (Göde, 2010: 328)

Hacı Baba, Eğil'deki Selahattin Eyyubi (Taciyan) Camii'nde yıllarca imamlık yapmış, çok dürüst bir insandır. Bir gün, bir kadının elini görmüş ve günaha girdiği inancıyla o mahalleden ayrılıp, Çarıkören (Tekke) Mahallesi'ne yerleşmiş. Bir kişi nedeniyle, Dicle'den karşıya geçmek istemiş. Fakat, sular çok azgınmış. Hemen sırtındaki hırkasını çıkarıp suya sermiş ve üstüne oturup geçmiş. Dicle kenarına bir değirmen yapmak istemiş. Rüyasına giren Zülküfül Peygamber, bu değirmeni yapması için, ona izin vermemiş. Buna darılan Hacı Baba da "Beni, ölünce Zülküfül Peygamber'in yanına değil. Hz. Elyasa'nın yanına gömün." demiş. (Helimoğlu Yavuz 1993: 54-55)

Hacı Baba, Eğil'deki Selahattin Eyyubi (Taciyan) Camii'nde yıllarca imamlık yapmış, çok dürüst bir insanmış.

Bir gün bir kadının elini görmüş ve günaha girdiği inancıyla o mahalleden ayrılıp, Çarıkören (Tekke) Mahallesi'ne yerleşmiş. Bir iş nedeniyle, Dicle'den karşıya geçmek istemiş. Fakat sular çok azgınmış. Hemen sırtındaki hırkasını çıkarıp suya sermiş ve üstüne oturup geçmiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 58-59)

Malya Ovası'nda mağlup ve esir edilen Baba İlyas müridlerinden bazıları katledilir, bazıları vezir Celâluddin Karatay'ın isteğiyle denize salıverilirler. Böylece suçlu olanlar boğulacak, olmayanlar kurtulacaktır. Fakat sonuç şaşırtıcıdır; çünkü denize bırakılan müridlerin kimi deniz üstünde yatmakta, kimi oturmakta, kimi de yürümektedir. Bu suretle suçsuz oldukları görüldüğü için serbest bırakılırlar. (Ocak, 2017: 277)

Hacı Bektaş, Sarı Satık'ı Rumeli'ne gönderdiği zaman, bu derviş iki yakınıyla Karadeniz kıyısına gelmiş, seccadesini suya serip üstüne oturarak karşı yakaya geçmişlerdir. (Ocak, 2017: 277)

Sultan Hacı Hamza dinî bayramlarda, Bitlis ve civarında bulunan mübarek zâtların ziyâretine gidermiş. Bayram sabahları türbenin önünde yola hazır hâlde beyaz bir at peyda olurmuş. Şeyh Hamza kalkar, kendisine tahsis edilen beyaz ata biner, atını Bitlis istikâmetinde Van Gölü'ne doğru sürermiş. Şeyh Hamza'nın bu gidiş gelişlerini atıyla Van Gölü üzerinden yaptığını görenlerin olduğu rivayet edilmektedir. (Önay 1987: 107)

Hubyar Sultan'a:

-Dervişsen keramet göster, demişler.

Hubyar'ı bir kayığa bindirerek, adalardan birine götürmüşler. Kayık geri dönerken Hubyar Sultan denizde yürüyerek gelmiş. Bu adam sihirbaz, diyerek fırına atmışlar. Fırına attıklarında sakalının buz tuttuğunu görmüşler. (Özen, 2001: 101)

Vaktiyle bir çoban varmış; her sabah erkenden sürüsünü önüne katar, akşama kadar o dağ senin bu tepe benim demeden durmadan hayvanlarını otlatırmış. Onları

otun en iyi olduğu ovalara götürür, suyun en içimlisine indirirmiş. Sürüsündeki her bir koyun birer dana kadar büyümüş, gelişmiş. Bu çoban aynı zamanda son derece iman ve itikat sahibi bir kimseymiş. Allah’ın birliğine inanır, fakat nasıl ibadet edeceğini, ona nasıl kulluk edeceğini bilmezmiş. Daha doğrusu dağların başında kimse ona bunları öğretmemiş. Sonunda çoban düşünceye dalar. Ona göre en kıymetli şey nedir: Yağ, süt, yoğurt, vb. Ve başlamış Allah’a dua etmeye, ibadet etmeye: “Aman Allahım geliver, sütümü, yoğurdumu yiyiver.” dermiş. O her gün böylece ibadet eder dururmuş. Bir gün büyük bir velînin yolu bu çobanın bulunduğu taraflara düşer. Velî çobanı görünce onun ibadet şekline şaşar. Onu bir müddet seyrettikten sonra sorar: “Ne yapıyorsun?” “Allah’a ibadet ediyorum.” Bunun üzerine velî, çobana, nasıl ibadet edileceğini öğretmeye başlar. Bir müddet bu işle meşgul olan velî, daha sonra gideceği yere yetişmek üzere oradan ayrılır. Çoban da öğrendiği yeni bilgileri tatbik etmeye başlar. Velî biraz gittikten sonra arkasından bir sesin kendisini çağırdığını anlar. Döner bakar ki az evvel bir şeyler öğrettiği çoban kendisine işaret vermekte ve bir şeyler sormaktadır: “Bir yeri unuttum, bir daha anlatıver.” Velî bakar ki az evvel kendisinin dizlerine kadar girerek geçtiği gölden çoban âdeta yürüyerek geçmektedir; topuklarına kadar suya ya girmiştir veya girmemiştir. Onun ibadet etmedeki samimiyetini ve ayakları suya girmeden gölden geçişini birlikte düşünen velî, çobana şu cevabı verir: “Sen yine bildiğin gibi ibadet et, bildiğin gibi dua et Allah’a, hepsi kabul olunur.” (Sakaoğlu, 2011: 111-112)

Korkut Ata, kırmızı bir kilim alır ve onu Siriderya’nın suyunun üzerine serer; orada devamlı kopuz çalmaya başlar. Anlatırlar ki o kopuzunu çalmaya başlayınca nağmelerini bütün dünya can kulağıyla dinlermiş. Gökte uçan kuş, esen rüzgar durur, Korkut’un kopuzunu ve nağmelerini dinlermiş. (Sakaoğlu, 2012: 50)

Orhan Gazi zamanında dünyayı dolaşan bir derviş varmış. Bu dervişin yolu Gebze’ye düşmüş. Derken bir gün karşı kıyıya geçmek istemiş. Gemicilere rica etmiş:

“Ey oğullar, beni karşı tarafa geçirin.”

Gemiciler pek oralı olmamış. Bunun üzerine derviş kendi başının çaresine bakmaya karar vermiş. O, elbisesinin etek kısmını bir torba gibi kullanarak içine toprak doldurmuş. Sonra da denize doğru yönelerek seslenmiş:

“Biz, Allah’ın emri ile karşıya böyle geçeriz.”

Derviş bir yandan denize doğru yürüyor, bir yandan da kucağındaki topraktan avuç avuç ön tarafa serpiyormuş. Döktüğü topraklar kara parçasına dönüşüyor, o da üzerinde ilerliyormuş. Üstelik eteğindeki toprak da hiç eksilmiyormuş. (Sakaoğlu, 2012: 204-205)

Hasan Dede ile Horasan Baba Türkistan taraflarından geze geze gelmişler. Aşağı Pasin’e geldiklerinde Horasan köyüne yerleşmek isterler. Aras Nehri’ni geçmek gerekiyormuş. Horasan Baba okuyarak esasını yere vurmuş, nehir derhal ikiye bölünmüş. Bu durumdan faydalanarak önde Horasan Baba, arkada Hasan Dede yürüyerek beri tarafa geçmişler. Suyu geçtikten sonra ayaklarına baktıklarında Horasan Baba’nın ayaklarının ıslandığını fakat Hasan Dede’ninkinde hiçbir şey olmadığını görmüşler. Bunun üzerine Horasan Baba, Hasan Dede’ye hitaben, öldüğümüzde seni yukarı, beni de aşağı gömsünler demiş. (Seyidoğlu, 1997: 50)

Halil Dede bir mağarada yaşar, ara sıra mağarasından dışarı çıkarak etrafı dolaşmış. Yine mağarasından çıkıp etrafı gezindiği bir sırada Aras Nehri üzerinde köprü kurmaya çalışan bir kalabalık görür. Ustalar her ne kadar uğraşmışlarsa da köprüyü kuramamışlar. Halil Dede çalışanların yanına gelir: “Her şeyiniz tamam ama iki taşınız eksik, o iki taş olmazsa bu köprü tutmaz.” der. Taşlar sayılır incelemeler yapılır, gerçekten iki taşın eksik olduğu anlaşılır. İki taş bulup getirilir. Ustalar köprü’nün ayaklarını nereye kuracaklarına karar veremezler. Yine Halil Dede ‘ye sorarlar. Halil Dede biraz düşündükten sonra ustalardan kendisini takip etmelerini ister, elindeki sopayla nehri geçmeye başlar. Yedi yerde sopasını suya batırır. Buralara kurulur ve köprü tamamlanır. (Seyidoğlu, 1997: 152-153)

Hacı Bektâş bir gün Arafat Dağı’ndaki çilehânedan çıkıp Zemzem Pınarı denilen pınarın yanına geldi ve orada bir çoban gördü. Hünkâr, çobanın yanına gelip arkasını sığadı ve adını sordu. Çoban: “Adım Sarı Saltuk’tur. Ne emredersiniz?” diye cevap verdi. Hünkâr: “Haydi seni Rum’a saldı” dedi. Sarı Saltık’ın gözünden perdeler kalktı, erlik mertebesine erdi. Hünkâr, Sarı Saltık’a bir yay, yedi ok verip beline tahta bir kılıç kuşattı. Yanına da Ulu Abdal ile Kiçi Abdal adlı iki dervîşi yoldaş etti. Sinop üzerinden doğruca Karadeniz kıyısına gelen Sarı Saltık, seccadesini denize serip: “Ey erenler

seccadesi! Erenler nereye götürürse o yana yürü” dedi. Böylece Gürcistan’a geldiler. Gürcü beyi o sırada sahilde gezintide iken gelenleri karşılar. Gelenlerin gerçek er olduğunu anlayan Gürcü beyi onlara iltifat eder. Sarı Saltık da onları imana çağırır, onları Müslüman eder ve Hüseyinî Tac giydirebilir. Sonrasında seccadesini yine denize sererek aynı şekilde gider. Kaligra Kalesi’ne varır. Kalenin surlarına yükselirken ayağını bastığı her taş hamurlaşır. İçerde yedi başlı bir ejderhanın olduğunu gören Sarı Saltık, ejderhaya saldırır ve yedi başına birer ok atar. Ejderha, Sarı Saltık’ı sıkıştırınca Hızır’ı çağırır. O sırada Hünkâr, Hızır ile sohbet ediyormuş. Hızır’a Sarı Saltık’ın imdadına yetişip ona kılıcını hatırlatmasını ister. Hızır gelip Sarı Saltık’a tahta kılıcını hatırlatınca, Sarı Saltık tahta kılıcıyla ejderhayı öldürür. Bu olay ahali tarafından duyulur ve orayı terk eden beye haber verilir. Kalenin beyi canu gönülden Sarı Saltık’a muhib olup imana gelir. (Gölpınarlı, 1995: 44-45)

Sarı Saltuk, İlyas Peygamberin duasını okuyarak deniz üzerinde yürür batmaz. (Uçkun, 2014: 142)

Sarı Saltuk’un, Ankabil adlı atı da denizde suya batmadan yürümekte, düşman gemilerini takip etmektedir. (Uçkun, 2014: 142)

Sarı Saltuk seccadesini denize sererek yanındaki dervişlerle Karadeniz’i geçer; denizde karşılaştığı kâfir gemilerini bir işareti ile çark gibi döndürür; elini denizden çıkarıp ileriye uzatarak Ata Baba adlı dervişi, yedi gün uzaklıktaki kıyıya velayet gücü ile bırakır. (Uçkun, 2014: 142)

Sultan IV.Murat sefere giderken Darende’de bulunan Somuncu Baba’ya hayır duası için bir kese altın gönderir. Elçi çilehanedeki fakir görünümlü adamın kazdığı toprağın altın olduğunu görür. Somuncu Baba ile arkadaşı suyun üzerine serdikleri bir postun üzerine otururken IV.Murat da gelip oturur. somuncu Baba akşamın işini sabaha bırakmadıkları takdirde IV.Murat’ın fethe müyesser olacağını söyler. Padişah onun sözünü tutunca kaleyi zamanında fetheder. (Yağbasan, 2013: 47)

Seyyid Ali Sultan, içinde Süleyman Paşa’nın da bulunduğu gaziler ile Çardak’a kadar gelip buradan karşıya geçmek ister. Ancak o sırada orada bulunan gemici bunları karşıya geçirmeye yanaşmaz ve gemisi ile kıyıdan açılır. Bu durum karşısında

hiddetlenen SeyyidAli Sultan eline aldığı kumları denize serpince su üzerinde bir yol oluverir ve Sultan bu yol üzerinde yürümeye başlar. (Yıldırım, 2007:109-110)

2.8. Irmak Göl Veya Denizi Yarıp Karşıya Geçme

En eski devirlerden beri Türklerin tabiat kültüründe su önemli bir unsur olmuştur. Orhon yazıtlarında “yer-su” Türklerin koruyucu ruhları olarak zikredilir. Ongin yazıtında “yer-sub tengri” sözü geçmektedir. Bunun yanısıra, Oğuzların çok bereketli bir pınar yanındaki kayayya taparak secde ederlerdi. Altay- Yenisey Şamanist Türklerin ayinlerinde söyledikleri ilâhilerde Yenisey, Abakan, Kem, Tam ırmaklarının adları geçer. Altın Ordu Kıpçaklarının destanşlarında Volga ırmağına. “Ana İdil” denilmektedir. (İnan, 1976: 40-41)

Bu başlık altında akla ilk gelen Kur’an’da yer alan, Hz. Musa’nın Kızıldeniz’i yarıp karşıya geçme mucizesidir. Aynı zamanda Kitab-ı Mukaddes’te geçmektedir. Örneklerine daha çok Sünni ve Bektaşî menakıbnamelerinde rastlanılır. İncelememizde örneklerine fazla rastlamadık.

Hz. Musa, Meyden çölünde kavmi ile ayin yapıp kurban kesmek ister. Firavun önce izin verir, sonra peşlerine düşer. Hz. Musa’nın asasıyla Kızıldeniz’de kuru bir yol açarak halkını kurtarması, daha sonra denizin tekrar kapanarak Firavun ve yoldaşlarının yok olması Musa’nın başka bir mucizesidir. Firavun deniz kapanırken son anda iman eder ve secdeye kapanır. Allah diğer insanlara ibret olsun diye onun bedenini çürütmeden secdede olduğu gibi bırakır. (Özçelik, 1999: 37)

Hz.Musa’nın asasıyla Kızıldeniz’i ortadan ikiye yarıp kendisine inananlarla birlikte Firavun’nun zulmünden nasıl kurtulduğu şu şekilde yer almaktadır:

Musa’ya: “Asanla denize vur” diye vahyettik. Deniz hemencecik yarılıverdi de her parçası kocaman bir dağ gibi oldu. Ötekileri de buraya yaklaştırdık. Musa’yı ve onunla birlikte olanların hepsini kurtarmış olduk. Sonra ötekileri suda boğduk. Şüphesiz, bunda bir ayet vardır. Ama onların çoğu iman etmiş değildirler. Ve hiç şüphesiz, senin Rabbin, güçlü ve üstün olandır, esirgeyendir.” (Şuara 63-68)

Abdullah bin Zeyd karşı kıyıya geçmek için parası olmayan birkaç fukaraya;

Gam ve keder çekmeyiniz! Benim tarafımdan bu nehre “Zeydoğlu sularını çekmeyi emrediyor!” deyiniz. Yeter!

Gerçekten yetiyor. Boynu bükük bekleyen fukaraların önüne bir selamet caddesi açılıyor. (Bursalı, 1996:1, 156)

Hacı Bektaş’ın ileri gelen halifelerinden Seyyid Cemal’in oğlu Asildoğan bir aralık Rumeli tarafına geçmek üzere Gelibolu karşısında boğazın kenarına gelmiştir. Bir kayıkkralayıp karşıya geçmek dilerse de, kayıkçılar tarafından rededilir. Bunun üzerine Asildoğan denize doğru yürümeye başlar. O yürüdükçe deniz iki yana açılır ve kara ortaya çıkar. Bunu gören kayıkçılar aman dileyip pişman olurlar ve istediği kayığı verirler. (Ocak, 2017: 276)

Kütahya evliyasından Habip Hacı ve Beğce Sultan dervişleriyle Seyyitgazi Tekkesi’ne gitmektedirler. Yolda önlerine bir ırmak çıkar. Fakat şiddetli yağmur ırmağı kabartıp çoşturmuştur. Bu yüzden karşıya geçiş imkansızdır. O arada Hacım Sultan da yanlarına gelir, durumlarını görür. Hacım Sultan ırmağa yaklaşır, ırmak hemen ikiye yarılr. Açılan yoldan hep birlikte karşıya geçerler. (Ocak, 2017: 276-277)

Hasan Dede ile Horasan Baba Türkistan taraflarından geze geze gelmişler. Aşağı Pasin’e geldiklerinde Horasan köyüne yerleşmek isterler. Aras Nehri’ni geçmek gerekiyormuş. Horasan Baba okuyarak esasını yere vurmuş, nehir derhal ikiye bölünmüş. Bu durumdan faydalanarak önde Horasan Baba, arkada Hasan Dede yürüyerek beri tarafa geçmişler. Suyu geçtikten sonra ayaklarına baktıklarında Horasan Baba’nın ayaklarının ıslandığını fakat Hasan Dede’ninkinde hiçbir şey olmadığını görmüşler. Bunun üzerine Horasan Baba, Hasan Dede’ye hitaben, öldüğümüzde seni yukarı, beni de aşağı gömsünler demiş. (Seyidoğlu, 1997: 50)

Sarı Saltuk, elindeki Hz. Ebu Bekir’e ait asa ile Çanakkale boğazını ikiye ayırarak geçer. (Uçkun, 2014: 142)

Şeyh Badin 490 yıl önce Batman Malabadi’den gelip Alyar’a yerleşmiş. Şeyh Badin bir gün hastalanır. Ölmeden önce söyle vasiyet eder. “ Benim boyunduruğa girmemiş iki tosunum var. Ben öldükten sonra, tosunlarımı kagnı arabasına koyun, tabutumu da arabanın üzerine koyun. Tosunların durduğu yerde gömün beni” der. Seyh

Badin ölür. Aylar ile Konakkuran Belediyesi arasında Murat Nehri geçmektedir. Mevsim de ilkbaharmıs. Bu mevsimde Murat Nehri azgın bir hal alır. Hiç kimselere geçit vermez. Öyle ki önüne geçeni kapıp götürürmüs. Bu yüzdendir ki bu nehrin üzerine köprü kurulamamıştır. Kurulan her köprü de ilkbahar akınsına dayanamayıp yıkılıp gitmiştir. İşte böyle bir ilkbahar günü Şeyh vefat eder. Aglamalar sızlamalar bittikten sonra, sıra Şeyh'in vasiyetine gelir. Tosunları arabaya koyduktan sonra, Şeyh'in tabutunu da bu arabanın üzerine koyup "Ya Allah" deyip tosunları serbest bırakırlar. Tosunlar kağrı arabasını alıp Konakkuran'a doğru hareket ederler. Önde kağrı arabası arkada köy halkı Murat Nehrine kadar gelirler. Kağrı arabasın nehrin önüne gelir gelmez nehir ikiye ayrılıp gelenlere yol verir. İnsanlar karşıya geçtikten sonra nehir tekrar birlesip eski heybetiyle akmaya baslar. Bugünkü Konakkuran kabristanının bulunduğu yerde tosunlar durur ve Şeyh buraya gömülür. (Yalçinkaya, 2008: 116)

Pakça Sultan ve dervişleri ile birlikte Seyyid Gazi'ye gitmektedir. Yolda önlerine coşkun bir ırmak çıkar. Pakça Sultan ve dervişlerırmağı geçemezler. Hacım Sultan suyun yanına gelip şöyle der: "Ey aziz su! Pâk, tayyib ve tâhir su! Akub dost cemâlin arzusun idersin. Ol dost aşkına bize geçit ver. Sen dahi dostuna biz dahi dostu gideriz, durmak yok." Sonra su iki parça olup aşağı kısım akar, yukarı kısım öylece kalır ve dervişler karşıya geçerler. (Yıldırım, 2007:110)

2.9. Cansız Varlıkları Konuşturma

Ocak'a göre genelde sünni ve Bektaşî menakıbnâmelerde rastlanılan bu motif örneklerine araştırmamız boyunca fazla rastlamadık. Kayalar ve ağaçlar doğruyu söylemeleri, şahitlik yapmaları için velî tarafından dile gelmiştir.

Hacım Sultan çobanlık yapıyordu. Köyde tek ineği olan bir kadın ineğini güdülmesi için sürüye bırakır. Hacım Sultan kadıncağıza: "Valide, Allah Teâlâ'nın emri ile bu ineği kurt yer. İstersen sığıra salma." dedi. Kadın onun sözlerine kulak asmadı ve Hacım Sultan'ın söylediği gerçek oldu. Kadın ineğini kurdun yediğine inanmadı ve Hacım Sultan'ın onu sattığını düşünerek kadıya gitti. Hacım Sultan da şahitlik yapmaları için kurdun ineği parçaladığı kayaları çağırdı. Kayaların dile geldiğini gören kadı ve yaşlı kadın hayrete düştüler. (Alşan, 2012: 314)

Allah'ın Resulü çölde bir adamla karşılaşır. Onu Allah'a inanmaya davet eder. Fakat adam bunun için bir delil ister. Bunun karşılığında Resul-i Ekrem ileride bir ağacı işaret edip:

-İşte bu ağaç şahidimdir, buyurdular ve ağacı yanlarına davet ettiler. Ağaç Peygamberin huzuruna geldi ve üç kere şahadet kelimesini tekrarladı. Sonra da eski yerine döndü. (Bursalı, 1996:2, 127-128)

Muhammed b. Hâlid Âcürî şöyle buyurur:

Bir zamanlar kiremit işiyle uğraşıyordum. Sıralanmış kerpiçlerin içine girdiğim bir gün, bir kerpiğin diğerine şöyle seslendiğini duydum:

-Yarın ateşe gireceksin, Allah yardımcın olsun.

Bunu duyduktan sonra hiç tuğla pişirmedin. (Camii, 2005: 171)

Günlerden bir gün, kadının biri eşi yanında olmadığı halde hamile kalır. Köylüler bu durumu sorup soruştururlar. Kadına kimden hamile kaldığını sorarlar. Kadın da Şeyh Cürûh'tan hamile kaldığını söyler. Şeyh bunun doğru olmadığını ve iftiraya uğradığını söyler. Köylüler de Şeyh'ten söylediklerini kanıtlamasını isterler. Bunun üzerine Şeyh "Benim tanıklarım kadının karnındaki çocuk, söğüt ağacı ve çobanın keçesidir", der. Köylüler bu durumu yadırgasalar da kabul ederler. Bütün köylü toplanır. Şeyh Cürûh elindeki asayı kadının karnına dokundurarak "senin baban kimdir?" diye sorar. Çocuk dile gelip "Benin babam çobandır." der. Söğüt ağacına "Sen ne gördün?", diye sorar. Söğüt ağacı "Kadınla çoban her zaman benim gölgede buluşurlardı." der. Şeyh, keçeye sorar. "Sen ne gördün?" Keçe "benin üzerimde birlikte oldular." der. Bunun üzerine köylüler büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Bunun üzerine köylüler, kan ile çobanı recim ederler. Bu recim taşlarından yan yana iki tepecik oluşur. Seyh'in en büyük kerameti, anne karnındaki cenini, ağacı ve keçeyi konuşturmasıdır. (Yalçınkaya, 2008: 121)

2.10. Yerden Taş Veya Kayadan Su Fışkırtma

Bu motifi, asayı (mızrak-ok) yere vurarak su çıkarma ve yerden su çıkarma olarak iki başlık altında ele aldık. Genellikle kuraklık yaşayan, abdest almak isteyen, yolculuk halinde susuz kalan, kerametini görmek isteyenlere ve savaşlarda susuz kalan kişilere velînin gösterdiği bir keramettir. Bunu bazen dua ederek, bazen de asasını yere

vurarak gerçekleştirir. Bazen de kendisine saygı duymayanları cezalandırmak amacıyla yerden su çıkartır ve yerleşim yerini helak eder.

Kaynağını Kur'an, kutsal kitap ve hadis kaynaklı peygamber kıssalarından alan yerden su çıkarma motifli efsaneler, Türk kültüründe suya yüklenen anlamlarla alakalı olarak, eski Türk kültüründeki tabiat kültüne ait inanışların izlerini taşımaktadır. İslam'ın benimsenmesinden sonra eski Türk kültürüne ait inanışlar dönüşmüş, başka bir ifade ile yeni inanışlar ile bütünleşerek yeni sosyokültürel ortama uyum sağlamıştır. Bu efsanelerdeki tabiat kültüne bağlı unsurlar, İslam dini ve tasavvufun da etkisiyle velî kültü ile bütünleşmiştir. (Kumartaşlıoğlu, 2016: 132)

Bu motif başta Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî olmak üzere üç eserde kullanılmıştır. Fakat en bol rastlandığı yer, adı geçen menakıpnamedir. İlk menkabe, Hacı Bektaş'ın Lokman-ı Perende yanındaki müritlik dönemine aittir. (Ocak, 2017: 273)

Velîlerin yerden, taştan veya kayadan su çıkarma kerametleri, Türk edebiyatının İslami döneme ait ilk eserlerinde mevcuttur. Bu eserlerden Saltukname'de, Sarı Saltuk pek çok yerden şifalı su çıkararak keramet göstermektedir. Kerametleri susuz kaldığı bir yerde esasını yere vurarak susuzluğu gidermede, yine esasını yere vurarak yerden çıkan su sayesinde yöre halkının Müslüman olmasını sağlamada etkili olmuştur. Bu kerametler onun velîliğini pekiştirip halkın Müslüman olmasını sağladığı gibi, suyun çıktığı yerleri kutsallaştırarak ziyaret yeri hâline gelmesini ve yeni fethedilen bölgelerin bu sayede vatan hâline gelmesini sağlamıştır (Kumartaşlıoğlu, 2016: 121)

Türklerde yer-su kültürünün diğer önemli bir parçası ise suydur. Türk din tarihi içerisinde su, karşımıza her şeyden önce safiyet ve temizlik sembolü olarak çıkmaktadır. İbn Fadlan, Oğuzların suyu temizlik amacıyla kullanmadıklarını bildirir. XIII. yüzyılda ise Cengiz Han'ın bu âdeti yasa ile kanunlaştırdığı görülür. Geleneksel Türk kültüründe suyu kutsal kabul eden Türkler, bu suların birer "ıyesi" yani ruhu olduğuna inanırlardı. Bu su ruhuna Yakutlar "ü içite" veya "ukulan toyun", Buryatlar "uhun ecen", Karagas Türkleri ise "sug ezi" adını vermekteydi. Türkler bu su ruhlarına saygı gösterir ve onları memnun etmek için henüz buzağılamış bir inek kurban eder, saçları olarak ise içki sunarlardı. (Kalafat, 1995: 2)

Türk kültürü içinde pınarların oluşumu ya da yerden su çıkarma ile ilgili efsaneler, özellikle İslamiyet'in kabulünden sonra çoğunlukla velîlerin keramet göstermesi şeklinde olmaktadır. İnsanların susuzluktan çaresiz kaldığı durumlarda velî, keramet göstererek su çıkarır. Bu kerameti peygamberlerde de görebilmek mümkündür. Hz. Muhammed'in bu şekilde mucizeleri rivayet olunur. Hz. Muhammed bir keresinde savaş sırasında da okunu yere saplar ve çıkan suyla yanındakilerin susuzluğunu giderir. (Göde, 2010: 113)

Su kültü temelinde şekillenen inanışlar, İslamiyet'in kabulünden sonra dini bir görünüm alarak toplum hayatında yaşamaya devam etmiştir. İslami bir kimliğe bürünen su merkezli inanışlara bu kimlik adeta dini bir dokunulmazlık sağlamış ve bu sayede su, diğer Müslüman milletlerde görülmeyen bir şekilde Türklerde kutsal sayılmaya devam etmiştir. (Peker, 2015: 192)

“Hani, Mûsâ kavmi için su dilemişti. Biz de”Asanı kayaya vur” demiştik, böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, her boy kendi su alacağı pınarı bilmişti. “Allah’ın rızkından yiyin, için. Yalnız, yeryüzünde bozgunculuk yaparak fesat çıkarmayın” demiştik.” (Bakara 60)

“Biz, İsrailoğullarını oymaklar hâlinde on iki kabileye ayırdık. Kavmi kendisinden su isteyince, Musa’ya; ‘Asanı taşaya vur!’ diye vahyettik. Derhal ondan on iki pınar fışkırdı. Her kabile içeceği yeri belirledi.” (Â’raf 160);

Hz. Eyüp, öyle dertlerin sahibi olmuştu ki; vücudunun dış tarafında yara olmadık hiçbir yeri kalmamıştı. Karnı, bağırsakları, ciğerleri, bütün vücudunun iç organları da hastaydı. Allahû Tealâ bunun üzerine diyor ki: “Ayağını yere vur. İşte sana su.” Hz. Eyüp, su ile yıkanıyor. Dışındaki bütün yaralar bir anda iyileşiyor. O sudan içiyor ve içindeki bütün organlar da iyileşiyor. (Sad-42)

Musa Peygamber ve kavmi Tih çölünde aç ve susuz kalır. Kavmi için dua eder, Allah da asasını taşaya vurmasını emreder. Musa taşaya asa ile vurunca taşın on iki yerinden su fışkırır. Ayrıca Allah’ın emri ile bir bulut onlara gölge olur ve gökten sofralar iner. (Köksal, 2004: 79-80)

Bir defasında sefer esnasında abdest almak ve içmek için su bulunamayınca, Hz. Peygamber ellerini içinde çok az su bulunan bir kabın içine sokar ve ellerinden pınar gibi su akmaya başlar. (Yıldırım, 2007: 111)

Yoldan çıkmış bir kabile, çölün ortasında susuzluktan kurumaktadır. Âdem Peygamber, elini bir taşın üzerine koyar. Taş yarılır ve bir pınar akmaya başlar. Pınar ırmak olup, akar. Bunu gören iman eder ve kuraklıktan kurtulurlar. (Kaplan, 2004-a: 57)

Hız. Meryem doğum yapacağı sırada, bir anda şırırl şırırl akan bir çay ortaya çıkar. O sudan içer ve temizliğini yapar. (Kazancı, 1997-a: 219)

Mekke çölünde susuz kalan Hız. İsmâil ile annesi Hacer, Safa ve Merve tepeleri üzerinde su ararlar. Çok sabırsızlanan Hız. İsmâil, ayağı ve eli ile kumları eşelemeye başlar. Bunun üzerine orada bir pınar peyda olur. Buna da zemzem adı verilir. (İA: 5, 1110)

Hacer, oğlu İsmail'i emzirirken Hız. İbrahim onları ikinci eşi Sâre'den korumak için Mekke'ye getirir. O zamanda Mekke'de ne bir insan ne de yiyecek ve içecek vardır. Hız. İbrahim yanlarına bir miktar su ve yiyecek bırakarak oradan ayrılır. Hacer, Hız. İbrahim'e bu ıssız yere onları neden bıraktığını sorunca bunun Allah'ın emri olduğunu öğrenir ve "Öyleyse o bizi zayı etmez" der. Su bitince Hacer su aramaya başlar. Bu sırada Hacer bir ses işitir. Hız. İsmail'in bulunduğu yerde bir meleğin yeri eşelediğini ve yerden su çıktığını görür. O sırada Hacer "dur dur" (zem zem) der. Hemen oraya gelerek kabını doldurmaya ve suyun etrafını çevirmeye başlar (Kumartaşlıoğlu, 2016: 129)

Yakup Peygamber Ağrı Dağı'nın doruğuna çıkıp Nuh'un gemisini görmek ister. Yanına birkaç kişiyi de alarak Ağrı'ya tırmanmaya başlar. Bir ara susarlar. Yakup Peygamber Allah'a dua eder. Az sonra asasını vurduğu yerden bir su fişkırmaya başlar. Bugün Ağrı Dağı'nın eteklerinde akan suyun bu su olduğuna inanılır. Bu suya adak adamak ve dilek dilemek için gelenler olur. (Kumartaşlıoğlu, 2016: 129)

Hız. İsa havarileri ile birlikte bugünkü Derme Suyu'nun bulunduğu yere gider. O günlerde hava aşırı sıcak olduğu için kuraklık görülmeye başlar. Bu duruma üzülen Hız. İsa asasını bir noktaya vurur. Vurduğu yerden büyük bir su fişkırır. Su biraz aktıktan

sonra, bir göl hâline gelir. Hz. İsa yine asası ile suyu Malatya tarafına doğru sürükler. Bugün Malatya ve Gündüzbeyi halkının kullandığı suyun, Hz. İsa'nın asası ile çıkarıp getirdiği su oluşu düşünülür. (Kumartaşlıoğlu, 2016: 130)

Hz. Nûh'un yolu putlara tapan bir köye düşer. Köyde su yoktur. Suyu çok uzak mesafelerden taşımaktadırlar. Halka kendini tanıtır ve onları doğru yola çağırır. Köylüler eğer bulundukları yere su getirirse, onun peygamberliğine inanacaklarını söylerler. Hz. Nûh tepenin eteklerinde bir kayaya elini koyar ve dua eder. Bir anda kuru kayanın yarığından billur gibi su çağlar ve su yokuş yukarı köye doğru akmaya başlar. Mucizeyi görenler iman eder. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 200)

Halk Salih Peygamberin peygamberliğine inanmaz. Dolayısıyla bu durumu ispatlamak için ondan mucizeler isterler: "hamut" denilen meyve vermeyen bir ağaçtan çeşit çeşit meyve bitmesi, kuraklıktan yosunları bile kurumuş kayadan suların çağıldaması, Salih Peygamberin yanan çadırına hiçbir müdahale yapılmadan çadırın sönmesi. (Kaplan, 2004-b: 66-71)

Bir grup insan Hz. Yûnus'tan kayadan su çıkarmasını isterler. Hz. Yûnus, elini kayaya koyarak dua eder. Kayadan billur gibi sular çağıldar. (Dalkılıç Gültekin, 2010, 241)

Bu motif Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan, Vilâyetnâme-i Abdal Musa, Menâkıb-ı Kaygusuz Baba, Vilâyetnâme-i Seyyid Ali Sultan, Vilâyetnâme-i Sultan Şucâuddîn, Menâkıb-ı Eşrefzâde ve Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebumüslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

2.10.1. Asayı (mızrak-ok) Yere Vurarak Su Çıkarma

Manisa/Demirci'de Kayapınarı olarak bilinen suyun oluşumu Hz. Ali'nin gösterdiği keramete dayandırılmaktadır. Hz. Ali kâfirlerle savaşırken susar. İklikçi köyünün güneyindeki dereye inip su aramaya çalışırken gaipten bir ses gelir: "Ya Ali, zülfikârı taşa çal." Hz. Ali bunun üzerine kılıcını taşa çalınca üç yerden su fişkirir. Bu sudan hem içer hem abdest alır. Su çıkan pınarlardan bir tanesi sonradan tahrip edilmiş,

ikisinden ise hâlen su akmaktadır. Hz. Ali'nin ayakları da kayada iz bırakır. (Alpaslan, 2006, 12)

Bu efsanede Hz. Ali savaşta iken abdest almak ve susuzluğunu gidermek için su arar fakat bulamaz. Uyuzpınarı'nın olduğu yere gelir. Kılıcını kayaya vurur. Kılıcının değdiği yerden su fışkırır. Hz. Ali bu sudan hem içer hem abdest alır. Atı Düldül de bu sudan içer. Düldül'ün ayakları kayada iz bırakır. At eğilip su içtiği sırada, zinciri sarkıp kaya üzerine dökülür. Zincir taşlarda iz yapar ve gözede biriken su, o izden akar. Uyuzpınarı'ndaki Düldül'ün ayak izleri ve zincirin şekli hâlen durmaktadır. (Alpaslan, 2006, 24)

Demirci'de bulunan Okçular çeşmesi de köylünün suya ihtiyacı olduğu için Hatip Dede isimli birinin bastonuyla yere vurması sonucu var olmuştur. (Alpaslan, 2006, 63)

Demirci'de Reisler'in karşı vadisindeki Kamçılı Sultan'ın mezarına yakın bir yerde çınar ağacının kökünden çıkan su vardır. Bu su, bir Nakşibendi şeyhi olan Velî Efendi'nin birköye giderken abdest almak için su bulamadığında Allah'a dua edip elindeki asasını orada bulunan çınar ağacının köküne vurmasıyla ortaya çıkar. Bu çeşme hâlen akmaktadır. Büyük çınar ise yaşlanmış ve çürümüştür. (Alpaslan, 2006, 95)

Bugün Ağrı Dağı'nın eteklerinde Yakup Peygamber Çeşmesi adıyla bilinen bir su kaynağı vardır. Bu su kaynağının oluşumu, Yakup Peygamber hakkında anlatılan bir efsaneye dayandırılmaktadır. Bu efsaneye göre, Yakup Peygamber Ağrı Dağı'nın doruğuna çıkıp Nuh'un gemisini görmek ister. Yanına birkaç kişiyi de alarak Ağrı'ya tırmanmaya başlar. Bir ara susarlar. Yakup Peygamber Allah'a dua eder. Az sonra asasını vurduğu yerden bir su fışkırmaya başlar. Bugün Ağrı Dağı'nın eteklerinde akan suyun bu su olduğuna inanılır. Bu suya adak adamak ve dilek dilemek için gelenler olur (Alpaslan, 2010: 228-229)

Saltukname'de, Sarı Saltuk pek çok yerden şifalı su çıkararak keramet göstermektedir. Kerametleri susuz kaldığı bir yerde asasını yere vurarak susuzluğu gidermiştir. (Akalin, 1990, 53-54)

Elmalı'da bulunan Uçarsu adındaki su kaynağının oluşumu, Abdal Musa'nın göstermiş olduğu bir keramete dayandırılmaktadır. Bu su dağın yamacında yüksek bir noktadan beş parmak gibi havaya fışkırmakta, aşağı doğru uçarak bir dere meydana getirmektedir; bu nedenle adı "Uçarsu"dur. Bu gölün oluşumu Abdal Musa'ya bağlı olarak anlatılır. Abdal Musa buraya geldiğinde burada su olmadığı için mahsul kalkmadığını görür. Köylülere dergâha mahsul vermeleri karşılığında onlara su sağlayacağını söyler. Köylüler kabul edince Abdal Musa asasını yere vurur, vurduğu yerden su çıkar. Bu sudan göl oluşur. Fakat köylüler verdikleri sözü unutunca Abdal Musa "Öyle ise Hıdrellez'den Kasım'a kadar dergâha doğru aksın, sonra bu yana doğru aksın" der. O günden bu yana su köylülere faydası olmayacak şekilde akar. Bugün bu su kaynağı, özellikle Alevîler tarafından Haziran ayında ziyaret edilir. Su kenarına kazanlar kurulup kurban lokması hazırlanır. Cem yapılır. Dağ yolundan Uçarsu kaynağına yaklaşık 10 km yürüyerek gidilir. Burada çeşitli dilek ve isteklerde bulunulur. (Atalay, 1997, 60-61)

Bir yaz günü Emir Sultan bazı kimseler ile yemyeşil bir bahçede oturuyorlardı. İçlerinden biri Emir Sultan'ın elindeki asaya gözlerini dikti. Şeyhten keramet görmek istiyordu. Ey din eri, size inanıyorum. Lakin bir de gözlerimle kerametinizi görmek istiyorum, lütfedin! Bunun üzerine Emir Sultan elindeki asayı şiddetle toprağa saplayıverdi. Topraktan sular fışkırmaya başladı. Bu suya "Asa suyu" denilmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Birçok hastaya şifa olmuştur. (Bursalı, 1996:1, 283)

Ali Semerkandi Hazretleri bir yaz mevsiminde kırlardaydı. Abdest almak istedi ama su bulamadı. Hemen asasını yere vurdu ve:

-Çık ya mübarek!

Birden arz yarıldı, oradan gövde kalınlığında bir su fışkırdı. Abdestini aldıktan sonra:

-Ey mübarek su, ne çıktığın belli olsun ne de aktığın!

Su birden toprağın derinliklerine çekildi. (Bursalı, 1996:2, 275)

Bir gün Bursa'yı çekirgeler bastı. Padişah Osmanlı diyarındaki âlimlere ve velîlere haber gönderdi. Ali Semerkandî, dağda asasıyla çıkardığı keramet suyundan bir miktar Bursa'ya gönderdi ve dedi:

-Bu suyu çekirgenin bulunduğu bölgeye dökünüz!

Hemen şeyhin söylediği yapıldı ve çekirgelerden kurtuldular. (Bursalı, 1996: 2, 276)

Peygamberimiz amcası Ebu Talip ile çölde giderken, Ebu Talip çok susadığını söyler. Resulallah, hayvandan yere inip mübarek ökçesini yere vurur ve yerden su çıkar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 179)

Yüzlerce Horasan erenlerinden biri olan Keçeci Baba, Anadolu'daki mekânını tesbit etmek için asasını fırlatır. Ancak asa, Müslüman olmayanların oturduğu bir köye düşer.

Abdest alıp namaz kılma vakti gelir. Keçeci Baba, bir kadından su ister. Kadın uzaktaki ırmağı işaret ederek Keçeci Baba'yı sert bir dille azarlar.

Bunun üzerine Keçeci Baba, asasını yere saplar ve yerden fışkıran su ile abdest alır. Keçeci Baba, ezan okumak için büyüdüğü bir taşın üzerine çıkar. Namazdan sonra da o köyün helak olması için dua eder. Duası kabul olur.

İnanışa göre köy, bu bedduadan sonra yok olur. Köy sonradan tekrar kurulur ve köyün ismi "Keçeci Baba" verilir. (Demir, 2013: I, 61)

Zamanın birinde, bu köye bir derviş gelir. Evin birine gidip bir gelin görür ve ondan su ister. Gelin der ki:

-Suyumuz yok, develer suya gitti. Döndüğünde su veririm. Derviş geline derki:

-Kızım bir bakır al peşime gel. Gelin, bakırı alır. Derviş önde, gelin arkada bugünkü Hubuyar kuyusunun bulunduğu yere gelirler. Oraya gelince derviş, asasını bir kayanın dibine vurur ve oradan bir değirmen arkı su çıkar. Derviş:

-Bir aşu çaldım, tutarsa, der. Su çıkınca gelin:

-Dur mübarek! Belki kıymetini bilmezler. Bu suyu dönüşte bir değirmenin arkına vereli, der. Derviş:

-O zaman tamam, der. (Demir, 2013: I, 151)

Keçeci Baba, çok sayıda savaşa katılır. Ancak bir gün ağır bir şekilde yaralanmış ve bu halde köyüne dönmüş. Köye ulaştığında oradaki köylülerden su ister. Fakat köylüler yaralı bir adama su vermek istemez:

-Bizim içecek suyumuz yok. Hem olsa bile sana niçin su verelim ki, derler.

Keçeci Baba, bunun üzerine kılıcını toprağa vurur. Kılıcı vurduğu yerden su fişkırmaya başlar. Buradan çıkan su ile abdest alıp son namazını kılar. Bunu gören köylüler, su vermediklerine ve onu hor gördüklerine çok pişman olurlar ama nafile, iş iştten geçmiştir bir kere. (Demir, 2013: I, 165)

Anlatılanlara göre Gürün'e ilk olarak Avunduk ailesi gelir. Avundukların dedesi bir gün Göçören denilen yerde çift sürmektedir. Çift sürerken öğle vakti gelir. Çift sürdüğü öküzler susar. Kendisi de abdest almak ihtiyacı için öküzlerini önüne katar, su gözesi aramaya başlar.

O zamanki kuru dere tarafına giderken sol tarafta yedi ermiş kişinin namaz kıldığını görür. Öküzleri durdurur. O insanlara yaklaşıp selam verir. Erenler, çiftçi babanın selamını alırlar. Erenlerden biri:

-Ya çiftçi baba! Muradın nedir ne istersin diye sorarlar. O da:

-Vakit öğle oldu, ben abdest almak istiyorum. Öküzlerim de susadı onlara su aramak için bu dereye yukarı gidiyorum, der. O eren tekrar sorar:

-Şimdi buradan su çıkacak. Suyun çıktığı yeri mi istersin, suyun aktığı yeri mi? Çiftçi:

Çıktığı yeri isterim, der.

Erenlerden birisi kalkar. Elindeki asasını yere vurur ve asayı çektiği yerden billur gibi su çıkar. (Demir, 2013: II, 21)

Bir gün Hacı Bektaş Velî, Sarı Saltuk’u ziyaret etmek amacıyla Niğde’nin Bor ilçesine gelir. Uzun bir süre sohbet ederler. Hacı Bektaş Velî namaz vakti geldiğinde abdest almak ister. Fakat o günlerde Bor’da su sıkıntısı çekilmektedir.

Sarı Saltuk, durumu Hacı Bektaş Velî’ye açıklar. Daha sonra bu iki din ulusu dolaşmaya çıkar. Hacı bektaş Velî namaz vakti geçmek üzereyken bir yerde durur ve esasını toprağa vurur. Yerden sular fişkırmaya başlar. Bunun üzerine Hacı Bektaş Velî:

-Bu su benim Bor halkıma hediyem olsun, çocuklar bol bol içsin. Bu su benim adımla anılsın, der. (Demir, 2013: II, 112)

Keçeci Baba, keçeyi elinde hamur gibi ufalamış. Keçeleri hazırlar, ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunar. Fakir olanlardan ise para almaz. Bundan dolayı adı Keçeci Baba kalmış. O; hem kendi işleriyle uğraşır, Türk ordusunun ihtiyaç duyduğu zamanlarda da savaşa gidermiş. Akşam yatarmış sabah savaşa gidermiş.

Rivayete göre Keçeci Baba yine bir gün savaşa gitmiş, geri dönüyormuş. Köyüne yarım saatlik yol kalmış, çok susamış, köylülerden su istemiş. Adamlar su vermemiş. Bu duruma çok üzülüp esasını yere vurmuş. Oradan billur gibi bir su çıkmış. Orada hala ayak izi varmış. Abdestini alıp namaz kılmış. Yarım saat sonra köyüne gelip şehit düşmüş. (Demir, 2013: II, 162-163)

Köyün su ihtiyacını karşılayan kaynak kuruyunca köy halkı Abdurrahman Efendi’den yardım istediler. O da pınarın başına gidip dua ettikten sonra esasını suyun çıktığı yere deşirdi. Allah’ın izniyle pınardan altın aktı. Allah’a tekrar dua etti. “Ya Rabbi! Ben altın istemedim su istedim.” diye mürâcâtta bulununca su eskisi gibi akmaya başladı. O günden beri pınarın suyu hiç kesilmedi. (EA, 1992:1, 202)

Sis dağının doruk noktasında “Halil Evliya Tepesi” diye bilinen bir tepe vardır. Tepeye adını veren Halil evliya, söylencelere konu olan ermiş bir kişidir. Onunla ilgili söylencelerin en yaygını öyledir:

Çok eskiden Sis Dağı eteklerinden geçen yorgun ve yoksul bir yolcu, karşılaştığı köylüden bir parça ekmek ister. Karlık olarak köylünün tarlasında çalışabileceğini söyler. Köylü, çantasındaki azığı yorgun yolcuya paylaşır. Yemekten sonra cebindeki keseden çıkardığı parayı yolcuya uzatır. “Bu yoldan sapmadan çarşıya in; bir kot

tohumluk mısır alıp geri dön” der. Yabancı yolcu çok geçmeden bir kot mısır alıp döner. Köylü memnun olur. Yolcuya seslenir:

- Şu karıda görülen tarla benimdir. Bu tohumu o tarlaya ek. İş bitirince emeğinin karşılığını, ekmeğini, katığını vereyim.

Yabancı yolcu kazmayı ve tohumu alarak tarlaya gider. Köylü de evinin önündeki çimenden onu izler. Yaklaşık yirmi dönümlük tarlanın yarım saatte ekilip bitirildiğini görünce akınlık içinde kalır. Ne olup bittiğini anlamak için tarlaya doru yollar. Tarlaya yaklaşınca yolcuyla birlikte otuz-kırk kişinin bir arada kuzu kızartması yediğini görür. Köylünün şaşkınlığı bir kat daha artar. Olanları düşününce karşılaştığı yolcunun bir ermiş ya da Hızır olabileceği kanısına varır. Hiç belli etmeden yolcuya yeni bir öneride bulunur:

- İstersen seni yanıma alayım. Üç kızım var. Beğendiğinle evlen. Birlikte yaşayalım.

Yolcu razı olur. Birlikte eve gidip kızlarla tanışılır. Yolcu, kızları görünce kendi kendine: “Kızların ikisi çok güzel. Onların nasıl olsa koca bulur. Üçüncü topal. Onunla evleneyim de sevabını alayım.” diye düşünür. Kararını evdekilere duyurur. Yolcunun kararı herkesi sevindirir. Çok geçmeden düğün, dernek evlenirler. Düğünden sonra yeni damat, eşiyle birlikte evin çevresinde dolaşırken içecek su kaynağının nerede olduğunu sorar. Yanındaki eşi, evin yakınlarında içecek su kaynağı olmadığını, uzak yerlerden su taşımak yüzünden çok yorulduklarını söyler. Damat elindeki bastonu hızla yere vurur. Yerden kol kalınlığında su çıkar.

Bu olay bir anda yörenin her yanına yayılır. Uzak olsun yakın olsun haberi alanlar olay yerine akın eder. Görenler akınlık içinde kalır. Görenler de görmeyenler de buralara yolu düşen garip yolcunun bir ermiş olduğuna inanır. Ondan sonra Halil evliya adıyla anılır.

Ne var ki, Halil evliyanın evine akın edenin ardı arkası kesilmez. Gelenlerin olur olmaz dilekleri, istekleri dayanılmaz boyutlara ulaşınca evliya birdenbire ortalarda görünmez olur. Ne olduğunu, nereye gittiğini hiç kimse anlayamaz.

Yıllar sonra köylülerden biri Halil Evliya'nın Sis Dağı kayalıklarının birindeki kovukta öldüğünü rüyasında görür. Hep birlikte oraya gidilir. Halil evliyanın ölü olarak orada yattığı görülür. Sala konularak Sis Dağı tepesine çıkarılır. Bir mezar açılıp içine gömülür. O yüzden Sis Dağı'nın en yüksek tepesine "Halil Evliya Tepesi" denir. (Gedikoğlu, 2008: 132-133)

Senirkent'te Kırkpınar adıyla anılan bir yer vardır. Bugün burada birçok yerden kaynak su akmaktadır. Efsaneye göre burası önceden kurak bir çöldür. Buraya gelen velînin biri abdest almak için su aramaya başlar, fakat su bulamaz. Elindeki asayı havaya kaldırıp "Ya Allah, asanın değdiği yerden su çıksın" diye dua eder ve asayı toprağa batırır. Burada abdestini alıp namazını kılan velî yoluna devam eder. (Göde, 2010: 291)

Isparta/Sütçüler'in Çandır bölgesine Horasan'dan gelen evliyalar, bu bölgeye yerleşmeye karar verirler. Ancak evliyalar arasında yerleşim yeri konusunda tartışma çıkar. Evliyaların en büyüğü, elindeki asayı fırlatarak "Bu asanın düştüğü yere yerleşelim" Asa bugünkü Şeyhler köyünün bulunduğu yere düşer, asayı saplandığı yerden çektiklerinde oradan çok güzel bir su çıkar. Buraya yerleşirler. Suyun çıktığı yer Kocabunar olarak kalır (Göde, 2010: 292)

Susuzluk ve kuraklığın yaşandığı bir yaz mevsiminde halk her yerde su aramaktadır. Köyde yaşayan üç dede de her gün su aramaya çıkar. Dedelerden birisi, bugün "bunar" diye anılan yerde su ararken bastonunu yere vurur ve bir anda sular fişkırmaya başlar. Öteki dedelere "Burada su var, su var." diye bağırır. Bu olaydan sonra köyün adı "Suvar" olur (Göde, 2010: 306)

Emir Sultan'ın, Emir Sultan Cami-i Serifî civarında bir bahçeciği vardır. Bu mahalde, ziyade derecede suya ihtiyaç duyulur. Fukarasından biri "Sultanım bu makamda bir su olsaydı da gece gündüz aksaydı ve Müslümanlar bes vakitte abdest alıp ibadetlerini yapsaydılar ne güzel olurdu." der. Emir Sultan da asasıyla "Âlemlerin Rabbinin izniyle, Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla." diyerek asasını yere vurur. Hemen bir su akmaya baslar. Suyun özelliği; yaz günü soğuk olması, kış günü sıcak olmasıdır ve içildiğinde cümle dertlere sifa olan bir sudur. Buna "Asa Suyu" denir. (Kahraman, 2009: 25)

Emir Sultan, dervişleriyle beraber Hamid İli'nde Asi Karaağaç denilen bir yerde konakladıklarında, namaz vakti geldiğinden abdest almak için su ihtiyacı belirir. Civarda da su olmadığından dervişlerden biri Emir Sultan'a "Sultanım suya ihtiyacımız var." dediklerinde, Emir Sultan asasını kayaya vurur ve hemen bir su çıkar. (Kahraman, 2009: 49)

Emir Sultan İnegöl'e geldiğinde büyük bir karaağaca asasıyla vurduğunda asanın yerinden yağa benzeyen garip bir su çıkar. Ve bu su birçok derde devadır. (Kahraman, 2009: 50)

Emir Sultan'ın eşi Hundi Sultan'ın sarayında, Asa Bahçesi denilen yerde, dervişlerinden biri "Sultanım, bu mahalde bir akan su olsaydı ne güzel olurdu." demesi üzerine Emir Sultan Bismillah deyip asasını yere vurur ve hemen bir su çıkar. Suyun özelliği yazın soğuk olması, kışın sıcak olmasıdır. (Kahraman, 2009: 50)

Hz. Ali, düşmanlarla savaşırken, askerleri susuz kalır. Bismillah deyip kılıcıyla kayaya vurur. Kaya ikiye bölünür ve arasından su çıkar. Askerler ve hayvanlar sularını içerler. Aşağıda, Sarıalan mevkiinde de yine susuz olan düşman askerleri vardır. Kayadan çıkan suyun onlara ulaşmasını istemeyen Hz. Ali:

"Ya su! Başın çıksın, ayağın batsın."der. Su kaynağından çıktıktan 15-20 metre sonra tekrar kaybolur.

Köylüler, o sudan Turluhan'a getirmek isterler. Fakat suyu kayborduğu yerden bir metre bile aşağıya götüremezler. (Karadavut, 2016: 406)

Seyyid Harunhazretleri cemaatle öğle namazı kılmak istedi. Fakat abdest almak için su bulamadılar. Harun Velî asasını yere vurdu. Cenab-ı Hakk'ın izniyle oradan su fişkırmaya başladı. O pınar şimdi Dediği Sultan Pınarı olarak anılmaktadır. (OAE, 2004: 162)

Seyyid Harun Velî'nin kfilesi yolculuk sırasında Cumra civarında konakladılar. Kafiledelikler kendi kendilerine "Ah bir su olsaydı ne olurdu?" diyordu. Seyyid Harun

Velî'ye bu durum Allah'ın izniyle malum oldu ve onlara "Size su mu gerek!" dedi. "Evet" dediklerinde, asasını yere sapladı ve oradan su fişkırdı. (OAE, 2004: 202)

Çalgam Baba'yı eşkıyalar yakalıyorlar. Onu soymak istiyorlar. Çünkü Çalgam Baba'nın torbasında altın olduğunu sanıyorlar. O da eşkıyalara:

-Bana bir şey yapamazsınız. Gidiniz yolunuza, diyor.

Onlar da:

-İlla bu azığı bize vereceksin, diyorlar.

Çalgam Baba da onlara:

-Benim azık torbamda yiyecek bir şey yok; benim azığım su...Ben sadece su içerim. Bu suyu Kabe'den getirdim.

Eşkılar, inanmıyorlar. Onlar torbada altın olduğunu sanıyorlar. Bakıyorlar ki torbasında su var...Hayret ediyorlar:

-Torbadaki su niçin akıyor, diyorlar.

Çalgam Baba da, bu su benim azığım...Ben sadece su içerim. Bu suyu ben bitirene kadar benden başkası içemez. Ben size su vereceğim.

Eşkılar soruyorlar:

-Bu da başında, kayanın dibinde nereden su bulup da vereceksin?

Çalgam Baba, eşkıyalardan birine sesleniyor.

-Belindeki palayı bana ver.

Eşkıya, palasını Çalgam Baba'ya veriyor. O da elindeki palayı taşa çalınca, kaya yarıyor. Bel kalınlığında su çıkıyor. Eşkılara:

-Buyrun için, diyor...

Adamlar kuruyup kalıyorlar...Hayret ediyorlar. (Özen, 2001: 43-44)

Hubyar Sultan veya başka bir Anadolu Ereni Tekeli dağında dolaşırken abdest alıp namaz kılmak istemiş. Ancak su yokmuş. Elindeki asayı yere vurarak su çıkmasını istemiş:

-Şurada bite, şurada yitesin, demiş.

Gerçekten de öyle olmuş. Asa Pınarı'ndaki su, kaynak yerinin çakıl olması nedeniyle çıktığı yerden biraz uzakta kaybolmaktadır. (Özen, 2001: 99)

Pir Sultan'ın doğduğu köy, Banaz'dan bir hayli uzakmış. Pir Sultan'ın ördekleri köyden kaçmış. Banaz köyünün bulunduğu yere gelmiş. O da koşup arkalarından yetişmiş. Ördekler şimdiki yalakların bulunduğu yerde durmuş, kıpırdamamışlar. Pir Sultan hayret etmiş:

-Galiba bunlar bana bir şey anlatmak istiyor. Mademki onlar burayı beğendiler, ben de beğendim gitti. Bundan geri artık benim vatanım burası, deyip asasını hızla yere vurmuş. Yerden bir su fişkırmış...O gündür bu gündü, fişkırان su köy çeşmesinden akıp durmaktadır. (Özen, 2001: 304)

Tokat'ın Erbaa ilçesinin Kozlu bucağın bağlı Keçeci köyünün doğusunda Ayakbastı taşı adı verilen bir taş vardır. Bu taş ve bulunduğu yer ile ilgili olarak bir efsane anlatılır: Horasan erlerinden Keçeci Baba, mekân tutacağı yeri bulmak için attığı sopanın peşinden Anadolu'ya gelir. Sopası bugün Keçeci köyünün bulunduğu yere düşer. Buraya yaklaşınca bir Ermeni köyüne uğrar. Ermeni kadınlardan birinden abdest almak için su ister. Yakındaki ırmağı gösteren kadın kızgın bir şekilde "Gözün kör mü, işte su" der. Kadına bir şey söylemeyen Keçeci Baba, elindeki asasını yere saplar, hemen oradan su fişkırmaya başlar. Abdestini alır, bir taş parçasının üstüne çıkıp ezan okur, sonra Allah'a dua eder: "Ya Rabbi, bu köyü yerle bir et, kaybolup gitsin". Bugün bu köy yoktur, onun yeri mezarlıktır. Keçeci Baba'nın ezan okuduğu taşın üst tarafında ayak izleri vardır. (Sakaoğlu, 2011, 93-94)

Sultan Şeyhmus kendine ufak bir bahçe yapmış. Bir gün bahçenin önünden 40 kişilik bir grup geçiyormuş. Sultan Şeyhmus'a: "Biz tanrı misafiriyiz." demiş. Sultan Şeyhmus da onları bahçesine davet etmiş. Bahçede su dahi yokmuş Sultan Şeyhmus misafirlerine ufak bir tencerede yemek yapmış. İki kaşığı olduğu için de onlara iki kaşık

vermiş. Misafirler: “Bu ufak tencere kime yetecek, nerede namaz kılacağız?” demişler. Bir tane ibrik varmış. “Nasıl abdest alacağız?” demişler. Sultan Şeyhmus da misafirlere. “Bekleyin” demiş. Dua etmiş herkesin önüne birer ibrik gelmiş ve tenceredeki yemekler ise birden dolmuş ve fazlalaşmış. Sonra bastonunu yere saplamış ve bahçeye su gelmiş. Tüm bu olaylardan sonra herkes burayı ziyarete gelirmiş ve o su hala akarmış. Bu olay Sultan Şeyhmus Türbesinde olmuş. (Sancak, 2008: 74)

Şeyh Abdurrahman zamanında İndere’ye bir cami yaptırılmasına karar verilmiş. Bunun için uzak yerden ustalar getirilmiş, çalışmalar başlamış. Şeyh işlerin nasıl gittiğini görmek, ustaların hatırını sormak için cami inşaatının yanına gelmiş. “Kolay gelsin ustalar, bir ihtiyacınız var mı?” diye sormuş. Sıcaktan bunalmış olan ustalar Şeyh’e demişler ki: “Şeyhim, köyde akan çayın suyu çok sıcak, soğuk bir su olsa da içsek.” Şeyh, asasını yere vurunca yerden buz gibi bir su fışkırmaya başlamış. (Tozlu, 2013: 86)

Bildiği bilgileri öğrencileri ya da halkla paylaşmayı çok seven Merkez Efendi, öğrencisiz kaldığı bir günde evinde testilerin üzerine örtüler sererek onlara hitaben konuşuyormuş. Merkez efendinin bu durumunu gören birisi, üzeri kapalı testileri sıra halinde dizilmiş vaaz dinleyen kadınlar zannederek gidip bunu halka anlatmış. Bu, halk arasında o kadar hızlı yayılmış ki haber İstanbul’a padişaha kadar ulaşmış. Padişah da Merkez Efendiden hesap sormak için onu huzura çağırmış. Merkez Efendi bu asılsız duruma ve bunun padişaha kadar ulaşmasına çok öfkelenmiş. Asasını alarak tepeye doğru yürümüş ve yokuşta asasını hızla yere saplamış. Arkasından da kendisini padişaha şikâyet eden fitnecilerden öç almak için “Bu şehirde taş taş üstünde kalmasin.” diye beddua etmiş. Akabinde mahşeri bir gürültü hengâmesinde bütün şehir sarsıntılarla yerle bir olmuş, birçok insan hayatını kaybetmiş. Bu olaydan sonra Merkez Efendi asasını yerden çıkarmış ve asanın çıktığı yerden bir su akmaya başlamış. Daha sonra bu su için bir çeşme yapılmış ve adına Merkez Efendi Çeşmesi denmiş. (Türktaş, 2012: 219)

Sarı Saltuk Hz. Ebubekir’in olduğu belirtilen asa ile birkaç yerden su çıkartır. Bu sülardan biri her derde deva şifalı bir sudur. Yine Saltuk susuz kaldığı bir yolculukta, asasını taşa vurarak su çıkartır. (Uçkun, 2014: 141)

Kâfirlerin su himmet eylerse iman edeceklerini söylemeleri üzerine, Saltuk asasını yere vurur, su çıkar on yerde vurur on su çıkar. Bu suların beşi acı ve tuzlu beşi tatlıdır. Neden böyle olduğu sorulunca, o kavmin yarısının Müslüman olmak istediğini, yarısının ise istemediğini söyler. Bu keramet sonrası Sarı Saltuk'un dediği gibi halkın yarısı Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 141)

Emir Sultan hazretleri bir gün öğle namazını kılmak için evinden dışarı çıkar, dervişleri de peşinden gelirler, içlerinde Musa Baba:

-Sultanım! N'olaydı şurada bir su aksaydı..., dedi. Bu sırada Emir Sultan hazretleri velayet asasına dayanmış, tefekkürle meşguldü. Eûzu Besmele çekti, asayı yerinden oynattı ve aniden coşkun bir su fışkırdı. Büyük velî Alla'nın izniyle ahbab ve dostlarına büyük haz bağışlamış oldu. Dervişler Cenab-ı Hakk'a hamd-ü sena ettiler. (Yılmaztürk, 2003: 2, 56)

2.10.2. Asa (Mızrak-Ok) Olmadan Su Çıkarma

Ebû Tûrâb bir kere müridleriyle yolda gidiyordu. Susayan ve abdest almak isteyen yoldaşları, şeyhe müracaat edip hallerini arz ettiler. Şeyh bir hat çizince hemen su kaynamaya başladı. Bu sudan içip abdest aldılar. (Attâr, 2015: 450)

Ebû'l Abbas anlatıyor:

Ebû Tûrâb'la birlikte çölde bulunuyordum, arkadaşlarımdan biri "Susadım" deyince şeyh, ayağını yere vurdu, hemen bir çeşme peyda oldu. Adam:

-Ama ben kadehle içmeyi arzu ediyorum, deyince bu sefer de elini zemine vurdu. Daha güzeli tasavvur edilemeyecek, beyaz billurdan yapılmış bir kadeh zuhur etti. Bundan su içti yaranına da içirdi. Mekke'ye varıncaya kadar bu kadeh yanımızda bulundu. (Attâr, 2015: 450)

Bayat'ta Osmanpınarı adıyla bir pınar akmaktadır. Bu pınarın oluşumu, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey'e dayandırılmaktadır. Efsaneye göre, Ertuğrul Bey'in Bizanslılarla çatışmaları sırasında Osman Bey'in savaşçıları susuz kalırlar ve bu durumu Mucizeden Keramete: "Yerden Su Çıkarma" Motifli Efsaneler Osman Bey'e

iletirler. Bunun üzerine Osman Bey Eyerli Dağı'ndaki bir kayanın dibine kargısını saplayınca oradan su fışkırır. O pınarın adı Osmanpınarı olur. (Aydın, 2005, 24)

Hacı Bektaş-i Velî Hazretlerinin ilk adı Mehmeddi. Lokman Perende Hazretleri abdest alacaktı ve su uzaktaydı. Küçük Mehmed:

-Ey pirlerin piri, dua buyursanız da su medresemizin bahçesinden aksa ve biz bu nimetle şereflensek olmaz mı?

Lokman Perende Hazretleri:

-Yavrucuğum benim duam kafi değil.

-O halde beraber dua edelim.

Beraber dua ederler ve daha dua bitmeden bahçede şırl şırl sular akmaya başlar. (Bursalı, 1996:2, 235-236)

Tokat Kalesi, Rumîlerin elinde bulunduğu zamanlarda kral, Has Dağı'nın eteklerinde bir yabancıнын dolaşmakta olduğunu görür. Yabancıнын araziden çıkması için birini gönderir.

Giden kişi, başı sarıklı Ahi Paşa'yı abdest almak için yerde su ararken görür. Kralın emrini söyler, ancak bir cevap almadan geri döner. Bu duruma öfkelenen kral, emrini ikinci kez Ahi Paşa'ya iletir. Ahi Paşa, gelen adama bu defa parmağı ile işaret ederek:

-Git, kralına söyle, benimle uğraşmasın. Sonra onun iki gözünü de kör ederim, der ve asasını yere vurduğu gibi oradan su çıkar. Ahi Paşa abdest alıp namaz kılmaya koyulur. Adam da kralın huzuruna geri döner.

Kralın huzuruna çıkar, bakar ki iki gözü birden kör olmuş. Yardımcısı, olanları anlatır ve kral, Ahi Paşa'nın evliya olduğunu anlar. Bu sefer de rica edip gözünü açması için adam gönderir. Ve Ahi Paşa'yı sarayına davet eder.

Kral, sarayda adamlarından su ister. Ahi Paşa koşup krala su getirir. Kral suyu içince içine bir ferahlık gelir. Sonra bir bardak daha ister. Yine Ahi Paşa koşup su getirir ve kral, suyu içince kör olan iki gözü birden açılır. (Demir, 2013: I, 49)

Tokat'ın Reşadiye ilçesi zamanında köyken Derviş Şeyh Yakup diye bir kişi yaşamaktadır. Yakup Efendi sıkıntılı zamanlarda herkesin yardımına koşar, dertlerine çare olmaya çalışır. Dolayısıyla bu yörede yaşayan insanlar onu çok sever ve sayar. Durum böyle iken Reşadiye'de hırsızlık, yol kesme olayları olmaya başlar. Yakup Efendi, halkı toplayıp defalarca ikaz eder. Fakat bu olaylar gittikçe yaygınlaşır. Kötü gidişi durduramayan Yakup Efendi, bir gün:

-Allah'ım sen halkımızı kötü yola düşürme. Onları kötü yoldan çevir, diye dua eder.

O günden sonra Reşadiye'de kurak ve salgın hastalık başlar. Su kaynakları kurur, halk susuz kalır. Tam bu günlerde Fatih Sultan Mehmed, Trabzon seferine çıkmıştır. Ordusuyla Niksar'a gelmiş, ramazan ayını burada geçirmiş, sonra Trabzon'a gitmek üzere ordusunu hareket ettirmiştir.

Şeyh Yakup, Fatih Sultan Mehmed ve ordusunu karşılar. Ordu Reşadiya'ye geldiğinde susuz kalır. Fatih Şeyh Yakup'tan su ister. Şeyh Yakup, Fatih'ten kısa bir süre izinisteyip yanından ayrılır. Odasına çekilir. Ordunun çektiği sıkıntılar için gözyaşı dökerek gözyaşlarıyla bir kazanı doldurur. İçeri giren Padişah bu durumu görünce Şeyh'in elini öper ve kazanın askerlerin yanına götürülmesini emreder.

-Askerlerim! İşte size bir kazan su. Bu su ermişin gözyaşlarıdır, der.

Askerler çok duygulanır. Bu suyu içmeye kıyamazlar. Komutanları bir adım öne çıkıp:

-Padişahım! Biz bu suyu içmeyelim. Şehit olmak en büyük arzumuz. Kefenimiz yok. Eğer şehit olursak bu su ile yüzümüzü yıkasınlar. Hakk'ın huzuruna öyle gidelim, der.

Şeyh Yakup Efendi komutanın bu sözlerini duyunca çok duygulanır. Allah'a sessizce: "Ne olur su!" diye yalvarır. Bu sırada bir ses duyar:

-Elindeki asayı üç defa yere vur!

Şeyh Yakup asasını üç defa yere vurur. Vurduğu yerden göklere doğru su fişkırmaya başlar. Orada bulunanlar hemen diz çöküp Allah’a şükrederler. (Demir, 2013: II, 205-206)

Birinci Dünya Savaşı sırasında Tutaklı bir şeyhin komutasındaki askerler, bölgeyi işgal eden Ruslar tarafından kuşatılır. Kuşatma altındaki askerler gündüzün sıcağında susuzluktan öyle perişan olurlar ki neredeyse silahı bırakıp teslim olacak hâle gelirler. Askerlerinin bu durumuna çok üzülen şeyh, iki rekât namaz kıldıktan sonra: “Allah’ım, senin yoluna baş koyan bu kullarına sen yardım et, onları mahcup etme. Bize yardımcı ol. Bu kâfirleri helak et.” diye dua eder. Duasını tamamlayıp arkasına bakan şeyh, bir pınarın kaynadığını görür. Buradan çıkan billur gibi sudan içen askerler güçlerini ve cesaretlerini yeniden kazanarak düşmana öyle bir hücum ederler ki düşman askerlerinin çoğu ellerini kaldırıp teslim olmak zorunda kalırlar. Direnci kırılan Rusların dağılmaya başlamasıyla Tutak’ın işgali önlenmiş olur. (Demirtaş, 2013: 72)

Evliya Çelebi’nin anlattığına göre, Pir Merkez Efendi, sağlığında bir gün dervişlerine, bulunduğu yerde secde ederken, yer altından “Ya şeyh, ben şu yerde yedi bin yıl mahpus, bir kırmızı renkli, lezzetli pınarım. Senin aracılığınla yeryüzüne çıkmak isterim. Tanrı beni humma hastalığına tutulanlara çare olarak yaratmıştır. Beni bu hapisten kurtar” diye bir ses duyduğunu anlatır. Sonrada seccadesini yerden kaldırarak “Şu seccademişzin bulunduğu yeri kazâlim” der. “Bismillah” diyerek ilk kazmayı vurur. Yerden kırmızı bir pınar kaynar. (Duman, 2010: 246-247)

Hacı Bektaş Velî, Senirkent’in doğusunda bulunan bir Rum kasabasına Müslümanlığı yaymak üzere iki müridini görevlendirir. Bunlardan biri Zekeriya Sultan’dır. Zekeriya Sultan bir gün torunu ve bir Rum din adamı ile sohbet ederken, bugünkü Ayazma Pınarı’nın olduğu yere gelirler. Zekeriya Sultan’ın torunu “Dede, susadım, bana su ver” der. Bunun üzerine Zekeriya Sultan dua eder ve sonra üç defa “Ya mübarek gelsene” diyerek ayağını yere üç kere vurur. Oradan çok güzel bir su fişkırmaya başlar. Rum din adamı da bu keramet üzerine Müslüman olur. (Göde, 2010: 290)

Hacı Bektaş Velî, Arafat Dağı'ndaki çilehanede erbain çıkardıktan sonra, önündeki yeri parmağıyla dörter, oradan bir su çıkar, bu suya “Zemzem suyu” derler. Hünkâr'ı ziyarette gelenler kutluluk için o suyla yıkanır. (Gölpınarlı, 1995, 27-28)

Yine bir gün Hacı Bektaş, halifesi Sarı İsmail'e saçlarını tıraş ettirirken işini yarım bıraktırır. Kalkıp bir yeri eliyle kazar “Ak pınarım ak pınarım ak pınarım” der. Tam o sırada bir su akmaya başlar. (Gölpınarlı, 1995, 40-41)

Lokman-ı Perende, bir gün Bektaş'ı eğitirken dedi ki: “dışarıya çık, bir ibrik su getir, abdest alayım.” Bektaş. “Hocam” dedi “Bir nazar etseniz de okulun içinden bir su çıkıp aksa, biz de dışarıdan su getirmek zorunda kalmasak.” Lokman “Bizim buna gücümüz yetmez.” dedi. Bektaş ellerini kaldırıp dua etti, lokman “Amin” dedi. Bektaş ellerini yüzüne sürüp secdeye kapandı. Bu sırada okulun ortasından bir kaynak çıktı ve kapıya doğru akmaya başladı. Lokman-ı Perende, Bektaş'ın bu kerametini görünce sevinçle “Ya Hünkâr” dedi. Böylece Bektaş Velî'nin adı, Bektaş Hünkâr kaldı. (Korkmaz, 2011: 18)

Tercan'ın Doluca köyünde Derviş Bâli diye bilinen bir yatır ve bu yatırın yanında bir su kaynağı vardır. Derviş Bâli, Tercan'dan köyüne giderken susuzluk çeker ve su bulamaz. Dua eder, bulunduğu yerden su çıkar. O su mucizevî olarak kabul edilir. Buraya saralı olanlar, hasta olanlar, bir dileği olanlar gelir, niyet eder, adak adar, kurban keser. (Kara, 1994, 22)

Hacı Bektaş-ı Velî'nin hocası abdest almak için su istedi. Bektaş-ı Velî hocasına: “Bir nazar etseniz de, su buradan aksa dışarıya gitmeye gerek olmasa.” dedi. Hocası “Benim gücüm bunu yapmaya yetmez.” cevabını verdi. Bunun üzerine Bektaş-ı Velî dua etti. Hocası da “Amin” dedi. O anda medresenin ortasında latif bir su çıkıp, kapıya doğru akmaya başladı. (OAE, 2004: 332)

Lokman-ı Perende bir gün Bektaş'a abdest için mektebin dışından su getirmesini söyler. Bektaş da “Hocam bir nazar etseniz de mektebin içinden bir su akıp çıksa biz dışardan su getirmeye muhtaç olmasak” der. Lokman. “Buna bizim gücümüz yetmez, yapabilirsen sen yap” der. Bektaş el açar, dua eder, Lokman da “Amin” der. Bektaş, elini yüzüne sürüp secdeye kapanınca mektebin içinden bir pınar akmaya başlar. Bunun

üzerine Lokman-ı Perende, Bektaş'a "Ya Hünkâr!" der. Bundan sonra Bektaş'ın adı. "Hünkâr" olarak kalır. (Özcan, 2009: 14)

Abdal Musa, Velî Dede'yi ziyaretleri sırasında kısa gelen direği uzatır, binanın tamamlanmasını sağlar. Buna karşılık kendisine ve beraberindeki abdallara incir ikram edilir. Ev sahibinden su ister. Suların uzaktan geldiği anlaşılınca Abdal Musa yumruğunu yere vurur, yerden leziz bir su fişkirir. (Yıldırım, 2007: 112)

2.11. Cansız Varlıları Kendiliklerinden Hareket Ettirme

Hazreti Âdem Allah yolundan çıkan bir kabileyi ikna edebilmek için kabilenin ileri gelenlerinden birinin isteğini yerine getirir. Bir ağaca seslenir ve yerini değiştirmesini ister. Ağaç; köklerini topraktan çıkartır ve yürüyerek gösterilen yere gider köklerini oraya gömer. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 73)

Babil ahalisinden birkaç kişi ağaçların gölgesinden çıkar ve ağaçların ayaklarına gelmesini ister. Nûh'un duası ile ağaçlar o kişilerin olduğu yere gider. Sadece birkaç kişi iman eder, diğerleri Nûh Peygamberle alay ederler ve onu kovarlar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 200)

Tûr Dağı yerinden koparılır ve tevat'ı kabul etmeyen İsrâiloğulları'nın üzerine kaldırılır. İsrâiloğulları tepelerinde bekleyen büyük tehlikenin tehdidi altında Hazreti Musa'nın Tevat'la amel etme emrini kabul eder. Kabul edişleriyle dağ yerine oturtulur. (Kazancı, 1997-b/2: 236-237)

Hz. Zekeriya gölge arzuladığı zaman, bir ağacın gölgesine gitmek yerine uzaktaki bir ağaca bakarak onu arzulaması yeter. Ağacı çağırır ve ağaç yürüyerek ona gelir. (Kaplan, 1997: 30-31)

Bu motif Tezkiretü'l-Evliya'da, Menâkıbu'l-Arifîn, Keramât-ı Ahi Evran, Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî ve Vilâyetnâme-i Otman Baba'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016:109-125)

2.11.1. Dağları Tepeleri Taş Kaya ve Ağaçları Yürütme

Velîlerin gücünü gösteren önemli bir kanıt da dağı, ağacı, eşyayı isteği üzere hareket ettirebilmesidir. “Öyle yücedir ki dağı bile yerinden oynatır” cümlesi meşhurdur. Cansız varlıklar velî isterse yürür, konuşur ve onlara hizmette bulunur. Bu başlık altında enfazla örneğine rastladığımız motif, dağları, tepeleri, taş, kaya ve ağaçları yürütmedir.

İbrahim bin Ethem sohbeteyken;

-Aziz ve celil olan Allah’ın indinde öyle makbul, öyle yüce olanları vardır ki, onlar dağa: “yürü!” deseler, dağ yürümeye başlar.

İbrahim Ethem’in bu sözü henüz bitmemişti ki dağın hemen hareket ettiği görüldü. İbrahim Ethem yaralı ceylanlar gibi sıçradı;

-Ey dağ dur! dedi. Ben bunu misal olarak söyledim. Dağ derhal donup kaldı. (Bursalı, 1996:1, 113)

Hazret-i Şaban Velî Kastamonu’ya gelince ulu bir çınar ağacının boşalmış gövdesini kendisine mekân tuttu. Bir gün bir davet için ağacın kovuğundan çıktı. O da ne? Ağaç yerinden oynadı, köklerini toprağın derinliklerinden çekti yola koyuldu. Şaban Velî’nin ardınca yürüyüverdi. (Bursalı, 1996: 2, 127)

Allah’ın Resulü çölde bir adamla karşılaşır. Onu Allah’a inanmaya davet eder. Fakat adam bunun için bir delil ister. Bunun karşılığında Resul-i Ekrem ileride bir ağacı işaret edip:

-İşte bu ağaç şahidimdir, buyurdular ve ağacı yanlarına davet ettiler. Ağaç Peygamberin huzuruna geldi ve üç kere şahadet kelimesini tekrarladı. Sonra da eski yerine döndü. (Bursalı, 1996: 2, 127-128)

Eşrefoğlu Rûmî’ye komşu ihtiyar bir kadın vardı. Şeyh Efendi’nin otlamaya giden sürüsüne bir tane danasını katarmış. Bir gün Yüce Pir:

-Ey ihtiyar bacı, dananı beni sürüme katma sonra kurt yer!

İhtiyar kadın kıkır kıkır güler ve “ Koca sürüde benim bir tek danamı yiyecek?” der.

Olan olur kadını sürüsünü dana yer. Kadın buna inanmaz ve kadiya başvurur. Kadı da pirden şahit ister. Pir de şahit olarak bahçedeki çınarı gösterir. Eşrefoğlu Rûmî çınara mübarek elini uzatır. Birden çınar ağacı müthiş bir gürültüyle yürümeye başlar. Bu hali gören kadı derhal mahkemeyi sona erdirip hükmünü verir.

-Danayı kurt yemiştir! (Bursalı, 1996: 2, 226-227)

Ali Semerkandî bir gün sürüsünü yeşilliklerde otlatıyordu. Gözleri şimşek saçan bir kurt, sürünün içine daldı ve pençesin, bir öküzün gırtlığına attı. Şeyh Hazretleri:

-Ey kanlı canavar dur! Bu öküzü öldürmek için kimden izin aldın.

-Ey Allah'ın seçilmiş ve sevgili kulu. Bu öküz benim nasibimdir. Cenab-ı Hakk'ın izniyle onu öldürüp yiyeceğim.

-Ey kurt öküzün sahibine haber vereyim. Sonra yersin.

-Ertesi gün kurt yine geldi.

Şeyh:

-Mademki bu öküzü yiyeceksin hiç olmazsa derisini pare pare etme de sahibinin işine yarasın. Kurt şeyhin dediğini yaptı ve derisi bıraktı. Deriyi gören öküzün sahibi, şeyhe inanmayarak kadiya başvurdu. Kadı şeyhi yanına çağırdı ve:

-Şahidin var mı ey çoban?

Şeyh Hazretleri dağları göstererek:

-İşte bu hadiseyi gören ağaçlar ve kayalar benim şahidimdir. Daha sözünü bitirmemişti ki; kayalar ve ağaçlar müthiş bir gürültü kopararak yürüyüşe geçti. Şeyh:

-Ey kayalar ve ağaçlar! Olduğunuz yerde durun ve kimseye zarar vermeyin.

Derhal durdular. Herkes Ali Semerkandî'nin büyüklüğünü anladı. (Bursalı, 1996: 2, 273-274-275)

Fudayl Bin İyad bir gün dağların birisinin tepesinde bulunuyordu. Buyurdu ki:

-Cenab-ı Hakk'ın velî kullarından biri şu dağa. “sallan” dese dağ derhal harekete geçer ve sallanır.

Fudayl böyle der demez koca dağ sallanmaya başladı. Şeyh dağa hitaben:

-Sakin ol, bu sözümle seni kastetmedim!

Dağ hemen sakinleşti ve herkes hayretten ne yapacağını bilemedi. (Bursalı, 1996: 2, 475)

Türkistan'da Yesevî adında bir hükümdar bulunmaktaydı. Avlanmayı çok severdi. Yine bir yaz günü sultanın gönlü dağlara çıkıp avlanmak istedi ama Karaçuk dağı yol vermiyordu. Yamaçları çok, kayalar çok keskindi. Ülkedeki bütün ermişlere haber yollayıp onları bir arada topladı ve o dağı yok etmelerini istedi. Erenler denediler ama bir türlü olmadı. Sonra Ahmed Yesevî'nin olmadığını fark ettiler. Nur yumağı çocuk babasının hırkasını giydi ve dua etti. Bir yağmur yağdı. Erenlerin seccadeleri sular üzerinde yüzdü. Ahmed kafasını hırkadan bir çıkardı fırtınadan eser kalmadı. Her yer güllük gülistanlık oldu. Dağ ortadan kaybolmuştu. (Bursalı, 1996: 2, 484-485)

Osmanlı hükümdarı IV.Murad Hüdavendigâr Bağdad seferine giderken ordusunu Senirkent ovasında konaklatmıştır. Bu sırada bölgede gezintiye çıkan Sultan'ı, bulunduğu tepe üzerinde sürüsünü otlatmakta olan Şeyh, uzaktan gelen zatın sultan olduğunu anlamış ve yanında bulunan çobanı göndererek bir bardak süt içmesi için Sultanı çağırmasını söylemiş. Bunu duyan Sultan:

“Ben oraya kadar çıkacağıma, o buraya kadar inip gelseydi ya!” demiş.

Bunun üzerine Şeyh, büyük bir gürültü içerisinde dağla beraber sultana doğru heybetle yürümeye başlamış.

Sultan, o zaman kendisini yanına çağıran bu zatın küçümsenecek birisi olmadığını anlamış. (Göde, 2010: 318)

Abdal Musa, bir taştan iki testi yapar ve birisini oğluna diğerini de Kızıl Deli Sultan'a verir. Teke Beği'nin yaktırdığı ateş üzerine sema ederek giderken taşlarda

birlikte yürür. Daha sonra taşlara “Dur!” emrini verir; fakat taşlar durmaz. Kara çomağıyla vurmak suretiyle taşları durdurur. (Güzel, 1999-a: 118)

Harun Velî, Allahü teâlâya: “Ya İlâhî!” senden bu taşların bir kısmının bizimle gelmesini umarım.” diye dua etti. Daha sonra taşlara doğru dönerek “Allahü teâlanın izni ile kalkın” dedi. Taşlar kalkarak Harun Velî’nin önüne koyun sürüsü gibi dizildiler. (OAE, 2004: 205)

Horasanlı Eyüp Bey’in yedi erkek kardeşi vardır. En küçüğünün adı Bahattin’dir. Bir gün babaları bunları bir araya toplayarak Allah’ın kendileri için gökten yedi taş gönderdiğini ve herkesin taşının ayrı bir yere düştüğünü söyler. Oğullarına taşların yerlerini söyleyerek gitmelerini ister. Küçük oğlu Bahattin’in taşı şimdiki Doğantepe köyüne düşmüştür. Babası oğluna bu yöreye gitmesini ister. Ayrıca o bölgedeki iki dağın arasından geçerken dağların üzerine doğru geleceğini ve dağa sırtını yaslayarak durdurması gerektiğini söyler.

Bahattin Hazretleri denilen yere gelir ve o sırada dağ üstüne gelmeye başlar. Sırtını dağa vererek “Bana zarar verme.” der. Dağı durdurur. (Özen, 2001: 15)

Şa’bân-ı Velî hazretleri, zaman zaman şehrin kenarında bulunan bir ulu çınar ağacının yanına gider, ağacın kovuğu içine oturarak Allâhü Teâlâ’yı zikreder, mahlukları hakkında tefekkür ederdi. Bir gün, böyle ağacın kovuğunda tefekkür edip otururken, bazı kimseler gelip Şa’ban-ı Velî hazretlerini çağırdılar. Tefekkür etmeyi bırakıp gelenlerle beraber şehre giderken, arkalarından bir gürültü koptu. Geriye döndüklerinde, koca çınar ağacının da peşlerinden geldiğini gördüler. Bunun üzerine Şa’bân-ı Velî hazretleri:

-Ey şanlı çınar! Daha gelme yerine a! buyurunca, köklerini sürükleyerek gelen ağaç, olduğu yerde kaldı. (Yılmaztürk, 2003: 1, 241)

2.11.2. Eşyaları Yürütüp Çok Uzaklara Sevk Etme

Bu başlık altında, yardım amaçlı ve gücünü kanıtlamak olarak toplam üç örneğe rastladık.

Temiz bir kadın Abdülkadir Geylani hazretlerine talebe olmuştu. Bu kadın dağda iken ihtiyaç için mağaraya girdiğinde daha önceden ona âşık ahlaksız bir adam da ardından girdi. Onun namusunu kirletmek istedi, kadın hocasına seslenerek yardım istedi. Geylani hazretleri o sırada medresede abdest alıyordu. Ayaklarında tahtadan nalınlar vardı. Onları bir fırlattı mağaradaki adamın kafasına ölünceye kadar vurdular. (EA, 1992:1 401)

Bir rivayete göre, şeyhlerden biri bir gün Şeyh Aynıl Melik'ten daha iyi olduğunu ispatlamak ister. Bir ayıya binip, yılanı da kamçı olarak kullanarak Şeyh Aynıl Melik'in yanına gelir. O sırada Şeyh Aynıl Melik de cami yapımında çalışıyormuş. Şeyh, Şeyh Aynıl Melik'e "Şeyh'im, bak benim kerametime, ayıya bindim, yılanı da kamçı olarak kullanıyorum. Senin kerametinin nedir? Görelim." der. Bu duruma çok sinirlenen Şeyh, o sıra çalıştığı inşaatın çatından inip binaya "Yürü!" der. Ve bina yürümeye başlar. Bunun üzerine diğer Şeyh "Pes" der. "Ben canlıyı yürüttüm, sen ise cansızı yürüttün." deyip Şeyh'ten af diler. (Yalçinkaya, 2008: 121)

Turan Demirtaş'ın, Türkeş adlı bir yeğeni varmış. Türkeş, henüz dokuz yaşındayken başına bir olay gelir. Babası Türkeş'i traktörün başında bırakıp, marangoza gider. Kantağı kilitleyip anahtarı da beraberinde götürür. Birden traktör hareketlenip son hızla çarşıya doğru gelir. Çocuk çok korktuğu için bağırıp çağırmakta. Bütün köylü dışarı çıkar. Traktör, Gul Mustafa'nın yanında geçerken durur. Millet toplanıp ne olduğunu sorar. Adam hayretler içindedir. Traktörün anahtarı kendisinde; ama traktör en az yüz metre ilerleyip kendi kendine durdu. Bütün bu olup bitenlere bir anlam vermez. Oğluna sorar "Nasıl oldu, ne yaptı?" der. Çocuk "Hiçbir şey yapmadım. Sen gittikten sonra, traktör birden bire hareket etti. Buraya gelince yaşlı bir adam geldi, eliyle traktöre dokundu ve traktör durdu." der. Bunun Gul Mustafa'nın bir kerameti olduğunu anlarlar. Bunun üzerine adaklar adayıp kurban keserler. (Yalçinkaya, 2008: 136-137)

2.11.3. Akarsuları Durdurma Tersine Akıtma

İncelememizde bu keramet motifine bir tane rastladık.

Bir gün Şeyh Seyfeddin ile Şeyh hasan Bulgârî arasında geçen kerametler anlatıldı. İçlerinden biri dedi ki: "Eskiden velîlerin tasarrufu, kerameti çok olurdu.

Acaba bu zamanda da onlar gibi tasarruf ehli var mıdır?” bunun üzerine Bahâeddîn-i Buhârî buyurdu ki: “Bu zamanda öyle zatlar vardır ki, şu ırmağa yukarı ak dese, ırmak tersine akmaya başlar.” Bu sözler Bahâeddîn-i Buhârî hazretlerinin mübarek ağzından çıkar çıkmaz, önlerindeki ırmak retsine akmaya başladı. Bunun üzerine Bahâeddîn-i Buhârî: “Ey su! Ben sana yukarı ak demedim” buyurdu. Irmak tekrar eski yöne akmaya başladı. (İTA: 3, 59)

2.12. Bir Maddeyi Yoktan Var Etme

Bir şeyi yoktan var etmek elbette ki Allah’a mahsustur; fakat Allah sevdiği kullara kendinden parçalar vermiştir. Peygamberler ve Allah dostu velîler bu parçalardan nimetlenenlerdir. Velî yardım amaçlı ihtiyaç sahiplerine, kendisine arzu ve talepte bulunanlara bir şeyi yokken var edebilir. Fakirlere yoktan altın ve gümüş çıkartıp dağıtır.

Bu motif Tezkiretü’l-Evliya’da, Menâkıb-ı Hacım Sultan’da, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşeni, Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî ve Menâkıb-ı Mahmud Paşa’da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Menkabeye göre, Kadıncık Ana’ya atasında çokça mal, mülk kalmıştı. Fakat hepsini dervişlerin yolunda harcadı. Yalnız sırtındaki gömleği kaldı. Bir gün Horasandan bir bölük Kalender Hacı Bektaş-ı Velî’yi ziyarete geldi. Yemek hazırlaması için Kadıncık Ana’ya haber verildi; fakat Kadıncık Ana Üzerinde kalan son gömleğini de vermiş ve çıplaklığını örtmek için ekmek fırınına girmişti. Bunu duyan Hünkâr, elini gaibden bir dolaba soktu ve bir elbise çıkarttı. Kadıncık Ana işte bu elbiseyi giydikten sonra erenlere karışmıştır, denilmektedir. (Alşan, 2012: 524)

Cafer-i Sâdık bir gün, yolda yalnız başına gidiyor ve “Allah, Allah!” diyordu. Bağrı yanık bir dertli de “Allah, Allah!” diyerek peşine düşmüştü. Sadık:

-Allah! Cübbem yok. Allah! Elbisem yok, der demez, hemen bir kat elbise peyda oldu ve İmam Cafer bunu giydi. (Attâr, 2015: 68)

Rabia el-Adaviyye’nin hizmetçisi bir gün işkembe çorbası yapmıştı. Günlerdir hiçbir şey yememişlerdi. Soğana ihtiyaç hasıl oldu ama yoktu. Hizmetçi:

-Komşudan alayım, dedi. Rabia:

-Kırk yıldır ki İzzet ve Celâl sahibi Allah’a, ondan başkasından hiçbir şey istememek üzere ahdetmişimdir. Zararı yok, işkembe soğansız ve sarımsaksız olsun, dedi. Derhal, gökyüzünde kabuğu soyulmuş birkaç soğan taşıyan bir kuş belirdi ve o soğanları onun çanağına bırakıverdi. (Attâr, 2015: 130)

İbrahim Edhem, bir kış gecesi bir mağarada bulunuyordu. İhtilam oldu. Hava soğuktu, zemheri günleriydi. Bu halde buzu kırmış, gusletmişti. Seher vaktine kadar namaz kılmış, seher vakti soğuktan mahvolacağından korkmuştu. O sırada bir ateş veya kürk lazım, diye hatırına bir fikir gelmişti. O sırada bir kürkün sırtını ısıttığını hissetmişti. Böylece uykuya dalmış, uyanınca ortalığın aydınlandığını ve havanın da ısındığını görmüştü. Bu kürk büyük, iki kadeh gibi iki gözü olan bir ejderhanın derisi idi. Ağladı ve kalbinde bir korku zuhur etti. “Yâ Rabbi! Bunu bir lütuf olmak üzere bana gönderdin. Lakin şimdi ben onun kahredici suretini görüyor ve buna da takat getiremiyorum.” dedi. Bunun üzerine ejderha harekete geçti ve onun önünde kendisini selamlar gibi iki üç defa yüzünü yere sürdü ve oradan uzaklaşarak kayıplara karıştı. (Attâr, 2015: 166)

Derler ki Semerkantlı Reşid-i Hurd, Kabe’ye gitmek üzere yola çıkmıştı. Yolda, bir meclis kurup vaaz ediyordu. Rivayet ederler ki Hallâc-ı Mansûr, dört yüz sûfî ile çöle açılmıştı. Birkaç gün geçti ama bir şey bulamadılar ve Hallâc-ı Mansûr’a:

-Bize kızartılmış kelle lazım, dediler. Hallâc-ı Mansûr onlara,

-Oturunuz, dedi. Sonra elini arkaya attı, her birine kızartılmış kelle ve iki çörek verdi. Böylece onlara dört yüz kızartılmış kelle, sekiz yüz çörek vermiş oldu. Sonra:

-Bize taze hurma lazım, dediler. Hallâc-ı Mansûr kalktı ve:

-Beni bir ağaç gibi sallayınız, dedi. Onlar da onu ırgaladılar. Ondan, taze ve yaş hurma yağmaya başladı, bundan doyana kadar yediler. Sonra yolda sırtını hangi dikene yaslasa, o diken taze hurma verirdi. (Attâr, 2015: 708)

Hasan Basri hazretleri birkaç kişi ile hacca gidiyorlardı. Susuzluk her birinin çevre çevre sardı. Hallerini arz ettiler “Susuz kaldık ey imam!” mübarek. “Ben namaza

durayım, siz su için ve namaza durdu. Kuyudaki su habbe habbe kaynayıp taşı ve herkes kana kana içti. (Bursalı, 1996: 1, 23)

Muhammed Bahaüddin Hazretleri bir gün bir müridinden bahseder. “Hiçbir yerde bir damla su yok. Mürit, aciz ve perişan. Mübarek;

-Allah gökleri ve dünyayı yaratandır. Sana su verir. Hemen su yollarını aç!

Mürit kanalları açtı ve sabahleyin gördü ki arklarından çağıl çağıl sular akmakta. (Bursalı, 1996: 1, 49)

İbrahim bin Ethem bir gün abdest almak için kovayı kuyuya salladı. Sonra yukarı çekti. Su yerine kova altın ile dolmuştu. Altınlara hiç elini sürmedi, olduğu gibi geri kuyuya döktü. Kovaasını tekrar aşağı salladı. Bu defa da kova cevherle dolmuştu. Derhal ellerini ulvilik âlemine kaldırıp;

-Rabbim, Rabbim, dedi; bana hazineni bildirmek istiyorsun. Ben altından, cevherden el yudum. Abdest için su istiyorum.

Ebû Esved Râi yolculuk sırasında yanında taşıdığı mataradan acıktığında süt akardı taharet edeceği zaman su akardı. (Camii, 2005: 159)

Rivayet olunur ki, Meymûn Mağribi'nin bir dağarcığı vardı ve her ne isterse elini sokup çıkarırdı. (Camii, 2005: 236)

Abdullah Menûfî, bir örtünün üzerine oturduğu zaman örtünün altında bir şey olmadığı halde elini örtünün altına sokar, altın ve gümüş çıkartırdı. (EA, 1992: 1, 143)

Abdullah Menûfî bazen elini sarığına uzatıp altın ve gümüş alır fakirlere dağıtırdı. Ellerini yıkayıp dışarı çıktığı zaman parmakları arasından su damlaları ile birlikte gümüş çıkardı. (EA1992: 1, 143)

Ahmed Bin Süleyman Ervadî'nin talebesi Selim el- Mesuti; şeyhinin elinde içinde az miktarda su olduğu halde bir kaptan abdest aldığını ve kabın içindeki su bittikçe hocasının sadece su kabına bakarak kabı üç-dört defa doldurduğunu gördüğünü kaydetmiştir. (EA, 1992: 2, 344-345)

Ali Hâfız bir akşam talebelerinden birine yemeğe gitmiştir. Evin hanımı yemeği hazırlar ancak yanına koyacak ekmek bulamaz. Ali Hâfız evin çocuğuna “Evladım, yukarı odadaki dolabın gözüne bir bakın belki orada ekmek vardır.” deyince çocuk yukarı çıkıp bakar ve dolabın daha yeni fırından çıkmış ekmeklerle dolu olduğunu görür. Ev sahibi bunun hocasının bir kerameti olduğunu anlar. (EA, 1992: 3, 84)

Hallâc-ı Mensûr’un kerametleri pek çoktur ve halk içinde yayılmıştır. Mesela, insanlara yazın kış meyveleri, kışın yaz meyveleri çıkarır ikram ederdi. Elini havaya uzatınca avucu, üzerinde “Kul hüvallahü ehad” yazılı gümüş paralarla dolardı. Bunlara, kudret paraları ismini verirdi. İnsanlara, evlerinde ne yediklerini, ne yaptıklarını, ne konuştuklarını ve kalblerinden geçenleri haber verirdi. (İTA: 5, 105)

Bu motif Tezkiretü’l-Evliya’da, Menâkıb-ı Hacı Sultan’da, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşeni, Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî ve Menâkıb-ı Mahmud Paşa’da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Emir Sultan ve yanındaki dervişler Kütahya yakınlarında yanında Sakarya Suyu akan bir bahçeye geldiklerinde dervişlerden biri Emir Sultan’a “Sultanım, şu bahçede Arabistan’da olan hurma ağacından olsaydı ne güzel olurdu.” demesi üzerine, Emir Sultan orada hemen bir hurma ağacı bitiriverir. (Kahraman, 2009: 49)

Bir gün Allah’tan hacet dilemek için putlarıyla beraber bir mesireliğe giderler ve istekleri karşısında putların bir işe yaramadığını görürler. Bunlara tahammül edemeyen müşriklerin ileri gelenleri, yeni bir plan düşünürler. Hz. Salih’e “Şu kayanın içinden bize tüylü ve hamile bir deve çıkarırsan sana o zaman inanırız.” derler. Bunun üzerine Salih Peygamber Allah’a dua eder. Dua kabul olur, kaya inleyerek yarılr ve içinden istedikleri gibi bir deve çıkar. Fakat yine de ona inanmazlar. Deve belli bir süre sonra doğurur. Hz. Salih’in oradan ayrılması gerekince deveye iyi bakmalarını tembih eder. (Levend, 1984: 206)

Afyonkarahisar velîlerinden olup, sultan Dinanî Hazretlerinin müridlerindendir. Divan-ı Kebir’i getirmek için Sultan Divani ile beraber İran’a seyahat etmiştir.

Uzun yolculuk sırasında, Acemistan topraklarında giderken, dervişlerin yanındaki yiyecek bitip, açlık tehlikesine düştikleri bir anda, Sultan Divani hazretleri yanındaki dervişlerinden birine şöyle seslenir:

“Ey Tennûr Mehmed! Bu dervişlere kayıp cebinden ekmek bahşet!”

Hak aşığı Mehmed Dede yaptığı bir duadan sonra, koltuk altından sıcak pideler çıkararak derviş arkadaşlarına ikram eder. Bu kerametinden sonra Mehmed Dede’ye “Mehmed Furunî Dede” adı verilir. Hicri 936 yılında vefat etmiştir. Kabri Afyonkarahisar Melevi Dergâhındadır. (Özçelik, 1995: 234)

Mardin’in Kayaüstü köyünde Şeyh Abdurrahman adlı kendi halinde, yoksul bir kişi varmış. İnsanlar bu ki iyi çok sever ve saygı gösterirlermiş. Şeyh Abdurrahman bir gün evine döner ve karısına der ki: “Ne hazırladın, haydi artık yemek yiyelim.” Karısı da ona: “Sen ne getirdin ki ne hazırlayabilirim?” diye sitem etmiş. O da: “Mutfaktaki sepetin içine bakmadın mı?” diye yanıt vermiş. Kadın da mutfağa gittiğinde kocası giderken hiçbir şey bırakmadığı halde oradaki sepetin içinde yeni kesilmiş üç koyun kellesi görmüş ve kadın bu olaydan sonra kocasının ermiş biri olduğunu anlamış ve kocasından özür dilemiş. (Sancak, 2008: 72)

Sultan Şeyhmus kendine ufak bir bahçe yapmış. Bir gün bahçenin önünden kırk kişilik bir grup geçiyormuş. Sultan Şeyhmus’a: “Biz tanrı misafiriyiz.” demiş. Sultan Şeyhmus da onları bahçesine davet etmiş. Bahçede su dahi yokmuş Sultan Şeyhmus misafirlerine ufak bir tencerede yemek yapmış. İki kaşığı olduğu için de onlara iki kaşık vermiş. Misafirler: “Bu ufak tencere kime yetecek, nerede namaz kılacağız?” demişler. Bir tane ibrik varmış. “Nasıl abdest alacağız?” demişler. Sultan Şeyhmus da misafirlere “Bekleyin” demiş. Dua etmiş herkesin önüne birer ibrik gelmiş ve tenceredeki yemekler ise birden dolmuş ve fazlalaşmış. Sonra bastonunu yere saplamış ve bahçeye su gelmiş. Tüm bu olaylardan sonra herkes burayı ziyarete gelirmiş ve o su hala akarmış. Bu olay Sultan Şeyhmus türbesinde olmuş. (Sancak, 2008: 74)

O zamanlar Kayseri’de bir ermiş vardı. Hünkâr Kayseri’ye giderken onunla buluştu. Birbirlerini anlayıp görüştüler. O ermiş, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî’yi tekkesine çağırdı. Tekkesi Bahaeddin Bostancı’ya yakındı. Hünkâr geldi. Görüşüp konuştular.

Derken o derviş elini koynuna soktu. Bir salkım taze üzüm çıkardı, huzura koydu. Hünkâr:

-Sizin erenlerden olduğunuz bizce malumdur. Sizden keramet isteyen de yoktu. Böyle yapmaya ne hacet vardı? dedi.

Bir müddet daha oturdular. Hünkâr kalkıp gitmek istedi. Ayağa kalkınca, mübarek eteğinin arasından yere bir tane Hindistan cevizi düştü.

O zaman o derviş:

-Böyle yapmaya ne hacet vardı dediniz. Ya bu sizin yaptığınız nedir? diye sordu. Hünkâr:

-Hakk’a giden hak uğrum hakkı için benim bundan haberim yoktu, dedi. Fakat siz o kerameti gösterince, Horasan erenleri gayrete geldiler. Bunu getirdiler. Hünkâr o azizle vedalaşıp yola koyuldu. (Sertoğlu, 1966: 28-29)

Çok eski zamanlardan birinde, evinde misafir ağırlamayı çok seven bir adam, tarlaya bostan ekmeye gitmiş. Adamın iki tane de eşi varmış. Akşam eve dönünce bakmış ki evine misafir gelmiş. Adam eşlerinden birine tarladan sebze toplayıp gelmesini ve gelen misafire ikram etmesini söylemiş. Eşi de gülüp adamla alay ederek: “Az önce ektiğin bostanda mahsul ne arar” demiş. Diğer eşi ise kocasına daima güvenir, bir dediğini iki etmezmiş. Hemen tarlaya koşmuş ve tarlada bir sürü sebzenin olduğunu görmüş. Hemen toplayıp eve getirmiş. Misafirlerine sebzelerden ikram edip onu güzel bir şekilde ağırlamışlar. (Türktaş, 2012: 294)

Şeyh Mus Uyanık Köyü’nde yasayan kendi halinde biriymis. Eşi ve kendisinden baska kimsesi de yokmus. Bir kış mevsimi kapılarını bir misafir çalar. Misafiri buyur etmişler. Şeyh eşine bir “Helise yap da misafirimiz yesin” der. Ancak evde yağ yoktur. Esi bu durumu misafirin yanında Şeyh’e anlatamaz. İçeri girip çıkar. Şeyh eşinin davranışındaki tuhaflığı fark eder. Bunun üzerine eşine ne olduğunu sorar. Eşi de “Evde yağ yok ki ben nasıl helise yapabilirim” der. Bunun üzerine Şeyh eşine “Merak etme yağımız var” der. Eşi ısrarla “Biraz önce baktım, yağ yoktu.” der. Şeyh “Şimdi bakarsan olduğunu görürsün” der. Bunun üzerine kadın daha fazla direnmeyip gider. Çömleğin

kapağını açtığı zaman, çömleğin ağzına kadar yağla dolu olduğunu görür. Kadın yemeği yapıp misafirine sunar. Misafir gittiği zaman, kadın bu olağanüstü durumu eşine sorar. Bunun üzerine Şeyh “Allah’ın bir hikmetidir. Bizi misafirimiz karşısında mahcup etmedi.”der. (Yalçınkaya, 2008:117)

Emir Sultan hazretlerinin kafilesi, Sakarya Nehri kenarında bulunan bir bahçede konaklamıştı. Bahçede her çeşit meyve vardı. Fakat talebelerden birinin canı hurma istedi. O sırada talebenin önünde bir hurma ağacı yükseldi. Üzerinde olgun meyveleri vardı. ama talebe, olup biteni bir türlü anlamadı. “Acaba eskiden burada mıydı? Yoksa ben bunu görmedim mi? soruları zihnini kurcaladı. Bunu fark eden Emir Sultan:

-Canın hurma yemek istiyordu, işte hurma, al ye! buyurdu. Bunun üzerine talebe, bu durumun hocasının kerameti olduğunu anladı. (Yılmaztürk, 2003: 2, 41-42)

2.13. Kurumuş Ağaç Veya Odun Parçasını Ulu Yeşil Ağaç Haline Ve Mevsime Dönüştürme

Bu motif Kitab-ı Mukaddes kaynaklı inanç motifleri kaynaklıdır ve Ocak’a göre genelde Bektaşî menakıbnâmelerinde görülür. Velî genelde gücünü kanıtlamak amaçlı gerçekleştirir. Dünyada farklı coğrafya ve inançların oluşturduğu kültürler vardır. Ağaç kültürü bunların içerisinde en yaygın olanıdır. Ağaç Türkler için de oldukça önemlidir ve kutsal sayılır. Anlatım türleri içerisinde de önemli yere sahiptir. Özellikle türbelerin yanına mutlaka ağaç dikilir ve bu ağaçlara asla zarar verilmez. Ağaçların zarar görmesi halinde türbede yatmakta olan velî tarafında cezalandırılacağı inancı vardır. Ayrıca Anadolu’da çok yaygın rastlanılan dilek ağaçları vardır. Arzusu, isteği olan kişiler, bu dilek ağaçlarına çaput bağlayarak istekte bulunurlar.

Ağaç kültürünün sıklıkla Alevî-Bektaşî toplumunda görüldüğü de geniş bir gözlemdir. Geçimlerini ağaç kesmekle sağlayan Tahtacıların ağaçlara bağlılığı büyüktür. Bu sebeple olsa gerek Muharrem ayında ve Salı günleri ağaç kesmezler. Yeni bir işe başlayacakları zamanağaca dua eder ondan medet umarlar. Tahtacılar, en çok Ladin, Köknar ve Ardiç ağacını, Yörüklerin ise genellikle karadut, çınar ve katran ağacını kutsal olarak kabul ettikleri bilinmektedir. Hepsindeki ortak nokta ise tek olan ağaçları kültür kabul etmeleridir. (Arslan, 2014: 62)

2.13.1. Odun Parçasını Ağaç Yapma

Said Meyhorânî, imtihan etmek maksadıyla Bayedid-i Bistâmî'nin yanına geldi. Şeyh onu çoban Ebû Said adındaki bir müride havale ederek,

-Onun yanına git, zira “Keramet vilayetini” arpalık olarak ona vermiş bulunmaktayım, dedi. Said tarif edilen yere varınca gördü ki çoban sahrada namaz kılmakta ve kurtlar da onun koyunlarına çobanlık yapmakta. Çoban namazı bitirince Said,

-Ne istiyorsun, diye sordu.

-Sıcak bir ekmek ve yaş üzüm, dedi. Çobanın elinde bir çubuk vardı. Bunu ortadan böldü, yarısını kendisine doğru, öbür yarısını da ona doğru sarkıttı. Çubuklar derhal üzüm verdi. (Attâr, 2015: 244)

Hacı Şam Dede, diktiği kuru bir çubuğun yeşermesi kerameti ile meşhurdur. (BARE, 2003: 60)

Memik Dede Gaziantep'in 20 km. kuzeyinde bulunan Göksüncük Köyünün yüz metre batısında büyük iki sakız ağacının arasındaki bir kubbede yatmaktadır. Memik Dede Göksüncük Köyü'nde Dedeler adlı Pazarcık'tan buraya göçen bir ailenin yanında uzun süre azap olarak kalır, çift sürer, ekin derer, hayvan güder, dağdan odun kesip taşır, amma çok iyi huylu bir adamdır. Yalan söylemez. Ağzından kötü söz çıkmaz. Namusa yan bakmaz. Harama el uzatmaz. Bektaşilerin kompirme bir ahlak yasası olarak ifade ettikleri eline, beline, diline sağlam bir kişidir. Ağasından aldığı yıllık helâl ettirmek için hilesiz çalışır. Onun asıl özelliği gönlünü tanrıya bağlamış bir kimse olmasıdır. Memik iyi huylarıyla maddi varlıktan soyunur. Ruh olgunluğu ona manevî âlemin kapılarını açar. Kalp gözü başka dünyaları görmeye başlar. O kadar ki hayvanların, bitkilerle onların dillerinden anlayan bir arkadaş, sırdaş olur. Böylece yanlarını sevgi ve saygı ile çarpan gönüllerin halkası çevirir.

Memik'in ağası Hac'da iken evinde içli köfte yapılır. Bu sırada abası: “ Ah oğlum Memik ağan olsaydı da şundan yeseydi” der. Memik: “Aba, isterseniz, biraz verin götüreyim” cevabını verir. Kadın herhalde bir arkadaşına götürecekt diye düşünür, bir tabak doldurup verir. Aradan zaman geçer. Ağası Hicaz'dan döner. Âdet üzere

köylüler tarafından törenle karşılanır. Bu sırada ağa: “Beni değil, Memik’i karşılayın” der. Heybesinden bir tabak çıkararak hazır bulunanlara Hicaz’da iken kendine içli köfte getirdiğini hikâye edip gösterir. Çiftten dönmekte olan Memik kerametinin ortaya çıktığını anlayarak kaybolur. Yere saptığı mesek ve sapan ağaçları yeşererek türbe yanındaki sakız ağaçları meydana gelir.” (Başarkanoğlu, 2010: 54)

Hacı Bektaş Velî Velâyetnâmesi'nde, Hacı Bektaş Velî, Ahmed Yesevî tarafından Rûm’a gönderildiğinde dervişlerden biri ocakta yanan dut ağacını alıp fırlatır. Bu ağacı Rûm’dan Ahmed Fâkih yakalar ve Hacı Bektaş’ın sonradan dergâhını yapacağı yere diker. Bu ağaç ulu bir ağaç olur. (Gölpınarlı, 1995: 17)

Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi'nde, Abdal Mûsâ ve müritleri Hoca Ahmed Yesevî’yi ziyarete giderlerken ellerine taş alırlar. Abdal Mûsâ taşla beraber iki çatal ağaç alır. Hoca Ahmet’in yanına geldiklerinde taşları bırakırlar. Üç çatal ağaç orada karar kılar, gölgesinde otururlar. (Güzel, 1999-a: 112)

Bu kerameti Emir Sultan Buhara’da daha bes yasında iken gösterir. Emir Sultan babasıyla beraber yolda giderken bir yaşlı adam karsılarına çıkar. Yemyesil, içinde akan suları olan, taze fidanlar olan, ruha huzur veren bir bahçesi olduğunu, evladını ve ailesini bu bahçenin mahsulüyle geçindirdiğini söyler. Ama bir afet sebebiyle bahçesinin ağaçlarının kuruduğunu, akan sularının akamaz olduğunu, harab ve türab olduğunu, ailesinin aç kaldığını söyler. Emir Sultan’ın ve babasının ayaklarına düşüp yalvarır, bu haline bir çare olup olmadığını sorar. Emir Sultan’ın babası yaşlı adamın gönlünü alır, onu teselli eder. Emir Sultan o yaşlı adama acır, merhamet eder. Emir Sultan, kimseye bildirmeden gece yarısı o yaşlı adamın bahçesine gider. Allah’a yalvarır, dua eder, iki rekat namaz kılar. “İlâhî, eğer senin katında masumların bir kadri varsa, dedem Hz. Muhammed (s.a.v.) hürmetime duamı kabul eyle.” diye dua eder. Bunun üzerine Allah duasını kabul eder. Yine eskisi gibi ağaçlar yeşerir, sular akmaya baslar, ağaçlar hemen meyve vermeye baslar, çiçekleri öncekinden daha güzel olur. Emir Sultan duasının kabul olduğunu görünce hemen sükür secdesi yapar. Bu olayı kimse duymadan evine gider. (Kahraman, 2009: 50)

Yunus’la ilgili bir başka halk rivayeti de onun en azından belli bir süre diyar diyar gezdiğini gösterir niteliktedir. Buna göre Yunus şeyhi Tabduk’a uzun yıllar hizmet

eder. Fakat kendisine batın âleminden hiçbir kapı açılmaz. O da bu durum karşısında bunalıp dağlara kaçar. Bir gün bir mağarada üç kişiye rastlar. Onlarla arkadaş olur. Her gece onlardan birinin duasıyla bir sofraya gelir. Sıra Yunus’a gelmiştir. O da dua eder. O gece iki sofraya yemek iner. Arkadaşları bunun sırrını merak ederler. Yunus’a kimin için dua ettiğini sorarlar. Ama Yunus, önce onların kimin için dua ettiklerini öğrenmek ister. Onlar da “Biz Tabduk Emre’nin kapısında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ettik.” derler. Yunus, yaptığı hatayı anlayarak tekrar dergâha döner. (Özçelik, 2015: 29)

Burada yatan kişi, Sivas’ın Divriği ilçesinin Çamşılı denilen yerindenmiş. Gençliğinde Çamşılı’nda, çok zâlim, asan, kesen bir eşkıya imiş. Bir gün acaba benim yaptıklarım ne kadar doğru diye düşünmeye, vicdan muhasebesi yapmaya başlamış. Yakınlarında bulunan yaşlı birisine gidip: “Ben çok astım kestim, artık uslanmak istiyorum ne yapmam lazım.” demiş. Yaşlı da: “Hacı Bektaş denilen bir zât var, sen git ona, o sana gerekli şeyleri söyler.” demiş. Adam gitmiş Hacı Bektaş’a durumunu anlatmış. O da demiş ki: “Denizli’de Sarı İsmail Sultan var. Onun yanına git, ona biat et, ne derse yap.” demiş. Ama giderken de şu kuru değneği de götür, tarlaya dik, bu kuru değnek ne zaman yeşerirse senin günahların o zaman af olacak.” demiş. Adam Denizli’ye gelip Tavas’ın Tekke Köyü’ndeki Sarı İsmail’i bulmuş. Sarı İsmail de ona şimdiki mezarının olduğu yere gitmesini ve oraya bostan ekmesini söylemiş. Yetiştirmiş olduğu bostandan, her gelen geçene yedirmesini, yemeyen hiç kimsenin kalmamasını tembih etmiş. “Eğer bir kişi bile yemeden geçerse günahın af olmaz, bu elindeki kuru değneği de oraya dik.” demiş. Adam bostanları yetiştirmiş gelene geçene mutlaka bostanlardan yediriyormuş. Bir gün bir tane adam atın üzerinde gidiyormuş. Onu çağırmış, gel bostan ye diye. Ama adam: “Olmaz, yemek istemiyorum” demiş. Bostancı ne kadar ısrar etse de, yalvarsa da adam yememiş, bırakmış gitmiş. Bostancı da “Şimdiye kadar doksan dokuz kişi öldürdüm bir de seni öldürsem ne olacak.” diyerek ateş edip adamı öldürmüştü. Bostancı, sonra gitmiş bakmış ki dikmiş olduğu kuru değnek yeşermiş. Bu durumu gidip kendisine tavsiyelerde bulunan Sarı İsmail’e sormuş. Sarı İsmail de: “O senin öldürdüğün adam, düşmana bizi ihbar etmek için gidiyordu. Eğer ihbar edebilmiş olsaydı şu an düşman bizi yerle bir etmiş olacaktı. Sen hayırlı bir iş yaptın ve onun için diktiğin değnek yeşerdi ve günahların af oldu.” demiş. (Türktaş, 2012: 298-299)

Sarı Saltuk'un velâyet gösterip kurumuş ağacı yeşertmesi, ağaca meyve verdirmesi kerametleri arasında yer almaktadır. Bir Yahudi dut ağacı yeşerip meyve verirse iman edeceğini söyler. Sarı Saltuk keramet göstererek kuru ağacı yeşertir. (Uçkun, 2014: 140)

2.13.2. Asayı Ağaç Yapma

İncelemez sırasında bu motifle ilgili, beş örneğe rastadık. İstek üzerine asasını yere diken velînin asası ağaç olur. Ağasına sıcak içli köfte götüren Kâfur ve Bilecen'in sırrının açığa çıkmasıyla asaları ulu ağaç olur.

Şıh Bilecen ağanın çiftlikteki hayvanlarına bakan, tarla ve bahçe işlerini gören bir hizmetkârıdır. O kadar iyi bir hizmetkârdır ki ağanın hayvanlarının altına serptiği samanların üzerine ilk önce kendi yatar, hayvanların canının yanmasını engellemiş. Ağa Hac zamanı geldiğinde Hacca gider. Evin hanımı içli köfte yapmaktadır. Bilecen hanımına dönerek keşke ağam da olsaydı, çok severdi bu yemeği der. Hanımına, eğer iznin olursa ben bu yemeği ağama götüreyim der. Hanım Bilecen'in karnının doymadığını bu şekilde bir bahane ile yemeği dışarıda yiyeceğini zanneder ama yine de yemeği Bilecen'e verir. Bilecen, bir besmele çeker ve yemeği Hac'daki ağasına ulaştırır. Bir ay sonra Hac dönüşü köylüler ağalarını karşılamak için meydana çıkarlar. Bilecen de o arada çift sürmektedir. Ağa, köylülere beni karşılamayın, Bilecen'i karşılayın asıl hürmet sahibi odur, Allah'ın velî kulu odur, der. Köylüler, Bilecen'e doğru dönerler ve onun erenlerden olduğunu anlarlar. Durumu anlaşılan Bilecen, sabahleyin kimseye görünmeden elindeki asayı yere vurur, asa toprağa gömülür ve Bilecen ortadan kaybolur. O gömülen asa yeşerir ve çok büyük bir ağaç olur. (Başarkanoğlu, 2010: 52)

Hacı Bektaş, Ahî Evren'in isteği üzerine asasını yere diker, ulu bir ağaç olur. (Gölpınarlı, 1995: 52)

Çok eski zamanda Siverek'in Arastul (Bakanak) Köyü'nde ağanın yanında rençberlik yapan yoksul bir adamdır Kâfur. Tarla işleriyle ve hayvanlarla ilgilenmektedir. Uzun yıllar ağanın tarlasında öküzüyle çift sürmüştür. İçi insan ve hayvan sevgisiyle dolu, dürüst ve güvenilir bir insandır. Öküzünü ahıra koyacağı zaman önce kendisi çıplak vücuduyla yere uzanır, yerde taş, tümsek gibi hayvanı incitecek şeylerin olmadığından emin olduktan sonra öküzünü ahıra bırakırdı. Böylece hayvanın

eziyet çekmesini önlemiş olurdu. Bu derece hassas bir insandı. Bu nedenle ağası onu çok sever ve ona çok güvenirdi.

Günlerden bir gün hac vazifesini yerine getirmek üzere, Kabeye gitmeye karar verir. O zamanlar hac yolculuğu at ve deveyle yapıldığından yolculuk aylarca sürermiş. Ağa karısını, çocuklarını ve tüm malını Kâfur’a emanet ederek gönül rahatlığı ile yola koyulur.

Birkaç ay sonra ağanın karısı bir gün içli köfte yapar. Yemekte “Keşke ağan da burda olsaydı da bu köftelerden tatsaydı.” diye dert yanar Kâfur’a. Kâfur da “Ver, ben ona götürüp veririm.” demiş ve bir tabak köfteyi alarak dışarı çıkmış. Kadın herhalde doymadı, utancından isteyemedi de ondan aldı diye düşünmüş. Oysa Kâfur, köfteleri alıp, Hac vazifesini yerine getiren ağasına götürmüştür.

Bir zaman sonra, köydeki dedikoducu bir kadın tarafından Kâfur ile ağanın karısı hakkında bir dedikodu yayılmaya başlamış köyde. Dedikodunun boyutu giderek arttırılmış ve bu Kâfur’un kulağına kadar gelmiş. Kâfur’un ağasının karısı ile ilişkisi olduğu yönünde laflar dilden dile dolaşıyormuş. Kâfur bu duruma çok üzülmüş. Günlece bu işten nasıl kurtulacağını düşünüyormuş. Ağası gelir gelmez köyü terk etmeye karar vermiş. Ama o gelmeden de gitmenin doğru olmayacağını düşünüyormuş, çünkü kadın ve çocuklar kendisine emanet edilmiş.

Derken, hacılar dönmeye başlar. Köyün ağası da son gelen kervanın içindedir. Köylüler topluca onu karşılamaya giderler. Kâfur da o sırada köyün yakınındaki tarlada çift sürmektedir. Köylüler ağaya doğru giderken ağa Kâfur’u göstererek: “Bana değil, ona gidin asıl hacı o’dur” demiş. Köylüler de bu sözler üzerine Kâfur’a doğru yönelirler. Kâfur korku ve panik içinde köylülerin kendisini öldürmeye geldiğini düşünerek kaçmaya başlar. Ancak kurtulamayacağını anlayınca elindeki asasını toprağa vurarak “Ya Rabbi! Canımı al!” diye ellerini açarak dua etmeye başlar. O anda asası bir ağaca dönüşür, kendisi de ortadan kaybolur. Dümdüz arazi de Kâfur’un yok olduğunu gören köylüler onun bir ermiş olduğunu anlayıp, ağazı ziyaret yeri olarak belirlerler. (Kurtoğlu, 2008: 126-127)

Hacım Sultan da gittiği muhtelif yerlerde, çeşitli ağaçlardan yapıma asalarını yere dikmekte, bunlardan bazıları diker dikmez, bazıları ise kırk gün içinde yapraklanıp, dallanıp ulu ağaçlar olmaktadır. (Ocak, 2017: 26-272)

2.13.3. Odun Parçasını Mevsime Dönüştürme

Araştırmamızda bu motifle ilgili sadece bir tane örneğe rastladık.

Bir gün Rislân Ed-dimeşkî eline bir kamış aldı ve dört parçaya böldü. Birini yaz için, ikinciği kış için, üçüncüyü sonbahar, dördüncüyü de ilkbahar içindir dedi. Yaz için dediği kamışı eline aldı ve salladı. Etraf yaz oldu. Sıcak bastı. Sonbahar için dediği kamışı salladı, hava sonbahar günlerine döndü. Kış için olan kamışı salladı etraf kış oldu. İlkbahar kamışını salladı o da ne her yeri çiçek açtı. Pir kuşlara:

-Allah'ı zikrediniz, dedi. Kuşlar ötmeye başladı sadece biri ötmüyordu. O da:

-Ya kul ol, ya öl, dedi

Kuş öldü. (Bursalı, 1996: 2, 601)

2.14. Maddelerin Biçimlerini Değiştirme Büyütüp Küçültme Uzatıp Kısaltma

Halk ne zaman bir sıkıntıya düşse, velî bu sorunu çözülemeye çalışır. Gösterdiği kerametlerle arzu ve talepte bulunanların yardımına koşar. Maddelerin biçimlerini değiştirme motifi örneklerine çok fazla rastlamadık; karşılaştıklarımızda da yine kendisinden talep edilmesi sonucunda velî ağaç, odun, direk gibi maddelerin boyutlarını değiştirmiştir. Bunu maddeleri bazen çekerek, bazen de maddelere esasını değdirerek gerçekleştirir.

Efendi Camisi yapılırken kısa gelen bir ağaç Mehmet Efendi'nin yardımıyla tekrar ölçüldüğü zaman uzamıştır. Menkıbe şöyledir: Pîr Mehmet Efendi kendi ismiyle bilinen köy camisi inşa edilirken tavanın yapımı esnasında kullanılan ağaç kısa gelir. Mehmet Efendi ağacı ayağıyla yuvarlar ve daha sonra asasıyla kaldırıp ağacı yerine koydukları zaman ağaç uzun gelir. (Aday, 2013-b: 264)

Ali Efendi, köy camisinin yapılışında kullanılacak ağacın kısa gelmesi üzerine bastonunu temas ettirerek ağacın boyunu uzatmıştır. (Aday, 2013-b: 264)

Abdal Musa Sultan, abdalları ile beraber İncirli Ev'e gelirler. Velî Dede bir bina yapmaktadır. Bir ağaç kısa geldiğinden bir türlü binayı tamamlayamamaktadır. Durum Abdal Musa'ya nakledilince Abdal Musa, kunduracının köseleyi uzatması örneğini vererek ağaca yapıştır, çeke çeke ağacı bir misli daha uzatır. (Güzel, 1999-a: 111-112)

Ahmet'le Mehmet isminde iki kardeş Bağdat'ın Berzenç Köyü'nde cami yaptırırlarken caminin üzerine atılan odunlar kısa gelir, Muhammed Ahmet'e "Berzenç-Çek" diye bağırır. Odunları çekince odunlar uzar. Bu köyün adı bu hadiseden sonra Berzenç, bu kolun adı da Berzenci olur. (Seyidoğlu, 1997: 194)

Abdal Musa, Velî Dede'yi ziyaretleri sırasında kısa gelen direği uzatır, binanın tamamlanmasını sağlar. Buna karşılık kendisine ve beraberindeki abdallara incir ikram edilir. Ev sahibinden su ister. Suların uzaktan geldiği anlaşılnca Abdal Musa yumruğunu yere vurur, yerden leziz bir su fişkirir. (Yıldırım, 2007: 112)

3.HAYVANLAR ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ

Dağları taşları yerinden oynatan, kuru bir odun parçasından ağaç olduran, tabiat kuvvetlerini istediği gibi yönlendiren, olmayan bir cismi yoktan var eden, vb. kerametleri gösterebilen velî, hayvanlar üzerinde de söz sahibidir. Örneklerde onlara sözünü dinletip hizmetinde kullanır, zarar vermelerini engeller, onlarla dostluk kurar ve konuşur.

Velîlerde “Allah’a itaat edene her şey itaat eder” hikmeti gerçekleşmektedir. Hayvanların Allah dostlarına boyun eğmesi ve sözlerini dinlemesi konusunda bir haber mevcuttur. Resûlullah (s.a.v)’ın azatlı kölesi Sefine’ye bir aslanın hürmet ve yardım etmesi, Abdullah b. Ömer’in emriyle, yolu kesen aslanın kalkıp gitmesi vb. meşhur hadiselerdi. (Selvi, 2012: 234)

3.1. Vahşi Ve Yabani Hayvanları İtaate Alma

Ahmet Yaşar Ocak bu keramet motifini, dört başlık altında toplamıştır. Biz de bu tasnife uyarak vahşi hayvanları zarar vermez hale getirme, vahşi ve yabani hayvanları hizmetinde kullanma, vahşi ve yabani hayvanlarla dostluk kurma ve ehli hayvanlara söz geçirme şeklinde ifade ettik.

Kabilesi İshâk Peygamber’den mucize olarak şunları ister:

- Keçi, ceylan ve tilkinin dile gelerek onun peygamberliğine şahadet etmeleri.
- Koyunların bir anda çoğalması.
- Kurumuş hayvan derilerinin diriltilmesi.

İshâk Peygamber bu mucizeleri gerçekleştirir ve bunun üzerine hepsi imana gelir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 117)

Bir gün Hz. Muhammed sahradadır. Ansızın “ Dur ya Resul!” diye bir nida işitir. O tarafa bakar. Bir adamın avladığı geyiği sımsıkı bağladığını, kendisinin de uyuduğunu görür. Geyik dağda iki yavrusu olduğunu, aç olduklarını, onları emzirip hemen döneceğini bu yüzden kendisine kefil olmasını ister. Peygamberimiz kabul eder. Gerçekten geyik döner. Avcı da imana gelir ve geyiği bırakır. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 180)

Hz. Muhammed ve Ebû Bekir hicret sırasında bir mağaraya gizlenirler. Kureyşliler Hz. Muhammed’i öldürmek üzere peşlerindedir. Mağaranın kapısına kadar gelirler, fakat Hz. Muhammed ve Ebû Bekir içeri girdikten sonra bir örümcek kapıya ağ örür ve bir çift güvercin de yuva yapıp yumurtlar. Bunun üzerine Kureyşliler içerde insan olmasına ihtimal vermedikleri bu mağarayı aramaktan vazgeçerler. (BTK, 1986: 4, 439)

Üzerinde “İsm-i Azam” yazılı bir yüzüğe sahip olan Hz. Süleyman, yüzüğü parmağına taktığı anda bütün mahlukat ona itaat eder. Çünkü bu yüzüğün taşı cennetten gelmiştir. Bu yüzüğü Adem Peygamber cennetten getirmişti. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 211)

Cennetten gelme yüzüğü sayesinde Süleyman tüm hayvanlarla konuşur. Süleyman kuşdilini de bilmektedir. Bu özellikleri sayesinde karıncalarla da konuşmuştur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 213)

Hz. Şuayb’ın bazı mucizeleri vardır: Putların dile gelip onun peygamberliğine şahadet etmeleri, siyah koyunların beyaz olması, taşlık arazilerin verimli topraklar haline gelmesi, kayaların bakır madeni haline gelmesi, tepelerin birer kuş gibi havalanıp uzaklara konması, dağların onun karşısında eğilmesi, taşların koyun olması. (Kaplan, 2004-c: 52-55)

Bir gün insanların Hz. Yûnus’tan bir mucize istemesi üzerine, dağdaki mağaraların birinden bir keler çıkıp “Ey insanlar, Hz. Yunus Allah elçisidir.” der. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 241)

Bu motif Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu’l-Arifîn, Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî, Menâkıbu’l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan,

Vilâyetnâme-i Sultan Şucâuddin, Vilâyetnâme-i Otman Baba ve Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme, Saltıknâme ve Tezkiretü'l-Evliya'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

3.1.1. Vahşi Hayvanları Zarar Vermez Hale Getirme

Velî sahip olduğu güç ile vahşi hayvanları itaate alır ve onları zarar vermez hale getirir. İncelememiz sırasında itaate alınan hayvanlar genellikle aslan, yılan ve ejderhadır. Saldırmak üzere olan aslan, yılan ve ejderha velîyi görür görmez hemen durur, boynunu büker ya da oradan uzaklaşır. Örneklerde dikkati çeken bir diğer husus da velînin elbisesinin parçasını gören vahşi hayvanların hemen durmasıdır. Çekirge ve sinek istilasına uğramış yerlerde, kişilerin isteklerini geri çevirmeyen velînin, bu hayvanlara emretmesi sonucu hemen bulundukları yerleri terk ederler. Ayrıca timsah da genelde itaate alınan hayvanlardan biridir.

Bir cuma günü öğle namazından evvel Selh b. Abdullah et- Tüsterî'nin yanına varmıştım. Evde kocaman bir yılan görünce korktum. Selh b. Abdullah'a:

-Korkuyorum, dedim.

-İçeri gir, yeryüzündekilerden korkan bir kimse henüz imanın hakikatine ulaşmamıştır, dedi. Sonra bana,

-Cuma namazını kılâlim mı ne dersin, dedi. Güzel olur ama Cuma kılınan cami ile aramızda mesafe bir günlüktür, dedim. Elimden tuttu, biraz sonra baktım, Cuma caminde gördüm. Namazı kılıp çıktım. (Attâr, 2015: 393)

Ebû Tûrâb'ın bir hayli çocuğu vardı. O sıralarda insan yiyen bir kurt peyda olmuş ve onun birkaç çocuğunu paralamıştı. Bir gün şeyh seccadenin üzerinde otururken kurt ona hücum etmişti. Durum kendisine haber verildiği halde, hiç kımıldamadı, kurt onu görünce geri dönüp oradan savuştu. (Attâr, 2015: 450)

Dervişin biri bir vadide giderken bir aslanın hücumuna uğradı. Aslan, dervişe bakınca hırladı, yüzünü toprağa koydu ve oradan savuşup gitti. Derviş elbisesine dikkat etti. Elbisesine, Şeyh Rakkî'nin elbisesinden bir yamanın dikilmiş olduğunu gördü. Anladı ki, aslanın saygısı buna imiş. (Attâr, 2015: 612)

İbrahim Havvâs bir zamanlar bir müridiyle sahrada yolculuk yapıyordu. Bir ara bir aslan uluması duyuldu. Bunun üzerine yüzünde renk kalmayan mürid orada bulunduğu bir ağaca çıktı ama yine de tir tir titriyordu. İbrahim Havvâs ise sakın sakın seccadesini serip namaza durdu. Aslan iyice yaklaştı, İbrahim Havvâs'ın hususi bir alametinin bulunduğunu hissedince, gözünü dikip sabaha kadar kendisini seyretti. İbrahim Havvâs ise işiyle meşguldü. (Attâr, 2015: 723)

Hâmid Esved anlatıyor:

-İbrahim Havvâs'la seferde iken yılanla dolu bir yere vardık. Su tulumunu yere koyup oturdu. Gece olunca yılanlar ortaya çıktılar, şeyhe hitap edip:

-Yâ pir diye seslendim. Bana:

-Allah'ı zikret, dedi. Öyle yapınca yılanların hepsi de çekip gitti. (Attâr, 2015: 724)

Bir gün Bursa'yı çekirgeler bastı. Padişah Osmanlı diyarındaki âlimlere ve velîlere haber gönderdi. Ali Semerkandî, dağda asasıyla çıkardığı keramet suyundan bir miktar Bursa'ya gönderdi ve dedi:

-Bu suyu çekirgenin bulunduğu bölgeye dökünüz!

Hemen şeyhin söylediği yapıldı ve çekirgelerden kurtuldular. (Bursalı, 1996: 2, 276)

Bir gün Bekâ bin Bâtu Hazretlerinin yanına üç tane âlim geldi. Misafirler tekkenin yanındaki nehire koştular, elbiselerini bir kenara bırakıp gusül abdesti için nehire girdi. Bir de baktılar ki elbiselerin yanında heybetli bir aslan yatıyor. Korkudan bir türlü sudan çıkamadılar ve bu yüzden donmak üzereydiler. Şeyh birden dergâhtan çıktı ve aslan hemen onun yanına giderek yüzünü şeyhin ayaklarına sürmeye başladı. Diğer âlimler dehşet içinde kaldılar. (Bursalı, 1996: 2, 594,595)

Bir ara Bünân Muhammed el-Hammâl ihtisâb hizmetindeyken onu bir hücreye kapatarak önüne bir arslan bıraktılar. Arslan, ona zarar vermedi sadece onu koklayıp yaladı. (Camii, 2005: 302)

Bir zamanlar Bistâm'a çekirge yağdı. Bütün ekinler ve ağaçlar kapkara oldu. İnsanlar telaş içerisindeydi. Ebû Abdullah Dâstânî dam üzerine çıkıp yüzünü göğe doğru çevirdi ve derhal bütün çekirgeler çekip gitti. (Camii, 2005: 445)

Sultan IV. Murat, Bağdat seferine gitmeden önce bazı aydınlarla görüşmek ister. Görüşmek istedikleri kişilerin listesini çıkarır. Listede yer alan kişileri huzuruna çağırır. Bunların arasında Samut Baba da bulunmaktadır. Askerler gelip Samut Baba'ya Sultan IV. Murat'ın kendisiyle görüşmek istediğini söylerler. Samut Baba askerlere:

-Siz gidin, ben arkanızdan geliyorum, der.

Sultan IV. Murat, bu duruma çok kızar ve aslanlarını Samut Baba'nın üzerine salar. Aslanlar Samut Baba'yı görünce durur ve uysallaşırlar. Bunu gören IV. Murat Samut Baba'nın evliyalığını kabullenir ve elini öper.

Samut baba bir tabak bulgurla bir orduyu doyurur, bir bağ otla ataları doyurur. (Demir, 2013: II, 208)

Abdülkadir Deştûfî bir gün üzerine konan sineklere. "Ey sinekler üzerimden ayrılınız!" buyurdu. Bu sözün üzerine sinekler çekilip gittiler. (EA, 1992: 1, 379)

Abdülmecid Şirvanî ;

Yırtıcı ve vahşi hayvanlar bana saldırmaz ve benden kaçmazlardı. Bazı yerlerden uçardım. Bir anda bir vadiden diğerine geçerdim. (EA, 1992:1, 439)

Abdülvehhab-ı Şerani, Allahü Tealanın izniyle hiçbir mahluktan korkmazdı. Yılandan, akrepten, timsahtan, cinden ve benzerlerinden korkmaz, ancak dinin emir ve yasaklarına uygun olarak onlardan uzak dururdu. Birgün Said'e (Portsaid'e) gidiyordu. Nehrin kenarında, yedi kadar timsah onu takibe başladı. Herbiri öküz büyüklüğündeydi. Onu merkep üzerinde gören halk, yutulacak diye feryada başladı. İşte o zaman belini doğrulttu ve suya timsahların arasına indi. Hepsini çekilip kaçtılar. Sonra hayvanın yanına geldi. (EA, 1992: 2, 40)

Bir gün Ebu İshak İbrahim Bin Müvelled talebelerinden birisine elbisesinden bir parça hediye etmişti. O talebe, sahrada yalnız başına giderken bir aslan gördü. Aslan

saldıracak gibi bakarken yüzünü toprağa sürdü ve oradan uzaklaştı. Hocasının elbisesinin parçasını aslan gördü ve saldırmadı. (EA, 1992: 5, 190)

Ebu Midyen hocası Ebu Yazı hazretlerinden izin alarak hacca gitmek istedi. Hocası ona izin verdi ve “yolunun üzerinde bir aslan ile karşılaşırsan ondan korkma! Şayet görürsen ona “Ehl-i beyt-i hürmetine yolumdan çekil” buyurdu. Gerçekten hocasını dediği oldu ve aslan hiç dokunmadan oradan ayrıldı. (EA, 1992:5, 199)

Ebu Midyen hazretleri bir defasında bir aslanın bir merkebi yediğini görür. Neredeyse yarısını yemiştir Merkebin sahibi korkuyla uzaktan olayı seyretmektedir. Ebu Midyen merkeb sahibinin yanına giderek “benimle gel” der. Birlikte aslanın yanına giderler “Tut şu aslanın kulağından al götür der, merkebin yerine kullan” der. Adam korkuyla tutar ve üzerine binerek gider. Aslan o günden sonra adamın emrinden hiç çıkmaz. (EA, 1992:5, 202)

Silifke’nin iki kilometre doğusunda bulunan yer altı mağarası üzerine yapılmış bir binanın harabesi vardır. Yöre halkı burada Aya Tekla adında bir kızın çok önceleri yaşayıp öldüğünden bahseder ve onunla ilgili şunları anlatırlar: Buraya gelmeden önce Tekla, Konya’da yaşarmış. Hıristiyanlığın yayılmasını üstlenmiş bir papazın vaazlarını dinleyen Tekla, bundan çok etkilenir. Tutuklanan papazı kurtarmak isterken yakalanır. Bu suçunun ve papaza inanmasının cezası olarak meydanda toplanan halkın gözü önünde yakılacaktır. Bir direğe bağlanır ve ayakları altındaki odunlar ateşe verilir. Yağan sağanak yağmurlar ateşi söndürür. Bu olaydan sonra kral kızı affeder. Genç kız, kurtulup yollara düşer papazı tekrar bulur. Birlikte dolaşmaya başlarlar. Bir zengin, papaza para teklif ederek Tekla’yı ondan satın almak ister. Tekla bunu kabul etmez ve adama hakaret eder. Halkın içinde gülünç duruma düşen zengin adam, şehrin kralına şikayette bulunur; kızın öldürülmesini ister. Kral kızı aslanlara attırır. Her zaman insanları parçalayan aslanlar, kıza bir şey yapamazlar. Gördüğü manzara karşısında bu kral da kızı affeder. Tekla, memleketi olan Konya’ya döner. Ailesi din değiştiren kızlarını kabul etmez. Bunun üzerine kız Silifke’ye gelerek, mezarının bulunduğu mağaraya yerleşir. İnsanların dertlerine çare olur, hastaları iyileştirir. Çevredeki hekimler bunu çekemezler. Kötü niyetli kişileri üzerine salarlar. Kız bu adamlarla karşılaşınca mağaranın tabanı yarılır ve yarıktan kaybolur. Daha sonra buraya büyük bir

mezar yapılır. Şimdi bu yıkıntıların bulunan yeri hristiyanlar sıkça ziyâret ederler. (Erol, 1996: 152)

Bir rivayete göre Ahi Evran Kırşehir'e ayak bastıktan sonra şehrin ileri gelenleri bu pirin huzuruna gelerek: “Ya devletlü! Bizim bir korkumuz vardır. Şehrimizde bir ejder peyda oldu. Bunun şerrinden bizi halas eyle” diye niyazda bulunurlar. Ahi Evran bir dua okuyup yüzünü yüzüne sürerek o büyük yılanı oturduğu sedirin yanına bağlar. (Gökalp, 2005: 26)

Emir Sultan günlerden bir gün yolda giderken bir melikzadeye rastgelir. Melikzade ile yolda giderken, bir ejderha denk gelir. Emir Sultan okuyarak ejderhanın üzerine varır. Ejderha gelip Emir Sultan’ın ayaklarına yüz sürer. Melikzade arkada kaldığından, o geçerken ejderha onu beline kadar yutar. Emir Sultan’dan yardım ister. Emir Sultan da ejderhaya bir nazar edince ejderha ona hiçbir zarar vermeden geri bırakır. O da gelip Emir Sultan’ın mübarek ellerinden öper. (Kahraman, 2009: 17)

Emir Sultan hazretleri, Medine’den yola çıkıp Bursa’ya doğru gelirken, yolda bir beyin oğlu (Beyzâde), Emir Sultan’ı gördü ve kalbi ona talebe olmaya meyletti. Hemen silahlarını bırakıp, Emir Sultan’ın yanına gitti. Ondan kendisini talebeliğe kabul etmesini istirham etti. Emir Sultan onu talebeliğe kabul etti. Bir müddet sonra bir yol kavşağına vardı. Oranın yerlisi olan bir kişi, yolun birinde, geçit vermeyen bir ejderha, büyük bir azman yılanın olduğunu söyledi ve o yoldan gitmemelerini tembih etti. Emir Sultan hazretlerinin önünde giden kandil o yolu gösterdiği için o yoldan ilerlediler. Bir zaman sonra yol kenarında bir ejderhanın uzandığını gördüler, fakat sanki avını bekler gibi değil de şerefli bir misafiri karşılar gibi beşuş bir çehre ile başını ön ayakları üzerine dayamış ve yana eğmiş durumdadır. Emir Sultan hazretleri dışında, herkes ürkek bir halde ve endişe içinde yürüyordu ve “Acaba ejderha ne yapacak? Kafileden kimlere saldıracak?” soruları zihninlerini kurcalıyordu.

Birdenbire hayvanın, duraklayan-yavaşlayan kafilenin önünde bulunan Emir Sultan hazretlerine yaklaştığı, devesinin ayaklarına kapandığı ve sanki himmet ister gibi:

-Hoşgeldiniz Şeyhim, emrinizdeyim!, der gibi davranışlar yaptığı görülür. Ve kafildekiler hayretle bu nefes kesen manzarayı seyredeler. Fakat yeni katılan Beyzade gördüğüne sanki inanmamaktadır ve sülük ettiği yolda düştüğü endişeyi gidermek istercesine yılan ani bir sıçrayışla Beyzade’ye saldırır, yılan sanki ona ders vermektedir. Beyzade:

-Aman Allah’ım! Ya Emir! Bana yardım et! deyince Emir Sultan dönüp bir işaret yapar ve ejderha derhal geri döner, yol kenarına çekilir. Sonra da yavaş yavaş oradan uzaklaşır. Beyzade’nin sülük ettiği yola inancı ve itimadı tazelenmiştir. Ve kafilde bulunan herkes Emir Sultan hazretlerinin bir büyük “gönül sultanı” olduğunu bir kere daha anlarlar. (Yılmaztürk, 2003:2, 40-41)

3.1.2. Vahşi Ve Yabani Hayvanları Hizmetinde Kullanma

Bu motifte, genelde aslana binen ve yılanı da kamçı olarak kullanan velîler görüyoruz. Aslan Türkler için gücün temsil eder. Yılan ise, yaklaşılması bile imkansız bir hayvandır. Bu kadar güçlü ve korkutucu vahşi hayvanlara söz geçirebilmek ve onları hizmetinde kullanmak büyük kudret gerektirir. Velîlerin mertebeleri o kadar yüksektir ki, bu kerametleri gerçekleştirebilirler. Karşımıza çıkan diğer örneklerde ise velî; geyiklere, aslanlara, boğalara tarla sürdürür; denize düşen eşyaları balıklara çıkarttırır; aslanı, kaplanı merkep edinir, timsahı gemi olarak kullanır ve aslanı bekçi yapar.

Çok önceden, bugün mezarı Çaldere Camisi’nin yaklaşık beş yüz metre yukarısında bulunan ve halk tarafından çok itibar edilen ve sevilen bir dede yaşarmış. Bu dede geceleri yatmazmış. Karısına her akşam yatmadan önce gece kendisine kesinlikle bakmaması için tembihte bulunurmuş. Gece olduğunda evden çıkıp gidermiş. Karısı, çocukları ve komşuları onun neler yaptığını merak eder ama bir türlü bulamazlarmış. Her sabah kalktıklarında dedenin tarlalarının sürülmüş, bahçelerinin temizlenmiş olduğunu görünce de oldukça şaşırırlarmış. Meğer bu dedenin kimselerin bilmediği ve görmediği boynuzları altından olan iki geyiği varmış. Bunlar her gece Allah tarafından dedeye gönderilirmiş. İşte dede kendisine Allah tarafından verilen bu kerametın son bulmaması için eşine kendisine bakmamasını tembihlermiş. Sonunda merakına yenilen dedenin karısı bir gece bakar ki kocası yine yanında yok. Kalkıp bu sefer onu aramaya başlamış. Evde olmadığını anlayınca da dışarı çıkmış. Bakmış ki

kocası boynuzları altından olan iki geyikle tarlalarını sürüyor. Dilini yutacak hâle gelen kadının bu hayretini geyiklerden biri görünce geyikler oradan hızla uzaklaşmış. Böylelikle kadın baktığı için hemen işin hikmeti bozulmuş. Geyik Koşan Dede de karısının kendisini seyrettiğini ve de kerametın bu nedenle bozulduğunu fark edince hanımına: “İki gözün önüne aksın!” demiş. Dede eve gelip bir de bakmış ki karısı kör olmuş. Hemen yaptığından pişman olmuş ve karısının gözlerinin iyi olması için Allah’a dua etmiş. Ardından da karısının gözlerini sıvazlamış ve Yüce Allah bu muhteremin duasını kabul edip karısının gözlerini yerine getirmiş. (Akkuş, 2018: 55)

Geyikli Baba, Bursa fethine sırtında yalnız bir post, omzunda altmış okkalık koca bir taş ve ardında sürü sürü geyiklerle katılmıştır. (Araz, 1988: 13-14)

İbrahim b. Edhem bir gün Dicle’nin kenarına oturmuş, eski ve yırtık hırkasına yama dikiyordu. Biri gelip:

-Belh’in padişahlığından vazgeçmekle ne kazandın ve ne buldun, diye sordu. Bu sırada elindeki iğne Dicle’ye düşmüştü. Balıklara, iğnemi veriniz, diye işaret edince, her birinin ağzında altından iğne bulunan binlerce balık suyun yüzüne çıktı. İbrahim b. Edhem bunlar benimki değil, ben kendi iğnemi isterim, deyince, ağzında onun iğnesi bulunan zayıf bir balıkcağız su üzerine çıktı. Bunun üzerine İbrahim dönüp adama dedi ki:

-Belh’in hükümdarlığını terk etmekle bulduğum şeylerin en azı işte budur, geri kalanlarını sen (nereden) bilirsin? (Attâr, 2015: 188)

Said Meyhorânî, imtihan etmek maksadıyla Bayezid-i Bistâmî’nin yanına geldi. Şeyh onu çoban Ebû Said adındaki bir müride havale ederek,

-Onun yanına git, zira “Keramet vilayetini” arpalık olarak ona vermiş bulunmaktayım, dedi. Said tarif edilen yere varınca gördü ki çoban sahrada namaz kılmakta ve kurtlar da onun koyunlarına çobanlık yapmakta. Çoban namazı bitirince Said:

-Ne istiyorsun, diye sordu.

-Sıcak bir ekmek ve yaş üzüm, dedi. Çobanın elinde bir çubuk vardı. Bunu ortadan böldü, yarısını kendisine doğru, öbür yarısını da ona doğru sarkıttı. Çubuklar derhal üzüm verdi. (Attâr, 2015: 244)

Mâlik b.Dînâr denizde yolculuk yapıyordu, deryanın ortasına varınca, geminin ücretini istediler. Mâlik b. Dînâr “param yok” dedi. Kendisinden geçene kadar dayak attılar. Akli başına gelince tekrar gelip ücret istediler, yine “yok” deyince bir daha dövdüler ve elini ayağını bağlar seni denize atarız, dediler. Bu esnada denizde balıklar zuhur etti. Her birinin ağzında bir dinar vardı. Mâlik elini uzatıp bir dinar aldı ve adamlara verdi. Adamlar, bu manzarayı görünce Mâlik’in ayağına kapandılar ama o ayağını gemiden dışarıya attı, suyun üzerine bastı, yürüdü ve gözden kayboldu. (Attâr, 2015: 97)

Abdullah b. Mübârek öyle bir dereceye ulaştı ki bir gün bağa giden annesi onu, bir gül ağacının altında uyumuş bir vaziyette gördü. Bir yılan ağzına bir nergis yaprağı alıp sinekleri ondan uzaklaştırıyordu. (Attâr, 2015: 279)

Ebü’l Hasan Harakâni’nin küçük bir bağı vardı. Burasını bir kere belledi, gümüş çıktı, bir kere daha belledi, altın çıktı, bir defa daha belleyince de inci ve mücevherat çıktı. Bunun üzerine dedi ki:

-Yâ Rab! Beni bununla avutma. Ben dünya ile senin gibi Rab’den yüz çevirmem. Kâh olurdu ki öküzleri sabana koşar, namaz vakti gelince namaza durur, şeyh namazdan dönene kadar öküzler eskisi gibi saban sürer dururlardı. (Attâr, 2015: 794-795)

Şeyh Ebû Ali İbn Sînâ, Ebü’l Hasan Harakâni’nin şöhretini duyunca Harakân’a gider. Şeyhin evine varınca şeyh oduna gitmiş olur. Şeyh nerede, diye sorar, hanımı:

-O sahtekâr ve zındıkı ne yapacaksın, diye karşılık verir. Bunun gibi şeyhi üzen pek çok laf eden hanımı, şeyhi inkar eden cadoloz ve yaman bir kadındı.

İbn Sînâ, şeyhi görmek için sahraya gider. Şeyhin gelmekte olduğunu yükünü de bir aslanın ağzına alıp getirmekte bulunduğunu görünce,

-Ey şeyh! Bu ne hal, diye sorar. Şeyh:

-İşte böyle, biz o kurdun (karısını kastediyor) o yükünü çekmesek, aslan bizim bu yükümüzü bu şekilde çekmez, diye cevap verdi. (Attâr, 2015: 800)

Ali Semerkandî denizin kenarında bir adam gözyaşları içinde ağlıyordu. Hemen ona:

-Ey gam seline düşen, neden ağlıyorsun?

-Ah! Sultanların bile hazinesinde olmayan incimi denize düşürdüm.

-Madem çok üzülüyorsun. Benimle gel.

Adem hemen şeyhin ardınca gitti. Ayaklarını denize soktu. Şeyh Hazretleri:

-Ey balıklar. Yüce Allah'ın izniyle bir inci bulup getirin.

Denizin üzerinde yüzlerce balık, ağızlarında birer inci ile çırpınıyordu. Bir tanesi adamın denize düşürdüğü incinin aynısıydı. Artık adam inciye de elması da unuttu. Yaralı keklik gibi titriyordu. (Bursalı, 1996:2, 271)

Zamanında Amasya ili Gümüş kasabasındaki tarlalara çekirge sürüsü gelir. Çiftçilerin ekmiş olduğu mahsulleri yemeye başlar. Molla efendiye halk gidip yalvarır:

-Aman efendim, bize bir yardımda bulun, derler.

İlk sözü şu olur:

-Herkes tarlasına birer kova ya da teneke su koysun, gelen kuşlar orada ağızını yıkayacak.

Halk, hemen koşarak kovalarını doldurur ve tarlalarının içine birer kova su koyar. Sığırcık Baba, kibleye dönerek:

Ya Rabb'im! Bu Müslüman kardeşlerimin emeklerini boşa vermemek üzere sen yardımda bulun, diye dua eder.

Cenab-ı Allah, duasını kabul eder. Çok kısa bir zaman içinde, miktarı sayılmayacak kadar sığırcık kuşu gelir. Kuşlar çekirgeleri yemeye başlar. Kan içerisinde kalan hayvanlar, ağızlarını halkın koyduğu suda yıkar. Tekrar dönüp çekirgelerle savaş yapar. (Demir, 2013: I, 215)

Akkuş’a bağlı Çavdar köyü, eskiden topraklarının verimiyle ünlüymüş. Çok çalışkan olan köyün insanları; sabanlara yabani geyik koşar, tarlaları bu şekilde işlerlermiş. Bir gün köylülerden biri, yine tarlasını işlemek için yabani geyikleri boyunduruğa takar. Öğleye kadar tarlada çalışır. Öğle vakti, geyikleri tarlada bırakıp hovardalık yapmaya gider. Geri döndüğünde bakar ki ne geyik var ne saban ne de boyunduruk. Geyiklerin ne için ortadan kaybolduğunu anlar fakat olanları kimseye söyleyemez. Bu olaydan sonra, köyde tarlayı işlemek için hiç kimse yabani geyik bulamaz. (Demir, 2013: I, 73)

Abdülaziz Debbağın talebeleri bir gün yola çıktılar. Eşküyadan korunmak için hiçbir hazırlıkları yoktu. Bu yüzden molalarında aralarından bir tanesi nöbet tutuyordu. Nöbet sırasında hep bir aslan görüyordu. Hocalarının huzuruna vardığında dinlenmek ve uyumak için izin istedi. Hocası “Gereksiz yere uykusuz kaldın. Sizi o gördüğün aslan zaten koruyordu” buyurdu. (EA, 1992:1, 252-253)

Ebu Midyen hazretleri bir defasında bir aslanın bir merkebi yediğini görür. Neredeyse yarısını yemiştir. Merkebin sahibi korkuyla uzaktan olayı seyretmektedir. Ebu Midyen merkeb sahibinin yanına giderek “benimle gel” der. Birlikte aslanın yanına giderler. “Tut şu aslanın kulağından al götür der, merkebin yerine kullan” der. Adam korkuyla tutar ve üzerine binerek gider. Aslan o günden sonra adamın emrinden hiç çıkmaz. (EA, 1992: 5, 202)

Ebu Midyen Mağribi bir gün deniz kenarında abdest alıyordu. Yüzüğü denize düştü. Ya Rabbi! yüzüğümü bir sebep ile geri göndermeni istiyorum dedi. O anda denizden bir balık çıktı. Ağzında Ebu Midyen hazretlerinin yüzüğü vardı. (EA, 1992: 5, 204)

Bir defasında Gamri hazretleri bulunduğu beldeden lafta beldesine geçmek istemişti. Fakat orada nehir vardı ve bir vasıta yoktu. Ebül Gamri işaret etti ve nehirden çıkan bir timsah Gamri’ye doğru yaklaştı, sonrada bu timsahın sırtına bindi ve rahatlıkla karşıya geçti. (EA, 1992:5, 321)

Hacı Bektaş’ın ünü her yana yayılmıştır. Her yerden erenler, onu görmeye gelirler. Akşehir’de de Seyyid Mahmud Hayrani adlı bir er vardır. Bir gün bu er; bir aslana biner, bir yılanı da kamçı yapıp üç yüz Mevlevi dervişi ile Hünkârı görmek için

yola çıkar “Aliler sırtına yaklaştı” denilerek Hünkâra haber verilir. Hünkâr”O gelen kimse, canlıya binmiş, gelmiş; biz de cansıza binip karşılayâlim” der. Hünkâr “Kızılca Halvet” yakınındaki bir kızıl kayaya binip, kayaya kendini Allah’ın izniyle o gelen erenlerin yanına götürmesini söyler. Kaya, hemen kuş uçar gibi gürleyip Aliler sırtına doğru yürümeye başlar. O kayanın şimdiki halde başı tıpkı bir kuşa benzer. Seyyid Mahmud Hayrani, hünkârı cansız bir kaya üzerinde kendilerine doğru gelirken görünce “küstahlık etmişiz” deyip hemen aslan üzerinden inip elindeki kamçı niyetine yılanı da atar. Hünkâr kayaya “dur!” der ve o kaya durur. (Gölpınarlı 1995: 49)

Er Aslan, Hacı Bektaş Velî’yi ziyarete giderken bir aslana biner, yılanı kamçı olarak kullanır. Hacı Bektaş Velî de kuru bir duvara binerek Er Aslan’ın önünü keser. (Özen, 2001: 292)

Şeyh Halil, köyün karşısındaki Büklüce üzerinde ziraat yaparmış. Koşum hayvanı olarak da geyik koşarmış. Kullandığı karasaban ve boyundurukları da som altındanmış. Şeyh çalışmayı bitirdikten sonra geyikleri dağa başıboş salıverirmiş. Ertesi gün tarlanın başına gittiğinde “Gel boğam” dermiş. Yıldızeli ilçesinin bu bölgesinin “Gelmüad” ismini alması da bu hitaba bağlanmaktadır. (Özen, 2001: 307)

Birisi Yeşilli Baba’yı rüyasında görür gelir, eşine sorar: “Efendi hazretleri evde mi?” Kadın: “O murdar ne zamandan beri efendi hazretleri oldu.” diye adamı kovar. Adam gitmez tekrar gelir, tekrar rica eder ve efendi hazretlerini sorar. Kadın: “Cehennem olmuş ormana gitmiş.” der. O zamanlar Top (Kop) dağları ormanlıkmış. Yeşilli Baba ormana giderken aslanı, kaplanı kendisine merkep etmiş. Yolda kendisini arayan adamla karşılaşır, sarılır konuşurlar. Karısını sorunca Yeşilli Baba: “O benim mürşid-i kâmilimdir. O zebaniye sabrede ede bu mertebeye eriştim.” der. (Seyidoğlu, 1997: 127)

Antakya ilçesi Şenköy beldesinde türbesi bulunan Ahmed Kuseyrî’ye ait efsaneye göre Ahmed Kuseyrî Hazretleri bir gün köye dönmek ister. Ancak hava sisli ve yağışlıdır. Bu yüzden amcası gitmesine razı olmaz. Fakat o gitmekte ısrar edince, amcası geçeceği Kuseyr dağında yırtıcı hayvanlar bulunduğundan çok dikkatli olması gerektiği konusunda yeğenini uyarır. Ahmed Kuseyrî yola çıktıktan sonra amcasının içi bir türlü rahat etmez ve yeğenin peşine düşüp gizlice takip eder. Bir ara ağaçlık bir

vâdide onu gözden kaybeder. Sonra bakar ki, yeğeni bir kurdun sırtına binmiş neşeyle köyüne doğru yol almakta. Arkasından hayretle bakakalır. Amcası, onun bu hâlini Ahmed Kuseyrî'nin babası Şeyh Abdurrahman'a anlatıp: "Ona öğretecek ilmim 98 kalmadı, başka bir hocaya gitsin." diyerek onun üstünlüğünü, daha küçük yaşta kemâle erip, kerâmet sahibi olduğunu ifade etmiştir. (Şârânî, 2011:256-257)

Sarı Saltuk, İlyas Peygamberin duasını okur balıklarla konuşarak rahibinin kızının denize düşen küpesini bulmalarını ister. Büyük bir balığın küpeyi getirmesi üzerine rahip ve yanındaki yirmi dört kişi Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 142-143)

Bir rivayete göre, şeyhlerden biri bir gün Şeyh Aynıl Melik'ten daha iyi olduğunu ispatlamak ister. Bir ayıya binip, yılanı da kamçı olarak kullanarak Şeyh Aynıl Melik'in yanına gelir. O sırada Şeyh Aynıl Melik de cami yapımında çalışıyormuş. Şeyh, Şeyh Aynıl Melik'e "Şeyh'im, bak benim kerametime, ayıya bindim, yılanı da kamçı olarak kullanıyorum. Senin kerametinin nedir? Görelim." der. Bu duruma çok sinirlenen Şeyh, o sıra çalıştığı inşaatın çatından inip binaya "Yürü!" der. Ve bina yürümeye başlar. Bunun üzerine diğer Şeyh "Pes" der. "Ben canlıyı yürüttüm, sen ise cansız yürüttün." deyip Şeyh'ten af diler. (Yalçinkaya, 2008: 121)

3.1.3. Vahşi ve Yabani Hayvanlarla Dostluk Kurma

Allahla dost olan velîlerin, hayvanlarla dostluk kurması sorgulanamaz bile. Oldukça fazla örneklerine rastladığımız bu motifte, genelde yabani dağ keçilerinden ve geyiklerden süt sağan velîler karşımıza çıkar. Bu metinlerin bazılarında sırrı açığa çıkan velî hemen ölür. Bunun yanında; velîyle dostluk kurmuş aslanlar ve ejderhalar, zarar verebilecek kişilerden onu korurlar. Vahşi ve yırtıcı hayvanlar, velîlerin sohbetlerine katılıp hatta bazen başlarını velînin dizine koyarak onları dinlerler. Velî, vahşi ve yırtıcı hayvanları besler ve onların bakımlarını yapar. Bazen üzerlerinde akreplerin, evlerinde yılanların dolaştığı görülür. Hiçbir suretle velîye zarar vermez aksine ona hep yardımcı olurlar. Bazı örneklerde de, bebekken tehlikeden uzak tutabilmek amacıyla annesi tarafından mağaraya bırakılan velîler, bazı vahşi hayvanlarca düzenli olarak emzirilir.

Naklederler ki Halife Mansûr bir gece vezirine.

-Git, Sâdık'ı yakala ve getir, tâ ki katledelim, dedi. Vezir:

-O, bir köşeye çekilip oturmuş, uzleti ihtiyar etmiş, kendini ibadete vermiş ve mülkten de elini eteğini çekmiştir. Onu rahatsız etmenin ne faydası vardır, dedi.

Vezir, her ne dediyse bir faydası olmadı, kalktı, Sâdık'ı getirmeye gitti. O vakit Mansûr kullarına,

-Sâdık içeri girip de ben külahımı başımdan çıkarınca, siz hemen onu katledin, dedi.

Vezir, Sâdık'ı huzura alınca, Mansûr derhal yerinden fırladı, koşarak Sâdık'ın yanına vardı, onu alıp başköşeye oturttu, kendisi de diz çökerek önüne oturdu. Kullar bu işe şaşakalmıştı. Mansûr, Sâdık'a:

-Ne ihtiyacın var? Dile benden ne dilerse, dedi. O:

-Benim dileğim, beni bir daha yanına çağırmanın, yüce Allah'a ibadet ve itaatte bulunma haline iade etmendir, dedi.

Sonra halife ona müsaade etti, mükemmel bir izâz ve ikramla kendisini uğurladı. Ama o sırada Mânsur'u ansızın bir titreme tutmuştu, başı önüne eğildi ve kendinden geçti. Bu hal üç gün devam etti. Bir rivayete göre bu hal, üç vakit namazını eda edemeyecek kadar bir müddet sürdü. Kendine geldiğinde vezir,

-Bu ne hal böyle, deyince, halife anlattı:

-Sâdık içeri girdiğinde bir ejderha gördüm. Dudağının birini salonun tabanına ötekini tavanına koymuş, bana"Eğer ona bir zararın dokunursa seni şu salonla birlikte yutarım." diyordu. Bu ejderhanın korkusuyla ne söyleyeceğimi bilemedim, ondan özür diledim ama aklım başımdan gitti. (Attâr, 2015: 65)

Bir gün Rabia el-Adeviyye bir dağa çıkmıştı. Çevresinde toplanan vahşi hayvanlar ve geyikler onu seyrederken birden Hasan-ı Basrî çıkageldi. Hayvanların hepsi de ürküp dağıldı. Bunu gören Hasan-ı Basrî bozuldu ve sordu:

-Yâ Rabia! Seninle ünsiyet ve ülfet eden bu hayvanlar neden benden ürktüler.

-Sen bugün ne yedin?

-İşkembe çorbası.

-Onların işkembelerini yemişsin, senden nasıl ürkmesinler. (Attâr, 2015: 130-131)

İbrahim Edhem, bir kış gecesi bir mağarada bulunuyordu. İhtilam oldu. Hava soğuktu, zemheri günleriydi. Bu halde buzu kırmış, gusletmişti. Seher vaktine kadar namaz kılmış, seher vakti soğuktan mahvolacağından korkmuştu. O sırada bir ateş veya kürk lazım, diye hatırına bir fikir gelmişti. O sırada bir kürkün sırtını ısıttığını hissetmişti. Böylece uykuya dalmış, uyanınca ortalığın aydınlandığını ve havanın da ısındığını görmüştü. Bu kürk büyük, iki kadeh gibi iki gözü olan bir ejderhanın derisi idi. Ağladı ve kalbinde bir korku zuhur etti “Yâ Rabbi! Bunu bir lutuf olmak üzere bana gönderdin. Lakin şimdi ben onun kahredici suretini görüyor ve buna da takat getiremiyorum” dedi. Bunun üzerine ejderha harekete geçti ve onun önünde kendisini selamlar gibi iki üç defa yüzünü yere sürdü ve oradan uzaklaşarak kayıplara karıştı. (Attâr, 2015: 166)

Aslanlar ve vahşi hayvanlar Selh b. Abdullah et- Tüsterî’nin yanına gelirlerdi. Selh b. Abdullah bunları besler, gözetler ve bakımlarını yapardı. Hatta bugün bile Selh b. Abdullah’ın Tüster’deki evine “Beytü’s-sibâ” (vahşi hayvanlar ini) adı verilmektedir. (Attâr, 2015: 393)

Ebû Hafs Haddâd, ahbablarını alıp kıra çıkmış. Burada onlara vaaz ediyordu. Yanındakiler konuşmasının tesirinde kalıp hislenmişlerdi. Bu esnada dağdan bir geyik inip başını Ebû Hafs’ın kucağına koymuştu. Ebû Hafs Haddâd geyiğin yüzüne bir sille indirip bağırdı: “Haydi git buradan!” geyik de oradan gitti. Şeyh kendine gelince yaranları sordular:

-Bu ne haldir?

-Vaktimiz hoş olup dini heyecan bizi istila edince, keşke bir koyun olsa da kızartsak ve bu suretle ahbablar bu gece dağılmasalar, diye hatırımdan bir fikir geçmişti. Hatırımdan bu husus geçince geyik çıkageldi.

-Yâ şeyh! Allah karşısında böyle bir hali bulunan bir kimsenin geyiğe sille atıp bağırmasında ne mana var?

-Bilmiyor musunuz ki kucaklamaktan maksat kapı dışarı etmektir. Eğer Hak Teâlâ Firavun'un iyiliğini istemiş olsaydı, arzusu üzerine Nil nehrini (hiç ters) akıtırmıydı? (Attâr, 2015: 488)

İbrahim Havvâs anlatıyor:

-Bir gün sahrada, civarında su bulunan bir ağacın yanına varmıştım, yüzünü bana doğru çevirmiş kocaman bir aslan gördüm. Artık Cenâb-ı Hakk'ın hükmüne teslim olmuşum. Bana yaklaşırken topallıyordu, geldi önüme yatıp uyudu ve inlemeye başladı. Dikkat edince ayağının şişmiş ve içinde irin birikmiş olduğunu gördüm. İçindeki cerahat aksın diye bir ağaç alıp ayağını yardım, sonra da yarayı bir çaputla sardım. Aslan kalkıp gitti. Bir müddet geçtikten sonra yanıma yavrusu ile birlikte geldi. Kuyruklarını sallaya sallaya çevremde dolaşıyorlardı. Getirmiş oldukları bir somunu da önüme koymuşlardı. (Attâr, 2015: 723)

Biri anlatıyor:

-İbrahim Havvâs'ın eteğinde dolaşan bir akrep gördüm ve onu öldürmeye teşebbüs ettim. Şeyh:

-Çek elini! Her şeyin bize ihtiyacı var ama bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur, dedi. (Attâr, 2015: 724)

Bir gün, Hallâc-ı Mansûr'un boynunda dolaşan bir akrep gördüler, onu öldürmek istediler ama o:

-Elinizi ondan çekin! Zira o, on iki senedir boynumuzda dolaşmakta olan bir ahabımızdır, dedi. (Attâr, 2015: 708)

Bir gece dönemin sultanı vezirini çağırarak Hazret-i Câfer'i huzuruna getirmesini emreder. Cellatlarına da "Ben külahımı çıkarttığım an, şeyhin başını gövdesinden ayırın" buyurur.

Şeyhi apar topar getirirler. Hükümdar derhal ayağa kalktı. Büyük bir tevâzu ve hürmetle imamı karşıladı. Tahtına çıkartıp oturttu ve dedi:

-Ey sevincin aynası! Benden bir emriniz, isteğiniz olursa emredin!

Şeyhi çok iyi ağırlar ve gönderir. Sultanın bu tavrına askerler şaşırırlar. Vezir durumu sorunca sultan:

-İş bildiğiniz gibi değil. Benim gördüklerimi siz görseydiniz cansız yere düşerdiniz.

-Ne gördünüz?

-İmam Hazretleri içeri girdiğinde beraberinde bir de arslan vardı. Gözerinden kıvılcımlar saçarak bana:

“Onu incitirsen seni lime lime ederim” dedi. (Bursalı, 1996:2, 86)

Geyikli Baba kendine dağları mekân tutmuş geyiklerle konuşmakta ve hep onlarla gezmekteydi. (Bursalı, 1996: 2, 139)

Ali Semerkandî bir gün sürüsünü yeşilliklerde otlatıyordu. Gözleri şimşek saçan bir kurt, sürünün içine daldı ve pençesini, bir öküzün gırtlığına attı. Şeyh Hazretleri:

-Ey kanlı canavar dur! Bu öküzü öldürmek için kimden izin aldın.

-Ey Allah’ın seçilmiş ve sevgili kulu. Bu öküz benim nasibimdir. Cenab-ı Hakk’ın izniyle onu öldürüp yiyeceğim.

-Ey kurt öküzün sahibine haber vereyim. Sonra yersin.

-Ertesi gün kurt yine geldi.

Şeyh:

-Mademki bu öküzü yiyeceksin hiç olmazsa derisini pare pare etme de sahibinin işine yarasın. Kurt şeyhin dediğini yaptı ve derisi bıraktı. Deriyi gören öküzün sahibi, şeyhe inanmayarak kadıya başvurdu. Kadı şeyhi yanına çağırdı ve:

-Şahidin var mı ey çoban?

Şeyh Hazretleri dağları göstererek:

-İşte bu hadiseyi gören ağaçlar ve kayalar benim şahidimdir. Daha sözünü bitirmemişti ki; kayalar ve ağaçlar müthiş bir gürültü kopararak yürüyüşe geçti. Şeyh:

-Ey kayalar ve ağaçlar! Olduğunuz yerde durun ve kimseye zarar vermeyin.

Derhal durdular. Herkes Ali Semerkandî'nin büyüklüğünü anladı. (Bursalı, 1996:2, 273-274-275)

Tezkire-i Attar'da şöyle yazmıştır: “Selh'in yanına yırtıcı canavarlar gelir ve o, onları terbiye ederdi. Tüster'de onun evine”yırtıcı hayvanlar evi”, Beytus'u-sîba' derlerdi. (Camii, 2005: 196)

Derviş şöyle anlatır:

Bir gün hoca Nakşbend ile bir kırdan gezerken bir tarafa doğru giden yedi tane ceylan gördük. Ceylanlar yanımıza gelerek “beni tut.” diye sesleniyorlardı. (Camii, 2005: 537)

Ebugen (Dedeli) köyünün koyunlarını otlatan çoban, süt içmeyi çok severmiş. Kaynağı belli olmayan bir yerden süt sağarmış. Ama hangi hayvandan, ne zaman sağdığını gören yokmuş.

Köy halkı, çobanın sütü nereden aldığını merak eder. Araştırıp soruştururlar. Fakat bu işin sırrını çözemezler. Sonunda, çobanla konuşmaya karar verirler.

-Sen bizim koyunlarımızın sütünü, bizim iznimiz olmadan sağıp içiyorsun, derler.

Çoban cevap vermez...Bir gün değil, beş gün değil...Her gün aynı iftira...

Çoban bakmış ki sabredilir gibi değil:

-Sabah namazı gözeyeye gelin, koyunlarınızın sütünü sağıp içmediğimi size orada göstereceğim, der.

Köy halkı; seher vakti, köyün yakınlarındaki gözede merak içerisinde toplanır. Bakarlar ki bir geyik sürürsü toplanmış geliyor. O zaman, çobanın kerametine inanırlar, iftira ettikleri için utanırlar.

Bütün bunlara rağmen çoban, kendisine yapılan iftirayı hazmedemez. Kendisine iftira atanlara:

-Köyünüzde sakallı yaşlı olmaya, dilleriniz lal ola, der ve köyden ayrılıp gider. Köylüler çobanın bedduasından sonra, korkularından sakal bırakmamaya başlar. Konuşmaları da değişir. (Demir, 2013: I, 91-92)

Keçili Baba, Keçili köyünden fakir bir çobanmış. Ancak evinden süt, yoğurt eksik olmazmış. Komşuları şüphelenip onu sıkıştırmışlar:

-Çaldın mı? Yoksa bizim keçileri, koyunları mı sağıyorsun?

Keçili Baba, bu olaya çok üzülmüş ve yüksek bir yere çıkarak bağırmaya başlamış.

-Hay hey hey! Hay hey hey! Hay hey hey!

Bu sesi duyan binlerce dağ keçisi, Keçili Baba'ya doğru koşmaya başlamış ve onun başında toplanmış.

Bu olayı gören köylüler, merakla oraya koşmuşlar. Bir de bakmışlar ki keçilerin göğsü süt dolu. Meğerse Keçili Baba; onları sağarak sütünü, yoğurdunu yapıyormuş. Köylüler hatalarını anlayıp Keçili Baba'dan özür dilemişler. Ancak bu olaydan sonra Keçili Baba hastalanmış ve ölmüş. (Demir, 2013:I, 166)

Vaktiyle Ulubeyli tepesinde, mübarek bir zat yaşamaktadır.

Burada tarlaları ekip biçmekte, yiyecek ihtiyacını böyle temin etmektedir. Süt ihtiyacını da yabani keçileri sağarak karşılamaktadır. (Demir, 2013: I, 191)

Velî Baba adında bir zat, Zile'den kalkıp Beydili köyüne gelir. Köyde birçok kerametler gösterir. Geleceğe ait kehanetlerde bulunur.

Velî Baba, bir gün köylüleri alıp ormana gider. Köylüler semah yaparken birdenbire onlara, bulundukları yere birazdan bir çam devrileceğini ve oradan ayrılmaalarını söyler. Köylüler kaçmaya başlar. Bu sırada, ulu bir çam ağacı devrilir. Devrilen ağacın içinden binlerce karınca çıkıp etrafa dağılır. Velî Baba sağa sola dağılan karıncalara:

-Durun yuvanıza dönün, der.

Karıncalar yuvalarına dönerler. O günden sonra ormanlık bölge, kutsallık kazanır. (Demir, 2013: I, 161)

Abdurrahman Efendi koşarak önüne gelen ceylanlara “Bizim misafirimiz için canını feda edecek olan öne çıksın!” dedi. En öndeki ceylan fırlayıp ileri atıldı. Talebeler o ceylanı tutup kestiler. (EA, 1992:1, 202)

Ebu Hafs Haddad hazretleri bir gün talebeleriyle birlikte hava almak için bahçeye gitmişlerdir. Sohbet koyulaştığı sırada bir ceylan koşarak geldi ve başını Ebu Hafs hazretlerinin dizine koydu. (EA, 1992:5, 174)

Ebu Hamza Bağdadi hazretleri bir gece yolculuk sırasında kuyuya düşer ve çıkamaz. Ertesi gün oradan geçen yolcular kaza olmasın diyerek kuyunun ağzını kapatırlar. Bağdadi hazretleri nasıl kurtulacağını düşünürken kuyunun kapağı açılır ve bir hayvan ayaklarını uzatarak sanki “bana sıkı yapış” der gibidir. Bağdadi kuyudan çıkar bir de bakar ki kendisini kurtaran yırtıcı bir hayvandır. (EA, 1992: 5, 179)

Ebu Ya’zi hazretlerinin talebesi anlatır:

Magrib’de kıtlık oldu. Her canlı açlık ve sıkıntı çekiyordu. Bir gün Ebü Ya’zi Magribi hazretlerinin yanına gittim ve meydanda oturuyordu. Çevresini çepeçevre aslan, kaplan gibi yırtıcı hayvanlar ve kuşlar kuşatmışlardı. Hepsi sessizce durmaktadırlar. Hoca onlara teker teker rızıklarının nerede olduğunu söyledi ve hayvanlar dağıldılar. (EA, 1992:5, 296)

Ebü’l-Abbas El-Basir doğduğunda kördü. Annesi sultan olan eşine bunu anlatamayacağı için oğlunu orman içinde bırakıp eşine oğlunun öldüğünü söyledi. Allah tarafından gönderilen bir ceylan muntazam olarak gelip bu yavruyu emziriyordu. (EA, 1992: 5, 314)

Ahi Evran, yedi renkte boyadığı sahtiyanları (işlenmiş keçi derilerini) üstü örtülü bir kapta tutarımış, Biri gelip deri istese besmeleyle elini atar, ne renkte ve kaç tane sahtiyan istenirse çıkarır verir, parasını almış. Ne kadar sahtiyan istenirse istensin yine de verirmiş, Gammazlar, Kayseri sancak beyine “burada bir debbağ var, çok sayıda işçisi, çırağı var, dilediği kadar deri satar; ondan vergi alınması gerekir” derler. Bunun üzerine sancak beyi vergi almak üzere birkaç adam gönderir. Görevliler debbağhaneye

geldiklerinde dükkanı kapalı bulurlar. Kapıyı açtıklarında dükkanın içinin evrenle dopdolu olduğunu görürler. Gözleri külhan alevi gibi parlayan evrenler, ağızlarını açıp kükreyince adamların aklı başından gidip kaçarlar. (Gökalp, 2005: 27)

Eskiden Diyarbakır’da Şeyh Zeki adında biri varmış. Evinde yılanlarla birlikte yaşamış. İnsanlara efsunlu şekerler vererek, onları yılan sokmasına karşı korumuş.

Bir gün, eve yılan girmiş ve bir deliğe saklanmış. Ev sahibi koşup, Şeyh Zeki’yi çağırmış. Şeyh Zeki deliğin başına gelip, yılanı “çık dışarıya” diye bağırarak. Yılan hemen, delikten çıkıp oradan uzaklaşmış. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 39)

Şeyh Bilal, Müslümanlığı yaymak için Bağdat’tan Lice’ye gelmiş. Yeşilburç (Dercimt) Köyü’ne yerleşerek, bir meşe ağacının kovuğunda yaşamaya başlamış.

Yabani geyiklerden, her akşam onun yanında toplanırlar, sabahları da dağılıp giderlermiş. Şeyh Bilal, bu geyiklerle konuşmuş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 60)

Hasan adında ermiş birisi, Şimşim Köyü’nün Seyitler Boğazı’nda tek başına oturmuş. Dağdaki yabani keçiler kendiliklerinden bunun yanına gelir ve sütlerini sağmasına izin verirlermiş.

Hasan Dede’yi ölünce de oraya gömmüşler. Geriye mestinin bir tekiyle, bir tası kalmış. Bu tas Hz. Süleyman’ın tasıymış. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 264)

Şeyh Güzel, yılanlarla dostmuş. Afsunlu şeker verdiği insanları yılan sokmazmış. İnsanların ağrıyan yerlerine dokununca iyileştirmiş ayrıca bu Şeyh Güzel, kendi hakkında söylenen sözleri de bilirmiş. Nafize adında bir kadın, bir gün onun aleyhinde konuşmuş, sonra da onun evine gitmiş. Kadını kapıda karşılayan Şeyh “Daha biraz önce arkamdan konuşuyordun, şimdi ne yüzle evime geldin” demiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 270)

Efsaneye göre, o tarihlerde Geyikli dağı ormanlıkmış. Ormanda yaşayan geyikler Baba’yı ziyaret ederlermiş. Baba da onların sütünü sağıp içermiş. Bu yüzden, bu Anadolu Ereni’ne Geyikli Baba demişler. (Özen, 2001: 63)

Koca Haydar, tek başına yaşadığı için geyik sütü ile beslenirmiş. Her sabah geyikler yaylıma çıkar, akşam olunca da geri dönerlermiş. Koca Haydar da bunları sağlar ve sütlerini içermiş.

Geyikler yaylımdan dönmüşler, Koca Haydar'ın yanına gelmişler. Koca Haydar, yanındaki cariyeye geyikleri sağmasını söylemiş. Cariye geyikleri sırasıyla sağmaya başlamış. Sağdığı sütleri de bir tencerede toplamış. O güne kadar Koca Haydar'a sağılan geyikler, kendilerinin bir yabancı tarafından sağıldığını hissedince tenceredeki sütü ayaklarıyla vurup devirmişler. Olup bitenleri seyreden koca Haydar, toprağa dökülen sütleri, boşa gitmesin diye parmağıyla karıştırmaya başlamış. Geyik sütü ile, toprağın karışımından hoş kokulu ve krem renginde bir çamur meydana gelmiş. Sonra çamur kurumuş cevher olmuş. Bugün türbenin biraz ilerisinden çıkarılan cevher/cöher bu şekilde meydana gelmiş. (Özen, 2001: 83)

Zamanın birinde Dedeli köyünde bir çoban yaşarmış. Çok fakir ama temiz kalpli ve namuslu biriymiş. Geçimini köyün keçilerini ve koyunlarını otlatarak sağlıyormuş. Çobanın hiç hayvanı olmamasına rağmen evinde süt, peynir, yoğurt hiç eksik olmazmış. Bu yüzden köylüler, çobanın köyün hayvanlarını gizli gizli sağdığını düşünüyorlarmış. Köyün hayvanlarının yavaş yavaş süttten kesilir olması köylüleri iyice şüphelendirmiş. Çobana hırsız gözüyle bakmaya başlamışlar. Bunu çobana söylediklerinde çoban dayanamayarak:

-Sabah namazında köyün üstünde toplanın, sütü, peyniri, yoğurdu nereden aldığımı görün, demiş.

Ertesi gün köylüler, çobanın söylediği yere gelmişler. Çoban orada onları bekliyormuş. Biraz bekledikten sonra Allah tarafından çobana verilen geyikler gelmiş. Çoban köylülere dönerek:

-Ben işte bunları sağıyorum; sütü, peyniri bunlardan elde ediyorum, demiş.

Allah tarafından gönderilen geyikler, köylüler tarafından bilinince oldukları yerde taş kesilmişler. (Özen, 2001: 199)

Bir gün Ahi Evren bir dere kenarında velîlerden biri ile sohbet etmektedir. Fakat dereden de durmadan kurbağa sesleri etrafa yayılmakta, konuşulanları anlamakta güçlük

yaratmaktadır. Bu seslerden rahatsız olan Ahi Evren bir ara dereye döner ve kurbağalara hitaben der ki:

“Ya siz ötmenizi kesin, biz konuşâlim veya biz konuşmamızı keselim, siz ötün!”

O günden sonra dereye bir daha kurbağa sesi duyulmaz. (Sakaoğlu, 2011: 205-206)

Bir gün Abdal Musa kıpkızıl kor olmuş bir ateşi bir beze sarıp Geyikli Baba’ya yollamış. Baba da ona bir kase süt göndermiş. Aracı olan derviş, Abdal Musa’nın buna şaşığını görünce “Süt göndermekte şaşılacak ne var, sizin yaptığınızla ne ilişkisi var?” diye sormuş. “Onun bize yolladığı ceylan sütüdür. Yaban hayvanını evcilleştirmek bizim ateşi tutmamızdan daha zor bir iştir.” Yanıtını vermiştir. (Seyirci, 1994: 24)

3.1.4. Ehli Hayvanlara Söz Geçirme

Bu motifte, genellikle sürüye istediğini yaptıran velîleri görüyoruz. Sürüyü otlatırken onları istediği şekilde hareket ettirir ve velî istemezse ineklerle buzağılar arasında emzirme işlemi gerçekleşmez. Velî, atlara, develere, kedilere, köpeklere koyun, inek ve buzağılara istediği her şeyi yaptırır. Bu motifte akla ilk gelen, Ahmet Yesevi’nin heybesine kaşık koyup sattırdığı, ücretini vermeyenin peşini bırakmayan öküzü örneğidir.

Bir gün Peygamber Efendimiz Kâbe’nin kapısı önünde otururken, ayağını köpek ısırmış biri gelir. Biraz sonra ayağını aynı köpeğin ısırdığı biri daha gelir. Hz. Muhammed kalkıp köpeğin yanına varır, neden ısırdığını sorar. Köpek. “ Onların Ebu Bekir ile Ömer’e düşmanlık ettikleri için Allah’ın onu bunlara musallat kıldığını” söyler. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 180)

Ayn-ı Ali evden camiye, camiden eve gidip gelen dışarı ile teması olmayan ve kendi halinde yaşayan bir zatmış. Ayn-ı Ali’nin bulunduğu mahallede bir kadının oğlu askere gitmiş, esir düşmüş ve düşman onu bir kaleye hapsedmiş. Delikanlının annesi oğlu için gece gündüz ağlıyormuş. Oğlunu esaretten kurtarabilecek yegâne zatın Ayn-ı Ali olduğuna inanan kadın ona müracaat etmiş. Ayn-ı Ali Dede ona demiş ki: ‘Eğer bana kızarmış bir tavuk getirirsen oğlunu esaretten kurtarır, buraya getiririm’ Bunun üzerine kadın kızarmış bir tavuk getirmiş. Fakat Ayn-ı Ali getirilen bu tavuğu kendisi yemeyip bir köpeğe atıvermiş. Köpek tavuğu kaptığı gibi kaçmış, o kadının oğlunun esir

olduğu kaleye gitmiş. Kapıdaki düşman nöbetçilerine saldırmış. Nöbetçiler köpeklerle mücadele ederken kadının oğlu kaleden kaçmış ve annesine kavuşmuş. Bu vaka etrafta duyulunca Ayn-ı Ali Dede'nin kerâmet sahibi olduğuna herkes inanmış. Ölünce onun namına bir türbe ve bir de cami yapmışlar. Türbesinin güney doğusunda bulunan zincir bu esirin ayaklarında bağlı bulunan zincirmiş. (Akgül, 1978: 136-137)

Ali Semerkandî Hazretleri Çamlıdere'ye gidip yoksul, kimsesiz bir derviş kıyafetine girdi. Bir de baktı ki oradakiler sığırlarını otlatacak çoban arıyorlar.

-Ben sizin sığırlarınıza çoban olurum.

-Ama biz sığırlarımızla birlikte yavrularını da otlatırmak istiyoruz. Eğer buzağların annelerini emmeden otlamalarını temin edersen memnun oluruz.

Ali Semerkandî Hazretleri ertesi gün sürüyü önüne katıp otlak yerine götürdü.

-Ey inekler ve buzağlar! Akşama kadar beraberce otlayınız. Yalnız buzağlar annelerini emmesin, anneler de yavrularını emzirmesin!

Akşam olunca yüce şeyh sürüyü önüne katıp köyün yolunu gösterdi.

-Yürüyün herkes evine!

Hayvanlar evlerinin yolunu buldular. Köylüler şeyhin kerametini anladılar ve ona hürmet ettiler. (Bursalı, 1996: 2, 272-273)

Ahmed Yesevî'nin halden anlar bir öküzü vardı. Şeyh yonttuğu kaşıkları heybeye doldurur, öküzün sırtına atar, onu Yesi çarşısına salardı. Kim bu kaşık ve kepçeden alırsa karşılığını heybenin gözüne bırakırdı. Ücretini vermeyenlerin peşini bırakmaz, ya kaşığı, ya parayı verinceye kadar o kişiyi takip ederdi. (Bursalı, 1996: 2, 486)

Ahi Ferec Zencânî'nin bir kedisi vardı. Şeyhin dergâhına doğru gelen misafirlerin sayısına göre miyavlar, hizmetçi de o sayıya göre yemek pişirirdi ve kedi hiç yanılmazdı. (Camii, 2005: 288)

Ahî Ferec Zencânî'nin bir kedisi vardı. Bir gün aşçı sütlaç yapmak için çömleğe bir miktar süt koymuştu. Bir karayılan bacadan çömleğin içine düştü. O kedi bunu gördü. Çömleğin etrafında dönüp, durmadan ızdırapla miyavlıyordu. Aşçı onu azarlayıp kovdu. Kedi gelip kendini çömleği içine attı ve öldü. Yemeği boşalttıkları vakit o karayılanı ölü olarak buldular ve kedinin kendini dervişler için feda ettiğini anladılar. (Camii, 2005: 288)

Fatih Sultan Mehmet, Trabzon seferine çıkmış ve burayı kuşatmıştır. Kuşatma devam etmektedir. Kuşatma günlerce sürdüğü için askerlerin savaş malzemeleri ve yiyeceği azalmıştır. Sultan Sivas'a ferman gönderip yiyecek ve silah ister. İstekleri hemen hazırlanır, develere yüklenir ve gönderilir.

Birkaç gün içerisinde develer, Şeyhler önüne ulaşır. Burada bir talihsizlik olur. Develerden birinin ayağı kayar, yuvarlanarak dereye kadar gider. Görevliler uzun süre deveyi kaldırma uğraşırlar, fakat başaramazlar.

Şeyh Abdullah, yakın bir yerde sürülerini otlatmaktadır. Kalabalığı görür ve durumu anlar. Koşarak olay yerine gelir. Hemen dereye iner. Deveye:

-Ya mübarek, kalk askerler yiyecek bekliyor, der.

Deve, bunu duyar duymaz hemen yerinden fırlar, olağanüstü bir gayret göstererek yürür ve yola çıkar. (Demir, 2013: I, 230)

Abdülkadir Geylani hazretleri bir gün yolda içki yüklü üç hayvana rast gelir. Yüklerin sahibinden durmasının ister. Fakat o durmayıp yola devam edince hayvanlara: “Durun!” deyince hareketsiz kaldılar. Sahibi ne yaptıysa onları kımıldatamadı ve kendisi de kulunç hastalığına yakalandı. İstiraptan kıvranarak Abdülkadir Geylani'den af diledi. Sonra bu hali geçti. İçki yüklerinden bu sefer sirke kokusu geliyordu. Hayvanlar artık yürümeye başlamışlardı. (EA, 1992: 1, 180-181)

Abdurrahman bin Muhammed'in hurma ağaçlarından biri boyu çok kısa ve dalları yere yakın olduğundan gece köpekler gelip hurmaları yerlerdi. Hizmetçilerden birisi her gece o hurma ağacının yanında bekçilik yapardı. Hoca hizmetçiye “Sabaha kadar beklemene ne lüzum var. Ağacın etrafına genişçe bir daire çizin! Kendinizde

gidip istirahat edin!” buyurdu. Hizmetçi dediğini yaptı. Sabah kalkıp baktı ki çizığının dışında köpek izleri var ama içinde yok. (EA, 1992: 1, 225)

Abdülvehhab-ı Şerani’nin talebelerinden Yahya Varrak arkadaşlarıyla Hacca gidiyordu. Bindığı hayvan yorulup yattı. Abdülvehhab-ı Şerani hazretleri yanında peyda oldu. Hayvanı kaldırdı ve ona tebessüm edip kayboldu. Hayvan öyle hızlı gitmeye başladı ki Yahya Varrak arkadaşlarına yetişip kayboldu. Kabe-i Muazzama’nın etrafında tavaf ederken Abdülvehhab-ı Şerani hazretlerini gördü. Tavaf edince yanındaydı. Halbuki Abdülvehhab-ı Şerani o sene Hacca gitmemişti. (EA, 1992:2, 40)

Bir zamanlar Hızır Paşa Pir Sultan’ın müridiyken Sultan’a:

-Pirim, bana himmet ver de bir makama geleyim, büyük adam olayım.

Pir sultan da:

-Hızır, ben dua eettim sen büyük adam olursun, paşa vezir olursun, gelir beni asarsın, der.

Hızır Pir Sultan’ın himmetiyle paşa olmuş. Bir gün Pir Sultan’ı yemeğe davet etmiş. Sultan yemekleri haram olduğu için yememiş. “Bunu köpeklerim bile yemez.” demiş. Sultan paşanın konağından Banaz’daki köpeklerine seslenmiş. Köpekler gelmiş, ama yemeğe dokunmamışlar. Paşa bu olaya çok sinirlenip Sultan’ı zindana attırır ve sonunda da astırır. (Gölpınarlı- Boratav, 2017: 27)

II. Murat’ın bir atı vardır; ancak ata bakan seyisten başkası yanına yaklaşamaz. II. Murat bile ata binemez. At o kadar hırçındır. Bunun üzerine II. Murat atı Emir Sultan’a hediye gönderir. Beş on seyis güç bela atı Emir Sultan’a getirir. Emir Sultan da dervişlerinden birine şöyle söyler: “Gidin o ata benden selam söyleyin, önceki sahibin Allah korkusu bilmezdi, şimdiki sahibin ise Allah korkusu bilir.” deyin. Derviş, ata bunları söylediğinde at, selam alır gibi başını yere koyar ve uysal bir at haline gelir. Bu durum Emir Sultan’ın hayvanlara bile tesir ettiğini gösterir. (Kahraman, 2009: 51)

Sulucakarahöyük’ün yakınında sulak, otlar ve sazlarla kaplı bir alan vardı. Hünkâr bir gün buraya çıkmıştı. Kadıncık’ın halayığı da o otlu sulu alanda buzağı gütmekte idi. Halayığın, bir iş için eve gitmesi gerekti. Hacı Bektaş’a “Derviş eve

gitmek zorundayım, lütfen şu buzağıcıklara göz kulak oluver de emişmesinler.” dedi. Hünkâr peki diye cevap verdi.

Halayık eve gitti ve bir süre sonra geri geldi. Baktı ki buzağılar ineklerle birlikte otlamakta “Hani emişmesinler diye buzağıları gözetecektin?” dedi. Hünkâr “emişmediler” diye cevapladı. Halayık ineklere dikkatle baktı, gördü ki ineklerin memeleri dopdoludur. Bu duruma şaşırarak kaldı. (Korkmaz, 2011: 60)

Efsaneye göre bir çoban, sürüsünü tuzladıktan sonra kavalıyla koyunları ırmağa indirir, su içirtmeden geri döndürürmüş. Bir defasında koyunlardan birinin suyu içmesi üzerine, çoban taş haline gelmiştir. (Özen, 2001: 99)

Sofî Mahmut köyün çobanıymış. Sürüsünü köye yakın çayırılık bir alanda toplar etrafını değneklerle çizerek daire içine alır: “Ben yemek yiyip namaz kılana kadar burada bekleyin, sakın ayrılmayın.” der gidermiş. Hayvanlar denileni aynen yaparmış. Bu durumu gören bir komşusu çobanın sırrını köye yayınca, çoban hastalanmış, yataklara düşmüş. Köylü, bu kış kıyamet günü kefen, cenaze masrafı diye düşünürken; çoban bu işleri görecektir birinin şehirden geleceğini söylemiş. Köylüler yola bakınca eşek üstünde birinin yanında iki beyaz köpek geldiğini görmüş. O adam, Akçalı Hacı Efendi’ymiş. (Tozlu, 2013: 99)

Saltuknâme’de Sarı Saltuk’un balıklarla konuştuğunu görüyoruz. Kâfirlerin, denizdeki balıkların şehadet getirmeleri şartıyla Müslüman olacaklarını belirtmeleri üzerine Sarı Saltuk, balıkları çağırarak şehadet getirmelerini ister. Balıklar: “...Senün dinin hak dindür” diyerek şehadet getirir, bu keramete şahit olanlar hemen Müslüman olur. Saltuknâme’nin müellifi balıkların cem olduğu taş Balık Taşı adının verildiğini ve ziyaret edildiğini belirtmektedir. (Uçkun, 2014: 142)

3.2. Hayvanları Taş Haline Getirme

Velînin emrine itaat etmeyen, şahsına saygı duymayan hayvanlar, velînin kudretiyle taş kesilirler. İncelememizde karşımıza çok çıkan bir motif değildir. Sadece üç örnekle karşılaştık, ikisi ejderha ve bir tanesi aslanla ilgilidir.

Hünkâr hacı Bektaş Velî, Türkistan’dan Rum ülkesine hareket edince önce hacca gitmeye karar verdi. Issız çölde yol alırken, arslanların sığındığı bir yere uğradı. Oraya

insanlar korkudan adım atamazlardı. Sığınağa yaklaşıncı iki arslan Hünkâr'a saldırdı; iyice yaklaştıkları zaman Hünkâr, başlarından kuyruklarına kadar her ikisini iki eliyle sıvazladı; o anda ikisi de taş oldu, bunu gören diğer arslanlar, yüzlerini yere sürüp yalanmaya başladılar. (Korkmaz, 2011: 36)

Halkın ejderha dediği büyük bir yılanın köye gelmekte olduğunu görenler, çevrede bilgisi ve ermişliği ile tanınan Oslu Hoca'ya müracaat ederler. Hoca ejderhaya dönerek şöyle der:

“Ya mübarek hayvan, dur!”

Bunun üzerine ejderha orada taş kesilir. (Sakaoğlu, 2011: 33)

Harput'a bir ejderha musallat olur. Çaresiz kalan halk, devrin büyük âlimi Fetahmet Baba (Fatih Ahmet Baba)'ya koşarlar. Fetahmet Baba ejderhanın bulunduğu yöne gider ve dua etmeye başlar. Duasını bitirip avuçlarını yüzüne süreceği sırada, üstüne gelmekte olan ejderha da taş kesilir. (Sakaoğlu, 2011: 34-35)

Namaz kılarken düşmanlarının ok atması üzerine Sarı Saltuk namazını tamamlayıp “Taş olun” der. Rahip adamları, koyunları ve köpekleriyle birlikte taş olur. (Uçkun, 2014: 143)

3.3. Hayvanlarla Konuşma

Ahmet Yaşar Ocak'a göre hayvanı itaat altına alma ve onunla konuşma Kur'an-ı Kerim ve mitolojik kaynaklı motifler arasında yer alır. Bu motifte, genelde velîyle dostluk kuran, zor durumda kalan velîye şatitlik yapan ve bütün sütü sahipleri tarafından alınan yavrularına sütü kalmayan, durumdan şikayetini dile getiren hayvanların örneklerine rastladık. Burada akla ilk gelen kişi hayvanlarla konuşabilen Hz. Süleyman'dır. Hz. Süleyman'ın hayvanlarla olan ilgisi Kur'an'da şu şekilde yer alır:

Süleyman Davud'a varis olup dedi ki:“Ey insanlar! Bize kuşdili öğretili ve bize her şeyden verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.” (Neml/16)

Hemid Dede, İnegöl'ün bir köyünde çobanlık yapıyormuş. İneklerinden birisi kaybolunca, sahibi ile birlikte ineği aramaya gitmişler. Hamid Dede ineği bulur ve

inekle konuşmaya başlar “Niye geri dönmedin akşama kadar seni otlattığım yetmiyor mu?” demiş. İnek de: “Benim sahibim bütün sütümü sağıyor yavruma hiç süt bırakmıyor. Bu yüzden fazla sütüm olsun diye burada kaldım” demiş. Bu sırada ineğin sahibi bu konuşmaya şahit olmuş ve bunu bütün köylüye söylemiş. Köylüler ertesi gün, Hamid Dede’nin yanına gelmişler. Hamit Dede sırrının ortaya çıktığını anlayınca Domaniç’e gelmiş. Hamid Dede. “Bundan sonra beni öğle vakti ayıların, domuzların, kurtların bulunduğu yerde bulursunuz.” demiş ve bugün Ebe çamlığı olarak bilinen yerde hayata gözlerini yummuştur. (Aday, 2013-b: 274-275)

Ali Semerkandî bir gün sürüsünü yeşilliklerde otlatıyordu. Gözleri şimşek saçan bir kurt, sürünün içine daldı ve pençesini, bir öküzün gırtlığına attı. Şeyh Hazretleri:

-Ey kanlı canavar dur! Bu öküzü öldürmek için kimden izin aldın.

-Ey Allah’ın seçilmiş ve sevgili kulu. Bu öküz benim nasibimdir. Cenab-ı Hakk’ın izniyle onu öldürüp yiyeceğim.

-Ey kurt öküzün sahibine haber vereyim. Sonra yersin.

-Ertesi gün kurt yine geldi.

Şeyh:

-Mademki bu öküzü yiyeceksin hiç olmazsa derisini pare pare etme de sahibinin işine yarasın. Kurt şeyhin dediğini yaptı ve derisi bıraktı. Deriyi gören öküzün sahibi, şeyhe inanmayarak kadıya başvurdu. Kadı şeyhi yanına çağırdı ve:

-Şahidin var mı ey çoban?

Şeyh Hazretleri dağları göstererek:

-İşte bu hadiseyi gören ağaçlar ve kayalar benim şahidimdir. Daha sözünü bitirmemişti ki; kayalar ve ağaçlar müthiş bir gürültü kopararak yürüyüşe geçti. Şeyh:

-Ey kayalar ve ağaçlar! Olduğunuz yerde durun ve kimseye zarar vermeyin.

Derhal durdular. Herkes Ali Semerkandî’nin büyüklüğünü anladı. (Bursalı, 1996: 2, 273-274-275)

Bir gün Ebu Süleyman bir merkebe binip sazlık bir yere giderken merkebinin sinek soktu. Merkez sıçrayınca Ebu Süleyman yaralandı. Merkebin başına değnek vurunca dile gelen eşek: “Kendi beynini dövüyorsun, haberin yok” dedi. (Camii, 2005: 375)

Bir gün Abdurrahman Erzincanî’nin çobanlığını yaptığı ineklerden biri sahibinin evine dönmez. İneğin sahibi olan yaşlı bir kadın, gelip Abdurrahman Erzincanî’ye kötü sözler söyler.

Söylenen kötü sözlere dayanamayan bu ulu kişi, inek sahibi kadınla ineği aramaya çıkar. Nihayet Battal köprüsü civarında ineği otlarken bulurlar. Abdurrahman Erzincanî, ineğe şöyle der:

-Ey hayvan! Neden evine dönmedin, senin yüzünden ben sahibinden kötü söz işitiyorum. İnek dile gelip cevap verir:

-Sahibim benim bütün sütümü alıyor, karnımdaki yavruma süt bırakmıyor.

Bu sözleri duyan ulu kişi, bölgeyi terk edip Darende’ye gider ve orada ölür. (Demir, 2013: I, 45)

Hazreti Süleyman, çok güzel, yeşilliklerle dolu bir bahçenin kenarından geçmektedir. Geçerken kuşların kendi aralarında neşeli neşeli ötüştüğünü duyar. Hazreti Süleyman durup kuşların ne konuştuğunu dinler. Kuşlar hem rızıklarını yemekte hem de:

-Sahibinde rahmet, sahibine rahmet, diye dua etmektedir.

Hazreti Süleyman, kuşların bu duasını kendisi almak ister. Gidip bahçenin sahibini bulur ve bahçeyi satın alır. Günlerden bir gün yine oradan geçmektedir. Kuşları dinler. Kuşlar bu defa:

-Dikene rahmet, büyütene rahmet, diyerek ötüşmektedir. (Demir, 2013: II, 131)

Vaktiyle Kayseri’nin Talas ilçesine bağlı Akçakaya köyünde bir çoban yaşarmış. Bu çoban köyün ineklerini otlatırmış. İneklerden biri sürekli kaybolmaktaymış. İneklerin sahibi ve çoban, bu kaybolan ineği aramaya çıktıklarında ineği bulamazlarmış.

Fakat bu kaybolan inek belirli bir saat sonra sürüye katılmış. İneğin sahibi de çobana bu olay yüzünden sürekli kızarmış. Çoban bir gün inekleri otlatırken, sürekli kaybolup geri gelen ineğin yanına giderek ineğe sitem eder. İnek dile gelip:

-Benim kendi buzağım var. Sahibim tüm sütümü benden alıyor. Buzağıma süt kalmıyor. O yüzden ben sürüden ayrılıyorum ve buzağıma süt olsun diye daha fazla otlanırım, der.

Bu konuşmalar köylüler tarafından duyulur. bu olaydan sonra çoban kaybolur. Çobanı bir daha kimse göremez. (Demir, 2013: II, 159)

Ol vakit Bahaddin Baba, Kerbela'ya nazar kıldı: gördüler ki bir geyik kuzusu meleyerek doğruca Bahaddin Baba'nın önüne geldi. Allah'ın izniyle dile gelen kuzu:

-Beni kurban eyle, evliyaların kursağına nasip olayım, dedi. (EA, 1992: 247)

Mehmet Dede, Sivas'ın Ulaş ilçesinin Karacalar köyünde sığır çobanlığı yapmaktadır. Mehmet Dede, bir gün ineğin birini dağda unuttur. Köye geldiğinde ineğin sahibi kadın, Mehmet Dede'ye ağza alınmayacak sözler söyler. İneğimi ne yaptın, diye kızar. Mehmet Dede de hiçbir şey söylemez. Sığırı otlattığı yere gider. Bu arada onun ne yapacağını merak edenler takip ederler. Bir yere saklanıp onu izlerler. Mehmet Dede ineğin yanına gelip:

-Ya inek! Sen niye eve gelmedin? Sahibin bana çok ağır laflar söyledi, der. İnek dile gelip:

-Sahibim olacak kadın, bana eziyet ediyor. Süt çok olsun diye memelerimi çok sıkıyor. Nasıl eve gideyim, der.

Mehmet Dede'yi takip edenler, onun inekle konuşmasına çok şaşırırlar. Mehmet Dede de ruhunu teslim edip ineğin yanına düşüverir. (Demir, 2013: II, 193-194)

Geylani: "Küçüklüğümde Arife günü çift sürmek için tarlaya gittim. Bir öküzün kuyruğundan tutunup arkasından gidiyordum. Hayvan dile geldi ve dönüp bana: "Sen bunun için yaratılmadın ve bununla emir olunmadın." dedi. (EA, 1992:1, 388)

Abdülkahir Sühreverdi hazretlerine köylü bir buzağı hediye etti. Köylü gittikten sonra buzağı dile geldi ve “Size nezr edilen ben değilim. Sizin için, nezr edilen başkasıdır. (EA, 1992: 1, 420)

Hünkâr Hacı Bektaş’ın tekkesindeki çiftlikte iki öküz vardır. Eçek ismindeki çiftçi bu iki öküzü çok iyi bakar. Aradan zaman geçer, çiftçi çift sürerken bu öküzlerden birine kızar ve üvendireyle dörter, gövdesini kanatır. Öküz, Allah kudreti ile dile gelir. Artık ihtiyarladığını ve sahibinin kendinden bu yüzden memnun olmadığını ve ertesi sabah Sarı Saltuk’un kırk abdalla gelip kendisini kurban edeceğini söyler. Eçek tüm olanları Çelebilere anlatır. Öküzün dedikleri doğru çıkar. Sarı Saltuk, Çorlu yolunda Karaöyük deresinde dervişlerine çakıl taşlarından bir öyük yaptırır ve “Bu öyük bizim nişanemiz olsun” der. Sonra, Çelebilerle dervişlerle görüşür. Dile gelen öküzü kurban eder. Sarı Saltuk’un belini bağlarlar, kendisine icazet-name, çırağ, sofra, âlem verilir. Birkaç gün sonra Sarı Saltuk izin alıp geri döner. (Gölpınarlı 1995: 47)

Peygamberlerden biri bir gün savaş sırasında düşmandan kaçmak istemiş ve civarda ortasından yarılmış bulunan bir kavak ağacına iltica etmiş, kavağında yarık olan kısmı kapanmış. Düşman peygamberi bir türlü bulamamış. Bir keklik kavağın dalına konarak “kak kavak, kak kavak” diye bağırmaya başlamış. (Halit, 1930: 161)

Şeyh Bilal, Müslümanlığı yaymak için Bağdat’tan Lice’ye gelmiş. Yeşilburç (Dercimt) Köyü’ne yerleşerek, bir meşe ağacının kovuğunda yaşamaya başlamış.

Yabani geyiklerden, her akşam onun yanında toplanırlar, sabahları da dağılıp giderlermiş. Şeyh Bilal, bu geyiklerle konuşmuş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 60)

Emir Sultan’ın halifelerinden Hasan Hoca’nın (ö.845/1441-42) bir katırı vardır. Katır, Emir Sultan’ın bir diğer halifesi olan Ece Sultan’a, halini anlatır ve sahibi olan Hasan Hoca’dan şu şekilde şikayet eder: “Üstüme binip inmesini bilir ama benim açlığım, susuzluğumla ve arkamı kaşımakla ilgilenmez.” der. Ece Sultan da Hasan Hoca’ya katırın sırtındaki semeri almasını, söyler. Semerin altındaki keçeyi de kaldırdıklarında keçeyle birlikte bir miktar deri de kalkar. Yani katır Ece Sultan’a konuşarak derdini anlatır. (Kahraman, 2009: 51)

Akçakoca bir gün tarlaya burçak yolmaya gitmiş. O sırada Hacı Bektaş Velî müritleri ile o köyün yakınlarından geçmekte imiş. Akçakoca Sultan'ı ziyaret etmek istediğini söylemiş.

Müritleri, Akçakoca Sultan'ın evine bir kişi göndermişler. Eve giden derviş, Akçakoca Sultan'ın karısına durumu anlatmış. Akçakoca Sultan'ın karısı eve misafir istemediği için, Akçakoca'nın tarlada olduğunu söylemiş.

Hacı Bektaş Velî, Akçakoca'nın çalıştığı tarlaya gitmiş. Onu burçak yolarken görmüş. Sohbate başlamışlar.

Hacı Bektaş Velî:

-Bu kadar burçağı yolmak sana zor gelir. Ben bir dua edeyim, siz amin deyin. Burçaklar yolunur, toplanır yığılır, demiş.

Hacı Bektaş Velî dua etmiş, yanındakiler amin demiş; burçaklar yolunmuş, toplanmış, yığın olmuş.

Biraz daha konuşmuşlar. Akçakoca mahcup olmuş:

-Pirim, ben alnımın teri ile çalışayım, burçakları yolayım, demiş.

Hacı Bektaş Velî tekrar dua etmiş. Yanındakiler de amin demişler. Tarla eski haline gelmiş.

Akçakoca misafirleri evine götürmüş. Karısı misafirler kötü davranmış, onları içeri almamış. Akçakoca Sultan'a:

-Eğer beni sırtına alıp evi süpürürsen, konukları eve alırım, demiş.

Akçakoca Sultan mecburen kabul etmiş. Kadını sırtına almış. Tam bu sırada evin penceresine bir güvercin konmuş. Ve aşağı inip dile gelmiş. Bu durumu sormuş. Adam, olanı biteni anlatmış. O da güvercin kanatlarını sallamış ve Hacı Bektaş Velî dönüşmüş ve kadına:

-Hay taş kesilesin demiş. Kadın anında taş kesilmiş. (Özen, 2001: 287)

Somuncu Baba Bursa'dan ayrıldıktan sonra bir köyde sığırtmacılık yapmaya başladı. Bir gün akşam dönüşü ineğin biri eve dönmez. Sahibi “Dede bizim ineğe ne oldu ki bu akşam eve dönmedi” der. İnek sahibi Somuncu Baba ile ineği aramaya gider. Somuncu Baba ineğe ismiyle seslenir ve inek gelir. “Ne oldu da bu akşam dönmedin?” diye sorar. İnek “Benim sütümün tamamını sağıyorlar, yavruma hiç bırakmıyorlardı. Bu gece eve geç dönecek ve yavrumu emzirecektim.” der. (Turyan, 1982: 163-164)

Bir gün Sarı İsmail Tavas taraflarından kendi köyü olan Tekkeköy'e gelmekteymiş. Gelirken yol kenarında bir adamın çift sürdüğünü görmüş. Adamın öküzlerinden birisi yaşlıymış ve çift sürerken ilerlemiyormuş. Bu durumu fark eden Sarı İsmail adamın yanına varmış. O anda öküz dile gelmiş ve: “ Ben çok yaşlandım, benim takatim kalmadı, beni kurtar bu adamın elinden” demiş. Bunun üzerine sarı İsmail, öküzün sahibinden öküzü satın alarak onu azat etmiş. (Türktaş, 2012: 298)

Kâfirlerin, denizdeki balıkların şehadet getirmeleri şartıyla Müslüman olacaklarını belirtmeleri üzerine Sarı Saltuk, balıkları çağırarak şehadet getirmelerini ister. Balıklar: “...Senün dinin hak dindür” diyerek şehadet getirir, bu keramete şahit olanlar hemen Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 142)

Kayseri'de sığır çobanlığı yapan Somuncu Baba, inekle konuşur. Kötü huylu kadın onun inekle konuştuğunu görüp herkese söyler. Bunun üzerine Somuncu Baba, Kayseri'yi terk eder. (Yağbasan, 2013: 50)

Şeyh Ahmet, Şeyh Sait'in kardeşidir. Şeyh Sait, Muş'a doğru yol aldığı zaman, Şeyh Ahmet de onunla gitmek ister. Şeyh Sait, köye dönmesini ister. “Bu sefer yakalanacağız, sen daha gençsin, birinin kalıp bizim düşüncelerimizi, inançlarımızı gelecek nesillere aktarmalı. Hepimiz ölürsek her şey burada biter.” deyip kardeşinin geri dönmesi konusunda ısrar eder. Şeyh Ahmet, geri dönmek zorunda kalır. O sırada Şeyh Ahmet'in bindiği beyaz kısrak geri dönmek istemez. Şeyh Ahmet, ata baskı kurunca at dile gelir ve “Şeyh Sait, bu sefer tutuklanacak ve idam edilecek, bu yüzden onun yanında olmak istiyorum. Bırak beni gideyim.” der. Kısrakla baş edemeyeceğini anlayan Şeyh Ahmet, inip köye doğru yol almak zorunda kalır. At gidip Şeyh'in kafilesine yetişir. Kafile Varto ile Muş arasındaki Abdurrahmanpaşa köprüsüne gelince

tutuklanır ve istiklal mahkemesinde yargılanarak idama mahkûm edilir. (Yalçinkaya, 2008: 133)

4.GİZLİ ŞEYLER ÜZERİNE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ

Bu motifi altı başlık altında değerlendirdik “akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma” örneklerine en fazla rastladığımız motiftir. Örnekleri karşımıza en az çıkan motif ise”gizli/kayıp eşya ve maddeleri bulup çıkarma”dır.

4.1. Akıldan Geçenleri Bilme

İnsani ilişkilerde, insan karşısındakinin aklından neler geçtiğini bilmek ister. Ancak kişi aktarmadıkça bu imkansızdır. Gizli şeyleri bilebilme gücüne sahip olan velî, ister yakınında, isterse kilometrelerce uzağında olan birinin aklından neler geçtiğini bilebilir, düşüncelerini okur. Bu, Allah tarafından ona malum olur. Velî, gelen misafirin ikram olarak aklından geçirdiğini, başkasının kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelerini, kendisini kandırmaya çalışanları, velîliğini sorgulayanları, ibadet edenlerin aklından geçenleri ve kerametine şahit olmak isteyenlerin düşündüklerini bilir. Araştırmamız boyunca gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifi içerisinde en fazla rastladığımız motif örneğidir.

Bu motif Tezkiretü'l-Evliya, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu'l-Arifîn, Keramat-ı Ahi Evran, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî, Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıbı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan, Vilâyetnâme-i Abdal Musa, Menâkıbı Kaygusuz Baba, Vilâyetnâme-i Sultan Şucâuddin ve Vilâyetnâme-i Otman Baba'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Ellez Dede ile köylüler hep eğlenirlermiş. Onun hoşgörü ve iyi niyetini yanlış anlayıp saf sanırlarmış. Bir gün köylüler toplanıp Ellez Dede'ye bir şaka yapmaya karar vermişler. Bir tabutun içine birini koyup Ellez Dede'yi çağırmışlar ve bu adam öldü namazını kıldır demişler. Ellez Dede her şeyi anlamış ve köylülere “Ölü niyetine mi yoksa diri niyetine mi kıldırayım?” diye sorunca köylüler, Ellez Dede'ye “Ölü adamın namazı diri niyetine kıldırılır mı? Sen ölü niyetine kıldır.” demişler. Ellez Dede “Siz bilirsiniz” deyip cenaze namazını kıldırmış. Arkasından tabuttaki arkadaşlarının yanına gelerek “Kalk hadi Ellez Dede gitti” demişler ancak tabuttan hiç ses çıkmamış. Tabutu

açıp bakınca adamın öldüğünü görmüşler. Böylece Ellez Dede'nin ermiş olduğu anlaşılmış. (Ağcalar, 2009: 430)

Merkez Efendi, medresede kız ve erkeklerin birlikte okumalarını savunduğu için Denizlide bazı olumsuz davranışlarla karşılaşır ve sonunda da padişaha şikâyet edilir. Bu şikâyet vesilesi ile İstanbul'a çağrılır. Merkez Efendi İstanbul'a saraya varınca padişahı namaz kılarken bulur. Selam vererek padişahın namazının bitmesini bekler. Padişah namazını bitirince: "Namaz kılana selam verilir mi?" diye sorar. O da "Padişahım, siz namazda sarayın onarımını düşünüyordunuz, onun için selam verdim" der. Bunu duyan padişah çok şaşırır. Bu kez: "Siz kızlarla oğlanları bir arada okutuyormuşsunuz, ateşle barut bir arada nasıl durur?" diye sorar. Merkez Efendi hemen kavuğunun altından çıkardığı ateş ve barutu göstererek "işte böyle durur" der (Alptekin, 1988: 144)

Lokmân-ı Perende hacılık vazifesi için hacdayken yanındakilere: "Bugün arefe günü, şimdi memlekette bizim evde bişi pişirirler" demiş. Bu söz Hacı Bektâş'a malum olur. Sonrasında Hünkâr da hemen Lokmân-ı Perende'nin evine giderek, şeyhinin hanımından; bir tepsiye birkaç tane bişi koyulup kendisine verilmesini istemiştir. Bişiyi alan Hünkâr, göz yumup açincaya kadar Arafat'taki Lokman-ı Perende'ye götürüp sunmuş. (Alşan, 2012: 237)

Selh b. Abdullah bir müridin yanında:

Basra'da velîlik derecesine sahip bir ekmekçi var, diye bahsetmişti. Mürid kalkıp Basra'ya gitmiş, ekmekçiyi görmüştü. Ekmekçi fırıncılarda adet olduğu üzere saçını sakalını ateşten korumak için yüzüne peçe bağlamıştı. Bunu gören müridin hatırandan:

-Eğer bu zat velîlik mertebesinde olsaydı, ateşten bu kadar sakınmazdı, diye bir düşünce geçmiş, sonra selam verip bir sual sormuş. Ancak somuncu:

-Başlangıçta beni küçümseyip horladığından sözümün sana faydası olmaz artık, demiş. (Attâr, 2015: 394)

Bir fakir anlatıyor:

-Bağdat'ta bulunuyordum. Hatırimda hep hac yapma arzusu vardı. Kalbimden “Mürtaış gelir; bir su tulumu, bir ip, bir çift de ayakkabı satın alıp getirir ve çölün yolunu tutmam için bana on beş altın getirir.” diye geçti. Tam o sırada biri kapıyı çaldı, açtım, Mürtaış'ı karşımda gördüm. Elindeki keseyi uzatarak, on beş altın verdi. (Attâr, 2015, 628)

Bir gün biri şunu anlatmıştı: Ebû Osman'ın yanında idim kendi kendime “Acaba Ebû Osman bir şey arzu etmezler mi” dedim. Bakışını kaldırdı ve:

-İstmeden verdiklerini almam kâfi gelmiyor da bir de arzu edeceğim ve dileneceğim ha, dedi. (Attâr, 2015: 922)

Rivayetlere göre Arslan Baba, ‘Muhammedî emaneti’ iletmek üzere Türkistan bozkırlarında yıllarca Ahmed'i arar ve nihayet verilen bir manevî verilen işarete uyarak Yesi'ye gelir. O sırada çocukluk döneminde olan -yedi yaşlarındaki- Ahmed'i diğer çocuklarla oynarken bulur. Arslan Baba henüz hurmadan bahsetmeden henüz küçük bir çocuk olan Yesevî, emanetini kendisine teslim etmesini “Eyâ aksakal, emanetimni beringiz” (Ey ihtiyar, emanetimi verin) sözleriyle taleb eder. Arslan Baba yıllarca damakta korunan ve böylece saklanan ‘mübârek hurma'yı çıkararak ‘Muhammedî emanet'i sahibi olan Ahmed'e teslim eder. ‘Emanet hurma'yı sahibine teslimden sonra Arslan Baba, çocukluk çağındaki Yesevî'nin eğitimiyle meşgul olmağa başlar. Arslan Baba'nın terbiye ve irşadı ile Ahmed Yesevî, kısa zamanda ‘manevî kemâl makâmları'nı aşar ve gençliğinden itibaren şöhreti Yesi dışında tüm Türkistan bozkırlarında yayılmaya başlar. (Bice, 2016: 68)

Bir gün Muhammed Bahaüddin hazretleri Buhara da müritlerinden birinin evindeler. Bir atlı geldi ve evin kapısı önünde durdu ve Şah-ı Bahaüddin hazretleri seslendi;

-Ey yolcu içeriye gel! Aradığın nisbet buradadır.

Adam içeri girdi. Bahaüddin hazretleri hayvanını çevirip seni buraya getirdim. Zira sen hakikatı bulmak emeliyle Tirmiz'e gidiyordun. Bak himmetsizliğime dedim. Buradan bir kimse kalkıp Tirmiz'e mürşid aramaya gidiyor ve hemen sana oltamı atıp

seni kapıma kadar sürükledim. İçinden geçenleri duyan adam hemen efendinin elini öptü. (Bursalı, 1996: 1, 51)

Muhammed Bahaüddin hazretleri bir gün bir dostunun yanına ziyarete gidip on beş gün orada kalmak için yola çıkarlar. Geride sadece iki derviş kalır. Bir tanesi efendisinden ayrıldığı için öyle mutsuzdur ki, gece içinden onun bunu hissedip geri dönebileceğini düşünür. Ertesi sabah hocası geri döner.

-Ey Emir ben sana on beş gün kalacağım dememiş miydim? Niçin önüme dağ gibi set çektin? (Bursalı, 1996: 1, 54)

Bir gün İbrahim Ethem deniz kenarında denize doğru oturmuş hırkasının yırtık yerlerini dikiyordu. O sırada memleketin valisi gelip yüce Pir'in arkasında durdu ve onu seyre koyuldu. İçinden;

-Dünkü koca sultana bak! Şimdi gurbet illerinde döküklerini dikiyor. Bilmem ki dünyayı topyekûn terk edip bu hale düşmenin sebebi nedir, karşılığında ne vardır?

Valinin içinde kaynayan bu fikirlere, koca sultan dönüp bakmadan şu muhteşem cevabı verdi. İğnesini suya attı ve denize doğru haykırdı:

-Ey balıklar! Getirin bana iğnemi. Bir balık ağzında Ethem'in iğnesi Allah ve kemâl yolunun sultanına doğru geliyor. İbrahim bin Ethem balığı okşar gibi tuttu, ağzından iğnesini aldı ve sonra onu derin suların ıslak tenine bıraktı.

-Anladın mı, dünyayı topyekûn terk etmemin ve bu gurbet ellere düşmemin manası neymiş? (Bursalı, 1996:1, 102)

Bir gün Musa Efendi, Şeyh Sümbül'ü dinlemeye gitmeye karar verdi. Daha önceleri onu, inkâr ederdi. Fakat pişmandı. Kimseye görünmeden dergâha girdi. O sırada Şeyh konuşuyor, müritlerde onu dikkatle dinliyordu. Musa Efendi sessizce bir direğin arkasına geçip oturdu, görünmüyordu. Şeyh Sümbül konuşurken birden dervişlere:

-Ey temiz canlı adamlar söylediklerimi anlıyor musunuz? Hayır, dedi. Anlamıyorsunuz! Ama direğin dibindeki tamamen anlıyor. Çünkü bugün hep onun için söylüyorum. (Bursalı, 1996:1, 345)

Konya’da bir âlim vardı. Bir gece rüyasında kapları kalaylatmak için üç kalaycıya gitti. Kalaycıların her biri:

-Sen Bursa’da bulunan Somuncu Baba’ya git. Senin işini ancak o görür.

Konyalı âlim uyanır uyanmaz. “Bunda bir hikmet vardır” diyerek Bursa’nın yolunu tuttu. Somuncu Baba’yı bir mescitte Kur’an okurken buldu. İçinden:

-Somuncu Baba dedikleri bu adam mı, daha Kur’an okumasını bile beceremiyor!

Somuncu Baba Kur’an okumayı bitirdi:

-Hoş geldin Konyalı oğlum. Biz Kur’an-ı Kerim’i araplar gibi okumasını bilmeyiz. Ama kalpleri kalaylamasını çok iyi biliriz dedi.

Adam Somuncu Baba’nın eteklerine tutundu. (Bursalı, 1996:2, 100)

Bir gün Arif Çelebi Akşehir’e dostlarını ziyarete gelmişlerdi. Akşehir halkı onu sevgilerin en güzeliyle karşıladı. Şehrin hakimi İzzeddin bu halden ürktü ve korkarım tarafımdan onun hoşuna gitmeyen bir hareket meydana gelir de kalbi kırılır. En iyisi Çelebi’yi uygun bir şekilde Konya’ya göndereyim. O da ne? Pir onu sokağın başında bekliyor. Daha tek kelime söylemeden:

-Ey İzzeddin, bazı dostlarımız bizi Akşehir’den göndermek diler. Sanırım biz ayrılmadan eteklerimize kapanıp kalmamızı dileycekler, dedi.

Hakim hemen atından indi ve şeyhin ellerine sarıldı. (Bursalı, 1996: 2, 260-261)

Şehzade Şahin Şah Bey’in nişancısı nakleder:

Bir gün Şeyh Habib’le beraber akşam namazı kılıyorduk. Bir akrep secde yerinden geçip saflar arasında kayboldu. Kime zarar verecek diye korkmaktaydım. Aklımdan çıkmıyordu. Yemek geldi ama hala aklım akrepteydi. Şeyh Habib keramet nuru ile bilip bana hitap buyurdu:

-O zavallı akrep bizim yanımıza geldi. Nebiler serverinin “İki karayı (yılan, akrep) gördüğünüz yerde öldürünüz.” emrine uyarak onu öldürdük. Siz gönlünüzü hoş tutunuz. (Bursalı, 1996:2, 337)

Sır ehli bir meczup vardı. Daima yalnız, kimse yokken namaz kılardı. Bir gün birisi:

-Ne olur? Sen de Cuma günü cemaate katıl.

Meczup camiye geldi. İmam iftidah tekbirini alır almaz o da böğürmeye başladı.

Etrafindakiler namazdan sonra neden böğürdüğünü sordular. Meczup:

-İmam benim önüme düştü, ona uymam lazımdı. Henüz namaz başlamıştı ki bir öküz satın alma işine girdi. Çaresiz ben de ona uydum.

Birisi imamın yanına gidip bu hali etraflıca sordu. İmam dövünerek şöyle dedi:

-Tekbir getirince, uzakta bir köyüm vardı, arasını hatırladım. Sure okurken de hatırıma öküzler düştü. Öküzüm yoktu, bir öküz almaya koyuldum. Tam bu sırada meczubun böğürdüğünü duydum. (Bursalı, 1996:2, 343-344)

Bir gün Ebu Said Abdullah İbn-Üs-Sakka ve Seyyid Abdulkadir Geylani tahsil için Bağdad'a geldiler. Yusuf-i Hemedani'nin Nizamiye Medresesinde vaaz ettiğini duydular. Ebu Salid Abdullah ve İbn-Üs Sakka "Hemedani'ye öyle soru sorâlim ki cevap veremesin." dediler. Geylani ise "Ben nasıl soru sorabilirim ki, sadece onu görmekle şereflenirim"dedi. Hoca Hemedani geldi ve o ikisine tek kelime bile söyletmeden kızdı çünkü olanları kerametiyle anlamıştı. Çünkü Abdulkadir Geylani Hazretlerine de ileride büyük bir tasavvuf âlimi olacağını söyledi. Söyledikleri hep gerçek oldu. (Bursalı, 1996: 2, 378-379)

Bir gün Ebü'l-Hasan Şazeli bir mecliste zühdden bahsediyordu. Fakat üzerinde yeni ve güzel bir elbise vardı. Üzerinde eski elbiseler olan bir fakir içinden şöyle geçirdi:

-Şeyh hem zühdden bahsediyor, hem de üzerinde nadide elbiseler var. Bu ne akıl almaz zahidliktir? Halbuki asıl zahid benim.

Kerem ehli bu düşünceleri bildi ve:

-Ey eteği eski kimse! Senin üzerindeki elbiseyi görenler, seni zahid sanarak hürmet ederler. Bundan dolayı sende bir gurur ve kibir hasıl olabilir. Halbuki benim

üzerimdeki elbiseyi görenler, zahid olduğumu anlamazlar. Böylece ben de hasıl olacak gururden kurtulurum. (Bursalı, 1996: 2, 403)

Ebü'l-Hasan Şazeli bir gün hocasının huzurunda otururken. “Acaba üstadım İsm-i Azamı bilirler mi?” diye düşündü. O sırada kapının dışında bulunan üstadın oğulları şöyle seslendiler:

-Ey Ebü'l-Hasan Şazeli şeref ve itibar, ismi azamı bilmekle değil, belki ismi azama mazhar olmaklardır!

Şazeli artık bal yapacak çiçeği bulmuştur. (Bursalı, 1996: 2, 403)

Bir gün Malik Bin Dinar nur yumağı bir çocuğa rastladı. Güzel çocuk toprakla oynuyordu. Şuna selam vereyim, dedi. Fakat nefsi kıpırdadı, büyüklük taslamak diledi.

-Ey nefis dedi. Allah'ın sevgili Resulü, büyüklere de selam verirdi, küçüklere de. Sen kim oluyorsun da kendinde varlık görüyorsun. Sonra çocuğa selam verdi. Çocuk onun ismini söyleyerek selamını aldı. Şeyh şaşırdı. İlk kez gördüğü çocuğun kendisini nasıl tanıdığını merakla sordu. Çocuk:

-Ruhun, ruhuma melekut âleminde mülaki olduğunda. Şimdi de Allah sizi bana tanıttı.

Malik sordu:

-Akıl ile nefis arasındaki fark nedir?

-Seni bana selam vermeden men eden nefistir. Selam verdiren de aklın. (Bursalı, 1996: 2, 454)

Bir gün Mu'înüddîn Çeşti'nin huzuruna bir adam gelmişti. Bu adamı aslında şeyhi öldürmesi için yollamışlardı. Ancak kerem ehli şeyh bunu biliyordu ve adama söyledi. Adam hemen Pir'in eteklerine kapandı ve af diledi. (Bursalı, 1996: 2, 638-639)

Bir gün bir adam Ebu Osman Magribi'nin huzuruna geldi. Gönlünden:

-Acaba Pir'in arzu ettiği bir şey var mıdır?

Pir hemen bunu bildi ve:

-İhsan edilenler yetmiyormuş gibi bir de başka şeyler mi arzu edeyim?

Adam hayretten dondu. (Bursalı, 1996: 2, 654)

Bir gün Murtaîş hazretleri evinin kapısında otururken derviş kılıklı bir genç gelir ve ondan bir şeyler ister. O da aklından “Delikanlı adam, sağlığı yerinde, dilenmekten utanmaz mı!” diye geçirir. Çocuk:

-Ruhunun derinliklerine kadar inen ve sinende deprenen şeyden Allah’a sığınırım! der. Bunun üzerine Murtaîş hazretleri kendinden geçer. (Camii, 2005: 352-353)

Şeyh Kutbüddin anlatır:

Küçüktüm bir gün Hz Hoca bana “Fılan güvercinhaneye git, birkaç tane güvercin yavrusu getir.” diye buyurdular. Getirdi. Fakat içimden bunlardan birini sağ olarak saklayayım, diye geçirdim. Daha sonra yavruları pişirdiler. Oradakilere taksim ettiler, fakat bana vermediler ve filan kimse nasibini sağ olarak saklamıştır, dediler. (Camii, 2005: 534)

Hüdâyî saraya davetli olduğu bir günde abdest tazelemek murad etmişti. Abdest alırken kendisine suyunu bizzat genç hükümdar dökmekte, havlusunu da padişahın annesi tutmaktaydı. Valide Sultan havluyu verirken, gönlünden şeyh efendinin bir kerametini görseydim diye geçirdi. Hz. Hüdâyî de keşfen durumu anlamıştı. Havluyu alıp elini yüzünü kurularken şöyle dedi: “Hayret, bazı kimseler de bizden keramet isterler. Cihan padişahı elimize su döküyor, valideleri havlu tutuyor, bundan daha büyük keramet mi olur?” (Demirci, 2011: 284)

Erzurum’dan Erzincan’a gelen bir adamın evine geri dönecek ve karnını doyuracak parası kalmaz. Gavur Ali, ermiş ve takva sahibi bir kişi olduğu için bu adamın sorunundan haberi olur. Adamın yanına gidip:

-Kardeş neyin var, derdin nedir, diye sorar. Adam:

-Erzurum’dan buraya geldim, hiç param olmadığı için eve dönemiyorum, der. Bunun üzerine Gavur Ali:

-Merak etme ben seni götürürüm. Kapat gözlerini, der. Adam gözlerini kapatır.

-Aç gözlerini, der.

Adam gözlerini açar, bir de bakar ki evinin önündedir. Buraya nasıl geldiğine hayret eder. (Demir, 2013: I, 118)

Niksar'ın tanınmış ailelerinin birinin yanında bir kişi, seyislik yapıyormuş. Aile bu seyisi çok severmiş. Ona değer verir yanlarından ayırmak istemezlermiş.

Bir gün bu evin beyi hacca gider. Evini ve ailesini de güvendiği seyise emanet eder. Seyis bir gün evin hanımının yanına gelip:

-Beyin canı, katmerle yoğurt istiyor, der. Hanım da seyisin söyledikleri karşısında şaşkın:

-Bey hacda demek ki seyisin canı istiyor da söylemeye çekiniyor. Neyse yapayım da yesin, der kendi kendine.

Evin hanımı katmerleri ve yoğurdu hazırlayıp bir çıkıya sarar, seyise verir. Seyis hanımın yanından ayrılmış. Evin beyi; hacda bir çeşmeden su içerken çeşmenin başında bir çıkı ve bunun içinde de katmerle yoğurt görür. Çıkının kendilerinin olduğunu anlar ve içindekileri de yer.

Bey hac ibadetini tamamlayıp evine döner. Ailesiyle görüştüktan, hasret giderdikten sonra dinlenmek için odasına çekilir. Evin hanımı da eşinin valizlerini boşaltmaktadır. Bir de bakar ki seyise verdiği çıkı ve kaplar da valizlerin içinde. Kadın şaşırır. Olanları beyine anlatır. Bey de:

-Hacdayken, keşke biraz yoğurtla katmer olsa da yesem, dedim. Biraz ilerledikten sonra bir çeşme başında bizim çıkının içinde yoğurt ve katmeri buldum, der.

Kadın ve bey, bu olanlara çok şaşırır ve seyisi çağırarak olanların nedenini öğrenmek isterler. Bey, seyise sırrını sorar. Seyis de:

-Beyim ısrar etme söylersem ölürüm, der. Bey ısrar eder. Seyis anlatır ve iki gün sonra ölür. (Demir, 2013: I, 142)

Efsaneye göre, büyük kardeş Ebubekir, hac vazifesini yerine getirmek için Kâbe'ye gider. Kendisi orada iken annesinin yaptığı helvanın kokusunu alır. Bu arada, köyde hayvan otlatmakta olan Seydi Sinan'a bu durum malum olur. Hayvanlarını bir ağacın dibine bırakıp eve, annesinin yanına gelir. Annesine:

-Bir tasa helva koy, ağabeyimin canı helva istiyor, der.

Annesi, bu duruma ses çıkarmaz. Kendi canının istediğini, ağabeyini bahane ettiğini düşünür. Bakır bir tasın içine helvayı koyup Seydi Sinan'a verir. Bu esnada Ebubekir, Kâbe'de namaz kılmaktadır. Bir anda Seydi Sinan, Kâbe'de olur ve helvayı ağabeyinin yanına bırakırken ağabeyi Ebubekir, selam verme esnasında kardeşi Seydi Sinan'ın kolunu görür. Namazın sonunda kardeşini arar ama bulamaz.

Ebubekir hacdan köye döndüğünde, çantasından helva tası çıkınca annesi çok şaşırır. Ebubekir kendisini ziyarete gelenlere der ki:

-Komşular, ilk olarak kardeşim Sinan'ı ziyaret edin. Çünkü o takva yönünden benden daha ileridedir.

Bu sözün üzerine komşular, önce Seydi Sinan'ı sonra Ebubekir'i ziyaret ederler. (Demir, 2013: I, 214-215)

Erzincan'da Terzi Baba adında keramet ehli bir zat yaşarmış. Gönül gözünün nuru zayıf bazı insanlar, Terzi Baba'nın hikmetine inanmazlarmış. Bunlar, bir gün Terzi Baba'ya murdar olmuş bir tavuk getirirler. Bunu, terzi Baba'ya yemesi için ikramda bulunurlar. Amaçları, ona haram olan bir şeyi yedirerek denemektir. Terzi Baba bu tavuğun haram olduğunu anlar. Oradakilere der ki:

-Bu tavuğu bana layık bulup getirmişsiniz, sağ olunuz. Buyurun hep beraber yiyelim, der. Oturup bu tavuğu hep birlikte yerler. Bunun üzerine Terzi Baba:

-Siz bana Allah'ın haram kıldığı murdar olmuş bir tavuğu yedirdiniz. Sanmayın ki bunu bilmeden yedim. Ben bunu bilerek yedim. Gelin kursağıma bakın, bakâlim bu tavuktan var mı, der.

Terzi baba ağzını açar, oradakiler de bakarlar, ancak Terzi Baba'nın kursağında murdar tavuk değil bal olduğunu görürler.

Terzi Baba:

-Bir de siz açın ağzınızı, bakâlim sizin kursağınızda ne var, der.

Murdar tavuğu yiyenlerden biri ağzını açar. Bakarlar ki adamın kursağı yılanlar ve çıyanlarla doludur. Bunun üzerine Terzi Baba:

-Ariya zehir de verseniz, onun kursağı bunu bala çevirir ama yılana bal da verseniz onun kursağı zehre çevirir. Bunlar hep Allah'ın birer hikmetidir, der. (Demir, 2013: I, 244)

Bir gün Kuddusi Baba, tarlasında çalışırken iki kişi ziyaretine gelir. Kuddusi Baba'nın tarlada çalıştığını görünce derler ki:

-Bu adam evliya olsa tozla toprakla uğraşır mı?

Bu söz Kuddusi Baba'ya malum olur ve adamlarından birini yanına çağırır. Adama:

-Aç eteğini, der ve adamın eteğine bir kürek toprak atar. Toprak adamın eteğinde altın olur. Adama:

-Dök eteğini, der ve altınlar yere dökülünce tekrar toprak olur.

Daha sonra durumu gören adamlar Kuddusi Baba'dan özür dileyerek oradan ayrılırlar. (Demir, 2013: II, 180-181)

Merkez Efendi, medresede kızları ve erkekleri birlikte okutmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan birkaç kişi padişaha şikayette bulunur. Padişah da Merkez Efendi'yi yanına çağırır. Merkez Efendi, padişahın elçileri:

-Siz gidiniz, ben hazırlıklarımı yapayım, arkanızdan gelirim, der.

Elçiler, hızla geri dönerler. Merkez Efendi'yi İstanbul'da padişahın yanında bulurlar. Merkez Efendi onlardan önce İstanbul'a ulaşmıştır. Şaşırırlar, bir anlam veremezler. Merkez Efendi İstanbul'a ulaşınca padişahı namazda görür, selam verir. Padişah namazı bitirince Merkez Efendi'ye:

-Namaz kılana selam verilir mi, diye sorar. Bunun üzerine Merkez Efendi:

-Peki siz namazda niçin sarayın tamirini düşünüyordunuz, der.

Padişah cevap vermez. Sert bir şekilde:

-Duydum ki medresede kızlarla erkekleri bir arada okutuyormuşsunuz. Ateşle barut hiçbir arada olabilir mi, diye sorar.

Merkez Efendi, kavuğunu çıkarır, kavuğunun içindeki ateşle barutu göstererek:

-İşte böyle durur, der.

Padişah Merkez Efendi'nin kavuğunun içindeki ateşle barutun karışmış halini görünce özür diler. (Demir, 2013: II, 199-200)

Abdullah-ı Dehlevî'nin talebelerinden iki tanesi bir yolculuktan hocalarına dönüyorlardı. Yolda kendi aralarında konuşurlarken: "Hocamızın yüksek huzurlarına kavuştuğumuzda bize ikram olarak ne isteyelim?" dediler. Biri: "Bana bir seccade isterim." Öbürü: "Bana bir takke vermesini arzu ederim" diye konuştu. Huzurlarına varınca, Abdullah-ı Dehlevi herkese arzu ettiği şeyleri ikram etti. (EA, 1992:1, 64-65)

Bir gün Abdülaziz Dirinî, Ali Müleyhî isimli zâtı ziyarete gider. Ali Müleyhî yemekte kızarmış piliç ikram eder. Bir müddet sonra Dirinî tekrar ziyarete gider, yine kızarmış piliç ikram edilir. Ali Müleyhî'nin karısı bu durumdan rahatsız olur. Dirinî'nin hişt demesiyle piliç canlanır ve yürüyüp gider. Sonrada "Çorba bize yeter, hanımın üzülmessin!" buyurdu. (EA, 1992:1, 224)

Bir kişi gördüğü bir rüyanın ardından, hemen rüyamı tabir etsin diye Abdülehad Efendimin yanına gittim. Huzuruna varınca "Hoş geldin Efendi, rüyandakiler bizim hizmetçilerimizdir. Kılıçları ve diğer silahları mükemmeldir. Size takmak ile görünmeleri merhametlerindendir." buyurdu. Bu kerameti görünce ona bütün varlığım ile bağlandım. (EA, 1992: 1, 284)

Talebelerinden Tahir; bir gün Abdülhakim Efendiye gidiyordum. Ona arz edeyim evliyalıkta yükselmek büyük iş, himmet buyursunlar yüksek makamlara beni kavuştursunlar diye içimden geçirmiştim. Vardığımda bahçede yalnız oturuyorlardı, yüzüme bakıp: "Tahir şu ağaç ne ağacıdır" buyurdu. "Manolya" dedim. "Şu nedir?" buyurdu. "Gül" dedim. "Ya Tahir bunların suyu bir, havası bir, toprağı bir de niçin

boyları farklıdır? Mesela şu çimene ne yapılsa gül ağacı olabilir mi, gül de manolya kadar büyür mü?” buyurdu. “Hayır, Efendim” dedim. “Demek ki farklılık istidatlarından kabiliyetlerinden geliyor ve demek ki çim ot, gül gibi, gülde manolya gibi olmaz!” buyurdu. (EA, 1992:1, 330)

Bir gün Abdülkahir Sühreverdi Hazretleri yolda giderken meyve götüren birisini görür ve “Bunları bana sat” buyurur. “Niçin” dediğinde “ Meyveler içki için satın alındıklarından, kendilerinin benim tarafımdan satın alınmalarını istiyorlar.” buyurdu. Adam tövbe ederek “Benim bu hâlimi sadece Allah biliyordu.” dedi. (EA, 1992: 1, 420)

Bir gün Abdülkebir Evliya hazretlerinin yanına üç kişi ziyarete gider. Aralarında sözleşirler hepsi içlerinden farklı farklı şeyler arzu edeceklerdi. Huzuruna varınca sofrada herkesin içinden geçirdiği yiyecekler önüne konulunca şaşırdılar. (EA, 1992:1, 422)

Boranlı Mustafa Baba’nın şöhretini duyan bir mühendis, bir gün onun köyüne giderken içinden: “Eğer bu zat erenlerden ise baklava ikram etsin.” diye düşünür. Bu düşünce ile o zatın evine gider. Vardığında bir cemaat yemek yemiştir, fakat yerde tepsiler içinde baklavalara henüz yenmemiştir. Mühendis içeri girince, Mustafa Baba ona bakıp: “Tez gel ki baklavaya yetişsin.” der. Mühendis bu hadiseye şaşıp, onun muhterem bir zat olduğunu anlar. Buna benzer halleri, şahid olanlar tarafından anlatılmıştır. (EA, 1992: 4, 117)

Bazı kimseler ziyaret maksadıyla Ebu Bekir Es-Sekkap’ın dergâhına giderler. Canları kavrulmuş buğday ve et ister. Şeyh onların kalplerinden geçeni anlayıp, canlarının istediğini yiyecekleri getirip ikram etti. O kimseler onun büyüklüğünü kabul etti. (EA, 1992:5, 143)

Aziz Mahmud Hüdâyî bir gün İstanbul sokaklarında dolaşırken insanlar yakacak odun bulamadıklarından şikâyet ederler. O günlerde de III. Murad saraya davet eder bütün âlimleri. Onları imtihan etmektedir. Elinde kibrit kutusuna benzer bir kutu vardır. Kutunun içinde ne olduğunu sorar âlimlere tek tek. Âlimler kendilerince cevap verirler. Hüdâyî Hazretleri şöyle cevap verir: “Hünkârım, nasıl ki sarayında yaşayan hükümdarımız halkın odunsuzluktan dolayı soğuktan perişan olduğunu bilemezse bizler de kutunun içinde ne olduğunu bilemeyiz. Ama o kutunun içine kertenkele sığabileceği

gibi âlemler de sığdırılabilir.” O anda kutu III. Murad’ın elinden düşer, kutunun içinden bir kertenkele çıkar. (Erdoğan, 2013: 171-172)

Oldukça yaşlanmış olan Ahmed Yesevi, kendisine tuğ, âlem verdiği, kılıç kuşattığı, altı bin erle Bedahşan iline gönderdiği oğlu Kutbettin Haydar’ı esaretten, Horasan halkının öcünü alıp Bedahşan ilini de kâfirlerden kurtarması için Allah’a yalvarır. Allah, bu hali Hünkâr Hacı Bektaş Velî’ye ilham eder. O da derhal Türkistan iline yürür. Hoca”mülk ıssı” geldi deyip pek sevinir, Hacı Beştaş’ı ağırlar, ona durumu anlatır ve Hünkâr Hacı Bektaş Velî’yi ili ve oğlunu kurtarması için görevlendirir. Hocanın altmış yıldır hizmetinde bulunanlar, dışarıdan gelen yabancı bir abdala mülk ıssı denmesini ve onun görevlendirilmesini hazmedemezler, haset ederler. Hacı Bektaş Velî, şahin donuna girip Kutbettin Haydar’ın yedi yıldır hapsoldüğü mağarayı bulur. Silkinerek insan kılığına girer. Üzüntüden saçları dökülen Haydar’ın saçlarını yeniden eski haline getirir. Daha sonra kibleye yönelir, Haydar’a “yum gözünü” der, sonra ise tekrar “aç gözünü” der ve Haydar, Hacı Bektaş’la kendisini Hoca Ahmet Yesevi’nin tekkesinde bulur. Büyük sevinç yaşanır. Dervişler de Hacı Bektaş’ın erliğini anlarlar, ona candan muhib olurlar. (Gölpınarlı 1995: 11)

Hacı Bektaş Velî, Rasul Babayı gece uykuda iken Suluca Karahöyük’ten Altıntaş’a Beşkarış makamına gönderir. Cemal Seyit Sultan Tükelcik’de ne zaman yemek pişirip sofraya yayılsa “Rasul Baba’ya gel iriş” der. Bu söz Rasul Baba’ya malum olur yemeği birlikte yerlerdi. (Gölpınarlı, 1995: 86)

Abdal Mûsâ, bir kazan altın bulunca sahiplerine, emanetlerini gelip almaları için haber gönderir. Kâfirlerin sözleri Abdal Mûsâ’ya malum olur. Yine Abdal Mûsâ’nın pınarlardan yağ, bal akıtması hadisesine şahit olmamaktan şikâyet duyan Kaygusuz Abdal’ın sitemi Abdal Mûsâ’ya malum olur. (Güzel, 1999-a: 112-113)

Şeyh Güzel, yılanlarla dostmuş. Afsunlu şeker verdiği insanları yılan sokmazmış. İnsanların ağrıyan yerlerine dokununca iyileştirmiş ayrıca bu Şeyh Güzel, kendi hakkında söylenen sözleri de bilirmiş. Nafize adında bir kadın, bir gün onun aleyhinde konuşmuş, sonra da onun evine gitmiş. Kadını kapıda karşılayan Şeyh “Daha biraz önce arkamdan konuşuyordun, şimdi ne yüzle evime geldin” demiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 270)

Hallâc-ı Mensûr'un kerametleri pek çoktur ve halk içinde yayılmıştır. Mesela, insanlara yazın kış meyveleri, kışın yaz meyveleri çıkarır ikram ederdi. Elini havaya uzatınca avucu, üzerinde “Kul hüvallahü ehad” yazılı gümüş paralarla dolardı. Bunlara, kudret paraları ismini verirdi. İnsanlara, evlerinde ne yediklerini, ne yaptıklarını, ne konuştuklarını ve kalblerinden geçenleri haber verirdi. (İTA, C.5: 105)

Emir Sultan'ı tecrübe için Bursa halkı gönüllerinde bir şeyler tutarlar ve Emir Sultan'ın huzuruna geldiklerinde hiçbir söz söylemedikleri hâlde Emir Sultan her birinin gönüllerinde tuttukları şeyleri birbir kendilerine söyler. Onlar da teselli olup onun mübarek ellerini öpüp dönerler. İki kişi de bu durum gerçek midir değil midir, diye denemek için; biri “Bana ekmek ile kaymak getirsin.” diğeri de “Benim son derece hevâm vardır, bana dua etsin de tövbeye sebep olsun.” diyerek Emir Sultan'ın huzuruna gelirler. Emir Sultan da bunların niyeti üzerine birine ekmek ve kaymak getirtir; diğeri de, hevan götürülsün diye dua eder. (Kahraman, 2009: 52)

Hundi Sultan Hz. Peygamber'i rüyasında birkaç kez görür. Hz. Peygamber bu rüyalarda Hundi Sultan'a Emir Sultan ile evlenmesini söyler. Hundi Sultan bu durumu kimseye söyleyemediğinden, yakın bir adamını Emir Sultan'a gönderir; ama hiçbir şey söylememesini, önce Emir Sultan'ın konuşmasını beklemesini söyler. Bu kişi Emir Sultan'ın huzuruna geldiğinde hiçbir şey söylemeden Emir Sultan ona şunu söyler: “Biz buraya padişah kızı almaya gelmedik ama nikahımızı gökte melekler kıydı.” (Kahraman, 2009: 52)

Bursa'da bir hankahta kalan bir aziz Emir Sultan'dan beyat almak ister. Bu azizin bir âsâsı vardır. Bu âsâyı Emir Sultan'ın eli yerine koyar ve âsâyı beyat eder. Bu durumu kalbinde gizler ve Emir Sultan'ın huzuruna gittiğinde bu durumu bana bildirir mi, diye gönlünden geçirir. Emir Sultan'ın huzuruna gittiğinde de Emir Sultan ona “Âsânı benim elim yerine koyup asadan beyat eden değil misin?” diye onun durumunu bildirir. (Kahraman, 2009: 52)

Lokman-ı Perende, hacca gitti; tavaf etti, hac törenlerini yerine getirdi ve Arafat'a çıkıp vakfeye durdu. Sonra yanındaki arkadaşlarına dönüp “Bugün arife, şimdi bizim evde pişi yapıyorlardır” dedi. Lokman'ın bu sözü Hünkâr'ın içine doğdu. Evde de

o anda gerçekten pişi hazırlanmaktaydı. Lokman'ın karısına “Bir tepsiye birkaç pişi koyun da bana verin hocama götüreceğim. “dedi. Bunun üzerine bir tepsiye birkaç pişi koydular ve Hünkâr'a verdiler. Bektaş'ın canı pişi istiyor diye düşündüler. Bektaş tepsiyi aldı; göz açıp kapayıncaya değin götürüp, Lokman-ı Perende'ye sundu. Lokman Hünkâr'ı görünce hikmetini anladı. Arkadaşlarıyla birlikte pişiyi yedi ama tepsiyi gizledi. Hac farızasını bitirip Hicaz'dan dönüştü, Horasan'a yaklaşıncı Nişabur halkı, Lokman-ı perende'yi karşılamaya çıktı. “Haccın kutlu olsun” dediler ve mübarek elini öptüler. Lokman, Hacı olan Bektaş'tır gidip onun elini öpün” dedi. Kerametlerini bir bir anlattı. (Korkmaz, 2011: 19)

Bir yerde büyük bir cemiyet tertip edilmişti. İlim sahibi “Bugün Mevlânâ, bu mecliste ne söylerse, karşı gelip, ters cevap vereceğim.” dedi. O sırada Mevlânâ kapıdan içeri girdi. “La ilâhe illallah Muhammedün Resûllah söylüyorum buna karşı çıkıyorsan çık, ters cevap verebiliyorsan ver.” buyurdu. (OAE, 2004: 88)

Sultan Veled bir gün arkadaşlarıyla birlikte Çelebi Hüsameddin'i bağında ziyarete gittiler. Yolda bazıları kalplerinden “Çelebi bize bal ikram etse.” diye geçirdi. Bağa vardılar, Çelebi bahçivandan bal istedi. Sürekli bittikçe bal istedi ve kovandan bal hiç eksilmedi. Sonra bu kovanı Sultan Veled'e hediye etti. Bu kovanın balından yiyen hastalar şifa buldular. (OAE 2004: 150)

Bergamalı İbrahim Efendi bir arkadaşı ile Hacı Abdullah Efendi'yi ziyarete gitmek için yola çıkarlar. Yolda akıllarından “Keşke hoca bize et, helva ve pilav ikram etse” diye geçirirler. Hacı Abdullah kerameti ile gelen misafirleri anlar ve karısına et, pilav ve helva pişirmesini söyler. Misafirler gelince yemekleri sunar ve bu keramet karşısında misafirler çok şaşırırlar. (OAE, 2004: 172)

Seyyid Harun Velî'nin kafillesi yolculuk sırasında Cumra civarında konakladılar. Kafiledelikler kendi kendilerine “Ah bir su olsaydı ne olurdu?” diyordu. Seyyid Harun Velî'ye bu durum Allah'ın izniyle malum oldu ve onlara “Size su mu gerek!” dedi. “Evet” dediklerinde, asasını yere sapladı ve oradan su fişkırdı. (OAE, 2004: 202)

Bir gün sohbet sırasında mecliste bulunan bir Ahî Muhammed kalbinden. “Ah Arif Çelebi dua etseler de benim de hastalığım iyi olsa.” diye geçirdi. O anda Arif Çelebi, Ahî Muhammed'e dönerek. “Ey Ahî Muhammed'i merak etme Cenab-ı Hak her

şeye kadirdir. Hastalığı veren de şifasını yaratan da O'dur. Allahü teâlâ sana şifalar ihsan eylesin!" buyurdu. Bu sözden sonra Ahî Muhammed vücudunda bir değişme hissetti. Ağrıları durdu. (OAE, 2004: 320)

Molla Sadeddin, hacı Bektaş Velî'nin birçok kerametini gördükten sonra Hacı Bektaş Velî'ye mürid olur. Sulucakarahöyük eski mescidinin önünde bir taş vardır. Hünkâr, daima o taşın üstünde oturur, bazen de taşın üzerine uzanırdı.

Bir gün Hünkâr yine taşın üzerinde uzanırken Molla Sadeddin de damı düzeltmektedir. O sırada Şeytan Molla Sadeddin'e vesvese verir. "Bu kadar bilgim hünerim vardı, bu derviş hepsini bıraktırdı. Beni kendine kul etti. Şu taşı üzerine bırakayım da ölsün kurtulayım." diyerek elindeki loğ taşını Hünkâr'ın üstüne doğru yuvarlar. Hünkâr "Ya Allah!" diyerek elini uzatır, taşı tutar. Molla Sadeddin'e dönerek "Seni yetmiş kere rahmet suyuyla yıkadım. Ama dışının kovuğundaki mürekkep lekesini çıkaramadım. İn git, ıslah olmazsın sen ey adamcık" der.

Sadeddin, daha sonra yaptığından pişman olur. Halvete girer erbain çıkarır. Sonunda Hünkâr onu affeder. (Özcan, 2009: 22)

Bir gün Hünkâr, Tekkekaya'da otururken öğle namazı vakti gelir. Sadeddin"Hünkâr her namaz vaktinde kaybolur, acaba nereye gider?" diye gönlünden geçirir. Bu düşünce Hünkâr'a malum olur. Ona "İleri gel, elini elime ve ayağını ayağımın üstüne koy, gözlerini yum" der. Gözlerini açtığı anda kendini Kabe'de görür. Namaza dururlar. Hünkâr gözden kaybolur. Bir sonraki namaz vaktine kadar bekler.

Daha sonra Sadeddin"Hünkâr'ı kaçırmadan eteğine tutunayım." der ama muvaffak olamaz Hünkâr yine kaybolur. Bu sefer orada bulunanlara Hünkâr'ı sorar: "Şurada namaz kılan eri tanır mısınız?" der. Oradakiler: "Evet her vakit burada namaz kılar" derler. Kırk gün Mekke'de kalan Sadeddin, kırk birinci gün Hünkâr'ın eteğine yapışarak. "Medet senden ayrılamam" der. Aynı şekilde geriye dönerler. (Özcan, 2009: 22-23)

Bursa'da Murad Hüdâvendigâr'ın türbesi yanında yatmakta olup, adının verilışı ile ilgili şöyle efsaneye anlatılmaktadır:

Bir hamamın kapısında, gelip geçenlerin sadakası ile geçinen bir adam, hamamdan çıkan bir kadının kaybolan yüzüğünün yerini tarif edince, kerameti ile üne kavuşur. Sultan Murad, ününü duyduğu bu velîyi imtihan etmeye karar verir. Sorduğu iki soruya doğru cevap alınca, üçüncü olarak avcunun içine bir şey alarak ne olduğunu bilmesini ister. O ana kadar şansı yaver giden adam can korkusuyla “Bir sıçrasın çekirge, iki sıçrasın çekirge” diye biraz yüksek sesle mırıldanınca padişah avucunu açar ve adama uzatır. Padişahın avucunun içinde bir çekirge vardır. (Özçelik, 1995: 230)

Erzurum’da bir ara yedi sene kış olur, Erzurum halkı başka yerlere göç ederler. Ulucami ağzına kadar karla dolar. Vahşi hayvanlar caminin içine yerleşir. Yalnız Umudum Baba Erzurum’da kalır. Devrin padişahı Erzurum’a gezmeye gelir. Ovada bir dumanın tüttüğünü görür. Bu işte bir keramet var diyerek dumanın yakınına kadar gider. Dumanın tüttüğü yerde Umudum Baba ile karşılaşır. Padişah: “Bu zat benim padişah olduğumu bildi eğer keramet sahibiyse bize bu kır yerinde taze üzüm bulur yedirir.” diye içinden geçirmiş. Umudum Baba padişahın içinden geçenleri anlar, gider padişaha üzüm getirir. Padişah ve yanındakiler bu üzümden ne kadar yerlerse yesinler üzüm tükenmez. (Seyidoğlu, 1997, 123)

Korucuk Köyü’nde Ferdane Hanım seferberlikte aç kalır. Çocukları da sıkıntı çekmeye başlar. Bir gün kapı çalınır, bir adam gelir. Sırtında bir çuval un vardır. Kadın içinden “ben bunu nasıl içeri alayım” der. Adam kızar: “Sen bana nereye koyacağımı söyle gerisine karışma” der ve gider. O günden sonra kadın rızık için tasalanmaz, adamın çuvaldaki getirdiği un hiç tükenmez. (Seyidoğlu, 1997: 186)

Bir kadının kocası hacca gider. Kadın günün birinde helva pişirir ve “Kocam olsaydı da yeseydi” diye içinden geçirir. Evdeki uşak kadının içinden geçenleri anlar kadına: “ver götüreyim” der. Kadın: “Uşağın herhalde canı çekti, bir parça vereyim de oturup bir köşede yesin” diyerek uşağın eline bir tabak helva verir. Vakit tamam olur hacılar dönmeye başlar, bu arada kadının kocası da Hac’dan döner. Birgün karısına: “Filan tarihte uşağın geldi bana sıcak sıcak helva getirdi.” deyince uşağın zamanın kutbu olduğunu anlarlar. (Seyidoğlu, 1997: 188-189)

Kasım Baba, Kâhta ilçesine bağlı Barazi köyünde yaşamış, yörede sevilip sayılan bir dededir. Bunu çekemeyen bir ağa, dönemin kolluk kuvvetlerine şikayet

etmiş. On kişilik bir asker grubu evini basmış fakat Kasım Baba evde yokmuş. Hanımı, karşı köyde bulunan dedeye yüksek sesle seslenmiş ve dede gelmiş. Komutan, dedeyi sınamak için bir askere ölü taklidi yaptırarak yere uzatmış. Dede geldiğinde de “Bir askerimiz öldü, bunun cenaze namazını kıldır.” demiş. Dede: “Ölü niyetine mi, yoksa diri niyetine mi kıldırayım?” demiş. Komutan: “Elbette ölü niyetine kıldıracaksın.” demiş. Dede de: “Peki” demiş ve namazı kıldırılmış. Namaz bittikten sonra Dede: “Gömebilirsiniz” demiş. Komutan askerin gerçekten öldüğünü görünce hata ettiğini anlamış ve dededen kusurunu bağışlamasını istemiş. Ölen askeri de karşı tarafta bir yere götürüp gömmüşler ve oranın adı “Asker köyü” olarak kalmıştır. (Tozlu, 2013: 112)

Kaygulu Halil’in akrabaları Kaygulu dergâhına ziyarete gelmediği için yola çıkarlar. Dağda gelirken biri:

-Dayım şimdi bize bir tepsi kadayıf çıkarsa ne iyi olur. Canım çok çekti, der.

Tekkeye geldikten sonra önlerine istediklerinden daha güzel bir tepsi kadayıf gelir. Birbirlerine bakıp gülüşürler. Kaygulu:

-Dağda canınız tatlı istememiş miydi? der. (Turyan, 1982:107)

Evliya kerametlerinden bahseden Hamza Efendi’ye bir öğrencisi inanmış gibi gülümser. Öğrencinin niyetini anlayan Hamza Efendi, sabah namazını onunla Şeyh Hamit’te kılacağını söyler. Talebenin aldığı erikler hurma çıkınca gittikleri yerin Medine olduğu anlaşılır. (Yağbasan, 2013: 46)

Mustafa Efendi, imamın ayeti yanlış okuduğunu düşünür. Hacı Hasan Efendi, Mustafa Efendi’nin ne düşündüğünü anlar ve kendisine sorulmadığı halde, imamın ayeti doğru okuduğunu söyler. (Yağbasan, 2013: 58)

Ülke iki büyük Cihan Harbi yaşamış ve ekonomisi çökmüş bir vaziyette. Bu dönemde devlet çiftçinin elindeki ürünün bir kısmını “ofise” vermesini zorunlu kılmıştır. Böyle bir dönemde Büyük Hasan, mahsulünü vermek istemeyip, mahsulün bir kısmını heybelere doldurup tarlanın içindeki kurç, denilen taş yığınının içine saklar. Bunu gören bir köylü, köylerindeki en meşhur hırsıza gördüklerini anlatır. Akşam olunca hırsız da tarif edilen yere gider ve mahsulü oradan alıp evine gider. Bunun yapanın kim olduğunu bilen Büyük Hasan, doğruca hırsızın evine gider ve “Mahsulü

aldın, ondan vazgeçtim bari çuvalarımı ve heybelerimi ver de gideyim.” der. Bu duruma kızan hırsız, Büyük Hasan’a hakaret eder ve bununla da yetinmeyip yaşlı olan Büyük Hasan’ı döver. Büyük Hasan, bu duruma çok üzülür ve dayanamayıp beddua eder. “Ya Rab bunu yanına bırakma!”, der ve oradan uzaklaşır. Büyük Hasan da seyyittir. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra, adam kör olur. Gelip Büyük Hasan’a yalvarır yakarır, kurbanlar kesip af dilenir ama nafile gözleri iyileşmez ve ömrünün sonu kadar kör olarak yaşamına devam eder. (Yalçınkaya, 2008: 127)

Emir Sultan hazretlerinin kafilesi, Sakarya Nehri kenarında bulunan bir bahçede konaklamıştı. Bahçede her çeşit meyve vardı. Fakat talebelerden birinin canı hurma istedi. O sırada talebenin önünde bir hurma ağacı yükseldi. Üzerinde olgun meyveleri vardı; ama talebe olup biteni bir türlü anlamadı. “Acaba eskiden burada mıydı? Yoksa ben bunu görmedim mi? soruları zihnini kurcaladı. Bunu fark eden Emir Sultan:

-Canın hurma yemek istiyordu, işte hurma, al ye! buyurdu. Bunun üzerine talebe, bu durumun hocasının kerameti olduğunu anladı. (Yılmaztürk, 2003: 2, 41-42)

4.2. Geçmişte Olup Bitenleri Bildirme

Gelecekte haber verme kudretine sahip olan velîlerin her zaman gönül gözleri açıktır ve kişilerin geçmişleriyle ilgili de bilgi sahibidirler. Velîler, geçmişte kişilerin ne yiyip içtiklerini, kalp kırdıklarını, işledikleri kabahatleri ve haramları kısacası gerçekleştirdikleri bütün eylemleri bilebilme kudretine sahiptirler. İncelediğimiz metinlerde bu motif, sayıca geleceği bilme kadar çok karşımıza çıkmamıştır.

Hız. İsa insanların ne yiyip içtiklerini bilir. Bu Kur’an’da şu şekildedir:

"Evinizde ne yediğinizi ve biriktirip sakladıklarınızı da bilirim." (Al-i imran/ 49)

İbrahim Havvâs’ın müridi olan Ebü’i-Hasan Alevî anlatıyor:

İbrahim Havvâs:

-Bir yere gideceğim, bana arkadaş olur musun, diye sordu.

-Biraz mühlet ver de eve gidip ayakkabılarımı giyineyim, dedim. Eve gelince kaygana yapılmış olduğunu gördüm. Bir parça yedikten sonra geri döndüm ve kendisine kavuştum. Yolda giderken önümüze bir nehir çıktı, şeyh ayağını su üzerine koyup yürüdü, ben de aynı şekilde kendisini takip ettim ama suya battım. Şeyh geri dönüp bana baktı ve:

-Yoksa ayağına kaygana mı takıldı, dedi. Şu iki hadiseden hangisinin daha acayip olduğunu bilemiyorum: Su üzerinde yürümesi mi, yoksa sırrıma aşına olması mı? (Attâr, 2015: 730)

Bir gün Muhammed Bahaüddin Hazretlerinin dervişlerinden biri bir zat ile kavga etmiş ve onun kalbini kırmış. Daha sonrasında Buhara'ya geldi ve hocasının huzuruna çıktı. Hocası günlerce dervişin yüzüne bile bakmadı. Sonunda dayanamayarak hocasına neden böyle davrandığını sordu. Hocası da “bir zatın kalbini kırdın, git kendini affettir.” buyurdu. Derviş köye dönerek adamdan af diledi fakat ne yaptıysa adam onu affetmedi. Birden hocası göründü ve adamdan af diledi, adam onun hatırı için affetti. (Bursalı, 1996: 1, 47)

Bir gün iki kişi sokakta konuşuyormuş.

-İşittim ki, Şeyh Abdülkadir'in üzerine sinek konmuyormuş.

-O halde Cuma günü vaazına gidelim ve dikkat edelim.

Cuma günü vaaz esnasında Geylani hazretleri o adamlara gülümseyerek,

-Ey canlar, sinek bal, pekmez nerede bulunursa oraya düşüp konar. Benim üzerimde ne dünya pekmezi ne de ahiret balı var. İşte bu sebeple sinekler üstümde durmaz. (Bursalı, 1996:1, 91)

Ebu Amr İbn Alvan anlatır:

Bir gün namaz kılıyordum. Kıyamdayken aklıma şehvi duygular geldi. Hemen yere yıkıldım vücudum karardı. Üç gün durmadan vücudumu sabunla yıkadım. Üçüncü gün sonunda geçti. Cüneyd-i Bağdadi beni Bağdat'a çağırdı.

-A adam dedi; Allah'tan utanmadın mı? Onun huzurunda dururken nasıl şehvi arzularını şahlandırırsın? (Bursalı, 1996:1, 136)

Sultan İzzeddin Keykavus Mevlana Hazretlerinin kerametini bilmiyorlardı. Ne vardı bu Mevlana'da? Bir gün bir plan düşündü. Bir yılan yavrusu tutup altın bir hokkaya koydu. Ağzını da mühürledi. Hokkanın sırrını kimse bilemedi. En son Mevlana hazretlerine sordular. Mevlana hazretleri tatlı bir gülümseyişle:

-Şeyhimiz Selahaddin bu hokkanın sırrını açıklasın. Ey Devletli Sultan bu biçare hayvanı niçin bu hokkaya hapsettin?

Bu hareket karşısında Sultan İzzeddin Şeyh Hazretlerinin eteklerine kapanıp mürid oldu. (Bursalı, 1996: 2, 133-134)

Mevlana Pir Ali anlatıyorlar:

-Zevcem hamileydi. Hamileliği dördüncü ayındaydı. Çocuğu düşürmek istiyordu. Her şeyi yaptı. Çocuk düşmedi ama kendisi hastalandı ve yataklara düştü. Herkes ölecek diye başını bekliyordu. Hemen Mevlana Sadeddin Hazretlerinin huzuruna gittim ve olayı anlattım. O da:

-Git o zâlim zevcene söyle: Bu işi filan tarihte yine işlemiştin o zaman seni affetmiştik. Şimdi de affediyoruz. Bir daha olursa affetmeyiz!

Hemen eve koştum. Ölüm döşeğinde bıraktığım zevcem iyileşmişti. (Bursalı, 1996: 2, 415)

Mevlana Alaeddin Hazretleri anlatıyorlar:

- Bir gün uzaklarda anne babamdan mektup geldi. “ Güzel bir kız bulduk ve seni evlendirmek istiyoruz hemen gel.”

Ben mürşidimden ayrılmak istemiyordum. Durumu izah etmek için huzuruna çıktım. Daha bir kelime bile etmeden şöyle dediler:

-Git mademki annen baban çağırıyor. Gitmelisin! (Bursalı, 1996: 2, 416.)

Mevlânâ Câmî'nin talebesi anlatıyor:

Bir gün dergâhın yanından çok güzel bir kadın geçiyordu. O kadar güzeldi ki; gözlerimi alamadım. O sırada sırtında odun taşıyan biri yanımdan geçti ve odunlarından biri gözüme değdi. Canım çıktı ölüyorum sandım. Acıdan kıvrandım. Dergâha döndüm. Pirim sohbetteydi ve şunları söylüyordu:

-Bir deviş yolda giderken, yanından geçmekte olan bir güzele nazar etmiş. Birden bir el dervişin gözüne bir tokat indirmiş...

Birden afalladım ve utandım. (Bursalı, 1996: 2, 622-623)

Bir öğrencisi anlatır:

- Zevcem benden bir örtü istedi ama alacak param yoktu. O gece bana rüyamda dediler ki: “İbrahim Halilullah’ı görmek istersen Abdullah Bin Abdulaziz el-Yuneyniye bak.

Sabah hemen onun huzuruna gittim. Ben ağzımı açmadım. Elinde bir örtü ve borcum kadar para vardı. Elinde bulunan parayı bana verdi. (Bursalı 1996: 2, 658)

Horasan erenleri bir toplantı yapmaya karar verdiler; Ahmet Yesevi’yi de davet etmek istediler. Bunun için yedi er gönderildi. Erler turna donuna girip Türkistan’a uçtu. Bu durum Şeyh’e malum oldu; halifelerine: “horasan erenleri toplantı yapacak, bizi davet için yedi er gönderdiler, şu anda bize ulaşmak için yoldalar. Çabuk olun onlar gelmeden biz karşılayalım.” dedi. Hemen turna donuna büründüler. (Korkmaz, 2011: 32)

4.3. Gelecekte Olacakları Haber Verme

Geleceği Allah’tan başkası bilemez. Gerçek olan budur; fakat geleceği bilme mucizesini, Kur’an’da Allah’ın nebilerine verilen bir lütuf olarak görüyoruz. Peygamber mucizelerine yakın örnekler barındıran velîler, kerametlerinde de aynı şekilde gelecekte haberler vermektedirler. Araştırmamızda, gelecekte olacakları haber verme en sık rastlanan motiflerden bir tanesidir. Genelde dervişler, müridlerini gelecekte olacak olan hadiselerden haberdar ederler ve onları olumsuz durumlarda uyarırlar. Aynı şekilde güzel olacak olayların da müjdesini verirler. Başka kişilerin öleceği zamanı,

özellikle savaşların akıbetini bilir ve bildirirler. Geleceği Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği Kur'an'da şu şekilde geçer:

“Gaybın anahtarları Allah'ın katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. Düşen hiçbir yaprak ve yerin karanlıklarında hiçbir dane yoktur ki, Allah onu bilmesin. Yaş ve kuru ne varsa hepsi Kitab-ı Mübîn'dedir.” (En'am, 6/59)

“Hani Peygamber zevcelerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, (o sözü) başkalarına haber verip Allah da bunu peygambere açıklayınca, peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince hanımı: “Bunu sana kim haber verdi?” dedi. Peygamber de: ‘Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah bildirdi’ dedi.” (Tahrim, 66/3)

“De ki: Göklerde ve yerde Allah'dan başkası gaybı bilmez.” (Neml, 27/65)

“Gaybı bilen O'dur. Gaybını, razı olduğu rasulden başkasına bildirmez.” (Cin, 72/26-27)

Hiz. İsa da gelecekte haber verir. Bu Kur'an'da şu şekilde geçer:

“Hani, Meryem oğlu İsa şöyle demişti: Ey İsrailoğulları! Ben, Allah'dan size bir elçiyim. Benden önceki Tevrât'ın bir tasdikçisi ve benden sonra gelecek, ismi Ahmed olan bir peygamberin müjdecisiyim.” (Saff, 61/6)

“Evvelkilere verilen kitaplarda onun bahsi vardır. Beni İsrail âlimlerinin bunu bilmesi, onlar için bir delil değil midir?” (Şuara, 26/196-197)

“Ben, evlerinizde yediğiniz ve biriktirdiğiniz şeyleri size haber veririm.” (Al-i İmran, 3/49)

Hiz Yakup'un gelecekte ilgi söylediği de Kur'an'da yer alır:

“Ben size, Allah'ın lütfuyla sizin bilmediğinizi bilirim, demedim mi?” der. (Yusuf, 12/93-96)

Bu motif Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan, Vilâyetnâme-i Otman Baba, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu'l-Arifîn, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Şamanların da gelecekte haber verme gücüne sahip oldukları bilinmektedir. Potapov şamanların büyücü olmadığını, onların falcılardan farklarının geleceği görme ve onu etkileme gücüne sahip olduklarına inanılan yardımcı ruhlarının yardımıyla kehanette bulunduklarını ifade eder. Altay Şamanizmi adlı eserinde Cüveyci'den de örnekler vererek bu konuya açıklık getirir: Şamanların öngörme fonksiyonu geniş bir yelpazeye sahipti. Savaş, zafer veya yenilgi, hayvan sayısının azalması, epidemik, açlık getirecek doğal afetlerin öngörülmesi gibi devlet veya ulusal önem taşıyan kehanetlerden, sıradan göçebelerin bireysel kehanetlerine kadar uzanmaktaydı...Şaman normal insana döndüğünde ondan hiçbir şey sormazlar, çünkü o şaman olmadığı zaman sıradan insan olduğunda hiçbir şey bilmez. (Potapov, 2006: 186-187)

M. Reşat Atilla Hazretleri birgün kendisini ziyarette gelen ve trenle seyahat etmeyi seven İzmirli müridi Selahattin Bey'e trene binmemesini otobüsle gitmesini tembihler Selahattin Bey İzmir'e otobüsle döner ve o gün tren kaza yapar. (Aday, 2013-b: 283)

Kaymak Mehmet Efendi birgün rüyasında M. Reşat Atilla Hazretlerinin kendisine “çatıya çıkma” dediğini görür. Ancak bir cuma günü çatıda gördüğü kırık kiremidi tamir için çatıya çıkar ve yere düşer. Ayağı kırılan Kaymak Mehmet Efendi ömrü boyunca topallamak zorunda kalır. (Aday, 2013-b: 283)

Hacım Sultan çobanlık yapıyordu. Köyde tek ineği olan bir kadın ineğini güdülmesi için sürüye bırakır. Hacım Sultan kadıncağıza: “Valide, Allah Teâlâ'nın emri ile bu ineği kurt yer. İstersen sığıra salma.” dedi. Kadın onun sözlerine kulak asmadı ve Hacım Sultan'ın söylediği gerçek oldu. Kadın ineğini kurtun yediğine inanmadı ve Hacım Sultan'ın onu sattığını düşünerek kadıya gitti. Hacım Sultan da şahitlik yapmaları için kurtun ineği parçaladığı kayaları çağırdı. Kayaların dile geldiğini gören kadı ve yaşlı kadın hayrete düştüler. (Alşan, 2012: 314)

Selh b. Abdullah fasılasız Abdullah b. Mübârek'in dersine giderdi.

Selh b. Abdullah bir gün dersi terk edip dışarı çıktı ve:

-Bir daha senin dersine gelmeyeceğim zira cariyelerin bugün cama çıkıp beni kendilerine davet ettiler ve bana “ Benim Selh'im, benim Selhciğim” diye hitap ettiler. Niçin onları edeplendirmiyorsun, dedi. Abdullah b. Mübârek sohbetinde bulunanlara:

-Sehl b. Abdullah'ın cenaze namazını kılmak için hazır olunuz, der demez Selh ölüverdi ve cenaze namazı da kılındı. Sonra müridler:

-Yâ şeyh! Öleceği sana nasıl malum oldu, dediklerinde anlattı:

-Onu davet eden cariyeler, hakikatte huriydi. Çünkü benim hiç cariyem yok! (Attâr, 2015: 284)

Yolda elinde sopası ihtiyar bir kadın, hiç aldırmadan gidiyordu. Dünya yansa umurunda değildi sanki. Birisi onun halini görüp önüne duvar oldu ve haykırdı:

-A kadın, deli misin sen? Sakın gitme, evin yanıyor işte!

İhtiyar kadın birden köpürdü:

-Deli sensin a adam; Allah benim evimi katiyen yakmaz!

-Bağdat çarşısı yanıp gitmişti; ama yaşlı kadının evine de hiçbir şey olmamıştı. Halk şaşkın. Dediler ki:

-Ey yaşlı kadın, bunu nerden bildin?

Kadın şöyle cevap verdi:

-Allah, ya evimi yakar ya gönlümü. Mademki aşkı ile deli gönlümü yaktı. Elbette evimi yakmayacak! (Bursalı, 1996: 57)

Bir gün Hazret-i Cabîr hastalandı. Bir türlü iyileşemiyordu. Hastalığı iyice ağırlaştı. Allah'ın Resulüne:

-Ey Allah'ın Resûlü, arkada yedi hemşirem var. Kendilerine ne kadar miras bırakmalıyım?

Peygamber Efendimiz bir tebessümle ona:

-Ey Cabîr! Sen bu hastalıktan vefat etmezsin.

Gerçekten Cabîr Hazretleri hemen iyileştiler ve doksan dört sene ömür sürdüler. (Bursalı, 1996-2: 43)

Şeyh mektubu getiren o adama:

-Ey çavuş! Şehzadeye söyle derhal İstanbul'a hareket etsin. Padişahlık ve saltanat onu bekliyor.

Şehzade hemen yola revan olur. Yolda sadrazam Sokullu'nun habercisinden babasının öldüğü haberini aldı. (Bursalı, 1996: 2, 230)

Hasan Hüsameddin Uşaki Hazretleri oğlu Mustafa'ya:

-Yavrucuğum, bir erkek kardeşin olacak. İsmi Abdurrahim koyunuz.

Ve dediği gerçekleşti. (Bursalı, 1996: 2, 231)

Bir gün Sultan Veled'in irşad kürsüsünde olduğu demlerde Mustafa isminde zâlim biri şikayet edildi. Adam:

-Ben istediğimi yaparım! Kimse bana engel olamaz! diye edepsizce söylenirdi. Sultan Veled:

-Yazık, dedi. Bunun bir hafta ömrü kaldığı halde, hala yiğitlik taslıyor!

Mustafa dergâhtan çıkıp eve giderken, bir sokağın dönemecinde nereden geldiği belli olmayan bir oka hedef oldu ve bir hafta sonra o yaradan öldü. (Bursalı, 1996: 2, 251-252)

Arif Çelebi on iki yaşlarındaydı... Bir gün medresede dolaşırken cübbesini çıkarıp yere serdi ve:

-Buyrun cenaze namazına!

-Ey sevincin aynası dediler, bu kimin cenazesidir?

-Üstadımız Hüsameddin Çelebi Hazretlerinin cenazesidir!

O gün Hüseyin Çelebi Hazretleri bağda hastalandığı haberi geldi ve birkaç gün sonra vefat etti. (Bursalı, 1996: 2, 259)

Arif Çelebi çocukluk demlerinde bir gün toprakla oynuyordu. Toprağı mezar gibi balık sırtı yaptı, sonra başlarına taş dikti. Onun bu halini gören babası:

-Ey Arifcik o da ne?

Arif:

-Falan adamın kabridir!

Sultan Veled hayret ve dehşetle ürperdi. O gün haber aldı ki o adam vefat etti. (Bursalı, 1996: 2, 258-259)

Zamanın padişahı II.Selim'di. Oğlu Murad Manisa'da, diğeri Bursa'da bulunuyordu. Şehzade Murad Hasan Hüsameddin Uşşakî Hazretlerinin kerametleri duyar ve ona bir mektup yazar.

-Ey âlem şeyhi! Padişahlık bize ne zaman müyesser olur?

Arif Çelebi bir gün cübbesini çıkararak musalla taşının üzerine koydu ve:

-Ey yarenler! Gaib er kişi niyetine cenaze namazına buyurunuz!

-Ey can güneşi kimin namazını kıldık?

-Dostlarım! Şu anda Gazan Han vefat etti. Onun cenaze namazını kıldık.

Oradakiler o tarihi bir yere kaydettiler. Sordular, soruştular. Ve Gazan Han'ın o tarihte vefat ettiğini öğrendiler. (Bursalı, 1996: 2, 260)

Arap Molla namında ilmine mağrur bir kişi vardı. Çok kibirli birisiydi. Yiğitbaşı Velî'yi sitem taşına hedef seçti. Bir gün dergâhın yolunu tuttu. Daha yolun yarısındayken uzaktan iki derviş gelmekte. Dervişler:

- Ey Molla. Şeyh Hazretleri dergâhında sizi bekliyorlar! Molla geleceğini bildirmemişti ve Molla bu olaya çok şaşırdı. (Bursalı, 1996: 2, 265)

Çelebi Halife Şehzade Bayezid'e şu haberi gönderdi.

-Ey Şehzadem! Otuz üç gün sonra büyük hadise olacak ve kırk gün sonra sen muradına ereceksin.

Tam otoz üç gün sonra Fatih Sultan ecel okuna hedef olarak ötelere sefer etti. Yerine Şehzade Bayezid geçti. (Bursalı, 1996: 2, 292)

Süleymaniye Camii kürsüsünde vaaz eden Körükçüzade isminde biri vardı. Velîlere ve Abdülehad Hazretlerine dil uzatıyordu. Dervişler bu durumdan rahatsızlıklarını Şeyh'e bildirdiler. O da:

-Yavrularım birkaç gün daha sabrediniz. Onun inkarı ve düşmanlığı bize bağlılığa dönüşecek. Vefatımızdan sonra da 30 sene tasavvuf yolunun müdafaasını yapacak.

Pirin söyledikleri birer birer gerçekleşti. (Bursalı, 1996: 2, 302)

Kastamonu'lu Şaban Velî'nin müridlerinden Üsküdar'lı Karabaş Ali anlatır:

-1674 senesinde İstanbul'a gitmişim. Abdülehad Nuri Hazretleri'nin sohbetten sonra elini öptüm. Gördüğüm bir rüyayı soracaktım. Sormadan dergâha davet etti. Üç ay sonra dergâha gittim. Yine elini öptüm. Bana geç kaldığımı söyledi. Yine rüyayı soracaktım ki o anlatmaya ve yorumlamaya başladı. Söylediklerinin hepsi gerçekleşti. (Bursalı, 1996: 2, 303)

Muhyiddin-i İskilîbî hacca gitmek üzere yola revan olduğunda Amasya'da şehzade Bayezid ile görüşüp sohbet etti. Bu sohbet esnasında ona:

-Ey Şehzadem, hacdan dönüşte sizi padişahlık tahtına oturmuş buluruz!

Gerçekten de öyle oldu. (Bursalı, 1996: 2, 319)

Şeyh Hacı Çelebi Çelebi anlatır:

Kardeşim kadı askerlik vazifesinden ayrıldığı vakit Şeyh Muhyiddin-i İskilîbî Hazretlerinin yüksek huzuruna vardık. Şeyh kardeşim için bir minder döşetip üzerine de süslü bir yastık koydurdu. Sonra:

-Kadıasker için niceyse, öylece bu mindere otursun ve yastığa da ona göre yaslansın. Vazifesi mübarek olsun!

Aradan on beş gün geçmeden Yavuz Sultan Selim Han'ın fermanı geldi. Tekrar Kadiaskerlik makamı kardeşime verilmişti. (Bursalı, 1996: 2, 321)

Rıza Efendi Beyazıd'da Kahveci Ali Efendinin kahvesine sık sık gider, bir köşede otururdu. Bu bir Kurmay Binbaşı'nın dikkatini çeker. Birgün kahveden çıkınca Rıza Efendi'yi takip eder. Onun bir kabristana girdiğini görür. Orada mezarlardaki ölülerle konuşur. Binbaşı olanları korkuyla arkadaşlarına anlatır. Ertesi gün yine kahvede otururlarken Rıza Efendi Binbaşı'ya :

-Paşa Rus-Japon harbine hazır ol... der.

Herkes olduğu yerde donup kalır. 1904'te Rus-Japon Harbi patlak verir. (Bursalı, 1996:2, 345-346)

Ahmet Ağa'ya Kıbrıs hadisesini sordular:

-Savaş çıkar mı?

O ılık ılık gözlerle ufukları süzdü. Dedi ki:

-Hayır. Zamanın kutbu bunu istemiyor. Gerçekten o büyük fırtına küçük bir sarsıntıyla atlatılmıştı. (Bursalı, 1996: 2, 358)

Bir gün Ebu Said Abdullah İbn-Üs-Sakka ve Seyyid Abdulkadir Geylani tahsil için Bağdad'a geldiler. Yusuf-i Hemedani'nin Nizamiye Medresesinde vaaz ettiğini duyular. Ebu Salid Abdullah ve İbn-Üs Sakka "Hemedani'ye öyle soru sorâlim ki cevap veremesin." dediler. Geylani ise "ben nasıl soru sorabilirim ki, sadece onu görmekle şereflenirim." dedi. Hoca Hemedani geldi ve o ikisine tek kelime bile söyletmeden kızdı çünkü olanları kerametiyle anlamıştı. Çünkü Abdulkadir Geylani Hazretlerine de ileride büyük bir tasavvuf âlimi olacağını söyledi. Söyledikleri hep gerçek oldu. (Bursalı, 1996: 2, 378-379)

Hakim Ata siyaha yakın esmer bir zattı. Bir gün eşi Anber Ana'nın gönlüne şu fikirler düştü:

-Ne olurdu, Hakim Ata siyah olmasaydı.

Yüce mürşid, keramet nuruyla bu gizli fikri keşfettiler ve zevcelerine dönüp dediler ki:

-Ey Anber Hatun! Yakın bir gelecekte benden daha siyah birine düşeceksin!

Ve dediği yıllar sonra gerçekleşti. (Bursalı, 1996: 2, 397)

Hız. Şeyh Yûsuf Hemedânî şöyle buyurdular: Bizden sonra yerimize, halîfem Hâce Abdullah Berakî (ya da Berakî) geçecek, ondan sonra Hâce Hasan Endakî, ondan sonra da Hâce Ahmed Yesevî halîfem olacaktır. Hilafet nöbeti Ahmed Yesevî'ye eriştikten bir süre sonra, O Türkistan iline sefer edecek ve Hâce Ahmed Yesevî Türkistan diyârına gidince halîfe sen olacaksın!". Gerçekten de vefatından sonra sırasıyla bu dört seçkin mürîdi postnişin oldular. (Bice, 2016: 81)

Karâfî, Ebu Süleyman'a. " Ey Ebu Bekir şimdi halk seni cihanın en mücerred olanı olarak görüyor ama ben seni iki beşik arasında görüyorum." dedi.

Bu olayın üzerinden çok geçmeden Ebu Bekir bir hatun aldı, bundan iki oğlu oldu. İki beşik arasında oturur Karâfî'nin sözünü hatırlardı. (Camii, 2005: 374)

Bahaeddin Veled padişaha:

-Şimdi sana bir haber veriyorum. Küçük gözlü olan ve etrafa ateş saçanlar, yani Moğol askerleri geliyor. Tanrı'nın takdirine göre, onlar seni şehit edecek, büyük bir işkenceyle öldürecek ve senin İslam dinine karşı olan kinini canından çekip çıkaracaklar. Vaktine hazır ol gaflet perdesini gönül gözünden kaldır, akıl kulağını aç, günahlarını bırakarak Tanrı'ya dönmeye çalış ve O'ndan mağrifet dilemekle meşgul ol! (Eflâki, 2011: 76)

Bahâ Veled kadıya:

-Ey Taberistanlı kadı! Bizim hakkımızda dilini kıs ve bize zahmet verme, çünkü birkaç günlük ömrün vardır, sonra öleceksin ve senin hiçbir halefin de kalmayacaktır. Haleflerin hakkında Tanrı'nın hükmü şöyledir: Onların hepsi ölecek ve senin rüşvetinin zulmünden de bütün mazlumlara kurtulacaktır. Fakat bizim çocuk ve torunlarımız, haleflerimiz ve dostlarımız kıyamete kadar daima devam edecek ve kalacaktır! dedi. (Eflâki, 2011: 84)

Kadı Hüseyin Maliki, çocukluğunda şiddetli bir hastalığa tutulmuştu. Hastalığı çok ağır olup vefat edecek zannettiler. Annesi hasta çocuğunun alarak dua isteği ile Abdullah Bin Muhammed'e gider. Bu çocuğun yaşayacağını, herkese faydası dokunacak çok yüksek bir âlim olacağını müjdeledi. Bundan sonra çocuğun hastalığından eser kalmamıştır. Meşhur âlim olmuştur. (EA, 1992: 1, 145)

Terim sultanı Muhammed Bin Ahmed ile Şahar sultanı arasında harp oldu. Abdurrahman Bin Ali, Terim sultanının muzaffer olacağını haber verdi. Dediği gibi de oldu. (EA, 1992: 1, 190)

Seyyid Abdurrahman yakınlarından birisini dünya malına muhabbeti sebebiyle yanından uzaklaştırmıştı. O zât Beyrut'a vali olmuştu. Bunu duyan Seyyid Abdurrahman: "O ateşte yanmadı mı?" buyurdu. Birkaç gün sonra Beyrut valisinin konağında çıkan bir yangın sonucu öldüğü haberi geldi. Tarih ise Seyyid Abdurrahman'ın söylediği tarihtir. (EA, 1992: 1, 193)

Bir gün Abdurrahman Samî Efendi evde yumurta gibi bir şeylerle uğraşıyordu. Ertesi gün hanımı gelen misafirlere çay ikram ederken kaynar su ayağına döküldü. Samî Efendi hemen dünkü hazırladığı merhemi gelip hanımının ayağına sürdü. (EA, 1992: 1, 217)

Abdurrahman bin Muhammed es Sekkaf hazretleri bir gün yolculuğa çıkacakken hamile olan karısına bir bez verir. "Ben yolda iken, belki bir oğlumuz doğabilir. Aynı gün vefat edebilir. Eğer öyle olursa, bu bezi kefen yaparsınız." der. Hakikaten bir erkek çocuğu doğdu ve aynı gün vefat etti. (EA, 1992: 1, 225)

Necip Fazıl Kısakürek Abdülhakim Arvasi Efendiyle sohbetinde ikinci dünya savaşına yüksek ihtimal girileceğinden söz eder. Arvasi hazretleri "Harbe girilmez, yalnız birinci cihan harbinde olduğu gibi pahalılık olmasa, vesika usulü çıkmasa." buyururlar ve söyledikleri gerçekleşir. (EA, 1992:1, 329)

Bir gün Abdülhamid Nurbani ile bir yakını beraber otururlarken yanlarına Muhammed Ali Efendi adında bir zât geldi. Hoca ona "Senin erkek bir oğlun olacak, ismini babanın adı olan Hasan koy!" dedi. Karısı gerçekten hamileydi ve birkaç gün sonra yine aynı zâtla karşılaştılar. Çocuğun olduğunu ama adını farklı koyduklarını

söyledi. Hoca da yanındaki yakının kulağına “Bu çocuk yaşamayacak” buyurdu. Gerçekten bir müddet sonra vefat etti. (EA, 1992: 1, 355)

Bir gün Abdülhamid Nurbani bir yakınıyla birlikte cemaatle oturuyorlardı. Oradakilerin bir yakını iş için İstanbul’a gitmişti. Hoca yakınına “Vallahi o şahıs işini halledemeden gittiği gibi üzüntü içinde geri dönecek” dedi. Söylediği gibi gerçek oldu. (EA, 1992: 1, 355)

Bir gün Abdülkadir Geylani hazretleri cemaate dönerek “Benim vefatımdan yüz elli yedi sene sonra dünyaya Muhammedi meşrep birisi gelir, ismi Bahaeddin Muhammed Nakşibendi’dir. Bana mahsus nimetlere kavuşur.” buyurdu ve dediği gibi oldu. (EA, 1992: 1, 405)

Şeyh Abdülkuddüs hazretleri Çehazpur’da iken köylülere “Ey köy halkı, çabuk evlerinizden çıkınız. Eşyalarınızı, hayvanlarınızı da çıkarın ki, yangın bütün köyü yakacaktır!” diye birkaç defa bağırdı. Halk onu tanıdığı için sözünü tuttu ve söylediği gerçekleşti. (EA, 1992: 1, 429)

Abdülvahin Bin Zeyd üç gece üst üste Rabbine cennetteki arkadaşının kim olduğunu göstermesi için dua eder. Üç gece rüyasında cennet arkadaşının Meymenetü Sevda olduğunu ve onun Kûfede yaşadığı söylenir. Kûfeye gider cennet arkadaşını sual eder “Deli bir çobandır” derler. Bin Zeyd cennet arkadaşının yanına gider. Arkadaşı namaz kılmaktadır. Namazı bitince Abdülvahid Bin Zeyd’e ismiyle seslenerek buradan gitmesini, buluşma yerlerinin cennet olduğunu söyler. Abdülvahid Bin Zeyd, cennet arkadaşını adını nereden bildiğini sorunca daha ruhlarının dünyaya gelmeden kendisinin İbn-ü Zeyd olduğunu bildiği cevabını aldı. (EA, 1992: 2, 19-20)

Şam’da Kırklar makamı denilen yerde, peygamber efendimiz, dört büyük halife ile bütün velîler toplandı. Hızır aleyhisselâm, peygamber efendimize “Sultan Süleyman vefat edip yerine Selim Han tahta çıktı.” dedi. Birkaç gün sonra Ali Efendi’nin işaret ettiği gibi sultan vefat etti yerine Selim Han tahta çıktı. (EA, 1992: 3, 63)

Rivayet olunur ki, Mevlâna Behâeddîn hazretleri, bir gün Edirne’de velîlerden birine rastladı. O zat Mevlâna’ya: “Yolculuk zamanı yaklaştı. Ahirete göç etmek zamanı

geldi. Devamlı ahiret hazırlığında bulunmalı değil mi?” diye hitap etti. Mevlâna tebessüm ederek: “Evet!” manasına başını salladı.

Bu konuşmadan sonra evine gelen Mevlâna, vasiyetini yaptı. Yedi gün hasta yattıktan sonra vefat etti. Onu sevenler, vefatına çok üzüldüler. (EA, 1992: 4, 5)

Bilâl-i Ma’ribî- Bilâl-i Ma’ribî vefatı sırasında dostlarına vasiyetini bildirdikten sonra: “Ben vefat ettiğimde, siz cenazemi kabre götürürken, şiddetli bir yağmur yağacak ve sizleri rahatsız edip, inletecektir. O zaman cenazemi yere koyup yüzümü açın. Allahü teâlânın inayetiyle, yağmur hemen kesilecek ve siz rahat bulacaksınız.” dedi. Vefatından sonra cenaze namazı kılınıp, tabutu kabire götürülürken, şiddetli bir yağmur yağmaya başladı. Cenazeyi taşıyanlar yürüyemez hale geldi. İçlerinden bazıları defin işini tehir etmeyi bile teklif ettiler. O anda Bilâl-i Ma’ribî’nin vasiyeti akıllarına geldi, hemen tabutu yere koyup, yüzünü açtılar. Yüzü görünür görünmez, Allahü teâlânın izniyle yağmur dindi. Sular çekildi ve güneş bütün parlaklığı ile göründü. (EA, 1992: 4, 84)

Bostan Çelebi, henüz dünyayı teşrif etmeden önce, büyük bir velî olacağı ve insanlara İslamiyeti öğreteceği, büyük mevlevî şeyhi Çelebi Ferruh tarafından müjdelenmişti. (EA, 1992: 4, 120)

Bostan Çelebi hazretlerinin hal, hareket ve tavırlarında gizli manalar ve işaretler bulunduğu firaset sahipleri ile halkın çoğu tarafından bilinirdi. Mesela av ile fazla ilgilenirse müridlerinin çokluğuna; harp aletleriyle meşgul olsa, ordunun cihada çıkacağına; elbise ve sarıklarını sık sık değiştirse, devlet kademelerinde tayinler olacağına; giyinişlerinde değişiklik yapmayıp aynı elbiseleri uzun süreli giyseler, umumi rahatlık ve ferahlığa; fazla ihsan ve bağışlarda bulunsalar, bolluk olacağına; tutumluluk göstere, kıtlık ve pahalılığa; sadaka vermekte gayret göstere, veba hastalığı çıkacağına işaret olurdu. Her bir tavır ve hali boş değildi ve bir manaya işaret etti. Bütün hareketleri ve davranışlarının gelecekte olacak işlere ait birer nümûne, örnek olduğunu basiret sahipleri, kalp gözleri açık olanlar bilirdi. Bilhassa bazı müşkillerine, meselelerine cevap bekleyenlerin onun söz ve hareketlerinden durumlarına göre cevap mahiyetinde işaret aldıkları pek yaygındır. Mesela yolculuğa çıkmış birisi hakkında kötü haber duyulsa, doğru mu yalan mı bilinmez, fakat Bostan Çelebi:

“Falanca şehirdedir, üzülme!” buyurursa, bu sözü o kimsenin hayatta olduğuna müjdedir. “Falanca yerededir, üzülme.” demez, susarsa, o haberin acı, kötü olduğuna yorumlanırdı. O mürşid-i kâmil olup, Allahü teâlânın nûru ile bakan bir zât idi. Bu sebeple bir işin başından ve sonundan haberi olurdu. (EA, 1992: 4, 121)

Ali bin Emrullah bir gün talebelerine sohbeti sırasında şöyle buyurdu:

Seyyid Basrî çok sevdiği bir kız çocuğu vardı. Bu kızcağız bir gün vefat edip, Allahû Teâlâ’nın rahmetine kavuştu. Seyyid Basrî hazretleri o kadar üzüldü ki, Abdullah Bin Muhammed’den dua istedi. O da eliyle göğsünü sıvazlayıp dua etti. Basrî’nin kalbindeki o şiddetli üzüntü bir anda kayboldu. Basrî’yi salih bir evlatla müjdeledi ve çocuğu oldu. (EA, 1992: 4, 144)

Bir zamanlar Hızır Paşa Pir Sultan’ın müridiyken Sultan’a:

-Pirim, bana himmet ver de bir makama geleyim, büyük adam olayım.

Pir sultan da:

-Hızır, ben dua erdim sen büyük adam olursun, paşa vezir olursun, gelir beni asarsın, der.

Hızır Pir Sultan’ın himmetiyle paşa olmuş. Bir gün Pir Sultan’ı yemeğe davet etmiş. Sultan yemekleri haram olduğu için yememiş. “Bunu köpeklerim bile yemez.” demiş. Sultan paşanın konağından Banaz’daki köpeklerine seslenmiş. Köpekler gelmiş, ama yemeğe dokunmamışlar. Paşa bu laya çok sinirlenip Sultan’ı zindana attırır ve sonunda da astırır. (Gölpınarlı- Boratav, 2017: 27)

Emir Sultan yolculuğu sırasında Karaman Diyarı’nda Niğde’ye uğradıklarında, Şeyh Habib o zaman daha küçük bir çocuktur. Edeple Emir Sultan’ın ellerini öper ve karsısına oturur. Emir Sultan da ona “Babam; siz, vaazınızın evvellerinde ve sonlarında beni anarsanız büyük bir şeyh, âlim ve vaiz olacaksınız.” der. Sonraları Şeyh Habib, bu nefes ile meşhur olur. (Kahraman, 2009: 18)

Sultan Rükreddîn’in hanımı anlatır:

Bir gün Mevlânâ hazretleri aniden aramızda peyda olup”Acele bu evden çıkın, çabuk olun, evi boşaltın!” buyurdu. Biz hemen evden çıktık. Çıkar çıkmaz ev yıkıldı. Hepimiz kurtulduk. (OAE, 2004: 88)

Hacı Bektaş kendini Sulucakarahöyük’ten kovan Kırşehir valisi Nuruddîn Caca’ya, makamından azledileceğini ve işkence göreceğini bildirmiş, aynen dediği çıkmıştır. Hatta atıldığı zindan da gözleri kör olmuş ve orada ölmüştür. (Ocak, 2017: 151)

Kadıncık’ın bir adeti vardır: şeyhin abdest aldığı veya ellerini yıkadığı suyu dökmeye kıyamayıp içer. Bir keresinde abdest alırken Hacı Bektaş’ın burnu kanamıştır. Kadıncık bu susyu da içmiştir. Durum anlaşıncı Hacı Bektaş “senden iki oğlumuz gelecek” demiş ve gerçekten Kadıncık hamile kalmıştır. Bir müddet sonra üç oğlan çocuğu doğmuş, biri ölmüş, ikisi yaşamıştır. (Ocak, 2017: 270)

Sanem denilen şehre geldiğinde bir kadın Elişa’ya yiyecek verir. Bu kadın kocasına Elişa’nın bir Allah adamı olduğunu ve kendileriyle birlikte oturmasını teklif etmesini söyler. Kocasını kabul eder ve Elişa’yı davet eder. O günden sonra Elişa bu karı koca ile birlikte ikamet etmeye başlar. Aradan uzun zaman geçer. Karı kocanın çocukları olmamaktadır. Onların buna üzüldüklerini gören Elişa, bir gün kadını çağırarak bir yıl sonra bir oğlu olacağını müjdeler. Gerçekten bir yıl sonra kadın bir oğlan çocuğu doğurur. (Ocak, 2017: 270)

Bir gece Çelebi Hüsameddin dostlarıyla oturmuş sohbet ediyordu. Bir ara sohbeti kesip “Falan mahalledeki şu numaralı eve gidiniz. Oturanlara derhal evi boşaltmalarını söyleyiniz.” dedi. Hemen eve koşup oturanları çıkarttılar. Ve sonrasında evin tavanı çöktü. (OAE, 2004: 151)

Birgün Ahmet Baba atına atlayarak alel acele Divriği’ye gelmiş. Yolda rastlayanlar, bu telaşın sebebini sormuşlar. O da “Tercan’da çok sevdiğim müridim Hasan Efendi vardı; çok rahatsız olduğunu hissettim” demiş. Divriği’ye gelir gelmez de oğluna taziye teli çekmiş. Hasan Baba’nın oğlu o sırada komşuda imiş. Ahmet Baba’nın çekmiş olduğu teli kendisine vermişler. Babasının ölümünü Ahmet Baba’nın teli ile öğrenmiş; koşarak evine gitmiş. (Özen, 2001: 36-37)

Bir gün köyün birine dilenci kılığına bir adam gelir. Vakit akşamüzeridir. Kapı kapı dolaşp o gece altına yatak serecek birini arar. Fakat bütün kapılar yüzüne kapanır. Onu sadece ihtiyar bir kadın kabul eder. Ancak gece olup da yatma zamanı gelince ihtiyar dilenci, ihtiyar kadının evinden ayrılmak ister. Onunla vedalaşırken de bazı uyarılarda bulunur:

“Sakın, yarın öğleye kadar evinden ayrıлма, burada kal. Ayrıca dışarıdan gelen seslere kulak asma, sakın dışarıya da çıkma!”

Ertesi sabah etrafı bir toz bulutu kaplar; göz gözü görmez olur. Bir süre sonra köyün ortalıkta olmadığı görülür. Adeta toz bulutu köyü yutuvermiştir. Sadece yaşlı kadının evi sağlam durmaktadır. (Sakaoğlu, 2012: 68-69)

Padişah Şeyh ile birlikte orduyu teftişe çıkar. Şeyh’e: “Allah Bağdat’ın fethini bize nasip eder mi?” diye sorar. Şeyh: “Asker bitini temizlemez, atlar tersini yerse zafer kazanılmaz.” der. Bunun üzerine derhal asker temizlik bakımından geçirilir, yeni elbiseler giydirilir. Atların bakımı yapılır. Birkaç gün sonra yeniden teftiş yapıldığında, şahlanmış atlar ve gürbüz askerler görülünce Şeyh: “Bağdat’ı inşallah alacaksınız, yalnız askerinden Genç Osman şehit olacak.” der. Şeyh’in dedikleri gerçekleşir. (Tozlu, 2013: 82)

Sofi Mahmut köyün çobanıymış. Sürüsünü köye yakın çayırılık bir alanda toplar etrafını değneklerle çizerek daire içine alır: “Ben yemek yiyip namaz kılana kadar burada bekleyin, sakın ayrılmayın.” der gidermiş. Hayvanlar denileni aynen yaparmış. Bu durumu gören bir komşusu çobanın sırrını köye yayınca, çoban hastalanmış, yataklara düşmüş. Köylü, bu kış kıyamet günü kefen, cenaze masrafı diye düşünürken; çoban bu işleri göreceğinin birinin şehirden geleceğini söylemiş. Köylüler yola bakınca eşek üstünde birinin yanında iki beyaz köpeklerle geldiğini görmüş. O adam, Akçalı Hacı Efendi’ymiş. (Tozlu, 2013: 99)

Kaygulu Halil’in babası bir gün çok hastalanır ve ölüm döşegine düşer. Alacahırka’da dere başında değirmen yanında zikreden bir derviş “Yetiş ya Abdülkadir Geylani” diye feryat ederek Kaygulu Halil’in kapısına gelir.

-Sizin bir hastanız var ecel erişmek ister. Sizde bir çocuk var. Allah beni size erenler tarafından gönderdi. Siz bana üç para verin, Allah hastanıza o sübyan hürmetine üç yıl daha ömür verecek deyip üç parayı alır ve gider. Gerçekten adam üç yıl daha yaşar ve ölür. (Turyan, 1982: 105)

Padişah ikinci Murad Han devlet erkanını toplamış İstanbul'un fethi için planlar hazırlamaktadır. Molla Fenarî en geri sıralarda oturmakta ve dışarıyı seyretmektedir. Padişah:

-Şeyhülislam Hazretleri bu konular sizin dikkatinizi ve ilginizi çekmedi galiba. Acaba sizler bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Molla Fenarî dışarıda kuyu başında oynayan yedi-sekiz yaşlarında Mehmed'i göstererek "Padişahım bu konuştuklarınızın hepsi boştur. İstanbul'un fethi şu kuyu başında oynayan çocuğa nasip olacaktır."der. (Turyan, 1982: 134)

Söylencelere göre Yunus ümmidir, yani okuma yazma bilmez. (Halk öyle görmek istemiştir onu) Yunus'un şiirlerini yazıp Molla Kasım'a götürmüşler. Molla Kasım okuduğu her şiiri, dine, şeriata aykırı diye yakmış. Yüzlerce şiiri yakıp küllerini savurduktan sonra kalanları da suya atmış. Atarken atarken bir şiirin iki dizesine gelince ansızın durmuş. Dizeler şöyleymiş: "Yunus Emre bu sözü eğri büğrü söyleme /Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelir." Bunu okuyunca aklı başına gelmiş ve Yunus'a boyun eğerek kalan şiirleri saklamış. (Yağcı, 2001: 35)

Evlerin yaylada olduğu bir yaz günü, Seyh Badin, torunlarını çağırır "Bu gün sürüyü yayladan köye getirin" der. Torunları ise buna itiraz edip koyunları köye getirmezler. Bu mevsimde yaylanın sürü için daha uygun bir otlak yeri olduğunu ve köyde sürüyü otlatacak otlağın bulunmadığını söyleyip, sürüyü köye getirmemekte direnmeye devam ederler. Şeyh ısrar eder "siz çobana sürüyü bu gün mutlaka köye getirmesi gerektiğini söyleyin" der. Bu ısrarlar üzerine torunları istemeyerek de olsa dedelerini kırmayıp, çobana tâlimat verirler. Bunun üzerine çoban da o gece sürüyü köye getirir. Sürü köye indirildikten sonra yaylada kızılca bir kıyamet kopar, fırtına tipi başlar. Yaylada taş üstünde taş kalmaz. Bu duruma birçok insan şahit olur. Köylü Şeyh'in sayesinde sürüsünü kurtarır. (Yalçınkaya, 1995: 116)

Bir talebesi şöyle anlatıyor:

-Bir zaman Osmanlı Devleti harbe girmişti. O zaman ben İstanbul'daydım. Çoluk çocuğum ise sınırda tehlike ile karşı karşıyaydı. Çok kimseler harp korkusu içinde hicret ediyordu. Ben de hicret etmek, çoluk çocuğumu emin bir yere nakletmek istedim. Bu sırada yakınlarımdan bir mektup geldi. Mektupta:

-Bu işi istişare et, danış ona göre hareket et, deniyordu. O sırada İstanbul'a gelen Ziyâüddîn Gümüşhânevî hazretlerine durumu arz ettim. Bunun üzerine o:

-Mademki sen bizlere danıştın o halde emrimizi tutman gerekir. Üzülme düşmandan evine ve yakınlarına hiçbir zarar gelmeyecek. Hicret etmene lüzum yoktur, buyurdu.

Bu teskin edici sözler üzerine yakınlarıma haber gönderip hicret etmeye lüzum olmadığını bildirdim ve Ziyâüddîn hazretlerinin buyurduğu sözü tuttum. Hakikaten ailem ve yakınlarım düşmandan hiçbir zarar görmedi. (Yılmaztürk, 2003: 1, 159-160)

4.4. Başka Yerde Vuku Bulan Olayları Mevcut Kişileri Görme Başkalarına Gösterme

Allah tarafından gizli şeyleri bilebilme gücünün verildiği velî şahıslar; gelecekte, geçmişten haberdar oldukları gibi aynı zaman diliminde başka yerde vuku bulan olayları da gönül gözleriyle görebilmektedirler. Araştırmamızda, örnekleri karşımıza fazla çıkan bir motiftir.

Hiz. Muhammed bir gün sahabelerine bende bir emanet var bu emanetin bizden yıllar sonra yaşayacak olan çocuk yaşta birine ulaşması gerekir. Bu emaneti alanın ömrü çok uzun, olur dedikten sonra bu emaneti kimin alacağını sorar. Emaneti sahibine ulaştırma görevini Arslan Baba kabul eder. Hiz. Peygamber mübarek eli ile hurmayı Arslan Baba'nın damağına yerleştirip, Ahmed'i nasıl ve nerede bulacağını anlatır. Arslan Baba Yesi'ye gelir, Ahmed'i arar, onu çocuklarla oynarken bulur. Arslan Baba henüz ona hurmadan bahsetmeden çocuk emaneti teslim etmesini söyler. Arslan Baba damağında sakladığı hurmayı çıkartarak sahibine teslim eder. (Alşan, 2012: 198)

Mescitte otururken birden Bayezid-ı Bistâmî:

-Haydi, kalkınız! Allah'ın dostlarından birini karşılamaya gidelim, demişti. Şehrin kapısına vardıklarında, İbrahim Herevî'nin bir eşeğin sırtında gelmekte olduğunu görmüşler. Bayezid-i Bistâmî:

-Kalk onu karşıla ve şefaathçi olması için bize getir, kalbime nida ettiler, dedi. (Attâr, 2015: 242)

Selh b. Abdullah et- Tüsterî bir gün mecliste otururken, sıcaaktan ve sıkıntıdan bunalan bir güvercin içeriye düştü. Bunun üzerine Selh b. Abdullah et- Tüsterî. “Şah Kirmânî ölmüştür” dedi. Araştırdılar, vâkıa şeyhin dediği gibi çıktı. (Attâr, 2015: 393)

Bir kocakarı Cüneyd-i Bağdâdî'ye gelip:

-Oğlum kayboldu eve dönmesi için dua et, dedi. Cüneyd-i Bağdâdî “sabret” deyince, kadın evine gidip birkaç gün sabrettikten sonra tekrar geldi. Şeyh yine “sabret” dedi ve bu hal birkaç kere tekerrür etti. Bir gün kocakarı gelip:

-Artık hiç sabrım kalmadı çaresiz kaldım, Allah'a dua et, dedi. Cüneyd-i Bağdâdî:

-Eğer doğru söylüyorsan git, zira yavrun eve dönmüştür, dedi. Kadın evine gidince çocuğu orada buldu. (Attâr, 2015: 534)

Uzaklardan gelerek kendisine intisâb eden Süleyman Hakîm Ata; Gözlü Hasan Ata ve Koçkar Ata'ya daha fazla değer vermesine dervîşlerinin gönül koyduğunun farkına varan Hazret Sultan Yesevî, bütün dervîşlerini sınavdan geçirmeğe karar verdi. Elindeki asasını mescidinin penceresinden dışarıya fırlatıp, dervîşlerine dönerek “Hadi koşun, asamı alıp getirin; bakâlim kim alıp gelecek?” dedi. Bütün dervîşler hızla kapıdan fırlayıp Yesevî'nin asasını aramaya çıktılar. Ancak uzaklardan gelen dervîşler - yani Hasan, Süleyman ve Koçkar- yerlerinden hiç kıpırdamadılar. Asayı aramağa giden dervîşler elleri boş olarak mescide dönünce Hazret Sultan Yesevî, onlara “Siz neden çıkmadınız?” sorusuna karşılık Gözlü Ata, Yesevî'ye asasının Türkistan civarına düşmüş olmadığını, ta Balkan dağlarına düştüğünü söyler. Gözlü Ata'nın bu kerâmetini duyan kıskanç dervîşler pişman olup tövbe ederler. (Bice, 2016: 91)

Sümbül Efendinin talebelerinden biri bir gün gördüğü güzel bir kıza aşık olur.

-Ey güzeller güzeli, bana acı, ya gönlümü bana ver ya da sen benim ol!

Kız da:

-Olur, dedi. Filan yerde buluşalım.

Talebe o kadar heyecanla gitti ki buluşma yerine bir de baktı ki Şeyh Sümbül Efendi gülümseyerek kendisine bakıyor.

-Ya ne zannedersin? Şeyh müridini görüp gözetmezse şeytan ve nefis onu helak etmez mi? (Bursalı, 1996: 1, 341-342)

Bir sefer sırasında İslam ordusunun istirahat verdiği bir demde sahabelerden bazıları uzaktan tek başına bir adamın geldiğini görürler ve Allah Resulü'ne haber verirler.

-Ey Allah'ın Resulü! Yapayalnız bir adam geliyor.

Rahmet Peygamberi buyurdular:

-Ebu Zer olaydı!

Gerçekten bu yalnız adam Ebu Zer'den başkası değildi. (Bursalı, 1996: 2, 22)

Konya'da bir âlim vardı. Bir gece rüyasında kapları kalaylatmak için üç kalaycıya gitti. Kalaycıların her biri:

-Sen Bursa'da bulunan Somuncu Baba'ya git. Senin işini ancak o görür.

Konyalı âlim uyanır uyanmaz. "Bunda bir hikmet vardır" diyerek Bursa'nın yolunu tuttu. Somuncu Baba'yı bir mescitte Kur'an okurken buldu. İçinden:

-Somuncu Baba dedikleri bu adam mı, daha Kur'an okumasını bile beceremiyor!

Somuncu Baba Kur'an okumayı bitirdi:

-Hoş geldin Konyalı oğlum. Biz Kur'an-ı Kerim'i Araplar gibi okumasını bilmeyiz. Ama kalpleri kalaylamasını çok iyi biliriz dedi.

Adam Somuncu Baba'nın eteklerine tutundu. (Bursalı, 1996: 2, 100)

Kastamonu'da İsa Dede isminde mübarek bir zat vardı. Bir gün İsa Dede dervişleriyle sohbet halindeyken birden başını göklere kaldırıp ufukları dinledi ve:

-Ey canlar! Bolu istikametinden bir kâmil boyacı gelir, varın karşı çıkın ve kendisini istikbal edin!

Gelen Şaban Velî Hazretleriydi. (Bursalı, 1996: 2, 126-127)

Şeyh Lokman bir gün hacdayken canı pişi ister bu da Bektaş-i Velî'ye malum olur. Hacdaki hocasına sıcak sıcak pişi getirir. Artık adı Hacı Bektaş-i Velî'dir. (Bursalı, 1996: 2, 237)

Arif Çelebi 12 yaşlarındaydı... Bir gün medresede dolaşırken cübbesini çıkarıp yere serdi ve:

-Buyrun cenaze namazına!

-Ey sevincin aynası dediler, bu kimin cenazesidir?

-Üstadımız Hüsameddin Çelebi Hazretlerinin cenazesidir!

O gün Hüseyin Çelebi Hazretleri bağda hastalandığı haberi geldi ve birkaç gün sonra vefat etti. (Bursalı, 1996: 2, 259)

Arif Çelebi bir gün cübbesini çıkararak musalla taşının üzerine koydu ve:

-Ey yarenler! Gaib er kişi niyetine cenaze namazına buyurunuz!

-Ey can güneşi kimin namazını kıldık?

-Dostlarım! Şu anda Gazan Han vefat etti. Onun cenaze namazını kıldık.

Oradakiler o tarihi bir yere kaydettiler. Sordular, soruştular. Ve Gazan Han'ın o tarihte vefat ettiğini öğrendiler. (Bursalı, 1996: 2, 260)

Kastamonu'lu Şaban Velî'nin müridlerinden Üsküdar'lı Karabaş Ali anlatır:

-1674 senesinde İstanbul'a gitmişim. Abdülehad Nuri Hazretleri'nin sohbetten sonra elini öptüm. Gördüğüm bir rüyayı soracaktım. Sormadan dergâha davet etti. 3 ay

sonra dergâha gittim. Yine elini öptüm. Bana geç kaldığımı söyledi. Yine rüyamı soracaktım ki o anlatmaya ve yorumlamaya başladı. Söylediklerinin hepsi gerçekleşti. (Bursalı, 1996: 2, 303)

Seyyid Seyfullah Kasım pederiyle beraber hacca giderken, Pederi:

-Oğlum gözünü aç! Yüce ve Kerim olan Allah Kâbe'yi bizi karşılamaya gönderdi. Hacılar arasında Allah'ın ne mübarek kulları varmış.

Derhal gözlerini yukarı çevirir. Beytullah izzet ve şerefle gökyüzünde durmaktaydı. Onlar yürüdükçe o da yürümekteydi. Babasıyla nebiler nebisinin mübarek kabrine vardılar. Peygamberler peygamberi babasına:

-Bana gel oğlum! buyurdu. (Bursalı, 1996: 2, 310-311)

Bir gün Bayezid Bistâmî, arkadaşlarıyla otururken aniden “Kalkınız, Hak Teâlâ'nın dostlarından bir dostu karşılayâlim.”dedi. Şehrin kapısına ulaşınca İbrahim Setenbe'nin gelmekte olduğunu gördüler. (Camii, 2005: 168)

Yemen âlimlerinden birisi şöyle anlattı:

Hasan Efendi'nin kardeşi, bir gece balık avlamak için küçük kayığı ile denize açılır. O denizde balık avlarken şiddetli bir fırtına çıkar. Fırtına önüne kattığı her şeyi sürükleyip götürmektedir. Balıkçı bütün gayretine rağmen kıyıya ulaşamaz. Kayığı devrilir ve denize düşer. Yüzmeye başlar, fakat bir türlü ilerleyemez.

Bu durum, gece uyurken Hasan Efendi'ye malum olur. Hemen kalkar, göz açıp yumuncaya kadar geçen kısa bir zaman içerisinde kardeşine ulaşır. Kardeşini kurtarıp kıyıya çıkarır. Onu boğulmaktan kurtarır.

Eve geldiğinde eşi uyanmıştır. Hasan Efendi'ye nerede olduğunu sorar. O, nerede olduğunu söylemek istemez. Eşi o kadar ısrar eder ki, söylemekten başka çaresi kalmaz. Eşine bu sırrı söyledikten sonra kalkıp camiye gider. Cuma vaktini beklemeye başlar. O gün cumada herkesle helalleşir. Eve gelince de Hakk'ın rahmetine kavuşur. (Demir, 2013: I, 142)

Bir sene hacca gitmiştim. Yola çıktığımda da babam ağır hastaydı ve yatıyordu. Mekke-i mükerreremeye ulaştım. Hac vazifesini eda ettim. Fakat devamlı babamın durumunu düşündüğüm için, gönlüm perişan bir vaziyette idi. Abdullah-ı İsfehânî hazretleri de orada idi. Durumu ona anlattım. Babamın durumunu anlayıp bana bildirmesi için ona yalvardım. Başını önüne eğip bir müddet düşündü. Sonra “Babanız o şiddetli hastalıktan kurtulmuş, sedirin üzerinde oturuyor, elinde misvakı var. Etrafına kitaplarını koymuş.” Buyurup, babamın şeklini ve şemailini tarif etti. Hâlbuki daha önce onu görmüş değildi. (EA, 1992- 1, 57)

Ahmed Dehlevî’nin huzuruna bir şahıs gelip “Ey Efendim! Oğlum iki aydan beri kayıptır. Çocuğumu bana vermesi için Allah-ü Teâlâya dua eder misin?” dedi. O da: “Çocuğunuz evdedir.” buyurdu. Gelen çok şaşırarak “ben şimdi evden geldim!” deyince. “Evinize gidiniz, çocuğunuz evdedir” buyurdu. O kimse emre uyararak evine gitti ve gerçekten çocuğunu evde buldu. (EA, 1992: 1, 68)

Abdurrahman Tofsûncî bir gün katırına binmek için ayağını üzengiye koydu. Sonra tekrar vazgeçti. Nedenini soranlara “O anda Bağdat’ta Şeyh Geylani de katırına binmek istiyordu. Ben önce binerek onun önüne geçmek istemedim” cevabını verdi. (EA, 1992: 1, 235)

Abdülhakim Arvasî bir gün Beyazıt camiinde vaaz verirken konu ile hiç ilgisi olmadığı halde “Sizden biriniz, eve gidip çocuğunuzu çatıya kiremitler üzerine çıkmış, güvercin kovalar görürse bağırmadan güzellikle yavrum bak sana neler getirdim diyerek içeri alsın” buyurdu. Vaazı dinleyen ve anlam veremeyen zatlardan birisi eve gidince çocuğunu çatıda buldu. (EA, 1992: 1, 326)

Bir gün bir yakını Abdülhamid Nübani Efendi’yi yemeğe çağırdı. Eve kabak, asma yaprağı ve bezelye aldı. Yine de hocaya sordu: “Ne isterseniz yemekte onları hazırlayâlim.” dedi. O da “bezelye, kabak ve asma yaprağı” diye cevap verdi. (EA, 1992: 1, 347)

Bir gün Abdülhamid Nübani yakınının yanına gider. Biraz oturduktan sonra. “Sen meşgulsün. Falancaya hediye göndereceksin.” dedi ve çıktı. Gerçekten yakını söylediği kimselere göndermek üzere hediye hazırlamıştı. (EA, 1992: 1, 354)

Hacı Aziz, bir gün ikinci namazı sonrası namazdan çıkanlarla birlikte Eğirdir’de bulunan taş kahveye gelir. Oradakilerle sohbet devam ederken birden Şevket Kaynak’ın babasının kulağına eğilerek “Bir daha ölüyor olsan, yatsı namazını kılmadan yatma.” diyerek ikaz eder. Gerçekten de beş vakit namazını aksatmadan kılan adam, o akşamüzerine bir ağırlık çöktüğünden yatsı namazını terk etmiş ve kılmadan yatmıştır. (Göde, 2005: 18)

Beyzade Hoca, Harput’ta namaz kılarken Palu’da yıkılmak üzere olan bir cami kendisine malum olmuş ve caminin yıkılmasını eliyle önlemiştir. (Görkem, 1987: 90)

Hallâc-ı Mensûr’un kerametleri pek çoktur ve halk içinde yayılmıştır. Mesela, insanlara yazın kış meyveleri, kışın yaz meyveleri çıkarır ikram ederdi. Elini havaya uzatınca avucu, üzerinde “Kul hüvallahü ehad” yazılı gümüş paralarla dolardı. Bunlara, kudret paraları ismini verirdi. İnsanlara, evlerinde ne yediklerini, ne yaptıklarını, ne konuştuklarını ve kalblerinden geçenleri haber verirdi. (İTA: 5, 105)

Hacı Bayram Velî, Emir Sultan’ı ziyarete gelir. Emir Sultan’ın savmaasının bulunduğu sarayın bahçesine girdiklerinde, marangozlar sarayın çatısını tamir etmektedirler. Aniden sarayın çatısından bir sütun uçup düşmeye başlar. Emir Sultan bunu savmaasından bilir ve “Dur ey odun!” der. O ağaç havada bir zaman durur. Hacı Bayram Velî, Emir Sultan’ın kendisine keramet gösterdiğini düşünür. Emir Sultan’ın yanına girdiğinde, Emir Sultan ona “O sütunun havada durmasındaki hikmet size keramet göstermek değildi, sütunun düşeceği yerde çocuklar oysamaktaydı, çocuklara zarar vermemesi için o sütun bir zaman havada durdu.” der. (Kahraman, 2009: 48)

Abdal Musa, gerçek velî olduğuna inanamayan ve kendisine hasım olan Teke beyinin, kendini yakmak üzere bir ateş hazırlattığını ve tevkif ettirmek için adamlarıyla tekkeye baskına geldiğini müridlerine haber vermiş, karşılamaya çıkmıştır. (Ocak, 2017: 150)

Birgün Ahmet Baba atına atlayarak alel acele Divriğ’ye gelmiş. Yolda rastlayanlar, bu telaşın sebebini sormuşlar. O da “Tercan’da çok sevdiğim müridim Hasan Efendi vardı; çok rahatsız olduğunu hissettim” demiş. Divriği’ye gelir gelmez de oğluna taziye teli çekmiş. Hasan Baba’nın oğlu o sırada komşuda imiş. Ahmet Baba’nın

çekmiş olduğu teli kendisine vermişler. Babasının ölümünü Ahmet Baba'nın teli ile öğrenmiş; koşarak evine gitmiş. (Özen, 2001: 36-37)

Hz Ömer(r.a) Sariye (r.a) kumandasında Suriye tarafına bir ordu göndermişti. Ordu, Nihavend'de düşmanla karşılaştı. Düşman, İslâm askerlerini boş yakalamış ve sıkıştırmıştı. O esnada Hz. Ömer (r.a), Medine-i Münevvere'de hutbe veriyordu. Bir ara hutbesini keserek:

“Ya Sariye! Orduyu dağa çek, dağa! diye üç defa seslendi. Ordu komutanı bu sesi işitti, ordunun arkasını dağa vererek düşmana yöneldiler ve galip geldiler. (Selvi, 2012: 219)

Hünkâr Rûm ülkesine yürüdü. Elbistan'ın Ashabı Kehf mağarasına uğradı. Orada da bir erbain çıkardı ve Kayseriye doğru yoluna devam etti. Hünkâr Hacı Bektaş Velî “Ey Rûm'daki erenler, kardeşler!” diye selam verdi. Bu sırada Rum elinde elli yedi bin Rûm Ereni mecliste sohbet idiler. Rûm'un gözcüsü de Kara Ahmet'di.

Hünkâr'ın selam verdiği Fatıma Bacı'ya malum oldu. Bu kadın Sivrihisarda Seyyid Nureddin'in kızı idi. Henüz evlenmemişti. Meclisteki erenlere yemek pişiriyordu. Karaca Ahmet de Seyyid Nureddin'in müridi idi. Fatıma Bacı ayağa kalkarak Hünkâr'ın bulunduğu tarafa döndü. Elini göğsüne koydu. Üç defa “Aleykümselam” diyerek yerine oturdu. Meclistekiler bu hali görünce:

-Ey Bacı! Kimin selamını aldın? dediler.

Fatıma Bacı:

-Rum ülkesine bir derviş geliyor. Siz erenlere selam verdi. onun selamını alıyoruz, cevabını verdi. (Sertoğlu, 1966, 19-20)

Sultân Ahmed, tenezzühe çıktığı bir gün et kızartmak için bir çukur açtırıp ateş yaktırmıştı. Et, ateşte güzelce kızartılıp yenilmek üzere hazırlandığında Hz. Hüdâyî teşrif etti. Ve padişâhı “zehirlidir” diye eti yemekten men etti. Et orada bulunan bir köpeğe verildiğinde köpek bir müddet sonra öldü. Daha sonra ateş yakılan yer kazıldığında Hüdâyî'nin haber verdiği gibi zehirli bir yılanın parçalarına rastlandı. (Yılmaz, 1999: 59)

4.5. Gizli / Kayıp Eşya Ve Maddeleri Bulup Çıkarma

Araştırmamızda bu keramet motifine fazla rastlamadık.

Hız. İsa kimin ne yediğini bilir. Kaybolmuş ya da saklanmış eşyanın yerini bulur, neyin nerede olduğunu hemen söyler. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 115)

Bir gün Demirci Hocaşade Mehmet Efendi ailesiyle yaylaya çıkar. Oğulları akşam eve geldiklerinde hayvanların kaybolduğunu ve onları bulamadıklarını ona söylerler. Bunun üzerine Hoca, şöyle bir bakar onlara ve hayvanların Almacık Obası'nın altında olduğunu söyler. Oğulları hemen yola koyulurlar ve oraya vardıklarında bir de bakarlar ki hayvanlar aynen babalarının söyledikleri yerde duruyor. (Akkuş, 2018: 60)

Ebû Türâb bir gün giderken, şaşırıp kalan ve ağlayıp sızlayan birini gördü ve:

-Sana ne oldu, diye sordu. Adam:

-Bir eşeğim vardı, kayboldu. Başka hiçbir şeyim de yok, dedi. Şeyh durdu ve:

-İzzetine ant olsun ki eşeği ona iade etmedikçe bir adım atmam, deyince, derhal eşek göze göründü. (Attâr, 2015: 489)

Çekirge semtinin ismi, Murat Hüdavendigâr zamanında yaşamış bir zat olan Çekirge Sultan'dan gelir. Kişi, sultan lakabını sonradan almıştır. Biçare bir adamcağız olan bir adam, sabahdan akşama kadar Çekirge'deki hamamın önünde oturmuş. Bir gün hamamdan bir kadın feryatlar atarak çıkmış ve küpelerini kaybettiğini söylemiş. Çok değerli olan küpeler bir türlü bulunamamış. Nihayet, hamamın önünde oturan adam işe karışmış ve kadına: 'Yıkandığın kurnanın yanında ufak bir delik vardır, dökülen saçlarına sarılı olan küpelerin oradadır.' demiş. Hakikaten de küpeler oradaymış. (<http://www.bursadakultur.org>, 2018)

4.6. Kabir Ahvaline Vakıf Olma

Ölüm gerçek fakat, ölümden sonrası meçhuldür. Gerçek anlamda ruh bedenden ayrıldıktan sonrasını bilemeyiz. Velîler, gizli güçler üzerinde cereyan eden kerametlere

sahiptirler. Bizim göremediğimiz, bilemediğimiz gizlilikleri görüp, duyabilirler; mezardaki sesleri işitebilirler. Bunlardan biri de kabir ahvaline vakıf olabilmeleridir.

Bir gün, babasıyla keşik keşik (sırayla) harman dövmekte olan Hocaşade'ye -Yörede onun babasının da önemli bir zât olduğu belirtilmektedir- babası der ki: “Oğlum, şu bizim köyün büyük mezarlığına doğru bir bak hele.” Hocaşade bakar ve: “Baba baktım ama bir şey göremedim.” Bunun üzerine babası, sağ eliyle Hocaşade'nin gözlerini siler. Tekrar bir şey görüp görmediğini sorduğunda Hocaşade: “Baba, insanların bazılarının çok azap çektiğini gördüm, bazılarının da sefa içinde olduğunu gördüm.” der. Bunun üzerine babanın cevabı oldukça düşündürücü olur: “Oğlum, dersine iyi çalışmamışsın, iyi çalış!” (Akkuş, 2018: 60)

Muhammed Baüddin hazretleri bir gün Maşuk-i Tusî'nin kabrini ziyaret eder. Ona yüksek sesle;

-Selam sana olsun, ey Maşuk; kabrinde halin nicedir?

Kabirden;

-Selam sana olsun, ey Bahaüddin hâlim gayet iyi ve hoş...(Bursalı, 1996:1, 51)

Rıza Efendi Beyazıd'da Kahveci Ali Efendinin kahvesine sık sık gider, bir köşede otururdu. Bu bir Kurmay Binbaşı'nın dikkatini çeker. Bir gün kahveden çıkınca Rıza Efendi'yi takip eder. Onun bir kabristana girdiğini görür. Orada mezarlardaki ölülerle konuşur. Binbaşı olanları korkuyla arkadaşlarına anlatır. Ertesi gün yine kahvede otururlarken Rıza Efendi Binbaşı'ya :

-Paşa Rus-Japon harbine hazır ol... der.

Herkes olduğu yerde donup kalır. 1904'te Rus-Japon Harbi patlak verir. (Bursalı, 1996: 2, 345-346)

Derviş şöyle anlatıyor:

Nakşebend Hoca, bir gün Tus'ta bulunuyorlardı. Hoca Maşuk-ı Tûsî'nin mezarını ziyaret ettiler. Mezara vardığımızda Hz. Hoca selam verdi ve kabirden bir ses selamı kabul etti. (Camii, 2005: 536)

Bir derviş rivayet etti:

Bir gün Hudâvendigâr hazretleri, Bahâ Veled'in türbesini ziyarete gelmişti. Bir hal ve güçlük karşısında kaldığında babasının türbesini ziyaret etmeyi adet edinmişti. Orada muraKabe'ye varırdı ve böylece o güçlük çözülür, babasının mezarından açıkça kendisine cevap verildiğini işitirdi. (Eflâki, 2011: 89)

Abdullah-ı İsfehâni hocasının vefatından sonra oralarda duramayıp, Mekke-i mükerremeye doğru yola çıktı. Yolda hocasının hocası o ki Ebu-l Hasan-ı Şâzilî hazretlerinin kabrini ziyaret etti. Bu esnada Ebu-l Hasan-ı Şâzilî hazretleri kabrinden seslenerek; "Mekke-i Mükerremeye git. Orada otur!" buyurdu. (EA, 1992: 1, 133)

Abdullah-ı İsfehâni;

O hoca telkine başlayınca kabre koyduğumuz bu mübarek zât bana "Ey Necmüddîr! Hiç hayret etmiyor musun ki; kalbi ölü olan bu hoca hakiki hayata yeni başlayan diri bir kimseye telkin veriyor." dedi. Bunun için tebessüm ettim. (EA, 1992: 1, 133)

Abdullah Bin Muhammed hazretlerinin annesi vefat etmişti. Zamanla annesini görmeyi çok arzu etti. Bu şiddetli arzu ile Allah-u Teâlâ'ya dua etti ve Allah-u Teâlâ'nın izniyle uyanık ve gayet açık bir şekilde annesini ahiret nimetleri içinde gördü ve bu nimetler için Allah-u Teâlâ'ya çok şükretti. (EA, 1992: 1, 145)

Muhammed Bin Ali şöyle anlatmıştır; Abdurrahman Bin Ali Sekkâg vefatından sonra kabrini ziyaret ettiğim zaman Kuran-ı Kerim okudum. Bu sırada bir yanlışımla çıkarsa veya bir yer unutsam, kabirden gelen ses doğrusunu bildirdi. (EA, 1992-1, 190)

Abdülkadir Sıddîki bir gün bir talebesi ile Davud aleyhiselam'ın makamını ziyaret etti. Daha sonra talebelerine Davud aleyhiselamın ruhaniyeti ile buluştuğunu bildirip, vasıflarını anlattı. (EA, 1992: 1, 416)

Bişr-i Hâfî birgün kabristandan geçiyordu. Mezardakilerin hallerini Allahü teâlâ gösterdi. Mezarları üzerinde bir şeyi paylaşıyorlardı. “Ya Rabbî! Bunların ne yaptıklarını bana bildir.” dedi. Git, kendilerine sor diye bir ses duydu. Gitti sordu. Bir hafta önce, bir kimse üç ihlâs-ı şerîf okuyup bize gönderdi. O günden beri onun sevabını taksim etmeye çalışıyoruz, henüz bitiremedik, dediler. (EA, 1992: 4, 112)

Emir Sultan’ın seccadesinde oturan Ali Çelebi Efendi Hazretleri, Ulu Camii’nde bulunan Emir Sultan’ın halifelerinden Şeyh Câmîu’l-Kitâb Gavs Efendi Hazretlerini bir gece yarısı yalnız olarak ziyarete gider. Giderken Argandı Köprüsü yanındaki Kurdoğlu Mezarlığındaki bir mezardan inek sesi gibi bir ses geldiğini işitir. Korkarak geçer gider. Durumu Gavs Efendi’ye haber verdiğinde, Gavs Efendi Ali Çelebi’ye “O mezarı bana göster.” der. Ali Çelebi gösterdiğinde Gavs Efendi mezarın üzerine Mülk Sûresi’ni okur ve Ali Çelebi’ye. “Allah sana rahmet etsin, bu fakiri azabdan kurtarmaya sebep oldun.” der. Yani Gavs Efendi mezardaki kişinin ahvaline vâkıf olur. (Kahraman, 2009: 53-54)

Aslında bu bir konuşma değil de, selamlaşma olayıdır. Emir Sultan Medine’de iken kendisinin Hz. Peygamber soyundan gelip gelmediği tartışma konusu olunca, Emir Sultan Hz. Peygamber’in kabri başına gelir ve “es-selâmü aleyke ya ceddî” diye selam verir. Ravza-i Mutahhara’dan da yüksek sesle. “ve aleyke’s-selâm ya eşref evlâdî” diye Hz. Peygamber’in sesi gelir. Oradakiler de Emir Sultan’ın Hz. Peygamber soyundan olduğunu anlarlar ve ondan özür dilerler. (Kahraman, 2009: 54)

Peygamberimiz Hz. Muhammed, Yukarı Mezapotamya’da fütuhatlar yapan Hz. Ali’den günün birinde, cennetlik ve cehennemlik birer ölüden haber getirmesini ister. Hz. Ali birinci seferde bir kabirle lisanı hali ile konuşur ve Zaloğlu Rüstem’le karşılaşır.

Onun ahvalini Hz. Muhammed’e nakleder. İkinci seferde cehennemlik biriyle konuşur. Bu defa Kara Cümcüm ile karşılaşır. Kendisine dünyadaki hayatını sorunca Kara Cümcüm: Ben dünyada çok büyük hazinelere malıktım. Bu hazinemi çok sayıdaki cariyelerimi satarak elde ettim. Bir gün her taraftaki altınların tükendiğini ancak Cümcüm Köyü’nde altının hala bulunabileceğini tahmin ederek çok güzel bir cariyemi buraya gönderdim. Tellal cariyemi satılık diye pazara çıkarınca köyden bir genç buna aşık olur. Annesinden bir altın ister. Annesi altınlarının kalmadığını ancak oğlunun aşkını da belirterek oğlunu babasının mezarına gönderir ve “oğlum, biz ölülerimizi

ağına birer altın koyarak gömerdik. Sen de git babanın mezarını aç ağındaki altını çıkar ve gel bu güzel cariye al” der.

“Bu ihbarı alınca ben bu defa çevrenin bütün mezarlarını açtım. Ölü insan kemiklerini yeryüzüne saçtım, bütün kuru kafaları parçalayarak altınları topladım. İşte şimdi bu yüzden cehennem azabı içindeyim. Bana kurtuluş yolu göster ya Ali” der.

Hz. Ali “Peki tekrar dirilir, hayata dönersen ne yapacaksın” der. Kara Cümcüm: “Ben bütün hazinelerimi insanların hizmetine harcar, onların mesken tuttukları her eve mermer borular döşetir bu borulardan su yerine süt gönderirim.” Hz. Ali”Madem bu hizmeti yapacaksın küm (kalk) biiznillah” der ve Kara Cümcüm hayat bulur. Yetmiş bin sağım hayvanı (koyun-inek) satın alır. (Kurtoğlu, 2008: 75)

Abdüllâtif Kudsî şöyle anlatır:

-Mevlana Celâleddini Rumi’nin türbesini ziyaret ettiğim zaman kendimi çıplak gördüm. Bundan sonra Sadreddin-i Konevî’nin türbesini ziyarete gittim. Onun ardından, eteğimden tutup beni çekti. Daha sonra Şems-i Tebrizi’nin ziyaretine gittim. Benden üzerinde namaz kılmamı istedi. Ben de onun üzerinde namaz kıldım. (Turyan, 1982: 24)

5.MUKADDES, İNSANÜSTÜ VE GİZLİ GÜÇLER ÜZERİNDE CEREYAN EDEN KERAMET MOTİFLERİ

Bu motifi, beş ana başlık altında değerlendirdik. Bu başlıklardan en fazla örnek “hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme” motifindeyer alır. En az örneğin karşımıza çıktığı motif ise, . “Allah’ı görme /sesini duyma” motifidir.

5.1. Cinlerle Temas Kurma Kötülüklerini Yok Edip Hizmetinde Kullanma

Araştırmamızda bu keramet motifine fazla rastlamadık. İncelediğimiz metinlerde de cinlerin velîlerden korktuğu ve onlara saygı duydukları bu yüzden de onlara itaat ettikleri görülüyor.

Bu motif başlığı altında akla ilk gelen, Hz. Süleyman’ın cinlerle olan ilişkisidir. Kur’an’da şu şekilde geçer:

“Cinlerden bir ifrit, ‘Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten bu işe gücüm ve güvenim var.’ dedi. Kitaptan ilmi olan kimse ise, ‘Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getirebilirim.’ dedi. (Süleyman) onu (Melikenin tahtını) yanı başına yerleşivermiş görünce, ‘Bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye, beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; nankörlük edene gelince, o bilsin ki, Rabbin müstağnidir (şükre ihtiyacı olmayan), çok kerem sahibidir.” (Neml, 27/39-40)

Sabah gidişi bir aylık mesafe akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa ona alevli azabı tattırırdık.” (Sebe: 12)

“Süleyman için, o ne dilerse, mâbedler, heykeller, büyük havuzlara benzer çanaklar ve taşınması güç kazanlar yaparlardı. Ey Dâvûd âilesi şükredin! Kullarımdan şükredenler pek azdır.” (Sebe: 13)

Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman onun öldüğünü ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Sonunda yere) yıkılınca anlaşıldı ki cinler gaybı bilselerdi o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı.” (Sebe: 14)

Hızır, Süleyman olağanüstü bir güce sahiptir, hayvanların dilini bilme, rüzgarın gücünden yararlanarak uzun mesafeleri az zamanda alma, insanlara ve cinlere hükmetme gibi pek çok mucizeler gösterir. Onun bu eşsiz özelliklerine sahip olması “kimsede olmayan bir hükümdarlık” duası sebebiyle olur. (Tökel, 2000: 293-294)

Birinin kızına cinler musallat olmuştur. Geylani hazretlerinden yardım ister. Cinlerde kendisinden çekinir, itaat edip sözünü dinlerler. (EA, 1992: 1, 401)

Ebu Şu'be Harami'nin talebelerinden biri her günkü dersini almak üzere hocanın yanına gider. Ancak hocanın mescitte misafirleriyle sohbet halinde olduğunu görür ve rahatsız etmek istemez. Kapıda beklerken orada olduğunu anlatmak için öksürür. Hocası onu içeri davet eder. Talebe görür ki içeride kimse yok bunu hocasına sorunca yanında cin talebesinden olan kardeşlerimiz vardı diye cevap alır. (EA, 1992: 5, 277)

Saltuknâme'de Hızır'ın yardımcısı olan Sünni cin Minû-çihir de, Sarı Saltuk'a yardım eder, zor durumda imdadına yetişir. Kâfirlerin eline düşen Sarı Saltuk, ateşte yakılmak üzere iken Minû-çihir tarafından kurtarılarak, Hz. Hızır ve İlyas'ın katına gökyüzüne çıkarılır. Hızır, iyilik cini Minû-çihir aracılığı ile Sarı Saltuk'a Ankabil adlı atı gönderir. Minû-çihir bu ata Hz. Hamza ile Hz. Abbas'ın bindiği belirtir. Sarı Saltuk, halkına zulüm eden Sultan Alâüddin ile görüşmek üzere Konya'ya gelir. Sünni cin ordusu yardıma gelir ve Konya'yı muhasara eder. (Uçkun, 2014: 137)

5.2. Hızır Ve Diğer Gayb Erenleriyle Görüşme

Menkıbe ve inançlara göre Hızır'ın başlıca özellikleri: Allah'a kulluk etmek, nefsin isteklerine boyun eğmemek ve ilâhî rahmete mazhar olmaktır. Hızır genellikle aksakallı, nurani yüzlü, uzun boylu, merhametli, cana yakın ve tatlı dilli bir kimse şeklinde tarif edilir. Bazen de yoksul, üstü başı dağınık, elbisesi kirli, hasta, zayıf, aciz ve çirkin biri gibi görünür ve insanları dener. Böyle perişan bir kişiliğe bürünerek sadaka ve yardım isteyebilir. “Her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bil” sözü bu inancın eseridir. Hızır iyi insanlara görünür düşüncesi halk arasında hakimdir.

Hızır darda kalanların imdadına yetişir. “Kul bunalmayınca Hızır yetişmez” denir. “Hızır gibi yetişmek”ten söz edilir. “Hızır yoldaşın, Fatma Ana komşun olsun” denir. Bu tür deyimler bu inançla ilgilidir. Tabii ki ayette belirtildiği gibi Hızır, bütün bunları kendi işi olarak değil, Rabb’in dilemesiyle ve onun verdiği güçle yapmaktadır. (Demirci, 2011: 231-232)

Hızır, insanımızın düşüncesinde boz atlı, yeşil elbiseli, ak sakallı bir ihtiyar veya çeşitli kılıklarda darda kalanlara yardım eden, uzun mesafelere çok kısa bir sürede ulaşabilen, bolluk ve bereket getiren, hastalara şifa dağıtan, tabiatın yeşermesini, hayvanların üremesini sağlayan ve insanların talihini açan bir varlıktır. Onun gelip geçtiği, elinin değdiği yerler, yeşilliktir, bolluktur; elini uzattığı insanlar bütün dertlerinden kurtulur, huzura erer. Hatta ulaşamadığı, yardım edemediği insanlar da psikolojik olarak ondan güç alırlar ve bir şekilde kendilerine ulaşacağına inanırlar. (Şahin, 2010: 326)

Altay kültür çevresinde İslâm öncesi Ak sakallı koca, Hızır benzeri görevler yapar. İnanış İslâm sonrası metinlerinde de yer alır. Dede Korkut hikâyelerinde Hızır gelecekte haber veren ve yardımcı kişi olarak karşımıza çıkar. Hızır, Boz atlı Hızır olarak geçer. (Gökyay, 1976; 10-12) Birçok halk anlatısında sıklıkla karşımıza çıkan Hızır, Dede Korkut Hikâyelerinde Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han yaralandığında gelip yarasını sıvazlamış ve bu yaradan ölmeyeceğini söylemiştir. (Ergin, 2008: 90)

Tasavvuf düşüncesine göre Hızır bir evliyadır ve her devrin bir Hızır'ı vardır. O, Musa peygambere ilahi sırları kavratan kişidir. Kimin karşısına çıkarsa onun gözündeki sır perdesi aralanır. Doğaüstü yeteneklere sahip olduğundan, az zamanda çok mesafeler kat eder. Havada dolaşmaktan su üzerinde yürümeye, ölüleri diriltmeden varlıklara hükmetmeye pek çok olağanüstülüğün sahibidir. Ölümsüzdür. Hızır inancının bir benzeri Hristiyanlıkta karşımıza çıkar. Hristiyan kültüründeki Aziz Georges, adeta İslam kültüründeki Hızır'ın karşılığıdır. (Peker, 2015: 233)

Menkıbe ve inançlara göre Hızır'ın başlıca özellikleri: Allah'a kulluk etmek, nefsin isteklerine boyun eğmemek ve ilahî rahmete mazhar olmaktır. Hızır genellikle aksakallı, nurani yüzlü, uzun boylu, merhametli, cana yakın ve tatlı dilli bir kimse şeklinde tarif edilir. Bazen de yoksul, üstü başı dağınık, elbisesi kirli, hasta, zayıf, aciz

ve çirkin biri gibi görünür ve insanları dener. Böyle perişan bir kişiliğe bürünerek sadaka ve yardım isteyebilir. “Her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bil.” sözü bu inancın eseridir. Bu durumda ona yardımda bulunanlara dua edince, bunların malları ve servetleri bereketlenir, sağlıklı bir hayat yaşarlar. Onu aşağılayanlar ise perişan olurlar. Hızır darda kalanların imdadına yetişir. “Kul bunalmayınca Hızır yetişmez. “denir. (Demirci, 2011: 231)

Halk arasında Hızırın kim olduğuna dair farklı görüşler vardır. Onun peygamber olduğunu düşünenler de vardır. Bazıları onun ölümsüzlük şerbetini içmiş olduğunu söylerler. Herkes tarafından kesin olan şudur ki; Hızır zorda kalan kula yardıma gelen gizli bir güçtür. İnsanın karşısına nasıl ve ne kılıkta çıkacağı belli olmaz. Genellikle yardıma muhtaç, dilenen bir şekilde anlatılır. Bu yüzden halk arasında “Her gördüğünü Hızır belle” sözü yaygındır. Hızırın, yardım edeni ödüllendirdiği, etmeyen de cezalandırdığı görülür. Hızır, sırdır eğer Allah bilinmesini isteseydi Kur’an’da aşık ederdi.

Bu motif Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu’l-Arifîn, Keramât-ı Ahi Evran, Menâkıb-ı Mahmud Paşa, Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî, Menâkıbu’l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Vilâyetnâme-i Otman Baba, Tezkiretü’l-Evliya ve Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme’de bulunmaktadır. (Ocak, 2016 :109-125)

Hızır, Hz. Mûsâ döneminde yaşayan bilgilendiren bir kişi olarak ifade edilir. Kehf Suresinde (65-82) Hz. Musa’nın Hızırla iki denizin birleştiği yere yaptıkları yolculuk geçmektedir. Bazı araştırmacılar burada Hz. Musa’ya yol gösterenin Hızır olduğunu savunurken; bazıları bunu yalanlarlar. İnananlar için, Hızırın Kur’an’da tek bir yerde geçtiği düşünülüyor.

Ordu’nun Altınordu ilçesine bağlı en büyük mahallelerden birisi de Saraycık Mahallesi’dir. Burası aslında daha önce belde olan bir yerd. Şimdilerde müstakil bir mahalle olan Poturlu da önceleri Saraycık’a bağlı bir mahalle imiş. Poturlu’da yaşamakta olan Pehlül Candan adında yaşlı bir amca bir sabah ezanıyla uyanır. Kalkar, abdestini alır ve yanına arkadaşı Salih’i de alarak caminin yolunu tutar. Mevsim kara kış olduğundan hava buz gibi soğuktur. Bu nedenle arkadaşı dışarıda abdest alırken Pehlül

Candan beklemez ve camiye girer. İçeri girdiğinde sağına soluna bakar ancak camide sadece en ön safta oturan (daha önce orada hiç görmediği) sarıklı, cübbeli, aksakallı yaşlı bir adamdan başkasını göremez. Yavaşça ön safa gelen Pehlül Candan, adama selam verir ve ondan selamını alır. “Nereden geldin, kimsin, nesin?” diye tam soracakken yaşlı adam: “Seninle konuşmaya geldim. Nereli olduğum önemli değil.” deyince Pehlül Candan’ı bir ürperti kaplar ve ayağa kalkıp hızlıca “Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resulühü.” diye diye camiden çıkar. (Akkuş, 2018: 54)

Umumi bir şölen verilmişti. İleri gelen devlet adamlarından her biri İbrahim Edhem’in önünde yerlerini almışlar, kullar karşısında dizilmişlerdi. Derken aniden, heybetli bir adam çıkageldi. Adam öylesine heybetliydi ki kullardan ve hizmetkârlardan hiçbiri varıp da “Sen kimsin? Burada ne işin var?” deme cesaretini bulamadı. Adam bu şekilde İbrahim Edhem’in tahtına kadar ilerledi. İbrahim Edhem sordu:

-Ne istiyorsun?

-Bu han ve kervansarayda konaklamak istiyorum.

-Burası han değil, benim sarayımdır.

-Peki bu saray bundan evvel kimindi?

-Pederimin.

-Ondan evvel kimindi?

-Falan zatın.

-Ondan evvel kimindi?

-Falan oğlu filanın.

-Bunlar şimdi nereye gittiler.

-Hepsi de göçüp gittiler ve öldüler.

-Bu ne biçim kervansaraydır ki biri gelmede biri gitmede! Adam bu sözleri söyledi, sonra da acele acele saraydan çıkıp gitti. İbrahim Edhem peşine düştü, ardından seslendi “Mutlaka seninle konuşmam lazım” diye yemin verdi. Bunun üzerine adam durunca İbrahim Edhem sordu:

-Sen kimsin ve nereden geliyorsun ki canımda ateş tutuşturdun?

-Ben karada, denizde, yerde ve gökte bulunabilen biriyim. Herkesçe bilinen adım Hızır’dır. (Attâr, 2015: 164-165)

Bir şahsın Bayezid-i Bistâmî’ye şunu söylediği nakledilir:

-Ben Teberistan’da falan zatın cenazesinde seni görmüştüm, elinle Hızır’ın elinden tutmuştun. Cenaze namazı eda edilince, senin havada uçmakta olduğunu gördüler. Bu sözleri dinleyen şeyh:

-Doğru söylüyorsun, dedi. (Attâr, 2015: 242-243)

Ebû Bekir Verrâk, ömür boyu hızır’la görüşmeyi arzular, her gün kabristana gider gelir, gidip gelirken bir cüz Kur’an okurdu. Bir gün yine bu maksatla evinden çıkarken nurani yüzlü bir ihtiyar çıkageldi, selam verdi. Ebû Bekir Verrâk selamı aldı. Pir:

Benimle sohbet etmek ister misin, dedi. Ebû Bekir Verrâk:

-İsterim deyince, pir mezarlığa gitmek üzere onunla beraber yola revan oldu. Yolda onunla konuşup sohbet ettiler. Aynı şekilde, evin kapısına gelinceye kadar yine konuştular. İhtiyar, onda ayrılmak istediği vakit dedi ki:

-Ömür boyu görmek istediğin Hızır benim! (Attâr, 2015: 649)

Hâce Ahmed Yesevî’nin atası İbrâhim Şeyh’in Ebû Mûsâ adlı bir ashâbı var idi. Ebû Mûsâ Hâce on beş yıl İbrâhim Şeyhin hizmetinde halvet kıldı, İbrâhim Şeyh, Ebû Mûsâ Hâce’ye Hızır (a.s.) işareti ile. “Yesi ilinde sofra tut!” diye izin verdiler. Kırk üç yıl Yesi ilinde sofra tuttular, kırk yıl Hızır (a.s.) ile sohbet etti. O vakitte Yesevî Ahmed Hâce yirmi yaşında idi. Hızır (a.s.) dedi ki”Ey Hâce Ahmed Yesevî, elini bize ver!” Ahmed Yesevî ellerini Hızır (a.s.)’a verdiler. Hızır Ata (a.s.) ellerini alıp dediler ki:“Yüz

yirmi yıl ömrünüz olsun. Ve yine pek çok mürfüdlü ulu şeyh olacaksınız.” Ahmed Yesevî, Sayram vilâyetinden gelip Yesi ilinde yerleşip yüz yıl şeyhlik kıldı. Ahmed Yesevî, sabah namazının sünnetini Yesi’de, farzını Kâ’be’de kılar idi. Ve yine cuma namazını hem Yesi’de, hem de Hızır (a.s.) ile Kâ’be’de kılar idiler, ayrıca Sayram’da da kılar idiler, bayram namazını da aynı şekilde...(Bice, 2016: 121)

Şeyh Habib-i Acem tüm servetini fukaraya dağıttıktan sonra beş kuruşu kalmadan Hasan Basri hazretlerine hizmete başladı, parasızlıktan eve bir şey götüremiyordu. On günlük ücreti toplu verilecekti. On günün sonunda yine para verilmedi. Karısının yüzüne nasıl bakacağını düşünüyordu. Bu arada beyaz elbiseli bir adam Habib’in evine gitti, karısına bir sürü öteberi verdi ve Habib’e de ki;

-Sen işini arttır, bizde aşkını arttırâlim deyip gözden kayboldu. (Bursalı, 1996: 1, 177)

Hacı Bektaş Velî ve Hızır aleyhisselam bir gün birlikte yolculuk ediyorlardı. İsmi Bahaeddin Çelebi olan bir adam tarlaya karpuz kavun ekiyordu. Hacı Bektaş-ı Velî adama seslendi:

-Kardeş bostandan bir kavun koparıp getir de yiyelim!

-Başüstüne olunca inşaallah olunca getiririm.

-A birader! Gözünü aç da diktiğin yere bak!

O da ne? Çelebi’nin az önce diktiği yerde üç tane kemale ermiş kavun duruyor. Bunların ikisini Hızır’a ve Hacı Bektaş-ı Velî’ye verdi. Diğerlerini de eve götüreyim diye düşündü. Pirlar hemen yola revan oldular. Çelebi ise onların kerametini sonradan anladı ve dualarını almadığı için pişman oldu. Eve döndüğünde bir de gördü ki, iki eren evde oturuyor. Sohbet ettiler ve kavunlarını yediler. Sonrasında pirlar birden kayboldular. Çelebiye o günden sonra Bostancı Baba denildi. (Bursalı, 1996: 2, 239-240)

Bir gün Hızır meczup bir zata dedi ki:

-Ey işini tamamlamış er! Neredesin? Benimle dost olmak ister misin?

Mecsup:

-Benim işim seninle başa çıkmaz. Sen kaç kereler kıyamete kadar yaşamak için ölüm suyunu içtin. Halbuki ben canımı feda etmek azmindeyim. Sen canını koruma sevdasındasın. Halbuki ben her gün can feda edip duruyorum. (Bursalı, 1996: 2, 344)

Sultan Bahaeddin Veled anlatır:

Bir gün babamla beraber halvethanede oturuyorduk. Yeşil cübbeli üç kişi gelip selam verdiler ve oturdular. Bunların yüzlerinden nur ve ışık akıyordu. Karşılıklı sohbet ettiler.

Babam:

-Uygundur! buyurdu.

Onlar gidince pederime onların kim olduğunu sordum. Babam:

-Bunlar ricâl-i gayb denilen aliyenin kırklar zümresindendir. İçlerinden birisi vefat etmiş, bizim sakayı istediler. “Bende uygundur dedim” buyurdu. (Bursalı, 1996-2, 247)

Ahmet Ağa’ya bir şey sorulduğunda. “Durun gardaşım, şimdi cevabınızı getiririm” derdi.

Az zaman sonra da cevap hazırdı. Çünkü gider Hızır’a danışır ve gerçek cevabı getirirdi. (Bursalı, 1996: 2, 357)

Ebedilik suyunun sakisi olan Hızır, bir gün Abdülhalik Gücdüvani Hazretlerine içi berrak su dolu havuzu gösterip:

-Şimdi şu havuza dal ve kal. Birden hiç nefes almaksızın la ilahe illallah kelimesini söyle!

Genç Abdülhalik derhal suya daldı ve kalbiyle zikre başladı. Böylece gizli zikrin yolunu ve tarzını buldu. (Bursalı, 1996: 2, 382)

Bir gün Süleyman Hakim Ata Ahmed Yesevi’nin dergâhında hizmette bulunuyordu. Yesevi Hazretleri onunla birlikte birkaç talebesinden odun getirmelerini

istedi. Dönüşte yağmur yağdı. Süleyman elbisesiyle odunları örttüğü için odunları kuru kaldı. Diğerlerinininki ıslandı. Bu hali gören Hızır bu harekete sevindi ve:

-Ey yavrucuğum! Bundan sonra adın Hakim olsun!

Sonra mübarek ağzından tükürük alıp Süleyman'ın ağzına koydu. (Bursalı, 1996: 2, 393)

Bir gün bir derviş Ebu Bekir Varrak Hazretlerine:

-Ey Ebu Bekir diler misin bugün seninle sohbet edelim.

-Evet dedi dilerim.

Baş başa nice zaman sohbet ettiler. Pir gitmek diledi ve dedi ki:

-Ya Ebu Bekir! Bugün seni Kur'an okumaktan alıkoydum. Ben nice zamandır arzuladığın Hızır'ım. Bir saat Cenab-ı Hak ile sohbet etmek bin yıl Hızır ile oturmaktan iyidir. Ve Hızır Aleyhisselam gözden siliniverdi. (Bursalı, 1996: 2, 459)

Hızır her pazar Hakim Tirmizî yanına gelir, birbirine manevi hallerini sorarlardı. (Camii, 2005: 254)

İbrahim Havvâs Hızır (a.s) ile sohbet edenlerdendir. (Cami, 2005: 275)

Şerif Hamza Ukaylî pek çok keramet ve makamı vardır. Hızır (a.s.) ile sohbet edenlerdendi. Duası kabul olunan biriydi. (Cami, 2005: 422)

Ebü Abbâs Kssâb Âmilî Hızır (a.s.) görüşür, sohbet ederdi. (Cami, 2005: 432)

Derviş şöyle anlatıyor:

Bir gün Nakşbend hocayı yaşlı bir zatla konuşurken gördüm. Ben de selam verip yanlarına gittim. İhtiyar oradan ayrıldı. Nakşibendi hazretleri. “Bu hoca Hızır Aleyhisselâmdır” dediler. (Cami, 2005: 537)

Hâfız Bahâüddin Eberdehi Hızır (a.s.)'ın sohbet arkadaşı oldu. (Cami, 2005: 622)

Kanûnî bir gün kayıkla boğaz gezintisine çıkmıştı. Ortaköy hizasına gelince kıyıya yanaşıp, bir adam göndererek Yahya Efendi'yi davet etti. Kanûnî'nin sütkardeşi olan Beşiktaşlı Yahya Efendi, yanında bir ahababı ile gelip kayığa bindiler. Birlikte giderlerken, Yahya Efendi'nin ahababı, devamlı olarak Kanûnî'nin parmağında bulunan çok kıymetli bir yüzüğe bakıyor ve bu bakış dikkati çekiyordu. Kanûnî bu hali fark edince, parmağındaki yüzüğü çıkarıp;

-Siz galiba, bunu merak ettiniz, alıp daha yakından bakabilirsiniz, dedi. O zât yüzüğü aldı. Evirip çevirirken denize düşürüverdi. Yahya Efendi hariç, kayıktakilerin canı sıkıldı. Biraz sonra o kişi inmek istedi. Padişah kayıkçıya;

- Kıyıya yanaş, dedi. Kayık kıyıya yanaştı. O zât, ineceği sırada elini denize daldırdı sonra Sultan'a uzattı. Avucunda biraz önce denize düşürdüğü yüzük vardı. Yahya Efendi dışında, saltanat kayığında bulunan herkes, yine çok hayret ettiler. O zât birdenbire gözden kayboldu. Kanûnî, Yahya Efendi'ye dönüp sordu:

-Ağabey, ne oluyor, nedir bu olanlar? O da:

- Efendim gördüğünüz, Hızır aleyhisselâm idi, dedi. (Demirci, 2011: 234)

Abdurrahman Bin Muhammed Hızır aleyhiselâmla görüşüp sohbet ederdi. Yanına ilk defa köylü suretinde gelen Hızır aleyhiselâm devamlı onu ziyaret ederdi. (EA, 1992: 1, 217)

Bir gün Abdurrahman Samî Niyazi Fatih camiinde vaaz verirken küçük bir çocuk gelerek "Samî Efendi biraz gelir misin, seninle görüşelim" dedi. Bu çocuk Hızır aleyhiselâmdı. (EA, 1992: 1, 229)

Abdülhâlık Gencdûvanî zahiri ve bâtnî ilimlerde çok yüksekti. Hızır aleyhiselâm ile görüşüp sohbet ederlerdi. (EA, 1992: 1, 345)

Abdülkadir Geylani hazretleri Bağdat'a dönerken Hazreti Hızır önüne çıkıp şehre girmesine engel oldu. "Emir var, yedi sene Bağdat'a girmeyeceksin!" dedi. (EA, 1992: 1, 387)

Abdülkahir Sühreverdi hac vazifesini yerine getirmek için Mekke'ye gitmişti. Bir gün Kabe-i muazzamada Allah-ü teâlâyı tefekkür halindeyken Hızır aleyhisselâm teşrif buyurdu. (EA, 1992: 1, 419)

Abdülvehhab Mütteki anlatıyor: Küçükken Mendev'de çıkan bazı hadiseler sebebiyle babamla sahraya çıktık. Fakat yolumuzu kaybettik. Yiyecek ve içeceğimiz de yoktu. Bu halde akşama kadar ilerledik. Akşam aslan ve kurt korkusundan bir ağaca çıkıp geceyi orada geçirdik. Sabahleyin gördük ki o ağaca yakın bir yerde tatlı su pınarı var. Yanında nur yüzlü bir ihtiyar oturuyor. Bizi görünce, koltuğunun altından sıcak ekmek çıkarıp babama verdi. Oraya yakın bir köyün yolunu gösterdi. Ekmekleri yedik. Ağacın yanından şırl şırl akan sudan içtik ve köyün yolunu tuttuk. O köye gidip rahat ettik. Sonra o pınarı ve zatı görmek arzusuyla tekrar ağacın altına geldik. Orada ne pınar ne de o zat vardı. O ihtiyar Hızır idi ve biz yardım için görünmüştü. (EA, 1992: 2, 28)

Bişr-i Hâfî anlatıyor: “Bir gün evime girince bir zat ile karşılaştım. İzinsiz, evime nasıl girersin, sen kimsin dediğimde: “ Ben kardeşin Hızır'ım” dedi. Bana dua et deyince, O: “Allah'ım! İbadetinin gizli kalmasını buna nasip eyle.” dedi. (EA, 1992: 4, 101)

Bilâl el-Havvâs- Şöyle anlatır: “Bir gün Sina Çölünde yürüyordum. Yanımda bir zat belirdi. Kimsin deyince “Kardeşin Hızır'ım.” dedi. Sana sual sormak istiyorum deyince; sor dedi. “İmâm-ı Şâfiî hakkında ne dersin?” diye sordum. “Dünyadaki dört büyük âlimden biridir.” diye cevap verdi. “Ahmet bin Hanbel hakkında ne düşünürsün?” dedim. “Sıddık(doğru, samimi) bir zattır.” dedi. “Bişr-i Hâfî hakkında ne söylersin?” deyince: “Ondan sonra onun gibi bir zat gelmedi.” dedi. (EA, 1992: 4, 114)

Ebu Midyen Mağribi hazretleri Abdülkadir-i Geylani hazretleriyle ve diğer evliyalar ile manevi âlemde görüşür, onların güzel hallerini insanlara anlatırdı. (EA, 1992: 5, 204)

Emir Sultan'ın halifelerinden Hacı İsâ Dede ve beraberindekiler hacca giderken ıssız, kimsenin kafilesiz gidemeyeceği, korkulacak bir yerdeyken, yalnız başına yeşil sûf giymis, başında amâme ve demur kır ata binmiş bir kişi karşılarından gelir. Bu kişi

gelip Hacı İsâ Dede'ye selam verir, birbirlerinin boynuna sarılırlar ve sonra bu kişi ayrılıp hacılara selam vere vere geçip gider. Kafilenin sonuna vardığında gaib olur. Hacı İsâ Dede'ye bu kişinin kim olduğu sorulduğunda, o “Karındaşım Hızır’dır.” der. (Kahraman, 2009: 56)

Hacı İsâ Dede kaim makam edindiği Hacı Mustafa'yı Hz. Peygamber'le buluşturup elini öptürür ve sonra da Hızır (a.s.) ile buluşturur. (Kahraman, 2009: 56)

Emir Sultan'ın halifelerinden Lutfullah Efendi Hazretleri (ö.864/1460) Hac yolunda bir yerde çadırda otururken, siyah sakallı bir kimse çadıra gelir. Lutfullah Efendi onu ayakta karşılar. Musafaha ederler. Bir süre gizlice konuşurlar. O kişi gittiğinde Lutfullah Efendi'nin oğlu Abdurrahman Çelebi (ö.930/1524) babasına bu kişinin kim olduğunu sorar. Lutfullah Efendi de bu kişinin mehdiyyi'zaman olduğunu, söyler. (Kahraman, 2009: 56)

Hacı Bektaş Velî, sık sık Hızır Peygamberle buluşurdu. Bir gün Kayseri'nin yukarı tarafında Saklan Kalesi yakınında yine Hızır'la buluştular ve bir bostana girdiler. Gezirirlerken biraz ileride bir bostancının durduğunu gördüler. Hünkâr'ın Rum ülkesine geldiği mevsim ilkbahardı; çevrenin yeşilliklere büründüğü zamandı. Bir taş dibinde oturdular. Hünkâr bostancıya “kardeş bize bir kavun getir de yiyelim” dedi. Bostancı şöyle yanıtladı “Tanrı izin verirse bitsin, olgunlaşsın birlikte yiyelim.”dedi. Hünkâr “diktiğin yerleri bir dolaş bakâlim” dedi. “Belki bitmiş, olgunlaşmıştır.” Bostancı “ben diktiğim şeyi bilmez miyim?” deyince Hızır Peygamber.” öyle deme, erin sözünü kırma” diyerek söze girdi. Bostancıya bir inanç geldi, gitti diktiği yerlere baktı. Bir de ne görsün? Üç tane güzelim kavun olgunlaşmış, burcu burcu kokmakta. Hemen ikisini kopardı, birini Hızır'ın, diğerini Hünkâr'ın önüne koydu. (Korkmaz, 2011: 44)

Şemseddin Attar anlatır:

Bir gün camide vaaz ederken mevzu Hızır ile Musa aleyhisselamın kıssasına gelmişti. O anlatırken yanımda oturan şahıs mırıldanıyordu “Sanki yanımda idin, sanki üçüncümüz sen idin” diyordu. Bu kişinin Hızır olduğunu anladım. “Sen Hızır'sın, ne olur bana ihsan eyle!”dedim. Cevaben “Burada Hazret-i Mevlana varken benim sana

ihşanda bulunmam deniz yanında teyemmüm gibi olur. Senin bütün müşküllerini o halleder” dedi ve gözden kayboldu. Bunu Mevlana’ya anlatmak istedim ama o hemen “Ey Attar! Hızır aleyhisselamın sözleri doğrudur.” dedi. (OAE, 2004: 57)

Mevlânâ Celâleddin, Şam medresesinde olduğu zaman Hızır aleyhisselam ile görüşürdü. (OAE, 2004: 67)

Hallacı Mansur Enel Hak demiş, halk da unu şirk zannedip kadıya müracaat etmiştir. Kadı, Mansur’un idamına karar verdikten sonra Hallacı Mansur, Hızır ve İlyas’a: “Ben öldüğümde kanım akıp Kızılırmak’a kadar ulaşacak. Kızılırmak’a ulaşınca Kızılırmak dolup taşacak. Benim gömleğimden yırtıp Kızılırmak’a atmazsanız Aksaray’ı sel alacak.” der. İdamdan sonra Hızır ve İlyas gömleği yırtıp Kızılırmak’a atar ve Aksaray’ı sel almasını engeller. Kızılırmak’ın renginin kızıl olmasının sebebi de Hallacı Mansur’un kanıdır. (Peker, 2015: 194-195)

Şaşamaz Baba’nın olduğu yere Hızır gelmektedir. Bir gün fakir bir ailenin kapısına bir dilenci gelir. Bolca bulgur vermeye niyetlendikleri anda dilenci sırta kadem basar. Zaman geçer, ailenin kaydattığı bulgur bir türlü bitip tükenmez. Bulgurun bereketlendiğini görünce kapıya gelen dilencinin aslında Hızır olduğunu anlarlar. (Peker, 2015: 235-236)

Hacı Bektâş bir gün Arafat Dağı’ndaki çilehânedan çıkıp Zemzem Pınarı denilen pınarın yanına geldi ve orada bir çoban gördü. Hünkâr, çobanın yanına gelip arkasını sığadı ve adını sordu. Çoban: “Adım Sarı Saltuk’tur. Ne emredersiniz?” diye cevap verdi. Hünkâr: “Haydi seni Rum’a saldı” dedi. Sarı Saltık’ın gözünden perdeler kalktı, erlik mertebesine erdi. Hünkâr, Sarı Saltık’a bir yay, yedi ok verip beline tahta bir kılıç kuşattı. Yanına da Ulu Abdal ile Kiçi Abdal adlı iki dervişi yoldaş etti. Sinop üzerinden doğruca Karadeniz kıyısına gelen Sarı Saltık, seccadesini denize serip: “Ey erenler seccadesi! Erenler nereye götürürse o yana yürü” dedi. Böylece Gürcistan’a geldiler. Gürcü beyi o sırada sahilde gezintide iken gelenleri karşılar. Gelenlerin gerçek er olduğunu anlayan Gürcü beyi onlara iltifat eder. Sarı Saltık da onları imana çağırır, onları Müslüman eder ve Hüseyinî Tac giydirir. Sonrasında seccadesini yine denize sererek aynı şekilde gider. Kalıgra Kalesi’ne varır. Kalenin surlarına yükselirken

ayağını bastığı her taş hamurlaşır. İçerde yedi başlı bir ejderhanın olduğunu gören Sarı Saltık, ejderhaya saldırır ve yedi başına birer ok atar. Ejderha, Sarı Saltık'ı sıkıştırınca Hızır'ı çağırır. O sırada Hünkâr, Hızır ile sohbet ediyormuş. Hızır'a Sarı Saltık'ın imdadına yetişip ona kılıcını hatırlatmasını ister. Hızır gelip Sarı Saltık'a tahta kılıcını hatırlatınca, Sarı Saltık tahta kılıcıyla ejderhayı öldürür. Bu olay ahali tarafından duyulur ve orayı terk eden beye haber verilir. Kalenin beyi canu gönülden Sarı Saltık'a muhib olup imana gelir. (Gölpınarlı, 1995: 44-45)

Bir gün Burdur taraflarında ağalar bir güreş tertip etmişler. Dodurga'da da güreşçiler varmış ve onlar da güreşe katılmaya karar vermişler. Bu güreşçilerden birisi Amadalı Pehlivanmış. Ancak, Amadalı Pehlivan biraz cılız ve çelimsiz olduğu için onu takıma almamışlar. Kendi aralarında ona sümüklü Amadalı derler ve onu küçümserlermiş. Takım arkadaşlarının güreşe ondan habersiz gittiklerini haber alan Amadalı onların peşinden güreşin olduğu yere doğru yola çıkmış. Çat Boğazı Deresi denen yere gelince karşısına ak sakallı bir ihtiyar çıkmış. İhtiyar Amadalı'ya: "Oğlum ben bu sudan geçemedim, beni bu sudan karşıya geçiriver" demiş. Amadalı Pehlivan, yaşlı adamı sırtına almış ve dereden karşıya geçirmiş. Adam karşıya geçince: "Oğlum yanlış oldu, beni tekrar karşıya geçiriver" demiş ve bunu defalarca Amadalı Pehlivan'a tekrarlatmış. Pehlivan hiç itiraz etmeden ihtiyar ne demişse harfîyen yerine getirmiş. En sonunda ihtiyar, Amadalı Pehlivan'ın sırtını sıvazlamış ve: "Oğlum, bundan sonra sırtın yere gelmesin" diye dua etmiş ve ortadan kaybolmuş. Amadalı Pehlivan o gün katıldığı güreşte bütün pehlivanları yenerek başpehlivan olmuş ve o günden sonra da hiç kimse onun sırtını yere getirememiş. (Türktaş, 2012: 286)

Kurak geçen yıllardan birinde çiftçinin birisi harman yerinde çeç savurmaktaymış. Bir dilenci gelmiş ve çiftçiden sadaka istemiş. Çiftçi mahsul az oldu diye dilenciye sadaka vermemiş. Dilenci oradan ayrılırken beddua etmiş ve arpa, buğday çeçleri taşla dönüşerek birer tepecik halini almış. Meğer çiftçiden sadaka isteyen kişi, dilenci kılığındaki Hızır imiş. (Osan, 2006: 59)

Beş altı sene evvel hacıya gitmek için sıraya yazılan bir kadın, 2011 yılının ağustos ayında evinde otururken, yanına orali olmayan ve tanımadığı hafif sakallı, yaşlı

bir kişi gelmiş. Adam kadına: “Benim yiyecek bir şeyim yok, bana bir şeyler versene” demiş. Kadın da ona yiyecek bir şeyler ve para vermiş. Adam verilenleri alıp “Sağol, istediklerin geręekleřsin, istediğin yere gidersin inşallah” demiş ve birden ortadan kaybolmuş. Bu olayın geręekleřmesinden birkaç gün sonra kadına, yazdırmış olduğu hac sırası çıkmış hem de en lüks yerden çıkmış. Kadın bunu o para verdiği kişiye ve onun duasına bağlamakta ve onun Hızır As. olduğuna inanmaktadır. (Türktaş, 2012: 289)

Vakti zamanında, Tavas’ın bir köyünde muhtarlık yapan, altı kız evlat sahibi Molla Yusuf’un evine bir Tanrı misafiri gelmiş. Beraber yiyip içmişler ve akşam olunca da yatmışlar. Sabah olunca misafir ev sahibi hocaya: “Abdestini al, dağa çıkalım” demiş. Dağa ıkınca Günümüzde Molla Yusuf Dedesi denilen yere geldiklerinde Tekir Dedesi ile avuş Dedesi arasında hamazlama (rüzgâr) şeklinde gelip gitmeler olmuş. Misafir, bir yer göstererek, ev sahibi hocadan bu yeri taşla çevirmesini istemiş ve: “Buraya yerleş,  oğlun olacak, üçü de hoca olacak ve köyü idare edecekler” demiş ve eve geri dönmüşler. İkinci namazını müteakip misafir, komşu köy olan Balkıca’ya gitmek için izin istemiş. Yusuf Hoca köyün bekçisi refakatinde onu yolcu etmiş. Köy dışında belli bir noktaya gelindiğinde misafir bekiden geri dönmesini istemiş. Bekçi geri dönmüş. Bekçi birkaç adım atıp kontrol için geri bakınca misafirin kaybolduğunu görmüş. Telaş içinde köye dönüp Yusuf Hocaya durumu anlatmış. Netice olarak, misafirin Hızır Aleyhisselam olduğuna karar vermişler. İleriki yıllarda Hızır’ın dedikleri geręekleřmiř ve adamın üç oğlu olmuş. (Türktaş, 2012: 289-290)

Bir şehrin halkı Sarı Saltuk’a bir ölüyü diriltirse Müslüman olacaklarını söyler. Saltuk, ben peygamber değilim ki ölüyü diri kılayım, biz diriye öldürmeyiz ölüyü de diri görürüz, cevabını verir. Kırk gün kırk gece ibadet eder. Kırkını gün duvar yarıılır, Hızır gelir ve İsa Peygamberin duasını ğretir. Saltuk mezardaki ölüyü bu dua ile diriltir, buna şahit olan kırk bin can Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 136)

Bursa’da ftade Hazretlerinin dergâhında iken Aziz Mahmud Hüdayî hazretlerinin terakki etmesi bazı talebelerin kıskançlığına yol açmıştı.

Bu hali anlayan Üftade hazretleri, Aziz Mahmud Hüdayi'nin büyüklüğünü göstermek istedi. O sırada mevsim kış idi. Dışarıda kar yağıyordu. Muhammed Üftade hazretleri talebeleri ile yemek yiyordu. Sofraya pilav konulunca Üftade hazretleri:

-Şimdi bağdan taze kopmuş üzüm olsa bu yemekle ne güzel giderdi, dedi.

Bu söz üzerine talebeler içlerinden:

-Bu kış günü, bu karda taze üzüm mü olur? diye düşünürken, Aziz Mahmud Hüdayi hazretleri de kendi kendine:

-Madem ki bu sözü hocam söyledi, mutlaka bunda bir hikmet vardır, diyerek ayağa kalktı ve:

-Efendim! Müsaade ederseniz bendeniz getireyim, deyiverdi.

Ve hemen sepeti aldığı gibi Bursa'nın Çekirge mevkiindeki bağa gitti. Bağ karlar altında idi. Bir asma çubuğunun üzerinden karları temizlediğinde, salkım salkım üzümlerin sarktığını gördü. Bunun, hocası Üftade hazretlerinin bir kerameti olduğunu anlayıp, üzümleri sepete koydu ve yola girdi. Yolda, hızla yürürken, birden ayağı kaydı ve bir çukura düştü. Çukur derin olduğundan, çıkmak için çok uğraştı fakat başaramadı. Çaresiz kalınca hocası Üftade hazretlerinden yardım istemek hatırına geldi ve içinden:

-İmdat! Ya Üstâz! der demez, çukurun başından bir ses geldi:

-Ey Mahmud! Uzat elini de yukarıya çekeyim, diyordu. Başını kaldırdığında birisinin kendisine gülümsediğini gördü. Elini uzattı. Yukarı çıktığında bir anda o kimseyi göremez oldu. Yine sepeti omuzuna alarak süratle dergâha doğru gitti. Hocasının huzuruna vardığında sohbet devam ediyordu.

Omuzunda üzüm dolu sepeti gören arkadaşları şaşırıp kaldılar. Üftade yardım edenin Hızır aleyhisselâm olduğunu söyledi. Talebeler, hocaları Üftade hazretlerinin, Allâhü Teâlâ'nın katında yüksek bir velî olduğunu ve Aziz Mahmud Hüdayi'nin hocalarına olan teslimiyetini bir kere daha anladılar. (Yılmaztürk, 2003:1, 52-53)

5.3. Peygamberi Görme Onun Tarafından İrşad Edilme

Peygamberler, insanlara dini ve dinin getirdiği güzel ahlakı öğretilmeleri için gönderilmiş elçilerdir ve Allah’a en yakın mertebeye sahiplerdir. Allah tarafından gönderilen vahiyleri, emir ve yasakları iletmekle görevlidirler. İnsanları hem dini hem de ahlaki açıdan doğru yola sevk etmeye ve nefisleriyle mücadele edebilmeye yöneltirler. Kendileri de bütün bu nefislerden sıyrılıp, kendilerini ilahi aşkla Allah’ta kaybetmişlerdir. Bunun neticesinde elbette ki Allah tarafından olağanüstü vasıflarla donatılmışlardır. Bu üstünlük göstergesi değil, gerektiğinde gösterilen mucizelerdir. Velî, peygamberlerden sonra yeryüzünde Allah’a en yakın kimsedir, insan-ı kâmilidir. Peygamberler bu nedenle, kendilerine yakın olan bu şahıslarla kimi zaman onlara görünerek, kimi zaman seslerini duyurarak ve kimi zaman da rüyalarına girerek iletişim kurabilirler.

Bu motif Menâkıb-ı Sipehsalar, Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme’de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Bu motifi, açıktan açığa görme, sesini duyma ve rüyada görme olarak üç başlık altında topladık.

5.3.1. Açıktan Açığa Görme

Bir gün Lokmân Perende, aniden Hacı Bektâş’ın bulunduğu odaya girer, odayı nûr ile dolmuş görüp şaşırır; etrafına bakınır, Bektâş’ın sağında ve solunda iki nurani zât görür. Onlar Bektâş’a Kur’ân okutuyorlardır. Lokmân Perende girer girmez hemen kaybolurlar. Lokmân Perende şaşırır kalır. Hacı Bektâşî Velî’ye “Bunlar kimdi?” diye sorar Hacı Bektâşî Velî şöyle cevap verir: “ Sağımda oturan iki cihan güneşi Ceddin Muhammet Mustafa (sav), solumda oturan ise ceddin Allah’ın Arslanı insanların emiri Hz. Ali’ydi.” der. (Bozkurt, 2016: 22)

Ali Semerkandî Allah Resulünün huzuruna gitti. Tefekkür ve murâKabe iklimine kanat açtı. Allah Resulü’nün gönül okşayan mübarek sesleri aksetti:

-Ey Ali! Seni manevi evladım olarak kabul ettim. Kıyamate kadar bu mucizem bakî kalsın. (Bursalı, 1996: 2, 269-270)

Abdullah-ı Hadremi, vefat edeceği zaman yaklaştığında, yanında bulunanlara: “Yavrularım, melekler âlemini görüyorum. Melekler âleminde de peygamberimizi görüyor, müşahede ediyorum.” dedi. (EA, 1992: 1, 148)

Abdurrahman Tâgî hazretleri vefat etmeden önceki son gecenin seher vaktinde peygamber efendimizin açık kendisine görünerek bol yemeyi ve şerbet içmeyi emrettiğini söyledi. (EA, 1992: 1, 244)

Geylani hazretleri bir gün kendini nurların kapladığını gördü. Bu hâl nedir diye sorunca Resûlullah Efendimiz Allah-ü Teâlâ’nın sana verdiği yüksek dereceyi tebrik etmeye geliyor, denildi. Resûlullah Efendimiz görünerek bir elbise verdiler. Sonra “ Bu kutubluk denilen velîlere ait evlialık elbisesidir.” buyurdular. (EA, 1992: 1, 390)

Ebu Said Kilevi “Ben Abdülkadir Geylani hazretlerinin meclisinde iken Resulullah Efendimizi ve enbiyayı gördüm. Melekler onun mescidine gelmek için bölük bölük gökyüzünden inerlerdi. Bir keresinde de Hızır aleyhisselâmı görmüştüm.” der. (EA, 1992: 1, 395)

Ali bin Alevî bin Muhammed’in pek çok kerametleri görülmüştü. Resûlullah efendimizi rüyada veya uyanıkken görür, müşkül meselelerini O’na arz eder, bunları aldığı cevaba göre açıklardı. (EA, 1992: 3, 49)

Ali bin Emrullah bir gün talebelerine sohbeti sırasında şöyle buyurdu:

“Şam’da Kırklar makamı denilen yerde, peygamber efendimiz, dört büyük halife ile bütün velîler toplandı. Hızır aleyhisselâm, peygamber efendimize “Sultan Süleyman vefat edip yerine Selim han tahta çıktı.”dedi. Birkaç gün sonra Ali Efendi’nin işaret ettiği gibi sultan vefat etti yerine Selim Han tahta çıktı. (EA, 1992: 3, 63)

Muhyiddîn-i Arabî, Fütûhât-ı Mekkiyye kitabında buyuruyor ki; Âdem aleyhisselâm, Hz. Yahyâ, Hz. Yûsuf, Hz. İdrîs, Hz. Mûsâ, Hz. İbrâhim aleyhimüsselâm ile görüştim. Hepsinden ma’rifete ait bilgiler öğrendim. Her biri bana iltifat ederek: “Hoş geldin yâ Vâris-i Muhammedî” dediler. (İAA: 9, 158)

Bektaş-ı Velî’nin daha çocuk yaştayken birçok kerametleri görüldü. Birgün Lokmân-ı Perende onun yanına girdiği zaman, odayı nur ile dolu görünce şaşırdı.

Bektaş-ı Velî'nin iki yanında, Kur'ân-ı kerim okuyan iki nurani zat duruyordu. Lokmân-ı Perende onun yanına girince, bunlar kayboldu. Lokmân-ı Perende, Bektâş-ı Velî'ye bunların kim olduğunu sordu. O da: “Birisi Server-i âlem efendimiz (s.a.v.), diğeri ise Hz Ali idi.” dedi. (İAA: 10, 129)

Bir gün Lokman-ı Perende okula gelince, biri Bektaş'ın sağına, diğeri soluna oturmuş, O'na Kuran öğreten iki er gördü. Okul, yüzlerinin nuruyla nurlanmıştı. İçeri girer girmez gözden yitiverdiler. Lokman bu duruma şaşırıp kaldı; kendi kendine “acaba bunlar kimdir?”, diyordu. Hacı Bektaş mübarek ağzını açıp: “Hocam o iki nurlu kişinin kim olduğunu biliyor musun?” dedi. Lokman “öyleyse kim olduklarını bildir.” dedi. Bektaş “sağımda oturan, iki cihan güneşi atam Muhammed Mustafa; solumda oturan, Tanrı aslanı, insanların emiri Ali Murtaza idi. Biri zahir, diğeri bâtın bilgisinden söz ederek, bana Kuran'ı belletiyorlardı.” dedi. (Korkmaz, 2011: 17)

5.3.2. Rüyada Görme

Rüyaya İslami yaklaşımda dikkati çeken hususların başında Hz. Peygamber'in rüyada görülmesi gelmektedir. O'nu rüyada görmek iki şekilde olabilmektedir; birincisi hayatındaki hali, şekli ve şemali üzere görmek, ikincisi ise, hilye-i şeriflerine kısmen uyan, kısmen uymayan ya da tamamen uymayan şekilde görmektir. Her iki surette de rüya gören Hz. Peygamberi görmüştür. (Konuk, 1989: 98)

Bu motifte akla gelen Hz. Yusuf'tur. Yusuf peygamberin gördüğü on bir yıldızla güneş ve ay en çok bilinen rüyadır. Yusuf Peygamber aynı zamanda rüya yorumlayıcısıdır. Firavunun iki rüyasını ve zindandaki iki kişinin rüyalarını yorumlamıştır. Bunlar Kur'an'da şu şekildedir yer alır:

“Hani Yûsuf babasına şöyle demişti; 'Babacığım ben rüyada, gerçekten on bir yıldızla, güneş ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm.’” (Yûsuf, 12/4.)

(Bir gün) kral dedi ki: Rüyamda yedi semiz inek görüyorum ki onları yedi zayıf (inek) yiyor. Bir de yedi yeşil başak ve bir o kadarı da kuru. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız benim rüyam hakkında bana bilgi verin.” (Yusuf, 12: 43)

Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri “Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm” dedi. Diğeri “Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların

yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz” dedi. (Yusuf/36)

Kur'an'da rüya ile ilgi diğer ayetler şu şekildedir:

Hani sana “Muhakkak Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır” demiştik. Sana gösterdiğimiz o rüyayı da, Kur'an'da lanetlenmiş bulunan o ağacı da sırf insanları sınamak için vesile yaptık. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, sadece onların büyük azgınlıklarını (daha da) artırdı. (İsra/60)

“Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükafatlandırırız.” (Sâffât/105)

Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi. (Fetih/27)

İbn-i Hacer ilim tahsil etmek için evinden çıkmış, üç dört yıl ilim tahsil etmiş ama hiçbir şey öğrenememiş. Medreseden sıkılmış ve evine dönmeye karar vermiş. Evine dönerken yolda müthiş bir yağmura tutulmuş ve bir mağaraya sığınmış. Yorgunluktan uyuyakalmış ve rüyasında Resulullah Efendimiz'i görmüş. Hz. Muhammed rüyasında ona: “Ya Ahmet senin kafan o başucunda duran taştan daha mı sert?” diye sormuş. İbn-i Hacer uyandığında başucundaki taş suyun damla damla akmasıyla oyulduğunu görmüş. Bundan kendine bir ders çıkarmış ve hemen medreseye geri dönmüş. O günden bugüne insanlığa ışık tutan âlimlerden biri olmuştur. (Başarkanoğlu, 2010: 64-65)

Ali bin Alevî bin Muhammed'in pek çok kerametleri görülmüştü. Resûlullah efendimizi rüyada veya uyanırken görür, müşkül meselelerini O'na arz eder, bunları aldığı cevaba göre açıklardı. (EA, 1992: 3, 49)

Emir Sultan, Hz. Peygamber'i rüyasında görür ve bu rüya üzerine Mekke ve Medine'ye gelir. Yine Emir Sultan Medine'de kalmak niyetinde iken Hz. Peygamber'i rüyasında görür. Hz. Peygamber Emir Sultan'a Rum'a gitmesini ve oradaki ümmetini dalaletten hidayete erdirmesini, onları ıslah etmesini söyler. (Kahraman, 2009: 55)

Sarı Saltuk sık sık rüyasında Hz. Muhammed'i görür, ondan emir alır ve onun işareti ile fetih kararı verir. Sarı Saltuk, Edirne şehrini fethetme kararını Hz. Peygamberi rüyasında gördükten sonra vermiştir. Sarı Saltuk'un başka bir kerameti, rüyasında Hz. Muhammed'i gördükten sonra mezarına giderek onunla konuşmasıdır. (Uçkun, 2014: 135)

5.3.3. Sesini Duyma

Seyyid Seyfullah Kasım pederiyle beraber hacca giderken, Pederi:

-Oğlum gözünü aç! Yüce ve Kerim olan Allah Kâbe'yi bizi karşılamaya gönderdi. Hacılar arasında Allah'ın ne mübarek kulları varmış.

Derhal gözlerini yukarı çevirir. Beytullah izzet ve şerefle gökyüzünde durmaktaydı. Onlar yürüdükçe o da yürümekteydi. Babasıyla nebiler nebisinin mübarek kabrine vardılar. Peygamberler peygamberi babasına:

-Bana gel oğlum! buyurdu. (Bursalı, 1996: 2, 310-311)

Mu'înüddîn-i Çeşti Mekke'ye gitti. Mescid-i Saâdette bulunuyordu. Peygamber Efendimizin türbesinden nidâ ediliyordu.

-Mu'înüddîn'i çağırınız!

Herkes donup kaldı. (Bursalı, 1996: 2, 633)

5.4. Melek Ve Nurani Kimseler Görme

Velîler, bazı durumlarda melek ve nurani kimseler görebilirler. İncelememizde örneğine çok az rastladığımız bir motiftir.

Beyt-i Makdis'in bulunduğu yerde yayvan bir kaya vardır. Melekler bu kayaya iner ve buradan göğe yükselirler. Bu dönemde halk veba hastalığı ile uğraşır. Hazreti Dâvud, bu hastalıktan kurtulmak için, bu kayaya gelir ve dua eder. Melekler de bu duaya katılırlar. Dualar kabul olunur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 77)

Abdülehad Nuri bir hasta için şifa dilerken ellerinde bir defter ile dört kimse göründü. (EA, 1992:1, 278-279)

Bir gün Abdülhalık Gencdüvanın yanına temiz giyimli güzel sûretli bir genç geldi. Yanındaki yakını “Efendim bu gelen genç kimdi gelmesi gitmesi bir oldu” diye sordu. O da “Bizi ziyarete gelip dua isteyen bir melekti.” buyurdu. (EA, 1992: 1, 351)

Abdülkadir Geylani on yaşında mektebe giderken etrafında meleklerin kendisi ile beraber yürüdüklerini görür, onlarda “Yer açın evliyadan bir zât geliyor.” dediklerinin duyardı. (EA, 1992: 1, 383)

Ali bin Yakub anlatır; bir kere Abdülkadir Geylani hazretlerinin yanına gitmiştik. Başını eğip muraKabeye dalınca, ondan bir nurun yükseldiğini gördüm. Gözümden perde kalktı melekleri, onların teşbihlerini ve kabirdekileri, onların hallerini ve derecelerini teşbih ettiklerini gördüm. (EA, 1992: 1, 405)

El-İdrîsî hazretleri, gökyüzündeki meleklerin derecelerini ve tesbihlerini işitirdi. (EA, 1992: 3, 61)

5.5. Allah'ı Görme / Sesini Duyma

Allah'ı görebilen ya da duyabilenlerle ilgili Kur'an'da şu ifadeler yer alır:

“Hiçbir beşer için, Allah'ın, bir vahiyle veya perde arkasından konuşması veyahut bir elçi gönderip de izni ile ona dilediğini bildirmesi dışında konuşması yoktur.” (Şûra, 42/51)

Velîler Allah dostudur. Derece olarak peygamberlerden sonra gelmektedirler. Allah'ı görmek ya da onunla konuşmak önemli bir keramettir ve her velîye nasip olmaz. Fakat çok karşılaşılan bir motif değildir. Bu başlık altında akla ilk gelen hadiseler, Hz. Muhammed'in miraç mucizesi ve Hz. Musa'nın Allah ile konuşmasıdır. Bu hadiseler Kur'an'da şu şekilde geçer:

“Sâhibiniz (Muhammed Mustafâ) sapmadı ve bâtıla inanmadı. O, arzûsuna göre de konuşmamaktadır. O'nun konuşması vahiyden başka bir şey değildir. Çünkü (bildirdiklerini) O'na güçlü, kuvvetli ve üstün yaratılışlı biri (olan Cebrâîl, Rabbinin emri üzere) öğretti. Sonra en yüksek ufukta (Sidretü'l-Müntehâ'da) iken asıl şekliyle istivâ etti (doğruldu) Sonra yaklaştı ve tedellî etti. Muhammed Mustafâ ile Rabbinin) araları, iki yay arası kadar, ya da daha yakın oldu. Allâh o anda kuluna vahyini bildirdi.” (En-Necm, 2-10)

"Ne zaman ki, Musa, mikatımıza geldi, Rabbi ona kelâmıyla ihsanda bulundu. *"Ey Rabbim, göster bana kendini de bakayım sana."* dedi. Rabbi ona buyurdu ki: "Beni katiyyen göremezsın ve lâkin dağa bak, eğer o yerinde durabilirse, sonra sen de beni göreceksın." Daha sonra Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir ediverdi, Musa da baygın düştü. Ayılıp kendine gelince "Sen sübhansın tevbe ettim, sana döndüm ve ben inananların ilkiyim" dedi. (Araf/143)

Çölde nefis terbiyesi geçiren Hazreti Mûsâ, süre dolunca ailesi ile birlikte Mısır'a doğru yola çıkar. Yolda fırtınaya tutulurlar. Ateş yakıp dinlenmek ister; ancak ateşi yakamaz. Tuva vadisinde Tûr (Sînâ) dağında iken bir ateş görür. Ateş almak için oraya doğru yürür. Bunu çobanların yaktığı ateş sanar; halbu ki ateş sandığı tecelli nuru idi. Oraya gidince ateşin ağacın tepesinde olduğunu görür. Korkarak dönmek ister. Ağaçtan bir ses işitir. "Allah Ya Mûsâ, ben âlemlerin rabbi Allah'ım" der ve ona nâlinlarını çıkarmasını söyler. Mûsâ'ya elindeki asayı yere atmasını söyler, o da yapar ve asa yılan olur. Mûsâ kaçmak ister; fakat Allah ona güvende olduğunu belirtir. Böylelikle Mûsâ, Allah ile konuşan peygamberdir, Kelîmullâh sıfatını almıştır. (Onay, 1993: 300)

Abdülvehhab-ı Şe'rani anlatıyor: 1540 senesinde hacca gittiğimde, Kabe'nin altın oluğunun altında dua ederek Allahü Teala'dan ilmimi artırmasını istedim. O anda hafiften, gizliden bir ses: "sana, şimdiye kadar gelen müctehidlerin ve onlara tabi olanların sözlerini tartıp anlayan bir mizan verdim. Bu sana yetmez mi?" diyordu. Bu sese karşı: "Yarabbi! Yeter. Fakat daha fazlasını isterim" dedim. (EA, 1992: 2, 31)

Seher vaktine kadar Hak Teâlâ'nın huzurunda el pençe duran Bâyezîd tan yeri ağarırken şöyle niyazda bulunur:

"İlâhî! Biz zümre tayy-i mekân istedi, bunu onlara verdin. Ben bundan Sana sığınırım. Başka bir zümre suda ve havada yürümeyi istediler ve buna razı oldular. Onlara da bunu verdin. Ben bundan da Sana sığınıyorum. Bir başka zümre hazineler istediler ve buna razılar, Sen de bunu onlara verdin. Ben bundan da Sana sığınıyorum.

Bâyezîd bu şekilde yirmi küsur keramet saydı, sonra Hâk Teâlâ'dan nidâ geldi:

-Dile Benden dilediğini, ne istiyorsan onu sana bahşedeceğim.

Bâyezîd:

-Ya İlâhî! (Sana nazaran) güzel gördüğüm hiçbir şey görmedim ki onu isteyeyim. Yine Hâk'tan nidâ gelir:

-Benim gerçek kulum sensin, Bana Benim için dürüst olarak kulluk ediyorsun.
(Uludağ, 2017: 106)

6.BİYOLOJİK MAHİYETTE KERAMET MOTİFLERİ

Ölüyü diriltme, biyolojik mahiyette yer alan keramet motifidir. Çalışmamızda, bu motifi insanı diriltme ve hayvanı diriltme şeklinde iki şekilde ele aldık.

6.1. Ölüyü Diriltme

Kur'an ve Kitabı Mukaddes kaynaklı olan bu motifin örneklerine oldukça çok rastladık. Bu ana başlığı, insanı diriltme ve hayvanı diriltme olarak iki şekilde ele aldık.

Bu motif Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacı Sultan, Menâkıbu'l-Arifîn, Keramât-ı Ahi Evran, Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme, Saltıknâme ve Tezkiretü'l Evliya'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

6.1.1. İnsanı Diriltme

Burada akla ilk gelen Hz. İsa'nın ölüleri diriltme mucizesidir. Kur'an'da ve Kitabı Mukaddes'te yer alır. Kur'an'da şu şekilde geçmektedir:

Keza ben anadan doğma amayı ve abraşı iyileştirir, hatta Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. (Al-i İmran:3/49)

Düşün ki sen: Sen Benim iznimle anadan doğma amanın gözünü açıyor, abraşı da iyileştiriyordun. Düşün ki sen Benim iznimle ölüleri kabirden diri olarak çıkarıyordun. (Maide, 5/110)

Size çamurdan bir kuş sureti yapar ona üflerim ve Allah'ın izni ile kuş oluverir, yine Allah'ın izni ile körü ve alacayı iyileştirir, ölüleri diriltirim.” (Ali İmran/ 49)

Hız. İsa, bir gün mezarlık kenarından geçerken, kızını öldüğü için ağlayan bir kadın görür. İsa Peygamber kızını diriltir. Kız, annesiyle konuştuğundan sonra tekrar mezara girer ve ölür. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 113)

Bir gün Câbir adında bir kişi Peygamberimizi davet eder ve ziyafet verir. Ziyafetçi için oğlak kestirir. Câbir'in iki oğlu vardır. Biri oğlağın kesilişini görür ve diğerine anlatmak isterken kardeşini keser. Sonra da kendini damdan atar. İki kardeş de

ölür. Peygamber Efendimiz bunu işitince dua eder ve çocuklar dirilir. (Levend, 1984: 138)

İsrâiloğullarından biri öldürüldüğü vakit kimin öldürdüğü bilinemeyince, Musa Peygambere sorulur. O da Allah’a sığınır. Allah da bir sığır kesilmesini, onun bir parçasıyla ölüye vurulmasını, ölünün dirilip haber vereceğini bildirir. Netice de böyle olur. Dirilen cenaze, kimin katil olduğunu haber verdikten sonra, ölü haline döner. (Köksal, 2004: 2, 83-84)

Hz. Harun ölünce onu sevenler, kardeşi Hz. Musa’yı onu öldürmekle suçlarlar. Hz. Musa, Allah’tan gelen vahiyle insanları Hz. Harun’un mezarına götürür. “Ey Harun” diye seslenir. Hz. Harun ayağa kalkar. “Seni ben mi öldürdüm?” sorusuna:

-Ecelimle öldüm, diye cevap verir. Hz. Musa’nın “O halde dön ve yerine yat.” demesi üzerine Hz. Harun tekrar yerine gider ve ruhunu teslim eder. (Kazancı, 1997-b: 2, 262)

Hizmetçilerinden biri vefat edince eşi diriltilmesini talep etmiş. Şeyh Geylani, yaptığı muraKabe sonucunda Azrail’in kabzedilmiş ruhlarla beraber semaya yükseldiğini görmüş ve Azrail’den hizmetçisinin ruhunu ısrarla geri istemiş. Azrail, bunları İlâhi Emir üzerine aldığını, geri vermesinin doğru olmayacağını söyleyerek vermek istememiş. Şeyh Geylani, bulunduğu manevi makamın kuvveti ile o gün aldığı ruhların içinde bulunduğu zembili Azrail’in elinden çekip almış, bunun üzerine o gün ölen bütün ruhlar dağılarak bedenlerine geri dönmüş. Azrail, durumu Allah’a şikayet edince Allah “O, benim mahbubum ve matlubumdur. Hizmetçisinin ruhunu ona niçin vermedin? Bir ruh sebebiyle kabzettiğin ruhların hepsi gitti.” diyerek muKabelede bulunmuştur. (Baş, 2017: 180-181)

Tabakat’ül Kübra’da Muhammed Şerbini, ölmek üzere olan oğlunun ruhunu kabzetmeye gelen Azrail’e müsaade etmemiş, onu geri göndermiş: “Git Rabbine dön. Emir hükümsüzdür.” diyerek, oğlunun ruhunu vermemiştir. (Baş, 2017: 181)

Mevlana’nın hizmetinde ve kendisine çok faydası olan bulunan Hamza isimli neyzen hastalanıp ölmüş. Mevlana, defn işlemleri esnasında neyzenin evine giderek “Aziz dost Hamza, kalk!” diyerek onu diriltmiş. Neyzen dirildikten sonra ney üflemeye

başlamış, üç gün, üç gece büyük bir sema yapmışlar. Mevlana, evden ayrılınca neyzen tekrar ölmüştür. Müritlerinden bir başka dervişin ölüm haberi kendine ulaştığında da, „niçin daha erken haber vermediniz, ölmesini önlerdim.” diye cevap vermiştir. (Baş, 2017: 181)

Geylani hazretleri ölünün başucuna varıp. “Kum biiznillâh” deyince derhal mezar açıldı. Allah’ın izniyle ölü dirilip dışarı fırladı. (Bursalı, 1996: 1, 81)

Emir Sultan’ın halifelerinden Ece Sultan’a bir kişi gelir. Bu kişi, bir hocanın kızıyla yüz bin akçe mihr-i müeccel (ödenmesi sonraya bırakılan mihr) ile evlendiğini, eşinin mihri bağışlamadan öldüğünü, borcunun babasına intikal ettiğini, babasının da bağışlamaya fırsat bulamadan vefat ettiğini ve mihr borcunun hanımının iki erkek kardeşine kaldığını, söyler. O anda cemaat o kişinin techiz ve tekfin işleri ile ilgilenmektedir. Bu kisi, iki kaynının zorla kendisinden mihri almak istediklerini Ece Sultan’a anlatır. Ece Sultan da cenazenin yanına gelir ve “Ya filan karındaş!” diye üç defa seslenir. Meyyit gözünü açıp “Ne edersin Sultanım?” dediğinde, Ece Sultan. “Gel, kızının mihrini damadına bağışla.” der; ama adam bağışlamaz. Ece Sultan mübarek eliyle işaret eyler o kişi tekrar yatar, ölü olur. Bu kerameti gören oğulları, kız kardeşlerinin mihrini bağışlarlar. (Kahraman, 2009: 57)

Peygamberimiz Hz. Muhammed, Yukarı Mezapotamya’da fütuhatlar yapan Hz. Ali’den günün birinde, cennetlik ve cehennemlik birer ölüden haber getirmesini ister. Hz. Ali birinci seferde bir kabirle lisanı hali ile konuşur ve Zaloğlu Rüstem’le karşılaşır.

Onun ahvalini Hz. Muhammed’e nakleder. İkinci seferde cehennemlik biriyle konuşur. Bu defa Kara Cümcüm ile karşılaşır. Kendisine dünyadaki hayatını sorunca Kara Cümcüm: Ben dünyada çok büyük hazinelere malıktım. Bu hazinemi çok sayıdaki cariyelerimi satarak elde ettim. Bir gün her taraftaki altınların tükendiğini ancak Cümcüm Köyü’nde altının hala bulunabileceğini tahmin ederek çok güzel bir cariyemi buraya gönderdim. Tellal cariyemi satılık diye pazara çıkarınca köyden bir genç buna aşık olur. Annesinden bir altın ister. Annesi altınlarının kalmadığını ancak oğlunun aşkını da belirterek oğlunu babasının mezarına gönderir ve “oğlum, biz ölülerimizi ağzına birer altın koyarak gömerdik. Sen de git babanın mezarını aç ağzındaki altını çıkar ve gel bu güzel cariyeyi al” der.

“Bu ihbarı alınca ben bu defa çevrenin bütün mezarlarını açtım. Ölü insan kemiklerini yeryüzüne saçtım, bütün kuru kafaları parçalayarak altınları topladım. İşte şimdi bu yüzden cehennem azabı içindeyim. Bana kurtuluş yolu göster ya Ali” der.

Hz. Ali “Peki tekrar dirilir, hayata dönersen ne yapacaksın” der. Kara Cümcüm: “Ben bütün hazinelerimi insanların hizmetine harcar, onların mesken tuttıkları her eve mermer borular döşetir bu borulardan su yerine süt gönderirim.” Hz. Ali “Madem bu hizmeti yapacaksın küm (kalk) biiznillah” der ve Kara Cümcüm hayat bulur. Yetmiş bin sağım hayvanı (koyun-inek) satın alır. (Kurtoglu, 2008: 75)

Hacı Bektaş bir gün Malya Ovası’nda bir höyük üzerinde otururken aşağıdaki Tatar evlerinin arasında bir zengin çocuğunun fakir küçük bir oğlanı ceviz büyüklüğünde bir taşla kazaen öldürdüğünü görmüştü. Ölen çocuğun yakınları taşı atanın peşine düşmüş kovalıyorlardı. Korkan çocuk Hacı Bektaş’a sığınır. Kovalayanlar onu isterlerse de şeyh reddeder ve ölen çocuğun cesedini yanına getirmelerini ister. Cesedi getirirler. Hacı Bektaş onu hırkasıyla örtüp yüzüne elini sürer sürmez çocuk dirilip ayağa kalkar. (Ocak, 2017: 266)

Bir gün birisi Hz. İsa’ya gelerek ölmüş kızını diriltmesini rica eder. Şâkirtlerle birlikte topluca adamın evine gidilir. Hz. İsa içerideki kalabalığı dışarı çıkarır. Onlar kendisine gülerler. Peygamber aldırış etmeden kızın cesedinin bulunduğu odaya girer; onu elinden tutup kaldırır. Kız hiçbir şey olmamış gibi ayağa kalkar. (Ocak, 2017: 267)

Adamın biri Hz. Muhammed’e gelerek ölmüş kızını diriltirse Müslüman olacağını söyler. Peygamber adamla birlikte kabristana gider ve kızı adıyla çağırır. Kız kelime-i şehadet getirerek ayağa kalkar; adam da Müslüman olur. (Ocak, 2017: 267)

Derler ki, Konya’da bir tâun olmuş. Pîr Âbî’nin iki oğlu da tâundan ölmüş. Derken üçüncüsü de hastalığa tutulmuş. Birkaç gün yattıktan sonra o da can vermiş. Teneşire koyup yıkarlarken Pîr Âbî eve girmiş. Bir de ne görsün. Hatunu evlat acısıyla saçını başını yolup ağlıyor. Hemen dışarıya çıkmış, oğlunun cenazesi yanına gelmiş, ellerini kladırması, Tanrı’ya niyaz etmiş.

“İlâhi, İkisini aldın, üçüncüsünü olsun bize bağışla.” Sonra oğlunun eline yapışarak:

“Kalk oğul” demiş. Oğlu teneşirden doğruluvermiş. Elinden tutarak anasının yanına götürmüştü. (Önder, 1966: 91-92)

Bir şehrin halkı Sarı Saltuk’a bir ölüyü diriltirse Müslüman olacaklarını söyler. Saltuk, ben peygamber değilim ki ölüyü diri kılayım, biz diriye öldürmeyiz ölüyü de diri görürüz, cevabını verir. Kırk gün kırk gece ibadet eder. Kırkuncu gün duvar yarılr, Hızır gelir ve İsa Peygamberin duasını öğretir. Saltuk mezardaki ölüyü bu dua ile diriltir, buna şahit olan kırk bin can Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 136)

Müderriş Hasan Efendi ölen molların cenazesini teneşir üzerine yatırıp yıkamaya başladı. Bu sırada selâ veriliyordu. Minaredeki molla “Nasrûn minallahi ve fethûn garib ve beşşiril mü’miniyye” (Ya Muhammet) dediğinde cenaze teneşirin üzerinde doğrulup oturdu ve el bağladı. Ayeti Kerime bitince Müderriş Hasan Efendi cenazeye hitaben. “Yat aslanım” diyerek yıkamasına devam etti. Bu durumu gören cenazenin etrafındaki talebeler korkularından her biri bir tarafa kaçtı. (Yazıcıoğlu, 1969: 50)

6.1.2. Hayvanı Diriltme

Kur’an’da hayvan diriltme ile ilgi mucizeler Hz. İsa ve Hz. İbrahim tarafından gerçekleştirilir ve şu şekilde yer alır:

"Onu (İsa'yı) İsrailoğullarına resul olarak gönderecek o da onlara şöyle diyecektir: Size Rabbiniz tarafından bir mucizeyle gönderildim. Ben size çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapar içine üflerim, o da Allah'ın izniyle hemen kuş olur. Eğer inanmaya niyetiniz varsa, elbette bunlarda sizin için alacak dersler vardır." (Al-i İmran,3/49)

Bir zamanlar İbrâhîm de”Ey Rabbim! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster!” demişti. O [Allah]”İnanmadın mı ki?” dedi. O [İbrâhîm]”İnandım, fakat kalbim iyice yatışsın diye” dedi. O [Allah]”Hemen kuşlardan dördünü tut da onları kendine alıştır.

Sonra her dağın üzerine onlardan bir parça kıl [bırak]. Sonra da onları [kuşları] çağır, koşa koşa sana gelecekler. Ve bil ki, Allah, azîz'dir, hakîm'dir" dedi. (Bakara/260)

Kabileleri İshâk Peygamber'den mucize olarak şunları ister:

-Keçi, ceylan ve tilkinin dile gelerek onun peygamberliğine şehadet etmeleri.

-Koyunların bir anda çoğalması.

-Kurumuş hayvan derilerinin diriltilmesi.

İshâk Peygamber bu mucizeleri gerçekleştirir ve bunun üzerine hepsi imana gelir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 117)

Hiz. İbrahim Allah'ın emrini yerine getirmek üzere tavus, horoz, doğan, ve karga yakalar. Her biri İbrahim peygambere iyice alışır, o da onları diğer hayvanlardan ayırır. Bir gün hepsini de boğazlar. Daha sonra parça parça ayırır. Etlerini, kemiklerini ve hatta tüylerini birbirine katar. Tek tek ayıklanması bile imkansız hale gelen bu karışımdan avuç avuç olarak tepelere bırakır. Sonra yerine geri döner ve onları çağırır. O parçalar birden uçarak Hiz. İbrahim'in önüne kadar gelir. Her kuşa ait olan parça diğerlerinden ayrılarak bitişmeye başlar ve nihayet kesmeden evvelki halleriyle dört hayvan da karşısında hazır olur. (Kazancı, 1997-b: 1, 252-253)

Ebü'l Hüseyin Nûrî bir yerden geçerken kendisi yere düşmüş, eşeği de ölmüş bir adam gördü. Adam hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu. Ebü'l Hüseyin Nûrî ayağıyla eşeği dürttü ve:

-Çüş! Haydi kalk, yatıp uyunacak yer mi burası, dedi. Eşek derhal ayağa kalktı. Adam da yükünü yükleyip yola revan oldu. (Attâr, 2015: 582)

Bir gün Mevlânâ Abdurrahman Câmî bir dere kenarındaydı. Akıntı bir kirpi ölüsünü sürükleyerek getiriyordu. Pir hemen kirpiyi aldı. Herkesin hayretli bakışları altında kirpinin dikenli sırtını okşamaya başladı. En küçük hayat eseri göstermeyen kirpi birden dirildi. (Bursalı, 1996: 2, 621)

Bir gün Hallac'a birinin papağanın öldüğünü söylediler. Hallac ona sordu:

-Allah'ın izniyle onu dirilteyim ister misin?

-İsterim.

Parmağı ile işaret etti. Papağan canlanıp yerinden kalktı. (Camii, 2005: 298)

Fırtınalı bir günde Abdülkadir Geylani'nin meclisine bir kuş geldi ve meclisi karıştırdı. Mübarek "Ey rüzgar! Bu kuşu yakala!" buyurunca, o anda kuş bir tarafa, başı bir tarafa düştü. Sonra da Abdülkadir Geylani kuşu eline alıp bir şeyler söyledi ve kuş canlanıp uçtu. (EA, 1992: 1, 179)

Bir gün Abdülaziz Dirinî, Ali Müleyhî isimli zâtı ziyarete gider. Ali Müleyhî yemekte kızarmış piliç ikram eder. Bir müddet sonra Dirinî tekrar ziyarete gider, yine kızarmış piliç ikram edilir. Ali Müleyhi'nin karısı bu durumdan rahatsız olur. Dirinî'nin hişt demesiyle piliç canlanır ve yürüyüp gider. Sonrada "Çorba bize yeter, hanımın üzülmesin!" buyurdu. (EA, 1992: 1, 224)

Masnur Dede bir gün komşu köye ziyarete gitmiş. O evde yokken, Dede'nin çok sevdiği kuzusu ölmüş. Evdeki karısı, kızları, gelinleri ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Korkularından kuzunun öldüğünü Dede'ye söylememeye karar vermişler.

Olup bitenden gönül gözüyle haberdar olan Dede, eve dönünce, kimseye bir şey sormadan "Kuzunun ölüsünü ortaya getirin" demiş. Gelinler korku ve şaşkınlık içinde ölü kuzuyu getirmişler. Mansur Dede dua edip, kuzunun sırtını sıvazlayarak onu diriltmiş. Kuzu kalkıp koşmaya başlamış. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 300-301)

Bir gün fakir bir kadın, inağının kaybolduğunu ve kaç gündür aramasına rağmen bulamadığını söyler. Ayrıca bundan dolayı da durumun çok kötü olduğunu anlatır. Kadının haline dayanamayan Circis Peygamber, onun ineğinin ölmüş olduğunu ve falan yerde yattığını, elindeki sopayı vererek bu sopa ile ineğe vurmasını söyler. Kadın Circis'in elinden sopayı alıp tarif edilen tere gider. Ölmüş olan ineğine Circis'in verdiği sopayla vurur. İnek olduğu yerde dirilir. (Kurtoğlu, 2008: 35)

Baba İlyas'ın torunu Âşık Paşa'nın halifelerinden Ebubekir ölü arıları avucuna koyarak nefesiyle diriltmeye muktedir. (Ocak, 2017: 266)

Ebu'l –Hasan Nuri, ölmüş eşeğinden başka bir şeyi bulunmayan bir adamın ağlamasına dayanamayarak eşeği diriltmiş ve adamı sevindirmiştir. (Ocak, 2017: 267-268)

Ol vakit Bahaddin Baba, Kerbela'ya nazar kıldı: gördüler ki bir geyik kuzusu meleyerek doğruca Bahaddin Baba'nın önüne geldi. Allah'ın izniyle dile gelen kuzu:

-Beni kurban eyle, evliyaların kursağına nasip olayım, dedi.

Ol vakit Bahaddin Baba hemen tedbir alıp, kuzuyu kurban eyledi. Yine aynı şekilde ateşsiz ve susuz olarak kuzuyu pişirdi. Ve “Bismillahimin evvelîni ve ahirini” deyip, ortaya getirdi. Doksan bin evliyaya taksim edip yedirdi. Hepsi doydular. Ondan sonra evliyalar nazar edip gördüler ki, kuzu tamam duruyor. Bahaddin Baba, geyik kuzusuna dua eyledi. Kuzu dirilip Kerbela çölüne doğru gitti. Bu hadiseden sonra Bahaddin Baba'ya mürid oldular. (Özen, 2001: 16)

Garip Musa, Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya gelirken Alan Yazısı'nda bir Ermeni kalaycıya rastlar. Ermeni, Garip Musa'nın tahta kılıcı ile alay eder. Musa da tahta kılıcı ile Ermeni'nin eşeğini ikiye doğrar. Eşeğini yitiren kalaycı ağlayıp sızlanmaya başlar...Söylediği sözden pişmanlık duyar. Garip Musa'ya yalvarır. Seyyit Garip Musa da kalaycının haline acır, Allah'a dua eder. Eşek sırtındaki yük ile dirilip ayağa kalkar. O vakitten beri Ermeni kalaycılar hangi köye gitseler, Garip Musalı var mı, diye sorarlar. Garip Musa Ocağı'ndan gelenlerin bakırlarını akçe/para almadan kalaylarlar. (Özen, 2001: 63)

Baba Mecnun adında İranlı bir şeyh müritleriyle (Rum) Anadolu diyarına gelip Sultan Şucâüddîn'e mürid olmak ister. Ancak daha önce onu bir tecrübe etmeyi de gönlünden geçirmektedir. Bu maksatla bir oğlak kılığına girer. Sultan adamlarına emrederek onu kestirir; derisini yüzdürüp kafasını ayırdıktan sonra etini bir kazanda pişirtir. Pişen et topluca yenilip bitince, geri kalan kemikler bir yerde toplanır. Baş ve deri getirilip üzerine bırakılır. Bu iş olur olmaz oğlak dirilir ve hemen arkasından yeniden insan şekline döner. (Peker, 2015: 211)

Şah Abbas, mehdini işittiği Şeyh Abdurrahman'ın gerçekten ermiş olup olmadığını anlamak için bir denemeye girişir. Bir kuzu kestirip kızarttırır; kuzunun

büyükliğünde bir de köpek kızarttırır. Her ikisini de tepsiye koydurup Şeyh'e gönderir. Şeyh tepsi üzerinden kuzuya ait olan parçayı alır diğerini de Şah'a geri götürmelerini söyler. Elçi onu da alması için ısrar edince, Şeyh de köpek etine yüksek sesle:

“Oşşşt!” der. Köpek hemen eski haline gelir havlayarak kaçmaya başlar. (Sakaoğlu, 2011: 133-134)

6.2. Kemiklerden Diriltme

Şamanizm kaynaklı inanç motiflerinden olan kemiklerden diriltme motifi örneklerinde, velînin keramet gücünün sınanması sonucu, kendisini ispatlamak zorunda kalması neticesinde gerçekleştirdiği görülür.

Aralarında Türkler'in, Moğollar'ın, Finoğurlar'ın ve Laponlar'ın bulunduğu bazı kavimlerde kemik, saygı duyulan bir nesne olarak telakki edilmiş ve avlanan hayvanların eti yenildikten sonra kemikleri titizlikle korunmuştur. Bu telakkinin temelinde yeniden dirilişin kemikler sayesinde meydana geleceğine dair olan inanç yatmaktadır. Kemiklerden dirilme inancı Hristiyanlarda ve iptidai kavimlerin inançlarında da mevcuttur. Yeniden dirilişin kemikler sayesinde olacağına dair inancın etkisiyle olmalı ki, Türkler ve bazı başka kavimlerde kemik saygı duyulan bir nesne olarak telakki edilmiş ve avlanan hayvanların eti yendikten sonra kemikleri titizlikle korunmuştur. Bir Gagauz efsanesine göre Hz. Âdem, oğullarını evlendirecek bir kız temin etmek maksadıyla bazı hayvanların kemiklerini bir araya toplamış ve Allah'a dua ederek kemiklerden kızların yaratılmasına sebep olmuştur. (Ocak, 2017: 170-171)

Bazı destanlarda da kemiklerden diriltme motifi yer alır örneğin, Altay Türklerinden derlenmiş olan Alıp-Manaş'ta, Kozı Körpeş-Bayan Sulu destanının Altay varyantlarından olan Kozın-Erkeş'te, destanın bazı Kazak varyantlarında, Altay ve Hakas Türkleri arasında yaygın olan Altay-Buuçay'ın Altay varyantında ölüp dirilme motifi yer almaktadır. (Aça, 2002: 75-85) Ayrıca Eliade, avlanan ya da evcilleştirilen hayvanın ölünce kemiklerinden tekrar doğabilmesinin, Sibiryada dışında başka yerlerde rastlanan bir inanış olduğunu ifade eder. (Eliade, 1999: 213)

Üzeyr Peygamber bir gün harap bir kasabaya gelip yüzyıl kadar bir uykuya dalmıştır. Yüzyıl kadar sonra uyandığında ancak kısa bir süre uyuduğunu sanmıştır.

Fakat beraberindeki merkebini aradığında yerinde bir yığın kemik görmüş ve Allah'ın kendisine bir ibret dersi vermek istediğini anlamıştır. Cenab-ı Hak kudretiyle hemen kemikleri birleştirmiş ve merkebi yeniden yaratmıştır. (El Bakara/259)

Ubey bin halef adlı inatçı bir müşrik vardır. Öldükten sonra dirilmeyi inkar etmektedir. Bir gün eline bir kemik parçası alır, iyice ufalar ve Hz. Peygamber'e döner: "Allah'ın bu çürümüş kemikleri tekrar dirilteceğine mi inanıyorsun?" der. Peygamberimiz: "Evet" der"Seni de diriltecek ve cehenneme sokacak." Bunun üzerine şu ayetler iner:

"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü o her türlü yaratmayı gayet iyi bilir." (Yâsîn, 36/78-79)

Yavuz Selim, 1514 yılının Temmuz ayında Çaldıran seferine çıkmıştır. Sivas'ın Suşehri ilçesi yakınlarına geldiği zaman, yorgun ordusuna burada kısa bir mola vermeyi düşünür. Tam bu sırada, yaşlı bir çobanın koşa koşa yanına gelmekte olduğunu görür. Atının dizginini çekerek: "Merhaba Çoban Baba, bu telaşın nedir", diye sorar. Çoban, selamı selamla karşılar:

-Sulağımıza hoş geldiniz, Sultanım. Görüyorum ki yorgunsunuz ve açsınız. Bu fakire konuk olursanız gönül alırsınız, der. Yavuz cevap verir:

-Ben tek başıma değilim ki Çoban Baba, ardımda koca bir ordu var. Çoban, tevekkülle boynunu eğer:

-Allah kerim...Hele siz bir mola veriniz; konuk kısmetiyle gelir. Yavuz:

-Bunda bir hikmet var, diyerek atından iner. Bir akarsu kenarına çadırlar kurulur, mola verilir.

Çoban; sürüsünden dört koç seçerek keser, derisini yüzer, kazanlara doldurur. Az sonra da sofrayı hazırlar. Sultanı ve ordusunu buyur eder:

-Buyurunuz, yalnız bir şartım var. Yemek yerken kemikleri atmayınız.

Yenilir, içilir. Sofradan bereket taşar, boşalan kazanlar yeniden dolar. Yemekten sonra kemikleri toplayan çoban; bunları derilere doldurur, bir dua eder. Boynuzlu dört koç silkelenerek ayağa kalkar. Koşarak sürüye karışır. Ama bir tanesi topallar. Çoban:

-Sultanım bir kemik eksik, koç bunun için topallıyor, der. Yavuz koynundan bir aşık kemiği çıkarır.

-İşte şu kemik...Seni denemek istedim. Sen gerçek bir erensin. Sen sürünün çobanısın, ben de Türklerin çobanıyım, der. Çoban Baba'ya iltifat eder. Çoban Baba da:

-Zafer senindir Sultanım! Haydi yolun açık olsun, der ve Padişahı uğurlar. (Demir, 2013: I, 84)

Rivayete göre, Amasya padişahı Zeynel Abidin'in elik keçisi ile tarla koştuğunu ve geyik sağdığını duyunca zaptiyeleri, Eliktekke Köyüne gönderir. Padişah Zeynel Abidin'i yanına çağırır. Zeynel Abidin zaptiyelerle gidip padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder. Ve zaptiyelere:

-Siz önden gidin, ben arkanızdan gelirim, der. Bunun üzerine zaptiyeler yola çıkarlar. Hatunpınar'ı denilen yere vardıklarında, Zeynel Abidin'in burada namaz kıldığını görürler. Zeynel Abidin selam verir ve zaptiyelere tekrar:

-Siz önden gidin ben gelirim, der. Zaptiyeler yola devam ederler. Zaptiyeler, Ferhatarası denilen yere vardıklarında, Zeynel Abidin'in yine namaz kıldığını görürler. Bunun üzerine zaptiyeler şaşakalırlar. Gidince durumu padişaha anlatırlar.

Dede yanına ulaştığında padişah, bir mucize göstermesini söyler. Bunun üzerine Zeynel Abidin, padişahın yarın sabah tellal bağırmasını ister. Padişah, bu teklifi kabul eder. Sabah olunca kimsenin dışarı çıkmaması için tellallar duyuru yaparlar. Sabah erkenden altı saatlik yoldan keçilerin ve geyiklerin tepeden aşağıya indiğini görürler. Zeynel Abidin, bunlardan bir tanesini keserek Amasya ahalisine yedirir. Zeynel Abidin geyiğin etini yiyenlere geyiğin kemiklerini derinin içine koymalarını söyler. Yemek sonunda dua yapılır. Duadan sonra"amin" demesiyle geyik canlanır. Fakat geyik düzgün yürüyememektedir. Padişah bunun sebebini sorar:

-Arkadaşlardan birisi aşık kemiğini sakladı da ondan, der. Bu mucizeleri gören padişah ondaki kerametleri anlar. (Demir, 2013:I, 106-107)

Bir kadın Abdülkadir Geylani'ye çocuğunu getirip: "Oğlum seni çok seviyor. Ben, Allah rızası için oğlumdaki hakkımdan vazgeçiyorum. Onu sana verdim." dedi. Abdülkadir Geylani çocuğu kabul etti. Ona nefsiyle mücadele ve tasavvuf yoluna girmeyi emretti. Aradan zaman geçtikten sonra anası oğlunu ziyarete geldi. Oğlunu açlıktan ve uykusuzluktan zayıflayıp sararmış gördü. Bunun üzerine Abdülkadir Geylani'nin huzuruna geldi. Bu sırada Abdülkadir Geylani'nin sofrada tavuk yediğini gördü. Mübarek'e: "Sen kendin tavuk eti yiyorsun, benim evladım arpa ekmeği yiyor." dedi. Bunun üzerine Abdülkadir Geylani hazretleri elini o kemiklerin üzerine koydu ve "Çürümüş kemikleri dirilten Allah-u Teâlâ'nın izniyle kalk!" dedi. Tavuk gıdaklayarak kalktı. Sonra Mübarek kadına dönerek: "oğlun böyle olduğu zaman dilediğini yesin!" buyurdu. (EA, 1992: 1, 179)

Avni Şih, köyünden uzakta bir yere misafir olur. Ev sahibi misafirini en iyi şekilde ağırlamak için henüz süt emen kuzulardan birini keser ve Şih'a ikram eder. Sofra kurulup sohbete başlayınca, dışarıdan kuzusu kesilen koyunun melemeleri duyulur. Koyunun melemesinin sebebini öğrenen Şih, kuzunun bütün kemiklerinin toplanıp getirilmesini ister. Kemikler gelince Avni Şih, ev sahibini odadan çıkarır. Allah'a yalvarıp, dua eder ve kuzuyu diriltir. Ancak kuzu topallayarak yürür. Sebebi ise ayak kemiklerinden birisi bulunamamıştır. (Karadavut, 1992: 254)

Anlatıldığına göre, Baba Mecnun adında İranlı bir şeyh müritleriyle Rum (Anadolu) diyarına gelip Sultan Şucâuddîn'e mürid olmak ister. Ancak daha önce onu tecrübe etmeyi de gönlünden geçirmektedir. Bu maksatla bir oğlak kılığına girer. Sultan adamlarına emrederek onu kestirir; derisini yüzdürüp kafasını ayırdıktan sonra etini bir kazanda pişirtir. Pişen et, topluca yenilip bitince geri kalan kemikler bir yerde toplanır. Baş ve deri getirilip üzerine bırakılır. Bu iş olur olmaz oğlak dirilir ve hemen arkasından yeniden insan şekline döner, Baba Mecnun olur. Bu kerameti gören Baba Mecnun derhal müridliği kabul eder. (Ocak, 2017: 171)

IV.Murat'ın Bağdat seferi sırasında Adıyaman'a geldiğinde, Şeyh Abdurrahman El-Erzincanî kendisini ordusuyla birlikte misafir etmek ister. Padişah daveti kabul eder.

Şeyh, cami önündeki bulgur sokularına üç beş kilo arpa ve üç beş balya samanı besmele ile koyar: “Bütün askerler hayvanlarının yemlerini buradan temin etsinler.” der. Ordunun bütün atları doyduğu halde ne arpa eksilir ne de saman.

Şeyh’in küçük bir kazanda pişirdiği yemek de bütün askeri doyurduğu halde benzer şekilde hiç eksilmemiştir. Padişah sofrasına gelince; Şeyh, oracıkta bulunan bir kuzuyu kestirir, pişirttirir ve padişahın huzuruna çıkarır. “Padişahım etini yiyin, kemiğini kuzunun postunun içine koyun.” der. Azaplardan biri: “Bakâlim ne olacak?” diye ayak kemiklerinden bir tanesini saklar. Yemek yedikten sonra Abdurrahman El-Erzincanî kalkar, kemikleri postun içine düzer ve postu örter. Elindeki çibukla posta vurunca, kuzu kalkıp melemeye başlar. Ancak bir ayağı topaldır. Bunu gören padişah neden topalladığını sorunca, Şeyh: “Ayak kemiklerinden biri eksikti.” der.

Padişah Şeyh ile birlikte orduyu teftişe çıkar. Şeyh’e: “Allah Bağdat’ın fethini bize nasip eder mi?” diye sorar. Şeyh: “Asker bitini temizlemez, atlar tersini yerse zafer kazanılmaz.” der. Bunun üzerine derhal asker temizlik bakımından geçirilir, yeni elbiseler giydirilir. Atların bakımı yapılır. Birkaç gün sonra yeniden teftiş yapıldığında, şahlanmış atlar ve gürbüz askerler görülünce Şeyh: “Bağdat’ı inşallah alacaksınız, yalnız askerinden Genç Osman şehit olacak.” der. Şeyh’in dedikleri gerçekleşir. (Tozlu, 2013: 82)

6.3. Kısır Yahut Yaşlı Kadın Ve Erkeği Çocuk Sahibi Yapma

Velî genelde kendisinden istenen talebi geri çevirmez. Çocuğu olmayan kısır ya da yaşlı kişileri onların isteği doğrultusunda çocuk sahibi yapar. Bu motifin örneklerine çok az rastladık.

Bu motifte akla gelen ilk örnek Hz. Zekeriya’nın kısırken çocuk sahibi olma hadisesidir. Bu mucize Kur’an’da şu şekilde yer alır:

Dedi ki: “Rabbim, bana gerçekten ihtiyarlık ulaşmışken ve karım da kısırken nasıl bir oğlum olabilir?”. “Böyledir” dedi”Allah dilediğini yapar.” (Al-i İmran / 40.

Muhiddin Arabî’nin doğuşu:

Mehmed bin Ali'nin çocuğu olmuyordu. Abdülkadir Geylani hazretlerinin huzuruna çıkarak kendisinden dua istedi. Geylani hazretleri:

-Sırtını sırtıma daya öyle kal! buyurdu. Ey Mehmed. “şimdi gidebilirsin. Doğacak çocuğun adını Muhiddin koy!”

-Nice zaman sonra bir oğlu oldu ve adını Muhiddin koydu. (Bursalı, 1996: 1, 127-128)

Velâyetnâme’de Sultan İbrahim’in yirmi dört yıl çocuğu olmaz. Tavsiye üzerine fakir, miskin, âlim, hafız, derviş ve kâmil insanlardan oluşan bir meclis kurar. Kur’an okunur ve dua edilir. Sultan onlara hadsiz gümüş ve altın dağıtır. Evladı olması için dua eder ve o gece hanımı hamile kalır. (Duran, 2007: 74)

Hacı Bektaş Velî, çocuğu olmayan kadınların çocuğunun olması için buğday ve mercimek tanelerini yemelerini, bunlardan çocukları olacağını söyler. Fakat bunun için üç şart koşar. Bunlardan sonuncusu hamilelik esnasında bir çeşit şükür vesilesi olarak evliyaya adak adayıp vermeleridir. (Duran, 2007: 265)

Talebesi şöyle anlatır:

Çocuğu olmayan bir kadın hocamdan şifa istedi. Hocam abdestini tazeledi ve iki rekât namaz kıldı. O kadına çocuk vermesi için Allah-u Teâlâ’ya dua etti. Sonra bana dönüp: “Allah-u Teâlâ’ya, o kadına çocuk vermesi için arz-ı hacette bulundum. Duamın kabul olduğuna dair alametleri gördüm. İnşallah çocuğu olacaktır.” buyurdu. Daha sonra hocamın buyurduğu gibi Allah-u Teâlâ, o kadına bir oğul verdi ve çok yaşadı. (EA, 1992: 1, 68)

Babası, Abdullah Aydesüs doğmadan önce Allah-u Teâlâ’ya kendisine sâlih bir evlat vermesi için yalvarırdı. Evine sohbet için birçok velî gelirdi. Onlar da dua edince, o sırada gaipten bir ses duyuldu. Bu ses: “Dua kabul oldu, istediğiniz olacak.” diye yankılanıyordu. (EA, 1992:1, 80)

Kadın bir gece rüyasında ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar görür. Bu zat kadına:

- Kızım Fatma, Allah sana bir erkek çocuk verecek; bu çocuğun yaşaması için Zeyne’ye gelip türbeyi ziyâret edecek, kurban kesip dağıtacaksın. Çocuğun doğduktan

sonra onu buraya getirip yıkayacaksın, yedi sene saçını kesmeyeceksin. (Erol, 1996: 122)

Hacı Bektaş Velâyetnamesinde, velînin kendisi üzerine cereyan eden ilk keramet onun doğumu ile ilgilidir. Yirmi dört yıl çocuğu olmayan Sultan İbrahim, yanındaki büyükler ve beylerinin tavsiyesi üzerine bir hafta boyunca, âlimlere ve hafızlara, kuran okutur. Dervişler fukaralar dua eder. Sayısız altın ve gümüş sadakalar dağıtır. Allaha, bir evlat vermesi için dua edilir. Sultan İbrahim: “Ya Rabbi bana kendi katından temiz bir soy bahşet, doğrusu sen duayı işitirsin” diye dua eder. (Kuran, Al-i İmran, 38.Ayet) Bunun üzerine Hatem Hatun hamile kalır. Dokuz ay tamam olur. (Gölpınarlı, 1995: 3-4)

Sanem denilen şehre geldiğinde bir kadın Elişa’ya yiyecek verir. Bu kadın kocasına Elişa’nın bir Allah adamı olduğunu ve kendileriyle birlikte oturmasını teklif etmesini söyler. Kocasını kabul eder ve Elişa’yı davet eder. O günden sonra Elişa bu karı koca ile birlikte ikamet etmeye başlar. Aradan uzun zaman geçer. Karı kocanın çocukları olmamaktadır. Onların buna üzüldüklerini gören Elişa, bir gün kadını çağırarak bir yıl sonra bir oğlu olacağını müjdelar. Gerçekten bir yıl sonra kadın bir oğlan çocuğu doğurur. (Ocak, 2017: 270)

Köprücük Köyü’nde yaşayan, Yaşar Sofu’nun bütün çocukları doğar doğmaz ölüyorlarmış. Karısının doğumu yaklaştığı zaman, Yaşar Sofu eşine “Hanım bir niyaz pişir, Dağcılardaki pirlarimizi ziyarete gidip hayır dualarını alâlim; belki bu sefer doğacak çocuğumuz yaşar.” der. Karısı da kabul eder. O gece Yaşar Sofu’ya biri “Niyazının alıp sana daha yakın olan Seymomın’a niçin gitmiyorsun da, ta Dağcılar’a gidiyorsun. Al niyazını komşun olan Seymomın’a git.” der. Sabah olunca rüyasına eşine de anlattıktan sonra, niyazlarının alıp Seymomın’a giderler. Ağlayıp, sızlayıp dua edip evlerine dönerler. Komşuları eşini doktora götürmesini söylerler. Bütün bu baskılara rağmen Yaşar Sofu, eşini doktora götürmeye razı olmaz. “Biz Seymomın’a gittik, bizim doktorumuz o, şifamızı o verecek.” deyip eşini doktora götürmeyip bekler. Zamanı gelir ve kadın doğum yapar. Nur topu gibi bir oğlu olur; bundan sonra doğan bütün çocukları da yaşar. Çift bunu, Seymomın’ın bir kerameti olarak kabul edip, kurban keserler. (Yalçınkaya, 2008: 129-130)

6.4. Hastalıkları İyileştirme

Velî, yardıma ihtiyacı olana her zaman yardım eder. Şifa arayan hastalara da ihtiyaç duydukları anda yetişir. Onların tek duaları bile hastaların şifa bulmaları için yeterlidir. Kur'an, Kitabı Mukkades ve şamanizm kaynaklı inanç motiflerinden olan hastalıkları iyileştirme örneklerine oldukça fazla rastladık.

Ateşperestlerde yekamuş adlı şamanlar olmuştur; onların fonksiyonu tamamen vecd sisteminin merkezi olan dinî inançların alanıyla bağlantılı olmamıştır. Yekamuş, ruhlar tarafından “çağrılmış” kişidir, aynı zamanda bu çağrı hayal ve rüyalarda ortaya çıkıyor; çağrı kabile hastalığı olarak hissediliyor. Yekamuşun başlıca görevi hastaları tedavi etmektir: O, hem üfürükçülerin bu yöntemlerini (hastalığı vücuttan. “taş”la vb. çıkarma) kullanıyor hem de monoton şarkı, vücudun ritmik ve tamamen hızlandırılmış hareketleriyle kendini en uç seviyedeki coşku hâline getirme gibi tipik şamanik metotları uyguluyor. (Tokarev 2014: 55)

İnan, velîlerle benzer özellikler gösteren kamların hastalıkları iyileştirme özelliklerine dikkat çeker. “Kam yalnız din adamı değil, aynı zamanda tabip, üfürükçü vazifesini de görüyor. İslam devrinde bile Kam tabiplara rakip olmuştur.” (İnan, 1976: 54) Yeryüzünde bulunan kötü ruhlar insan vücuduna girerek iç organları yemek ya da insan ruhunu çalıp yeraltına götürmek suretiyle insanı hastalandırır. Birinci durumda şaman ruhla anlaşmaya çalışır ve bazen ruhu bir hayvanın vücuduna girmeye ikna ederek hastanın iyileşmesini sağlar. İkincisinde ise şaman yer altı dünyasına inerek hastanın ruhunu çalan kötü ruhları bularak onlarla anlaşır ve şartlarını yerine getirerek çalınan ruhu geri getirir. (Eliade, 1999: 214)

Türk Şamanlarının en önemli vazifelerinden birinin de ayinler yaparak hastaların vücuduna giren cinleri ve kötü ruhları kovmak olduğu biliniyor. Şamanizm üzerinde çalışan araştırmacıların tespitlerine göre, hastaları tedavi etmek Şamanlığın ana görevlerindendir. Bunun için birtakım usuller uygulanır. (Ocak, 2017: 148) Bununla ilgili olarak, şamanlarda şahit olunan durum şu şekilde anlatılır: Aşiyaktu'daki Kara-Mamak ayılında bir kadın hasta yatmaktaydı; körmösler ona göz ağrısı hastalığı göndermişlermiş. Bizim de hazır bulunduğumuz bir ayin sırasında genç şaman Tekebey

onun sağığına kavuşması için dua edip körmös Ondiyek’e merhamet dileğı ile kurban kesti. (Anohin, 2006: 29)

Bu motifle ilgili Kur’an’da geçen mucizeler şöyledir:

“Size çamurdan bir kuş sureti yapar ona üflerim ve Allah’ın izni ile kuş oluverir, yine Allah’ın izni ile körü ve alacayı iyileştirir, ölüleri diriltirim.” (Ali İmran/ 49)

Beyt-i Makdis’in bulunduğu yerde yayvan bir kaya vardır. Melekler bu kayaya iner ve buradan göğe yükselirler. Bu dönemde halk veba hastalığı ile uğraşır. Hazreti Dâvud, bu hastalıktan kurtulmak için, bu kayaya gelir ve dua eder. Melekler de bu duaya katılırlar. Dualar kabul olunur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 77)

Bir rivayete göre İlyas peygamber bir seyahatinde bir köyde ihtiyar bir kadının evinde kalır. Kadının oğlu Elyesa hastadır. Hazreti İlyas’ın duası ile genç şifa bulur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 78)

Eyüp Peygamber yıllarca hastalık içinde yatmıştır. Ona inananlardan bazıları Allah’ın ondan vazgeçtiğini düşünürler. Bunu duyan hazreti Eyüp Allah’a şifa için dua eder. Allah. “Ayağını yere vur. İki su çıkacak. Biri ile yıkan, birini iç.” der. Eyüp Peygamber tüm dertlerinden kurtulur. Ayrıca kaybettiğı zenginliğine ve ailesine kavuşur. (Levend, 1984: 116)

Bir rivayete göre; şeytanın üfürüğü ile Hazreti Eyüp’ün tüm vücuduna kurt düşer. Yere düşen kurtları toplayıp vücuduna koyacak ve halinden hiç şikayetçi olmayacak kadar sabırlıdır. Ancak kurtlar yüreğine ve diline doğru ilerleyince, Allah’a zikretmesine engel olmasın diye Allah’a dua eder. Allah yerden su çıkartarak o su ile sağığına kavuşturur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 80)

Hız. İsa, sonradan kör olmuş veya anadan doğma kör olanların gözlerini açar. Bunu yaparken de elleriyle, kör olan gözleri okşardı. Aynı zamanda elleri ciltteki leke hastalıklarına da iyi gelir. Ona. “Mesih” denmesinin sebebi, hastalara şifa için elini sürüp, hasta organlara meshetmesindendir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 115)

Gözü oyulmuş birisi Hz. Muhammed'e gelir ve şifa diler. O da bir toprak parçasını, tükürüp çamur haline getirdikten sonra, gözüne koyar ve göz hemen açılır. (Levend, 1984: 139)

Oğlu Yusuf'u kaybettiği için ağlamaktan kör olan Yakup Peygambere Hz. Yusuf gömleğini yollar. Getirilen gömleği gözlerine sürmesiyle gözleri görmeye başlar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 231)

Bu motif Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Kaygusuz Baba, Vilâyetnâme-i Otman Baba, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu'l-Arifin, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî, Menâkıb-ı Eşrefzâde, Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî ve Tezkiretü'l-Evliya'da bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Sultan Baba, bir gün, zaviyesine uğrayanların, yoldan gelip geçenlerin ve köy halkının yemesi için küçük bir kazan pilav pişirtir. Gelenler arasında dişi ağrıdığı için pilavı yiyemeyen bir adam vardır. Sultan Baba, parmağını adamın ağrıyan dişinin üzerine koyar ve ağrı hemen kesilir. Pilav, onca insan tarafından yenmesine ve birçok kişiye de dağıtılmasına rağmen hiç bitmez. (Altun, 2008, 177)

Mağara içinde Allah'ın has bir kulu vardır. Yılda bir kere mağaradan çıkar. Bütün hastalar duasıyla şifa bulur, derler. Zûnun hazretleri bekler ve sonra da adam dışarı çıkarak hastalara şifa verir. (Bursalı, 1996:1, 64)

Bir gün Geylani hazretleri yolda giderken birisi ona seslenir “ Gel beni oturt” der. Yanına varıp o hasta adamı oturtur. Birden o mecalsiz solgun yüzlü adamdan eser kalmaz. Yanaklar altın başaklı laleler gibi kızarır ve yüzünde nurlar nokta nokta oynar. Geylani'ye “ Ey apaydın pir beni tanır mısın?”

-Hayır tanımam! Buyurdu.

-O halde tanı ben senin mukaddes ceddinim yüce Allah senin bahtiyar vücudunun bereketiyle ihya etti. Sen bundan böyle “Muhyiddin'sin” der. (Bursalı, 1996: 1, 80)

Ebu'l Hasenü'l Harkani hazretlerinin müridlerinden bir tanesi fena bir sanıcının pençesine düştü. O kadar müthiş bir ağrı ile kıvranıyor, başına topraklar saçıyordu. Onu

zamanın en iyi tabiplerine götürdüler çare bulamadı. Hoca hazretlerine durumu bildirdiler. O da:

-Benim pabuçlarımı ağrıyan yerin üzerine koyun!

Bunun üzerine hasta iyileşti. (Bursalı, 1996: 1, 291)

Abdülehad Efendi'nin yanına hasta olan oğlu için şifa ve dua dilemeye bir adam geldi. Abdülehad hazretleri iki rekât namaz kılıp muraKabeye vardı. Sonra adama oğlun sapasağlam evde dolaşiyor dedi. Gerçekten adam eve gittiğinde oğlunu sapasağlam buldu. (EA, 1992: 1, 278)

Sultan Veled'in oğlu Arif çocuk yaştayken bir hastalığa tutulur. Tabipler çare bulamaz, sararıp solar. Çocuktan ümidi keserler. Dedesi Mevlana Hazretleri çocuğu kucağına alır ve çocuğa ızdırap veren derdin üzerine enine ve boyuna çizgiler çektir. "Aklı olana bu işaret yetişir" diye yazdı.

İşte o an ölümle pençeleşen çocuk ansızın gözlerini açtı. (Bursalı, 1996: 2, 255)

Mahmut Çelebi şöyle anlatır:

-Oğlum felaket derecesinde bir hastalığa yakalandı. Hekimler çare bulamadı. Nabzı arada atıyordu. Ölü gibi aç susuz yatıyordu. Emir Ahmed-î Buharî Hazretleri geldi. Bir taraftan Kur'an'dan ayetler okuyor, bir taraftan da hasta çocuğa bakıyordu. Allah'a el açıp dua ettiler. Ölü gibi yatan hasta çocuk birden gözlerini açtı ve doğrulup kalktı. Hastalıktan eser kalmadı. (Bursalı, 1996: 2, 352)

Mevlana Pir Ali anlatıyorlar:

-Zevcem hamileydi. Hamileliği dördüncü ayındaydı. Çocuğu düşürmek istiyordu. Herşeyi yaptı. Çocuk düşmedi ama kendisi hastalandı ve yataklara düştü. Herkes ölecek diye başını bekliyordu. Hemen Mevlana Sadeddin Hazretlerinin huzuruna gittim ve olayı anlattım. O da:

-Git o zâlim zevcene söyle: Bu işi filan tarihte yine işlemiştin o zaman seni affetmiştik. Şimdi de affediyoruz. Bir daha olursa affetmeyiz!

Hemen eve koştum. Ölüm döşeğinde bıraktığım zevcem iyileşmişti. (Bursalı, 1996: 2, 415)

Fudayl Hazretlerinin bir oğlu vardı. Can gözü marifet sürmesi ile sürmelenmiş bulunuyordu. Bir gün fena halde hastalandı. Şeyh Hazretleri:

-Ya Rabbi, sana olan muhabbetimin hürmetine oğlumun ızdırabını dindir.

O lâhza o çocuğun ızdırabı dindi. Ve hastalığı şifa buldu. (Bursalı, 1996: 2, 476)

Hoca Ahmed Yesevi bir gün köylerden birine uğradı. Hava çok sıcaktı, Hoca eşiği üzerinde kat ettiği uzun mesafeli yolculuktan dolayı yorulmuştu. Bir çiftçinin evine misafir oldu. Tesadüf bu ya, çiftçinin eşi bu sırada doğum sancıları çekiyordu ve ızdırabı çoktu. Çiftçi Ahmet Yesevi'den bu konuda dua etmesini istedi. Hoca bir dua yazdı, kadının beline bağladılar ve hemen doğum gerçekleşti. (Demirci, 2011: 105)

Emir Sultan Bursa'ya geldiğinde Yıldırım han Macaristan seferindedir. Muharebeler çok şiddetli geçer. Askerden çok yaralananlar vardır. Bu arada nur yüzlü bir genç canla başla onların yaralarını sarmak için koşturup durur. Onlara şifa için dualar eder. Padişahın da bir yarası vardır. Bu sevimli gence seslenir: Hey yiğit, benim kolumdaki yarayı da sarıver!" Emir Sultan Yıldırım'ın yarasını sarar, askerlerin arasında kaybolur. Hikmet-i Hüdâ onun sardığı yaralar umulmadık çabuklukla iyileşir.

Aynı seferde bir kalenin fethinde Osmanlı askerleri hayli zorlanır. Sultan neredeyse ümidini kesmek üzereyken, birden kale kapısının açıldığını görür. Kapıyı açan o nur yüzlü gençtir. Derhal hücum emri verir, kale fethedilir. Genci aratırsa da bulamazlar. Bursa'ya dönünce anlar ki o genç Emir Sultan'dır. (Demirci, 2011: 185)

Tokat Kalesi, Rumîlerin elinde bulunduğu zamanlarda kral, Has Dağı'nın eteklerinde bir yabancıнын dolaşmakta olduğunu görür. Yabancıнын araziden çıkması için birini gönderir.

Giden kişi, başı sarıklı Ahi Paşa'yı abdest almak için yerde su ararken görür. Kralın emrini söyler, ancak bir cevap almadan geri döner. Bu duruma öfkelenen kral, emrini ikinci kez Ahi Paşa'ya iletir. Ahi Paşa, gelen adama bu defa parmağı ile işaret ederek:

-Git, kralına söyle, benimle uğraşmasın. Sonra onun iki gözünü de kör ederim, der ve asasını yere vurduğu gibi oradan su çıkar. Ahi Paşa abdest alıp namaz kılmaya koyulur. Adam da kralın huzuruna geri döner.

Kralın huzuruna çıkar, bakar ki iki gözü birden kör olmuş. Yardımcısı, olanları anlatır ve kral, Ahi Paşa'nın evliya olduğunu anlar. Bu sefer de rica edip gözünü açması için adam gönderir. Ve Ahi Paşa'yı sarayına davet eder.

Kral, sarayda adamlarından su ister. Ahi Paşa koşup krala su getirir. Kral suyu içince içine bir ferahlık gelir. Sonra bir bardak daha ister. Yine Ahi Paşa koşup su getirir ve kral, suyu içince kör olan iki gözü birden açılır. (Demir, 2013: I, 49)

Eski zamanlarda yaşlı bir kadın, konuşamayan oğlu ile birlikte yaşarmış. Bir yaz günü anneye oğlu otururken kapı çalınır. Her zaman olduğu gibi kapıya annesi bakar. Kapıda nur yüzlü, yaşlı bir dede beklemektedir. Dede:

-Kızım, ağzım dilim kurudu. Bana soğuk bir içecek ver de gideyim, der.

Kadın, hemen soğuk bir ayran yapıp dedeye verir. Dede soğuk ayranı içince:

-Allah ne muradın varsa versin, der.

Kadın ayran bakracı elinde içeriye gidince bakar ki çocuğu konuşabiliyor. Kadın evlerini ziyaret edenin Hızır olduğunu hemen anlar. (Demir, 2013: II, 129)

Talebesinden Mevlevi Kerâmetullah, zâtülecenb hastalığına yakalanmıştı. Abdullah-ı Dehlevi hazretlerinin elini hastanın üzerine temas ettirmesiyle hastalık Allah-u Teâlanın izniyle geçti. (EA, 1992: 1, 66)

Zûnun hazretleri bir gün dağlarda gezinirken dertli kimseler gördü. Kimisinin gözü yok, kiminin ağayı, eli yok. O da ne yaptıklarını sorunca.

Abdullah-ı Dehlevi hazretlerine hasta sahipleri gelir, hastalarının şifa bulması için dua etmesini isterlerdi. O da gelenleri boş çevirmez, sıhate kavuşmaları için dua buyururdu. Allah-u Teâla böyle sevgili bir kulun duasını kabul buyurduğu için hasta anında iyi olurdu. (EA, 1992: 1, 66)

Delhi camisinin imamı Mevlevi Fadl Ahmed'in çocuğu uzun zamandır hasta yatıyordu. Bir gece rüyada, Abdullah-ı Dehlevi hazretleri kendi evine gelip, hasta oğluna bir şey içirdi. Sabah olunca oğlunun tamamen iyileştiğini gördü, çok sevindi, sıdk ve halis bir niyetle biraz para alıp huzuruna geldi ve "Bunları kabul ediniz." diye arz etti. Abdullah-ı Dehlevi tebessüm edip "Bu bizim geceki hizmetlerimizin ücreti midir?" diyerek keşf-i keramet buyurduğunda, Mevlevi Fadl Ahmed: "Hayır efendim, bunlar bu geceki lütuf ve inayetinize şükür bile olamaz." dedi. (EA, 1992: 1, 66)

Ölüm haline yaklaşan birisini, dostlarından biri sırtına alıp, seher vaktinde Abdullah-ı Dehlevî'nin huzuruna getirdi. Abdullah-ı Dehlevî hazretleri dua ettikten sonra hastaya teveccüh buyurdu. O anda hasta iyileşti. (EA, 1992: 1, 67)

Abdullah el Ayderûs'un hanımı çok hastalandı. Abdullah el Ayderûs'a haber verince, hanımının yanına girdi. Dedikleri gibi nefes almadan yatıyordu. Hanımına dua edip üç defa ismi ile seslendi, üçüncü seslenişte, Allah-u Teâlâ'nın izni ile hanımı cevap verdi ve hastalıktan kurtulmuş olarak kalktı. (EA, 1992: 1, 82)

Süleyman Bin Ahmed-i Bahrak:

Bir zamanlar küffar beldesinde idim. O sırada çok hastalandım. Yanımda Şeyh Abdullah el Ayderus'un bir elbisesi vardı. Onu giydim ve Abdullah Ayderus u vesile ederek Allah-u Teâlâ'dan şifa dileğinde bulundum. Sabah kalktığımda hastalığımдан hiç eser yoktu. (EA, 1992: 1, 83)

O zat hanımın yanına gittiğinde onun sapasağlam olduğunu gördü: "Sen nasıl oldu da böyle iyileştin?" diye sordu. Hanımı: "Sen gittikten sonra uyumuşum. Rüyamda Şeyh Abdullah yanıma geldi ve benim üzerime maşallah okudu. Sonra bana "Kalk." dedi. Sonra kalktım ve Allah-u Teâlâ'nın izniyle yürüdüm." cevabını verdi. (EA, 1992: 1, 83)

Abdullah İbn-i Şeyh Hıdır ez zağbi'yi yanımıza alarak hasta bir arkadaşımızı ziyarete gittik. Onu götürmekten maksadımız hastanın bereketlerinden istifade ederek şifaya kavuşması idi. Ancak gitmek istemedi. Çok ısrar edince kabul edip bizimle geldi. Hastanın yanına vardığımızda, şiddetli hastalığından hiçbir eser kalmadı. (Abdullah Herati) (EA, 1992: 1, 118)

Şeyh Abdülfettah Efendi şöyle demiştir;

Onda yürüyemeyeceği derece rahatsızlık görmüştüm. Bir müddet sonra üzerinde bu hastalıktan hiç eser görmedim. Merak edip sordum “Ceddim Abdülkadir Geylani hazretlerinin hürmetine bu hastalığın kalkması için dua ettim. Hastalıktan eser kalmadı.” buyurdu. (Abdullah bin hubeyk) (EA, 1992: 1, 120)

Kadı Hüseyin Maliki, çocukluğunda şiddetli bir hastalığa tutulmuştu. Hastalığı çok ağır olup vefat edecek zannettiler. Annesi hasta çocuğunu alarak dua isteği ile Abdullah Bin Muhammed’e gider. Bu çocuğun yaşayacağını, herkese faydası dokunacak çok yüksek bir âlim olacağını müjdeledi. Bundan sonra çocuğun hastalığından eser kalmamıştır. Meşhur âlim olmuştur. (EA, 1992: 1, 145)

Bir zât Abdurrahman Buceyremî’den hastalığından kurtulmak için dua istemeye gitti. Abdurrahman Buceyremi: “Sen odanın kapısından girerken o hastalık da senden geçti. Seninle beraber odaya girmedi.” buyurdu. Gerçekten hastalığından eser kalmadı. (EA, 1992: 1, 199)

Apartman katının balkonundan beton zemine düşen Nevzad isimli çocuk birçok doktora gösterildi. Akli melekelerini yitiren çocuğa hiçbir doktor çare bulamadı. Doktorlar erken bunama teşhisi koydular. Çocuğu büyük amcası Abdülhakim Arvasi Efendinin kollarına teslim ettiler. Çocuk tekkede kırk gün kaldı. Kırk günün sonunda çocuk hiç sahip olmadığı kadar maddi manevi bir sıhhate kavuştu. Hukuk fakültesini bitirdi. (EA, 1992: 1, 329)

Bir seferinde Geylani hazretlerine karnı şiş bir hastayı getirdiler. Elini sürüp dua ettiğinde Allah-ü Teâlâ’nın izni ile iyileşti. (EA, 1992: 1, 402)

Bir gencin hasta, felçli bir annesi vardı. Allah rızası için oğlundan kendisini dua edip iyileştirmesi için Ahmed Bin Hanbel’e gitmesini istedi. Oğlu kadının dediğini yaptı ve gitti. Ahmed Bin Hanbel dua etti. Oğlan eve döndüğünde annesi ayağa kalktı ve tam sıhhate kavuşmuş şekilde oğlunu karşıladı. (EA, 1992: 2, 184)

Zamanın meşhur bir falcısı vardı. Fal bakmayı meslek haline getirmişti. Adam bir gün hastalandı. Yirmi yıl iyileşemedi. Adama tek çarenin Ahmed Bin Hanbel olduğunu söylediler. Adam annesini Ahmed Bin Hanbel’e dua istemek için gönderdi.

Ahmed Bin Hanbel, önce kabul etmese de adamın falcılığı bırakması kaydıyla dua etmeyi kabul etti. Adam sonunda sıhhat buldu. (EA, 1992: 2, 184)

Ahmed Bin Hüseyin Ayderûsî, çoğu kere “Allah” dediği zamam elindeki tesbih tanelerinden her biri dört parçaya bölünürdü. O parçalardan birisi bir kimseye isabet ederse ona elem verirdi. Huzurunda bulunanlar kırılan parçaları toparlar, yaraların tedavisi için kullanırlardı. (EA, 1992: 2, 209)

Alaeddin Abizi ölüm döşğinde olduğu bir sırada şiddetli elem ve azapla uyuyakaldı. Rüyasında hocası Sa’deddin Hazretlerini gördü. Hocası ona dua öğretti. Bu duayı okuyarak uyandı. Hastalığından hiçbir eser kalmamıştı. (EA, 1992: 2, 427-428)

Alaeddin Arabi Efendi, torunlarından biri hasta iken ettiği dualar ve okuduğu ayetlerle torununu tamamen iyileştirip o anda ayağa kaldırır. (EA, 1992: 2, 438)

Muhammed Dîneverî- Şeyh Muhammed Dîneveri Bağdat’a geldiğinde bir gün yolda kendinden geçmiş halde olan Bilâl Maribî’yi gördü. Hemen kendi ağzından tükürük alıp, ilâç niyetiyle Bilâl-i Ma’ribî’nin ağzına sürünce, ayılıp iyileşti. (EA, 1992: 4, 84)

Seyyid Basrî çok sevdiği bir kız çocuğu vardı. Bu kızcağız bir gün vefat edip, Allahû Teâlâ’nın rahmetine kavuştu. Seyyid Basrî hazretleri o kadar üzüldü ki, Abdullah Bin Muhammed’den dua istedi. O da eliyle göğsünü sıvazlayıp dua etti. Basrî’nin kalbindeki o şiddetli üzüntü bir anda kayboldu. Basrî’yi salih bir evlatla müjdeledi ve çocuğu oldu. (EA, 1992: 4, 144)

Ebu Hafs bir hasta ziyaretine gider. Hastaya “Sihate kavuşmak ister misin? diye sorar. Hasta sevinçle “evet” deyince Şeyh dua eder ve hasta şifa bulup ayağa kalkar. (EA, 1992: 5, 174)

Silifke’nin iki kilometre doğusunda bulunan yer altı mağarası üzerine yapılmış bir binanın harabesi vardır. Yöre halkı burada Aya Tekla adında bir kızın çok önceleri yaşayıp öldüğünden bahseder ve onunla ilgili şunları anlatırlar: Buraya gelmeden önce Tekla, Konya’da yaşarmış. Hıristiyanlığın yayılmasını üstlenmiş bir papazın vaazlarını dinleyen Tekla, bundan çok etkilenir. Tutuklanan papazı kurtarmak isterken yakalanır. Bu suçunun ve papaza inanmasının cezası olarak meydanda toplanan halkın gözü

önünde yakılacaktır. Bir direğe bağlanır ve ayakları altındaki odunlar ateşe verilir. Yağan sağanak yağmurlar ateşi söndürür. Bu olaydan sonrakral kızı affeder. Genç kız, kurtulup yollara düşer papazı tekrar bulur. Birlikte dolaşmaya başlarlar. Bir zengin, papaza para teklif ederek Tekla'yı ondan satın almak ister. Tekla bunu kabul etmez ve adama hakaret eder. Halkın içinde gülünç duruma düşen zengin adam, şehrinkralına şikayette bulunur; kızın öldürülmesini ister. Kral kızı aslanlara attırır. Her zaman insanları parçalayan aslanlar, kıza bir şey yapamazlar. Gördüğü manzara karşısında bu kral da kızı affeder. Tekla, memleketi olan Konya'ya döner. Ailesi din değiştiren kızlarını kabul etmez. Bunun üzerine kız Silifke'ye gelerek, mezarının bulunduğu mağaraya yerleşir. İnsanların dertlerine çare olur, hastaları iyileştirir. Çevredeki hekimler bunu çekemezler. Kötü niyetli kişileri üzerine salarlar. Kız bu adamlarla karşılaşınca mağaranın tabanı yarılır ve yarıktan kaybolur. Daha sonra buraya büyük bir mezar yapılır. (Erol, 1996: 152)

Hacı Aziz, Eğirdir ve köylerinde duası keskin biri olarak bilinirdi. Bu yüzden hastası olan ona koşardı. Hasta insanlar için lokuma okur ve hastaya yedirir, hayvanları iyileştirmek için de yumurta okur ve bu yumurtayı hasta hayvanın anlına vurur ve hayvanın iyileşmesini sağlar. (Göde, 2005: 16)

Şeyh İsmail Antalya'dan Isparta'ya dönerken, bir çocuğun kestane ağacının dalında ağladığını görür. Çocuğu ağaçtan indirip:

“Ne var yavrum, neden ağlıyorsun?” diye sormuş. Çocuk da:

“Bir annem var gözleri kör, bir babam var dizleri tutmaz. Buradan kestane toplayıp satıyor, onlara bakıyorum .” demiş.

Şeyh İsmail, ceketinin omzundan bir tüy çıkartıp, okuyup üfler çocuğa verir.

“Var git ana babanın gözlerine dizlerine sür şifa olsun .” der. Çocuk tüyü alır koşarak eve gider ve Dede'nin dediklerini yapar. Anasının gözleri, babasının dizleri açılır. (Göde, 2010: 397)

Şeyh İsmail Antalya'dan Isparta'ya dönerken, bir çocuğun kestane ağacının dalında ağladığını görür. Çocuğu ağaçtan indirip:

“Ne var yavrum, neden ağlıyorsun?” diye sormuş. Çocuk da:

“Bir annem var gözleri kör, bir babam var dizleri tutmaz. Buradan kestane toplayıp satıyor, onlara bakıyorum .” demiş.

Şeyh İsmail, ceketinin omzundan bir tüy çıkartıp, okuyup üfler çocuğa verir.

“Var git ana babanın gözlerine dizlerine sür şifa olsun .” der. Çocuk tüyü alır koşarak eve gider ve Dede’nin dediklerini yapar. Anasının gözleri, babasının dizleri açılır. (Göde, 2010, 397)

Hacı Bektaş Velî, bir kış günü kuru elma ağacını yeşertip elma toplar. O elmaları yiyenler hasta ise iyileşir, fakir ise zenginleşir, muradına ermek isteyenler erer. (Gölpınarlı, 1995: 32)

Şeyh Güzel, yılanlarla dostmuş. Afsunlu şeker verdiği insanları yılan sokmazmış. İnsanların ağrıyan yerlerine dokununca iyileştirmiş ayrıca bu Şeyh Güzel, kendi hakkında söylenen sözleri de bilirmiş. Nafize adında bir kadın, bir gün onun aleyhinde konuşmuş, sonra da onun evine gitmiş. Kadını kapıda karşılayan Şeyh “Daha biraz önce arkamdan konuşuyordun, şimdi ne yüzle evime geldin” demiş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 270)

Talebelerinden Mevlevî Kerâmetullah, Zâtül-cenb hastalığına yakalanmıştı. Abdullah-ı Dehlevî hazretleri elini, hastanın üzerine temas ettirince, Allahü teâlanın izniyle iyileşti. (İTA: 1, 105)

Emir Sultan, Hundi Sultan’ın sarayındaki savmaasında iskan ederken fizikî hastalıklar ve ruhânî hastalıklara deva ve şifa dağıtmaktadır. Rastgele, bir kadıncık çıkıp gelir ve “Sultanım başım ağrıyor, lutfedip bana bir nüsha yazsanız.” dediğinde Emir Sultan zakiri olan Alâeddin Hoca’ya “Yazıverin, babam.” diye işaret eyler. Alâeddin Hoca bu nefesle artık ne için nüsha yazsa ölüm hariç Allah’ın izniyle hastalar şifa bulurlar. (Kahraman, 2009: 56-57)

Urfa’ya egemen olan yönetici onulmaz bir hastalığa yakalanır. Bir mektup yazıp İncil’e inandığını Urfa’ya gelirse halkıyla birlikte kendisine iman edeceklerini İsa’ya bildirir. İsa çok sevindiğini, ama Urfa’ya gelemeyeceğini söyler, bir mendili yüzüne

sürerek elçilere verir. Mendile yüzünün resmi çıkmıştır. Elçiler Urfa'ya yarım saat kala günümüzde Eyüp Peygamber makamı denilen yerde kazayla mendili bir kuyuya düşürürler, suyun yüzeyinde İsa'nın yüzü belirir. Binbir zorlukla çıkarılan mendil uzun zaman saklanır. İslam dini yöreye egemen olunca, Müslümanların eline geçer. (Kurtoğlu, 2008: 33)

Sultan Veled bir gün arkadaşlarıyla birlikte Çelebi Hüsameddin'i bağında ziyarete gittiler. Yolda bazıları kalplerinden "Çelebi bize bal ikram etse." diye geçirdi. Bağa vardılar, Çelebi bahçıvandan bal istedi. Sürekli bittikçe bal istedi ve kovandan bal hiç eksilmedi. Sonra bu kovanı Sultan Veled'e hediye etti. Bu kovanın balından yiyen hastalar şifa buldular. (OAE 2004: 150)

Bir gün Hâce Cihân adında çok zengin bir zat vardı. Bir kişinin oğlu sara hastalığına tutulmuştu ve her yolu denemesine rağmen çare bulamadı. Sadreddîn-i Konevî hazretlerinden yardım istedi. Hoca bir dua etti ve oğlan da hastalıktan eser kalmadı. (OAE, 2004: 239)

Bir gün sohbet sırasında mecliste bulunan bir Ahî Muhammed kalbinden "Ah Arif Çelebi dua etseler de benim de hastalığım iyi olsa." diye geçirdi. O anda Arif Çelebi, Ahî Muhammed'e dönerek "Ey Ahî Muhammed'i merak etme Cenab-ı Hak her şeye kadirdir. Hastalığı veren de şifasını yaratan da O'dur. Allahü teâlâ sana şifalar ihsan eylesin!" buyurdu. Bu sözden sonra Ahî Muhammed vücudunda bir değişme hissetti. Ağrıları durdu. (OAE, 2004: 320)

Otman Baba'nın misafir olduğu Musa Bey adındaki zatın tekkesinde, civardaki hastaları yanına çağırdığı, onları iyileştireceğini ilan eder. Şeyh tekkeye toplanan hastalara nefes edilmiş sular içirmiş ve gerçekten de hepsini iyileştirerek yerlerine göndermiştir. (Ocak, 2017: 147)

Derviş Dede, kerametine inanılan bir şahısmış. Yaşı genç olmasına rağmen hastalar, başı ağrıyanlar, deli olanlar, hastalıklarına deva bulmak amacıyla Derviş Dede'ye giderlermiş. Onun ermiş olduklarına inandıkları için Derviş Dede olarak çağırırlarmış. Etraf köylerde bile tanınan bir kişiymiş. Hastaların elinden tutar, sırtını, vücudunu sıvazlar, dualar okurmuş. Hasta iyi olup gidermiş. (Özen, 2001: 123)

Günün birinde Mardin'in bilinmeyen bir bölgesinde bir çocuk çok hastalanmış. Çocuğu Şih Abdurrahman'a götürmek istemişler. Fakat mevsim kışmış ve kar yağışından tüm yollar kapanmış. Hasta çocuğu götürememişler. Bunun üzerine keramet sahibi olan Şih Abdurrahman çocuğun yanına gelmiş, elini çocuğun omzuna sürmüş ve çocuk üç günde iyileşmiş. (Sancak, 2008: 73)

Kastamonu'nun yetiştirdiği büyük velî Ömer Füâdî hazretleri de anlattı:

-Teyzemin başı çok ağrıyordu. Bu baş ağrısı için gitmedik tabib, içmedik ilaç bırakmadık. Kimden ne ilaç duyarsak onu deniyorduk. Fakat netice hiç değişmiyordu. Bir gün Şa'ban-ı Velî hazretlerine gittik, durumu anlattıktan sonra dua istedik.

-Kur'an-ı Kerim'in her harfinde bin derde bin deva vardır. Ondan şifa aramayan şifaya kavuşamaz, buyurdu ve bir Fâtiha-i şerîfe okudu. Oradan ayrıldık, eve gelirken teyzeme ağrısını sorduğum da:

-Elhamdülillah hiçbir ağrı ve sızı kalmadı, diyerek Şa'bân-ı Velî hazretlerine dua etti. (Yılmaztürk, 2003:1, 241-242)

6.5. Vücut Arızalarını Giderme

Kitabı Mukaddes ve Kur'an kaynaklı bu keramet motifinde, velî kör olanı, ayağına da kolu sakat olanı, vücudunun herhangi uzvunda eksiklik olan kişileri tamamen iyileştirir. Bu genelde dua ve temas neticesinde gerçekleşir. Çoğu zaman vücut arızası olan kişi ve yakınlarının talebi üzerine bazen de velîlik derecesinin ispatlanmasının istenmesi üzerine velî tarafından gerçekleştirilir. Hz. Yusuf'un gömleğini gözlerine süren Hz. Yakup'un kör olan gözleri açılır. Bu hadise Kur'an'da şu şekilde geçer:

Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin" dedi. Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları" Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yusuf'un kokusunu alıyorum" dedi. Onlar da" Allah'a yemin ederiz ki sen hala eski şaşkınlığındasın" dediler. Müjdeci gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi. Yakub" Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?" dedi. (Yusuf/ 93-96)

Hız. Ali'nin kahramanlıklarının anlatıldığı cenknâmelerde, bir gün Hayber Kalesi fethedilmeye gidilir. Fakat kaleyi kimse alamaz. Bu esnada Hız. Ali'nin gözleri rahatsızdır ve savaşamaz. Hız. Muhammet onu çağırır ve bütün dertlere derman olan ağzının tükürüğünü Hız. Ali'nin gözlerine sürer ve oracıkta gözleri iyileşir. (Demir-Erdem, 2007: 24)

Çok önceden, bugün mezarı Çaldere Camisi'nin yaklaşık beş yüz metre yukarısında bulunan ve halk tarafından çok itibar edilen ve sevilen bir dede yaşarmış. Bu dede geceleri yatmazmış. Karısına her akşam yatmadan önce gece kendisine kesinlikle bakmaması için tembihte bulunmuş. Gece olduğunda evden çıkıp gidermiş. Karısı, çocukları ve komşuları onun neler yaptığını merak eder ama bir türlü bulamazlarmış. Her sabah kalktıklarında dedenin tarlalarının sürülmüş, bahçelerinin temizlenmiş olduğunu görünce de oldukça şaşırırlarmış. Meğer bu dedenin kimselerin bilmediğı ve görmediğı boynuzları altından olan iki geyiğı varmış. Bunlar her gece Allah tarafından dedeye gönderilirmiş. İşte dede kendisine Allah tarafından verilen bu kerametın son bulmaması için eşine kendisine bakmamasını tembihlermiş. Sonunda merakına yenilen dedenin karısı bir gece bakar ki kocası yine yanında yok. Kalkıp bu sefer onu aramaya başlamış. Evde olmadığını anlayınca da dışarı çıkmış. Bakmış ki kocası boynuzları altından olan iki geyikle tarlalarını sürüyor. Dilini yutacak hâle gelen kadının bu hayretini geyiklerden biri görünce geyikler oradan hızla uzaklaşmış. Böylelikle kadın baktığı için hemen işin hikmeti bozulmuş. Geyik Koşan Dede de karısının kendisini seyrettiğini ve de kerametın bu nedenle bozulduğunu fark edince hanımına: “İki gözün önüne aksın!” demiş. Dede eve gelip bir de bakmış ki karısı kör olmuş. Hemen yaptığından pişman olmuş ve karısının gözlerinin iyi olması için Allah’a dua etmiş. Ardından da karısının gözlerini sıvazlamış ve Yüce Allah bu muhteremin duasını kabul edip karısının gözlerini yerine getirmiş. (Akkuş, 2018: 55)

Şeyh Azzaz b. Müstevda el Bataihi, bir arslan tarafından bacağı koparılmış olan gencin bacağına, saldırgan arslanı bir taş ile öldürdükten sonra yerine takarak ovması ile iyileştirmiştir. (Baş, 2017: 182)

Matar’ul Bazrai biri kör, diğeri ağır hasta iki kişiyi iyileştirmiş, Şeyh Osman b. Merveze el Bataihi de, kendisine şifa umuduyla gelen biri kör, diğeri cüzamlı iki kişiyi iyileştirmiş, yanlarında bulunan İsa olmadığını, kör ve cüzamlıyı iyileştirse bile

velîliğini tasdik etmeyeceğini söyleyen kimsenin iddialarına karşılık iyileştirdiği kişinin hastalıklarını kendisini inkar edene geçirmiştir. (Baş, 2017: 182)

Bir gün Seyyid Ahmet Rufaî Haddadiye isimli köyden geçerken kambur ve topal bir kız kendisini şeyhin ayaklarına atıp, kendisini bu gülünç halden kurtarması için yalvarır. Hoca hazretleri ellerini ulvilik âlemlerine kaldırıp dua etti. Kambur ve topal kız birden lâle gelinleri gibi güzellikle gülümseye başladı. Kendisinde ne kamburluk ne de topallıktan eser kalmamıştı. (Bursalı, 1996: 1, 117)

Bir gün Musa bin Mahin Hazretlerinin huzuruna kör birini getirdiler ve şifa dilediler. Şeyh dua etti ve körün gözleri açıldı. (Bursalı, 1996: 2, 604)

Ebû Muhammed el Ayderûs zamanında bulunduğu beldenin ileri gelenlerinden bir kişinin bir kız çocuğu vardı. O kişi kız çocuğunu çok severdi. Bir gün kızın gözü ağrımaya başladı. Sonunda kızın gözü kapandı. O zat kızını alarak, Şeyh Ebu Muhammed'in yanına getirdi. Şeyh şifası için Allah-u Teâlâ'ya dua etti. Sonra eli ile gözün üzerini meshetti. Allah-u Teâlâ'nın izniyle kızın gözleri iyileşti. (EA, 1992: 1, 82)

Abdullah Fahri Baba'nın dergâhının bulunduğu Boran köyüne kötürüm ve felçli bir kimse getirilir. Durum Abdullah Baba'ya bildirilip şifa bulması için himmet ve dua istenir. Kötürüm kimsenin bulunduğu arabanın yanına gidip, yedi yıldır kötürüm olan bu kimseye hitap ederek "Allah-u Teâlâ'nın izniyle aşağı in!" diyerek arabadan inmesini söyler. "İnmem" deyince tutup kendisi indirir. Kötürüm birdenbire sıhhate kavuşup yürümeye başlar. (EA, 1992: 1, 101)

Kötürüm çocuk elini Abdullah Tüsturi hazretlerine uzattı. "Ayağa kalk!" deyince de kalktı. Sonra da sandal sahibi onu kenara yaklaştırdı ve kötürüm çocuk artık yürümeye başladı. (EA, 1992: 1, 136)

Bir gün âmâ gelip: "Bana dua buyurunda, Allah-u Teâlâ gözlerime görme kuvveti versin!" dedi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ yalvarıp dua eyleyince derhal gözleri görmeye başladı. (EA, 1992: 1, 162)

Abdülhakim Arvasî hazretlerinin huzuruna on iki yaşında dilsiz bir çocuk getirdiler. Abdülhakim Arvasî hazretleri çocuğa kısa bir nazar etti ve "Oğlum ismin

nedir?” diye sordu çocuk birden cevap verdi. “Ahmed!” Anne ve babası sevinçten gözyaşları döktüler. (EA, 1992: 1, 326)

Birgün Mevlânâ hazretlerinin yakın arkadaşlarından bir grup Seyyid’i bir katıra bindirerek bağlara gezmeye götürdü. O anda Seyyid’in gönül aynasında Kayseri şehrinin hayali oluşu ve bu hayale daldı. Katır birdenbire sıçradı ve Seyyid’i yere attı. Mübarek ayağı çizmanın içinde kırıldı, bir ah çekti ve bayıldı. Dostlar katırı yakaladılar, tekrar Seyyid’i bindirerek Hümâmeddin İsfahsâlâr’ın bağına kadar götürdüler. Seyyid başından geçen bu olaydan hiç bahsetmedi. Çizmeyi çıkardıklarında mübarek parmaklarının parça parça olduğunu gördüler. Hudâvendigar hazretleri ve arkadaşları ağlayıp üzüldüler.

“Aferin! Ne de güzel mürşit! Şeyhin ayağını kırıyor!” buyurdu Seyyid.

Bunun üzerine Mevlânâ hazretleri hemen mübarek elini o kırılan yere koydu. Bir şeyler üfledi. Derhal o yara kapanıp iyileşti. (Eflâki, 2011: 105)

Müritleriyle Mısır’a giden Kaygusuz Abdal gözünün biri kör olan sultan tarafından huzura çağırılır ve gerçek bir velî olup olmadığını anlamak için birçok denemelerden geçirilir. İşin sonunda Kaygusuz Abdal bir dua ederek sultanın kör gözünü açar. bu sayede gerçek bir velî olduğu ortaya çıkar ve kendisine ikramlarda bulunulur. (Ocak, 2017: 265)

Hız. İsa bir gün iki kör adamın yanından geçer. Körler onu tanıyıp peşine düşerler ve evine kadar takip ederler. Evine geldiklerinde Hız. İsa’ya yalvararak gözlerini açmasını isterler. O da dediklerini yapar ve iki kör eskisi gibi görmeye başlarlar. (Ocak, 2017: 265)

Bir gün, Heves adlı bir kadın çok erken yaşta gözlerini kaybeder. Uzun bir süre böyle yaşar. Bu duruma çok üzülür. Onun üzüldüğünü gören komşusu “Heves Teyze, gel seninle Seğsafi’ye bir çıkâlim.” der. Heves Teyze”Bu durumdayken nasıl gelebilirim ki.” komşusu”Olsun, ben senin elini tutarım, yavaş yavaş çıkarız. Belki bir şifa buluruz.” deyip niyazlarının hazırlayarak yola çıkarlar. Seğsafi oldukça uzak bir yerdedir. Seğsafi’ye geldikleri zaman oturup dua ederler. Lokmalarından da yedikten

sonra tekrar yola çıkarlar. Seğsafi yüksek bir dağın tepesindedir. Bu dağın eteğinde ise yine kendi adıyla anılan bir yayla vardır. Bu yayla Heves Teyzelerin köyüne aittir. Heves Teyze ile komşusu dağdan yavaş yavaş inip yayladaki evlerin arasından geçerlerken, Heves Teyze “Bu benim babamların evi değil mi, şu ağabeyimin evi değil mi?” diye sormaya başlayınca komşusu dönüp. “Sen görüyor musun?” der. Heves Teyze “Evet, görüyorum.” der. Bu duruma çok sevinirler. Köye geldikleri zaman bütün köylü olup biteni öğrenmek için Heves Teyze’nin yanına gelir ve bu işin nasıl olduğunu sorarlar. Heves Teyze “Seğsafi’ye çıktım, dedimki bir gözüm senin olsun, diğer gözüme bana bağışla. O da duamı kabul etti ve şu an tek gözüm görüyor.” dedikten sonra köylülerden biri. “Bari dilemişken, diğer gözünün de görmesini dileseydin.” der. Heves Teyze “Bana bir göz yeter, o kerametini gösterdi bu da bana yeter.” der. Ölünceye kadar bir daha gözü kör olmaz. (Yalçınkaya, 2008: 141-142)

7.VELÎLİĞİ KABUL EDENLERE YÖNELİK KERAMET MOTİFLERİ

7.1. Bereket Getirme

Az olan bir şeyin miktar olarak artması bereketle tanımlanır. Örneklerinde ekmek, un yağ, para vb. maddelerin bitmemesi söz konusudur. Bereket getirme motifinde velînin dua etmesi sonucu, az olan parayla birçok şey alınmasına rağmen para, tencerede bulunan azıcık yemek, dolaptaki un, örtü altındaki ekmek, paylaşılan hurmalar, vb. hiç bitmez. Kısacası az olan bir şeyin bereketlenmesi ve asla tükenmemesi söz konusudur. Sünni ve Bektaşî menâkıbnâmelerde gördüğümüz Kitab-ı Mukaddes kaynaklı bu motifin örneklerinin geneli yiyeceğe dayalıdır.

Bu motif Menâkıbu'l-Arifin ve Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Bir gün Hazreti İlyas'ın yanına bir kadın gelir.

-Ey Allah'ın elçisi, çok fakirim. Hiç kimsem yoktur. Üstelik de borçluyum. Bana yardım et.

Peygamber kadına sorar:

-Evinde neyin var?

Kadın sadece bir topak yağ olduğunu söyler. Peygamberin duasıyla kadının evinde yağ dolup taşar. Kadın yağları satarak zengin olur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 78)

Hız. Şuayb'ın bazı mucizeleri vardır: Putların dile gelip onun peygamberliğine şahadet etmeleri, siyah koyunların beyaz olması, taşlık arazilerin verimli topraklar haline gelmesi, kayaların bakır madeni haline gelmesi, tepelerin birer kuş gibi havalanıp uzaklara konması, dağların onun karşısında eğilmesi, taşların koyun olması. (Kaplan, 2004-c: 52-55)

Somuncu Baba Beyköy'e çoban olarak geldikten sonra yörede her şeyin bereketi artar. Onun çobanlığında hayvanlar bol süt verir, köyde her şey bereketlenmiş. Onun

çobanlığı sırasında hiçbir hayvan ziyana girmez, hayvanlar, dağda da otlasa, ovada da otlasa aç kalmazmış. (Aday, 2013-b: 281)

Pîr Ahmet, tarlalardan elde ettiği buğdayı bir ambara koyarlar, kapısını kapatırlardı. Buğdayı ambarın altındaki oluktan alırlardı. Ambarın tamamen boşaldığı hiç görülmedi. Bu sayede hiç bir zaman zahire sıkıntısı çekilmedi. (Aday, 2013-b: 282)

Pîr Ahmet, savaş zamanında askerlere yemek verir. Bir çuvalın içine ekmekleri koyar çuvalın ağzına da bir şey örter. Bu ekmek hiç bitmez, kim ne kadar yerse yesin hiç sonu gelmez. Gece gündüz, gelene geçene yemek yedirir, açları doyururdu. Zaviyesinde sofraya hiç eksik olmaz. Bu durum Pîr Ahmet Efendi'nin kerameti olarak anlatılmaktadır. (Aday, 2014: 388)

Velâyetnâme'deki bir menkıbeye göre, baktığımızda İdris'in Kutlu Melek adıyla bilinen bir evine geldi ve bir ekmeğin arasına bir parça yağ koydu getirdi ve Hünkâr'a verdi. Hünkâr, ekmekle yağı yedikten sonra: "Artsın eksilmesin, dolsun ama dökülmesin" diye dua etti. Kadıncık çamaşır yıkayıp gelince kaynanası yemek pişirmekteydi. Yağ almak için yemek odasına girdi ve yağ çanağını açınca çanağın ağzına kadar yağ dolmuş olduğunu gördü. (Alşan, 2012: 523)

İzmir vilayetine bağlı bir ilçe vardır. Vaktiyle bu ilçede Kepenekli Dede diye biraz eski giyinen ve kepenegini yaz kış üzerinden eksik etmeyen bir zat varmış. Yine bu zat, yaz ve kış geceleri dahil mezkûr ilçenin dışında yani alanda kepeneğe sarılı yatarmış, güneş doğmadan önce de kasabaya gelir, herhangi bir kahvenin ilk müşterisi bu zat olurmuş. Hepimizce malumdur ki, Anadolu'da hâlen devam eden bir itiyad (görenek) neticesi sabahleyin kahveye ilk gelen müşteriden para alınmaz, çünkü bu olay uğur telakki edilir. İşte bizim meczup Sayın Kepenekli Dede de, sık sık yonca altında bir kahveye gelir, o uğur diye telakki edilen bedava kahve çayı içer, gidermiş. Günlerden yine bir gün bu kahveye geliyor; kahveciye selam veriyor, kahveci de birinci uğur kahvesini ona sunuyor. Biraz sonra sabah namazını kılanlar camiden çıkan halk ve bu arada esnaflar, kimi kahveye geliyor, kimi dükkanlarını açıyor haldeyken, kahveci de çay kahve isteyen esnaf dükkanlarına kahve ve çay taşımaya başlıyor. Bir aralık kahvecinin yokluğundan istifade eden Kepenekli Dede, yerinden kalkıyor, kahvecinin hokkasındaki kahve ve şekerleri kaşıkla peykeler üzerine serili hasırların üzerine

muntazam bir şekilde dağıtıyor, biraz da hokkanın içine bırakıyor. Bizim Kepenekli Dede hiçbir şey yapmamış gibi yerine geçip oturuyor. Kahveci içeriye girince durumu görüyor ve kalbinden Dede'nin bir şakası olarak kabul ediyor, hasırların üzerine dağılan kahve ve şekerleri temizliyor, bir müddet sonra da Kepenekli Dede (Hasan Dede) çıkıp gidiyor, gidiyor ama hokkada kalan kahve ve şeker bir türlü bitmek bilmiyor. Böylece tam altı ay hokkada kalan azıcık kahve ve şeker sayesinde (başına gelen kahveciyi ve bu olayı yüzlerce kişi bilmektedir) kahveci, çalıştığı kahveyi satın alıyor, ayrıca ev ve dükkan da yaptırıyor, fakir iken orta halli bir esnaf oluyor, ama bundan sonra iş değişiyor işte.

Kahveye müdavim müşterilerinden birisi, kahvecinin okkalarında az şeker, çay ve kahvenin hiç bitmediğini anlıyor. Bundan sonra hokkadaki kahve ve şekerler de bitiyor. Merhum Kepenekli Dede'nin de bu olaydan sonra ortadan kaybolduğunu ifade etmişlerdir. (Atatoprak, 1968: 58-59)

Şeyh Ebû Said, şeyhin yanına geldiği vakit, evde hanımı tarafından pişirilmiş ve arpadan yapılmış sayılı birkaç yufka vardı. Şeyh kadına:

-Şu yufkaların üstüne bir hamur örtüsü at, bu örtünün yanından elini sok, dilediğin kadar ekmek çıkar ama sakın örtüyü kaldırma, diye tembih etti ve kadın da öyle yaptı. Naklederler ki kalabalık bir halk topluluğu geldiği halde, kadın durmadan örtünün altından yufka çıkarıyor ama yine de tükenmiyordu. Nihayet bir seferinde örtüyü kaldırıncaya yufka kalmadı. (Attâr, 2015: 798)

Ebul Hasan el-Harakani de, Şeyh Ebu Said'in kendisini ziyareti esnasında evde pişirilmiş ve arpadan yapılmış bir kaç yufkadan başka bir yok iken eşine; ,yufkaların üzerine bir hamur örtüsü at, bu örtünün altından elini sok, dilediğin kadar ekmek çıkar, ama sakın örtüyü kaldırma diyerek kalabalıkları doyurmuştur. Hizmetçi örtüyü kaldırıncaya yufka kalmamış, Harakani ona 'hata ettin, eğer örtüyü kaldırmamış olsaydın. Ta kıyamete kadar bunun altından ekmek çıkarıp duracaklardı' diye çıkışmıştır (Baş, 2017: 183)

Muhammed Bahaüddin hazretleri bir başka müridinin evine iki ay misafir oldular. Ev sahibinin sadece bir yük unu vardı. Ama un bir türlü bitmek bilmiyordu. O kadar kişiye yemek yapılıyordu ama un bitmiyordu. Hoca gittikten sonra da bu böyle

devam etti. Bu sırrı evdekilere söyleyiverdi ve o anda un tamamen bitti. (Bursalı, 1996: 1, 52)

Cabir bin Abdullah El-Ensari Hazretlerinin babası vefat etmiş ve alacaklıları kapıya dayanmıştı. Cabir Hazretleri durumu Allah'ın Resulüne bildirdi. Peygamber Efendimiz:

-Hurma topla bana haber ver.

Derhal hurma bahçesine koştu. Hurmaları toplayıp evin orta yerine koydu. Allah'ın Resulünü ve alacaklılarını çağırdı. Peygamberimiz hurmaları eşit şekilde dağıttı fakat hurmalar hiç eksilmedi. (Bursalı, 1996: 2, 42)

Bir gün Hüsameddin Hazretleri:

-Ey Çavuş, filan kovandan taze bal çıkarıp getir!

Bahçıvan birkaç petek bal çıkartıp getirir.

Çelebi yine:

-Getir, getir.

Bahçıvan hayretler içinde kaldı. Getirdikçe getiriyor ama kovandan bal eksilmiyordu. O gün iki yüze yakın kişi petek petek bal yedi ama kovandan bal eksilmedi. Çelebi:

-Bütün bu bereket, Mevlana Bahaeddin Hazretlerinin ayağındadır. (Bursalı, 1669: 2, 163)

Bir gün Mısır topraklarında kuraklık oldu. Hiç yağmur yağmadı. Hemen Osman bin Merzûk Hazretlerine gidip çare aradılar. Şeyh eline bir ibrik su aldı. Nil nehrinin kenarına gitti. Getirdiği su ile orada abdest aldı. İbrikte kalan suyu nehre döktü ve:

-Ey Rabbi Rahimim kullarını mahzun etme!

Birden Nil nehrinin suları kabardı ve her taraf suya kandı. Bol bereket oldu. (Bursalı, 1996: 2, 597)

Ebu Hüseyin Karâfi anlatıyor:

-Ebu Hayr Tinâtî'nin ziyaretine gitmiştim. Veda edip ayrılırken "Ebu Hasan! Biliyorum ki yanında bir gıda yoktur. Ama şu elmayı al sakla!" der.

Elmaları alıp koynuma koydum, üç gün yürüdüm. Elmalardan birini yedim. Diğerini de yemek istedim ama gördüm ki elma iki tane hiç eksilmemiş. (Camii, 2005: 356)

Dervişlerden bir şöyle anlatır:

Bahauddin Nakşbend hazretleri bir gün evime geldiler. Evde un yoktu. Hoca: "Bu unu kullan ama azlığından çokluğundan kimseye bahsetme." dedi. Hoca iki ay kadar evimde kaldı. Bir sürü dost ziyarete geldi. Gelenlerin hepsine o undan yemek yaptım, un hiç eksilmedi. Durumu çoluk çocuğuma söyleyince unun bereketi bitti. (Camii, 2005: 536)

Savaş sırasında askerlere yardım eden bir ihtiyar, bir şey söylemeden koyunları kesmeye başlar. İhtiyar, kaç koyun kestiyse koyunların sayısı azalmaz. Bu arada bütün askerler doyar. Koyunların azalmadığını gören askerler, onun bir evliya olduğunu anlayarak iltifatlarla bulunurlar. Kısa sürede bu olay tüm çevreye yayılır. Zaman geçer ve ihtiyar evliya ölür. Kelkit çayının batı tarafına defnedilir. (Demir, 2013: I, 184)

Refahiye'nin Yaylapınar köyünde Şeyh Abdal adında bir zat yaşamış. Bu zat çok fakir olup geçimini çok zor sağlar, buna rağmen elinde ne var ne yok fakirlere dağıtırmış.

Şeyh Abdal, bir gün köyde bulunan değirmene öğütmek üzere bir miktar buğday götürür. Değirmenci buğdayın az olduğunu söyleyerek öğütmek istemez. Bu durum Şeyh Hasan Abdal'ın canını sıkar. Bunun üzerine Şeyh Hasan Abdal, orada bulunan bir kayaya ata biner gibi oturup kayaya yürümesini söyler. Kaya yürümeye başlar. Değirmene gelen suyun önünü kapatır. Değirmenin suyu kesilir.

Değirmeci gelip Abdal Baba'ya yalvarmaya başlar. Abdal Baba da taşı biraz kenara çeker. Değirmene az bir su gelmesini sağlar. Değirmenci Abdal Baba'nın buğdayını öğütmeye başlar. Değirmen saatlerce çalışır, ancak buğday bir türlü bitmez. Azıcık buğdaydan çuvallar dolusu un çıkar. (Demir, 2013: I, 233)

Bir gün hoca Abdurrahman Bin Muhammed talebelerinden birine bir miktar para vererek mutfak ihtiyaçlarını almasını söylemiş. Talebenin elindeki para bitmek üzereyken gidip bunu hocasına bildirmiş. Hocası “Hangi şeyler ihtiyaç ise al, para inşallah yeter” buyurur. Talebe ihtiyaçları aldıktan sonra bakar ki para artmış. (EA, 1992: 1, 224)

Vilayetname'de ise Ahi Evran'ın, yedi renkte boyadığı sahtiyanları (işlenmiş keçi derisi) üstü örtülü bir kaptı tutuğu ve biri gelip satın almak isteyince besmeleyle elini atıp, ne renkte ve kaç tane sahtiyan istenirse çıkarıp verdiği belirtilir. Bir başka rivayete göre ise Ahi Evran, bir gün ustasının dükkanına getirilen pek çok deriyi çok kısa zamanda tabakladığı gibi, mal sahibinin köseleleri yüklemek için getirdiği üç arabayı tepeleme doldurur. Ahi Evran, o derece bereket getirir ki artan köselelerle Emirburnu ile Kervansaray arasındaki boşluk dolar. (Gökalp, 2005: 32)

Kaygusuz Abdal Menakıbnamesi'nde Kaygusuz ve kırk müridinin Mısır hükümdarının ikram ettiği bir keşköl ve balı kırk gün yedikleri halde hiç eksilmediği bilinmektedir (Güzel, 1999-b: 115)

Edhemî dervişlerinden iki derviş Emir Sultan ile Buhara taraflarından beraber gelirler. Her günü oruçlu geçirmek, her gece de ibadet etmek bu iki dervişin adetleridir. Bunların bir hizmetkar dervişleri vardır. Bu hizmetkar derviş haftada bir gün dilencilığe çıkar ve bununla nafakalarını sağlar. Yine bu derviş bir gün dilencilığe giderken Emir Sultan ile karşılaşır. Emir Sultan o iki azizin halini sorar. İyi olduklarını öğrenince o dervişe bir akçe verir ve şöyle der: Bununla yetinsinler, kimseye muhtaç olmasınlar. Bu iki aziz kesinlikle dünya malı ellerine almadıklarından o akçeyi pencereye koyarlar. Her gün onunla ekmek ve kuru üzüm alırlar. Ertesi gün akçeyi yine yerinde bulurlar. (Kahraman, 2009: 24)

Bursa'da Hoca Kasım denilen sarraf, zengin ve meshur birisi vardır. Önceleri hayli malı olan ve iyilik sahibi bir kişidir. Daha sonra fakir düşer. Halini kimseye bildirmez, ama Emir Sultan'a gitmek aklına gelir. Olur ki onun duası ve himmetiyle bu fakirlikten kurtulurum, diye düşünür. Emir Sultan'a gitmeden önce de açık artırma ile kıymetli bir taşı otuz bin akçeye alır, ama kesesinde beş bin akçe vardır. Emir Sultan'ın huzuruna gittiğinde Emir Sultan onun haline velayet hissi ile vâkıf olur ve cebinden bir

akçe çıkarıp, Hoca Kasım’a verir. O da bu akçeyi kesesine katar. Hoca Kasım’dan taşın sahibi otuz bin akçeyi ister. O da kesemdeki beş bin akçeyi vereyim de gerisini hocalardan borç alayım, diye düşünerek keseden beş bin akçeyi verir. Bakar ki kesede daha çok akçe var. Otuz bin akçenin tamamını verir. Bakar ki hala kesede akçe var. Bunun Emir Sultan’ın kerameti olduğunu bilir ve Allah’a hamd eder. Hoca Kasım’ın kesesinden ömrünün sonuna kadar akçenin hiç eksik olmadığı ve ölene kadar refahiyyet içerisinde yaşadığı, Emir Sultan’ın hayır duası ve verdiği bereket himmetiyle birçok cami, köprü inşa ettirdiği, Müslümanlara hayır hasenatta bulunduğu söylenir. (Kahraman, 2009: 58)

Bir gün kalabalık bir topluluk geldi. Kadıncık Hünkâr’a varıp “Erenler, ekmek yapmak için un kalmadı; değirmene gönderdiğimiz buğday da öğütülüp gelmedi.” dedi. Hünkâr “komşudan isteyin” buyurdu. Bunun üzerine komşuya başvuruldu, onlarda da yoktu. Bu kez Hünkâr “çuvalları silkin” dedi. Çuvallar silkildi bir avuç kadar un çıktı. Hünkâr’ın buyruğuyla o bir avuç unu tekneye koyup yoğurdular, üstünü de bir bezle örttüler, sonra da huzuruna getirdiler. Hünkâr mübarek ellerini bezin üstüne koyup besmele çekti” Allah bereket versin, pişirin, ancak, teknenin üstündeki bezi açmayın” dedi. (Korkmaz, 2011: 71)

Sultan Veled bir gün arkadaşlarıyla birlikte Çelebi Hüsameddin’i bağında ziyarete gittiler. Yolda bazıları kalplerinden “Çelebi bize bal ikram etse.” diye geçirdi. Bağa vardılar, Çelebi bahçivandan bal istedi. Sürekli bittikçe bal istedi ve kovandan bal hiç eksilmedi. Sonra bu kovanı Sultan Veled’e hediye etti. Bu kovanın balından yiyen hastalar şifa buldular. (OAE, 2004: 150)

Arif Çelebi’ye bir çocuk bir kap içinde keşkek getirir. O da keşkeği yedikten sonra boş tası bekleyen çocuğa verir ve “Tasın kapağını aç da bir bak bakâlim ne göreceksin?” dedi. Çocuk kapağı açınca içinin keşkekle dolu olduğunu hayretle gördü. (OAE, 2004: 314)

Bir gün Peygamber Elişa’ya, kocası borç bırakarak ölmüş bir kadın gelir. Alacaklılarının sıkıştırdığını, evde birazcık yağdan başka bir şey bulunmadığını bildirir. Elişa kadına bulabildiği kadar kap toplamasını söyler. Kadın kapları toplayıp getirir.

Evin kapısını kaparlar ve yağı bütün kaplara paylaşırlar. Kapların hepsi derhal ağızlarına kadar yağla dolar. Kadın bunları satıp borçlarını öder. (Ocak, 2017: 262)

Hacı Bektaş, Sulucakarahöyük’e geldiğinde beldenin girişinde çamaşır yıkayan kadınlara “Bacılar, karnımız aç, Tanrı rızası için yiyecek bir şeyiniz varsa verseniz” der. Kadınlar “Derviş burada yiyecek ne gezer ki sana verelim” derler. Kadıncık Ana adlı kadın kalkıp evine koşar ve evinden bir parça ekmeğe yağ koyar, getirip Hünkâr’a verir. Hünkâr da “Artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin” diye dua dua eder. Oradan Sulucakarahöyük’ün mescidine gider. Akşam olduğunda köylüler mescide gelir, namaz kılarlar. Kimse Hacı Bektaş’a “Kimsin nesin” diye sormaz.

Öte yandan Kadıncık Ana’nın kaynanası yemek yapmak için mutfağa girdiğinde yağ küpünün ağzına kadar dolu olduğunu görür. Çamaşırdan gelen Kadıncık Ana’ya “Bu kadar yağı nerden buldun?” diye sorar. O da yağ koymadığını, bilakis bir dervişe vermek üzere bir parça yağ aldığını söyler. Sonunda bu bereketin dervişin duasıyla olduğuna kanaat getirirler. (Özcan, 2009: 19)

Mevlana’nın öğrencilerinden biri hacca gitmişti. O hacda iken hanımı, arife gecesi bir tepsi helva yaparak Mevlana ve öğrencilerine gönderdi. Helvayı kabul eden Mevlana, oradaki öğrencilerine helvayı eşit şekilde dağıttı. Herkes payını almıştı ama tepside bir şey eksilmedi. Herkes doyuncaya kadar yedi ama yine tepsi ilk geldiği gibi doluydu.

Mevlana tepsiyi eline alarak;

-Bu tepsiyi sahibine göndereyim, dedi ve dışarı çıktı. Kısa bir süre sonra içeri girdiğinde tepsi elinde yoktu.

Helvayı yapan hanım, ertesi gün medresenin mutfağında tepsiyi arattı; ancak bulamadı. Ayıp olur, diye Mevlana’ya da bir şey diyemedi.

Bir süre sonra hacca giden adam, evine döndü. Hacdan getirdiği eşyalar içinde, hanımının aradığı tepsi de vardı. Buna çok şaşırان hanımı eşine dönerek:

-Ben arife gecesi bu tepsi ile helva yapıp Mevlana ve talebelerine göndermiştim. Tepsiyi ertesi gün aradım ama bulamadım. Bu tepsi nasıl eline geçti, diye sorunca adam daha çok şaşırarak;

-Arife gecesi hacda arkadaşlarımla oturup sohbet ediyorduk. Bir ara çadırın kapısından bir el bu tepsiyi uzattı. Biz de tepsiyi aldık, elin sahibini araştırmak da aklımıza gelmedi. Helvayı yedikten sonra tepsiyi tanıdım. Kimseye vermeyip eşyaların arasına koydum. Başka bir şey bilmiyorum, dedi.

Mevlana'nın bu kerametini görünce, ona olan bağlılıkları ve sevgileri daha da arttı. (ÖzDemir, 2015: 68-69)

Çelebi Hüsameddin bahçıvanına: “Fılan kovandan taze bal çıkarıp getir.” diye emretti. Bahçıvanı kovanı açtı, birkaç petek beyaz bal çıkarıp huzuruna getirdi. Çelebi yine: “Bal getir.” diye emretti. Aynı kovandan beş altı petek bal daha getirdi. O “Yine getir.” diye buyurdu. Bunun üzerine bahçıvan: “Bu sonudur, artık çıkarılmaz.” dedi. Çelebi: “Getirdiğin bal, Hüdâvendigâr'ın oğlu için tükenmeyen bir denizdir. Sen ondan kıyamete kadar da getirsen yine tükenmeyecektir.” dedi. Nihayet on yedi saf petek getirdiği halde yine kovan dopdolu idi. Çelebi: “Bütün bu bereket, Mevlânâ Bahâeddin Hazretlerinin ayağındadır.” Buyurdu. İki yüze yakın dost yiyip götürdüğü halde yine sini dopdolu idi. (Özönder, 1990: 68-69)

Şaşamaz Baba'nın olduğu yere Hızır gelmektedir. Bir gün fakir bir ailenin kapısına bir dilenci gelir. Bolca bulgur vermeye niyetlendikleri anda dilenci sırta kadem basar. Zaman geçer, ailenin kaydattığı bulgur bir türlü bitip tükenmez. Bulgurun bereketlendiğini görünce kapıya gelen dilencinin aslında Hızır olduğunu anlarlar. (Peker, 2015: 235-236)

Orhan Gazi zamanında dünyayı dolaşan bir derviş varmış. Bu dervişin yolu Gebze'ye düşmüş. Derken bir gün karşı kıyıya geçmek istemiş. Gemicilere rica etmiş:

“Ey oğullar, beni karşı tarafa geçirin.”

Gemiciler pek oralı olmamış. Bunun üzerine derviş kendi başının çaresine bakmaya karar vermiş. O, elbisesinin etek kısmını bir torba gibi kullanarak içine toprak doldurmuş. Sonra da denize doğru yönelerek seslenmiş:

“Biz, Allah’ın emri ile karşıya böyle geçeriz.”

Derviş bir yandan denize doğru yürüyor, bir yandan da kucağındaki topraktan avuç avuç ön tarafa serpiyormuş. Döktüğü topraklar kara parçasına dönüşüyor, o da üzerinde ilerliyormuş. Üstelik eteğindeki toprak da hiç eksilmeyormuş. (Sakaoğlu, 2012: 204-205)

Sultan Şeyhmus kendine ufak bir bahçe yapmış. Bir gün bahçenin önünden kırk kişilik bir grup geçiyormuş. Sultan Şeyhmus’a: “Biz tanrı misafiriyiz.” demiş. Sultan Şeyhmus da onları bahçesine davet etmiş. Bahçede su dahi yokmuş Sultan Şeyhmus misafirlerine ufak bir tencerede yemek yapmış. İki kaşığı olduğu için de onlara iki kaşık vermiş. Misafirler: “Bu ufak tencere kime yetecek, nerede namaz kılacağız?” demişler. Bir tane ibrik varmış. “Nasıl abdest alacağız?” demişler. Sultan Şeyhmus da misafirlere “Bekleyin” demiş. Dua etmiş herkesin önüne birer ibrik gelmiş ve tenceredeki yemekler ise birden dolmuş ve fazlalaşmış. Sonra bastonunu yere saplamış ve bahçeye su gelmiş. Tüm bu olaylardan sonra herkes burayı ziyarete gelirmiş ve o su hala akarmış. Bu olay Sultan Şeyhmus Türbesinde olmuş. (Sancak, 2008: 74)

Hünkâr Hacı Bektaş, Kayseri’den Ürgüp’e gelirken, yolda Sineson adlı bir Hristiyan köyüne ulaştı. Hristiyanlar çavdar ekmeği pişirmişlerdi. İçlerinden bir kadın başına bir tekne almış, ekmek götürüyordu. Hacı Bektaş’ı görünce tekneyi başından indirdi:

-Derviş bir parça al da ye, dedi. Bizim buralarda buğday yetişmez. Onun için ayıplama!

Hünkâr bu sesi duyunca şu karşılığı verdi:

-Bereketli olsun! Çavdar ekin, buğday biçin, küçük hamur yapın da büyük somun alın!

Şimdi hala o köyde çavdar ekerler, buğday biçerler. Küçük hamurlar yapıp fırına atarlar. Büyük somunlar çıkarırlar. (Sertoğlu, 1966: 29)

Nadide Mehtar'ın babası bir gün hamama gitmek ister fakat parası yoktur. Bu düşünce ile çarşıya çıkar. Habip Baba türbesinin civarında bir sokağa girer. Karşısına birden bire habip Baba çıkar. Adamcağız ne kadar kaçıp kurtulmak isterse de her gittiği yerde Habip Baba'yı bulur. Sonunda Habip Baba, adamın karşısında durur, cebinden on para çıkarıp adama verir: "Bununla hamama git, kalanını da harca." der. Adam bu para ile hamama gider, kalanı ile alışveriş yapar eve gelir, evine gelince on parasının cebinde olduğunu görür. Bu para cebinde uzun müddet eksilmez. Kayınvalidesi bir gün işin farkına varır, sırrını öğrenmek ister. Adam mecburen sırrını açıklayınca cebinden para da tükenir gider. (Seyidoğlu, 1997: 88)

Korucuk Köyü'nde Ferdane Hanım seferberlikte aç kalır. Çocukları da sıkıntı çekmeye başlar. Birgün kapı çalınır, bir adam gelir. Sirtında bir çuval un vardır. Kadın içinden "ben bunu nasıl içeri alayım" der. Adam kızar: "Sen bana nereye koyacağımı söyle gerisine karışma" der ve gider. O günden sonra kadın rızık için tasalanmaz, adamın çuvaldaki getirdiği un hiç tükenmez. (Seyidoğlu, 1997: 186)

Doğlu (Dolu) Baba, Bursa'nın fethinde Sultan Orhan'la beraber bulunmuş, muharebe esnasında gaziler susuzluktan yandıkça kerametiyle bereketlenen ayranından ikram edermiş. (Turyan, 1982: 37)

Abdal Mehmet'in tekkesine bir gün bütün Anadolu'nun müridleri toplanır. Misafirlere ikramda kusur edeceğim diye kara kara düşünürken bir anda kapı açılır. Gelen baş aşçı İbrahim'in çırağıdır. Çırak içi haşlanmış baş dolu bir tepsiyi Abdal Mehmet'e verir. Buna mutlu olan Abdal, o gece bir dua eder ve kazanla kepçe altın ile dolar. (Turyan, 1982: 13)

Askerler İsmail Hakkı Efendi'yi ziyaret ederler. Darendeli bir asker, yemek az olduğu için yemez. Fakat üç tabakta getirilen yemek herkes doyduğu halde hiç eksilmemiştir. (Yağbasan, 2013: 59)

Mehmed Emin Tokâdî hazretlerinin talebelerinden biri şöyle anlattı:

-Mehmed Emin Tokâdî hazretlerinin aylık on beş kuruşluk geliri vardı. keseyi çıkarmadan bunu alıp her ay huzuruna getirirdim. Koynunda bezden bir kese vardı. keseyi çıkarmadan ağzını açar, ben de parayı içine kordum. Bundan başka o keseye hiç

para konmadığı halde her ay o keseden iki-üç yüz kuruştan fazla para sarfeder, fakirlere saymadan sadaka dağıtırdı. Ben buna defalarca şahit olmuştum. (Yılmaztürk, 2003:1, 132-133)

7.2. Az Yiyecekle Çok Kişiyi Doyurma

Anadolu'da yaygın olarak anlatılmakta olan kutsal kitap kaynaklı bu motif, Sünni ve Bektaşî menâkıbnâmelerde sık görülmektedir. Örneklerde özellikle, velî savaşlarda küçük kazanlarda pişirdiği azıcık yemekle bütün orduyu doyurur. Koca ordu doyar; ama o küçük kazanlardan yemek hiç eksilmez.

Bu motifin kaynağı aslında İncil'e dayanmaktadır. İncil'de Hz. İsa havarileri için ekmek ve balık sunar ve bu yiyecekler hiç bitmez. Bu motife benzer bir örnek Kur'an'da yer almaz; fakat bazı hadislerde Hz. Muhammed'in tek bir ekmekle bütün cemaati doyurduğu geçer.

Bir gazada asker susuzluktan şikayet eder. Bir türlü su bulamazlar bir kadın geçmektedir. Hz. Muhammed kadından bir kap su ister. Bütün askerler bu kaptan kaplarını doldururlar ama su bitmez. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 180)

Hz. Muhammet'in savaş sırasında bir tek hurmayla pek çok kişiyi doyurması anlatılagelen rivayetlerdendir. (Başarkanoğlu, 2010: 113)

Az miktarda yiyeceklerle çok sayıda insanın doyurulması, Hz. Muhammed'in mucizeleri arasında da görülmektedir. Rivayet olunduğuna göre; Hz. Muhammed'in acıktığını anlayan Ebû Talha adındaki bir sahabe, hanımı Ümmü Süleym'den onun için yiyecek bir şey ister. Kadıncağz evde son kalan arpa unundan hamur yaparak bir ekmek pişirip mescitte oturmakta olan Peygamber'e götürür. Bunun üzerine Peygamber yanındakileri de beraberine alarak doğruca Ebû Talha'nın evine gider. Kadın kocasını durumdan haberdar edince adamcağz başka yiyecek bir şey olmadığı için sıkılır. Ancak Peygamber o bir ekmekle bütün cemaati doyurur. (Demirtaş, 2013: 54)

Bu motif Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Vilâyetnâme-i Hacım Sultan, Vilâyetnâme-i Abdal Musa, Menâkıbu'l-Arifin, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî ve Menâkıb-ı Kemal-i Ümmî'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Selim Dede Osmanlı padişahı I.Murat Han’a “Sen müsaade buyur, ben bütün orduna yemek ziyafeti vereyim ve atlarının yemlerini temin edeyim” der. Padişah I. Murat Han buna çok şaşırır. Çünkü Selim Ata’nın birkaç koyunu ve birkaç yığın ekininden başka hiç bir şeyi yoktur. Askerler ile yemekler hazırlanır, yemeğe oturulur. Bir de ne görsünler yemekler tükenmediği gibi bir de artmaktadır. Atların ise harmanda tınaz halinde bulunan ekinleri yedikçe çoğalmasını büyük hayretle izlemektedirler. (Aday, 2013-b: 282-283)

Sultan Baba, bir gün, zaviyesine uğrayanların, yoldan gelip geçenlerin ve köy halkının yemesi için küçük bir kazan pilav pişirtir. Gelenler arasında dişi ağrıdığı için pilavı yiyemeyen bir adam vardır. Sultan Baba, parmağını adamın ağrıyan dişinin üzerine koyar ve ağrı hemen kesilir. Pilav, onca insan tarafından yenmesine ve birçok kişiye de dağıtılmasına rağmen hiç bitmez. (Altun, 2008: 177)

Taşbaş Tepesine Osmanlı askerleri gelmiş. Sonra askerler burada yatan Seyit Hasan Baba’nın misafiri olmuşlar. Seyit Hasan Baba da ordudaki askerlerin karnını doyurmak için bir kazan hasbeli pilav yapmış. Yanına da ekşi yapmış. Koskoca ordu yemiş ama gene de yemekleri bitirememiş. Buraya gelen askerler peygamberimizin askerleri olan Halid Bin Velîd komutasındaki askerler olduğu da söylenceler arasındadır. (Başarkanoğlu, 2010: 48)

Bir gün erenler Ahmedli Karaçuk dağıni ortadan kaldırmak için almaya geldiğinde ablası önce sofrayı açması gerektiğini söyledi ve Ahmed o sofrayı kolayca açtı. İçindeki bir somun ekmeği böldü, dağıttı. Belki ekmek bin parçaya bölündü ve herkesi doyurdu. (Bursalı, 1996: 2, 483-484)

Yavuz Selim, 1514 yılının Temmuz ayında Çaldıran seferine çıkmıştır. Sivas’ın Suşehri ilçesi yakınlarına geldiği zaman, yorgun ordusuna burada kısa bir mola vermeyi düşünür. Tam bu sırada, yaşlı bir çobanın koşa koşa yanına gelmekte olduğunu görür. Atının dizginini çekerek:

-Merhaba Çoban Baba, bu telaşın nedir, diye sorar. Çoban, selamı selamla karşılar:

-Sulağımıza hoş geldiniz, Sultanım. Görüyorum ki yorgunsunuz ve açsınız. Bu fakire konuk olursanız gönül alırsınız, der.

Yavuz cevap verir:

-Ben tek başıma değilim ki Çoban Baba, ardımda koca bir ordu var. Çoban, tevekkülle boynunu eğer:

-Allah kerim...Hele siz bir mola veriniz; konuk kısmetiyle gelir. Yavuz:

-Bunda bir hikmet var, diyerek atından iner. Bir akarsu kenarına çadırlar kurulur, mola verilir.

Çoban; sürüsünden dört koç seçerek keser, derisini yüzer, kazanlara doldurur. Az sonra da sofrayı hazırlar. Sultanı ve ordusunu buyur eder:

-Buyurunuz, yalnız bir şartım var. Yemek yerken kemikleri atmayınız.

Yenilir, içilir. Sofradan bereket taşar, boşalan kazanlar yeniden dolar. Yemekten sonra kemikleri toplayan çoban; bunları derilere doldurur, bir dua eder. Boynuzlu dört koç silkelenerek ayağa kalkar. Koşarak sürüye karışır. Ama bir tanesi topallar. Çoban:

-Sultanım bir kemik eksik, koç bunun için topallıyor, der. Yavuz koynundan bir aşık kemiği çıkarır.

-İşte şu kemik...Seni denemek istedim. Sen gerçek bir erensin. Sen sürünün çobanısın, ben de Türklerin çobanıyım, der. Çoban Baba'ya iltifat eder. Çoban Baba da:

-Zafer senindir Sultanım! Haydi yolun açık olsun, der ve Padişahı uğurlar. (Demir, 2013: I, 84)

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran seferine giderken Kemah üzerine bir birlik gönderir. Bu birlik Hüseyin Şeyh köyünden geçtiği anda Tur Hasan Baba, birliğin komutanına:

-Bugün bana misafir olun, ordunuzu ben doyurayım, der.

Komutan Tur Hasan Baba'nın teklifini kabul eder. Bu arada köyde:

-Bu kadar askeri nasıl doyuracak, mahcup olacak, şeklinde dedikodular yapılır.

Şeyh Hasan Efendi, askerlere atlarını doyurmaları için arpa ambarını gösterir. Kendisi de bu arada askerlere bir tencere çorba, bir tencere pilav yapar.

Atı için arpayı alan asker geçer, alan geçer, arpa bir türlü bitmek bilmez.

Daha sonra askerler yemeğin başına geçerler. Önce şaşırırlar, bu iki tencere yemek kime yetecek diye. Tabağını dolduran asker geçer, dolduran geçer ama yemekler bir türlü bitmez. Bunu gören köy halkı ve askerler çok şaşırırlar. Hasan Baba'nın kerametini anlarlar. (Demir, 2013: I, 184)

Sultan IV. Murat, Bağdat seferine gitmeden önce bazı aydınlarla görüşmek ister. Görüşmek istedikleri kişilerin listesini çıkarır. Listede yer alan kişileri huzuruna çağırır. Bunların arasında Samut Baba da bulunmaktadır. Askerler gelip Samut Baba'ya Sultan IV. Murat'ın kendisiyle görüşmek istediğini söylerler. Samut Baba askerlere:

-Siz gidin, ben arkanızdan geliyorum, der.

Sultan IV. Murat, bu duruma çok kızar ve aslanlarını Samut Baba'nın üzerine salar. Aslanlar Samut Baba'yı görünce durur ve uysallaşırlar. Bunu gören IV. Murat Samut Baba'nın evliyalığını kabullenir ve elini öper.

Samut baba bir tabak bulgurla bir orduyu doyurur, bir bağ otları ataları doyurur. (Demir, 2013: II, 208)

Hız. İsa'nın az bir yiyeceklerle kalabalık bir insan topluluğunu doyurması Kitabı Mukaddes'te şöyle anlatılır: Hız. İsa'nın kayığa binerek ıssız bir yere gittiğini öğrenen insanlar, kalabalıklar hâlinde peşinden giderler. Peşinden gelen kalabalıktaki insanların hastalarını iyileştiren Hız. İsa, akşam olduğu zaman şakirtlerinin getirdiği beş ekmek ve iki balığı eline alarak göğe bakıp şükran duası eder ve parçalara böldüğü bu ekmekleri şakirtlerine vererek halka dağıtmalarını söyler. Dağıtılan ekmeklerle herkes karnını doyurduğu gibi iki küfe dolusu da ekmek artar. Kadın ve çocuklar haricinde beş bin kadar erkek böylece karnını doyurmuş olur. (Demirtaş, 2013: 53-54)

Muhyiddin Baba, bir gün köy halkını toplamış; 2-3 tonluk kayadan ev yapacaktı. Bu taşlardan biri çok büyükmüş ve köy halkı bunu kaldıramamış. Muhyiddin Baba. "Bismillahirrahmanirrahim" demiş; bu taşı kaldırmış ve evi

yapmışlar. İşçiler yorulduğu için Muhyiddin Baba bunları yemeğe çağırmış. Sofrada küçük bir tas ve tasın içinde çok az bir yemek varmış. “Muhyiddin Baba bu yemek kime yetecek?” demişler ama bu küçük tasta yemeği işçiler yemiş yemiş bitirememişler. (Durbilmez, 2015: 19-20)

Muhyiddin Baba bir kazan kaynatmış. Bu üç köy karnını doyurmuş yine de kazandan yemek hiç eksilmemiş. Muhyiddin Baba, Allah dostuymuş. (Durbilmez, 2015: 20)

Sultan Kılıçarslan, Kumdanlı ovasında yapılan Miryokefalon savaşında, askerini ve hayvanlarını doyurmak için, köy köy yiyecek aramış. O civarda bu koca orduyu doyuracak hâli vakti yerinde kimse yokmuş. Sultan Kılıçarslan dolaşırken İlegüp’e gelmiş. Halka:

“Benim, askerlerimi ve atlarını doyuracak bir ağa var mı?” diye sormuş. Halk da Velî Baba’nın dergâhına gitmesini ve ondan yardım istemesini söylerler. Sultan, Velî Baba’nın dergâhına vararak, isteğini bildirir. Velî Baba:

“Ordunu, getir buraya.” der.

Sultan, ordunun yanına bir haberci göndererek, ordunun İlegüp’e getirilmesini ister. Bu sırada Velî Baba, küçük bir tencereyi ocağa koyar ve altına mum yakar. Atlar için de bir köşeye iki şinik arpa, bir köşeye de iki çuval saman koyar. Ordu, askerler ve atlarıyla birlikte, İlegüp’e geldiğinde Sultan:

“Samanlık ve ambar nerede?” diye sorar. Velî Baba odaya koyduğu iki şinik arpa ve iki çuval samanı gösterir. Sultan:

“Bu hangi hayvana yeter?” deyince. Velî Baba: “Yetmezse takviyesi bizden.” demiş.

Bütün ordunun, atını arpalamış, samanlamış. Fakat ne o iki şinik arpa bitmiş ne de iki çuval saman. Daha sonra, askerler için yemeğin nerede olduğunu soran Sultan’a ocağın üstündeki tencereyi gösteren Velî Baba, aynı şekilde o tenceredeki yemekle bütün askerleri doyurmuş. Velî Baba’nın keramet sahibi bir zât olduğunu anlayan Sultan, savaşa devam etmek için yola çıkarken Velî Baba’ya:

“Harbi kazanacak mıyım, kaybedecek miyim?” diye sormuş. Velî Baba da;

“Çok sıkıştığın zaman, yetiş ya Velî Baba diye beni çağır.” diyor. Sultan, askerleriyle birlikte oradan ayrılıp, savaş meydanına gidiyor ve savaşa devam ediyor. Savaş sırasında, düşman ordusunun üstünlük kurduğu bir anda, savaş kaybedilmek üzereyken, Sultan:

“Yetiş ya Velî Baba!” diyor.

Bu sırada köyünde harman savuran Velî Baba “Din kardeşlerim kırılıyor.” diye bir anda, değişik hareketler yapmaya başlar. Harman rüzgârın yönüne göre tek taraflı atılır. Ama o anda Velî Baba harmanı dört bir yana atmaya başlar. Bir toz bulutudur oluşur. Savaş bittikten sonra, gelenlerin anlattığına göre; Bir toz bulutu ordumuzu hezimetten kurtarmıştır. Ölen düşman askerlerinin gözleri buğday kılıcı ile dolmuştur. (Göde, 2011: 125)

Ahmed Yesevî’nin babası ölüm döşegindeyken, kızı Gevher Şahnaz’a:

-Ey benim kızım. Kardeşin bu dünyada ender gönderilen bir ulu kişi olacaktır. Benim dergâhımda bağlı bir sofraya durur. Ne zaman ki Ahmet o sofrayı kendi başına açabilirse artık bil ki, onun cihan mülküne açılma vakti geldi demektir.

Denizden gelen kırk bin askere bir küçük haranı içinde yemek ikram edilir. Bu kadar az yemekle bütün askerler doyduğu gibi haranıdaki yemek bir türlü bitmez. (Güzel, 1999-b: 116)

IV.Murat sefere giderken Şeyhan Dede’yi görmek istemiş. Askerler mağaraya gelip adını seslenmişler. Kendisi yokmuş annesi, dağda yalnız başına ibadete çekildiğini söylemiş. Askerler dağa gidip onu çağırılmışlar.

Dede “Bugün ibadetin otuz dokuzuncu günü. Kırk günümün dolmasına bir gün kaldı, yarın geleyim.” demiş. Askerler kabul etmemişler. Dede de dağdan inip, padişahın huzuruna varmış.

IV.Murat ondan, kerametini gösterip, bütün askerlerini doyurmasını istemiş. Çok yoksul olan dedenin, küçük bir oğlağı ile birazcık unu varmış. Oğlağı kesmiş, undan da ekmek yapmış. Bütün orduyu doyurmuş, daha da artmış.

Bunun üzerine, padişah Şeyhan Dede'ye çok saygı göstererek, onun elini öpmüş. (Helimoğlu Yavuz, 1993: 90-91)

Emir Sultan'ın halifelerinden Hacı İsâ Dede'nin kerametidir. Bir kazan aş pişirilir. Orada hazır bulunan cemaat bir kazan asın sekiz yüz kişiye yetmeyeceğini düşünürler. Aşçı Ece Sultan'dır. Hacı İsâ Dede cemaate onar onar oturmasını söyler. Kazanın yanına gelir ve sağ elini Bismillah deyip kaynayan buğday aşının içine sokup karıştırır. Ece Sultan'a kazanı ocak üzerinden indirmeden halka dağıtmasını, söyler. Ece Sultan da öyle yapar. Sekiz yüz kişi yemek yer ve bu keramet işidir deyip götürürler ama kazan daha yarı bile olmaz. (Kahraman, 2009: 59)

Ebu Talha adındaki bir sahabe Hz. Muhammed'in acıktığını anlayarak hanımı Ümmü Süleym'den onun için yiyecek bir şey ister. Kadıncağız son kalan azıcık arpa unundan hamur yaparak Peygamber'e götürür. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz yanındakileri de alarak topluca Ebu Talha'nın evine gider. Kadın kocasını durumdan haberdar edince adamcağız başka yiyecek olmadığı için sıkılır, ama Peygamber, o bir ekmekle bütün cemaati doyurur. (Ocak, 2017: 263-264)

Hacım Sultan Horasan'a gelirken Ahmed Yesevi ona bir sofraya verir. Hacım Sultan bunu bir ağaca astırmış ve gelip geçenin yemesi için serbest bırakmıştır. Oradan kimler geçerse geçsin, ne kadar kalabalık olurlarsa olsunlar sofrayı açtıkları zaman dilekleri kadar yiyip içerler sonra da yerine asarlardı sofraya kırk yıl bu şekilde hizmet etmişti. (Ocak, 2017: 264)

Abdal Musa bir gün müridlerine tekkeye bir gemi dolusu asker geleceğini haber verir; bunlar için yemek hazırlanmasını emreder. Gerçekten bir saat sonra askerler sahile ayak basarlar. Müridler onları alıp tekkeye getirirler. Askerler ocaktaki kazandan başka bir şey göremeyince aç kalacaklarını zannederler. O sırada şeyh dervişlere yemeği askerlere paylaşmalarını bildirir. Yemek kepçe ile kırk bin askere paylaşılır. Önlerinden artıncaya kadar yedikleri halde kazan yine dopdoludur. (Ocak, 2017: 264)

Yavuz Sultan Selim Han Mısır seferine giderken yolu bir zatın bulunduğu köyden geçer. Sultan atı üzerinde ordunun önünde yer alır. Tarlasını süren ihtiyar bir köylüye selam verir. Köylü selamı alır ve hemen işiyle meşgul olur. Sultan "Baba

duydun mu? Padişah Mısır'a sefere çıkmış.” der. Yaşlı “Mevlam yolunu açık eylesin. Emeline nail ve muzaffer olarak döner.” der. Sultan ihtiyara “Dede uzak yerden geliyorum, karnım aç yiyeceğin var mı?” der. İhtiyar ilerde tencerede pişmekte olan aş işaret ederek “Pilav pişmek üzere karnın doyuncaya kadar ye!” der. Padişah. “İyi ama arımdaki ordu da aş ister.” deyince ihtiyar “İşte tencere, hepinize yeter inşallah” der. Gerçekten tenceredeki pilav bütün orduyu duyurur ve hiç bitmez. Sultan o ihtiyarın kerametini anlar. Hürmetle elini öpüp duasını alır ve yola koyulur. Sefer sonrası dönüşte tekrar yanına uğrar. İhtiyar “Mendilimi isterim. “der. Sultan önce anlamaz ama sonra hatırlar. Savaşta yaralanınca bir ihtiyar mendiliyle kolundaki yarayı sarmıştır. Sultan bu kerameti de anlayınca ona hürmet gösterip bulunduğu bölgeye ihsanlarda bulunur. (OAE, 2004: 189)

Dördüncü Murad Han Bağdat seferine giderken Misâli Baba'nın köyünün yakınında bir yerde ordusunu istirahatete çekmişti. Sultan, köyün alt tarafında küçük bir kulübenin kapısını çaldı. Nur yüzlü bir zat sultanı içeri aldı. Ayrılırken sultana birkaç avuç bulgur ve bir torbada saman verdi. Sultan bunları ordusuna götürdü. Bulgur artarak bütün orduyu doyurdu. Saman da artarak bütün atları doyurdu. Bunun üzerine sultan, Misâli Baba'ya hediyeler götürdü. O da sultana mevsimi olmamasına rağmen koynundan yeni çıkmış bir gül çıkartarak hediye etti. (OAE, 2004: 366)

Hz. Muhammed, Ebu Eyyub'un evine misafir olduğunda Ebu Eyyub'un sadece bir oğlak ile üç kilo arpası vardı. Ebu Eyyub, oğlağı keserek yemek, arpayı da öğütterek ekmek yaptı. İkisini de Hz. Muhammed'e götürdü. Hz Muhammed, sokağa çıkarak ve yüksek sesle herkesi yemeğe davet etmesini istedi. Halk, grup grup gelerek o yemekten yedi ve aç kimse kalmadı. (ÖzDemir, 2015: 29)

Ol vakit Bahaddin Baba, Kerbela'ya nazar kıldı, gördüler ki bir geyik kuzusu meleyerek doğruca Bahaddin Baba'nın önüne geldi. Allah'ın izniyle dile gelen kuzu:

-Beni kurban eyle, evliyaların kursağına nasip olayım, dedi.

Ol vakit Bahaddin Baba hemen tedbir alıp, kuzuyu kurban eyledi. Yine aynı şekilde ateşsiz ve susuz olarak kuzuyu pişirdi. Ve “Bismillahimin evvelîni ve ahirini” deyip, ortaya getirdi. Doksan bin evliyaya taksim edip yedirdi. Hepsi doydular. Ondan sonra evliyalar nazar edip gördüler ki kuzu tamam duruyor. Bahaddin Baba, geyik

kuzusuna dua eyledi. Kuzu dirilip Kerbela çölüne doğru gitti. Bu hadiseden sonra Bahaddin Baba'ya mürid oldular. (Özen, 2001: 16)

Menkıbeye göre IV.Murat, Bağdat veya Revan seferine çıktığı zaman Sarıçiçek Yaylası'ndan geçer. Yaşlı bir derviş olan Koca Haydar da Sultan Murat'ı karşılar. Keramet göstererek Sultan Murat'ın ordusunu bir küçük tencerede pişirdiği pilavla doyurur. Daha birçok kerametler gösterir. (Özen, 2001: 65)

IV.Murat'ın Yellice'ye geldiğini duyan Ahmet Baba da soğukluk olarak küçük bir bakraç içinde pişirdiği kayısı hoşafını Padişah'a götürür. Sultan Murat'a “Padişahım ordunuz için hoşaf hazırladım, kabul buyurunuz.” der. Padişah küçük bir bakraç içindeki hoşafı görünce gülümser. “Babacığım, getirmiş olduğun hoşaf değil orduya, bir kişiye bile yetmez” der. Ahmet Baba da “Padişahım, erenlerin himmetiyle dağıtacağım bu hoşaf, ordunuza yeter de artar bile...” diye cevap verir. Buz gibi hoşafı dağıtmaya başlar. Eksilmesi şöyle dursun, arttıkça artar...Askerin tümüne yeter. (Özen, 2001: 69)

IV.Murat, Bağdat seferine giderken Samut Baba ile karşılaşmıştır. IV.Murat askerlerin aç olduğunu söyleyince Samut Baba bir tencere yemek getirmiştir. Sadece bir tencere yemeği gören IV.Murat “Bu yemek askerlere yetmez” şeklinde tepki göstermiş. Samut Baba da bu yemeğin askerlere yeteceğini söylemiş. Neticede bir tencere yemek askerlere rahatlıkla yetmiştir.

IV.Murat atların da aç olduğunu söyleyince Samut Baba önceden su akan yerden arpa akıtmıştır. Atlar doyduktan sonra tekrar su akıtmıştır.

IV.Murat ibrikle abdest alırken ibriğin üzerindeki “Akşamın işini sabaha bırakma” yazısını okumuştur. Bunun üzerine hemen askeriyle birlikte Bağdat üzerine yürümüş ve savaşı kazanmıştır. (Özen, 2001: 162)

Şeyh'in küçük bir kazanda pişirdiği yemek de bütün askeri doyurduğu halde benzer şekilde hiç eksilmemiştir. Padişah sofrasına gelince; Şeyh, oracıkta bulunan bir kuzuyu kestirir, pişirttirir ve padişahın huzuruna çıkarır “Padişahım etini yiyin, kemiğini kuzunun postunun içine koyun.” der. Azaplardan biri: “Bakâlim ne olacak?” diye ayak kemiklerinden bir tanesini saklar. Yemek yedikten sonra Abdurrahman El-Erzincanî kalkar, kemikleri postun içine düzer ve postu örter. Elindeki çibukla posta vurunca,

kuzu kalkıp melemeye başlar. Ancak bir ayağı topaldır. Bunu gören padişah neden topalladığını sorunca, Şeyh: “Ayak kemiklerinden biri eksikti.” der.

Padişah Şeyh ile birlikte orduyu teftişe çıkar. Şeyh’e: “Allah Bağdat’ın fethini bize nasip eder mi?” diye sorar. Şeyh: “Asker bitini temizlemez, atlar tersini yerse zafer kazanılmaz.” der. Bunun üzerine derhal asker temizlik bakımından geçirilir, yeni elbiseler giydirilir. Atların bakımı yapılır. Birkaç gün sonra yeniden teftiş yapıldığında, şahlanmış atlar ve gürbüz askerler görülünce Şeyh: “Bağdat’ı inşallah alacaksınız, yalnız askerinden Genç Osman şehit olacak.” der. Şeyh’in dedikleri gerçekleşir. (Tozlu, 2013: 82)

Yeter Sultan, asker olduğu zaman birliğine giderken annesi, acıkınca yersin diye azık katıvermiş. Yedi sekiz sene sonra komutanlık kendisine geçince, bir yerde askerleriyle birlikte aç susuz kalmışlar. Komutanın aklına hemen yıllar önce annesinin hazırlayarak kendisine verdiği azık gelmiş. Elini sırtına atmış ve annesinin verdiği yemeğin hâla sırtında olduğunu görmüş. Bu azığı çıkarıp askerlerine dağıtmış ve yemek bütün askerleri doyurmuş. (Türktaş, 2012: 302)

7.3. Ejderha İle Savaşıp Öldürerek Halkı Kurtarma

Uzakdoğu ve İran dinleri kaynaklı inanç motifleri arasında yer alan ejderha ile mücadele örneklerinde, bulundukları yerlerde bulunan ejderha yüzünden zor durumda olan halkın talebi üzerine velînin yaptığı dua neticesinde kurtulurlar. Ejderha velî tarafından ya da sonucu taş olur, ya ağızından çıkan ateşle kül olur, ya da tahta kılıçla öldürülür.

Ejderha motifli efsaneler mitolojik kökenli efsanelerdir. Bu bakımdan Türk kültürü içerisinde ejderha motifine değişik metinlerde rastlanılmaktadır. Ejderha ile ilgili motiflerin çoğu, hiç şüphe yok ki Çin kaynaklıdır. Fakat bu inanışlar Orta Asya’da zamanla büyük değişikliklere uğramış ve adeta yerli bir karakter almışlardır. Bu sebeple Türk mitolojisindeki her efsane Çin’den gelmiş değildir. Orta Asya kavimlerine göre, gökte yaşayan bir ejderha, kış olunca dağların tepelerine iner ve yuvasını da oralarda kurarmış (Ögel, 1995: 291-292)

Türk efsane, destan, hikâye ve masallarında bol miktarda rastlanan bu motifin, özellikle Bektaşiliğe mal olmuş velîlerin menkabelerinde de yer aldığı müşahede olunmaktadır. Ejderha ile mücadelesi anlatılanlar, başta Sarı Saltık olmak üzere Hacım Sultan, Ottman Baba, Koyun Baba ve Demir Baba'dan ibarettir. Ancak Bektaşi velîsi olmadığı halde ejderha ile mücadelesi nakledilen başka şahısların da yer bulduğu olmuştur. (Ocak, 2017: 226)

Genellikle üç başlı olarak tasavvur edilen ejderhalarla mücadele, İran mitolojisinin ana konularından birisidir. “Feridûn'u bir sığır, Rüstem'i Sîmorg büyütür. Kahramanlar ejderhalarla savaşırlar. Feridûn üç başlı ejderhayla savaşılar Cemşîd'in kız kardeşlerini onun elinden kurtarır. Gerşâsp ejderhalarla savaşılar suları onların egemenliğinden kurtarır. Rüstem, Dîv-i Sepîd ile mücadele ederek Kavûs'u kurtarır.” (Yıldırım, 2012: 196)

“Ejderha” kültünün üstlendiği olağanüstü statü ve misyon itibarıyla kökeninin kadim doğu ve Orta Asya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumu sürdürülen festival, şenlik ve ayinlerdeki konumunda da görebilmekteyiz. “Birçok metin ejderhayı yerel hayvan topluluğuna ait bir tür olarak gösterir. Sien-peî'lerde ona kurbanlar sunulur. (Roux, 2005: 39)

Bu motif Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan, Vilâyetnâmei Otman Baba, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî ve Türk destani mahsulleri olan Tezkirei Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

Bir gün Yesevi Dergâhı'na Çinli tüccarlar gelir. Ülkelerinde bir ejderha türediğini ve insanları öldürdüğünü söylerler. Bunun için Ahmed Yesevî Hazretlerinden yardım isterler. Bu sırada Osman Efendi gitmek istediğini söyler. Bunun üzerine Ahmed Yesevî Osman'ın beline tahta bir kılıç kuşandırarak kendisini dualarla uğurlar. Osman Efendi tahta kılıcıyla Çin diyarındaki ejderhayı öldürür ve esenlikle geriye döner. (Alşan, 2012: 298)

Elâzığ'da anlatılan efsanede; Harput'a musallat olan bir ejderha, geceleri şehre yaklaşırken çıkardığı gürültü ve homurtularla insanları korkutmaktadır. Ejderhadan çok korkan halk, çareyi devrin büyük âlimi Fetahmet Baba (Fatih Ahmet Baba)'dan yardım

istemekte bulur. Fetahmet Baba'nın yaptığı dua neticesinde ejderha taş kesilir, böylece bölge halkı büyük bir tehlikeden kurtulur. (Demirtaş, 2013: 38)

Hacı Bektaş Velî'nin Rumeli'yi irşat için gönderdiği Sarı Saltuk, Kaligra Kalesi'nin bulunduğu bölgeye geldiğinde, korkusuyla kaledekileri kaçırarak yedi başlı bir ejderha görür. Tahta kılıcı ile ejderhanın yedi başını da kesen Sarı Saltuk, böylece kalede yaşayanları bu tehlikeden kurtarmış olur. (Demirtaş, 2013: 38)

Emir Sultan ile ilgili anlatılan ejderha motifinde öldürme olayı yoktur, ama bir hükümdar oğlunu ejderhanın elinden kurtarma ve ejderhayı kendisine boyun eğdirme olayı vardır. Bu hükümdar oğlu gelip Emir Sultan'ın hizmetine girmek, ona kul olmak ister. Emir Sultan kulluğun zor olduğunu söylemesine rağmen o ısrar edince Emir Sultan merhamet gösterip onu hizmetine kabul eder. Yolları üzerinde, o yoldan gelip geçeni yakıp kavuran, kül eden bir ejderha vardır. O yoldan geçerken Emir Sultan okuyarak geçer. Ejderha gelip Emir Sultan'ın ayaklarına yüz sürer. Hükümdar oğlu geride kaldığından, o geçerken ejderha onu beline kadar yutar. Hükümdar oğlu Emir Sultan'dan yardım isteyince Emir Sultan ejderhaya dönüp heybetle bakınca ejderha hükümdar oğlunun kılına bile zarar vermeden onu yere bırakır. (Kahraman, 2009: 61)

Rumeli'ni irşad için görevlendirilen Sarı Saltık, Karadeniz, Gürcistan ve Kırım üzerinden Kaligra (Bulgaristan) Kalesi'ne kadar uzun ve maceralı bir yolculuk yapar. Kale, içinde bir ejderha türediği için kâfir ahali tarafından terk edilmiştir. Sarı Saltık hemen ejderhaya hücum eder; o da kükreyerek karşı taarruza geçer. Beriki elindeki yayla ejderhanın yedi başına birer ok atar. Ama ejderha kuyruğunu Sarı Saltık'ın beline dolar ve sıkarak. Tam o sırada Hacı Bektaş'ın yolladığı Hızır yetişir ve mızrağıyla ejderhanın gövdesini deler. Kuyruğun gevşemesiyle Sarı Saltık kılıcını çekerek canavarın yedi başını bir bir keser ve onu öldürür. Olay çevreye yayılınca kalenin halkı beğleriyle birlikte geri dönüp eskisi gibi yerleşirler ve toptan Müslüman olurlar. (Ocak, 2017: 226-227)

Hacı Sultan, Hacı Bektaş'ın halifesi sıfatıyla yakın adamı Burhan Abdal'la birlikte Germiyan iline giderken Susuz denilen mevkide, Banaz suyunun karşı yakasında yol üstüne yatmış bir ejderha görür. Hacı Sultan Burhan Abdal'la beraber

ejderhaya yaklaşır. Ejderha taarruza geçerken Hacım Sultan ağzından korkunç bir ateş çıkarır. Ejderha oturduğu yerde yanıp kül olur. Böylece Hacım'ın ünü etrafa yayılır. (Ocak, 2017: 226-227)

Koyun Baba Osmancık bölgesine geldiğinde, yörenin köylüleri geyikten doğan bir ejderhanın kendilerine zarar ziyan verdiğinden şikayet ve Baba'dan kendilerini bu beladan kurtarmasını isterler. Koyun Baba köylüleri kırmaz ve Kızılırmak'tan su içmeye gitmiş olan ejderhayı bulur. Hemen elindeki asasıyla vurup “taş ol bre mel'un!” diye bağırır. Bunu der demez ejderha oracıkta hemen taş olur. Böylece kurtulan köylüler kendisine teşekkür edip müridi olurlar. (Ocak, 2017: 26-228)

Belgrad köylerinden birinde yaşayan zengin bir köylü ve çocukları Belgrad pazarına giderken Balçıkhisarı denilen yerde korkunç bir ejderha ile karşılaşır. Köylü Otman Baba'nın gerçek velî olduğuna inanmamakta ve kendisini horlamaktadır. Ejderha adamı kuyruğuyla belinden yakalayıp atından yere çarpar ve öldürecek hale getirir. Adam aklına gelen bütün velîleri birer birer imdadına çağırırsa da kurtulamaz. O sırada birden aklına Otman Baba'yı çağırmak gelir. Çağırır çağırmaz onu karşısında bulur. Böylece Otman Baba sayesinde canını kurtaran zengin köylü tövbe eder ve ona mürid olur. (Ocak, 2017: 26-228)

Hacı Bektâş bir gün Arafat Dağı'ndaki çilehânedan çıkıp Zemzem Pınarı denilen pınarın yanına geldi ve orada bir çoban gördü. Hünkâr, çobanın yanına gelip arkasını sığadı ve adını sordu. Çoban: “Adım Sarı Saltuk'tur. Ne emredersiniz?” diye cevap verdi. Hünkâr: “Haydi seni Rum'a saldı” dedi. Sarı Saltık'ın gözünden perdeler kalktı, erlik mertebesine erdi. Hünkâr, Sarı Saltık'a bir yay, yedi ok verip beline tahta bir kılıç kuşattı. Yanına da Ulu Abdal ile Kiçi Abdal adlı iki dervişi yoldaş etti. Sinop üzerinden doğruca Karadeniz kıyısına gelen Sarı Saltık, seccadesini denize serip: “Ey erenler seccadesi! Erenler nereye götürürse o yana yürü” dedi. Böylece Gürcistan'a geldiler. Gürcü beyi o sırada sahilde gezintide iken gelenleri karşılar. Gelenlerin gerçek er olduğunu anlayan Gürcü beyi onlara iltifat eder. Sarı Saltık da onları imana çağırır, onları Müslüman eder ve Hüseyinî Tac giydirir. Sonrasında seccadesini yine denize sererek aynı şekilde gider. Kaligra Kalesi'ne varır. Kalenin surlarına yükselirken

ayağını bastığı her taş hamurlaşır. İçerde yedi başlı bir ejderhanın olduğunu gören Sarı Saltık, ejderhaya saldırır ve yedi başına birer ok atar. Ejderha, Sarı Saltık'ı sıkıştırınca Hızır'ı çağırır. O sırada Hünkâr, Hızır ile sohbet ediyormuş. Hızır'a Sarı Saltık'ın imdadına yetişip ona kılıcını hatırlatmasını ister. Hızır gelip Sarı Saltık'a tahta kılıcını hatırlatınca, Sarı Saltık tahta kılıcıyla ejderhayı öldürür. Bu olay ahali tarafından duyulur ve orayı terk eden beye haber verilir. Kalenin beyi canu gönülden Sarı Saltık'a muhib olup imana gelir. (Gölpınarlı, 1995: 44-45)

Sultan Orhan zamanında iki deniz ejderi ortaya çıkmış onları ilahi kuvvetle Abdal Murad öldürmüş, başlarından iki topuz yapılmış, biri hazineye ayrılmış, ötekisi de kendisine verilmiş. (Turyan, 1982: 16)

Hacım Sultan'ı çekemeyen bazı dervişler onu ejderhaya helak ettirmek istedikleri için ejderhanın bulunduğu dağdaki yola gönderirler. Hacım Sultan ve Derviş Burhan, dağdaki ormanda ejderha ile karşılaşırlar. Derviş Burhan korkusundan bayılır. Ejderha, üzerlerine saldırmak üzereyken Hacım Sultan, dehşetli bir nara atar. Hacım Sultan'ın ağzından çıkan alevler ejderhayı yakıp, kavurur. (Türktaş, 2012: 484)

7.4. Tehlike Veya Felakete Maruz Kalanları Fiilen Kurtarma

Yardımsever velî, her zaman yardım dileyenin isteğini yerine getirmeye çalışır. Yardıma ihtiyacı olanların imdadına bizzat giderek, aniden gözlerine görünerek, ya da uzaktan müdahale ederek ulaşır ve dertlerine çare olur. Bu keramet motifini beş başlık altında değerlendirdik. Velî, savaşlarda esir düşen askerleri kurtarır, batmakta olan bir geminin yardımına koşar, savaş anında savaşa katılarak destek olur, gurbette düşmana esir düşen askeri ailesine kavuşturur, yardım için kapısına gelen köylüyü asla geri çevirmez.

7.4.1. Esir Düşen Askerleri Kurtarma

Velî bazen esir düşen askerlerin yakınları isteği doğrultusunda, bazen de kendi isteği ile esir düşen askerleri kurtarır.

Ayn-ı Ali evden camiye, camiden eve gidip gelen dışarı ile teması olmayan ve kendi halinde yaşayan bir zatmış. Ayn-ı Ali'nin bulunduğu mahallede bir kadının oğlu askere gitmiş, esir düşmüş ve düşman onu bir kaleye hapsetmiş. Delikanlının annesi

oğlu için gece gündüz ağlıyormuş. Oğlunu esaretten kurtarabilecek yegâne zatın Ayn-ı Ali olduğuna inanan kadın ona müracaat etmiş. Ayn-ı Ali Dede ona demiş ki: 'Eğer bana kızarmış bir tavuk getirirsen oğlunu esaretten kurtarır, buraya getiririm'. Bunun üzerine kadın kızarmış bir tavuk getirmiş. Fakat Ayn-ı Ali getirilen bu tavuğu kendisi yemeyip bir köpeğe atıvermiş. Köpek tavuğu kaptığı gibi kaçmış, o kadının oğlunun esir olduğu kaleye gitmiş. Kapıdaki düşman nöbetçilerine saldırmış. Nöbetçiler köpeklerle mücadele ederken kadının oğlu kaleden kaçmış ve annesine kavuşmuş. Bu vaka etrafta duyulunca Ayn-ı Ali Dede'nin kerâmet sahibi olduğuna herkes inanmış. Ölünce onun namına bir türbe ve bir de cami yapmışlar. Türbesinin güney doğusunda bulunan zincir bu esirin ayaklarında bağlı bulunan zincirmiş. (Akgül, 1978: 136-137)

Kırım harbi sırasında Edirneli Ali adında bir asker yaralanmıştı. Rus askerleri yaralıları tek tek kontrol edip süngüyle öldürüyorlardı. Ali'nin üzerine bir tane Rus askeri yaklaşıyordu. Onun da takati kalmamıştı.

-Ey velîler sultanı Abdülkadir! Allah aşkına yetiş, beni bu kâfirlerin elinden kurtar! Bu çılgılığı attı ve birden kendini kaybetti. Bir de gözünü açtı ki, ne Rus askeri ne süngü Edirne civarında bir köyde buldu kendini. (Bursalı, 1996:1, 89)

Bir gün yaşlı bir adam Muhyiddin-i İskilîbî'nin yanına gelir ve:

-Ey Âlem Şeyhi, çocuğum bir suçtan dolayı yakalanıp zindana atıldı. Ne olur, himmet edin de halas olsun!

Şeyh:

-Ya Rabbi, hakimlerin hakimi ancak sensin. Bu çocuğa selamet ihsan buyur!

Hemen ertesi günü çocuk çıktığı mahkemede serbest kaldı. (Bursalı, 1996: 2, 322)

Bir gün bir kadın ağlaya inleye Yusuf-i Hemedani Hazretlerinin huzuruna çıktı.

-Ey Sultanım oğlumu Bizanslılar esir etmişler. Yardım ve hizmetinizi beklemekteyim.

Yüce Şeyh:

-Siz sabırlı olunuz. Sabır aydınlığın anahtarıdır. Ya rabbi! Bu dertli kadının oğlunu esirlikten kurtar. Üzüntüsünü neş'e ve sevince çevir.

Kadın evine döndü. Kapıdan içeri adımını atar atmaz çığlığı bastı, çünkü oğlunu evde oturur halde buldu. Sordu:

-Ey yavrum buraya nasıl geldin çocuk.

-Biraz evvel İstanbul'daydım. Ayaklarım zincirle bağlıydı. Başımda muhafız da vardı. Aniden bir kimse geldi. Beni kaptığı gibi buraya getirdi. Gözümü açtığımda kendimi evimizde buldum. (Bursalı, 1996: 2, 377-378)

Hallac-ı Mansur Hazretleri zindandayken mahkumlara dönüp:

-Ey gam zincirine bağlı olanlar. Sizi zindandan kurtarayım mı?

-Nasıl olur?

Mansur Hazretleri zerafetli parmağını oynatıverdi. O da ne? İşaret ettiği noktalarda gizli yollar kıvrım kıvrım uzayıp meydana çıkıverdi ve işaret ettiği mahpusların Demir zincirleri benek benek döküldü. (Bursalı, 1996: 2, 519)

Ahmed Yâr'ın amcası sultan tarafından hapsedilmiştir. Ahmed Yâr ağlayarak hocasının huzuruna geldi ve durumu arz etti. Abdullah-ı Dehlevî: "Birisini gönder, onu hapisten çıkarsın" buyurdu. Ahmed Yâr"Gittik, onu hapisten kurtardık ve nöbetçilerden hiçbiri bize müdahalede bulunmadı." dedi. (EA, 1992: 1, 67)

Bedr, Şuyun denen yeri işgal etti ve burada yaşayan bir zâtı hapsedip çeşitli eziyet ve işkenceler yaptı. Bunun üzerine o zâtın talebeleri Abdullah-ı Ayderûsî'nin huzuruna gelip hocalarına yapılan işkencenin hafifletilmesi ve hapisten kurtulması için dua etmesini istediler. Ona dua edip korkmaması için haber gönderdi. Ebu Bekir Bin Herise bundan sonra yapılan işkencelerden acı duymadı. Bir müddet sonra onu hapishaneden çıkardılar. (EA, 1992: 1, 84)

Kemal Ümmî'nin oğlu Sinan zor durumdadır, işkence görür. Gözlerine mil çekeceklerdir. Çaresizlik içinde ağlar. Birden babası Kemal Ümmî hazretleri karşısına

çıkıverir. “Gözünü yum beri gel.” der ve sonra onu anlamadığı bir şekilde tutup Kâbe’ye bıraktı. Gözlerini açtığında Kâbe’nin yanında idi. (OAE, 2004, 363)

7.4.2. Savaşta Orduya Yardım Etme

Velî şahısın ölümünden sonra da savaşlarda orduya yardım ettiği inancı yaygındır. Bunu daha önce kendi vücudunda zuhur eden keramet motiflerinde ele. “öldükten sonra dirilme” başlığı altında değerlendirdik. (Bknz. Öldükten sonra savaş ve deprem gibi felaketlerde yardım etmesi) Burada ise sağ iken orduya destek verdiğini görüyoruz. Savaşta ordunun zor durumda olduğu kendisine malum olan velî, her ne işi varsa bırakır ve tayyi mekân tayyi zaman kerametiyle orduya katılır. Bunun kanıtı da savaş sırasında kendisine ait bir eşyanın parçasını orada bırakmasıdır. Savaş sonrası askerlerin dönmesi ve bu parçanın velîye ait olduğunun ispatlanmasıyla herkes onun gücünü daha iyi anlar.

Kütahya Altıntaş ilçesi, Akçaköyde yatmakta olan Aziz Dede askere gidene “Evladım eğer başın sıkışır ise, Yetiş Aziz Dede diyerek beni çağır. “ der. Bu nasihati alan askerin bir gün başı sıkışır ve dedeye çağrıda bulunur. Harman yerinde bu sesi duyan Aziz Dede, elindeki yabayı savurmaya başlar. Yardım isteyen asker teskere alınca, Aziz Dede’nin kendisine yardıma geldiğini söyler ve cepheden getirdiği yabanının kırık parçasını köylülere gösterir. (Aday, 2013-b, 284)

Emir Sultan Bursa’ya geldiğinde Beyazid Han Macaristan üzerine yürümüş bulunuyordu. Kaleyi almakta güçlük çekiyordu. Kale bir türlü düşmüyordu. Bir sabah, kale kapısı ardına kadar açılıverdi. Padişah ve akıncıları açılan kapıdan coşkun seller gibi içeriye aktılar. Beyazid kale kapısını açanı gördü ama birden gözden kayboldu. Zaferden sonra kapıyı açanı aradılar ancak bulamadılar. Günler sonra Bursa’ya geri dönen ordu şenliklerle karşılandılar. O sırada Yıldırım kapıyı açanı gördü. Kucaklaştılar. O kişi Emir Sultan’dı. (Bursalı, 1996: 1, 280-81)

Deli lakabıyla tanınan bir kişi, hacdaki hemşehrisine çörek götürür. Hacdaki ağa, hanımının pişirdiklerine benzeyen çörekleri kimin getirdiğini göremediği için bu duruma bir anlam veremez. Çöreklerin içinde bulunduğu tas ve üzerindeki bohça da ağanın, çörekleri yemesiyle birlikte ortadan kaybolur. Ağanın memleketine

dönmesinden bir zaman sonra sırrı ortaya çıkan Deli'yi bir daha gören olmaz. (Demirtaş, 2013: 27)

Çanakkale Savaşı'nın yaşandığı günlerde köyünde harman savuran Tiryaki Koca, elindeki yabasıyla bir anda cepheye gider. Düşmanla çarpışırken yabasının iki dişi kırılan Tiryaki Koca, aynı gün köyüne geri dönerek harmanına devam eder. Savaşın sona ermesiyle evine dönen Ispartalı bir askerin, Tiryaki Koca'yı savaşta gördüğünü söyledikten sonra, yabasından kırılan iki dişi torbasından çıkararak göstermesi üzerine sırrı ortaya çıkan Tiryaki Koca hayatını kaybeder. (Demirtaş, 2013: 28)

Zonguldak'ta anlatılan efsanede, oğlunun (Hüseyin) askerde olduğu sırada köyünde akrabalarıyla harman savuran Dedeoğlu, birden "Asker sıkıştı." diye bağırarak elindeki yabayı hızlı hızlı sallamaya başlar. Herkesin şaşkın bakışları altında harmandan koşmaya başlayan Dedeoğlu, aniden gözden kaybolur. Bir süre sonra köyüne geri dönen Dedeoğlu'nun, yabasinda bir parçanın kırık olduğu görülür. Yıllar sonra köye gelen Hüseyin, babasının öldüğünü öğrenir. Savaş sırasında babasını gördüğünü söyleyen Hüseyin, savaş alanında torbasına koyduğukırık parçayı gösterir. Samanlıktaki yabayla kırık parçanın birbirini tutmasından sonra Dedeoğlu'nun savaşa katıldığı anlaşılır. (Demirtaş, 2013: 28-29)

Zamanın ağalarından birinin atını binmek için isteyen Mehmet Dede, kale önünden bindiği atla o sırada yaşanan bir savaşa katılır. En ön safta düşmana karşı savaşan Mehmet Dede, kısa bir süre içinde geri döner. Atın bu kadar kısa sürede terlemesine şaşırان ağa, yine de Mehmet Dede'ye bir şey söylemez. Savaş sonrasında evine misafir olan gaziler, burada gördükleri Mehmet Dede'yi tanırlar. Gazilerin yaşadıklarını anlatmasından sonra, Mehmet Dede'nin kılıcıyla düşmanı püskürterek zafer kazanılmasını sağladığı ortaya çıkar. (Demirtaş, 2013: 29-30)

Kore Savaşı'na katılan Türk birliğindeki Erzincanlı bir asker, savaş sırasında Deli Aziz'i düşmanla savaşırken görür. Daha sonra aramasına rağmen Deli Aziz'i bir türlü bulamayan asker, ailesine yazdığı mektupta Deli Aziz'in de Kore'de yanlarında savaştığını anlatır. Hâlbuki savaş sırasında Deli Aziz Erzincan'dan hiç ayrılmamıştır. (Demirtaş, 2013: 30)

Ali Pınar'da oturan Seyit Baba, Kore Savaşı sırasında her gece savaşa gidip gelmektedir. Savaşın kaybedilmek üzere olduğu sırada yine savaşa gidip var gücüyle savaşan Seyit Baba, yaralanmasına rağmen savaşın kazanılmasını sağlar. Evinde çamaşırlarını değiştirirken yarasının gelini tarafından görülmesiyle sırrı ortaya çıkan Seyit Baba, olduğu yerde ruhunu teslim eder. (Demirtaş, 2013: 31)

Geceleri herkes uyuduktan sonra atıyla Kore Savaşı'na katılan Şeyh Lütfü, sabahları evine döndüğünde yorgun ve üstü başı toz içinde olmaktadır. Bu savaşa katılan askerlerden köye geri dönenlerin, onu Kore'de savaşırken gördüklerini anlatmalarıyla sırrı ortaya çıkan Şeyh Lütfü'nün ölümü gerçekleşir. (Demirtaş, 2013: 31)

Düşmanlarla yapılan savaşlara katılan Şeyh Abdurrahman etrafında anlatılmaktadır. Beyaz elbiseli, beyaz sakallı, beyaz atlı olarak geceleri savaşa giden Şeyh Abdurrahman, dönerken siyah elbiseli, siyah sakallı ve siyah atlı olmaktadır. Bir gece savaştan döndükten sonra üstünü değiştirirken vücudundaki kılıç yarası hizmetkârı tarafından görülen Şeyh Abdurrahman, sırrının ortaya çıkmasıyla hayatını kaybeder. (Demirtaş, 2013: 31)

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında bir grup Türk askerinin esir düşmek üzere olduğu kendisine malum olan Kayo Hasan "Ben onları kurtarmaya gidiyorum" diyerek eline aldığı dirgeniyle evinin yakınındaki tarlasına doğru koşmaya başlar. Tarlaya vardığında elindeki dirgeni biriyle mücadele ediyormuş gibi sağa sola sallayan Kayo Hasan, birkaç saat geçtikten sonra yorgun bir şekilde evine döner. Evdekiler bu yorgunluğunun sebebini sorduğunda ise onlara, düşman askerlerini perişan ederek Türk askerlerini kurtardığını söyler. (Demirtaş, 2013: 32-33)

IV. Murat'ın Bağdat seferi sırasında zor durumdaki orduya yardım eden Mehmet Baba ile ilgili olarak anlatılmaktadır. Sefere giderken ziyaretine gelen Sultan Murat'tan dönüşte birkaç düşman kellesi getirmesini isteyen Mehmet Baba, Bağdat kuşatmasındaki ordunun zor durumda kaldığı bir anda talebelerini götürdüğü arpa tarlasında çocuklara arpa başaklarını ovalattırıp, kılıçıklarını Bağdat'a doğru üflettirir. Bu sıralarda savaşı kaybetme noktasına gelen Osmanlı ordusu, bir anda kuvvet kazanarak düşmanı yenilgiye uğratır. Sefer dönüşü Mehmet Baba'yı tekrar ziyaret eden

Sultan Murat'ın getirdiği düşman kellerinin gözlerine bakıldığında, arpa kılıcıyla dolu olduğu görülür. Böylece Mehmet Baba'nın savaşta orduya yardım ettiği anlaşılır. (Demirtaş, 2013: 33)

Velî Baba'nın Miryokephelon Savaşı sırasında Selçuklu ordusuna yardım ettiği görülmektedir. Düşman ordusunun üstünlük kurduğu, savaşın kaybedilmek üzere olduğu bir anda Sultan Kılıçarslan "Yetiş ya Velî Baba!" diye bağırır. Bu sırada köyünde harman savuran Velî Baba "Din kardeşlerim kırılıyor" diyerek bir anda harmanı dört bir yana atmaya başlar. O anda savaş meydanında bir toz bulutu meydana gelir. Savaş bittikten sonra gelenlerin anlattığına göre, bu toz bulutu orduyu hezimetten kurtarır. Ölen düşman askerlerinin gözlerine bakıldığında, bunların buğday kılıcı ile dolu olduğu görülür. (Demirtaş, 2013: 34)

IV. Murat'ın Bağdat kuşatması sırasında askerleri düşmanın top mermisinden koruyan Murtaza Dede, kendi yerine oğlunu vekil olarak padişahla beraber Bağdat'a gönderen Murtaza Dede, oğlunun da bulunduğu bir grup askerın üzerine, kaleden atılan bir topun düşeceği sırada ayağını uzatarak askerleri ölümden kurtarır. Savaştan sonra köye dönen oğlu yaşadıklarını anlatınca yerinde olmayan ayağını gösteren Murtaza Dede, savaşta onları ölümden kurtaran ayağın kendi ayağı olduğunu söyler. (Demirtaş, 2013: 34)

Abdurrahman Arvâsî silahlarını kuşanır evden çıkar sabahdan önce üstü başı kanla eve dönermiş. Bunu merak eden karısına ölümüne kadar kimseye anlatmama şartı ile söyler: "Biz vazifemiz icabı zaman zaman dünyanın neresinde Müslümanlarla kâfirlerin harbi varsa oraya gideriz. Müslümanlara yardım eder, küffarla harp ederiz. (EA, 1992: 1, 197)

Sultan Kılıçarslan, Kumdanlı ovasında yapılan Miryokefalon savaşında, askerini ve hayvanlarını doyurmak için, köy köy yiyecek aramış. O civarda bu koca orduyu doyuracak hâli vakti yerinde kimse yokmuş. Sultan Kılıçarslan dolaşırken İlegüp'e gelmiş. Halka:

"Benim, askerlerimi ve atlarını doyuracak bir ağa var mı?" diye sormuş. Halk da Velî Baba'nın dergâhına gitmesini ve ondan yardım istemesini söylerler. Sultan, Velî Baba'nın dergâhına vararak, isteğini bildirir. Velî Baba:

“Ordunu, getir buraya.” der.

Sultan, ordunun yanına bir haberci göndererek, ordunun İlegüp’e getirilmesini ister. Bu sırada Velî Baba, küçük bir tencereyi ocağa koyar ve altına mum yakar. Atlar için de bir köşeye iki şinik arpa, bir köşeye de iki çuval saman koyar. Ordu, askerler ve atlarıyla birlikte, İlegüp’e geldiğinde Sultan:

“Samanlık ve ambar nerede?” diye sorar. Velî Baba odaya koyduğu iki şinik arpa ve iki çuval samanı gösterir. Sultan:

“Bu hangi hayvana yeter?” deyince. Velî Baba: “Yetmezse takviyesi bizden.” demiş.

Bütün ordunun, atını arpalamış, samanlamış. Fakat ne o iki şinik arpa bitmiş ne de iki çuval saman. Daha sonra, askerler için yemeğin nerede olduğunu soran Sultan’a ocağın üstündeki tencereyi gösteren Velî Baba, aynı şekilde o tenceredeki yemekle bütün askerleri doyurmuş. Velî Baba’nın keramet sahibi bir zât olduğunu anlayan Sultan, savaşa devam etmek için yola çıkarken Velî Baba’ya:

“Harbi kazanacak mıyım, kaybedecek miyim?” diye sormuş. Velî Baba da;

“Çok sıkıştığın zaman, yetiş ya Velî Baba diye beni çağır.” diyor. Sultan, askerleriyle birlikte oradan ayrılıp, savaş meydanına gidiyor ve savaşa devam ediyor. Savaş sırasında, düşman ordusunun üstünlük kurduğu bir anda, savaş kaybedilmek üzereyken, Sultan:

“Yetiş ya Velî Baba!” diyor.

Bu sırada köyünde harman savuran Velî Baba “Din kardeşlerim kırılıyor.” diye bir anda, değişik hareketler yapmaya başlar. Harman rüzgârın yönüne göre tek taraflı atılır. Ama o anda Velî Baba harmanı dört bir yana atmaya başlar. Bir toz bulutudur oluşur. Savaş bittikten sonra, gelenlerin anlattığına göre; Bir toz bulutu ordumuzu hezimetten kurtarmıştır. Ölen düşman askerlerinin gözleri buğday kılıcı ile dolmuştur. (Göde, 2011: 125)

Yavuz Sultan Selim Han Mısır seferine giderken yolu bir zatın bulunduğu köyden geçer. Sultan atı üzerinde ordunun önünde yer alır. Tarlasını süren ihtiyar bir

köylüye selam verir. Köylü selamı alır ve hemen işiyle meşgul olur. Sultan “Baba duydun mu? Padişah Mısır’a sefere çıkmış.” der. Yaşlı “Mevlam yolunu açık eylesin. Emeline nail ve muzaffer olarak döner.” der. Sultan ihtiyara “Dede uzak yerden geliyorum, karnım aç yiyeceğin var mı?” der. İhtiyar ilerde tencerede pişmekte olan aş işaret ederek “Pilav pişmek üzere karnın doyuncaya kadar ye!” der. Padişah “İyi ama arımdaki ordu da aş ister.” deyince ihtiyar “İşte tencere, hepinize yeter inşallah” der. Gerçekten tenceredeki pilav bütün orduyu duyurur ve hiç bitmez. Sultan o ihtiyarın kerametini anlar. Hürmetle elini öpüp duasını alır ve yola koyulur. Sefer sonrası dönüşte tekrar yanına uğrar. İhtiyar “Mendilimi isterim.” der. Sultan önce anlamaz ama sonra hatırlar. Savaşta yaralanınca bir ihtiyar mendiliyle kolundaki yarayı sarmıştır. Sultan bu kerameti de anlayınca ona hürmet gösterip bulunduğu bölgeye ihsanlarda bulunur. (OAE, 2004: 189)

Kurtuluş Savaşı yıllarında cepheye savaşıırken yaralanmış ve savaşın bitiminden sonra köyüne dönen Recep Çavuş adında birisi varmış. Recep Çavuş köye dönünce bir manifatura dükkânı açmış. Eşe Aba oralardan gelip geçerken Recep Çavuş ona deli diye takılmış. Eşe Aba da: “Recep, benim canımı sıkma, sonra kötü olur. Hem senin bana borcun var” diye çıkışmış. O da: “Benim sana ne borcum olacak deli” diye alay edermiş onunla. Yine bir gün böyle bir atışmadan sonra Eşe Aba: “Sen Çanakkale’de filan cepheye şu şekilde vurulmadın mı? Vurulunca köprü’nün altına düşmedin mi? Düşünce de su su diye yalvarırken birisi kırmızı tasta sana su getirmedi mi? İşte o suyu getiren bendim” demiş. Bunları duyunca Recep Çavuş kendisine su veren kadının yüzünü hatırlamış ve onun Eşe Aba olduğuna ikna olmuş. Onun söylediği her şeyi cepheye birebir yaşamış olduğu için o andan itibaren Recep Çavuş asla Eşe Aba’ya karşı bir saygısızlıkta bulunmamış. (Türktaş, 2012: 233-234)

Kurtuluş Savaşı yıllarında Bulkaz Kasabası’ndan Emin Çavuş denen birisi askerden gelmiş. Eşe Aba, Emin Çavuşa hoş geldin demeye gitmiş. Onun yanına varınca: “Amma da büyük savaş ettik değil mi Emin Çavuş” demiş. Emin Çavuş da: “Sen nerdeydin Eşe Aba, nereden biliyorsun büyük savaş ettiğimizi?” demiş. O da: “Al sancakla yanındaydım, bir tabur askerle geldim senin yanına, yanındaki al sancaklı bendim” demiş ve etrafta olanları birer birer anlatmış Emin Çavuşa. O da onun söylemiş

olduğu şeylere şahit olduğu için ve yanında da al sancaklı birisini hatırladığı için Eşe Aba'nın dediklerinin gerçek olduğuna inanmış. (Türktaş, 2012: 234)

Savaşa katılan insanlar, savaş sırasında dönüp arkalarına baktıkları zaman hep Seyda Mele Halit'i gördüklerini anlatırmış. Şeyh, her gece ev halkı uyuduktan sonra, gece yarısı, yatağından kalkıp gider, sabah namazından önce eve dönermiş. Bir karısı uyandığı zaman Seyda'nın yatağında olmadığını görür ve dışarı çıkmış olduğunu düşünerek beklemeye başlar; ancak Seyda sabah namazına az bir süre kalmışken eve gelir. Karısının uyanık olabileceğini düşünmeden, cübbesini çıkarıp silkeler. Silkeledikçe cübbesinden yere kurşunlar dökülür. Daha sonra oturup yaralarına merhem çalar. Seyda'nın karısı çok korkar ve kocasına hiçbir şey söylemeden yatağına geri döner.

Bu durumdan şüphelenen kadın, ertesi gün Seyda'yı takip etme kararı alır. Gece olunca kadın uyuyormuş taklidi yapıp beklemeye başlar. Gece yarısı ortalıktan el ayak çekilince Seyda yatağından kalkıp giyinir ve sessiz bir şekilde dışarı çıkar. Kadın beklemeye baslar. Her zamanki saatte yani sabah namazından az önce Seyda eve geri döner. Yine cübbesini çıkarıp silkeler ve yine kurşunlar yere saçılır; daha sonra oturup yaralarına merhem çalar. Bu durum birkaç gün böyle devam eder. Bir gün kadın dayanamayıp eşine sorar. Her gece nereye gittiğini, neden cübbesinden kurşunlar döküldüğünü ve neden yaralandığını sorar. Seyda, karısına durumu anlatmak zorunda kalır. "Ben her gece savaşa gidiyorum. İslam için savaşıyorum. İnsanlar benden yardım istiyorlar ve ben de bu sebepten gitmek zorunda kalıyorum." der. Karısını, bu durumu hiç kimseye söylememesini konusunda sıkı sıkı tembih eder; fakat kadın bu sırrı uzun süre taşıyamaz ve komşularıyla paylaşır. Kısa bir süre geçtikten sonra Seyda vefat eder. (Yalçinkaya, 2008: 125)

7.4.3. Denizde Yardıma İhtiyacı Olanları Kurtarma

Tehlikeye düşenleri kurtarma motifinde en çok karşımıza çıkan örnekler, denizde yardıma ihtiyacı olanları kurtarmadır. Denizde yolculuk halinde, fırtına sonucu sulara kapılmış kişileri kurtarır.

Halef b. Temîm anlatıyor:

-İbrahim bir kere gemiye binmiş, abasını başına çekip bir kenara oturmuş. Bir müddet sonra şiddetli bir fırtına çıkmış, gemidekileri bir korku sarmış. İbrahim b. Edhem ise abasının altında rahat ve huzur içinde uyuyormuş. Gemidekiler ona:

-Be adam, içinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun, ne kadar kaygısızsın, deyince, başını abasının altından çıkarıp yüzünü semaya çevirmiş ve:

-Allah'ım azabını gösterdin, şimdi de rahmetini göster, diye niyazda bulunmuş. Bunun üzerine fırtına durmuş, gemi sakinleşmişti. (Attâr, 2015: 188)

Rivayet edildiğine göre 'Horasan erenleri' Ahmed Yesevî'ye büyük bir değer vermekle beraber, makâmının gerçek derecesini bilmiyorlardı. Büyük bir meclis düzenleyerek Ahmed Yesevî'yi de davet edip imtihan etmeğe karar verdiler. İçlerinden yedi tanesi turna şekline girerek bu daveti Hazret Sultan'a haber vermek üzere yola çıktı. Bâtın gücü ile bunu haber alan Ahmed Yesevî, müridlerine yedi velînin gelmekte olduğunu söyleyerek yanına bazı dervîşlerini de aldı ve yine turna şekline girerek onları karşılamağa çıktılar. Semerkand sınırındaki bir büyük nehirde iki taraf karşılaştılar. Horasan erleri, Ahmed Yesevî'nin bu kudretine karşı aciz ve hayran kaldılar. Sohbet sırasında Yesevî, nehre bir nazar kıldı: Bir bezirgân (tüccâr), bütün malı, davarları ile sudan geçerken hepsini su almış ve bezirgân, kurtulduğu takdirde malının yarısını bağışlayacağını vaad etmişti. Ahmed Yesevî bunun üzerine hemen elini uzatıp bezirgânı kurtardı ve hemen şeklini değiştirerek insan kıyafetine girdi. Bezirgân derhal felâketten kurtarılmalarına vesile olan Yesevî'nin eline sarıldı ve bütün malının yarısını ona verdi. Ahmed Yesevî, bu kadar mal ve serveti alıp Horasan'a geldi, hepsini Horasan erenlerine bağışladı. (Bice, 2016: 94)

Hasan Efendi'nin kardeşi, bir gece balık avlamak için küçük kayığı ile denize açılır. O denizde balık avlarken şiddetli bir fırtına çıkar. Fırtına önüne kattığı her şeyi sürükleyip götürmektedir. Balıkçı bütün gayretine rağmen kıyıya ulaşamaz. Kayığı devrilir ve denize düşer. Yüzmeye başlar, fakat bir türlü ilerleyemez.

Bu durum, gece uyurken Hasan Efendi'ye malum olur. Hemen kalkar, göz açıp yumuncaya kadar geçen kısa bir zaman içerisinde kardeşine ulaşır. Kardeşini kurtarıp kıyıya çıkarır. Onu boğulmaktan kurtarır.

Eve geldiğinde eşi uyanmıştır. Hasan Efendi'ye nerede olduğunu sorar. O, nerede olduğunu söylemek istemez. Eşi o kadar ısrar eder ki, söylemekten başka çaresi kalmaz. Eşine bu sırrı söyledikten sonra kalkıp camiye gider. Cuma vaktini beklemeye başlar. O gün cumada herkesle helalleşir. Eve gelince de Hakk'ın rahmetine kavuşur. (Demir, 2013:I, 142)

Okyanusta sefer eden bir gemideki sevdiklerimiz büyük bir fırtınaya tutuldular. Helak olmak üzere idiler. Bizi vesile edip yardım istediler. Biz de imdatlarına yetiştik.” buyurdu. Hakikaten birkaç gün sonra limana gelen gemidekiler durumu anlattılar. (EA, 1992: 3, 40)

Bilâl-i Ma'ribî- Trablusgarb'a gitmek için bir gemiye bindi. Bir ara fırtına çıktı ve gemi batma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Yolcular boğulma korkusu ve heyecanı içinde ağlamaya başladılar. Bilâl-i Ma'ribî denize atlayıp, yürüyerek sahile çıktı. Gemideki yolcular: “Sultanım, bize de bir çare bul!” diye seslendiler. Bunun üzerine onlara: “ İçinizden Allahü teâlâdan gayri her şeyi çıkarıp onun yerine Allah sevgisini koyanlar yanıma gelsin!” dedi. Bu izinden sonra birkaç kişi denize atlayıp, su üzerinde yürüyerek kıyıya ulaştı. Daha sonra Bilâl-i Ma'ribî, fırtınanın durması için Allah-u teâlâyâ dua etti. O anda fırtına dindi ve gemidekiler selâmete kavuştu. (EA, 1992: 4, 84)

Bir gün ihtiyar bir kadın iplik satarak yetim kalan torunlarına bakıyordu. Abdülkadir Geylani hazretleri mescitten çıkarken karşılaştı.

-Ey Gül bacı, senin iplikleri ben satayım mı? dedi. Kadıncağız kabul etti. Hazreti Pir, iplik demetini mescidin damına fırlatıverdi, oradan da bir kuş alıp kaçtı. Bir gün kapı çalındı. Tüccarlar Geylani hazretlerinin huzuruna geldiler ve anlatmaya başladılar.

-Denizde yelkenli ile giderken müthiş bir rüzgâr çıktı. Az kaldı boğuluyorduk. Altı yüz dirhem ipliğimiz olsaydı yelkenliyi tamir edebilirdik. O zaman feryadı bastık: “Yetiş ey velîler sulatânı Abdülkadir.” Derhal gemimizin üstünde bir kuş peyda oldu. Gagasıyla getirdiği ipliği gemiye atıp gitti, bizde kurtulduk. Bu kâsedeki altınlar da ipliğin paralarıdır.” dediler. Ertesi gün paraları yaşlı kadına verdi. (Bursalı, 1996: 1, 88)

Üftade (Kuddise Sırruh) bir gün zamanın padişahı ile sarayda sohbet ediyorlardı. Şeyh birden elini ileriye uzatıp bir şey sıvar gibi acayip hareketler yaptı. Sonrasında elleri simsiyah oldu. Padişah telaşla sordu:

-Ey âlemin Şeyhi, ellerinizin hali nedir?

-Katran.

-Katranın elinizde işi ne?

-Haklısın Sulatnım! Şu anda beş kişilik balıkçı tayfası Karadeniz'deydi. Tekneleri delindi ve su aldı. Beni imdada çağırdılar. Boğulmak üzere olan Müslümanlara yardım ettim. İşte elim o zaman katrana bulandı. (Bursalı, 1996: 2, 117)

Okyanusta gitmekte olan birinin bulunduğu gemi fırtınada parçalanmak ve batmak üzere idi. O kişi Seyyid Alevî hazretlerine sığınıp kendisine yardım etmesini rica etti. Derhal bir el belinden tutup sahile varıncaya kadar çekip götürdü. Böylece boğulmaktan kurtuldu. (EA, 1992: 3, 36)

Bir defasında denizde şiddetli fırtına oldu. Deniz kabarıp şehrin kenar mahallelerine taşıtı. Tüccarlar ve halk bundan büyük zararlara uğrayacaklarını anlayıp Seyyid Alevî hazretlerinden yardım istediler. O da deniz kenarına gidip dua etti ve çok geçmeden deniz sakinleşti, suları çekildi. (EA, 1992: 3, 39)

Bir gün Seyyid Alevî hazretlerinin benizlerinin sarardığı ve hallerinin değiştiği görüldü. Merakla sebebini kendilerine sorunca o da:

“Okyanusta sefer eden bir gemideki sevdiklerimiz büyük bir fırtınaya tutuldular. Helak olmak üzere idiler. Bizi vesile edip yardım istediler. Biz de imdatlarına yetiştik.” buyurdu. Hakikaten birkaç gün sonra limana gelen gemidekiler durumu anlattılar. (EA, 1992: 3, 40)

Malatyalı Selâhaddin Efendi anlatır:

Gençliğimde İskenderiyye'ye ticaret için gitmiştim. Gemimiz bir girdaba yakalandı, kurtulmamız imkansızdı. Herkes helalleşmeye başladı. O anda “Ya hazret-i Mevlânâ! İmdadımıza yetiş! diye seslendim. O anda herkesin gözü önünde gelip

gemimizin yanı başında göründü. Gemiye yapışıp girdaptan kurtardı ve kayboldu. (OAE, 2004: 104)

Kemal Ümmî'nin oğlu Sinan Mekke'ye gitmek için bir gemiye bindi. Hava değişti denizin dalgaları coşmaya başladı. Sonunda gemi battı. Sinan boğulmak üzereyken babası aniden gözüküp onu boğulmaktan kurtardı ve gözden kayboldu. (OAE, 2004: 189)

Malatyalı Selâhaddin Efendi anlatır:

Kaptanı Kaygulu dervişlerinden olan bir gemi denizde fırtınaya yakalanır. Tam batmak üzereyken kaptan:

-Yetiş ya Kaygulu Şeyhim, diye bağırır. Durumdan haberdar olan şeyh “Allah selamet versin” diyerek gemiyi omuzlar ve onu selamete çıkartır. Eve dönünce Mısır'dan un, yağ, şeker gelecek kırk helvamı onunla yaparsınız diyerek ruhunu teslim eder. (Turyan, 1982: 107)

Sultan IV.Murat Bağdat seferi dönüşünde Fırat nehrinden geçerken bir alabora tehlikesi ile karşılaşır. Tehlike anında onu bir el kurtarır. Bu el Koca Vaiz'in elidir. (Yağbasan, 2013: 41)

7.4.4. Bir Yeri Felaketten Kurtarma

Bu motif örneklerinde velî, salgın hastalığa yakalanmış, kuraklık yaşayan ya da böceklerin musallat olduğu yerlerdeki halkın isteği üzerine onları bu dertlerden kurtarır.

Hazreti İlyas bir gün Eriha şehrine uğrar. Oranın suları zehir gibi acılaşmıştı. Bu sulardan içemezler, halk susuzluktan kırıılır. İlyas Peygamberden yardım isterler. O da Allah'a dua eder ve sular tatlı akmaya başlar. (Kaplan, 19997-b: 31-33)

Bir gün Bursa'yı çekirgeler bastı. Padişah Osmanlı diyarındaki âlimlere ve velîlere haber gönderdi. Ali Semerkandî, dağda asasıyla çıkardığı keramet suyundan bir miktar Bursa'ya gönderdi ve dedi:

-Bu suyu çekirgenin bulunduğu bölgeye dökünüz!

Hemen şeyhin söylediği yapıldı ve çekirgelerden kurtuldular. (Bursalı, 1996:2, 276)

Bir gün Mısır topraklarında kuraklık oldu. Hiç yağmur yağmadı. Hemen Osman bin Merzûk Hazretlerine gidip çare aradılar. Şeyh eline bir ibrik su aldı. Nil nehrinin kenarına gitti. Getirdiği su ile orada abdest aldı. İbrikte kalan suyu nehre döktü ve:

-Ey Rabbi Rahimim kullarını mahzun etme!

Birden Nil nehrinin suları kabardı ve her taraf suya kandı. Bol bereket oldu. (Bursalı, 1996: 2, 597)

Bir zamanlar Bistâm'a çekirge yağdı. Bütün ekinler ve ağaçlar kapkara oldu. İnsanlar telaş içerisindeydi. Ebû Abdullah Dâstânî dam üzerine çıkıp yüzü göğe doğru çevirdi ve derhal bütün çekirgeler çekip gitti. (Camii, 2005: 445)

Köyün su ihtiyacını karşılayan kaynak kuruyunca köy halkı Abdurrahman Efendi'den yardım istediler. O da pınarın başına gidip dua ettikten sonra asasını suyun çıktığı yere değdirdi. Allah'ın izniyle pından altın aktı. Allah'a tekrar dua etti "Ya Rabbi! Ben altın istemedim su istedim." diye mürâcâtta bulununca su eskisi gibi akmaya başladı. O günden beri pınarın suyu hiç kesilmedi. (EA, 1992: 1, 202)

Bir gün Milibar köylerinden olan dört kişi Seyyid Alevî'nin yanına gelerek memleketlerindeki bir hastalıktan bahsedince, Seyyid hazretleri: "Memleketlerinize dönün, inşallah şifa bulursunuz." diyerek hastalığın kalkacağını söylediler. Buyurdıkları gibi oldu. (EA, 1992: 3, 37)

Seyyid Alevî hazretlerinin bulundukları Milibar'da Tâûn hastalığı görülmüştü. Halkı Seyyid hazretlerine gelip hallerini bildirince "İnşallah selamet buluruz" diyerek dua ettiler. Allahü Teâlâ'nın izniyle hastalık o beldeden kalktı. (EA, 1992: 3, 37)

Milibar bölgesinde bir çeşit sinek, zuhur edip insanın kulağına girer girmez rahatsızlığa sebep oluyordu. Pek çok ilaç kullanılmasına rağmen sinekleri kovmak mümkün olmadı. Durumu Seyyid Alevî hazretlerine bildirdiler. O da dua edince o bölgede bu çeşit sinek bir daha görülmedi. (EA, 1992: 3, 39)

Bir gün birisi Ebu Ya'zi hazretine gelerek “Efendim bu yıl çok sıkıntıdayım. Havalar kurak tarlam çoraklaştı. Hiçbir şey vermez oldu. Siz dua buyurunda çocuklarımla rızkını temin edeyim” dedi. Ebu Ya'zi hazretleri dua etti ve yağmurun yağması bir oldu. Tarla yemyeşil oldu ve bol mahsul verdi. (EA, 1992: 5, 297)

Zamanında Amasya ili Gümüş kasabasındaki tarlalara çekirge sürüsü gelir. Çiftçilerin ekmiş olduğu mahsulleri yemeye başlar. Molla efendiye halk gidip yalvarır:

-Aman efendim, bize bir yardımda bulun, derler.

İlk sözü şu olur:

-Herkes tarlasına birer kova ya da teneke su koysun, gelen kuşlar orada ağzını yıkayacak.

Halk, hemen koşarak kovalarını doldurur ve tarlalarının içine birer kova su koyar. Sığırcık Baba, kibleye dönerek:

Ya Rabb'im! Bu Müslüman kardeşlerimin emeklerini boşa vermemek üzere sen yardımda bulun, diye dua eder.

Cenab-ı Allah, duasını kabul eder. Çok kısa bir zaman içinde, miktarı sayılmayacak kadar sığırcık kuşu gelir. Kuşlar çekirgeleri yemeye başlar. Kan içerisinde kalan hayvanlar, ağızlarını halkın koyduğu suda yıkar. Tekrar dönüp çekirgelerle savaş yapar. (Demir, 2013: I, 215)

Menâkıbnâme’de Emir Sultan’ın halifelerinden Hacı İsâ Dede ile Sultan Mehmed (Fatih Sultan Mehmed) arasında geçen bir olay anlatılır. Sultan Mehmed Hacı İsâ Dede’yi tecrübe için. “Dede, hayli zamandır şehrimize yağmur yağmadı. Bir dua eylesen de Allah bize yağmur verse.” der. Hacı İsâ Dede de “Ey devletli padişahım, bilirsiniz ki dua paklıkla kabul olur. Önce biz günahlarımıza tevbe edelim, sonra dua edelim, ümididir ki kabul olur.” der. Tevbe ederler ve duaya başlarlar. Duayı bitirince Allah’ın emri ve kudretiyle bulut yokken, bulut gelir ve yağmur yağar. (Kahraman, 2009: 49)

Aziz Mahmud Hüdayi zamanında İstanbul’da vebâ salgını olmuştu. Öyle ki, her gün çok sayıda insan vebâdan ölüyordu. Her evi üzüntüye boğan bu afet karşısında halk toplanıp Aziz Mahmud Hüdayi hazretlerine başvurular. Fakat Mahmud:

-Bu gibi hususlara karışmak bize uygun değildir, buyurduysa da, halk dua etmesi için ısrar ettiler. Onların bu ısrarına dayanamayan Aziz Mahmud hazretleri:

-Karacaahmed Mezarlığına gidiniz. Bir servi ağacının altında, sadece hasırı bulunan yaşlı bir kimse oturur, ismine Hasırpûş Dede derler. Onu bulunuz ve derdinizi anlatınız. Şayet reddederse, bizim gönderdiğimizi söyleyiniz, dedi.

Herkes sevinç içinde Karacaahmed Mezarlığına gitti. Hasırpûş Dede'yi bulup durumu anlattılar. Hasırpûş Dede önce kabul etmedi, Mahmud Hüdâyî hazretlerinin gönderdiğini öğrenince derhal ayağa kalkarak ellerini açtı ve dua etti. Gelenlere dönerek:

-Bugün bir kimsenin daha cenaze namazı kılınsın da sonra vebâ salgını dursun, dedi. O günden sonra vebâ salgınından ölen olmadı. (Yılmaztürk, 2003:1, 65-66)

Talebelerinden biri şöyle anlatır:

-Bir zaman yağmurlar yağmadı. Her yer kuraklıktan kavruldu. Bu sebeple sebze, meyve yetişmedi. Çok dua edildi lakin kuraklık bir türlü kalkmadı. Bu sırada insanların hatırına Ahmed Ziyâüddîn hazretleri geldi ve kalkıp huzuruna gittiler. Dua talebinde bulunup içinde bulundukları kuraklık halinden şikayetlerini dile getirdiler ve:

-Hiç su kalmadı. Yağmur yağmıyor. Çeşmelerimiz kurudu. Her yeri kuraklık sardı. Susuzluktan hayvanlar ve küçük çocuklar kırılıyor. Ağaçlarımız kurudu, meyve vermez oldu. Ne olur himmet edip bir dua buyursanız, diye ricada bulundular.

Halkın bu perişan hali üzerine Ahmed Ziyâiddîn Gümüşhânevi hazretleri:

-Ey insanlar, size şunu söyleyeyim ki, ben kime dua edeyim. İnsanlar nefsi arzuları peşinde koşup, eğlenceye dalmış gaflette yüzüyorlar. Kötülük her yeri kaplamış, fesat, günah yayılmış. Dualarım bu kasvet ve zulmeti gidermez. Allahü Teâlâ bu millete selamet versin, diye buyurdu.

Huzurundaki insanlar çaresiz kalıp yine dua etmesi hususunda ısrar da bulundular:

-Efendimiz! Bize merhamet ediniz. Biz günahkar kimselere acıyınız. Dualarınız ile bu sıkıntıdan inşallah kurtuluruz, dediler.

Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevi hazretleri ellerini kaldırıp sıra ile evliyanın serveri, kainatın peygamberinden başlayıp büyüklerin isimlerini sayıp, Allâhü Teâlâ'ya onların yüzü suyu hürmetine dua ve niyazda bulundu. Havada rahmet dolu bulutlar yayıldı. Yağmur yağmaya başladı. Her taraf suya doydu. Yeryüzü hayat buldu. Kuraklık kalktı ve bitkiler yeşerdi. (Yılmaztürk, 2003:1, 158-159)

7.4.5. Diğer

Aşk elbisesi giyen İbrahim Ethem yolları eline dolaya dolaya Mevr şehrine kadar gitti. Köprüden geçerken bir kişi kaza eseri olarak aşağı uçtu. İbrahim Ethem;

-Allah'ım, onu muhafaza buyur!

Hızla suya düşen adam birden havada donup kaldı. (Bursalı, 1996: 1, 100)

Mevlana Alaeddin Hazretleri bir gün yüksek bir ağaca tırmanmıştı. Ağaçtan tehlikeli şekilde düşüp yere çakılmak üzereyken Mevlana Sadeddin Hazretlerinin kendisini havada kucaklayıp kaptığını ve yere bıraktığını gördü. Sevinç ve saadetle eteklerine uzanacakken bir de baktı ki, ortada kimsecikler yok. (Bursalı, 1996: 2, 417)

Bir kadın, Abdullah Menûfî'nin talebelerinden güzelliği ile meşhur olan bir gence aşık olmuş. Hile ile talebenin evine girmiş. Kadın kendisini kabul etmesini isteyip üzerine geldi. Talebe de hocasından imdat istedi. O anda duvar yarılp hocası içeri girdi. (EA, 1992: 1, 143)

Fakirlerden bir topluluk Abdullah-ı Yemenî hazretlerine gelerek Allah-u Teâlâ'ya kendilerini zengin kılması için dua etmesini istediler. Dua etti ve Allah onları zengin kıldı. (EA, 1992: 1, 184)

Abdülehad Efendi bir gün talebelerinden birini yanına çağırarak hiç sebep yokken “Mısırdan dönüşte kalyona binme, sayıkaya veya firkateyne bin!” diye tembihler. Yıllar sonra kişi Mısra gider, dönüşte hocasının sözünü dinlemeyip kalyona biner ve fırtınaya yakalanırlar. Gemi batmak üzeredir. O sırada Abdülehad Efendi

görülür (ölmüştü) Ona. “Korkma, kurtulacaklasın.” der ve gerçekten kurtulur. (EA, 1992: 1, 284)

Temiz bir kadın Abdülkadir Geylani hazretlerine talebe olmuştu. Bu kadın dağda iken ihtiyaç için mağaraya girdiğinde daha önceden ona âşık ahlaksız bir adam da ardından girdi. Onun namusunu kirletmek istedi, kadın hocasına seslenerek yardım istedi. Geylani hazretleri o sırada medresede abdest alıyordu. Ayaklarında tahtadan nalınlar vardı. Onları bir fırlattı mağaradaki adamın kafasına ölünceye kadar vurdular. (EA, 1992: 1, 401)

Çelebi Cemâleddin’in büyüklüğünü anlamayanlardan biri hacca gitmek üzere yola çıktı. Yolda hırsızlar yolunu kesti. Bütün parasını aldılar. Hiç parası kalmayınca perişan halde ağlamaya başladı. Birden bire karşısında Çelebi Cemâleddin’i gördü ellerinde bulunan keseyi verip “Bunu al kimseye söyleme” buyurup kayboldu. O şahıs kesedeki altınların çalınanlar kadar olduğunu gördü. (OAE, 2004: 138)

İsmail Dede hayattayken bir gün, şimdi mezarının bulunduğu yerde harman sürmekteymiş. Harman sürerken bir ara elindeki yabaya dayalı şekilde biraz beklemiş. Etrafındaki insanlar da: “İsmail Dede, niye bekliyorsun, yel çıktı harmanı neden savurmuyorsun?” demişler. Bunun üzerine İsmail Dede: “Kızılcabölük Köprüsü’nde adamın birisinin eşeği devrildi, ona yardım ettim, eşeğini doğrultuverdim” demiş. Etrafındakiler: “Olur mu dede, sen hep buradaydın ne zaman oraya gittin de yardım ettin” demişler. O da: “Biraz sonra adam buradan geçecek, ona sorarsınız” demiş. Gerçekten de biraz sonra armutuyla meşhur olan Güney Düzü’nden armut yüklemiş olan adam, eşeğiyle görünmüş ve İsmail Dede’yi görünce: “Yahu dede, sen buraya ne çabuk geldin, daha az önce köprüde bana yardım etmiştin” deyince, İsmail Dede oracıkta hayatını kaybetmiş. Bunu gören insanlar İsmail Dede’nin ermiş bir kişi olduğunu anlamışlar ve onu öldüğü yere defnetmişler. (Türktaş, 2012: 232)

7.5. Başkalarını İkaz Edip Kötülüğe Tehlikeye Düşmekten Kurtarma

Velînin en önemli vasıflarından biri insan-ı kâmil olmasıdır. Kâmil-i insan, etrafındaki kişilerin karşılaştıkları zorluklarda her daim onların yanındadır, her zaman yardımseverdir. Kişilerin göremediği olumsuz durumlarda ya da karşılaşacakları felaketler için kişileri uyarır ve ikaz eder. Bu motifi üç başlık altında değerlendirdik.

Kişileri, bazen bizzat yanlarında iken, bazen gönül gözleriyle malum olunan durumlarda gözlerine görünerek, bazen de rüyalarına girerek uyarır. Araştırmamızda bu keramet motifine az rastladık.

7.5.1. Yanlarında İken

Velî Baba adında bir zat, Zile'den kalkıp Beydili köyüne gelir. Köyde birçok kerametler gösterir. Geleceğe ait kehanetlerde bulunur. Velî Baba, bir gün köylüleri alıp ormana gider. Köylüler semah yaparken birdenbire onlara, bulundukları yere birazdan bir çam devrileceğini ve oradan ayrılmalılarını söyler. Köylüler kaçmaya başlar. Bu sırada, ulu bir çam ağacı devrilir. Devrilen ağacın içinden binlerce karınca çıkıp etrafa dağılır. Velî Baba sağa sola dağılan karıncalara:

-Durun yuvanıza dönün, der.

Karıncalar yuvalarına dönerler. O günden sonra ormanlık bölge, kutsallık kazanır. (Demir, 2013: I, 161)

Abdülehad Efendi bir gün talebelerinden birini yanına çağırarak hiç sebep yokken “Mısırdan dönüşte kalyona binme, sayıkaya veya firkateyne bin!” diye tembihler. Yıllar sonra kişi Mısra gider, dönüşte hocasının sözünü dinlemeyip kalyona biner ve fırtınaya yakalanırlar. Gemi batmak üzeredir. O sırada Abdülehad Efendi görülür (ölmüştü) Ona. “Korkma, kurtulacaklasın.” der ve gerçekten kurtulur. (EA, 1992: 1, 284)

Eğirdir’de bulunan Şaymanların evinin yanacağını da bilen Hacı Aziz, ev sahiplerini durumdan haberdar eder. Hacı Aziz’in bu sözlerine ehemmiyet vermezler. Gerçekten de çok geçmeden ev alev alev yanmaya başlar. Ahali yangını söndürmeye çalışırken, hacı Aziz de bir köşeden seyretmektedir ve “Gördünüz mü deliyi ben size söylediydim.” der. (Göde, 2005: 18)

Sultan Rükreddîn’in hanımı anlatır:

Bir gün Mevlânâ hazretleri aniden aramızda peyda olup”Acele bu evden çıkın, çabuk olun, evi boşaltın!” buyurdu. Biz hemen evden çıktık. Çıkar çıkmaz ev yıkıldı. Hepimiz kurtulduk. (OAE, 2004: 88)

Bir gün köyün birine dilenci kılığına bir adam gelir. Vakit akşamüzeridir. Kapı kapı dolaşır o gece altına yatak serecek birini arar. Fakat bütün kapılar yüzüne kapanır. Onu sadece ihtiyar bir kadın kabul eder. Ancak gece olup da yatma zamanı gelince ihtiyar dilenci, ihtiyar kadının evinden ayrılmak ister. Onunla vedalaşırken de bazı uyarılar da bulunur:

“Sakin, yarın öğleye kadar evinden ayrıлма, burada kal. Ayrıca dışarıdan gelen seslere kulak asma, sakın dışarıya da çıkma!”

Ertesi sabah etrafı bir toz bulutu kaplar; göz gözü görmez olur. Bir süre sonra köyün ortalıkta olmadığı görülür. Adeta toz bulutu köyü yutuvermiştir. Sadece yaşlı kadının evi sağlam durmaktadır. (Sakaoğlu, 2012: 68-69)

7.5.2. Yanlarında Olmadığı Halde Gözlerine Görünerek

Bir gün Beyazıd-ı Bestami hazretlerinin öğrencilerinden biri bir kadın görür. Nefsine yenilerek kadını takip etmiştir. Kadın تنها bir yerde oturuyordur. Öğrenci şahlanan nefsinin arzusuna esir oldu. Kadına saldırmak istedi fakat sanki görünmez iplerle bağlanmış gibiydi. Geri dönmek istedi. Birden bire karşısında yüce şeyhini gördü. Hâlbuki öğrencinin bulunduğu kasaba Bestami'den saatlerce uzakta bulunuyordu. (Bursalı, 1996: 1, 39)

Bir gün Muhammed Bahaüddin Hazretlerinin dervişlerinden biri bir zat ile kavga etmiş ve onun kalbini kırmış. Daha sonrasında Buhara'ya geldi ve hocasının huzuruna çıktı. Hocası günlerce dervişin yüzüne bile bakmadı. Sonunda dayanamayarak hocasına neden böyle davrandığını sordu. Hocası da “bir zatın kalbini kırdın, git kendini affettir.” buyurdu. Derviş köye dönerek adamdan af diledi fakat ne yaptıysa adam onu affetmedi. Birden hocası göründü ve adamdan af diledi, adam onun hatırı için affetti. (Bursalı, 1996: 1, 47)

7.5.3. Rüyalara Girerek

Türbedar ailesinden kaynak kişi Bektaşî felsefesinden vazgeçip başka bir yola girmeye karar verir, o gece rüyasında Ebe Ana, Arap Dede ve Ali Dede'yi görür başlarına büyük bir felaket geleceğini, çocuklarını kaybedeceğini söyler. (Aday, 2013-b: 250)

Bir gün Hacı Hızıroğlu Mehmet ağa isminde tanınmış bir sipahiye kara vicdanlı ve taş yürekli bazı kimseler tarafından kötülük planları yapılır. Çaresiz kalan adam Abdülehad Nuri Hazretlerinden çare ister. Sonra da:

-Rabbim o kulun hürmetine beni selamete erdir! diye dua eder ve oracıkta derin uykuya dalar. Bir zaman sonra uykudan bir ceylan gibi sıçrar. Kendisine hemen evinin yolunu tut buyrulmuştur. Gerçekten de zırbalar onu çoktan unutmuşlardır bile. (Bursalı, 1996: 2, 301-302)

7.6. Sofra Açmak(Yiyecek İndirme)

Kur'an-ı Kerim ve Kitabı Mukkaddes kaynaklı inanç motiflerinden biri olan sofra açmak örneklerinde velî, velîliğini ispatını isteyenlerin talebi üzerine gösterdiği bir keramettir. Bazen de kalabalık misafirleri ağırlarken dua etmesi neticesinden gökten sofra iner. Hz. İsa'nın gökten sofra indirme mucizesi, Kur'an'da şu şekilde karşımıza çıkar:

Havârilere "Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?" diye sormuşlardı. O şöyle cevap verdi: "Eğer iman etmiş kimseler iseniz Allah'a saygılı olun." Onlar "İstiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz güvenle dolsun, bize doğru söylediğini bilelim ve buna tanık olalım" dediler. Meryem oğlu İsa şöyle yalvardı: "Allahım! Ey rabbimiz! Bize gökten öyle bir sofra indir ki, ilk gelenimizden son gelenimize kadar bizler için bir bayram ziyafeti ve senden bir işaret olsun. Bizi rızıklandır, sen rızık verenlerin en hayırlısıdır. Allah da şöyle buyurdu: "Onu size mutlaka indireceğim; fakat bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, varlıklar âleminde hiç kimseye etmediğim azabı ona edeceğim." (Maide /112-115)

İsrailoğullarına gökten inen kudret helvası Kur'an'da şu şekilde geçer:

"Yâ Musa! Allah'ı apaçık görmedikçe sana inanmayacağız) demiştiniz de, gözleriniz göre göre sizi yıldırım çarpmıştı. Ölümünüzden sonra, şükredersiniz diye sizi tekrar diriltmiştik. Bulutla sizi gölgelendirdik, kudret helvası ve bıldırcın indirdik, (Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin) dedik. Onlar bize değil, fakat kendilerine yazık ediyorlardı." (Bakara, 2/ 57)

Musa Peygamber ve kavmi Tih çölünde aç ve susuz kalır. Kavmi için dua eder, Allah da asasını taşla vurmasını emreder. Musa taşla asa ile vurunca taşın on iki yerinden su fişkirir. Ayrıca Allah'ın emri ile bir bulut onlara gölge olur ve gökten sofralar iner. (Köksal, 2004: 79-80)

Somuncu Baba Türbesi'ni ziyaret edenlere, varlığını sıcak ekmek (somun) ile gösterir. Somuncu Baba ziyaretini tamamladıktan sonra, ağacın hemen yanı başında fırından yeni çıkmış sıcak ekmek bulunur. Bu somuncu babanın kerametidir. (Aday, 2013-b: 264)

Ebû Bekir Varrâk anlatıyor:

-Bir gün Hakîm Tirmizî bana:

-Bugün seni bir yere götüreceğim, dedi.

-Şeyh bilir, dedim ve onunla gittim. Çok geçmeden gayet vahşi bir çöl gördüm. Bu çölün ortasında bulunan yeşil bir ağacın altına, altın bir taht konulmuş. Burada bir de çeşme var. Tahtın üzerinde süslü elbiseler giymiş olan biri var. Şeyh bu zatın yanına varınca, ayağa kalktı ve şeyhi tahta oturttu. Bir müddet geçtikten sonra bir cemaat sükun etti. Gelenlerin sayısı kırka ulaştı. İşaret etmeleri üzerine semadan bir sofralar zuhur etti, yemeklerini yediler. (Attâr, 2015: 637)

İbrahim Havvâs bir zamanlar çölü aşarken arkasından gelen bir genç:

-Ey hâniflerin zâhidi! Açım. Rabb'inden bir şey isteme cüretinde bulun, dedi. Bunun üzerine:

-Yâ ilâhi! Hz. Muhammed hakkı için beni şu yabancının yanında mahcup etme, gaybdan bir şey izhar eyle, der demez hemen üzerinde bol bol ekmek, kızartılmış balık, taze hurma ve yanında bir testi su bulunan bir sofranın zuhur ettiğini gördüm. Birlikte yiyip içtik ve ihtiyacımızı giderdik. (Attâr, 2015: 725)

Şakik Belhi bir zaman üç gün yiyecek bulamadı ve üç gün boyunca hep ibadetle meşgul oldu. Ta ki, iyice mecalsiz kalıp yere düşene kadar. Kıyamda durdu. Sonra ellerini açıp:

-Ey Haliki Zîşanım beni doyur.

Duası biter bitmez döndü kendisine bakan bir adam gördü. Adam:

-Ey temiz canların şeyhi beni takip et. Adam onu bir eve götürdü ki, sanki billur saraydı. İçinde masaları türlü yemeklerle dolu bir salon ve hizmetçiler vardı.

-Ey Sakik bu ev ve bu hizmetçiler senindir. (Bursalı, 1996: 2, 366)

Ahmed Yesevî'nin babası ölüm döşeğindeyken, kızı Gevher Şahnaz'a:

-Ey benim kızım. Kardeşin bu dünyada ender gönderilen bir ulu kişi olacaktır. Benim dergâhımda bağlı bir sofraya durur. Ne zaman ki Ahmet o sofrayı kendi başına açabilirse artık bil ki, onun cihan mülküne açılma vakti geldi demektir.

Bir gün erenler Ahmedli Karaçuk dağıni ortadan kaldırmak için almaya geldiğinde ablası önce sofrayı açması gerektiğini söyledi ve Ahmed o sofrayı kolayca açtı. İçindeki bir somun ekmeği böldü, dağıttı. Belki ekmek bin parçaya bölündü ve herkesi doyurdu. (Bursalı, 1996: 2, 483-484)

Ahmed bin Herb Hazretlerinin güzel bir çocuğu vardı. Onu tevekküle alıştırmak için:

-Ey benim yavrucuğum, bir şeye ihtiyacın olursa köşede bir delik var. Oraya git. Ya Rabbi! İhtiyacım olan falan şeyi bana nasip et diye dua et. Ev halkına da çocuk ne isterse ondan gizli deliğe koymalarını tembihledi. Bir gün kimse yokken çocuk o köşeye gidip yemek diledi ve bir sofraya geldi. Eve dönen ev halkı bunu görünce şaşırıldı. (Bursalı, 1996: 2, 557-558)

Hız. İsa ve havarileri Yahudilerin gazabından kaçtığında bu köye gelmişler. Aç, susuz ve yorgunluktan bitkin halde kalan havariler, Hız. İsa'dan Allah'ın kendileri için bir sofraya indirmesini isterler. Hız. İsa, Rabbine yalvarır bunun üzerine Allah onlara gökten yere bir sofraya indirir. (Kurtoğlu, 2008: 34)

Yunus, uzun yıllar muhtelif yerlerde gezdi. Ama gönlü şeyhi'ndeidi. Bir gün bir mağarada yedi kişiye rastladı. Onlarla arkadaş oldu. Her gece onlardan birinin duasıyla bir sofraya geldi. Sıra Yunus'a gelmişti. O da dua etti. O gece iki sofraya yemek indi.

Arkadaşları bunun sırrını merak ettiler. Yunus’a kimin için dua ettiğini sordular. Ama Yunus, önce onların kimin için dua ettiklerini öğrenmek istedi. Onlar da: “Biz Tabduk Emre'nin kapısında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ettik” dediler. Yunus, yaptığı hatayı anlayarak tekrar Dergâha dönmek üzere yola çıktı. (Özçelik, 2010: 51)

8.VELÎLİĞİNİ KABUL ETMEYENLERE YÖNELİK KERAMET MOTİFLERİ

8.1. Hasımlarını Muhtelif Şekilde Cezalandırma

Velî, kendisine inananlara her zaman yardım eder, onların isteklerini geri çevirmez; fakat onun velîliğine saygı duymayanları bir şekilde cezalandırır. Bu cezalara ölüme kadar gidebilir. Diğer cezalar ise, sakat bırakmak, başına bir felaket getirmek,

taşa çevirmek, yerin dibine gömmek, bulundukları yerleri yok etmek, yakmak, vb. şeklinde karşımıza çıkar. Bu motif örneklerinde genelde velî şahıs gittiği evlerden ya da köylerden yardım talebinde bulunur. Bu yardım yemek, su ya da kalacak bir yerdir. İsteğini karşılayan kişilere ve yerler için güzel dualar ederken; isteğini geri çeviren, ona kötü davranan kişilere ve yerlere beddua eder. Bu beddualar tufan, sel, fırtına, zelzele, vb. gibidir. Çalışmamızda, bu keramet motifini, beş başlık altında değerlendirdik.

Bu motif Menâkıbu'l-Kudsiyye, Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı Hacım Sultan, Vilâyetnâme-i Abdal Musa, Vilâyetnâme-i Otman Baba, Menâkıb-ı Sipehsalar, Menâkıbu'l-Arifin, Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî ve Türk destani mahsulleri olan Tezkire-i Satuk Buğra Han, Kitab-ı Dede Korkut, Ebu Müslimnâme, Battalnâme ve Saltıknâme'de bulunmaktadır. (Ocak, 2016: 109-125)

8.1.1. Aniden Öldürerek

Bu motif velînin bedduası sonucu kişi ya da hayvanların ölmesiyle karşımıza çıkar. Velîye saygı göstermeyenler ve velîlerin türbelerine zarar verenler velîler tarafından ölümle cezalandırılırlar.

Türbe yakınlarında oturan yaşlı bir kadın, ineği için türbe bahçesindeki otları hayvanına yedirmek için götürmüştü, ertesi sabah kadının ineği ölmüştür. (Aday, 2013-b: 287)

Zeyd isminde bir adam vardı ve Câfer-i Sâdık Hazretlerine çok itiraz eder, sözlerini alaya alırdı. Hatta:

-Nice insanın kafası büyüktür de, o kafanın içinde beyin yoktur, dedi.

Hazret-i Câfer bu sözün üzerine:

-Ey Zeyd, eğer böyle bir şey varsa, Allah sana kalb büyüklüğünde bir hayvan musallat etsin ki, ölümün o hayvanın elinden olsun!

Zeyd bir gün bir yere giderken yoluna bir arslan çıktı. Zeyd'e saldırdı. Bir pençede onu yere serip ciğerlerini söktü, beynini akıttı. (Bursalı, 1996: 2, 90)

Arif Çelebi daha beş yaşlarındaydı... Bir gün başı iple bağlı bir öküzün yularından tutmuş götürmekteydi. Onu gören pederi:

-Ey Arif, bu öküz nedir?

Arif:

-Bu yular filan beyin başına takılan yulardır. Çünkü Mevlana dergâhına dil uzatmıştır.

Üç gün sonra haber aldılar ki, o beyin evi yağma edilmiş ve başı eşkıya tarafından kesilmiştir. (Bursalı, 1996: 2, 258)

Said Bin Cübeyr evinde bir horoz besliyordu. Gece ibadete onun ötüşü ile başlıyordu. Bir gece ötmedi ve o da kalkamadı.

-Ey horoz Allah canını ala! dedi. Ve sözü biter bitmez horoz ölüverdi. (Bursalı, 1996: 2, 576)

Mu'înüddîn-i Çeşti yoldaşlarıyla birlikte bir yerde dinlenirken bir adam gelir ve:

-Burada prensin develeri yatar. Burası sizin değil kalkın, der.

Pir:

-Biz gideriz de sizin de develer buradan kalkamaz, der.

Bir müddet sonra bütün develer ölür. (Bursalı, 1996: 2, 636)

Hırsızlar Abdullah Menûfî hazretlerinin talebelerinin kaldığı yere girip buğday yüklenip gittiler. Abdullah Menûfî hırsızlara haber gönderip: “O fakirlerin hakkıdır, aldığınız gibi geri getirin” dedi. Onlar çaldıklarını inkâr ettiler. Bir günde, hırsızların bütün merkepleri öldü. Bunun, o büyük zâtı üzmelerinin cezası olduğunu anlayıp günahlarını tövbe ettiler. (EA, 1992: 1, 142)

Bedri Efendi adında bir zât Abdülhamid Nurbani'ye çok eziyet etmiştir. O da onun evine döner ve “Ey ev harabe ol!” diye üç kere söyler. Bir sene geçmeden Bedri Efendi delirip öldü ve ev de harabeye döndü. (EA, 1992: 1, 355)

Temiz bir kadın Abdülkadir Geylani hazretlerine talebe olmuştu. Bu kadın dağda iken ihtiyaç için mağaraya girdiğinde daha önceden ona âşık ahlaksız bir adam da ardından girdi. Onun namusunu kirletmek istedi, kadın hocasına seslenerek yardım istedi. Geylani hazretleri o sırada medresede abdest alıyordu. Ayaklarında tahtadan nalınlar vardı. Onları bir fırlattı mağaradaki adamın kafasına ölünceye kadar vurdular. (EA, 1992: 1, 401)

Bişr-i Hâfî anlatır: Adamın biri elinde bir bıçak ile bir kadına musallat oldu. Güçlü olduğu için kimse adama engel olamıyordu. Kadın çırpınıp duruyordu. Bu esnada Bişr-i Hâfî rahmetullahi aleyh oradan geçmekte idi. Adam iyice yaklaşmış bir şey söyledi. Adam birden yere düştü. Kadın kurtuldu. Etrafindakiler adamın yanına gittiler ve adamın zor nefes aldığını gördüler. Sana ne oldu diye sorulunca, adam. “Bilmiyorum, ihtiyar zat bana “ Senin bu yaptığını Allahü Teâlâ görüyor.” deyince, ayaklarımın bağı çözüldü ve gördüğünüz gibi yere düştüm. Bu zat kimdir?” dedi. Bişr-i Hâfî’dir dediler. Bunun üzerine adam: “Eyvah ben onu bir daha nasıl göreceğim.” dedi ve kuvvetli bir sıtma hastalığına yakalanarak kısa bir zaman içinde öldü. (EA, 1992: 4, 110)

Sağır Kavi, bağ budama zamanı gelince bağını budamaya gitmiş. Oradan iki genç geçerken onun bağ budadığını görmüşler ve yanına yaklaşıp: “Sağır, Sağır! Sen keramet sahibiymişsin bize iki salkım üzüm ver de senin ermiş olduğunu görelim.” diye alay etmişler. Sağır, yakamı bırakın yolunuza gidin demişse de, gençlerden kurtulamamış. Çaresiz kalan Sağır “Allah’ım medet senden.” der, bir de bakar ki budadığı tevekke üzüm var. Üzümden birer salkım uzatıp verir. Gençler, hayretler içinde kalarak üzümü ermişin elinden alır ve ihtiyarın velî olduğuna inanırlar.

Gençler, bir çeşme başında üzüm yemeye başlarlar. Üzümleri yer yemez biri hemen ölür, diğeri de köyüne ulaşır ve Sağır’ın sırrını herkese anlattıktan sonra hastalanır yatağa düşer ve kırkıncı günde o da ölür. (Tozlu, 2013: 117)

8.1.2. Başına Bir Felaket Getirerek

“Nihâyet Hûd'u ve berâberindeki îmân edenleri, rahmetimizle kurtardık ve âyetlerimizi tekzip ederek, yalanlayarak îmân etmemiş olanların kökünü kestik.” (A'râf / 72)

“And olsun ki bizde Firavun’a uyanları ders alsınlar diye yıllarca kuraklık ve mahsul kıtlığı ile cezalandırdık” (Araf/ 130-133)

Şuayb Peygambere kulak asmayan halka sıcak musallat olur. Yedi gün süren bu sıcaklıktan bütün ırmaklar kurur. Halk bir bulutun altına kaçışır. Buluttan üzerlerine yağın ateşle hepsi helak olur. Medyen halkı ise gökten inen şiddetli bir sesle yok olur. (Levend, 1984, 118)

Bedir savaşında Hz. Muhammed. “ Ya Rab! Bana vaat ettiğin nusratı ver!” diye Allah’a yalvarır. Allah Cibril vasıtasıyla Peygamber Efendimize “ Bir avuç toprak alıp düşman tarafına at.” diye buyurur. Peygamberimiz de bir avuç toprak alıp kâfirlerin yüzlerine serper. Bunun üzerine kâfirler perişan olur. (Levend, 1984: 131)

Kıbtî kavmi; ekinlerini, meyvelerini ve giydikleri elbiselerini, evlerinin tavanlarını yiyen çekirge sürülerinin istilasına uğrarlar. Bu çekirgeler İsrâîloğullarına hiç dokunmayıp, Firavunun kavmi Kıbtîlere musallat olur. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 195)

Kummel, yani bit ve ekin böceği denilen haşerat, Musa Peygamberin mucizesi olarak Kıtbî kavmine musallat olur. Bunlar yerdeki bütün bitki artıklarını yer. İnsanların elbisesi ile vücutları arasına girip vücutlarını ısırır, yedikleri yemeklerin içine dolarlar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 195)

Kıtbî kavminin kurbağaların istilasına uğramaları da şiddetli belalardan biridir. Kurbağalar, yiyeceklerine, içeceklerine düşer, kalır. Bir söz söylemek isteseler ağızlarını açarken birkaç küçük kurbağa ağızlarından midelerine girer. Geceleri üzerlerinde toplanan kurbağaların seslerinden uyuyamazlar. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 195)

Hz. Hûd, Âd kavmini Allah’a ibadet etmeye çağırır. Bunun için de onların istediği bazı mucizeleri gösterir. Kavmi helak edecek bir rüzgarın yönünün değiştirir. Koyunların yününü ibrişim hale getirir. Kuraklık sonucunda tarlaların taşlaşan yüzeyini toprağa dönüştürür. (Kaplan, 2004-b: 52-56)

“Gayberenler’in olduğu yerden odun getiren imamın başına şu felaketler gelir: Sobanın üzerinde duran çaydanlık devrilir, imamın oğlunun ayağını yakar. (Aday, 2013-b: 286)

Hüseyin Dede’nin bulunduğu alanda kazı yapmak isteyen kişinin başına şu felaketler gelir: Hüseyin Dede’nin kendisine bir şey yapamayacağını söylemesiyle birlikte arabası bir anda yanar ve perişan bir hayat sürdürür. (Aday, 2013-b: 288)

Yesevî’nin halk arasında itibar kazanmasını ve ünlenmesini kıskanan ve nasıl olursa olsun Ahmed Yesevî’ye bir kötölük yapmak isteyen kimseler toplandılar. İçlerinden birinin öküzünü keserek mezbahada hayvanın yalnız ayaklarını bıraktılar ve derisi yüzülmüş öküzü doğruca Hazret Sultan’ın dergâhının mutfağına götürüp astılar. Bu nifak ehli, ertesi gün şehrin yöneticisine gidip öküzlerinin çalındığını iddia edip şikâyetçi oldular. Kaybolan öküzü bulmak için bütün evler arandı. Planları gereğı öküzün kanlı izlerinin oraya kadar gittiğini delil göstererek Hazret Sultan’ın mutfağını görmek istediler. Bu umulmaz itham, herkesi hayretlere düşürdü. Batın kuvvetiyle kendisine atılacak iftirayı önceden keşfeden Ahmed Yesevî, dergâhın mutfağının aranmasına izin verdi. İftiracılar, dergâhın mutfağına girip oraya bıraktıkları öküzü buldular. İftiracılar, artık maksatlarına nâil olduklarını düşünürlerken Hazret Sultan Yesevî’nin kerâmeti birdenbire tecellî etti ve birdenbire birer köpek şekline girerek kendi elleriyle dergâha getirdikleri öküz etini yiyip bitirdiler. (Bice, 2016: 96-97)

Karahisar sancağı valisi mevlevilerden zengin olanların mallarına el koyup onları hapsedtirir. Bunu öğrenen Destine Hatun. “Eğer vali onları çıkarmazsa yakalanacağı hastalıktan kurtulmaz” der. Gerçekten de vali amansız bir hastalığa tutulur ve doktorlar çare bulamaz. Bunu duyan vali derhal hapistekileri çıkarır ve hemen iyileşir. (EA, 1992-5, 24)

Mevlana Pir Ali’den:

-Benim dükkanım vardı. Kaftancılık ediyordum. Günün birinde dükkanıma bir vergi tahsildarı geldi ve hesabımı istedi. Defteri inceleyip çok yüklü bir meblağ istedi. “Benim buna gücüm yetmez” dedim. Buna rağmen dükkanımı talana başladı. O sırada içeri Mevlana Sadeddin Kaşgari Hazretleri geldi. Elinin söz dinlemez adamın omzuna koyup:

-Hey çavuş, sövme dilini tut! Buyurdu.

Tahsildar o an yere yuvarlandı. Pazar ortasında kıvranmaya başladı. Sanki ecel teri döküyordu. Sonra yüce şeyh adama merhametle nazar etti ve adam yerden kalkıp mürşidin eteklerini öpmeye başladı. (Bursalı, 1996: 2, 415)

Mevlânâ Câmî'nin talebesi anlatıyor:

Bir gün dergâhın yanından çok güzel bir kadın geçiyordu. O kadar güzeldi ki; gözlerimi alamadım. O sırada sırtında odun taşıyan biri yanımdan geçti ve odunlarından bir gözüme değdi. Canım çıktı ölüyorum sandım. Acıdan kıvrandım. Dergâha döndüm. Pirim sohbeteydi ve şunları söylüyordu:

-Bir deviş yolda giderken, yanından geçmekte olan bir güzele nazar etmiş. Birden bir el dervişin gözüne bir tokat indirmiş...

Birden afalladım ve utandım. (Bursalı, 1996: 2, 622-623)

Ebugen (Dedeli) köyünün koyunlarını otlatan çoban, süt içmeyi çok severmiş. Kaynağı belli olmayan bir yerden süt sağarmış. Ama hangi hayvandan, ne zaman sağdığını gören yokmuş.

Köy halkı, çobanın sütü nereden aldığını merak eder. Araştırıp soruştururlar. Fakat bu işin sırrını çözemezler. Sonunda, çobanla konuşmaya karar verirler.

-Sen bizim koyunlarımızın sütünü, bizim iznimiz olmadan sağıp içiyorsun, derler.

Çoban cevap vermez...Bir gün değil, beş gün değil...Her gün aynı iftira...

Çoban bakmış ki sabredilir gibi değil:

-Sabah namazı gözeyeye gelin, koyunlarınızın sütünü sağıp içmediğimi size orada göstereceğim, der.

Köy halkı; seher vakti, köyün yakınlarındaki gözede merak içerisinde toplanır. Bakarlar ki bir geyik sürüsü toplanmış geliyor. O zaman, çobanın kerametine inanırlar, iftira ettikleri için utanırlar.

Bütün bunlara rağmen çoban, kendisine yapılan iftirayı hazmedemez. Kendisine iftira atanlara:

-Köyünüzde sakallı yaşlı olmaya, dilleriniz lal ola, der ve köyden ayrılıp gider. Köylüler çobanın bedduasından sonra, korkularından sakal bırakmamaya başlar. Konuşmaları da değişir. (Demir, 2013: I, 91-92)

Vezirlerden birisi Abdülehad Efendiye bir kese altın gönderdi. Bir gün sohbette “Bu derece hediye bulmak herkesin kârı değildir.” diyerek kendisini övdü. Bunun üzerine Abdülehad Efendi: “Bey paşa! Fakirler halkın gözü, ciğeri ve kanı ile bana minnet mi edersin?” dedi. Adam elini yanındaki altın kesesine daldırınca keseden kan olup ortaya doğru akmaya başladı. Adam tövbe etti. (EA, 1992: 1, 279-281)

Bedri Efendi adında bir zât Abdülhamid Nurbani’ye çok eziyet etmiştir. O da onun evine döner ve “Ey ev harabe ol!” diye üç kere söyler. Bir sene geçmeden Bedri Efendi delirip öldü ve evde harabeye döndü. (EA, 1992: 1, 355)

Bir gün Seyyid Alevî hazretlerine fakir birisi gelerek yardım istedi. Seyyid hazretleri o fakiri zengin bir tüccarın yanına gönderip istediği kadar parayı vermesi için rica etmesini söyledi. Tüccar o fakire para vermedi. Bir zaman zengin tüccar, işlerini idare eden bir adamından bir kese altın getirmesini istedi. Adam altın dolu keseyi götürüp teslim etti. Tüccar keseyi açtığı anda kesedeki altınların bakıra dönmüş değersiz şeyler olduğunu anladı. Sebebini düşünüp hatasını anladı ve Seyyid Alevî hazretlerinden özür diledi. (EA, 1992: 3, 37)

Derviş Hacı her sabah bir fırının önüne gidip yanışına bakardı. Fırın yanıp ekmek pişince fırıncı kendisine ne verirse alıp giderdi. Bir gün yine fırının önünde beklerken fırıncı onu kovdu. Fırıncı o gün de ondan sonraki günlerde de fırını bir türlü yakamadı. Sonunda yaptığı hatayı anladı ve Derviş Hacı’dan özür dileyip gelmesini istedi. Derviş Hacı gelince fırın yeniden yanmaya başladı. (EA, 1992: 5, 18)

Yaylada koyunların yünlerini kıran çobanın yanına karşıdan bir dilenci gelmekteymiş. Bunu gören çoban kestiği yünlerin altına saklanmış. Bunun sebebi de dilenciye bir şey vermek istememesiymiş. Gelen de dilenci kılığına bir evliya imiş ve durumu fark etmiş. Dilenci giderken beddua etmiş:

“iki gözün kör ola, yerin altında dolanasın.” diye beddua etmiş. Bu dua Allah katında kabul olmuş ve çoban yünlerin altında köstebek haline dönüşmüş. (Göde, 2010: 281)

Kışlagılı İsa, Teke Beğ’inin emriyle Abdal Mûsâ’yı yakalamaya gelir. Attan aşağı inmesi rica edilir, fakat Kışlagılı İsa, attan inmediği gibi şeyhe karşı gerekli âdab ve erkândan uzak davranışlarda bulunur. Bunun üzerine Abdal Musa’nın kerametiyle Kışlagılı İsa’nın ayağı üzengiye takılır, at ürker vücudu parçalanır. (Güzel, 1999-a: 117)

Kaygusuz Abdal Menakıbnamesi’nde velîye haraç vermeyen kâfir topluluklara veba musallat olması anlatılır. (Güzel, 1999-b: 134)

Avcı iken gidip bakıyordum herkes çaput bağlamış. Meke köyünde erene çok yakın olan taş ocağında, içiler rakı içerken içinin biri iyice sarhoş olmuş. Bir de bakmışlar ki Zihni kaybolmuş. Aramışlar taramışlar sonunda Zihni’yi uzak bir dağda bulmuşlar. Koca eren içki içilmesini istememiş. Zihni’yi uçurmuş, karşı dağa usulca kondurmuş. (Önal, 2005: 376)

Vaktiyle tüccarın biri mallarını iki kefeli terazi ile tartıyormuş. Ama gözünü hırs bürüyen tüccar, terazide hile yapıyormuş. Tüccarın hilesi dur durak bilmiyormuş. Buna dayanamayan Hıdır İlyas Baba, iki kefeyi de eline alarak tüccara hoş olmayan şeyler söylemiş:

“Ömür boyu ayaklarınla ve kollarınla tırmalaya tırmalaya yerde sürün, senin yürümen böyle olsun.”

Sonra da tüccarı alıp iki kefenin arasına koyup fırlatıvermiş. O andan itibaren de tüccar iki kefenin arasına sıkışmış ve yerleri tırmalayarak yürümeye başlamış. (Sakaoğlu, 2012: 62-63)

Hacı Bektaş Ucaşar adındaki köye vardı. Köyün dışında bir yerde durdu. Baktı ki köyün içinde kavga, gürültü var. Köylülerden birine:

- Bu köyde derviş misafir edecek bir yer var mı? diye sordu.

Köylüden şu cevabı aldı:

-Bu köyün halkı misafir ağırlamak kaygısında değillerdir. Köyün kabadayıları şimdi gelirler, seninle kavgaya tutuşurlar.

O zaman Hacı Bektaş'ın ağzından şu sözler çıktı:

-Öyle ise boş yere kavgadan, gürültüden kurtulmasınlar!

O köylüler bugün de boş yere kavga eder, dururlar. (Sertoğlu, 1966: 29-30)

8.1.3. Bir Organından Yoksun Bırakarak

Bu motif örnekleri, velînin sözüne kulak asmayan kişileri kör, sağır ve lâl ederek, cezalandırması şeklinde karşımıza çıkar. Fakat araştırmamızda çok fazla karımıza çıkan bir motif değildir.

Pîr Ahmet, savaş zamanında askerlere yemek verirmiş. Bir çuvalın içine ekmekleri koymuş, çuvalın ağzına da bir şey örtmüş. Bu ekmek hiç bitmezmiş, kim ne kadar yerse yesin hiç sonu gelmezmiş. Askerlerden biri dayanamamış, örtüyü kaldırıp bakmış. Sonra da o askerin gözleri kör olmuş. (Aday, 2013-b: 289)

Bir gün Şems Hazretleri bir mecliste çenk dinlemekteydi. Bir adam onu bu halde gördü ve :

-Şeyhe bak! Derviş ve Çenk sesi!

Şems Hazretleri sinirlenerek:

-Görmezsın ve işitmezsın buyurdu.

O an adam elini boynuna koydu ve çığlığı bastı:

-Gözüm görmüyor, kulağım duymuyor! (Bursalı, 1996: 2, 158)

Tokat Kalesi, Rumîlerin elinde bulunduğu zamanlarda kral, Has Dağı'nın eteklerinde bir yabancıнын dolaşmakta olduğunu görür. Yabancıнын araziden çıkması için birini gönderir.

Giden kişi, başı sarıklı Ahi Paşa'yı abdest almak için yerde su ararken görür. Kralın emrini söyler, ancak bir cevap almadan geri döner. Bu duruma öfkelenen kral,

emrini ikinci kez Ahi Paşa'ya iletir. Ahi Paşa, gelen adama bu defa parmağı ile işaret ederek:

-Git, kralına söyle, benimle uğraşmasın. Sonra onun iki gözünü de kör ederim, der ve asasını yere vurduğu gibi oradan su çıkar. Ahi Paşa abdest alıp namaz kılmaya koyulur. Adam da kralın huzuruna geri döner.

Kralın huzuruna çıkar, bakar ki iki gözü birden kör olmuş. Yardımcısı, olanları anlatır ve kral, Ahi Paşa'nın evliya olduğunu anlar. Bu sefer de rica edip gözünü açması için adam gönderir. Ve Ahi Paşa'yı sarayına davet eder.

Kral, sarayda adamlarından su ister. Ahi Paşa koşup krala su getirir. Kral suyu içince içine bir ferahlık gelir. Sonra bir bardak daha ister. Yine Ahi Paşa koşup su getirir ve kral, suyu içince kör olan iki gözü birden açılır. (Demir, 2013: I, 49)

Abdurrahman Tufşuncî bir gün adamın birisinin ezan okurken şiir söylediğini işitti. Bundan vazgeçmesini bildirdi. Adam sözünü dinlemedi. Ona. “ sus ancak benim emrimle konuşacaksın. Üç gün hiç konuşma!” dedi ve adam üç gün konuşmadı ve sonra tövbe etti. (EA, 1992: 1, 234)

Bir gün hamam sahibi olan Kara Bey, hacca gitmeye niyet eder ve oğlunu çağırarak ona:

“Ben külhanı çattım, gelinceye kadar kapısını açma.” diye tembih eder. Oğlan haftalarca babasının sözüne riayet eder, fakat hamamın haftalarca sıcak durmasına anlam veremez. Merakına yenik düşerek külhanın kapısını açar ve bir mumun yandığını görür. Mum hemen söner. Kara Bey hacdan dönünce olanlara kızar ve oğluna sözünü dinlemediği için kızarak oğluna:

“Gözün kör olsun emi!” diyerek beddua eder ve oğlanın gözleri kör olur. (Göde, 2010: 404)

Ülke iki büyük Cihan Harbi yaşamış ve ekonomisi çökmüş bir vaziyette. Bu dönemde devlet çiftçinin elindeki ürünün bir kısmını “ofise” vermesini zorunlu kılmıştır. Böyle bir dönemde Büyük Hasan, mahsulünü vermek istemeyip, mahsulün bir kısmını heybelere doldurup tarlanın içindeki kurç, denilen taş yığınının içine saklar.

Bunu gören bir köylü, köylerindeki en meşhur hırsıza gördüklerini anlatır. Akşam olunca hırsız da tarif edilen yere gider ve mahsulü oradan alıp evine gider. Bunun yapanın kim olduğunu bilen Büyük Hasan, doğruca hırsızın evine gider ve “Mahsulü aldın, ondan vazgeçtim bari çuvalarımı ve heybelerimi ver de gideyim.” der. Bu duruma kızan hırsız, Büyük Hasan’a hakaret eder ve bununla da yetinmeyip yaşlı olan Büyük Hasan’ı döver. Büyük Hasan, bu duruma çok üzülür ve dayanamayıp beddua eder. “Ya Rab bunu yanına bırakma!” der ve oradan uzaklaşır. Büyük Hasan da seyyittir. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra, adam kör olur. Gelip Büyük Hasan’a yalvarır yakarır, kurbanlar kesip af dilenir ama nafile gözleri iyileşmez ve ömrünün sonu kadar kör olarak yaşamına devam eder. (Yalçınkaya, 2008: 127)

8.1.4. Taş Haline Getirerek

Taş kesilme motifini yaygın olarak efsanelerde görüyoruz. Genelde bu keramet, kaçan kişinin kurtulmak için “Allah’ım beni ya taş et ya kuş!” duası sonucu ya da başka bir kişinin “Allah seni taş etsin!” bedduası sonucunda gerçekleşir. Bu efsanelerde sayısız karşımıza çıkan örneklerdir ve gerçek anlamda olağanüstülük vasfı taşımaktadır. Ancak bu örneklerdeki harikalar, keramet değildir; çünkü kerametın gerçekleşmesi için velî şahsa ihtiyaç vardır. Bu yüzden araştırmamızda bu metin örneklerine yer vermedik. Çalışmamızda velîler, cezalandırma amaçlı kişileri taş haline çevirirler. Yani şekillerini değiştirirler.

Şekil değiştirmeyi Saim Sakaoğluşu şekilde tanımlar: Bir efsanede yer alan canlı veya cansız unsurların bir üstün güç tarafından cezalandırılması veya bir felaketten kurtarılması için o andaki şekillerinden daha farklı bir şekle çevrilmesidir. Değişikliğin temel sebebi cezadır. (Sakaoğlu, 1980: 29)

Sivas ilimize bağlı Yıldızeli ilçesinin Bayat köyünden bir kişi, köyün dışında bulunan ağaçlardan elma toplar ve atının heybesine doldurur. Daha sonra köye doğru hareket eder, Çığıştağın Aralığı’na gelir. Burada yaşlı bir adamla karşılaşır. Bu adam Hazret-i Hızır’dır. Ama köylü, bu yaşlı adamın Hızır olduğunu bilemez. Hazret-i Hızır, köylüye dönerek şöyle der:

-Atının yükü nedir?

Bunun üzerine adam, elma vermemek için yükünün elma olduğunu söylemez.

-Keş...keş,der.

Hızır, heybedekilerin elma olduğunu bilmektedir, fakat maksadı adamın cömert olup olmadığını ölçmektir. Adamın yalancı ve cimri olduğunu öğrenen Hızır, adama dönerek:

-Keşin taş ola, der. Bunun üzerine heybedeki elmalar bir anda taş olur ve at taşıyamaz. Adam, heybesini açıp baktığında elmaların taş olduğunu görür. (Demir, 2013: I, 77-78)

Aksu'nun Kösre köyünde, cimri ve bencil bir kadın yaşarmış. Bir gün ekmek yaparken yanına gelen bir dilenci, karnını doyuracak kadar bir ekmek istemiş. Kadın, dilenciye geri çevirmiş, hiçbir şey vermemiş.

“Biz burada eşek gibi çalışıyoruz, git çalış, sen de kazan.” diyerek dilenciye yanından kovalamış.

Kadının yanına gelen dilenci ermişlerdenmiş. Hiç sesini çıkarmadan, arkasını dönmüş giderken, kadına beddua etmiş.

Dilencinin ettiği beddua o anda Allah tarafından kabul olmuş ve kadın “ Biz eşek gibi çalışıyoruz.” dediği için o anda eşek şeklinde bir taş dönüşmüş. (Göde, 2010: 265)

Harmanlar savrulduktan sonra tahıllar çeç haline getirilirdi. Hacı Bektaş Velî, köylülerden bir şey ister. Onların verdiği cevap hoşuna gitmeyince beddua eder ve çeçleri taş haline gelir. (Duran, 2007: 262)

Bir gün dervişin biri iskelenin yakınından karaya çıkar. Hala Sultan'a doğru ilerlemeye başlar. Yol, onu gide gide kocakarının bağına götürür. Derviş susamıştır, canı bir şeyler içmek veya yemek ister. Kocakarının bağına bir göz atar. Orada, bir kulübede yaşlı bir kadının çıkırla iplik sardığını görür. Kapısını çalar:

“Çok susadım biraz da açım. Bir salkım üzüm verir misin?”

Ancak yaşlı kadın üzüm vermek niyetinde değildir:

“Bu yıl bağım kurudu...Hiç üzüm vermedi...”

Derviş kadının yalan söylediğini anlar ve öfkelenir; kadına beddua eder:

“İnşallah duzunan buz olasın. Gelip geçenler seni taşlasınlar da hayır yüzü görmeyesin.”

Dervişin duası biter bitmez yaşlı kadın yanındaki çığırıyla birlikte taş kesiliverir; bağı ise tuz gölüne dönüşüverir. (Sakaoğlu, 2012: 133-134)

Türk ve dünya efsanelerinde şekil değiştirmenin örnekleri oldukça fazladır. Bu örneklerin başında taş kesilme vardır. Taş kesilme, bir canlının ya da nesnenin taşa dönüşmesidir. Türk efsanelerinde Anne- babasının ve büyüklerinin sözlerini dinlemeyen çocuklar; nimete saygısızlık eden şahıslar; verdikleri sözü yerine getirmeyenler; hile yaparak insanları kandıranlar; Allah’a isyan edenler; kutsal değerlere saygısızlık edenler taş kesilirler. Bu yüzden Anadolu’da en büyük yeminlerden bir tanesi “Allah taş etsin” dir. Büyüklere ya da kutsal değerlere (mesela ekmeğe) saygısızlık yapıldığı zaman, büyükler çocukları “bak böyle yaparsan Allah seni taş eder” diye korkuturlar. Bu yüzden taşa dönüşme motifi en yaygın ve inandırıcı motiflerin başında gelmektedir. (Türktaş, 2013: 154)

Namaz kılarken düşmanlarının ok atması üzerine Sarı Saltuk namazını tamamlayıp “Taş olun” der. Rahip adamları, koyunları ve köpekleriyle birlikte taş olur. (Uçkun, 2014: 143)

8.1.5. Yere Gömerek

Kârûn, Hz. Musa’nın akrabalarındandır. Önceleri fakir bir kişidir. Hz. Musa, ona ilm-i kimyayı öğretir ve o da zengin olur. Çok zengin ama cimri ve zâlim biridir. Zekat vermeyi kabul etmediği için Musa Peygamberin yere emretmesiyle yeryüzü onu beline kadar yutar. Bunun üzerine zekat vereceğini söyler ve kurtulur. Ancak, sonra malından vermeye kıyamaz. Nihayetinde yeryüzü, onu ve hazinesinin tamamını yutar. (Pala, 2003: 271)

Yüzlerce Horasan erenlerinden biri olan Keçeci Baba, Anadolu'daki mekânını tesbit etmek için asasını fırlatır. Ancak asa, Müslüman olmayanların oturduğu bir köye düşer.

Abdest alıp namaz kılma vakti gelir. Keçeci Baba, bir kadından su ister. Kadın uzaktaki ırmağı işaret ederek Keçeci Baba'yı sert bir dille azarlar.

Bunun üzerine Keçeci Baba, asasını yere saplar ve yerden fışkıran su ile abdest alır. Keçeci Baba, ezan okumak için büyüdükçe bir taşın üzerine çıkar. Namazdan sonra da o köyün helak olması için dua eder. Duası kabul olur.

İnaniş'a göre köy, bu bedduadan sonra yok olur. Köy sonradan tekrar kurulur ve köyün ismi "Keçeci Baba" verilir. (Demir, 2013: I, 61)

Muhyiddin Abdal, iyiliği kötülüğü öğrenmek için köyleri tek tek gezmiş ve bir köye geldiğinde bakmış ki düğün oluyor. Köy halkı kazanlarla yemek pişiriyormuş. Bunlardan bir parça yemek istemiş. Köy halkı bunu kovmuş. Arkasından Muhyiddin Abdal beddua etmiş. Muhyiddin Abdal köyden ayrılır ayrılmaz köy birden kaybolmuş, yani köy yerin dibine batmış. Muhyiddin Abdal, bu sefer Küçünlü'ye gitmiş. Onlardan da iyilik beklemiş bulamamış. Sonra arkasından "Küçünlü küçüldükçe küçülsün" demiş. (Durbilmez, 2015: 20)

8.1.6. Oturdıkları Yerleri Yok Ederek

Yüzlerce Horasan erenlerinden biri olan Keçeci Baba, Anadolu'daki mekânını tesbit etmek için asasını fırlatır. Ancak asa, Müslüman olmayanların oturduğu bir köye düşer.

Abdest alıp namaz kılma vakti gelir. Keçeci Baba, bir kadından su ister. Kadın uzaktaki ırmağı işaret ederek Keçeci Baba'yı sert bir dille azarlar.

Bunun üzerine Keçeci Baba, asasını yere saplar ve yerden fışkıran su ile abdest alır. Keçeci Baba, ezan okumak için büyüdükçe bir taşın üzerine çıkar. Namazdan sonra da o köyün helak olması için dua eder. Duası kabul olur.

İnaniş'a göre köy, bu bedduadan sonra yok olur. Köy sonradan tekrar kurulur ve köyün ismi "Keçeci Baba" verilir. (Demir, 2013: I, 61)

Bedri Efendi adında bir zât Abdülhamid Nurbani'ye çok eziyet etmiştir. O da onun evine döner ve “Ey ev harabe ol!” diye üç kere söyler. Bir sene geçmeden Bedri Efendi delirip öldü ve evde harabeye döndü. (EA, 1992: 1, 355)

Vecîhüddîn Abdürrahmân bin Atik el-Hadramî isminde meşhur bir kimse vardı. O kimse seyyidlerden bazılarına dil uzatır, eziyet ederdi. O zatlar Seyyid Alevî'den yardım isterlerdi. O da buyurdu ki: “Artık onun şerrinden emin olunuz. İnşallah bundan sonra size hiç sataşmaz.” O gün akşam adamın evi yıkıldı. Kendini canını zor kurtardı. (EA, 1992: 3, 33)

Bildiği bilgileri öğrencileri ya da halkla paylaşmayı çok seven Merkez Efendi, öğrencisiz kaldığı bir günde evinde testilerin üzerine örtüler sererek onlara hitaben konuşuyormuş. Merkez efendinin bu durumunu gören birisi, üzeri kapalı testileri sıra halinde dizilmiş vaaz dinleyen kadınlar zannederek gidip bunu halka anlatmış. Bu, halk arasında o kadar hızlı yayılmış ki haber İstanbul'a padişaha kadar ulaşmış. Padişah da Merkez Efendiden hesap sormak için onu huzura çağırmış. Merkez Efendi bu asılsız duruma ve bunun padişaha kadar ulaşmasına çok öfkelenmiş. Asasını alarak tepeye doğru yürümüş ve yokuşta asasını hızla yere saplamış. Arkasından da kendisini padişaha şikâyet eden fitnecilerden öç almak için. “Bu şehirde taş taş üstünde kalmasın” diye beddua etmiş. Akabinde mahşeri bir gürültü hengâmesinde bütün şehir sarsıntılarla yerle bir olmuş, birçok insan hayatını kaybetmiş. Bu olaydan sonra Merkez Efendi asasını yerden çıkarmış ve asanın çıktığı yerden bir su akmaya başlamış. Daha sonra bu su için bir çeşme yapılmış ve adına Merkez Efendi Çeşmesi denmiş. (Şemsioğlu, 2004: 29-30)

8.1.7. Zelzele Yangın Sel Ve Tufan Hâsıl Ederek

Seyyid Ali Sultan Velayetnamesi'nde, Seyyid'e teslim olmayan Gelibol şehri zelzele ile yıkılır ve hayatta kalanlar Müslüman olur veya haraç verirler. Seyyid Harun şehir kurmak amacıyla Küpe Dağı'nın eteklerine geldiğinde buranın halkıyla karşılaşır. Anlatıya göre buranın halkının çoğu sarhoştur ve velî sarhoşları sevmemektedir. Kâfirler Seyyid Harun'un adamlarını pusuya düşürürler. Bunun üzerine Seyid keramet gösterip bunların “kül gibi eriyip” yok olmasını sağlar. (Abdülkerim bin Şeyh Musa, 1991: 34-35)

Yağıbasan Dede'nin bulunduğu yerde içki içmeye gitmişler. İbrahim Yeşil gençleri uyardığı halde gençler inanmamış ve içmeye başlamışlar. O an bir tufan başlamış ve her biri bir yere savrulmuş. (Aday, 2013-b, 287)

Çok eski tarihlerde, günlerden bir gün, Yamanlar köyüne ak saçlı ak sakallı bir ihtiyar derviş gelmiş. Yoldan geldiği için de aç ve susuzmuş. Bir evin kapısına gelmiş ve çalmış; Kapıyı açan köylü ne istediğini, sormuş, yaşlı derviş durumunu izah etmiş, yiyecek ve su istemiş. Fakat köylü, ihtiyarı azarlayarak "seninle mi uğraşacağım" diyerek kapıyı yüzüne kapamış. En sonunda genç bir kadından aynı istekte bulunmuş. Genç kadın yaşlı adamı içeri almış ve isteklerini yerine getirmiş. Adam bundan çok memnun olmuş ve o da kadına bir iyilikte bulunmak istemiş ve yakın bir zamanda bu köyde çıkacak bir tufandan söz etmiş: "Kızım, yakın bir gelecekte bu köyde bir tufan çıkacak. Sen çocuğunu al ve bu köyden uzaklaş; ama ne olursa olsun, insanların çılgınlıklarına ve yalvarmalarına rağmen arkana dönüp bakma" demiş ve oradan ayrılmış. Kadın bunun üzerinden çocuğunu alarak yola koyulmuş. Bir süre sonra köyde gerçekten tufan kopmuş; yer yerinden oynuyor, insanların çılgınlıkları dağları aşırıyordu. Kadın dağdan inerken "bakmayacağım, bakmayacağım" diye kendine söz veriyormuş, fakat sonunda kendini yenemeyerek arkasına dönüp bakıvermiş ve o anda olduğu yerde taş kesilmiş.

Abdal Musa'yı sevmeyen Genceli halkı, Abdal Musa'yı sevmediklerinden dolayı Allah tarafından şehre bir afat verilir. Bu olaydan sonra şehir dağılır ve kalanlar yaptıklarına pişman olurlar. (Güzel, 1999-a: 140)

Günün birinde bir köye yaşlı bir dilenci gelir. Açlık ve yorgunluktan ayakta duracak hali olmayan dilenci hangi kapıyı çaldıysa azar işitir. Kısacası her defasında yüzüne kapılar kapanır. Güç bela köyden ayrılan yaşlı adam bir dağın başına çıkar ve köye beddua eder. Bu garip dilencinin son kelimesiyle birlikte köy suya gark olur. (Sakaoğlu, 2012: 70-71)

8.2. Başka Bir Velîye Veya Kişiyne Keramet Kuvvetiyle Üstün Gelme, Onu Kendine Tabi Kılma

Bu keramet motifinde velîliğine inanılmayan dervişlerin keramet gösterilmesi istenilerek velîlik gücü sınanır. Velî zaten, zor durumda kalmadan keramet göstermek

istemez. Bu gibi durumların neticesinde kerametın gerekleŖebileceđini hiç beklemeyen kiŖiler velŖye itaat etmeye baŖlarlar ya da Müslüman olurlar.

KabileŖi İŖhk Peygamber’den mucize olarak Ŗunları ister:

- Keçi, ceylan ve tilkinin dile gelerek onun peygamberliğine Ŗehadet etmeleri.
- Koyunların bir anda çoğalması.
- KurumuŖ hayvan derilerinin diriltilmesi.

İŖhk Peygamber bu mucizeleri gerekleŖtirir ve bunun üzerine hepsi imana gelir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 117)

Bir gün Hz. Nûh, kâfir bir köye Allah’ın emrini anlatır. Onlar da Nûh’a. “bizim arazilerimiz tamamen taŖ ve kayadır. Burada tarım yapamıyoruz. Eğer gerçekten peygambersen, Ŗu arazileri toprak haline getir.” derler. Hz. Nûh Allah’ın izniyle denileni yapar ve oradaki kayalar toprak olur. Ama yine de sadece on iki kiŖi imana gelir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 200)

Bir gün Hz. Muhammed’den yine bir mucize isterler. Peygamberimiz sağ eline bir avuç ufak taŖ alır. TaŖlar hemen Allah’ın birliğini ve Hz. Muhammed’in peygamberliğini zikre baŖlarlar. (Levend, 1984: 138)

Bir gün Yahya Peygamberin yolu iman etmemiŖ bir köyden geçer. Onlara kendisinin peygamber olduğunu ve iman etmelerini söyler. Onlar da gündüz vakti yıldızları göstermesini isterler. Hz. Yahya’nın parmağını uzattığı gökyüzünde, gneŖe rağmen yıldızlar belirir. (Dalkılıç Gültekin, 2010: 228)

Menakıbnamelerde velilerin toplum içerisindeki ilahi misyonlarını ne çıkaran bir baŖka iŖlev de “İslamlaŖtırma” iŖlevidir. Müslüman olmayan kiŖiler kahramanın muhtelif olağanüstülükler içeren kerametlerini gördükleri zaman Müslüman olmayı tercih eder ve genelde kahramanın müridi olurlar. Dinî anlatılarda ve İslami dönem Türk destanlarında bu iŖlevin örneklerine rastlamak mümkündür. Dinî anlatılarda, insanlar peygamberlere inanmak için onlardan mucize göstermelerini beklerler. (Turan, 2010: 159-160)

Hacı Bektaş, halifesi Can Baba'yı, Tatar kavmini Müslüman etmek üzere Erzincan'a gönderir. Tatar Hanı Gülü Han dinlerini değiştirebileceklerini, ancak kendilerinin ikna olabilmesi için, imtihan edilmesini şart koşarlar. Onu, önce üç gün üç gece, kazanda kaynatırlar. Can Baba'ya hiçbir şey olmaz. Ancak sözlerinde durmayıp onun ikinci kez imtihan için ateşe girmesini isterler. Şayet bunu da başarır Müslüman olacaklarını söyler. Keşişlerden birisinin de kendisiyle beraber ateşe girmesini ister. Aradan üç gün geçtikten sonra Gülü Han ve beraberindekiler ateşin başına gelirler ve görürler ki Can Baba yalnız başına ateşin içinde oturmaktadır. Can Baba dışarı çıkar, keşişin parmaklarını avucunda dışarı bırakır. 'Bize el verdi, gönül vermedi, gönül verseydi yanmazdı' der. (Aday, 2013-a: 270)

İmam-ı Şafii, Bizans diyarından Harun Reşid'e gelen ve İslam Âlimleri ile ilmi tartışmalar yapmak isteyen dört yüz ruhbanla Dicle sahilinde karşılaşmış, omzuna bir seccade atıp suyun üzerinde yürümüş, seccadeyi nehrin ortasına sererek kendisiyle tartışmak isteyenlerin yanına gelmesini istemiştir. Bunu gören keşişler ise Müslüman olmuştur. (Baş, 2017: 184)

Hasan Basri hazretleri ateşe tapan bir komşusu ölüm döşeğinde ziyaret eder ve onu son nefesinde doğru yola yönlendirmek için gayret gösterir. Elini ateşe sokar ve eli yanmaz. Allah'ın kuvvetinin ateşten üstün olduğunu göstermek için. Bunu gören komşusu imana gelir. (Bursalı, 1996: 1, 16)

Hazreti Üftade'nin dervişlerinden Mehmet isimli bir Müslüman Ruslara esir düşmüştü. Bir gün Rus kumandan esirleri incelerken Mehmet'in önüne geldi.

-Ey bahtsız kişi sen kimsin ne iş yaparsın. Elinde hüner var mı?

-Ben Hz. Üftade'nin dervişiyim. Allah'ın izniyle ateşte yanmam, suda boğulmam!

Bu söz üzerine Rus kumandan kıkır kıkır güldü.

-O halde fıkır fıkır kaynayan bir kazanda pişmemen gerek.

-Ben ölmeden evvel ölmüş biriyim. Ne kaynar su, ne de ateş bana tesir etmez.
Kumandan:

-Bana bir papaz getirin.

Meydana yedi kazan konur. Yedi ateş yakılır. Altı papaz ve derviş Mehmet kazanlara atılır. Papazların girdiği kazanlardan feryatlar kopar. Baktılar ki ölmüşler. Ancak Mehmet’e hiçbir şey olmaz.

Bu hadiseden sonra Derviş Mehmet’i esirlikten azad ederler. (Bursalı, 1996: 2, 178-179)

Yaşadığı devirde Şid Abdal Hazretleri’nin ünü ve kerametleri, ağızdan ağza İstanbul’a kadar ulaşır. Hristiyanlar, anlatılan bu rivayetlere inanmazlar. Ününün yayılmasından da rahatsız olurlar. Bunun önüne nasıl geçilebileceğini düşünürler. Sonunda Şid Abdal Hazretleri’ni İstanbul’a çağdırmaya karar verirler.

Şid Abdal Hazretleri, hiç çekinmeden İstanbul’a gider. Ona:

-Senin ermiş olduğunu söylüyorlar, seni kızgın bir fırına atâlim da kerametini görelim, derler.

Şid Abdal Hazretleri yanındaki çocuğu göstererek:

-Bu çocuğu atâlim da hep beraber görelim, der.

Razı olurlar, çocuğu fırına atarlar.

Çocuk, kızgın fırının içinden “Üşüdüm” diye bağdırmaya başlar. Böylece Şid Abdal Hazretleri’nin ermişliğine inanırlar. (Demir, 2013: I, 236)

Tapduk Emre “Erenlere nasipleri pay edildiği zaman orada Hacı Bektaş Velî’yi görmedik” diyerek onu ziyaret etmek istemez. Sonra Hacı Bektaş onu çağdırır. Ona pay eden elde bir işaret olup olmadığını sorar. Tapduk Emre o eli görse tanıyacağını, çünkü yeşil perde arkasından bir el çıktığını, elin ortasında yeşil, nuranî bir ben olduğunu söyler. Hacı Bektaş elini gösterince onun eli olduğunu anlar ve “Hünkâr’ın önüne kisvesini (başlığını) indirir.” Hünkâr başlığı tekbirleyip tekrar giydirir. (Duran, 2007: 185-186)

Ali Hâdi hazretleri zamanında Hindistan'dan gelen bir sihirbaza dediler ki: "İmâm-ı Hâdi'yi mahcup edebilirsen sana bir altın vereceğim." Sihirbaz kabul eder. İmâm-ı Hâdi hazretleri sofraya oturur, bir parça ekmek almak ister. Sihirbaz bir şeyler yaptı, ekmek önünden uçtu. Bu olay üç kez tekrarlandı. Sofradakiler gülmeye başladılar. Oturdıkları odada bir divan yastığı üzerinde arslan resmi vardı. Ali Hâdi hazretleri o resme işaret ederek "Bu adamı yut!" emrini verdi. O resim hemen canlanıp bir arslan oldu. Sıçradı ve sihirbazı yuttu. Sonra yine gelip resim halini aldı. (EA, 1992: 3, 80)

Emir Sultan Bursa'ya geldiğinde Kesis Dağı'nda riyazette mahir, insanların hacetini eda eden, siyah elbiseli, İsâ mezhebi üzere yaşayan bir rahip vardır. Dağda bir sene geçirdikten sonra Bursa şehrine gelir, bir ay kadar bir yerde kalır ve dertli olanların dertlerini giderir. Görmeyenleri görür, dilsizleri konuşur, ayaksız olanları ayaklı yapar; yani her türlü hastalığı dua okuyup halleder. Emir Sultan keşf ile bu râhibin ahvaline muttali olup, onu ziyarete gider. Kapısını çalar, kapıyı açan rahip. "Hoş geldin, ey Emir Muhammed Buhârî." der. Emir Sultan selamdan sonra "Sen benim Emir Seyyid olduğumu nereden bildin?" der. Râhip. "Senin deden, Muhammed Mustafa senin geleceğini ve ismini bana rüyada bildirdi." der. Emir Sultan da "O halde niçin Müslüman olmuyorsun?" dediğinde, râhip. "Deden önünde Müslümanlığı kabul ettim." der. (Kahraman, 2009: 29)

Molla Fenârî (ö. 834/1431), Molla Yegân (ö.857/1453), Ali Rûmî ve bunların emsali ulema birleşip "Emir Sultan velâyât ve kerâmâtta sonsuzdur. İlm-i bâtında emsalsizdir, adeta güneş gibidir. Ama ilm-i zahirde nasıldır?" diye her biri müşkil bir mesele hazırlar ve Emir Sultan'ı imtihan için onun huzuruna gelirler. Lakin her biri Emir Sultan'ın karşısında oturup kalır. Hiçbiri bir söz bile söyleyemez. Birbirlerine bakışırlar. Adeta dilleri tutulur. Her biri âlimken okula yeni başlayan çocuk gibi suspus olurlar. Emir Sultan, onlar sorularını bile soramadan onların her birisinin akıllarında tutmuş olduğu soruları takrir eder, tafsilatlı bir şekilde bütün sorulara cevap verir ve onların müşkillerini halleder. Bunun üzerine her biri ayaklarına yüz sürerler ve özür dilerler. (Kahraman, 2009: 61-62)

Hacı Bektaş bir gün Sulucakarahöyük'ün doğu tarafına seyrana çıkmıştı. Orada birisi, kerpiç yapmak için çamur karmakta idi. Hacı Bektaş da ayaklarıyla balçığı yoğurmaya başladı.

O adam Hünkâr'a "Balçığı ayakla yoğurmak kolay, eğer er isen, şu kayanın üzerine çık da onu ayaklarınla yoğur, ayaklarının dizlerinin izi o kayada kalsın; bunu yap da sana candan, gönülden muhip olalım."dedi. Bu sözler üzerine Hünkâr, hemen o kayanın üzerine çıktı ayaklarıyla, dizleriyle kayayı yoğurmaya başladı. Kaya hamur gibi oldu; hünkâr'ın ayaklarının, dizlerinin izi kaldı. (Korkmaz, 2011: 66)

Hacı Bektaş'ın Tatarlar'ı Müslüman etmekle görevli Can Baba adlı halifesi, Tatar hanı Kâvus Han tarafından ateşle imtihan edilir. Hakikaten velî olup olmadığını anlamak için onu, büyük bir ateş üstünde kaynayan kocaman bir kazanın içine sokarlar. Can Baba tam üç gün üç gece ateşte kaynar. Kapağı açtıklarında onu kazanın dibinde sapaşğlam oturur bulurlar. Bu defa, doğrudan doğruya ateşin içine girmesini öne sürerler. Can Baba, Han'ın keşişiyle birlikte olmak şartıyla kabul eder. Keşiş mahcup olmamak için teklifi benimser ve bir tepe üzerine yakılmış kocaman ateşin içine beraberce girerler. Keşiş yanıp kül olur, ama Can Baba yine sağlam çıkar. Tatarlar gördükleri bu keramet üzerine Müslümanlığı kabullenirler. (Ocak, 2017: 166)

Rivayete göre Abdal Musa'nın velîliğine bir türlü inanmadığı için ona düşman olan Teke Beği bir meydana dağ gibi ateş yaktırarak kendisini tecrübe etmek ister; haber gönderip çağırarak ateşin içine girmesini bildirir. Abdal Musa müritleriyle birlikte ateşin olduğu yere gelir; samâ ederek içine girerler. Beğin gözleri önünde hiçbir yanmaz; bastıkları her yerde ateş söner. Bu kerameti gören teke beği Abdal Musa'ya mürid olmak isterse de kabul edilmez. (Ocak, 2017: 167)

Adamın biri Hz. Muhammed'e gelerek ölmüş kızını diriltirse Müslüman olacağını söyler. Peygamber adamla birlikte kabristana gider ve kızı adıyla çağırır. Kız kelime-i şهادet getirerek ayağa kalkar; adam da Müslüman olur. (Ocak, 2017: 267)

Moğol istilası sırasında Karadonlu Can Baba, Ömerli mezarındaki tekkesinde kerametler göstermektedir. Moğol hükümdarını İslâm'a davet eden Karadonlu Can Baba, Kavus Han'ın Keşişi ile fırına girer. Kim fırından yanmadan çıkarsa, Kavus Han onun dinine girecektir. Keşiş başına gelecekleri bildiği için fırına girmeden önce oğlunu

Karadonlu Can Baba'ya emanet eder. Keşişle birlikte Karadonlu Can Baba fırına girerler. Üç gün sonra fırının kapağı açılır. Keşiş yanmıştır! Karadonlu Can Baba fırından terleyerek çıkar. Moğol Han'ı bu keramet karşısında Müslümanlığı kabul eder. (Özen, 2001: 62)

Bir zamanlar Kayseri'de bir ermiş vardı. Hünkâr Kayseri'ye giderken onunla buluştu. Birbirlerini anlayıp görüştüler. O ermiş, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'yi tekkesine çağırdı. Tekkesi Bahaeddin Bostancı'ya yakındı. Hünkâr geldi. Görüşüp konuştular.

Derken o derviş elini koynuna soktu. Bir salkım taze üzüm çıkardı, huzura koydu.

Hünkâr.

-Sizin erenlerden olduğunuz bizce malumdur. Sizden keramet isteyen de yoktu. Böyle yapmaya ne hacet vardı? dedi.

Bir müddet daha oturdular. Hünkâr kalkıp gitmek istedi. Ayağa kalkınca, mübarek eteğinin arasından yere bir tane Hindistan cevizi düştü.

O zaman o derviş:

-Böyle yapmaya ne hacet vardı dediniz. Ya bu sizin yaptığınız nedir? Diye sordu.

Hünkâr:

-Hakk'a giden hak uğrum hakkı için benim bundan haberim yoktu, dedi. Fakat siz o kerameti gösterince, Horasan erenleri gayrete geldiler. Bunu getirdiler. Hünkâr o azizle vedalaşıp yola koyuldu. (Sertoğlu, 1966: 28-29)

Bir gün Mustafa Baba sokakta dolaşırken adamın biri, bir fırının önünde onu durdurmuş ve ona yalancı olduğunu, hiçbir kerametinin de olmadığını söylemiş. Bunun üzerine Mustafa Baba, bir ders vermek için orada bulunan fırıncı çırağını kulağından tutup fırının içine atmış. Bir süre sonra çocuğu fırından çıkarmış. Çocuğa: "İçerisi

nasıldı?’’ diye sormuş. Çocuk içerisinde gayet serin olduğunu söylemiş. Bunun üzerine o kişi, Mustafa Baba’nın ayaklarına kapanarak af dilemiş. (Tozlu, 2013: 119)

Bir şehrin halkı Sarı Saltuk’a bir ölüyü diriltirse Müslüman olacaklarını söyler. Saltuk, ben peygamber değilim ki ölüyü diri kılayım, biz diriye öldürmeyiz ölüyü de diri görürüz, cevabını verir. Kırk gün kırk gece ibadet eder. Kırkinci gün duvar yarılr, Hızır gelir ve İsa Peygamberin duasını öğretir. Saltuk mezardaki ölüyü bu dua ile diriltir, buna şahit olan kırk bin can Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 136)

Sarı Saltuk’un velâyet gösterip kurumuş ağacı yeşertmesi, ağaca meyve verdirmesi kerametleri arasında yer almaktadır. Bir Yahudi dut ağacı yeşerip meyve verirse iman edeceğini söyler. Sarı Saltuk keramet göstererek kuru ağacı yeşertir. (Uçkun, 2014: 140)

Sarı Saltuk, İlyas Peygamberin duasını okur balıklarla konuşarak rahibinin kızının denize düşen küpesini bulmalarını ister. Büyük bir balığın küpeyi getirmesi üzerine rahip ve yanındaki yirmi dört kişi Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 142-143)

Kâfirlerin, denizdeki balıkların şehadet getirmeleri şartıyla Müslüman olacaklarını belirtmeleri üzerine Sarı Saltuk, balıkları çağırarak şehadet getirmelerini ister. Balıklar: “...Senün dinin hak dindür” diyerek şehadet getirir, bu keramete şahit olanlar hemen Müslüman olur. (Uçkun, 2014: 142)

Ermeni fırıncı, Müslüman genci yanan fırına girmeye davet eder. Kim yanarsa o, diğerinin dinine geçecektir. Müslüman genç, besmele çekerek ateş dolu fırına girer ve sapasağlam çıkar. Yalnız eteğinin ucunda hafif bir yanık vardır. Eteğin ucu, bebekken bir kere annesi onu abdestsiz emzirdiği için yanar. (Yağbasan, 2013: 57)

Mele Hasan, yaşadığı ve şu an mezarının bulunduğu Eralanı Köyü’ne ilk geldiği zaman, köylüler onu istemeyip, ona yerleşecek bir yer de vermezler. Bunun üzerine Mele Hasan, şu an mezarının bulunduğu yere bir çadır kurup, orada yaşamaya başlar. Mevsim de kısmış. Her taraf karlarla kaplıymış. Bir sabah köylülerden biri çeşmeye su almaya giderken Mele Hasan’ın çadırının önündeki alanın yeşil olduğunu görür. Gelip bu durumu köylülere anlatır. Bütün köylü merakla Mele Hasan’ın çadırının olduğu yere

toplanır. Bir de ne görsünler, Mele Hasan'ın, kışın ortasında çadırının önünde üzüm ve salatalık yetiştirdiğini görürler. Mele bunlarla besleniyormuş. Bu durum karşısında ürken köylüler, Mele'yi köye getirip ona barınabileceği bir yer verip, onu ömrünün sonuna kadar hoş tutmaya çalışırlar. O güne kadar Gayrı Müslim olan halk bu olaydan sonra İslamiyet'i kabul ederler. (Yalçınkaya, 2008: 122)

Mevlânâ hazretleri hocasının emri üzerine ilim tahsili için Şam'a giderken, Nusaybi'nde hıristiyan papazlarının toplantısına rastladı. Papazlar sihir yapıp adet dışı bazı şeyler gösteriyorlardı.

Mevlânâ hazretlerini görünce, bir oğlanı havaya uçuruverdiler. Mevlânâ bu işe ilgi göstermeyip muraKabeye, Allahü Teâlâ'yı düşünüp kalbini uyanık bulundurarak, gafil olmama halini muhafazaya vardı. Oğlan havada olduğu yerde kaldı:

-Beni kurtarın, yoksa düşüp öleceğim, dedi. Papazlar ne yaptılarsa bir çare bulamadılar. Nihayet oğlan:

-O yanınızdaki zatın murâKabesi yüzünden ben bu hale düştüm. Onun yardımı olmazsa, muhakkak helak olurum, dedi. Papazlar ister istemez Mevlânâ'ya yalvardılar. Mevlânâ hazretleri:

-Onu bir şey kurtaramaz, ancak Kelime-i Şehâdet kurtarır, buyurdu. Oğlan bunu duyunca, hemen Kelime-i Şehâdet getirdi ve kolayca yere indi. Mevlânâ'nın ellerini öptü. Bu hali gören papazların hepsi Müslüman oldu. (Yılmaztürk, 2003: 1 320)

SONUÇ

Tarih boyunca farklı kültür ve inançlara sahip bir sürü topluma ev sahipliği yapmış olan Anadolu; geçmişten gelen izleri hâlen taşımaktadır. Her ne kadar İslamiyete geçiş yapmış olsa da İslamiyet öncesi inanç ritüelleri tamamen yok olmamıştır. Bunlar, İslamiyetle şekillenerek devam etmektedir. Anadolu dervişlerin diyarıdır. Bu dervişlerin gösterdikleri olağanüstülükler toplum tarafından büyük saygı

kazanmalarını sağlar. Türk dünyasında velî, evliya, ermiş, eren, vb. gibi sıfatlarla adlandırılan kişilere ait türbeler; toplumun inanç sisteminde önemli bir yere sahiptir. Bu tür ziyaret yerlerindeki velîlerin, toplum üzerinde büyük bir etkisi vardır. Bu etkinin temelinde “saygı” yatmaktadır. Toplumumuzun türbe ve yatırlara gösterdiği saygı yıllardır süregelmiştir. Velîlere ve onların kerametlerine olan saygı toplumun her yöresinde mevcuttur. Biz de toplumun büyük çoğunluğunu etkisi altına alan kerametler üzerinde incelememizi gerçekleştirdik. Ziyaret yerlerindeki ritüelleri zihnimizde daha da somutlaştıran anlatım türleri olan, dini efsaneler ve menkıbeler zamanla iç içe geçmişlerdir. Biz de çalışmamızı bu çerçevede ele aldık.

İnanç sistemine bağlı olarak oluşan kültür değerleri, ait olduğu toplumun yaşam şekline göre şekillenir. Yatır ve türbe ziyaretleri de bunlardan bir tanesidir. Bunun oluşmasındaki en büyük etmen de buralarda bulunan velîlerin göstermiş oldukları kerametlerdir. Bu erenlerin çoğu, Anadolu’yu İslamlaştırma dönemindeki kahramanlıkları ve kerametleriyle bilinirler. Velîlerin kerametlerle dolu hayat hikâyeleri dilden dile dolaşarak tanınmalarına vesile olmuştur. Bu halk arasında yayılan sözlü menakıblar bir araya getirilip yazıya geçirilerek menkıbeleri oluşturmuştur. Sözlü gelenek olarak teşekkül eden menakıblar daha sonra kâleme alınmıştır. Elbette bu süreçte çeşitli değişikliklere uğramışlardır. Menakıbları genelde yazıya geçiren kişiler kâleme alınan velînin mürididir. Amacı gönülden bağlı olduğu velîyi toplum nazarında yüceltmektir. Menakıblar da her sözlü gelişen anlatılar gibi zaman içerisinde değişikliğe uğramışlardır ve çoğu abartılarak günümüze kadar gelmiştir.

Ziyaret yerlerini insanlar için önemli hale getiren temel sebep, orada bulunan velînin kutsiyetidir. Bu kutsallık velînin sahip olduğu kerametten gelir. Keramet, inandırıcılık açısından peygamberlere ait olan mucizelere dayandırılır. Biz de araştırmamızda incelediğimiz kerametleri Kur’an-ı Kerim’den örneklerle desteklemeye çalıştık. Çünkü velîler peygamberlerin vekilleri olarak kabul edilir. Onların sahip olduğu mucizelere benzer nitelikte olağanüstülükler gerçekleştirirler. Hastayı iyileştirmek, uzak mesafeleri kısa sürede aşabilmek, gelecekte haber vermek, yerden su çıkarmak, hayvanlara hükmetmek, akıldan geçeni bilmek, ateşe hükmetmek, tabiat kuvvetlerine hükmetmek, az yiyecekten çok kişiyi doyurmak, vb. gibi gerçekleştirilen birçok mucizevî olay ortaktır. Bunu velî gerçekleştirdiği için keramet olarak adlandırılır.

Yatırlar çevresinde oluşan ritüeller ve uzun zamandır anlatılagelen menkıbeler, toplumun manevi olarak doyuma ulaşmasını sağladığı için önemli bir yere sahiptir. Uzun yıllardır menkıbe, efsane, hikâye ve destanlarda kerim ehli kişiler ve onların gösterdiği kerametler anlatılır. İnsanlar evliyaların keramet sahibi olduğuna inanırlar. Hem yaşarlarken hem de öldükten sonra bu güçlerinin devam ettiğini düşünürler. Doğrusu, insanlar bunun gerçekliğini sorgulamadan inanmayı tercih ederler. Günümüzde türbelere olan rağbet ortadadır. Türbedeki velî, kişinin kendisini zor durumda hissettiği zaman sığındığı bir güçtür ve hayatı boyunca türbe ziyaretlerini ritüel hale getirenler vardır. Bu, onların koruyucu ve istekleri yerine getirici özelliklerinin olduğuna inanılmasından kaynaklanır. Günümüzde insanlar, eğitim seviyesi ne olursa olsun derdine şifa bulmak için, türbeleri ziyaret ederler. Bu da velîlerin öldükten sonra da güçlerini yitirmediklerine inanıldığının bir göstergesidir. Velîler, sadece kişisel sıkıntılarda değil; toplumsal sıkıntılar karşısında da destek olarak görülür. Toplumun başına gelen bir savaş, deprem ya da herhangi bir felakette velîler ve sahip oldukları olağanüstü güçlerin olayın içerisine dahil olabileceğine inanılır. Kişi her ne kadar velî şahsa ait anlatılan menkıbenin abartılı olduğunu düşünse de buna inanmak ister. Bunun elbetteki farklı sebepleri mevcuttur. Belki de sebeplerden bir tanesi günümüzdeki yaşam koşullarıdır. Stresli yaşam temposu, bir şeyleri yetiştirebilme telaşı, teknolojinin hayatımızın odağında olması insanları ruhaniyet açısından biraz zayıflatmıştır ve psikolojik olarak rahatlamanın yolunu ararlar. Bu ve bunun gibi sebeplerden dolayı türbelere sığınmak isterler. Bazen halk, özellikle kırsal kesimlerde kendi ziyaret yerini kendisi oluşturmaktadır. İçerisinde velî bir zat olmamasına rağmen boş olan mezarda, sanki bir velî varmış gibi hürmet edilir. Bazı dağ tepelerinde de kime ait olduğu bilinmeyen, hatta doğru düzgün bir mezarı bile olmayan ziyaret yerleri vardır. İnsanlar karayolunun bile ulaşamadığı bu yerlere büyük çaba harcayarak ulaşmaktadırlar. İşte bu ücra yerlerdeki türbeler etrafında teşekkül eden bir sürü anlatımlar mevcuttur. Bunlar dini efsane niteliği taşırlar.

Velîler, Allah'ın sevdiği kullardır ve Allah onlara birtakım olağanüstülükler bahşetmiştir. Bu olağanüstülükler keramet adı altında ele alınır. Bu kerametlerin bazılarının kaynağı Kur'an'da geçen peygamber mucizeleridir. Keramet terim olarak, ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya

durum olarak belirtilir. Peygamberlerin gerçekleştirdiği mucizelerle yakın benzerlikler gösterir. Ayrıca bu şahısların bazıları, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması için büyük çabalar harcamışlardır. Zamanla bu velîlerin göstermiş oldukları çabalar dilden dile dolaşmış ve üstün ahlak değeri taşıyan menkıbelerimizi ve dini efsanelerimizi oluşturmuştur. Zaten Anadolu, dervişlerin mekânıdır. Bu coğrafyada halk, geçmişten beri bu dervişlere büyük saygı duymuş ve inanmışlardır. Onlar sadece yaşadıkları dönemi değil, şu an içinde bulunduğumuz dönemi bile etkilemişlerdir ve büyük olasılıkla ünleri geleceğe taşınacaktır. Onları bu üne kavuşturan ise, göstermiş oldukları kerametlerdir. Zorunda kaldıkları durumlarda, bu güçleri açığa çıkar. Özellikle de velîliklerinin sınandığı ve kendilerinden yardım istenildiği durumlarda. Velîler, kendilerinden istenileni geri çevirmezler, yardıma ihtiyacı olanların her zaman yanlarındadırlar. Toplumu ilgilendiren savaşlarda dahi öldükten sonra bile yardıma gittiklerine inanılır. Bu yüzden öldükten sonra da yardıma devam edeceği düşünülen velîlerin, türbeleri toplumumuz için değerlidir. Türbelerde dualar edilir, adaklar adanır, mumlar yakılır ve dileklerimizin velîler aracılığı ile gerçekleşmesi, dertlerimize derman, hastalıklarımıza şifa olması umutla beklenir. Hiçbir velî, üne kavuşabilme gayesi ile keramet göstermez. Çünkü gerçek bir velî için keramet önemsizdir ve insanı velî yapan özelliğin sahip olduğu olağanüstülükler olmadığı düşüncesindedirler. Bu yüzden velî için en önemli şey, Allah'a yaklaşabilmek, yani. "insan-ı kâmil" olmaktır. Bunun için de ruhun terbiyeden geçmesi gerekmektedir. Eğer insan nefesine hakim olup, dünyanın bütün güzelliklerinden sıyrılabilirse, işte ancak o zaman Allah'a yaklaşabilir. Zaten velî olabilmek için keramet göstermek zorunlu değildir.

Türk kültürünün İslamiyet öncesindeki inanışları, İslamiyet sonrasında da İslami değerlerle bütünleşerek devam etmiştir. Özellikle şamanizmin etkileri bizim kültürümüze ve inançlarımıza yansımıştır. Birçok keramet motifinde de Şamanizm etkilerine rastlanır. Özellikle hastaları iyileştirme, ateşe hükmetme, gelecekte haber verme, tabiat kuvvetlerine hakim olma ve kemiklerden diriltme gibi motifler Şamanizm kaynaklıdır. Müslüman Türklerde Şamanizmden geçen inanç ve ritüeller birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Kimi araştırmacı bu etkileri yok sayarken çoğu kabul etmiştir. Ayrıca genellikle, Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes kaynaklı keramet motifleri görülür. Bunun yanı sıra Türkler, kültürel anlamda atalar kültü, tabiat kültü ve Gök Tanrı kültünden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Hatta bunların Orhun Kitabelerinde

kesin olarak yer aldığı bir gerçektir. Bütün bunların neticesinde, menkıbelerin zemininde İslam öncesine ait efsane ve destanlar yatmaktadır. İslamiyet öncesinde bahsettiğimiz bütün bu unsurlar, (tabiat kültü, Gök Tanrı kültü, atalar kültü, şekil değiştirme, ateşe hükmetme, vb.) zaman içerisinde dilden dile dolaşarak ve İslamiyete uyarlanarak menkıbelerde yer alır.

Menkıbeler, velîlerin kerametlerinin yer aldığı kısa anlatımlardır. Bizlere yazıldığı dönemde, ait olduğu velîye verilen değerleri yansıtmaları açısından oldukça önemlidir. Bunlar, İslamiyet öncesi inançların da etkisi ile tarihi ve sosyojojik değerler taşırlar. Genelde velîlerin etrafında onlara inanan müridler tarafından ortaya konulan menkıbeler, aynı zamanda bize halkın yaratma gücünü de gösterir. Menkıbelerde, genel anlamda kahramanlık ve üstün ahlaki değerler öne çıkar ve bu anlatımlarda, iyilik her zaman kazanır, yardım severlik duygusu ön plandadır. Vatan için savaşmanın yüceliği ve en önemlisi Allah'a olan inanç yüceltilir. Bunların yanı sıra menkıbelerde velînin cezalandırıcı gücü de hakimdir. Bu da velîye duyulan saygının yanında korkuyu da doğurmuştur. Abartılara fazla rastlanmasına rağmen, halkın çoğunluğu menkıbelerin gerçekliğini sorgulamadan inanmayı tercih etmiştir. Bunun altında Kur'an'daki peygamber mucizelerinin rolü büyüktür. Bir kısım kişiler ise, menkıbeleri uydurma olarak görmüşlerdir. Aslolan şudur ki; menkıbelerde yer alan kişiler gerçektir ve İslamiyet için çaba göstermişlerdir. Sadece Türklerde değil Batı medeniyetinde de Yunan mitolojisine dayanan ve benzer olağanüstülükler gösteren anlatımlar mevcuttur. Kültürümüz içerisinde bizim için önem arz eden birçok velî vardır ve bizler bunların çoğunu, sözlü olarak başlayıp sonrasında yazıya aktarılan menkıbevi hayatları sayesinde tanırız.

Zengin bir menkıbe birikimine sahibiz. Buna bağlı olarak da kuvvetli bir menkıbe geleneğimiz vardır. Zamanla menkıbelerdeki olağanüstülükler daha süslü ve abartılı bir hal almıştır. Bu da menkıbelerin, bazı kişiler tarafından masal olarak nitelendirilmelerine sebep olmuştur. Menkıbeler ve destanlar, masal ve efsane gibi değildir; çünkü onlar ait olduğu toplumun tarihini taşırlar. Masal ve efsaneler tamamen hayal ürünüdür; fakat menkıbeler böyle değildir. Menkıbelerde yer alan kişiler gerçekte var olan kişilerdir ve bu kişilerin yaşadıkları zaman ve mekân bilinebilir. Bazıları menkıbelerin gerçekliğine sorgusuz sualsiz inanırken, bazıları onları uydurma

ve akıl dışı olarak niteler. Gerçek olan şudur ki; ülkemizin hemen hemen her yerinde etrafında bir sürü menkıbelerin geliştiği ve kendisine saygı duyulan bir evliya türbesi mevcuttur. Elbette, onlara duyulan bu saygı anlatılan menkıbelerdeki kerametlerinin gücüne dayanır. Genel anlamda menkıbelerimizde; iyiliğin her zaman üstün gelmesi, yardımseverlik ve şefkatin değeri, adalet gibi konular yer alır ve daima Allah’a yakın olma vurgusu vardır.

Keramet üzerine bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bizim çalışmamız diğerlerinden farklı olarak katalog niteliği taşımaktadır. Amacımız, çalışmamızın bizden sonraki çalışmalara kaynaklık yapmasıdır. Menkıbeler ve dini efsaneler içerisinden derlemiş olduğumuz keramet örneklerini (bazı değişiklikler olmakla birlikte) Ahmet Yaşar Ocak’ın keramet motifleri tasnifi esas alınarak, keramet kataloğu oluşturulmuştur. Peygamber mucizeleri dışında toplam 1490 keramet örneği metni yer almaktadır. Bu örnekler içerisinde birden fazla motifte yer alanlar da mevcuttur. Çalışmamız giriş, katalog, sonuç bölümleri ve kaynakçadan oluşmaktadır. İncelememiz sırasında toplam 8 keramet motifi ana başlıkları içerisinde en fazla motif sayısı, 419 örnek ile “Velînin Kendi Vücudunda Cereyan Eden Keramet Motifleri”dir. Bu motif başlığı altında 12 ayrı küçük başlık yer alır. Bunların içerisinde en fazla örnek 119 metinle “Tayyi mekân”dır. Sıralamada ikinci olan ana başlığımız, 375 keramet motifi örneği ile “Tabiat Varlıkları ve Eşya Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri”dir. İçerisinde 14 farklı motif başlığı yer alır. Bunlardan en fazla olanı 63 örnekle “Tabiat Kuvvetlerini ve Olaylarını İsteddiği Gibi Yönetme”dir. Üçüncü olan ana başlığımız, 183 keramet motifi örneği ile “Gizli Şeyler Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri”dir. Bu başlık altında 6 ayrı alt başlık yer alır. Bunların içerisinde en fazla olanı 64 örnek ile “Akıldan Geçenleri Bilme, Düşünceyi Okuma”dır. Dördüncü sırada yer alan ana başlığımız 153 örnek metinle “Velîliği Kabul Edenlere Yönelik Keramet Motifleri”dir. İçerisinde 6 alt başlık bulunmaktadır. Bunlardan en fazlası 61 örneğe sahip olan “Tehlike veya felakete maruz kalanları fiilen kurtarma”motifidir. Beşinci sırada 114 örnek metinle “Hayvanlar Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifi” yer alır. Toplam 3 ana alt başlıktan oluşmaktadır. Bunların içerisinde en fazla metne sahip olan, 89 örnekle “Vahşi ve yabani hayvanları itaate alma”dır. Altıncı sırada 104 örnek metinle “Biyolojik Mahiyette Keramet Motifleri” yer alır. İçerisinde 5 alt başlık yer alır. En fazla olan 50

örnek metinle “Hastalıkları İyileştirme”dir. Yedinci sırada İki ana başlığımız eşittir. 71 örnek metinle “Mukaddes ve İnsanüstü ve Gizli Güçler Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri” yer alır. 5 farklı alt başlığa sahiptir. Bunlar içerisinde en fazlası 45 örnek metinle “Hızır ve Diğer Gayb Erenleriyle Görüşme”dir. Ayrıca, 71 örnek metinle “Velîliğini Kabul Etmeyenlere Yönelik Keramet Motifleri” yer alır. İçerisinde iki ayrı alt başlık vardır. En fazla örneğe sahip olan motif, 23 metinle “Başka Bir Velîye Keramet Kuvvetiyle Üstün gelme, Onu Kendine Tabi Kılma”dır.

Çalışmamızda değerlendirdiğimiz motifler ve yer alan örnek metin sayıları şu şekildedir:

1.Velînin Kendi Vücudunda Cereyan Eden Keramet Motifleri	419
1.Doğum Sırasında Fevkalâde Hallerin Zuhuru	7
2.Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme	36
3.Bedeni ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme	19
4.Göklerde Uçma	28
5.Bir anda çok uzak mesafeleri aşabilme (Tayy-i Mekan)	119

6. Aynı anda birkaç yerde birden görünme	7
7.Çeşitli hayvanların kalıbına girme	25
8.Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme	53
9.Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalade hallerin zuhuru	95
10. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme	24
11. Yemeden İçmeden Ve Uyumadan Uzun Zaman Durabilme	2
12. Cinsi Duygulardan Uzak Durma	2
13. Yağmurda Islanmama	2

2.Tabiat Varlıkları ve Eşya Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri	375
2.1.Maddelerin mahiyet ve niteliklerini değiştirme	59
2.2.Meyve Ağacı Olmayan Ağaçlarda Meyve Oldurma	2
2.3.Mevsim Dışında Çiçek veya Meyve Oldurma	21
2.4.Cansız varlıkları hizmetinde kullanma, onlara söz geçirme	41
2.5.Tabiat Kuvvetlerini ve Olaylarını İsteddiği Gibi Yönetme	65
2.6. Cansız varlıkların zikir ve tesbihlerini duyma, duyurma	19
2.7.Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme	43

2.8.Irmak, göl veya denizi yarıp karşıya geçme	7
2.9.Cansız varlıkları konuşurma	4
2.10. Yerden, taş veya kayadan su fişkırtma	58
2.11. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme	16
2.12.Bir maddeyi, yoktan var etme	25
2.13. Kurumuş ağaç veya odun parçasını ulu yeşil ağaç haline getirme	15
2.14. Maddelerin biçimlerini değiştirme, büyütüp küçültme, uzatıp kısaltma	5

3.Hayvanlar Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri	114
3.1.Vahşi ve yabani hayvanları itaate alma	89
3.2.Hayvanları Taş Haline Getirme	4
3.3.Hayvanlarla konuşma	21

4. Gizli Şeyler Üzerine Cereyan Eden Keramet Motifleri	183
4.1.Akıldan Geçenleri Bilme, Düşüncüyü Okuma	65
4.2.Geçmişte Olup Bitenleri Bildirme	10
4.3.Gelecekte Olacakları Haber Verme	59
4.4.Başka Yerde Vuku Bulan Olayları Mevcut Kişileri Görme, Başkalarına Gösterme	31
4.5.Gizli/Kayıp eşya ve maddeleri bulup çıkarma	3
4.6.Kabir ahvaline vakıf olma	15

5.Mukaddes, İnsanüstü ve Gizli Güçler Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri	71
5.1.Cinlerle temas kurma, kötülüklerini yok edip hizmetinde kullanama	3
5.2.Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme	45
5.3. Peygamberi görme, onun tarafından irşad edilme	16
5.4.Melk ve nurani kimseler görme	5
5.5.Allah'ı Görme /Sesini Duyma	2

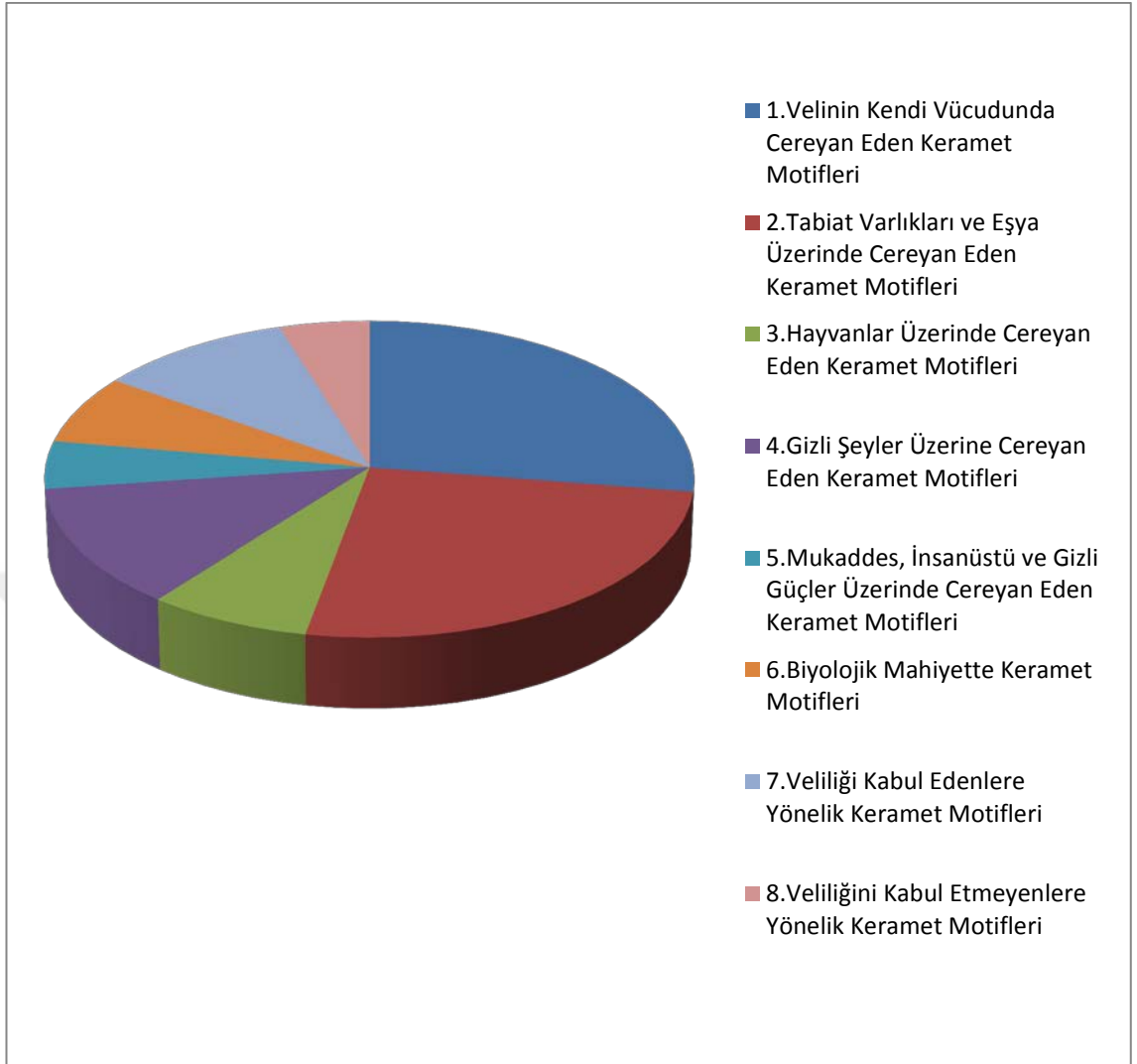
6.Biyolojik Mahiyette Keramet Motifleri	104
6.1.Ölüyü diriltme	25
6.2.Kemiklerden diriltme	6
6.3.Kısır yahut yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapma	9
6.4. Hastalıkları iyileştirme	50
6.5. Vücut arızalarını giderme	14

7.Velîliği Kabul Edenlere Yönelik Keramet Motifleri	153
7.1.Bereket Getirme	37
7.2.Az Yiyecekten Çok Kişiyi Doyurma	27
7.3.Ejderha ile savaşıp öldürerek halkı kurtarma	11
7.4. Tehlike veya felakete maruz kalanları fiilen kurtarma	62
7.5.Başkalarını İkaz Edip Kötülüğe, Tehlikeye Düşmekten Kurtarma	9

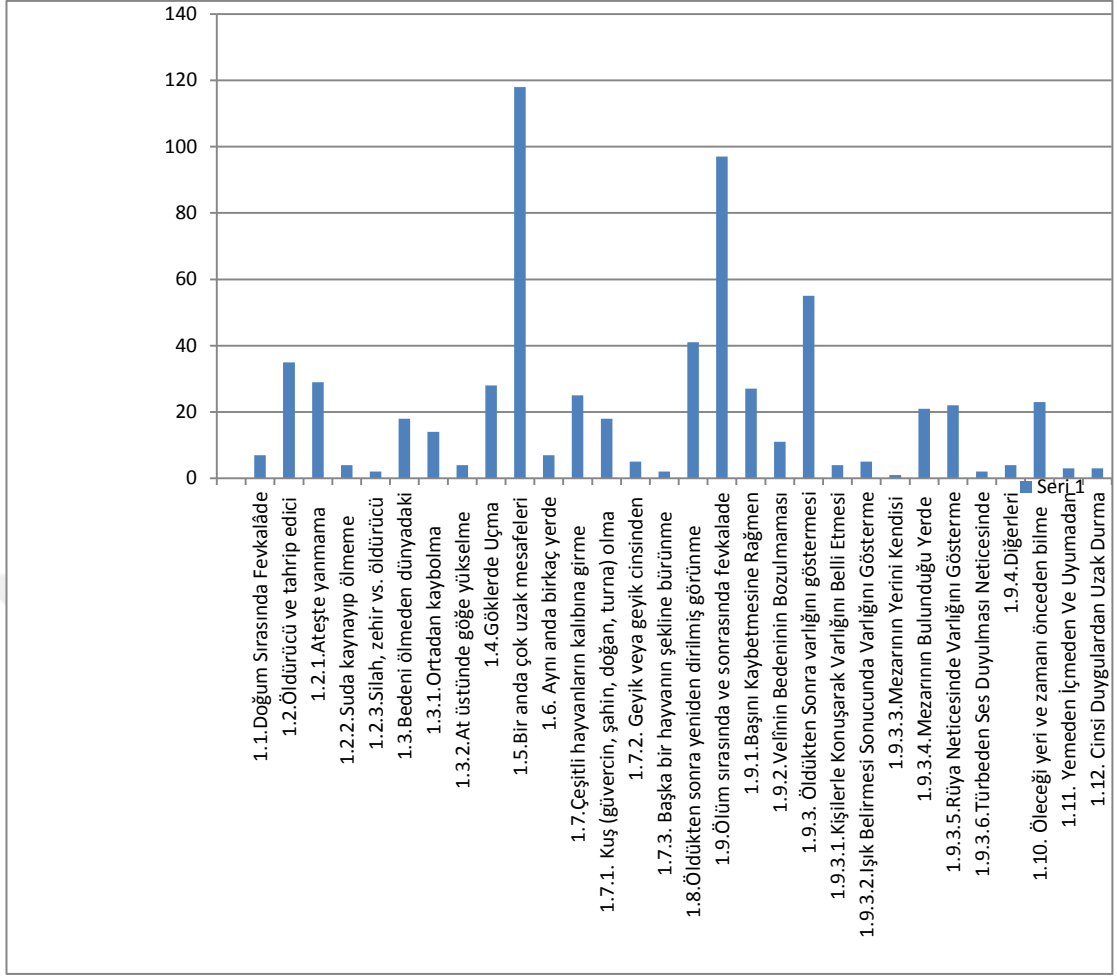
7.6.Sofra açmak(Yiyecek indirme)	8

8.Velîliğini Kabul Etmeyenlere Yönelik Keramet Motifleri	71
8.1.Hasımlarını beddua ederek muhtelif şekilde cezalandırma	49
8.2.Başka bir velîye keramet kuvvetiyle üstün gelme, onu kendine tabi kılma	23

Çalışmamız sonucunda elde ettiğimiz verilerin grafiksel gösterimi şu şekildedir:

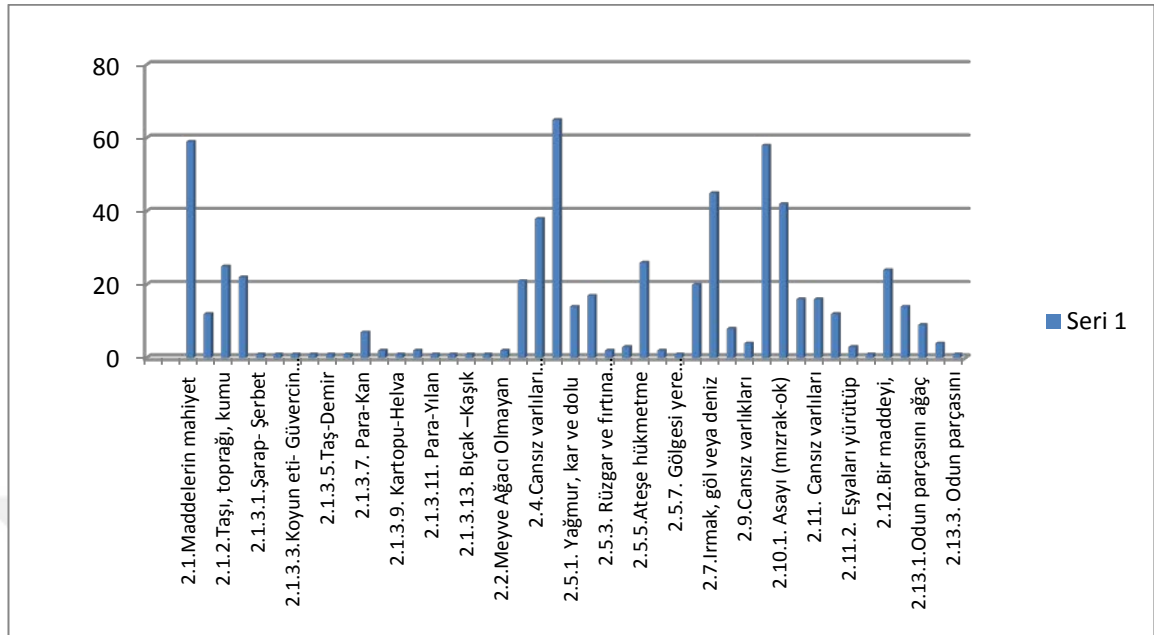

1.Velînin Kendi Vücudunda Cereyan Eden Keramet Motifleri

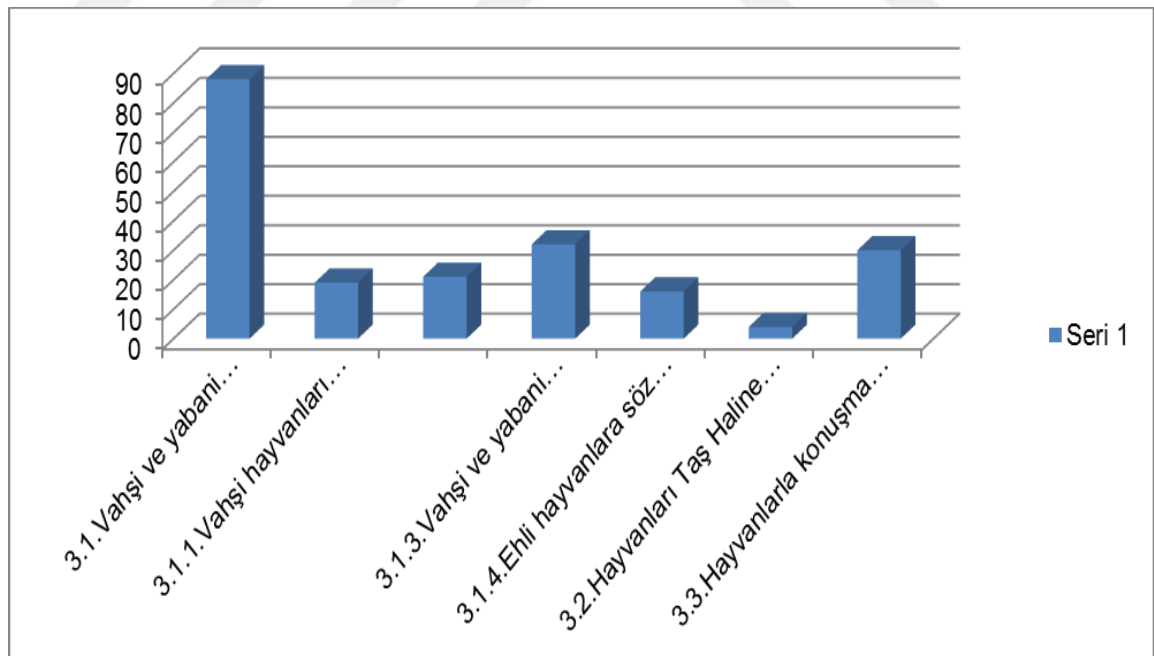

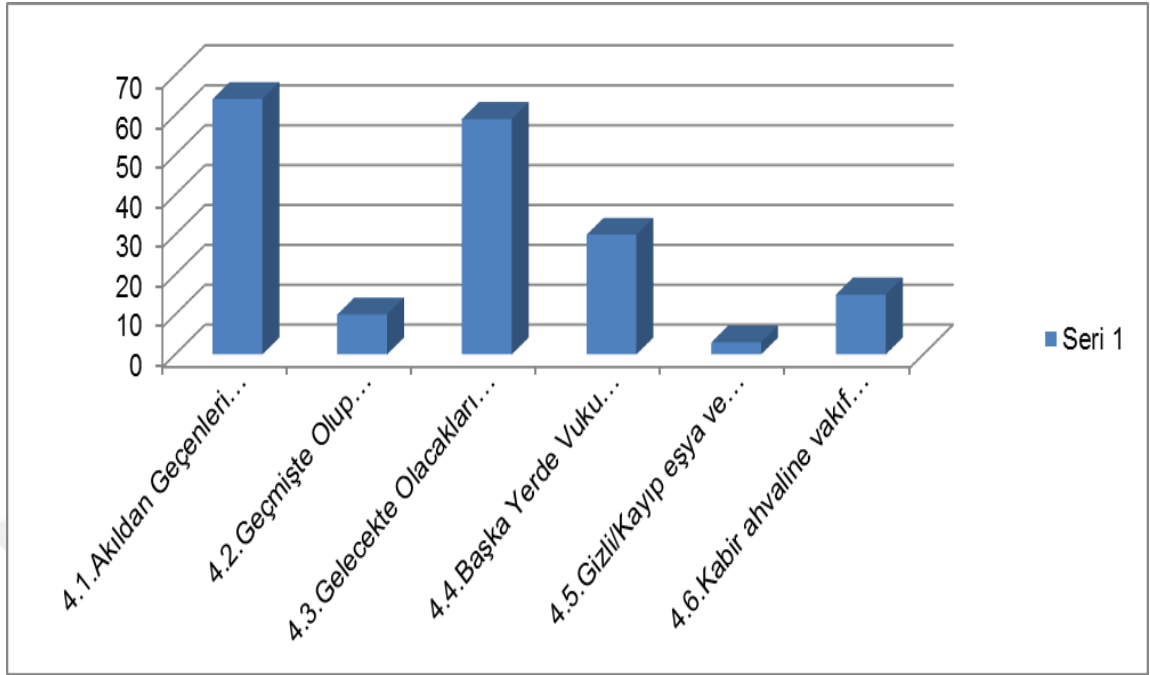
2.Tabiat Varlıkları ve Eşya Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri

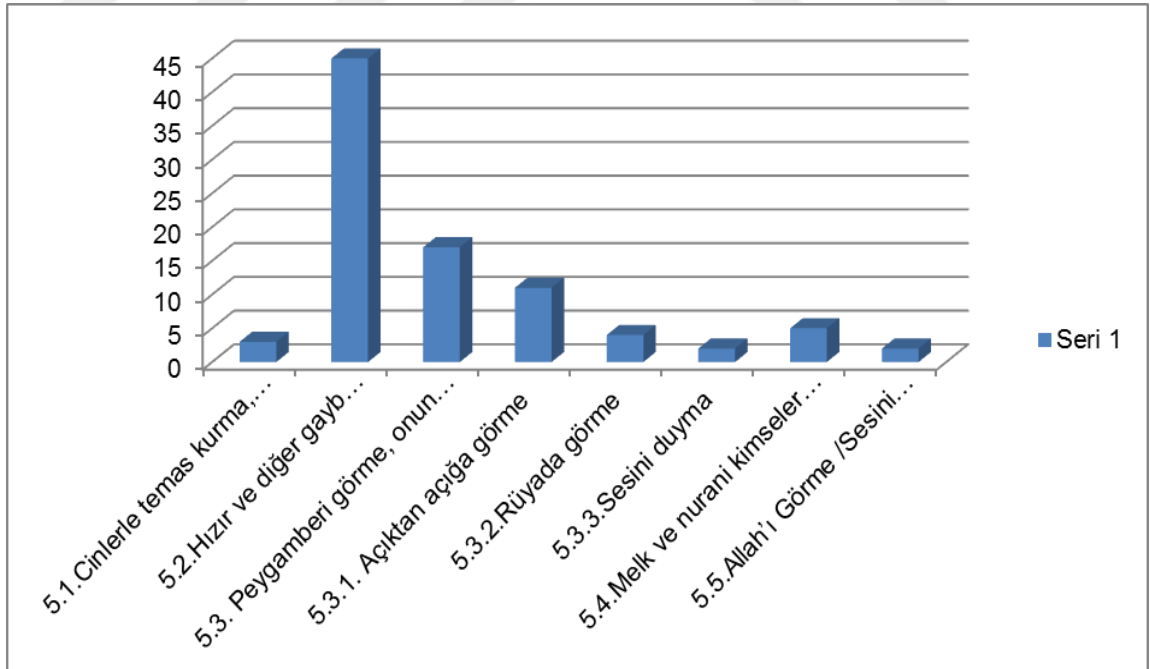
3.Hayvanlar Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri

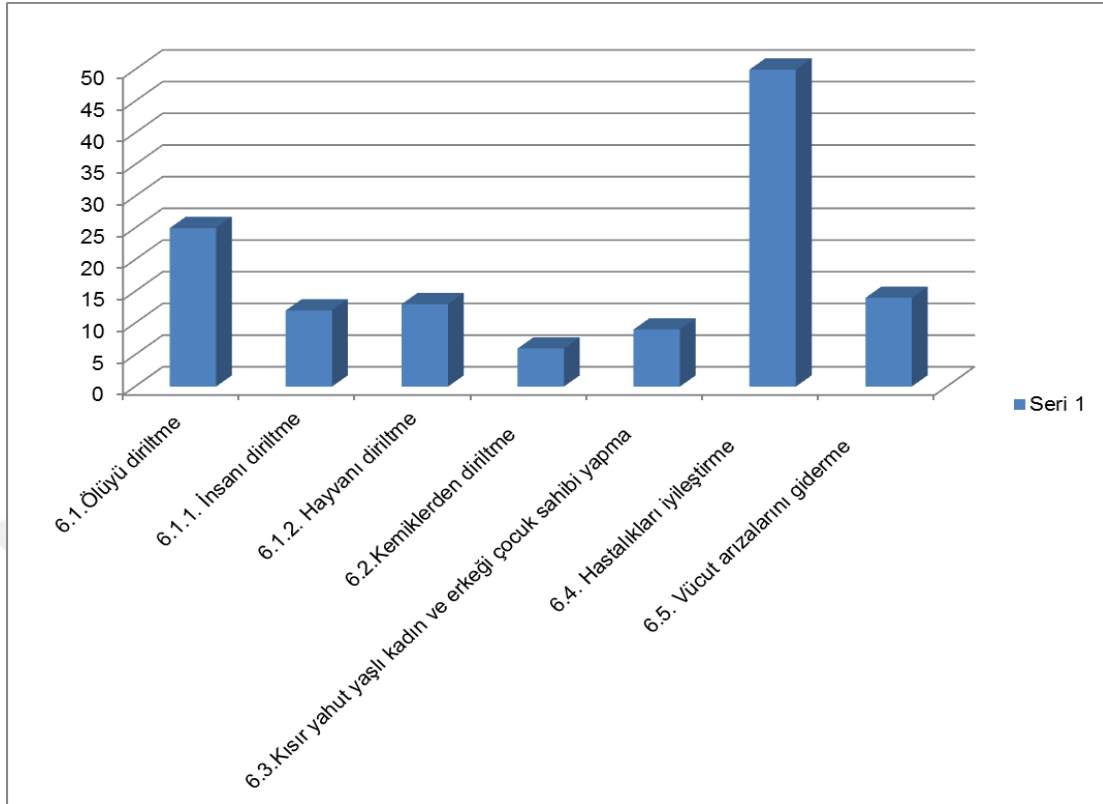
4.Gizli Şeyler Üzerine Cereyan Eden Keramet Motifleri

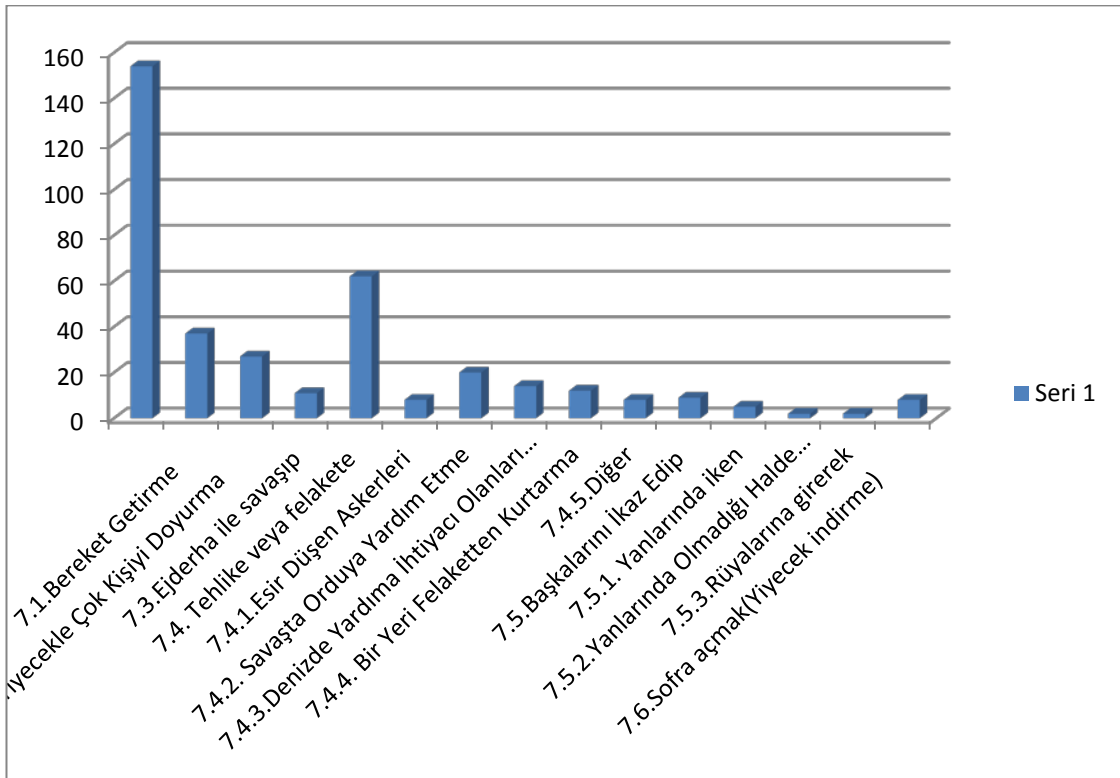
5.Mukaddes, İnsanüstü ve Gizli Güçler Üzerinde Cereyan Eden Keramet Motifleri

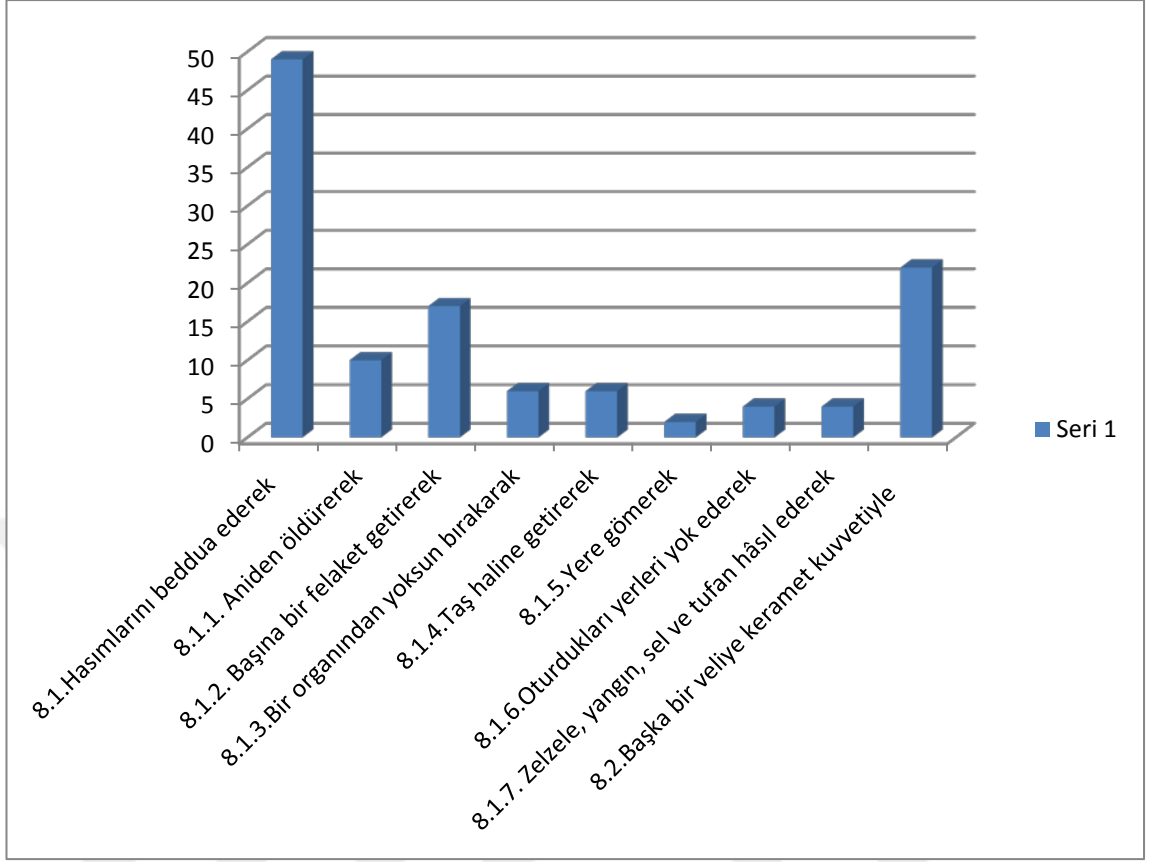
6.Biyolojik Mahiyette Keramet Motifleri

7.Velîliği Kabul Edenlere Yönelik Keramet Motifleri

8.Velîliğini Kabul Etmeyenlere Yönelik Keramet Motifleri

KAYNAKÇA

ABDÜLKERİM BİN ŞEYH MUSA, (1991), *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, (Hazırlayan: Cemal Kurnaz) Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ACAR, H., (2013), *Burdur Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

AÇA, Mehmet, (2002), “Şamanlığa Geçişteki Ölüp Dirilme Ritüelinden Türk Destanlarındaki Ölüp Dirilmeye”, Millî Folklor, C.VII (54): 75-85.

ADAY, E., (2013-a), *Kütahya Erenlerinin Menkışimşekbelerindeki Keramet Motifleri*,

Alevilik Araştırma Dergisi, Sayı 5.

ADAY, E., (2013-b), *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

ADAY, E., (2014), *Horasan Erenleri'nin Menkıbevi Şahsiyetlerindeki Ortak Özellikler*, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması Bildiriler, Cilt 2.

AĞCALAR, A., (2009), *Silifke Halk Kültürü Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

AKALIN Ş. H., (1987), *Ebü'l-Hayr-ı Rûmî, Saltuk-name I- II-III*, Ankara, Kültür Bak.Yay.

AKALIN, Ş. H., (1990), *Ebü'l-Hayr-ı Rûmî, Saltuk-name III*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

AKGÜL, H., (1978), *Manisa Folkloru*, Manisa, Manisa Turizm Derneği Yayını.

AKINCI, Ş., (2008), *Dini Ziyaret Yerleri Açısından Ankara*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilimdalı.

AKKUŞ, E., (2018), *Ordu Efsaneleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ordu, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı.

AKYALÇIN, N., (1998), *Balıkesir Yöresinde Yatır-Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir, Yeni Haber Gazetesi.

ALPASLAN, İ., (2006), İzmir, *Demirci Efsaneleri*.

- ALPASLAN, İ., (2010), *Ağrı Efsaneleri*, İzmir, Birleşik Matbaacılık.
- ALPTEKİN, M., (1988), “*Tarihte Denizli İlinin Düşünce ve Kültür Tarihi*”, Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu, Denizli, Denizli Valiliği, s. 144.
- ALPTEKİN, C., (1991), DİA, “*Ata*” maddesi, Cilt 4. S. 32-33.
- ALPTEKİN, A. B., (2012) *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- ALPTEKİN, A. B., (2013), *Saltuknâme’de Yer Alan Efsanelerin Günümüz Sözlü Kültürüne Yansıması*, Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, Yıl 25, Sayı 98.
- AŞAN, M.B., (1998), *Fırat Kenarında Bir Horasan Ereni Şeyh Ahmet Dede*, I.Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri 13-16 Ağustos Ankara, Ervak Yayınları, 53-61.
- ALŞAN, M. H., (2012), *Horasan Erenleri Melametiler, Ahiler, Bacılar, Gaziler, Abdallar*, İstanbul, Kurtuba Kitap Yayınları.
- ALTINTAŞ, H., (1986), *Tasavvuf Tarihi*, Ankara, Akçağ yayınları.
- ALTUN, I., (2008), *Kocaeli’de Türbelerle İlgili İnanış Ve Uygulamalara Örnek: “Sultan Baba”*, Erzurum, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 37.
- ANA BRİTANNİCA, (1988), “*Keramet Mad.*”, C. 13, s. 202., İstanbul, Ana Yayınları.
- ANOHİN, A.V., (2006) *Altay Şamanlığına Ait Materyaller*, Konya, Kömen Yayınları.
- ARAZ, N., (1988), *Anadolu Evliyalari*, İstanbul, Atlas Kitapevi.
- ARAZ, N., (2000), “*Bayram Velî “Sen Seni Bil Sen Seni” Diyordu*”, Hacı Bayram Velî Sempozyumu Bildirileri, Ankara, T.C Kültür Bakanlığı, s.3-4.
- ARAZ, R., (1996), “*Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sûfiliği ile Yatır ve Türbelerin Çevresinde Yaşayan Eski Türk İnanışları*”, Erdem Dergisi, Cilt 8, Sayı 24.
- ARSLAN, S., (2014), *Türklerde Ağaç Kültü ve “Hayat Ağacı”*, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt: 1 Sayı: 1.
- ARSLAN M, ÇELEPİ M.S., (2016), *Denizli’de Koyun Baba*, Çorum, Uluslararası Nehrin Piri: Koyunbaba Sempozyumu.

ASLAN, N., (2004), *Şekil Değiştirme Motifinin Anlatılarımızdaki Bazı Yansımaları Üzerine*, Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, Yıl 16, Sayı 64.

ASLAN, E., (2008) *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara, Maya Akademi.

ATALAY ,V., (1997), *Abdal Musa Sultan ve Velayetnamesi*, İstanbul, Can Yayınları.

ATASAGUN, G., (2006), *Ziyaret Fenomeni*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 21, Bahar.

ATATOPRAK, K. S. F., (1968), *İlâvelî Kâinat Hakkın Hüvviyetidir*, İzmir, Karınca Matbaacılık.

ATEŞ, B., (1993), *Peygamberler Tarihi*, İstanbul, Yeni Asya.

ATEŞ, S. (1997) *Kur'ân Ansiklopedisi*, C., II, X, İstanbul, Kur'ân Bilimleri Araştırma Vakfı, tarz.

ATEŞ, S., (2014), *Yunus'ta İlâhî Aşk*, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs) Bildiriler, Cilt 2.

ATTÂR, F., (2015), *Tezkiretü'l Evliya*, İstanbul, Semerkand Yayıncılık.

AYDENİZ, A., (2002), *Hacı Sadık Hoca, Ed., İ. Halil İmamoğulları*, Nizip, İşmont Kültür Yayınları 1.

AYDIN, M., (2005), *Bayat ve Afyonkarahisar Söylenceleri*, Ankara, Ürün Yayınları.

AYDIN, H., (2015), *İslâm İnançları Açısından Mucize, Kerâmet, Sihir Ve İstidrac Kavramları Üzerine Bir İnceleme*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 32.

AYTAŞ, G., (1999), *"Türk Kültür ve Edebiyatında Geyik Motifi ve Haza Destan-ı Geyik"*, Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-ı Velî Araştırma Merkezi Dergisi, 12, s. 161-170.

AYVERDİ, İ., (2008), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (4. Baskı)*, İstanbul, Kubbealtı Yayınları.

BANARLI, N. S., (2001), *Resimli Türk Edebiyatı 1-2*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

BARDAKÇI, M. N., (2000), *Sosyo- Kültürel Hayatta Tasavvuf*, Isparta, Fakülte Kitapevi.

BAŞ, M., (2017), *Hıristiyanlıkta İsa Algısının Mitolojik İslam Tasavvufunda İz Düşümleri*, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 61, p. 173-186, Autumn III

BAŞAR, Z., (1972), *İçtimai Adetlerimiz-İnançlarımız ve Erzurum İlindeki Ziyaret Yerlerimiz*, Ankara, Sevinç Matbaası.

BAŞARKANOĞLU, L., (2010), *Nizip Efsaneleri*, Gaziantep, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Batı Anadolu ve Rumeli Evliyalari, (2003), İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları.

BAYAT, F., (2004), *Türk Şaman Metinleri, Efsaneler ve Memoratlar*, Ankara, Piramit Yayınları.

BAYAT, F., (2007), *Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dişi-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, A.Ş.Cilt: 2.

BEKKİ, S., (2011), *Bazı Halk Anlatıları Ve Dinî Metinlere Göre Kahramanın Mucizevî (Babasız) Doğumu*, *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* / 58.

BİCE, H., (2016), *Pîr-İ Türkistan Hoca Ahmed Yesevî*, Ankara, Merkez Repro.

BOLAY, S. H., (2015), *Tanzimat'tan günümüze Türk düşünürleri, Tanzimat'tan Günümüz Dinî ve Tasavvufî Düşünce Temsilcileri*, Cilt: 6, Ankara, Nobel yayınları.

BORATAV, P. N., (2016), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Ankara, Bilgesu Yayınları.

BOZKURT, S., (2007), *Kahramanmaraş Efsaneleri*, Konya. Yayımlanmamış lisans tezi.

BOZKURT, T., (2016), *Anadolu Müslümanları Hünkâr Hacı Bektaşî Velî*, İstanbul, Yılmaz Kitapevi.

BULUÇ, S. (1970), “Şaman”, *İslam Ansiklopedisi* C. 11, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, s.310- 320.

BULUT, H. İ. (2001) *Hârikulâde Olması Açısından Kerâmet ve Mucize ile İlişkisi*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 3.

BURSALI, M. N. (1996) *İstanbul ve Anadolu Evliyalari*, İstanbul, Tuğra Neşriyat.

BURSALI, M. N. (2010) *Nur İplikleri, Velîlerin dilinden Tasavvufî Hikâyeler*, İstanbul, Çelik Yayınevi. *BÜYÜK TÜRK KLASİKLERİ*, (1986), İstanbul, Cilt 4.

CAMİL, A., (2005), (Çeviren: Uludağ S.-Kara M.), *Nefahatül Üns Evliya Menkıbeleri*, Marifet Yayınları.

CEBECİOĞLU, E., (2014), *Taavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara, Ziraat Grup Matbaacılık.

CEMİLOĞLU, M. (2002) *Bursa’da Dağ Köylerinde Türkmen Kültürü*, Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayını.

CİLACI, O., (1999), “Türbe- Mezar Ziyaretlerinde Görülen Hurafeler ve Çözümleri”, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatındaki Etkileri Sempozyumu* (18-20 Aralık 1998), İstanbul, Mezarlıklar Vakfı Yayınları.

COŞANAY, B., (2017), *Tasavvuf Düşüncesinde Seyr U Sülûk Üzerine Bir İnceleme*, Anasay 3 Aylık Ulusal Hakemli Dergi, Sayı 2, 199 – 216.

COŞKUN ÇIBLAK, N., (2013), *Yatır Ve Ziyaretlerin Halk Kültüründeki Rolü Bağlamında Mersin’deki Muğdat Dede Türbesinin İncelenmesi*, Ankara, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p.1205-1219.

ÇAĞIMLAR, Z., (1994), *Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*, Yüksek Lisans Tezi, Adana, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇAĞIMLAR, Z., (2013), *Adana Halk Kültüründe Efsaneleriyle Yatır-Türbe Ziyaret İnancı*, Adana, Ceyhan Belediyesi Kültür Yayınları.

ÇANLI, Z., (2007), *Kütahya Şeyhler Beldesi Folklor Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

ÇATAK, A., (2015), *Mahremiyet Kavramının Farklı Anlam Alanları Veya “Fıkıh-I Bâtın”Da Mahremiyet Algısı*, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2015/4, c. 4, sayı: 8.

ÇELEPİ, M. S., (2015), *Teke Yöresi Efsanelerinin Yaratılma Estetiği*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 4/3 s. 1166-1187, Türkiye.

ÇELEPİ, M. S., (2016), *Türk Mistisizm Geleneğinde Yunus Emre’nin Sırra Ermesi*, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt/Volume 17-Sayı/ 38.

ÇETİN, A.Y., (2014), *İrfan, İhsan ve Toplumsal Değerler Bağlamında Akşemseddin*, Eskişehir, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı.

ÇOBANOĞLU, Ö., (2003), *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Ankara, Akçağ Yayınları.

DALKILIÇ GÜLTEKİN, E., (2010), *Âşık Edebiyatında Peygamber Kıssaları*, Isparta, Fakülte Kitapevi.

DEMİR, N.,- ERDEM, M.D., (2007), *Hazret-i Ali Destanı*, C. 1, Ankara, Destan Yayınları.

DEMİR, G. K., (2011), *Kosova'da Anlatılan Kesikbaş Efsaneleri*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 6/4 Fall 2011, p. 77-86.

DEMİR, N., (2013), *Türk Efsaneleri 1-2*, Ankara, Edge Akademi.

DEMİRCİ, M. (2011) *Tarihî-Tasavvufî Menkıbeler ve Yorumları*, İstanbul, Nefes Yayınları.

DEMİRTAŞ, S., (2013), *Savaş Ve Fetih Olguları Bağlamında Anadolu Sahası Türk Efsaneleri Üzerine İncelemeler*, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı.

DEVELLİOĞLU, F., (2002), *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, Aydın Kitapevi.

DİKMEN M., (2011), *Elmalı'da İrfan Geleneği ve Eroğlu Nûri*, Antalya, Elmalı: İlim ve İrfan Şehri Akdeniz Kültür ve İletişim Kulübü Derneği. *DİNLER TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ*, (1999), İstanbul, Sabah Dış Ticaret ve Pazarlama

DUMAN, M., (2010), *İstanbul Efsaneleri*, İstanbul, Heyamola Yayınları.

DURAN, H., (1995), *Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi ve Velayetname'de Geçen Motifler*, Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DURAN, H., (2007), *Velâyetnâme*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

DURBİLMEZ, B., (2015), *Muhyiddin Abdal Menkıbeleri Üzerine Bir Değerlendirme*,

Alevilik Araştırmaları Dergisi Kış, Yıl 5, Sayı 10 sayfa 1-22.

DURMA, A., (2009), *Evliyalar Şehri Sivas*, Ankara, Yenigün Matbaacılık.

DÜLGER, E., (2014), *Oruç Bey'in Aktardığı Efsaneler ve Bunların Türk Efsaneleri İçindeki Yeri*, Erdem Dergisi.

EFLAKİ, A., (2011), *Ariflerin Menkıbeleri*, Kabalcı Yay.

ELMA, A.,- KAYA, E., (2006), *Lâdikli Âşık Ahmet Hüdâî (Hayatı, Menkıbeleri ve Şiirleri)*, Konya.

ELMACI, L., (2017), *Ziyaret Fenomeni Ve Din(Kastamonu Şeyh Şaban-I Velî Türbesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

ERDOĞAN, O., (2013), *Aziz Mahmud Hüdayi ve Türbesi Etrafındaki Folklorik Unsurların İncelenmesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

ERDOĞAN, O., (2014), *Dinî Şahsiyetler Etrafında Oluşan Anlatı Türlerinin Tasnif ve Derlenmesi Üzerine Düşünceler: Aziz Mahmud Hüdayî Örneği*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt / Sayı 49.

ERGİN, M., (2008), *Dede Korkut Kitabı-I*, Ankara, Türk DilKurumu Yayınları.

ERGUN, M., (1997), *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, 1.cilt, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

EROL, M., (1996), *Taşeli Platosu Efsaneleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı.

EVLİYALAR ANSİKLOPEDİSİ, 1, 2,3,4,5, (1992), Türkiye Gazetesi Yayınları.

FEYZİOĞLU, N., (2011), *Gelin Kaya Efsaneleri Ve Taş Kesilme Motifi Üzerine Bir Değerlendirme*, Gazi Türkiyat Güz , Sayı 9.

GEDİKOĞLU, H., (1998), *Trabzon Efsaneleri ve Halk Hikâyeleri*, Trabzon, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.

GÖDE, H.A., (2005), *Halk Kültüründe Eğirdirli Hacı Hâfız Mustafa Üstün (Hacı Aziz)*, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Sayı:327, Mart.

GÖDE, H.A., (2010), *Isparta Efsaneleri*, Isparta, Fakülte Kitapevi.

GÖDE, H.A., (2011), *Tarihi Yeniden Kurma Kuramı: Velî Baba Üzerine Anlatılan Efsaneler*, Konya, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 30-GÜZ, s. 115-128.

GÖKALP, H., (2005), *Ahi Evran-I Velî 'Nin Menkıbevi Kişiliği*, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Ahilik Araştırmalar Dergisi Cilt:1 SAYI:2 KIŞ.

GÖLPINARLI, A., (1969), *100 Soruda Tasavvuf*, İstanbul, Gerçek Yay.

GÖLPINARLI, A., (1995), *Velâyetname, Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî*,

İstanbul, İnkılâp Yayınevi.

GÖLPINARLI, A. (2014) *Mevlâna Adı Aşk Mesneviden Seçmeler*, İstanbul, İnkılâp Yayınevi.

GÖLPINARLI, A.,- BORATAV, P. N., (2017), *Pir Sultan Abdal*, İstanbul, Kapı Yayınları.

GÖKYAY, O. Ş., (1976), *Dedem Korkutun Kitabı*, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yay.

GÖRKEM, İ., (2006), *Elazığ Efsaneleri*, Elazığ, Manas Yayınları.

GÜLERER, S., (2013), *Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler Ve Menâkıbnâme Yazıcılığı*, Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS) Aralık Yıl 6, Sayı, ss. 233-262.

GÜNAY, U., (2017) , *Âşık Mehmet Yakıcı'da Rüya Motifi*, Millî Folklor Sayı 115.

GÜNAY, Ü.,-GÜNGÖR, H.,-TAŞTAN, A.VAHAP, SAYIM, HÜZEYFE,(2001), *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması (Kayseri Örneği)*, Kayseri.

GÜNAY, Ü., (2003), *Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (15).

GÜNDÜZ, Ş., (1998), *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara, Vadi Yayınları.

GÜNGÖR, E., (1984), *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, 2. bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat.

GÜNGÖR, E., (1997), *İslamın Bugünkü Meseleleri*, Ankara, Ötüken Neşriyat.

GÜZEL, A.,- TORUN, A., (2012), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

GÜZEL, A., (1999-a), *Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi*, Ankara, TTK Yayınları.

GÜZEL, A., (1999-b), *Kaygusuz Abdal Menakıbnamesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

GÜZEL, A., (2009), *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

GÜZEL, A., (2011), *Hacı Bektaş Velî El Kitabı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

GÜZELBEY, C. C., (1966), “Çıksorut”, Gaziantep Kültür Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 285, sy: 21. Aralık.

HALİT, M., (1930), *Keklik, Katır, Yemiş Ağacına Dair Halk İtikatları*, Halk BilgisiHaberleri 1 Ağustos yıl:1 sayı:10 sayfa 161.

HAMARAT, Z., (2015), *Bayramî-Şemsî Tarikatı Menakıpnamelerinin Toplum Hayatına Etkileri Bağlamında Değerler Bakımından İncelenmesi*, Doktora tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.

HANÇERLİOĞLU, O., (2000), *İslam İnançları Sözlüğü*, İstanbul, Remzi kitapevi.

HARMANCI, M. E., (2014), *Kutlu Atadan Hırkalı Sultana: Anadolu Erenlerinin Unvanlarındaki Egemenlik Çağrışımları*, Alevilik Araştırmaları Dergisi, Sayı:7.

HASOL, D., (1993), *Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul, Beşinci Baskı.

HELİMOĞLU, Y. M., (1993), *Diyarbakır Efsaneleri (Derleme-Araştırma-İnceleme)*, Ankara, Doruk Yayınları.

İNALCIK, H., (1993), “*Derwish and Sultan: An Analysis of The Otman Baba Vilâyetnâmesi*”, The Middle East and tha Balkans Under The Ottoman Empire, Essays on Economy and Society, Bloomington.

İNAN, A., (1976), *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

İNAN, A., (2006), *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İngilizce - Türkçe Redhouse Sözlüğü, (1994), İstanbul, Redhouse Yayınevi.

İslam Âlimleri Ansiklopedisi, C8, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları İhlas Matbaacılık.

İslam Âlimleri Ansiklopedisi, C9, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları İhlas Matbaacılık.

İslam Âlimleri Ansiklopedisi, C10, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları İhlas Matbaacılık.

İslam Tarihi Ansiklopedisi, C.1, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları İhlas Matbaacılık.

İslam Tarihi Ansiklopedisi, C.5, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları İhlas Matbaacılık.

İstanbul Ansiklopedisi, C. III, s. 1721. Menkabenin Kaynağı: Reşad Ekrem Koçu.

KABAKLI, A., (2012), İstanbul, *Yunus Emre,Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları*.

KAFESOĞLU, İ., (2005), *Türk Milli Kültürü*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

KAHRAMAN, N., (2009), *Menâkıb-I Emir Sultan (Hüsameddin Bursevî) İnceleme ve Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Temel İslam Bilimleri Programı.

KALAFAT, Y., (1995), *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

KAPLAN, S., (2004-a), *Dünya İnsansız Dönerken*, İstanbul.

KAPLAN, S., (2004-b), *Dağa Konan Gemi*, İstanbul.

KAPLAN, S., (2004-c), *Zulum Tartan Teraziler*, İstanbul.

KAPLAN, S., (2004-d), *Kölelikten Sultanlığa*, İstanbul.

KAPLAN, S., (19997-a), *Allah'ın Koyduğu Ad*, İstanbul.

KAPLAN, S., (19997-b), *Balık karnında Hayat*, İstanbul.

KAPLAN, M., (1987), *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*, Ankara, M.E.B. Devlet Kitapları.

KAPLAN, M., (1991), *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar Tip Tahlilleri Türk Edebiyatında Tipler*, İstanbul, Dergâh Yay.

KARA, R., (1994), *Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara, Erzincan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Yayınları.

KARADAVUT, Z., (1992), *Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi.

KARADAVUT, Z.,- YEŞİLDAL, Ü. Y., (2007), "Anadolu - Türk Folklorunda Geyik", Milli Folklor Dergisi,Yıl:19, 76 , s.102-112.

KARADAVUT, Z., (2016), *Yozgat Efsanelerinin Anadolu Türk Efsaneleri İçindeki Yeri*, I.Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri, Kitabı 3.CİLT, 385-409

KARTAL, A. (2014) *Aşçı Baba Türbesi Etrafında Şekillenen Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 8 Tarih, Kültür, Sanat, Turizm Ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu (24-26 Ekim Konya) Bildiri Kitabı.

KAYA, D., (2012), *Sivas'ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

KAZANCI, A. L., (1997-a), *Hız. Süleyman'dan Hız. Muhammed'e (s.a.s) Peygamberler Halkası*, İstanbul.

KAZANCI, A. L., (1997-b), *Peygamberler Tarihi 1-2*, İstanbul.

KESKİN, Y.M., (1999), “*Turhal, Yeşilyurt ve Sulusaray İlçelerindeki Halk Dindarlığının Bir Boyutunu Oluşturan Ziyaret, İnanç ve Uygulamaları*”, Elazığ, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. 4, 185-201.

KIYAK, A., (2012), *Halk Dindarlığı Bağlamında Kutsal Mekân Anlayışı – Baskil Örneği*, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi /2, c. 1, sayı: 2

KOCAMAN, K., (2016), *Tasavvufta İnsanın Eğitim Sürecinde aşılması Gereken Engel: Dünya*, İslam Medeniyeti araştırmaları Dergisi (İMAD) Cilt 1/ Sayı 4 Haziran ss.561-588.

KONUK, A. A., (1989), *Fusûsu'l- Hikem Tercüme ve Şerhi. (Hazırlayan: Mustafa Tahralı- Selçuk Eraydın*, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

KORKMAZ, E., (2011), *Hacı Bektaş Velî Vilayetname*, İstanbul, Can Yayınları.

KÖKSAL, H., (1996), *Manas Ve Diğer Anlatı Türündeki Eserlerde 'Ölüp – Dirilme' Motifi*, Eskişehir, VI. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri.

KÖKSAL, M. A., (2004), *Peygamberler Tarihi I-II*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı.

KÖPRÜLÜ, M. F., (1993), “*Baba*”. İstanbul, İslam Ansiklopedisi. C.2.

KÖPRÜLÜ, M. F., (2005), *Türk Tarih-i Dinîsi*, Ankara, Akçağ Yayınları

KÖPRÜLÜ, M. F., (2016) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul, Alfa Basım.

KUMARTAŞLIOĞLU, S., (2016), *Mucizeden Keramete: “Yerden Su Çıkarma” Motifli Efsaneler*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz (25), 119-139.

KURTOĞLU M., (2008), *Urfa Efsaneleri*, Efsane Ajans, Ankara, İstanbul Kurumu Yayınları.

LEVEND, A. S., (1984), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu.

MACDONALD, D. B., (1993), *keramet maddesi C. 6*, S. 577.

MARSHALL, G., (2005), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat.

MAZIOĞLU, H., (2017), *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

MERDİN, Ş. M., (2016), *Doğu Antalya Yöresindeki Belli Yerlere Bağlı Ziyaret ve Adak Yerleri Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Meydan Larousse, (1981), S. 459.

MİNGANA, A., (2016), *Vaftizci Yahyanın Yeni Bir Hayat Hikâyesi*, Dini Araştırmalar, Ocak-Haziran Cilt : 19, Sayı : 48, ss. 235-258.

NANECİ, Ö., (2007), *Kayseri ili Ziyaret Yerleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

NİCHOLSON, A. R., (1998), *Tasavvufun Kaynağı Ve Gelişimi Üzerine Tarihi Bir Araştırma*, Uludag Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sayı:7, Cilt:7 (Çev. KARTAL A.)

OCAK, A. Y., (2002), *Babaîler İsyanı Aleviliğin Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu'da İslam Türk Heterodoksisinin Teşekkülü*, İstanbul, Dergâh Yay.(3. Baskı).

OCAK, A. Y., (2013), *Türk Folklorunda Kesik Baş*, İstanbul, Dergâh Yayınları.

OCAK, A. Y., (2016), *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliya Menâkıbnâmeleri XV-XVII. Yüzyıllar*, İstanbul, Timaş Yayınları.

OCAK, A. Y., (2017), *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul, İletişim Yayınları.

OĞUZ, M.Ö.,- EKİCİ,M.,- AÇA, M.,...(2012), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları.

OKUŞLUK, R., (1994), *Adana Efsaneleri Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

OKUYAN, M., (1994), *Necmuddin Daye ve Tasavvufi Tefsiri*, Doktora Tezi, Samsun, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı.

OLGUN, Y., (1993), *Folklor Teorilerine Gore Efsanelerin Değerlendirilişi*, Milli folklor, sayı:20 Kış

ONAY, A.T., (1993), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Orta Anadolu (Kuzey- Güney) Evliyalari Kırşehir, Konya, Nevşehir, Niğde, Sinop, Sivas, Tokat, Yozgat, (2004), İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınları.

OSAN, M., (2006), *Kuzeydoğu Denizli Yöresinde Anlatılan Efsaneler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

OYMAK, İ., (2002), *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Malatya, Kubbealtı.

ÖCCÜ, M., (1997), *Kur'an'da Velî ve Velayet*, İstanbul, Suffe Yayınları.

ÖGEL, B., (1995), *Türk Mitolojisi I*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖGKE, A., (2012), *Tasavvuf El Kitabı*, Ankara, Grafiker yayınları.

ÖNAL, M.N., (2005), *Muğla Efsaneleri*, Muğla Üniversitesi Basımevi.

ÖNAY, Y., (1987), *Van Folklorunda Yatırlar ve Yatırlara Bağlı Olarak Anlatılan Menkıbeler*. Van. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

ÖNDER, M., (1966), *Anadolu Efsaneleri*, Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.

ÖNDER, A.R., (1955), *Yaşayan Anadolu Efsaneleri*, Kayseri, Milli Folklor.

ÖZCAN, H., (2009), *Hacı Bektaş Velî Hayatı, Eserleri ve Sûfîlik Yolu*, İstanbul, Akademik Eksen Yayınları.

ÖZÇELİK, M. (1995), *Adını Kerâmetinden Alan Velîler*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.

ÖZÇELİK, M., (1999), *Âşk Deli Hazım*, Fakülte Kitapevi, Isparta.

ÖZÇELİK, M., (2006), *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü Cilt VI (Velî Kavramı)*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

ÖZÇELİK, M., (2010), *Bizim Yunus*, Ankara, Sistem Ofset.

ÖZÇELİK, M., (2015), *Yunus Emre*, Kültür Yayınları, Ordu Belediyesi, Mayıs.

ÖZDEMİR, İ., (2015), *Anadolu Evliyalari ve Kerametleri*, Ankara, Kripto Yayınları.

ÖZEN, K., (2001), *Sivas Efsaneleri*, Sivas, Dilek Ofset Matbaacılık.

ÖZÖNDER, H., (1990), *Konya Velîleri*, Nüve Kültür Merkezi.

- PALA, İ., (2003), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, L&M Yayınları.
- PATAPOV, L.P., (2002), (Çev. Ergun, M.) *Altay Şamanizmi*, Konya, Kömen Yayınları.
- PEKER, S., (2015), *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış (Aksaray Örneği)*, Konya, Kömen Yayınları.
- PINARBAŞI, G., (2010), *Anadolu Efsanelerinde Dindar Kadın ve Ermiş Kadın*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi.
- ROUX, J. P., (2002), *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, (Çev. Aykut Kazancıgil), İstanbul, Kabalcı Yayınları.
- ROUX, J.P., (2005), *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*, çev. Aykut Kazancıgil-Lale Arslan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- SAKAOĞLU, Saim, (1980), *Anadolu Türk Efsanelerinde TaşKesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- SAKAOĞLU, S., (1997), *Bir efsane, İki Tip, Bir Motif: Şeyh Bilecen ve Memik Dede Efsaneleri*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 4, 181-189.
- SAKAOĞLU, Saim, (2009), *Efsane Araştırmaları*, Konya, Kömen Yayınevi.
- SAKAOĞLU, Saim, (2012), *101 Türk Efsanesi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim, (2011), *101 Anadolu Efsanesi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- SAMİ, Ş., (1998), *Kamus-ı Türkî*, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- SANCAK, N., (2008), *Mardin Efsaneleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SARIKAYA, M., (2005), *Erciyes Yöresinde İki Menkıbe ve Toprağı Vatanlaştıran Halk Etimolojisi Örnekleri*, Karadeniz Araştırmaları, Sayı 8 , Kış S.47-55.
- SELVİ, D., (2012), *İslâmi Kaynaklarda Velâyet ve Kerâmet*, İstanbul, Hoşgörü Yayınları.
- SERTOĞLU, M., (1966), *Evliyalar Evliyası Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî II*, İstanbul, Şadırvan Yayınları.
- SEVİNÇ, M., (2008), *Akdağmaden Folkloru*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEYİDOĞLU, B., (1997), *Erzurum Efsaneleri*, Erzurum kitaplığı.

SEYİRCİ, M., (1994), *Abdal Musa Sultan*, İstanbul, Der Yayınları.

SEZGİN, A., (1998), *Eren ve Evliya Kavramının Dini Tarihi Folklorik İzahı ve Eren İnancı Üzerine Düşünceler*, I. Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi, Ankara, Ervak Yayınları, 457-468.

SÖNMEZ, B., (1994), *Niğde Efsaneleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ŞAHİN, H., (2004), “*Menâkıbnâme*”, *DİA*, C. 29, (ss. 112-113) İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı.

ŞAHİN, H. İ., (2010), *Seyyid Ali Sultan Velâyetnamesi’ndeki Olağanüstülüklerle İlgili Bazı Motifler Üzerine Bir Değerlendirme*, Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi / 53.

ŞÂRÂNÎ, İmam, (2011), *Evliyâlar Ansiklopedisi, Tabakat’ül-Kübra (2 kitap, 4 cilt)*, İstanbul, Bedir Yayınları.

ŞEMSİOĞLU, C., (2004), *20. Yüzyıl Başlarında Denizli*, Denizli, Sanatsevenler Derneği Yayınları Sayı: 3.

ŞENESEN, R., (1998), *Adana Halk Kültüründe Demirtaş Dede Kültü Ve Etrafında Oluşan Efsaneler*, Ankara, I. Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri, 13-16 Ağustos, ss. 361-373.

TAVKUL, U., (2001), *Karaçay-Malkar Nart Destanlarında Olağanüstü Doğum Motifi*, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Bahar Sayı 11.

TECEMEN, A., (1998), *Halkedebiyatı Verileri Zemininde Türk Kimliği II*, Niğde.

TEZCAN, M., (1996), *Kültürel Antropoloji*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

TOGAN, Z. V., (1982), *Oğuz Destanı. Reşüdidin Oğuznamesi Tercüme Ve Tahlili*, İstanbul, Enderun Kitabevi.

TOKAREV, S. A., (2014), “*Rannie Formı Religii*” (*Dinin Erken Biçimleri*) ait kitabın “*Şamanizm*” başlıklı 10. Bölümü [s. 266-291] (Çev. Arvas, A.), Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 3/3 s. 49-71

TOPBAŞ, O. N., (2012), *İmandan İnsana Tasavvuf*, İstanbul, Erkam Yayınları.

TOSUN, N. (1998), “*Ahmet Yesevî’nin Menâkıbı*”, İLAM Araştırma Dergisi, C.III, S.1, 71-78.

TOZLU, N., (2011), *Adıyaman Efsanelerini Tasnif Denemesi Ve Bunlar Üzerine Bir Değerlendirme*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 26, Sayfa: 119-136

TOZLU, N., (2012), *Adıyaman Üryan Baba Efsanesi'nin Yöreye Toplumsal Yansımaları Ve Üç Yeni Eş Metni*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi/ Sayı: 27, Sayfa: 163-176

TOZLU, N., (2013), *Adıyaman Efsaneleri*, Ankara, Sim Matbaası.

TÖKEL, D. A., (2000), *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara, Akçağ Yayınları.

TURAN, A. (2017), *Türk Destan Ve Masallarında Şekir Değiştirme (Kuş Şekline Girme) Motifi*, Millî Folklor Sayı 115.

TURAN, O., (2010), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

TURYAN, H., (1982), *Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri*, Bursa, Öner Matbaası.

TÜNER, O., (1996), *Tasavvufi Düşüncede İnsan*, İstanbul, Türkiye 1. İslâm Sempozyumu.

TÜRK DİL KURUMU, (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara.

TÜRKTAŞ, M. M., (1997), *Alanya Ve Köylerindeki Türbe Yatır Ve Adak Yerleri (I-II)*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fak.Dergisi,Sayı: 3.

TÜRKTAŞ, M. M., (2012), *DENİZLİ EFSANELERİ* (Yayımlanmamış doktora tezi) Denizli, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Haziran.

ULUDAĞ, S., (2001), *İnsan ve Tasavvuf*, İstanbul, Mavi Yayıncılık.

ULUDAĞ, S., (2005), *Keramet – II*, Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, yıl: 6 sayı: 15, ss. 7-35.

ULUDAĞ, S., (2016), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık.

ULUDAĞ, S., (2017), *Tasavvuf Kültüründe Keşif ve Keramet*, İstanbul, Sûfî Kitap.

UÇKUN, R., (2014), *Saltuknâme' De Sarı Saltuk Gazi'ye Atfedilen Kerametler, Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*, Bildiriler Cilt, 26-28 Mayıs.

UZLUK, F. N., (1966), *Yunus Emre*, Türk Yurdu özel sayı: 319.

ÜNVER, G., (2003), *Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (15), S.9.

YAĞBASAN, K.Y., (2013), *Malatya Efsaneleri*, Malatya Kitaplığı.

YAĞCI, Ö., (2001), *Yunus Emre Yaşamı ve Şiirleri*, Gün Yayıncılık.

YALÇINKAYA, F., (2008), *Muş'ta Yatırlar ve Yatırlarla İlgili Anlatılan Menkıbeler*, Yüksek Lisans Tezi, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı.

YAŞAR, M. R., (2015), *Elazığ Kültüründe Son Kadiriler Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme*, Elazığ, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Harput'a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu, 14-16, Mayıs.

YAVUZ, E., (2005), *Harput Halk Kültüründe Ziyaret-Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanç-Uygulamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAZICIOĞLU, H. F., (1969), *Afyon Evliyalari ve İlim Adamlari*, Afyon, Yıldız Matbaası.

YENER, Ş. S., (1940), "Hacı Baba". Başpınar, Sayı: 13, yıl: 2, sy: 13–15 Mart.

YEŞİLDAL, Ü. Y., (2007), "Anadolu Folklorunda Geyik", SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı, Temmuz.

YILDIRIM, R., (2007), *Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) ve Velâyetnâmesi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

YILDIRIM, Nt., (2012), *İran Mitolojisi*, İstanbul, Pinhan Yayıncılık.

YILMAZ, E., (2016), *Kavak İlçesinde Bulunan Akşemsettin'in Babası Şeyh Hamza Türbesi*, Uluslararası Amisos Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, S.16-21

YILMAZ, H. K., (1999), *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celveti Tarîkatı*, İstanbul, Erkam Yayın.

YILMAZTÜRK, M. E., (2003), *Bütün Menkıbeleriyle İstanbul ve Anadolu Evliyalari I-II*, İstanbul, İpek Yayın Dağıtım.

İNTERNET KAYNAKLARI

Doğanbaş, www.tasavvufkitaplığı.com (17.02.2018)

<https://somuncubaba.net/dergi/179-sayi/kibris-ve-kars-icin-onemli-bir-sima-lala->
(12.08.2018)

<http://www.bursadakultur.org/cekirge.htm> (22.12.2018)

ÖZMENİ.[http://www.hacimsultan.com.tr/altmenu_HacimSultaninKerametMotif](http://www.hacimsultan.com.tr/altmenu_HacimSultaninKerametMotifleri.html)
leri.html (05.01.2019)

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Nurdan KILINÇ İNEVİ

Doğum Yeri ve Yılı: Antalya - 1985

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM DURUMU

Lise 1999-2002: Antalya Anadolu Lisesi

Lisans Öğrenimi 2003-2007: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi 2008-2010: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

MESLEKİ BİLGİLER

2011- Akdeniz Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Öğretim Görevlisi